

ഡ മ് ര ഓ ജ ഓ

ഡ മ്മ ര റ ജ റ

ഒരു ആഖ്യായിക

ഗ്രന്ഥകർത്താ

സി. വി. രാമൻചരിയ

മനോരമയിൽ പ്രസിദ്ധീകരിച്ചതും

സാഹിത്യ അക്കാദമി പ്രൈം പ്രൈം

പുരസ്കാരം

കെ. നാരായണ അസ്സൽവാർ

ഡി. 22-11-1911

— 1910200 —

‘ഭാസ്കര’ പ്രെസ്സ് വിതരണമുഖം.

മുദ്ര

(All-rights reserved)

‘വിശ്വകർമ്മ’ അന്താരാഷ്ട്ര ഇന്ത്യൻ പുസ്തകങ്ങൾ
പ്രാദേശിക വിതരണമുഖം.

വി. 1 അ. 4.

ശ്രീപത്മനാഭപ്രസാദാനന്ദഗ്രന്ഥപരിപൂർണ്ണൻ

കാർത്തികതിരുനാൾ രാമവർമ്മ

മഹാരാജാ തിരുമനസ്സിലെ

തിരുവധി പരമോൽകൃഷ്ണഗുണങ്ങളുടെ പ്രതിബിംബധാമവും

തിരുമനസ്സിലെ പ്രജാലക്ഷ്യങ്ങളുടെ

സമസ്തയോഗക്ഷേമാദികൾക്കും പരമാശ്രയവും ആയി

എഴുന്നള്ളുന്ന ശ്രീമൽ

ശ്രീമൂലം തിരുനാൾ

രാമവർമ്മ മഹാരാജാ

ജി. സി. എസ്സ്. ഐ. ജി. സി. ഐ. ഇ.,

പൊന്നന്തമ്പുരാൻ

തിരുമനസ്സിലെ മഹനീയമായ സമക്ഷത്തിൽ,

ഭക്തിസങ്കോചപ്രകർഷ പൂരസ്സരം

തൃപ്പാദിഭൂതനായ ഗ്രന്ഥകർത്താവ്

കൈക്കൊണ്ടുപൊയ്ക്കൊടുക്കുക

സമർപ്പിക്കുന്നതും.

മാതാപിതാമാർ എന്ന ആപ്താധിക എഴുതിയ അപരാധത്തിന്, എന്റെ അനന്തരപരമ്പരകളായ യുവാക്കന്മാർ ഒരു ശിക്ഷ എന്നപോലെ ചില അപേക്ഷകൾകൊണ്ട് എന്നെ അത്യധികം അസഹ്യപ്പെടുത്തി. സർവ്വകലാശാലയിലെ മാതൃ സ്ഥാപനംകൊണ്ട് സഹോദരന്മാർക്കുവേണ്ടിയായ ഒരു പദവികളിൽ ചിലർ, രണ്ടാമതായി ഒരു ആപ്താധിക കൂടി എഴുതിയേന്തിയെന്ന് വിവരങ്ങൾ കേൾക്കുന്നു. അവരുടെ നിത്യോത്തരം പ്രാബല്യവുമായിത്തന്നെ എന്റെ വൃദ്ധതയുടെ ഇളക്കി. ആ യുവാക്കന്മാരുടെ അക്ഷീണപ്രവൃത്തിയുടെ ഫലമായി ഒരു 'ഡർബാ' എന്ന ആപ്താധികയും പുറപ്പെട്ടു. ഇതിൽ വല്ല ആസ്പദമായ അനാസ്പദമായ ഉണ്ടെങ്കിൽ അതിലേക്കുള്ള സംഭാവനയെ മുൻപറഞ്ഞു ഉപദ്രവകർമ്മങ്ങളിൽ നായകപനായകന്മാരായുള്ള ചാലത്രി ഐ. ഗോപാലമേനോൻ എം. ഐ. അവർകൾക്കും, സാഹിത്യകാരന്മാർ ചാലത്രി സി. എസ്. സുബ്രഹ്മണ്യൻപോറ്റി ബി. എ. അബ്ദുൾക്കരും മറ്റും യാതൊരുവിധത്തിലും എം. എ. ബിരുദകാർഷിയാലായ ചാലത്രി ഐ. ശങ്കരപ്പിള്ള. ബി. എ. അവർകൾക്കും ഒരു ചെമ്പുകൊള്ളുന്നതിനു ഇതിനാൽ സമ്മതിദാനം ചെയ്തിരിക്കുന്നു.

തിരുവിതാംകൂർ ചാലത്രികന്മാരിലും ചാലത്രികന്മാർക്കുവേണ്ടിയുള്ള ചില വല്ല പ്രഥമഗണനീയനും പ്രജാകേന്ദ്രസംസ്ഥാനമായുള്ള ശ്രീമാൻ രാജാകേശവദാസ് ദിവാൻജി അവർകളുടെ ജീവിതസംക്ഷേപമായ ഒരു പുരാവൃത്തനിർമ്മിതിക്കാണ് എന്റെ യുവസാഹസ്യപദവികൾ എന്നെ ഉദ്യോഗിപ്പിച്ചത്. എന്നാൽ കഥയുടെ ആസ്പദമായും ആ മഹാനാഭാവന്റെ ജീവിതസംഭവങ്ങളുടെ പൂർണ്ണതയും ഏകീഭവിപ്പിച്ചു, ഒരു മറ്റു ആപ്താധികാഗ്രന്ഥത്തെ നിർമ്മിക്കുന്നത് അപ്രായസമെന്നു തോന്നുകയാൽ, ആ മഹാജീവിതകഥയെ മുന്നായിക്കുറിച്ച് പ്രഥമഗണനീയനും 'ഡർബാ' എന്ന ആപ്താധികയിൽ കഴിയുന്നത്ര സംഭാവിക്കുകയും ചെയ്തിരിക്കുന്നു. രാജാകേശവദാസ് എന്ന മഹാനാഭാവന്റെ ജീവിതസംഭവങ്ങളുടെ ഗ്രന്ഥം, ആ മഹാജീവിതകഥയുടെ സമാപനവും അദ്ദേഹത്തിന്റെ പ്രവൃത്തികളുടെ വകയും ആയ തന്റെ വാടകകളാൽ എന്നിങ്ങനെ എന്നും മതത്തിന്റെ ഗാഢപരിചയം

ത്തിനിടയിൽ സമ്പാദിതമായിട്ടുള്ളതാണ്. അഭിജ്ഞാനം പ
കപവയസ്സുന്മാരും ആയുള്ള ആ തറവാടുകളിലെ അംഗങ്ങളിൽ
നിന്ന് ഐതിഹ്യരൂപത്തിലും മറ്റും കിട്ടിയിട്ടുള്ള വൃത്താന്തങ്ങളെ
യാണ് ഈ കഥാരചനയിലേയ്ക്കു പ്രയുക്തമാക്കിയിട്ടുള്ളത്. ക
ഥാപുരുഷനായ രാജാകേശവദാസ് മന്ത്രിമഹാനഭാവന്റെ ശേ
ഷക്കാരണം അല്പസ്തയോഗനം ധർമ്മപർവ്വതത്തിൽ വരിയ്ക്കു
മായ മ- രാ- രാ- കേ. പത്മനാഭൻതമ്പി ബി. ഏ., ബി. എൽ.
(തറവൂർ) അവർകളും അദ്ദേഹത്തിന്റെ അനുജൻ എ
ഡിൻബറോ സർവ്വകലാശാലയിലെ വൈദ്യശാസ്ത്രകലാഗ
ത്തിൽ പ്രശസ്തവിജയിയായ ഡാക്ടർ രാജശ്രീകേ. രാമൻതമ്പി
അവർകളും ഈ ചരിത്രവിഷയത്തിൽ എനിക്കുള്ള ഏന്റെ സു
ക്ഷ്മത്തിന്റെ വിശ്വാസ്യതയ്ക്കു ഉത്തമസാക്ഷികളാകുന്നു.

ഈ കഥാഗാത്രം എന്റെ സുഹൃത്ത് എങ്കിലും, ജനകൈരളകാ
കർഷണത്തിനുള്ള അതിന്റെ വസ്ത്രാഭരണാഭ്യുപകാരസംഘടന
ങ്ങളെ തിരുവനന്തപുരം രാജകീയ കാളേജിലെ മലയാള പണ്ഡി
തരായിരുന്ന രാജശ്രീ കേ. ആർ. കൃഷ്ണപിള്ള ബി. ഏ. അവർ
കളും ഇപ്പോഴത്തെ പണ്ഡിതരായ രാജശ്രീ എ. കൃഷ്ണപിഷാരടി
അവർകളും സുഹൃത്തുവായരൂപമായി പരിശോധിച്ചു സ്വരൂ
പണം ചെയ്തിട്ടുള്ളവയാണ്. ആകട്ടെ അഭിരാമത ആ
മാന്യാദൃശ്യങ്ങളാൽ ഇംപ്രമമായി ഒരു അഭിമാന്യതയേയോ
ഖ്യാതിയേയോ നൽകേണ്ടതില്ല. അജ്ഞാതങ്ങൾക്കു ശിക്ഷാർഹൻ
ഗ്രന്ഥകർത്താവുതന്നെ. ആ രണ്ടു പണ്ഡിതന്മാരുടേയും വിവരയ
റിയ സഹകരണത്തിനുള്ള ഏന്റെ അഭിനന്ദനത്തെ യഥാക്രമം
ഞാൻ പ്രസ്താവിച്ചുകൊള്ളുന്നു.

കഴിഞ്ഞുകൊല്ലത്തിൽ ശരീരാസ്വാസ്ഥ്യ ചികിത്സയ്ക്കായി
ഗവണ്മെന്റിൽ നിന്നും സകുരുണം അനുവദിച്ച ആറു മാസത്തെ
സാവകാശവണ്ണിയിൽ ഈ ഗ്രന്ഥരചന നിവർത്തിപ്പാൻ സംഗ്
തിയായതിനാൽ, ആ മഹാകരുണാഭാവത്തിന് ഏന്റെ ഹൃദയം
ഗമമായുള്ള കൃതജ്ഞതയെ ഈ സന്ദർഭത്തിൽ സവിനയം പ്രകട
പ്പിച്ചുകൊള്ളുന്നു.

ഈ പുസ്തകരചനകാവത്തെ ശരീരാസ്വാസ്ഥ്യശ്രമത്തിൽ അശ്രാ
നശുശ്രൂഷകിയായും, നക്കവിന്റെ പ്രധാന ലേഖനിയായും പരി
ചരിച്ചു ഏന്റെ ഭാര്യ കാർത്ത്യായനിപ്പിള്ള ജാനകിപ്പിള്ളയ്ക്കു
ഈ കൃതിയെ സർവ്വകലാശാലയോടും ദത്തം ചെയ്തിരിക്കുന്ന വസ്തു
തയും ഇവിടെ പ്രസ്താവിച്ചുകൊള്ളുന്നു.

ശ്രീ

ധർമ്മരാജാ

അദ്ധ്യായം ൧.

ധീരനായുള്ള കർമ്മം കർമ്മവേ
ചാരുസഭാജനങ്ങൾ പാശ്ചാത്യരോടും
മാനസരമി ചാപ്പിച്ചു കർമ്മം
യാനരമോടേ നടന്നു തുടങ്ങിനാൻ.

ശ്രീവീരമാർത്താണ്ഡവർമ്മ കവശബരപ്പെരുമാർ മഹാ
രാജാവ് തിരുവിതാംകോട്ട സംസ്ഥാനവിസ്തൃതിയെ വർദ്ധിപ്പി
ച്ച രാജ്യഭരണം ചെയ്യുന്ന കാലത്തു, നവമായി സമ്പാദിക്കപ്പെട്ട
ചങ്ങനാശേരി മുതലായ പ്രദേശങ്ങളിലെ പ്രജാസംഘങ്ങൾക്കിട
യിൽ ചില അന്തഃഘാതങ്ങളും രാജദ്രോഹോദ്യമലക്ഷ്യങ്ങളായ
കലാപങ്ങളും സംഭവിക്കുന്നു. പാണ്ഡ്യദേശീയന്മാരായ ചില
പാളയത്തവന്മാർ നൂറുകൾ കൈശശവിശ്രുതനായ രാമയ്യൻ
ദളവായാൽ അമർത്തപ്പെട്ടിരുന്നെങ്കിലും, “ദണ്ഡകീടക്കൈവര്യം” പ്പെ
ട്ട പ്രണംപോലെ വീണ്ടും തിരുവിതാംകൂറിൽ സംക്രമിച്ചാൽ
ഇദ്ദേഹമേറ്റുചെയ്യാത്തതെങ്ങനെ കാട്ടിത്തുടങ്ങുന്നു. സിംഹ
പരാക്രമനായ ഹൈദരാലിഖാൻ ബഹദൂർ മൈസൂർ മഹാ
രാജാവിന്റെ പദാതികർ ചരിത്രവിശ്രുതനെന്നുള്ളതായ വെങ്കി
ടറായ് സേനാധിപന്റെ നേതൃത്വത്തിൽ മധുരാപട്ടണത്തി
ന്റെ ഉത്തരപ്രദേശങ്ങളെ നിരോധിച്ചിരിക്കുകയാൽ ആ അ
ല്ലായ്മയുഷ്ണവേത്തിന്റെ അത്ര ദൂരത്തുള്ള ആവിർഭാവവും രക്തവ
ർഷാപകമായ കൊള്ളിമീനെന്നപോലെ ഒരു മഹാവിഭാത്തി

“പത്തായപ്പടി ചെലുത്താനക്കൊണ്ടു മാമമ്മാരു ഏലാപ്പടി നേടിവച്ചിരിക്കണമപ്പി! അല്ലാണ്ട്, പിറുപിറുത്താല്, കൂമ്പി ലെടനാവാറമാക്കാ” എന്നു പ്രഭുവി ദൈവത്തെ മറന്ന് ബാലന്റെ ദാരിദ്ര്യസ്ഥിതിയെ മാത്രക്കണക്കിനുള്ള വിരാമങ്ങളോടു കൂടി അപഹസിച്ചതും; ആ സേനവാക്യശൃംഖലക്കും കൂല്പി ഡിതനായ ബാലനിൽ തറച്ചു, ഇതുപോലെതന്നെ ഒരു ശാസനത്തിൽ ഇതിനു മുമ്പാകിൽ കിട്ടിയിരുന്നതിന്റെ സ്മരണയെ അവനിൽ ഉണർത്തുകയാൽ, അവന്റെ മുഖത്തു ലജ്ജാശ്വാസിന്റെ ലക്ഷ്യമായി സ്പെഷലിസറ്റുകൾ സ്റ്റുരിച്ചതും; അവന്റെ ഉള്ളിൽ തിളച്ചു പ്രതികൂലയാകാംക്ഷ ആത്മമേനശക്തിയെ പരാജിതമാക്കി “പെണ്ണാത്തുനാടിൽ ‘പെണ്ണടതിന്നു ചത്തു; ആണ്ണട അലന്നു ചത്തു’ പിന്നെങ്ങിനെ നോവാറുവാര് ?” എന്നു ആ പ്രഭുവി തന്റെ ഭർത്താവിന്റെ മേൽ നടത്തുന്നതായി കപ്രസിദ്ധിയുള്ള അധികാരധാസ്യത്തെ അവനെക്കൊണ്ടു അവരുടെ സ്വപരത്തിലും ഭാഷാരീതിയിലും പ്രത്യുപഹസിപ്പിച്ചതും; അടുക്കള വാതിൽപ്പടിയിൽ നിന്നിരുന്ന പ്രഭുവി, ആരോണാദികളുടെ താളസാഹായ്യത്തോടുകൂടി മുന്പോട്ടുകുതിച്ച് താൻ വഹിച്ചിരുന്ന തവി (കയൽ) കൊണ്ടു ബാലന്റെ മുഖാവിൽ പ്രഹരിച്ചതും; അവരുടെ അസാമാന്യ മാംസപുഷ്പിയോടുകൂടിയ കരത്തിന്റെ ഘനത്തെ ആശ്രയിച്ചുള്ള ഉഴക്കോടുകൂടി പ്രഹരം പതിക്കയാൽ, തവിയുടെ മുച്ചുയുള്ള വക്കുകൊണ്ട് ബാലന്റെ മുഖാവിൽ മുറിവേററു രക്തപ്രവാഹം തുടങ്ങിയതും; എല്ലാം ഒരു ഇടശ്ശേലാകംകൊണ്ടെന്നപോലെ ഏതാനും നിമിഷങ്ങൾക്കുള്ളിൽ കഴിഞ്ഞു. ബാലൻവെട്ടുകൊണ്ടുചെന്നതിൽ ഉച്ചസ്ഥനായ തവിയുടെ ചെങ്കനൽപ്രഭു ചിതറുന്ന മുഖത്തോടുകൂടി എഴുന്നേറ്റു. അവന്റെ ഉള്ളിൽ അകുരിച്ച പരിതാപമൊഴൊക്കാരും ഇതാമനോവികാരങ്ങളെ പാടെ പ്രതിസ്പർശിപ്പിച്ചു. അപരാധിനിധായ പ്രഭുവി തന്റെ കലമയ്ക്കാടേയ്യയും, ആശ്രമധർമ്മത്തെയും ബാലന്റെ അനന്യഗതികത്വത്തെയും മറന്ന് പൈശാചികമായ കോപാവേശംകൊണ്ട് തുള്ളി ഭിക്ഷുക്കൾക്കു അവനെ അഭിഷേചനം ചെയ്തു. പ്രഭുവിയിടേയും കഠിനകൃത്യവും, വലിയ വായാലുള്ള രോഷാഭിഹാസങ്ങളും, വെളിപാടുകളും, ദേവ് വതാഗുത്തങ്ങളും കണ്ടും കേട്ടും, ഭൂതന്മാർക്ക് ഇടയിൽ സന്ദർശി

സ്മൃതിതന്നെ സംഭവിച്ചുപോയി എങ്കിലും, ഉദാരചിന്തയായ ആ സാധുക്കൾ തങ്ങളുടെ ഗൃഹനായികയുടെ ക്രിയകളിൽ സഹൃദയത്വം അഭിനയിച്ചു. “ഈ എണ്ണാക്കിമുതേവിടെ പേച്ചിന്, കേപ്പാത്ത് വരുമ്പോഴേതോളിൻ! ഏഴിയപ്പടയ്ക്കൊപ്പം തിന്നുമടിക്കണമിടം കോങ്കോലാടം നിക്കണാരോ, ഈ ചനിയപ്പിഞ്ചിനെ ചെവിയാലെ തുക്കിഏടുത്ത് മേലേപ്പടപ്പിൽ കൈന്റു ചപ്പാണ്ടു?” എന്ന് ഗർജനം ചെയ്ത പ്രഭാതത്തിന്റെ ഇളകിയാടത്തെ അവസാനിപ്പിച്ചു.

തന്നെ ആ ഗൃത്തിൽ നിന്നും ബഹിഷ്കരിക്കുന്നതിനു പ്രഭാതം ഇതിനുമുമ്പ് തന്റെ ഭൃത്യന്മാരോടു ആണോപന അരുളിച്ചെയ്തപ്പോൾ, നിണമണിഞ്ഞുള്ള മുഖത്തോടു കൂടിയ ബാലൻ, മനുഷ്യലോകത്തിലും ബഹു കേസരികളുടെ ജനനം അണനികളിലാണ് എന്നുള്ള പ്രാണിശാസ്ത്രതത്വത്തെ സ്ഥാപിക്കുമാറ്, ജ്വലിത പ്രാഗത്ഭ്യമായി സമസ്തവിക്രമധാമമായി ആ നായികയ്ക്കും മറ്റും കാണപ്പെട്ടു. മന്ത്രബലമായ സുഗന്ധമെപ്പോലെ നായികയും ഭൃത്യനും നിൽക്കുന്നതിനിടയിൽ “ആ അടിച്ചുകൈവാഴക്കി! ഇന്നു നിങ്ങൾ എന്റെ തലയിൽ കളഞ്ഞോണ്ടി-നാളെയൊരു കാലത്തു ഇവിടം തന്നെ കളംകോരിപ്പോകാം. എല്ലാത്തിനും ഈശ്വരൻ സാക്ഷി! എന്തായാലും, ആ തങ്കവായ് ഉപ്പുവീതുകിട്ടിച്ചുപോകും. അനുപരയാശേഷം,” എന്ന് ശാന്തതയോടും ഗാംഭീര്യത്തോടും പറഞ്ഞുകൊണ്ടു ബാലൻ അവിടന്ന് നിഷ്ക്രമിച്ചു. പ്രഭാതയുടെകോപാഗ്നി പശ്ചാത്താപപ്രസരണത്താൽ ശമിപ്പിക്കപ്പെട്ടപ്പോൾ, അന്നത്തെ സംഭവം തന്റെ ഭർത്താവുപോലും അറിഞ്ഞുപോകരുതെന്നുള്ള കഠിനശാസനത്തെ ഭൃത്യൻ കൊടുത്തു. അതിനെ ലംഘിച്ചാലുള്ള അനുഭവത്തെ ഉഴമിപ്പാൻ ശക്തനായിരുന്ന ഭൃത്യവർഗ്ഗത്തിൽ ശിക്ഷാഭയംകൊണ്ടു ആ സംഭവത്തിന്റെ സ്മൃതിപോലും മാഞ്ഞുപോയി. എന്നാൽ, പ്രഭാതയുടെ മനസ്സിനെമാത്രം അവരുടെ അപരാധം ഒരു അപസ്മാരബാധയോടെ ബഹുകാലം പീഡിപ്പിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു.

ചാപമുക്തനായ ശാന്തിന്റെ ദാസ്യത്തിൽ ബാലൻ, തനിക്കു ഒരു ഭാഗ്യസോപാനമെന്ന് കരുതി പാർത്തിരുന്ന ഭവന

തിന്ന പുറത്തായി. തരശിഖരങ്ങളിലും ഭൂകന്ദരങ്ങളിലും നിദ്ര
 യെ അവലംബിച്ചിരിക്കുന്ന കാരകജംബുകന്ദരപദാഭിജ്ഞക്കു
 ളാൽ മാത്രം സമാവൃതനായപ്പോൾ ദശവയസ്സനായ ആ
 ബാലൻ തപരിതഗതിക്കിടയിലുണ്ടായ ശ്വാസവേഗം വീണ്ടും ക്ര
 മപ്പെട്ടു. നക്ഷത്രപങ്ക്തികൾ ആകാശത്തിൽ മോഹനതര
 മായി ശോഭിക്കുന്നുണ്ടെങ്കിലും തന്റെ ഗമനത്തെ വിഷമപ്പെ
 ടുത്തുന്ന നിബിഡാന്ധകാരത്തോടു കൂടിയ ഒരു വ്യാമോഹം ബാ
 ലന്റെ മനസ്സിലും വ്യാപിച്ചു. പുരുഷപദത്തിൽ നിന്നു പതി
 തനാക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു എന്നൊരവർണകൊണ്ട് അവന്റെ മാ
 നസാല്ലാസത്തെ മൂലങ്ങളും സ്വാശ്രയബുദ്ധിയും നഷ്ടമായി.
 എങ്കിലും, സത്യനിഷ്ഠനായ ന്യായാധിപന്റെ നിലയിൽ ത
 ന്റെ ആത്മശാധനചെയ്യു പ്രഭിയുടെ നൃശംസതയെ മറന്ന്,
 തന്റെ കന്യതികൊണ്ട് അവരെ കോപിപ്പിച്ച ഭാഗം സംഭ
 വത്തെക്കുറിച്ച് ക്ലേശിച്ചു. വിദ്യാഭ്യാസനകാലത്തു വിശദപ്രകാ
 ങ്ങളെ വലഞ്ഞപ്പോൾ ഭക്ഷണം വരിക്കാത്തത് തന്റെ മാതാ
 വോടു ശബ്ദമുടൻ “ഒഴുക്കിക്കു വഴിതേടിക്കൊണ്ടു വരുന്നതാം”
 എന്നു ശപഥം ചെയ്ത പോന്ന ദാരിദ്ര്യമായ താൻ അഹങ്കാരി
 ചുരുട്ട് വലിയമുഖത്തും മുർഖത്തും ആയിപ്പോയെന്നു ബാല
 ന്റെ മനസ്സു വേദനപ്പെട്ടു. തന്നാടു പ്രത്യേകിച്ചൊരു വാത്സ
 ല്യബന്ധമുള്ള ഗുരുനാഥാനുഗ്രഹത്താൽ അദ്ദേഹാശ്രയശാസ
 നോപദേശങ്ങൾ മാത്രം നൽകപ്പെട്ട വിജ്ഞാനം വൃത്തി
 മായി എന്നു തോന്നി അവന്റെ ലബ്ധയും വൃഥയും വലിച്ചു.
 ഗർഭാശയത്തിൽ നിശ്ചേഷ്ടപിണ്ഡമായിക്കിടന്നകാലത്തു തന്നെ
 ഗർഭമരിത്രം സംഭവിച്ചു പോയെങ്കിൽ താൻ എത്ര ഭാഗ്യവാ
 നായിരുന്നു എന്നുള്ള പഥത്തിലെയ്ക്കു തന്റെ ചിന്തകൾ വൃതി
 യാനംചെയ്തു. ജീവധാരണം നരക ജീവിതമെന്നുള്ള ആത്മഗ്രാ
 ഹം അവനെ ഗ്രസിച്ചുതുടങ്ങി. തന്റെ പുറകിലായി ഒന്നു രണ്ടു
 നാഴിക ദൂരത്തു മുരളുന്ന സമുദ്രത്തെ ശരണം പ്രാപിച്ചു പ്രാപ
 ണികാരിഷ്ടങ്ങളിൽ നിന്നു മുക്തനാവുകയോ? എന്നാൽ, ഭക്ഷ
 ണംഗത്തുനിന്നു പോരുമ്പോൾ രംശപരകൽ സമുദിച്ചു
 ഘോഷിച്ചു ഭാവിസംഭവങ്ങൾക്കു താൻ എങ്ങനെ സാക്ഷിയാ
 കും? വിശിഷ്ട, മാത്ര സംരക്ഷണമാകുന്ന പ്രഥമജ്ഞമോചന

ഞെ നിവ്വരിപ്പാൻ ജീവിച്ചിരിക്കുന്നതിനു താൻ ബലോന്മുഖ്യം വിശാലമായ ആകാശമണ്ഡലം അതിന്റെ സഹസ്രകോടി നേത്രങ്ങളാകുന്ന നക്ഷത്രങ്ങളുടെ സ്വരണംകൊണ്ട് അവന്റെ ഈ തപാബോധോദയങ്ങളെ അഭിമാനിക്കുന്നതായി ഒരു ദിവ്യ സംപ്രഹർഷം ബാലന്റെ അന്തരംഗത്തിൽ പ്രചരിക്കയാൽ, അവന്റെ ആത്മാവും തിരുവിതാംകൂറിന്റെ ഭാവൈശ്വര്യപത്നവും രക്ഷപ്പെട്ടു. ആത്മീയപഥങ്ങളെ ആശ്രയിച്ചുള്ള ചിന്തകളേ അവസാനിപ്പിച്ചുകൊണ്ട്, സംക്ഷേപമായി അന്നത്തെ പൂർവ്വഗത സംഭവത്തെക്കുറിച്ച് വീണ്ടും പശ്ചാദ്ഭാഷനചെയ്തു. തന്റെ ശിരസ്സിൽ ഏറിനിൽക്കുന്ന മുറിവിനു വേണ്ട ചികിത്സയ്ക്കുള്ള മാർഗ്ഗത്തെക്കുറിച്ച് വിചാരം തുടങ്ങി. വഴിയരികിലുള്ള രാമച്ചത്തിന്റെ ഇലകൾ പറിച്ച് കരശ്ശാചീകരണം സാധിച്ചുകൊണ്ട്, അതികരുണയോടു കൂടി ശിരസ്സിനും രക്തം പ്രവഹിച്ചിട്ടുള്ള ഭാഗങ്ങളിലും ഒന്നു സ്നേഹിച്ചു. അപ്പാഴ്ത്തായ രക്തസ്തംഭംകൊണ്ട് ബാലന്റെ സങ്കടനാഡികൾക്കും ഒരു പുനർ ജ്വരണം ഉണ്ടായി. ആ പ്രണം എക്കാലത്തും, നവജീവനോടു കൂടി, സ്വദേശവർഗ്ഗമനത്തിനു ഒരു ശാശ്വതോപദേശമായി, വേദനയെ നൽകിക്കൊണ്ടിരിക്കട്ടേ, എന്നു വിധിച്ചുകൊണ്ട് തന്റെ ഗമനത്തെ തുടന്നു.

ഏകദേശം ഒരു നാഴിക ദൂരം നടന്നപ്പോൾ മുൻഭാഗത്തു ജനബഹളത്തിന്റെ സഞ്ചാരാരവം കേൾക്കുമായി. ആകാശത്തിൽ ധൂമപ്രസരവും, ചെടികളുടെയും വൃക്ഷങ്ങളുടെയും ഇടയിൽ കൂടി ഭീപ പ്രഭയും കണ്ടുതുടങ്ങി. തന്റെ യജമാനൻ അടുത്തകാലത്തു ഗുരുപാദരായി വരിച്ചിരിക്കുന്ന യോഗീശ്വരന്റെ ഭജന സംഘമായിരിക്കാമെന്നുള്ള വിചാരത്തോടു കൂടി ബാലൻ പാദരഞ്ജനം അർപ്പിച്ച്, ജനസംഘം കൂടിയിരിക്കുന്നതിന്റെ പ്രാന്തത്തിൽ അടുത്തു, ചെടികളുടെ ഇടയിൽ തന്റെ ദേഹത്തെ മറച്ചുനിന്നു. തന്റെ നേത്രങ്ങൾക്കു ആദ്യമായി ഗോചരമായതു, ഗജത്തെപ്പോലെ മന്ദമായി ശിരശ്ചലനം ചെയ്തുകൊണ്ടു നിൽക്കുന്ന തന്റെ യജമാനൻ തന്നെ ആയിരുന്നു. ധാരാളം പ്രഭുവിന്റെ ഏഴടിപൊക്കവും മുന്നടി മാറിസ്സാരവും സ്പഷ്ടിയു

ജനങ്ങൾ അദ്ദേഹത്തെ ചുറ്റിനിൽക്കുന്നതു കാണുകയാൽ, അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഉപാധ പ്രവർത്തനത്തെ അവർ ആ ഘട്ടത്തിൽ കാക്കിയിട്ടില്ല. ദാമ്യത്തിന് 'ആദിപാത്രം' കണ്ടിരിക്കുന്ന ആ കാലത്തു, അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഭവനംവക പ്രാചീനപാളയവും പട്ടണിപാലായ ആ മൈതാനത്തെ, മനുസംബന്ധമായ ഓരോഘോഷത്തിനാകട്ടെ, അനുവദിച്ചു പ്രവർത്തിക്കുന്ന സ്വഭാവ സ്ഥിതികൾക്കു ഓരോശ്ചുരുക്കത്തോടുകൂടി ബാധിക്കപ്പെട്ടതായി തോന്നി. ബാധിത ആ സ്ഥലത്തെയും അവിടെനിന്നും യാത്രയാക്കുന്നതിന്റെ ഭവന സ്മാരകമായി വാർഷികപ്പെടുത്തിയ കല്ലുമാണുപയോഗിച്ചതും സംബന്ധിച്ചു ഓരോ ഘട്ടത്തിലും, ആ ഭവനത്തിൽനിന്നും സന്നദ്ധതയോടെ വ്യത്യസ്തമായി നിന്നും കേൾക്കപ്പെട്ടിരുന്നതായുള്ള, യോഗ്യശബ്ദങ്ങളോടും വിചിത്രവക്ത്രങ്ങളോടും ബന്ധപ്പെട്ടായി പണിപ്പെടുത്തിയ കല്ലുമാണുപയോഗിക്കപ്പെട്ടതും, അതു തൽക്കാലം ഒരു യോഗ്യശബ്ദത്തിൽ യോഗ്യമാക്കിത്തീർക്കപ്പെട്ടിരുന്നു എന്നിട്ടും, ജീവാക്ഷോഭയുക്തമായ ബഹുവിധ ആശയങ്ങളും വിവിധമനോഹരമായ കലാരത്നങ്ങളും അവിടെത്തന്നെ കാണുകയാൽ, അവിടെനിന്നും വിട്ടുപോകാൻ വേണ്ടുന്നതെന്ന ആ മണ്ഡപം അപ്പോഴും നിറവേറുന്നതായി ബോധ്യപ്പെട്ടു. മണ്ഡപത്തിന്റെ പിൻഭാഗത്തുള്ള ഭൂമിയിൽ തിരഞ്ഞെടുത്തുവെച്ചിട്ടുള്ള അശ്വം, വൃദ്ധം, ഗർഭഭംഗമായ മൃഗങ്ങളെ വിട്ടിട്ടുണ്ടായിരുന്നു.

മണ്ഡപത്തിന്റെ പുറംഭാഗം അയ്യപ്പനിയായുള്ള സാന്നിദ്ധ്യത്തോടുകൂടി പ്രശോഭിക്കുന്നു. ആ വെളിച്ചശക്തിയുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ പൂർവ്വകാലങ്ങളിൽ അവിടെനിന്നും അഗ്നികണ്ഡങ്ങൾ വളർത്തിയിരിക്കുന്നു. ഓരോന്നും, കാമ്പായാബലം, യോഗ്യശബ്ദം, യോഗ്യമണ്ഡപം ഇതാദി വാർഷികമായി ചില ശിഷ്യപ്രധാനന്മാർ ഈ കണ്ഡങ്ങളിൽ ബഹുവിധപദാർത്ഥങ്ങൾ അപ്പോഴും അക്ഷയമപാനയോടുകൂടി അഗ്നിയിൽ പൊരിച്ചിട്ടുണ്ടാകാറുണ്ടായിരുന്നു. ആ ചതുഷ്കണ്ഡങ്ങളുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ അതുകൂടെ തെങ്ങുവെടും മുങ്ങിയെടുത്ത പൊല പെട്ടെത്തിയപ്പോൾ, ആശാപാദവിനിർമ്മൂലം സപ്താസനാവർത്തിക്കുന്ന വർത്തമാനനിവൃത്തം തുടങ്ങിയപ്പോൾ, എന്തെന്നാൽ, ദ്രോഹം

അതിനേൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു. വാഗ്ദാനങ്ങൾ ഉന്നി
 മടക്കി വെച്ചിട്ടുള്ള പാദത്തിന്റെ ഉത്തരവിനേൽ ദക്ഷിണപാദവും
 അതിനേൽ വാഗ്ദാനവും അതിനേൽ ജ്ഞാനമുദ്രയോടു കൂടി
 ദക്ഷിണപാദവും സ്ഥാപിച്ചു. നളഭരതനാമി, നാലിയെ കണ്യ
 മാക്കിയുള്ള സ്ഥിതിയിലുണ്ടാക്കുകയും, ത്രോണിപ്രദേശം കൊ
 ണ്ടുപിറന്നു ചെന്നു, കേവല കാരുണ്യം നാമി, ഒരു
 വിനയോത്തമനാശയെ അവ ബലിച്ചിരിക്കുന്ന, ആ പുരുഷനെ
 കണ്ടു പൂർവ്വം അവിടെ സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന മറ്റു ബഹു ഭക്ത
 ചെട്ടുപ്രഭ ബഹു ഭക്ത അറിയാതെ ബലോദ്ധേയമായി ദവി
 ക്കുന്നു സർവ്വഭക്തന്മാരും സാക്ഷാൽ വാഗ്ദേവൻ അനു
 ബ്രൂയിച്ച ഭക്തോത്തമനാശിയെ നോക്കിപ്പോയിൽ
 പൂർവ്വമായി പകർന്നു കാണപ്പെടുന്നു. ബ്രാഹ്മം, ആത്മം,
 ക്ഷാത്രം എന്നിവയ്ക്കു മേൽ സ്വർഗ്ഗമായി സ്ഥിതിക്കുന്ന ആ ആകാശം
 അതുകൂടെ സംഗമമാവാവും കൊണ്ട് ത്രിവേണീമാഹാത്മ്യ
 യോയും അധികരിക്കുന്നു. അതാദ്യോപനിഷത്തിൽ വിന്നം വിചിത്ര
 ആ ദാതാത്മാവിന്റെ നേത്രങ്ങൾ വ്യക്തപ്പെടുത്തപ്പെട്ടിട്ടുള്ള
 ശോഭിച്ച അഗ്നികണ്ഡങ്ങളിലെ പ്രഭയെ യുഗാധാരമാക്കുന്നു. അ
 ന്തർഗാഗതിപക്ഷ് അന്തർഗാഗതിയും, ബഹിർഗാഗതിപക്ഷ്
 അന്തർഗാഗതിയെ ശക്തിയെന്നും പ്രത്യക്ഷമാക്കി, വിനയോത്തമനാശി
 ശ്രദ്ധേയനായി വിനയന ആ നേത്രങ്ങൾ, ആ പുരുഷനിൽ വാ
 ദേവന്മാരും കാമദേവന്മാരും കാമദേവന്മാരായി കൃത്രിമ
 സങ്കല്പം ചെയ്തിരിക്കുന്നതിന്റെ സൂക്ഷ്മസൂക്ഷ്മങ്ങളായി വിള
 ക്കുന്നു. സൈതന്യോദി പക്ഷങ്ങളിൽ സങ്കല്പപരമ്പരപരീക
 രായി വിവര്യുന്ന ആ ശരീരം കപികപരത നവമോദയങ്ങ
 മിൽ പരിചയിച്ചിട്ടുള്ള ഒരു നവവിധാതാവിനാൽ നന്നെ സൃ
 ഷ്ടിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ഉഗ്രതയും ശാന്തതയും തമ്മിൽ മത്സരം
 കമ്പനം കലിയാടിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്ന ആ മുമ്പതിന്റെ അനന്ത
 ചേഷ്ടാഭാസങ്ങൾ പ്രേക്ഷകന്മാർക്ക് അദ്വൈതത്തിന്റെ സ്വഭാവ
 ഗ്രഹണം മൂലമാവാകുന്നു. ക്ഷത്രിയാനുകമ്പായ ഭാഗ്ഗവതത്തിന്റെ
 ഗാംഭീര്യത്തോടു കൂടിയ ശിഷ്യപന്തങ്ങൾ ചെയ്ത അനുവാദസൂച
 കങ്ങൾ അരുണ ആ മഹാനാദാവൻ ക്ഷത്രിയകന്മാരുടെയും
 നായ മഹാമന്ത്രിയുടെ ശാന്തമുദ്രാസ്വരൂപിയാണ് വാച

കണ്ഠകൾ നൽകുന്നത്. സാമ്പത്തികപരമായ വീണയുടെ ചോരയാവാതിലാത്താലുള്ള അദ്ദേഹത്തിന്റെ വലുപ്പം സർവ്വപ്രാധാന്യത്തോടെ വർദ്ധിക്കുന്നു പക്ഷേ ഇത് വീണത്താഴ്ന്ന കൈയാളം നിസ്സ്പർശമായ നാടകപ്രദർശനത്താലുള്ള അദ്ദേഹം സമ്പന്നം കാഴ്ചവെക്കുന്നതായിരിക്കുന്നു. സംഭാവനയായി സമർപ്പിക്കപ്പെടുന്ന ദ്രവ്യങ്ങളെ നട്ടുവേരുന്നതിനുള്ള ചികിത്സയെപ്പോലെ ഭണ്ഡം താഴെ നിക്ഷേപിക്കുന്നതിനെ സ്വയംവിശ്വാസമായി അദ്ദേഹത്തിന്റെ കാര്യക്ഷമതയെക്കൊണ്ട് നിർവ്വചിക്കുന്നതിൽ എത്ര വലുതാണത്രെ അത്ഭുതമായിരിക്കുന്നത്.

യോഗീശ്വരൻ, അന്നത്തെ യോഗസമാധിയും ഉപഹാര സമീകരണവും അവസാനിപ്പിച്ചപ്പോൾ, പ്രാണപ്രശ്നംകൊണ്ടുള്ള അപസ്മരത്തെ സ്പർശിക്കുന്നതായ അപ്രകാരമുള്ള വിവിധ ആശയങ്ങളെ അത്ഭുതപ്പെടുന്നു. അതുകൊണ്ട് ചെവിനോളമുള്ള നായി ഭരണസാധനങ്ങൾ അനുകരണത്തോടെ അണഞ്ഞ് ഒരു ജനപ്രവാചകനായി സമീപിക്കുന്നു. എന്താവിശേഷമായ ഒരു ദ്രവ്യം കണ്ഠത്തിൽ അടങ്ങിക്കിടക്കുന്നു കണ്ഠത്തിൽ നിന്നൊഴിഞ്ഞു പൂർണ്ണമായി വ്യക്തിത്വം ഭരണത്തിനെ പാലാസമാധാനമാക്കുന്നു. പൂർണ്ണമായി വിശേഷഗുണം ബാലന്റെ അപകടമായും അത്ഭുതമായിട്ടും പ്രകാശമാകുന്നു ക്ഷീണമായുള്ള സ്വയംഭരണത്തിന്റെ മുമ്പിലെ മാറ്റിക്കൊണ്ടും ദൃഷ്ടിയിൽ വെക്കുന്നത് ദൈവം അകാശസഞ്ചാരം ആരംഭിച്ചതുപോലുള്ള ഒരു ദൃഷ്ടിയെ ഉദാഹരിക്കുന്നു; ദൈവാനന്ദം മണ്ഡലം യോഗീശ്വരൻ കൈയാളം സ്വയംഭരണത്തെക്കുറിച്ച് കാര്യം നൽകിയതായപോലെ തോന്നിക്കുന്നു; ബ്രഹ്മാണയദൃഷ്ടിയിൽ നിന്നും സ്വയംഭരണം ശിഥിലമാക്കപ്പെട്ടു പാലാണകളായി തീർന്നതുപോലെയും, അനപ്രായമായ ആത്മാവ് അനന്തമായി സ്വയംഭരണത്തോടെ ചെറുത്തുപോയതും അത്ഭുതമായി അവൻ സംഭാവനമാകുന്നു.

ഇങ്ങനെയുള്ള മനോവികാശങ്ങൾക്കധീനനായി ബാലൻ സംഗ്രഹിക്കുന്നതിനിടയിൽ ധൈര്യം, സാന്നിദ്ധ്യമായ സംഗീത

[illegible]

പ്രദമായ സദൃശ്യം സ്വർണ്ണത്തിന്റെ ഉണ്ടാക്കിയ ആ സംഗീതം ബാലന്റെ ആത്മാവ് നന്നായി ഉണർത്തിയെന്നു ബാലനും നിവിശേഷമായ നിശ്ശബ്ദതയെ കാണിച്ചു. രാജാജി അവിടെ പോകുന്നതായ ആ സംഗീതത്തിന്റെ ആകാശത്തിൽ തന്നെ ബാലൻ അവനെ ഗ്രഹിച്ചിരുന്ന സമുദാനത്തിൽ നിന്നു വിടുകയായി. ശിശുവായ സദൃശ്യം കൈയെടുപ്പ് സന്ദർശനം ആത്മരൂപത്തിന്റെ പ്രകാശിച്ച ബാലൻ സംഗീതപരമായോരോ പ്രകാശം പ്രാണമനുഭവിക്കുന്നപോലെ ശാരീരികമായ വേഗത്തോടുകൂടി ആ ദൂരത്തിൽ നിന്നു പലായനം ചെയ്തു. മറ്റൊരു യാത്രയായിത്തീർന്നുപോകുവാൻ സമയം കഴിഞ്ഞുപോയപ്പോൾ അയാൾ അവൻ സമ്പാദിച്ചിരുന്നതിനാൽ രാത്രി എന്നായി എന്നും താൻ എത്ര ദിക്കിലേക്കു പോകുന്നുവെന്നും, സ്വർണ്ണത്തിന്റെ അവൻ സാധിച്ചു. ചില വസ്തുക്കളെക്കൂടി, കർമ്മകർമ്മങ്ങൾ സാധിച്ചതായ പാവുകൾ, ജന്മകൃത്യമായ സാധ്യകൾ, വിവിധ വെള്ള വെരിയ്ക്കുകയോ വാണിജ്യമായ പാവുകൾ, നിന്നു പറ്റി വന്നുവന്നു മറ്റൊരു കൂട്ടം നിമിഷത്തോളം പാവുകൾകൊണ്ടു മറ്റൊരു കൂട്ടം, ഇവയെല്ലാം കടന്ന്, അതന്നു

പ്രഭു കണ്ടുതുടങ്ങിയപ്പോൾ വിഭവനാശപുത്തനെന്നും ആരുവാ
മൊഴി കോട്ടയ്ക്കുള്ള രാജപഥത്തിൽ 'വിവിക്രമി' എന്ന സ്ഥല
ത്തൊട്ടി, വേറെ പടിഞ്ഞാറു തോക്കി നടന്നു. കുറച്ചുദൂരം നട
ന്നതിന്റെ ശേഷം തന്റെ അടുത്തുസമീപമായി അഗസ്ത്യോ
പദേശമായ ആദിത്യവർമ്മനുള്ളതെ

“അപ്പോഴും നിനക്കുവേണ്ടതൊന്നും-

നിശ്ചയിച്ചിരിക്കുക പതിവു ന.നേരം”

എന്നുള്ള പ്രാദേശം മുതൽ ഉറക്കെയും ശബ്ദപര്യന്തരിക
മോടും പാറാത്തു തുടങ്ങി. ഏകാഗ്രവിചിന്തയായി മന്ത്രരൂപ
തോടുമിടിഞ്ഞാൽ നടക്കുന്നതിനിടയിൽ ഹ്രീഞ്ചാലയന്റെ
വിവാഹസമയമെന്നു പേർകൊണ്ടിരിക്കുന്ന വേളിമയുടെ
സാമ്പ്രദായ മാതൃകയ്ക്കു വികണ്ടുതുടങ്ങി. ഹ്രീംസംപൂർണ്ണമായ ആ
വിഷയം ഹർദ്യത്തിന്റെ മുമ്പാധ്യക്ഷപോലെ ഉദയഗിരി എന്ന
മറ്റൊരു അതിർ മകുടന്മാരും മോയി പ്രാദേശിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ള
ധാരയും, ഉദയനാഥന്മാരായ മന്മാരി ചിരിക്കപ്പെടുന്ന
ശബ്ദമോഹിതവാനകയും, കേതുവിന്റെ ഇരുകാലത്തും മറ്റൊരു
ന്റെ പാർവ്വതീയായ കേതുവിൽ വസിക്കുന്ന മറ്റൊരു ഗുരു
നന്ന കൂകുമ്പിരി, ഗർഭപാശിനി എന്ന നാമങ്ങളെ ധാരിച്ചു
രക്ഷിതാക്കളായി വിൽക്കുന്നവരായ കാണ്മാപ്പട്ടുന്ന വലിയ
പീഠികകളും, മറ്റൊരു നമ്പരം ചെമ്പുന്ന ഉന്നതമായ കിര
പ്രകാശം, ദീപ്തമുൾപോലെ എട്ടു ദിശാഭാഗങ്ങളിലും
ഉറപ്പിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ള കൊത്തുപണികളും, ആ സ്ഥലങ്ങളിലെ കിര
മോരങ്ങളിൽ കൂടി വൈവിധ്യങ്ങൾക്കു യേപ്രദമായി വരുന്ന
രസ്യങ്ങളെ കാണിക്കുന്ന ചെറുതും പീഠികകളും, അവിടെ സ
ഞ്ചിക്കുന്ന ഭക്തന്മാരുടെ കാങ്ങളിൽ വസിക്കുന്നവരും സൂര്യപ്രഭ
ത്തി വളരെ നകൾപോലെ ശോഭിക്കുന്നവയുമായ അയ്യയങ്ങ
ളും, ആ സ്ഥലത്തെ സൂര്യപ്രഭാസാകരമെന്നു ഉള്ളെടുത്ത
തും മോഹിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. രാജപഥത്തിനിരിക്കുന്ന കൊ
ത്തുത്തിന്റെ സമീപത്തു ബാഹ്യൻ എത്തിയപ്പോൾ കോട്ടയ്ക്കു
കത്തു നിന്നു ഉച്ചസമയത്തിലുള്ള ചില സൈനികന്മാരും
പാലങ്ങളുടെ പടാനകാഹളശബ്ദങ്ങളും അതുകളെ തുടർന്നു മറ്റ്

മേലാം ചെമ്പുമാനുള്ള ആളുകളും കേൾക്കുവാനായി. വിളമ്പി വന്നുകൊടുത്ത ജീവനെയെന്തെങ്കിലും ചെമ്പുമാനായോ ശിശുവായോ തന്നെ വിശ്വസിക്കാൻ തന്നെ ഉദ്ദേശിച്ചു. അപ്പോൾ ഉടൻതന്നെ അയാൾ പറഞ്ഞു, “സാധാരണക്കാരായവരാണ്. എന്നാൽ അവർക്കുണ്ടാകാൻ ഉണ്ടാകാത്ത ചില കാര്യങ്ങൾ ഉണ്ടാകാം. അവർക്കുണ്ടാകാത്ത ചില കാര്യങ്ങൾ ഉണ്ടാകാം. അവർക്കുണ്ടാകാത്ത ചില കാര്യങ്ങൾ ഉണ്ടാകാം.”

പ്രവാചകനായ യെശായാവിന്റെ പ്രവാചകത്വം പൂർത്തിയാക്കിയപ്പോൾ അദ്ദേഹം തന്റെ ജീവിതത്തിൽ അനുഭവിച്ചിരുന്ന കഷ്ടതകളെക്കുറിച്ച് തന്റെ ശിഷ്യന്മാർക്ക് വിവരിച്ചു. അദ്ദേഹം പറഞ്ഞു, “എന്നാൽ, എന്തെങ്കിലും കാര്യങ്ങൾ ഉണ്ടാകാം. അവർക്കുണ്ടാകാത്ത ചില കാര്യങ്ങൾ ഉണ്ടാകാം. അവർക്കുണ്ടാകാത്ത ചില കാര്യങ്ങൾ ഉണ്ടാകാം.”

പ്ര—“എത്ര കഷ്ടതകൾ കണ്ടു; എന്തെല്ലാം കഷ്ടതകൾ കണ്ടു? വിശദീകരിച്ചു. മുന്നോട്ടുള്ളതുകൾ വിശദീകരിക്കാൻ മതിയെന്ന്.”

നായർ—“ശ്രീമദ്ഭാഗവദ്ഗീതയുടെ അനുപത്തിപ്പാൻ ഇഹി
അപ്പുറയ്ക്കുവാനുപോന്നാൻ അതുകൊണ്ടു, ശൈവമതം
തെ പൊയാവൊ?”

തന്റെ മുമ്പാകെ വെളിച്ചം തെളാവ ചിന്താശക്തി
കളാൽ സ്വയംകരുതയും ഗുണമെന്നും നാശിതെന്നും നശിച്ചു
പോയിരിക്കുന്ന സംഗതിയെ അപ്പുറത്തെ യാത്രാമന്ത്രാലയം
തന്റെ മുമ്പാകെ ഗുണകാർഷ്വലൻ ഇതിനുള്ളതെന്നു കാണി
പ്പിച്ചപ്പോൾ, വെളിച്ചംകൊണ്ടുവന്നു വന്നു കൊണ്ടു അദ്ദേഹം
വരിക കേൾക്കേണ്ടതുമായി. എന്നാൽ, മുമ്പെ പറഞ്ഞതു
ഇതിനെപ്പറ്റിയെന്നു. “സ്വയംകരുത കി-ക്കൊ, തെക്കുന്ന
യെ പൊയിച്ചുവെ, ബഹു മുമ്പെ തന്റെ ഉപാധിയിൽ പണ
യെപ്പറ്റിയായി. അപ്പുറൻ ചാറ്റാക്കളും ആ പണയപ്പാൻ
മേടപ്പെട്ടുവന്നതെന്നാൽ, തന്റെ ഇരിക്കുന്നതല്ല, അതുകൊണ്ടു
കുന്ന നാനുടമയെ ഇറക്കിക്കൊ, മാത്രമേ നോക്കൂ
ഇ. അപ്പുറത്തെ പാത്രാക്ഷിക്കുന്ന ശ്രീപരമേശ്വരൻ തന്നെ
നമിക്കുന്നു.”

പ്രതിവിന്റെ കരുണാശക്തികളായ ഉപശ്ചാരി അദ്ദേഹത്തി
ന്റെ അടുത്തുള്ള ബാലന്റെ,

“മഹാശാസ്ത്രം ഉപേക്ഷിക്കുക
ശൈവമതം അതിർക്കുക സമാധാനം”

എന്നതു മനസ്സമാപ്പിച്ചായിരുന്നു. അതുകൊണ്ടു അദ്ദേഹം പ്രസാദ
മോഹിച്ചിട്ടു പ്രതി തന്റെ കാർഷ്വലന്മാരുടെ ഇടയിലെ പരമത്ത്
അയാളെ അപോസിപ്പിച്ചു. “തന്റെ ഭവിച്ചുവന്ന മനോഭാവം
ഉപാധിയെ ശൈവമതം എന്തെന്നുള്ളത്? മേടപ്പെട്ടുണ്ടു-
എല്ലാം നമിക്കുന്നു.”

നായർ—(ബാലന്റെ മുഖമിട്ടുവന്നാക്കി, നയിച്ചു പരിഭവ
മോഹിച്ചിട്ടു) “മഹാശാസ്ത്രം ഉപേക്ഷിക്കുക സമാധാനം
മേടപ്പെട്ടുവന്നതെന്നാൽ—”

പ്രതി—(ബാലന്മാർ) “ഹി എന്താണു മോഹനം അപ്പുറൻ?”

പ്രതിവിന്റെ കരുണാശക്തികളായ സ്വയംകരുതയും മോഹം കേൾ
ബാലൻ വിടിക്കുന്നതെന്നു, ശൈവമതമെന്നുള്ളതെന്നു

പ്രഥമദർശനത്തിൽ സ്വപിതാവിന്റെ അംഗവിഭാഗം ഗംഭീരമായി ചെല്ലുതുടപാലെ. ബാലൻ പ്രഭുവിനെയും അശ്വപാലനെയും പക്ഷണ രാശ്ട്രജനന്റെ ഭാവത്തിൽ നോക്കിത്തുടങ്ങി. ബാലന്റെ അംഗസൗജന്യവും, പ്രഭുവും, പ്രായവും തന്റെ ഉന്മാദയ ഒരു പുത്രനെ ഓർപ്പിക്കുവാൻ അവന്റെ നേർട്ടു പ്രത്യേകമായ ഒരു വാത്സല്യം പ്രഭുവിൽ അങ്കിച്ച്, അദ്ദേഹത്തിന്റെ ചോദ്യത്തിനെ ഉദ്ദേശമായ സ്വാഭാവികമായി ആവർത്തിച്ചു. പ്രഭു, യോഗ്യശ്ലേഷണക്കാൾ സൗന്ദര്യസമ്പന്നനും സ്വസ്ഥവൽ യോഗ്യനും എന്നു ബാലന്റെ നേത്രങ്ങൾക്കു തോന്നുകയാൽ, അദ്ദേഹത്തിന്റെ പ്രശ്നത്തിന്നു പ്രാധാന്യം കൈക്കൊണ്ടിടയിലും അവർ കനിഞ്ഞു—“പുല്ലി പട്ടാളത്തിൽ ചോറാൻ പോണം, പൊന്നു തമ്പുരാനെ സേവിച്ചാൽ കണ്ടാത്ത കേടുപിടിക്കണ്ടല്ലോ,” പ്രഭുവിന്റെ പുറകുത്തും ഓട്ടുസാധിക്കും െ വാക്കുകൾ കേട്ടുണ്ടായ ചിന്തകൾക്കിടയിൽ അത്ഭാസമായി ചിരിച്ചുപോയി. അങ്ങിനെ സംഭവിച്ചത് പുല്ലി പട്ടാളത്തിൽ ചേരുന്നതിന്നു പ്രായം ഒഴി തന്നെ അടുത്തിട്ടില്ലാത്തവനായ ബാലന്റെ പുറപ്പാടുകൊണ്ടെന്ന് പ്രത്യേകമായി വെട്ടിച്ച്, അവന്റെ മനസ്സിൽ ഉദിച്ചു മുഖത്തു പ്രസാദിച്ചു തുടങ്ങിയ വീരസന്തത മുഖമായി പ്രഭു വീക്കി, ദാരുണവനനാക്കിയിട്ടു അഭിപ്രായമൊന്നും പുറപ്പെടുവിക്കാതെ, “ഈ മുഖം” നിനക്കെങ്ങിനെ കിട്ടി?” എന്നു ചോദ്യം ചെയ്തു.

ബാലൻ—“നാക്കിന്റെ നെറ്റിക്കടുക്കാണ് കിട്ടി”

പ്രഭു—“കൊണ്ടതിന്നു അങ്ങോട്ടു കൊടുക്കാതെ നീ പോനോ! നിന്നെ കണ്ടിട്ടു ഒരു റൊക്കപ്പുച്ഛിയാണെന്നു തോന്നുന്നുല്ലോ.”

ബാലൻ—(വിവർത്തനം) നാക്കി ആത്മഗതമായിത്തന്നെങ്കിലും, ഉറക്കെ “എന്തു ചെയ്യാം! നന്നതു പെറ്റമ്മയെപ്പോലെ ഒരു പെൺപിറന്നവരായിട്ടേയ്യായി!”

ബാലന്റെ സങ്കാചങ്ങൾകൂടാത്ത ഒരു മറുപടിയും ഒരു വിവരവും ആത്മഗതവും കേൾക്കുവാൻ പ്രഭുവിന്നു അവസരം

കാഴ്ചയിൽത്തന്നെ ഒന്നിച്ചു പ്രസാദം വളരെയായി. പ്രഭുവിന്റെ അടുത്തു ചുറ്റിപ്പിരിയ്ക്കി വേറൊരു അംഗത്തിൽ ആദാഹനം ചെയ്തു പുറപ്പെട്ടിരുന്ന, ആഹാരസമയം പോക്കുസ് മരിക്കാൻ തുടങ്ങിയപ്പോൾ എന്നു പേരുള്ള ഒരു വലിയ പാത്രം മുമ്പാകെ എന്ന പ്രസിദ്ധവർത്തകന്റെ കടുബത്തിൽ ഒരു പ്രധാനംഗവുമായ യുവാവ് തന്റെ വാഹനത്തിൽ നിന്നും താഴെത്താടി, ബാലന്റെ ആത്മഗതത്തെ അനുമാദിച്ചു “സന്ധ്യ! ദീപ്തമുദർ! നമുക്കു തമ്പി! പലപക്ഷിപ്പിള്ള” എന്നു പലതടവു പറഞ്ഞുകൊണ്ടു, ബാലന്റെ ബഹുമാനങ്ങൾ ഉണ്ടാക്കിയും മഹിമയുള്ള വസ്ത്രത്തിൽ ആ സന്ധ്യത്തിന്റെ ആശംബ്ലങ്ങളോടുള്ള വൈപരീത്യത്തെ ഗണിക്കാതെ അവനെ എടുത്തു തന്റെ കർമ്മപരിതരണത്തിൽ കയറി. തന്റെ ആത്മമിത്രമായ മഹത്തീയവർത്തകമാരുടെ മഹാമനസ്കതയോടു കൂടിയ ഉചിതക്രിയകൊണ്ടു ബാലൻ തന്റെ സൗഖ്യത്തോടു സഹയാത്രക്കാറാവാക്കപ്പെട്ടതിനാൽ, ദുഷ്ടകന്മയെ ഒരു വശത്തു ഭ്രമിക്കിക്കളയ്ക്കി എന്നുള്ള സംഭവത്തോടു കൂടി സ്ഥാനപതി ആ ക്രിയയുടെ മഹത്വത്തെ സ്മരിച്ചു.

പ്രഭു—(കാൽപ്പന്ഥനാടു) “ഇപ്പോൾ ദുഷ്ടകന്മയോടും രീനുംല്ലാ. ഇനി നിൽക്കൂ. ഞങ്ങൾ പോയിവരുന്നതുവരെ വീടില്ലാത്തവരെ അസഹ്യപ്പെടുത്താതിരിക്കുന്നതിൽ തന്റെ സാമർത്ഥ്യം കാണിക്കണം. കൊച്ചുജിന്നിയുടെകാൽപ്പന്ഥനം—”

തന്റെ അന്തർഗതത്തെ ഉച്ചിപ്പാൻ ശക്തനല്ലാതെ ഹസ്തംകൊണ്ടു മാത്രമായി ചെറിയ സംഭവങ്ങൾ വരുത്താൻ താൻ വിസ്മയിക്കയില്ലെന്നു, പ്രഭു കാൽപ്പന്ഥനെ ധരിച്ചു. വിപരീതചേഷ്ടകളൊന്നും കൂടാതെ അശ്വത്തിന്റെ പുറത്തു ഞെളിഞ്ഞു വീണായിരുന്നില്ലാത്തവയെന്ന ബാലൻ ഒരു വേളയാലഞ്ഞുവരുന്ന സോപാനാരോഹണത്തെ ‘അവിഷ്ണുപരിസമാപ്തപ്രത്ഥം’ ഗാഢമായ പ്രാർത്ഥനയോടെ ആരംഭിച്ചു.

വ്യാപ്തിയെ പുറകാക്കി ചിലും തെളിഞ്ഞപ്പോൾ, നേത്രശക്തിയെ ഉപയോഗിച്ച് ഉന്നിതമായി വർണ്ണങ്ങളുടെ മണികൾക്കുള്ള പിംഗവരയും, ചിരിയോടൊപ്പം കണ്ണുകളെ എളിവാക്കുന്ന വായുക്കൾക്കൊപ്പം, പരമനാഭസ്വാമിക്ഷേത്രത്തിലെ മീനാഭാസ്വരൂപിണിയിൽ നിന്നുളള പാണ്ഡവപ്രതിമകളിൽ കാണപ്പെടുന്നതുപോലുള്ള ദൈവങ്ങളുടെ വേഷവും, കഥകളിപ്പാട്ടും കറുത്തകപ്പായം ശേഖരിച്ച പരിചയപോലുള്ള രാജാവിന്റെയും, മിത്രദൈവപ്രാണത്തിന്റെ പിംഗവരയും ഉൾക്കൊള്ളുന്ന ശബ്ദങ്ങളും, ശിഖരിക്കുന്നതും കണ്ണാടിയിൽ ഹാരിതവർണ്ണപ്രസിദ്ധമായുള്ള അതിരോടുകൂടിയ, സഞ്ചാരത്തിൽ “പാരിവർത്തനം” എന്നു ചോദ്യം ചെയ്യുന്ന രഥത്തെയും, വടനാടം കൊണ്ട് ആകാശപത്രത്തിൽ ഉത്തമവനം ചെയ്യുന്നതിൽ അർത്ഥമില്ലാത്ത ഉത്തമവും കൂടിച്ചേർന്നാൽ, ആ അമാനുഷന്റെ ആകൃതിയും ഏതാനും പ്രകൃതികളും ഒരു വിധം ഗ്രഹിക്കാവുന്നതാണ്.

അയ്യപ്പനികരമായീരുന്ന അദ്ദേഹത്തിന്റെ മാതാപിതാക്കൾ അവരും സന്താനത്തിന്റെ ഭവിഷ്യൽ പ്രഭാവത്തെ ഗ്രഹിക്കാൻ അതിനനുരൂപമല്ലാത്തവിധത്തിൽ നാമകരണം ചെയ്തു. ആ നാമങ്ങൾ കാണ്മാൻ നാമവും ചേർത്തു 'കാളി ഉയർന്നു' എന്നു പ്രയോഗിച്ചിട്ടും, ഏറക്കുറവു മാത്രം ചിലപ്പോൾ, പാത്രരൂപമായ ഉടയാൽപ്പിള്ള സപ്തമുഖിയെ ക്ലേശിപ്പിച്ച അന്റെ ഭവനത്തോടു ചേർന്നുവെക്കും. അപ്പോൾ അദ്ദേഹത്തിന്റെ പൂർവ്വകാലത്തിൽ പാർവ്വതീദേവിയെ തിരിഞ്ഞെടുത്തു. ചിഹ്നമെന്നു എന്ന നാമങ്ങൾ “ചിഹ്നം” എന്നാണുപ്രയോഗം, “രൂപം” എന്നു രൂപം സാധാരണക്കൊണ്ട് വർണ്ണമുള്ള “ചിത്രം” എന്നു ഉദ്യാഗ്രഹത്തെ സൂചിപ്പിച്ചപ്പോൾ അദ്ദേഹത്തിന്റെ സർവ്വതല സിദ്ധിക്ക് ഒരു വിധം പൂർത്തിയായി. “ചിഹ്നമെന്നുപ്രയോഗം” എന്ന നാമവും കണ്ണാടിയിൽ പ്രസിദ്ധി വിഷയത്തിൽ ‘കണ്ണാടിയിൽ’ എന്നു സമാനത്തോടു

മൃത്യയെ സമ്പാദിച്ചു. ൾ സ്ഥാനനാമധണ്യയുടെ ചരിത്രത്തെയും സംക്ഷേപമായി വിവരിക്കാം. കഴക്കൂട്ടത്തു പിള്ളമാരുടെ കവ്വൈദൈവക്ഷത്രമായ “ചാമുണ്ഡിക്കാവു” എന്നൊരു ദേവസ്വപ്നത്തെ ആ കൗഞ്ചലധാരാസാരവത്താം ഉടയാൻപിള്ള തന്റെ സ്വാധീനത്തിലായി. വളരെപ്പുസ്തകവും, നിറഞ്ഞ ഭണ്ഡാരവും, വിചാരമുള്ള ആലോചനയും, അലോചനാലക്ഷ്യമായ തുടങ്ങും, ഹൃദികാവിൽ, നാദവരം, സോപാനം, ഗർഭഗൃഹം എന്നിങ്ങനെ സാമഗ്രികളും ഉള്ളതുകൊണ്ട് മൈസൂരൂസംഘത്തിൽ, ഉഷ്ണ, പാഴ്, നാലുപാലിയും മറ്റുപല ആലോചനകളും നടത്തിയവർ ആ മഹാക്ഷത്രത്തെ കാണാമെന്നായിപ്പോൾ, ചന്ദ്രക്കാരൻ എന്ന ഉദ്യോഗസ്ഥനെയും അദ്ദേഹം അണിഞ്ഞു തുടങ്ങി. എന്നാൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഭാഷണകുപ്പുകൊണ്ട് ആ ക്ഷേത്രം അവിടത്തെ പൊളിഞ്ഞു, ഇടിഞ്ഞു, ഒരു നരയും, സ്ഥാനമുണ്ടായ ചിലകൊല്ലുകളും, ദുർമ്മാണപ്രതിഭകളുടെ ഒരു ശവക്കുടും, ദുർഗന്ധത്താൽ അടുത്തുളളതായ ഒരു ശവക്കുടും ശേഷിച്ചു. നാവില്ലാവിശ്വസ്തരായിത്തീർന്നവരുടെ സ്വത്തുകളെല്ലാം അതുകൾക്കു സമർപ്പിച്ചാൽ പാലശക്തി തൽക്കാലം വഹിച്ചു സ്ഥാനത്തു വരിച്ചു എന്നു പറയാനുള്ളു. ദേവസ്വം നശിച്ചു എങ്കിലും, ഉടയാൻപിള്ള സ്വയത്തായായി ധരിച്ച ചന്ദ്രക്കാരസ്ഥാനം ഒരു സ്റ്റാർക്കോർഡ്സ്വാമിദേവന്റെ മഹായശസ്കാശ്വിയുമായി അദ്ദേഹത്തെ അവകാശിച്ചു. ഹൈന്ദവശിവാമണിയെന്നു ന്യായാധാരണമാവാൻ വിധിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ള രാമനാമത്തിൽപിള്ളയുടെ ഏകസന്താനമായിത്തീർന്ന ൾ വിക്രമൻ ക്ഷേത്രത്തെയും മൂലം തന്റെ പ്രഭാവത്തിൽ ആളുതിച്ചൊഴുത്തുവെക്കുകയും സന്തോഷിക്കേണ്ടതെ ഉള്ളു.

സ്വസ്ഥമാവുകകൊണ്ട് ആരാധിക്കപ്പെട്ടു വന്നിരുന്ന മന്ത്രിപ്രവീണന്മാർ ആ ദാനങ്ങളെ രാജ്യത്തുതരിൽ ‘സംസ്ഥാനപാലാ’ എന്ന പദവിയോടെ ഉൾപ്പെടുത്തി സ്വീകരണം ചെയ്തു വരികയാൽ, ചന്ദ്രക്കാരനായ ഇപ്പട്ടേഴ്സോൾ ആ അഭിമാനത്തിന് പ്രതിഫലമായി സ്വാമിത്തയായ ഉദ്യോഗസ്ഥനാടുകൾക്കു ഭാഷയെ തന്റെ വിശ്വതമോമനസ്സുതന്നെ സ്വ

പ്രദേശങ്ങളിൽ ഉൾപ്പെട്ട മഹാമുഖ്യകളിൽ നിന്നു പ്രമുഖ കാര്യങ്ങളെ താഴെ അനുസരിച്ചു, വരികളും വ്യവസ്ഥാസ്ഥാപനങ്ങളും കല്പിച്ചു, പരസ്യകല്പിച്ചു വന്നിരുന്നു. ആരോട് പേരായിരുന്നെങ്കിലും വഞ്ചനയും, അനാഥങ്ങളിൽ ആദാരശ്രേഷ്ഠിയാ പ്രയോഗത്താൽ അനുജനങ്ങളാണെന്നും, വിശ്വാസപ്പെടാൻ സാധിക്കാവുന്നതെങ്കിലും ദുഷ്കരതയും—ഇവയിൽ മുഖ്യ പാമകളെക്കൂടിയിരുന്നെങ്കിൽ വേണ്ടി മുതൽ വർദ്ധനവയായും ബഹുമാനമു മുതൽ പരമീകസമുദ്രം വന്നതും ഉൾപ്പെട്ട പ്രദേശത്തെ ചന്ദ്രക്കാരാണെന്നാൽ സങ്ക-വിശ്വാസങ്ങൾക്കു സമാനതയും മാർഗ്ഗം ഉണ്ടാക്കു പരിപാടനം വെളിവാണു. അവിടെ ഉൾ പ്രസരം മുതൽ വേദാനം വന്നതുള്ള താഴെ ക്രിയയ്ക്കും സംഭവത്തിന്നു ചന്ദ്രക്കാരെന്നാ, പ്രാവിശ്വരോ മുഖ്യയെ കല്പിക്കുന്ന വിവരണമൊ പശ്ചാദ്വിഷയം ഉണ്ടാകുന്നതല്ലായിരുന്നു.

ശ്രേഷ്ഠവർണ്ണനാഥൻ സാമ്രാജ്യത്തോടുകൂടിയവരിൽ, ചന്ദ്രക്കാരവർക്കുതന്നെ ഭരണസമ്പ്രദായം വിധി സംബന്ധങ്ങൾ ഉണ്ടായിരുന്നു. സ്വദേശ വൈഭവങ്ങൾ പ്രാപിച്ച അനേക സാസകാരിസന്താനങ്ങളെ ഉല്പാദനം ചെയ്തുകൊണ്ടു ചിന്തിക്കുകയും വക കൊണ്ടാക്കുകയായിരുന്നു. ഒരു ശ്രേഷ്ഠനാഥൻ നാടുകാക്കൊപ്പമുള്ള ഉല്പാദനത്തെ പ്രശസ്തമാക്കുന്ന സമ്പ്രദായം ചെയ്തുകൊണ്ടു. എന്നാൽ ഉല്പാദനം ചന്ദ്രക്കാരാണെന്നുള്ളതിൽ പാർവ്വതീയനായിരുന്നു ഒരു കണപ്പെട്ടതിന്റെ 'കാലീശമന്ദിരം' എന്നെങ്കിലും, അനുപമമായ കല്പനകളെങ്കിലും, മുമ്പായി കാലങ്ങളെ ചിട്ടപ്പെടുത്തിയിരുന്നു. ഇതിനുമുമ്പെ, നാഥി മുതൽ ഭരണകൃഷിയെ സങ്കല്പിച്ചു മുന്നോട്ടുവന്നു ചെയ്തിട്ടുള്ള നാടുകാരിൽ അനേകമായ ഭവനവിശ്വാസനും, അനേകമായ ദ്രവ്യഭരണനും, മുന്നേകമായ സ്വാധീനസമ്പ്രദായനും, നാടുകാരിയെ ശ്രദ്ധിക്കുന്നവനും, അനേകരം കഴിഞ്ഞിട്ടുള്ളതായിരിക്കി, അനേകമായ മന്ത്രിപദവികളാണെന്നും കഴിയുന്നവർ, പന്നിയാ അനേകരായി കാണിക്കുന്നതിനാൽ വർദ്ധൻ മറ്റൊരുവിധത്തിലായി 'തഥാമന്ത്രി' എന്നുള്ള സ്വാഭാവിക ചന്ദ്രക്കാരൻ വിധി കവി

ഉള്ള. രാജസർവ്വകാരിപദമായ സ്വർണ്ണമഞ്ചത്തിൽ ആരോ
 ഹണംചെയ്തു, പെരോടാസസഹസ്രങ്ങളക്കൊണ്ടു് സ്വർണ്ണ
 ണ്യവഞ്ചാമാവീരണംചെയ്യിച്ചു്, മനമമ്മഞ്ചത്തിൽ വാസ്തു
 പുരുഷനെപ്പോലെ ദുരിയെ സ്വകായവിസ്തൃതിക്കു കീഴടക്കി
 ശ്ലയനം ചെയ്തു, തന്റെ ജാഗ്രദാവസ്ഥയിലെ നേത്രനിമേഷോ
 മേന്മയവസ്ഥകൾക്കൊണ്ടു് ഭാണം ചെയ്വാൻ മോഹബീ
 ജാപ്പണവും ചെയ്തു. തന്റെ നാടകത്തിൽ ദണ്ഡാഭ്യുദയെന്നു
 സങ്കല്പിക്കപ്പെടുന്നതായ ൊഷ്യാകന്തിനു മുമ്പായുള്ള ഒരു
 ത്തിലെ ഒരു രംഗമാണു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ മനസ്സിൽ സങ്കല്പ
 നിവൃത്തിയിൽ വെച്ചിട്ടുപോയിരിക്കുന്നതു്. കഴുപ്പുകുടുംബത്തി
 നു അനന്തരവൃന്ദം അടങ്ങീട്ടുള്ളതായ ഒരു വിശേഷം ഉണ്ടെ
 ന്നു് അക്കാലത്തു കേൾത്തിരിവെങ്കിലും പ്രസിദ്ധമായിരുന്നു. ഇതി
 ന്നും അതിസ്വാദകമായ ഒരു സാധനം സ്വാമസ്തുഗ്രഹണ
 ത്തിനു വേണ്ട സാമീപ്യത്തെ അവലംബിച്ചു സ്ഥിതിചെയ്തു
 പോർ ചന്ദ്രക്കാരനാ നിരൂപണാകാതെ ബഹുരാത്രികൾ ക
 ഴിഞ്ഞതിനെക്കുറിച്ച് അതിശയിപ്പാത്തുണ്ടോ? അതുകാസ്ഥ
 മാക്കിയാൽ തന്റെ ഹനദാഹനമെന്നും, കവിഹൃദം പ്രസി
 ധീകരിക്കപ്പെട്ടിട്ടില്ലാത്തതായ ഏഴാമകുടിയോട്തിന്റെ നിവ
 ഹണവും, ഇങ്ങനെ ഏകാസ്രപ്രയാഗംകൊണ്ടു് പക്ഷിദായ
 ഹനനം സാധിക്കാൻ അദ്ദേഹം ബഹുവൃത്തങ്ങൾചെയ്തു.
 സ്ഥലമെല്ലാം കിണറാക്കി, കിണറുകളു കളമാക്കുകയായാ
 കി, കായലെ കടലാക്കി, സമുദ്രത്തെ കീഴ്മേലും ചെരിച്ചു,
 എന്നിങ്ങനെ ചന്ദ്രക്കാരനാടു മനഃപൂർവ്വദാഹംകൊണ്ടെന്നപോ
 ലെ നിശ്ചേഷ്ട പാതാളത്തിലേക്കു അവഗാഹനം ചെയ്തുകൊ
 ണ്ടുതന്നെയിരുന്നു. “പോട്ടേ ഹൃദയംമൃഗ്ഗ്നു ആർക്കൊല്ലി”
 എന്നു വിക്രമഭസനം ചെയ്തുകൊണ്ടു് ചന്ദ്രക്കാരൻ ൊഷ്യാ
 കന്തിയെ സ്വനാടകത്തിൽ നിന്നു ബഹിഷ്കരിച്ചുകളഞ്ഞു.

കൊല്ലം നമ്പൂരിയെ സ്വർണ്ണമുദ്രാഭസനം ഉദയമായി. ചില
 വിനേന്ത്ര ഭവനത്തിൽ ആ ആണ്ടത്തെ സംഭാഷണമുണ്ടായി
 ഭിച്ചു. കിഴക്കെ വാണിജ്യമന്ത്രിയിൽ സാധനപത്രവിഷയമായ
 ഉദ്യോഗാധാരത്തിൽ തന്റെ സന്തതസാഹചാരിയായ വി
 ശ്വാകന്തിയോടു കൂടി കടലയർഗ്ഗംചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്നു.

ഉദിച്ചതായ ആദിത്യന്റെ കിരണങ്ങളെക്കൊണ്ട് തപശശ
 തീർപ്പായും തെങ്ങൊര വരുന്ന ഓണക്കാഴ്ചകളുടെ സ്വീകരണം
 കൊണ്ട് അന്തർഭാഗത്തിലെയും ശേഷാപശാന്തിശുശ്രൂഷവ
 രമാഗ്യാഭോഗിപിതായ ചന്ദ്രക്കാരൻ വിദ്വന്തിക്കുന്നു. അദ്ദേ
 ഹന്റെ വിശ്വാസിയുടെ ചുറ്റുകൂട്ടം, ചിപ്തേന്ദ്രത്തിപ്പു
 കൂട്ടം, വിശ്വദീപ്തിപൊ പൊങ്ങാടിപൊലുള്ള ശാശ്വതനങ്ങളും,
 വായുക്കൊള്ളു പല്ലിപ്പിപ്പുകൂട്ടം, കൊണ്ട് സംഭാവനക്കാലോടു
 സ്വാഗതവും, കശേപശ്ശയും, സൽക്കാരവും, യാത്രയയപ്പും
 കഴിക്കുന്നു. വന്ദനചങ്ങന സാമാനങ്ങളെ ദൃഗ്ദർശനങ്ങൾ
 മാനിക്കാണിടിക്കുന്നതിനിടയിൽ വെറുമയ്യനായൊരും കിഴ
 കേ മറന്നൊരടി താണൊഴുത്തു. നേത്രശോഭങ്ങളെ നിയമ
 തീർപ്പികൾ തുരിപ്പിച്ചു, ദ്വിതീയാശ്ചര്യങ്ങൾ സംയുക്തമായുള്ള
 രാശിയെ ഖണ്ഡനത്തിലും, ഗോളസാന്ദ്രതയായ ഗണ്ഡങ്ങളെ
 ജ്വലിപ്പിച്ചു, ശിശിരശാലനോ പുറകാട്ടി ചായിച്ചു, ചന്ദ്രക്കാ
 രപ്രഭ കാണിക്കുകയൊര വന്ദന 'നിശ്ശബ്ദകണ്ഠ'ൻ ആവാണെ
 ന്നറിയാൻ ഒരു നോട്ടം കഴിച്ചു. ഇതിനിടയിൽ ആഗതനായ
 വിശേഷവൃന്ദന് വേദാന്തന്റെ വശങ്ങളും ചുറ്റി ഒരു പ്രദി
 ക്ഷണംമെഴുത്ത് അകത്തുകൊണ്ട് ചന്ദ്രക്കാരന്റെ പുറകിലെത്തി
 ന്നു ചുറ്റു. മുമ്പായി ഒരു മക്കരയിട്ട്, ചന്ദ്രക്കാരൻ തന്റെ
 മനോമന്ദ കണ്ഠത്താ കകദശാലസഹിതം തിരിച്ചു പുറകാട്ടി
 നോക്കുന്നതിനിടയിൽ ഗുഹത്തിനകത്തു പ്രവേശിച്ചാൻ തുനി
 യ്ത 'ഭവജ്ജ്വലൻ' പടിഞ്ഞാറുവശം ചുറ്റി വാനത്തയുടെ വഹി
 കോണിൽ ഏതെങ്കിലും പാദങ്ങളെ പാസ്സാം ഉരുമ്മിയും, അപ്രകൃ
 തമായ ചിപ്തശബ്ദങ്ങളെ പുറപ്പെടുവിച്ചു, മാറോടണച്ചു കെ
 ടിയിടിക്കുന്ന മൃദലകൈകളെ പാസ്സാം ചൊരിഞ്ഞു, സ്വശബ്ദ
 നിദാനമായ ചന്ദ്രക്കാരന്റെ സന്നിധാനത്തിൽ വീണ്ടും അഞ്ചു
 പിതൃമാനസംമെഴുത്തു. മൂന്നു ഭവനനാശശബ്ദംകൊണ്ട് കീർത്തി
 യും, അനന്യപി ഗുഹങ്ങളോടു ചാച്ചയും, ഭവവിധം നല്ല സമ്പ
 ത്തും, വഹിയുകൊണ്ടാം മായസമനുള്ള ഉദ്യോഗവും. വിശേഷ
 ത്താൽ ചിപ്തവിനേതാ ഗുഹചാരിത്വവും, "അടുക്കളക്കാരി"
 വഴി തന്റെ അടുത്ത സംബന്ധിയും, ആയുധം രാജ്യത്തെ, വാഹ്യ
 ന്നി നിൽക്കുന്ന സുസ്തത്തിന്റെ ചാഞ്ചാടങ്ങളോടുകൂടിക്കണ്ട

പോൾ, ചന്ദ്രക്കാരൻ മറ്റു ജനങ്ങളെയും ദ്രോഹം അവിടെ നിന്ന് ആടി പുറത്താക്കി, ഗോപുരവാരവും ബന്ധിച്ചു. ഒരു ദിവസം മുക്കുറയായ സംബോധനയോടുകൂടി ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയെ ആവണമാംഗുളം ചന്ദ്രക്കാരൻ ഒരു പടിക്കോലിച്ചു. ആ സാസൻ ആ നോട്ടത്തെ ആദിച്ചു മിന്നൽപിണർപോലെ വിറച്ചു. ഉമ്മിണിപ്പിള്ള, ഒരു പരിഗ്രഹണയത്തത്തിൽ 'കാമനം വിധിതാനം ബലവൈകുളാ' യിത്തീക്ഷകയാൽ വിവാഹകാക്ഷയായുന്ന മാന്മനിക്കേശ്വരന്റെ ഹൃദയശിവാമന്ത്രിഗന്ധപാങ്ങിൽ എങ്ങാണ്ടു ബന്ധനം ചെയ്തിരുന്നു. സംഗതിദണ്ഡംകൊണ്ടു റണ്ടാമ്മും ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ പൂർവ്വാഗതപ്രവാഹമുണ്ടായി, വീണ്ടും തുഴങ്ങിപ്പോയി പ്രണയജലധിയുടെ താങ്ങും അയാളെ വിന്യസിച്ചിരിക്കയാൽ, വിധികാമന്മാരുടെ അനുഗ്രഹത്തിന്മേലായ പരമ്പരയെ തുടങ്ങിയിരുന്നു. ഈ സ്ഥിതിയിൽ, മറ്റൊരു അനന്തവും നേരിട്ടു, അയാളുടെ മനോവൃഥയെ വയ്യിപ്പിച്ചു. വിവിധ സ്ഥലത്തിൽ അതിചതുരനായിത്തന്നുകൊണ്ടു മഹാഭാഷാവിന്റെ കവനങ്ങളെ പകർത്തുന്നതിന് സ്വകാര്യമുഴക്കുകാരനായിപ്പി ഉമ്മിണിപ്പിള്ള നിയമിക്കപ്പെട്ടു. ദൃഷ്ടാലയവൈഭവം അയാളെ അവിടെയും അന്നും. 'ഭാസംഗമോദ്ധാദാചാര' എന്നു മഹാഭാഷാ രചിച്ചിരുന്നതിൽ 'ഭാ' എന്ന പദത്തോടു സമ്പ്രദായപ്രാപ്തി കൊണ്ടുണ്ടായ വിന്യസിച്ചാൽ, രാജകൃതി രാജധികൃതിയാകമാറു 'രാജസംഗമോദ്ധാദാചാര' എന്ന് ആ നിർദ്ദേശവാൻ പകർത്തി. രാജമർമ്മമഹാഭാഷാവിന്റെ പാലാലാലികനേത്രങ്ങൾക്കും ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ മനോധർമ്മപരായം ക്ഷന്ദപ്രമല്ലെന്നു തോന്നിയതിനാൽ, വിന്യസിച്ചുള്ള ജോലികളിൽ നിന്നും അയാളെ ഒഴിച്ചു പകർത്താവ എന്ന ധാരണയുണ്ടായപ്പോൾ ഇതന്നെ അയാളുടെ പ്രാതലുത്തരങ്ങളെ നിബാലമായിത്തുടങ്ങുകൊള്ളുന്നതിന് അന്വദിച്ചാൻ മഹാഭാഷാ പ്രസാദിച്ചു.

ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ അന്നത്തെ മുമ്പാകെ വെറുവായ ബുദ്ധിയെത്തെയും, ഇക്കാരകംഗത്തെയും, മനോവൃഥയെയും സൂചിപ്പിക്കുകയാൽ ചന്ദ്രക്കാരൻ അയാളുടെനേർക്കു നിവിഞ്ഞിരുന്ന വാത്സല്യവും ചോദ്യംചെയ്തു. — "എന്തമ്മിണി! മാനമി

ടിഞ്ഞുവിടുന്നതോ? അതാ പെരുമ്പെട്ടും കേറിവന്നതോ? തൊ
പിയുരിച്ചു ഓന്നാണെപ്പോലെ നീ പേയുറങ്ങിപ്പോയിരിക്കണ
തെന്ന്?”

സ്വസ്ഥസ്ഥിതിയുടെ കരുണ ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ തിങ്ങി
നിന്നിരുന്ന വൃസനക്കാകളെ ദേവനും ചെയ്തു. അയാൾ നേത്ര
ങ്ങളെ കണ്ണുനീർ വാർന്നിത് കൊണ്ടു പ്രകാശിപ്പിച്ചു, തൊ
ണ്ടുളടി തന്റെ പാദപേരുന്നെളങ്ങനെ ഉണർത്തിച്ചു. “തമ്പു
രാണെ സേവിച്ചു മാനാകെട്ടു പൊന്നടയ്ക്കേ ! ഇപ്പോൾ ഇതാ,
നീട്ടെഴുത്തുപാല ഒഴിച്ചുവന്നു. അപ്പൂഴം, ഇരുപത്തിയെട്ടുവർഷം
അടുത്തുപാച്ചിട്ടു ഭാവപാണിതികയുന്ന ഇവനു കന്നം !
എങ്ങാണ്ടു കിട്ടുന്ന, കണ്ടുപാടി, വീടും കുടിയും പറവാനില്ലാത്ത
ചെറുക്കനെ, തൊലിമേന്തിരിക്കാ മാത്രം നോക്കി എന്റെ
തലയ്ക്കു മീതെ ഉണിടിക്കാറിയിരിക്കുന്നു — നിന്നാൻ വകയില്ലാ
ത്തൊന്നോ സേവിപ്പാൻ പോണത് ! രാമദുവാഴ്ചയായി
മുന്നിരുന്ന പൊന്നുതമ്പാക്കന്മാർ തിരുവുള്ളംകൊണ്ടു തന്ന
അനുഭവമെന്തെങ്കിലുമൊക്കെത്താൽ എവിടെച്ചെന്നു
വിളിക്കാം സങ്കടം ? ”

ഉമ്മിണിപ്പിള്ള തന്റെ സങ്കടബോധനം നിറുത്തിയപ്പോ
ൾ ചന്ദ്രക്കാടൻ ഇങ്ങനെ ഗുണമോതിച്ചു. “നോക്കേൻ
മണ ! ഇത്രയല്ല, ഇതിവേറെയുപേക്ഷ ! ധർമ്മംകേറി ആറാട
ണതാണിതൊക്കെ : എന്നാലുക്കൊണ്ട് — നോക്ക് ! അവിടെനി
ന്നു ചിങ്ങങ്ങാണ്ടു റുന്ത നിന്നു കേൾ. നീട്ടെഴുത്തില്ലെങ്കിൽ
നിന്നീ ഞാട്ടപ്പാട്ടെടുക്കുമോ ? ചിലമ്പിനേത്തു കയത്തിവിടണ
വെങ്കിലും തെളിഞ്ഞുവന്ന നമ്മുടെ മച്ചുവിക്കും ഉറിയക്കഞ്ഞി വായ്
കുറ്റിയെ ? ഇതിനൊക്കെ തമ്പാക്കന്മാരെ പിണപറയാതെ
അവർക്കു ശത്രു [സ്കൂ] വെസനങ്ങളും മറ്റുമൊണ്ട്. ഇന്നു
പ്രാസിച്ചില്ലെങ്കിൽ നാളെപ്രസാധിക്കും ! ഞാൻ തന്നെ
അവിടെ കേറിയാലും ഇങ്ങനെ ചെയ്ത അളിച്ചിയാടങ്ങളും, അമ
ളികളും വന്നുപോയേക്കാം ! നീട്ടെഴുത്തു പോയെങ്കിൽ പുല്ലൊ
ന്നോപാടി ! എൻറുപിള്ള വാച്ചുതു സമ്പ്രതി — ഇനിക്കാർക്കുംവല്ല
തുറന്നൊണ്ടെങ്കിൽ ചൊല്ല ! വർഷമുണ്ടിതാ, അല്ലെങ്കിൽ
നീ എന്തെ ചമ്മുന്നി ? ”

‘മച്ചമ്പി’ എന്ന പദത്തിന്റ പകാം ‘ചമ്മന്തി’ എന്നു പ്രയോഗിച്ചത് ആയാളോടുള്ള സ്നേഹവിശ്വാസങ്ങളുടെ ആധിക്യത്തെ സാക്ഷ്യീകരിച്ചതിനാൽ, ഉമ്മിണിപ്പിള്ള വാചപാതിക്ക മഞ്ചെകൊണ്ട്, “ഇസ്സുനവിധിക്കൊ എന്ന പോങ്ങകൊളി പൊറുകൊളിയാക്കിക്കുഞ്ഞുകൊണ്ട് മന്ദ്യെപ്പിയുന്നങ്ങൊന്ന! അതാണ അമ്മാൻ വല്ലാത്തു” എന്നു മോഡിപ്പിച്ചു. ആർത്തനാദത്തിൽ ഒഴുവിലത്തെ സങ്കടവചനത്തെ അറിയിക്കുന്നതിനിടയിൽ അയാളുടെ നേത്രാഭിപ്രായം ഒരു ചെറിയ ശ്രംഗാശാസം അയാളെപ്പറിച്ചു പുറപ്പെട്ടതിനാൽ, അയാളുടെ അന്തർഗതത്തെ ചന്ദ്രക്കാരൻ മന്ദ്യെപ്പിക്കി “മച്ചമ്പിന്നൊ, മന്ദ്യെപ്പിയായെടാ! വാലുകെളുത്തുണക്കെതിരൊന്ന! നീ ആദ്യം പയനം [ഭജനം] ഇരുന്നില്ലയൊ?—അപ്പുറപ്പൊറ്റിപ്പുറന്ന ഇന്നും ചൊല്ലണം—ഒരൊന്നാ! അതിനിടവെളും വാങ്ങിവെട്ടൂട! ആ കൊലകത്തിപ്പുറത്തവെടൊ മോളെ നീ വേട്ടുടാ—ചൊമ്പകുഴുവിയിൽ ചവിട്ടുന്നകാപ് ചെമ്പിടുന്നതു നീണ്ടിടാ! ചെമ്പിടുന്നതുകൊണ്ട് ചൊമ്പകുഴുവിയാൽ വെട്ടുവെങ്ങിടിക്കൊ—വെമ്പങ്ങിടാ—” എന്നു മച്ചമ്പിയുണ്ടായി.

ഉമ്മിണിപ്പിള്ള “പടത്തമ്പലം പുറത്തുകിലും ആവട!” എന്നു സ്വാതന്ത്രാഗതനായിത്തീർന്ന പക്ഷവദിയായി വാമമുഖസ്ഥാപനം ചെയ്താൻ മുതിർന്നപ്പുറം, തടവിലും മോളും ഗൃഹംതന്നെ ഇടിക്കു വീണുപോയെ, ഉച്ചക്കാടുകൂടി ഒരു സാധനം നമുണ്ടായി. “ചത്ത!” എന്നു നിപതന്നു ശ്വാസനാളംകൊണ്ടു ഉറക്കെ ക്രന്ദനം ചെയ്തു അയാൾ നിപത്തുപതിച്ചു. സംഗതിയുടെ പരാമർശമിതിയെക്കുറിച്ചു മോഹമുണ്ടായപ്പുറം നരസിംഹ മുതിർന്നപ്പുറം വോണസമുദമിത ശബ്ദമായിരിക്കുന്ന ചന്ദ്രക്കാരനെ കാണുമാറായി, തന്റെ മുഖത്തു വരിച്ചെറിയപ്പെട്ടി സുഖമാ തടുക്കിനെ ദൃഢുളിവിട്ടുനിൽക്കാതായ ഉമ്മിണിപ്പിള്ള എഴുന്ന മണൽ തടിക്കുളെ, കാരാൻ ഇടക്കോ, ഉടാം തുസിച്ചു, ദിഗ്ദ്രമത്താലുടന്നു, മുന്നാദി നടന്നു, പുറകാടി ആക്കും, പിന്നെയും നടന്നു, ഇങ്ങനെ ആധുരാക്ഷസനിധിയിടുന്നെഴു, ആ ദിഗ്ദ്രാസനത്തെ പൂർവ്വമാനസമീപത്തിൽ നിർമ്മിച്ചു.

എന്നാൽ തന്റെ ബുദ്ധിമുട്ടൊന്നും അകർഷിക്കാൻ അപ്പാർ
 ഒരു മാനസ്യകമായ വിഭവവും കേൾക്കയാൽ, ഉടയാൻപിള്ള
 യുടെ ഗുൽചവും സ്വപ്നം ആശ്വാസപ്പെട്ട് വിഭവത്തിന്റെ
 കാക്കം. എന്താണെന്നു വോക്കിത്തുടങ്ങിയപ്പോൾ, ആദ്യം
 കണ്ട രൂപത്തിന്റെ മുമ്പിലായി മറ്റൊരു രൂപം രക്തവർണ്ണ
 വസ്ത്രധാരിണിയായി മറ്റേതെങ്കിലും മറ്റൊരു രൂപം മറ്റൊരു
 നറായചേതനായാട്ടു കൂടി ഉണ്ടായിരുന്നതു കാണപ്പെട്ടു. ഇതു
 ദൈവീകമായ കാര്യമല്ലെന്നുള്ള ഓരോന്നും അറിയുന്ന
 വോൾ ചന്ദ്രക്കാരൻ തോന്നിയെങ്കിലും, തെക്കുള്ള കുറിക്കാടി
 ലെ തെരിച്ചുകൊണ്ടു മറ്റൊരാളായ ഒരു സത്വം ആ രൂപ
 ൽ പ്രവേശിച്ചപ്പോൾ, സ്വപ്നം മുമ്പു വിചിന്തനംകൂർ കീഴ്
 മേൽമറിപ്പാൻ കയ്യെടുത്ത കയ്യെടുത്ത കയ്യെടുത്ത വീരശ്ര
 മത്തോടുകൂടി പിന്നിടിക്കാൻ, ഭൂമികുലുക്കിക്കൊണ്ടു പുക്കവണ്ടി
 വോൾക്കിൽ മണ്ണുകൊണ്ടുപോല കലകൾവിട്ടുണ്ടി, മാടി
 മങ്ങിത്തുടങ്ങി. സംഭവങ്ങളും സംഭവനവിശേഷം കൊണ്ടു
 ഈ മനസ്സാധിപ്രവണായി അവനും ചെല്ലു തുടങ്ങിയ ചന്ദ്ര
 കാരൻ അറിയുന്നതൊന്നും ഒരിക്കലും കയ്യെടുക്കുകയുണ്ടാകാതെ
 വിട്ടുപോയി. അദ്ദേഹം നിമിത്തമെന്നാക്കിയപ്പോൾ കാണ
 പ്പെട്ടു വാസ്തവമുണ്ടെന്നായില്ല, യമസൈന്യത്തിലൊ മേന്മ
 ഓരോമായിരിക്കുന്നതെന്നു തോന്നി. തന്റെ ഒരു കൈക്കുടി
 ടിച്ചുണ്ടി വിൽക്കുന്ന വിരൂപനായ ദീർഘകായൻ, കുറഞ്ഞക
 വാസ്തവമുണ്ടെന്നു മറ്റൊരു ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ട ഒരു സത്വംവോ
 ലിക്കുന്നു. വെള്ളം പിടിക്കു് അവിടുവിടെ വെള്ളംവെട്ടിയ കൂശദീ
 പ്തവ്യശരീരം, പക്ഷേനത്രം, അരിൽതുകുക്കായ, മാടിച്ച് ഒരു
 കെടി വിട്ടുവിടാമെന്നു കേൾക്കുകൾ, നീണ്ടു കറുത്ത ആട്ട
 ന്ന എന്നൊരു മേൽക്കൾ, ചെമ്മമ്പനുകൾചാലുള്ള കൈകൊ
 ളുകൾ, വെളിൽ കയ്യെടുക്കുന്നതു വിമർശനംകൊണ്ട് അ
 യിൽ മുമ്പത്തെ കാര്യങ്ങളായിട്ടുണ്ട് — ഇങ്ങനെയുള്ള ഒരു
 രൂപമാണ് ഉടയാൻപിള്ളയെ പിടിച്ചിടിക്കുന്നത്. ചന്ദ്ര
 കാരന്റെ വിശ്വാസപ്രശ്നങ്ങളും, മെല്ലെക്കും, കയ്യെടുത്ത
 കയ്യെടുത്ത അപകൃതം മനസ്സുകൊണ്ടോടു അറിയുന്നില്ല.
 ആ നരകം വിശ്വാസപ്പെട്ടിട്ടില്ലാത്ത പറ്റുകിൽ വിമർശി
 ക്കൊണ്ടു മറ്റൊന്നൊന്നായിട്ടില്ലാത്ത ചന്ദ്രക്കാരവിശ്വാസം

യായ വൃദ്ധ കാണുകയുണ്ടായി. ചന്ദ്രശേഖരൻ കൈയ്ക്ക് ഏറ്റവും ദുർബ്ബലമായ 'കൈ' വാങ്ങിയ പ്രഭാതം മുടിയ ബാലിക വൃദ്ധയെ കൊണ്ടുപോയപ്പോൾ അശ്വസിപ്പിച്ചു. ചന്ദ്രശേഖരൻ കിങ്കാരവും, വൃദ്ധാബാലികമാരും വീണ്ടും വീണ്ടും നോക്കിപ്പോയി. “ചെട്ടിപ്പാട്ടും ചന്ദ്രശേഖരനേട്ടും” എന്നുവിളിക്കുകയും കൈമാറ്റം ചെയ്യുകയും ചെയ്ത അഭിനയിച്ച് അമ്പലത്തറയെ ചുറ്റുകയും ചെയ്തു. സ്വയം സമുച്ചയെ സൂക്ഷിക്കുകയും ചെയ്തു. വൃദ്ധയെ താങ്ങുവാൻ കഴിയാതെ വന്നു. മനസ്സിലാക്കി വിട്ടു. അദ്ദേഹവും ബീജസമായ ചങ്ങാലക്കൊണ്ടും ചന്ദ്രശേഖരന്റെ രക്തം അഭിനയിക്കുകയും ചെയ്തു. മെൽ കയ്യെക്കെ പിടിച്ചു ഒരു മായിച്ചു കയ്യെക്കെ “മുവാക്കൻ” എന്നുവരുമായി ചോദ്യം ചെയ്യുകയും ചെയ്തു.

അദ്ധ്യായം ൩.

“തപസ്വധർമ്മാൽ ബ്രഹ്മസ്തപഃകേ. അഥാ,
തപസ്വധർമ്മാൽ ബ്രഹ്മസ്തപഃകേ,
തപസ്വധർമ്മാൽ ബ്രഹ്മസ്തപഃകേ,
തപസ്വധർമ്മാൽ ബ്രഹ്മസ്തപഃകേ.”

വിദേശീയവസ്തുലാഭിനികളായ സ്ത്രീകളെ തന്റെ ഭവനത്തിനടുത്തു ഒരു ചെറിയ ഗ്രാമത്തിൽ ചന്ദ്രക്കാരൻ പാർത്തിയിട്ടു. ആ അർദ്ധസംവത്സരത്തെ യുവതി ചന്ദ്രക്കാരന്റെ ഹൃദയവലിഞ്ഞു നശിച്ചു. ആ അപരാധത്തിന് ശിക്ഷയായി, താൻ ആരായുന്ന ദൈവത്തെ കാക്കുന്ന ഭൂതത്തിന് ആ സ്വാഭാവിക ബലികൊടുക്കേണ്ടതാണ് ചിഹ്നമിട്ടിട്ടും സംസ്ഥാനത്തെ അസുഖപ്പിച്ച് കോടതിയുടെ നിർദ്ദിഷ്ട അദ്വൈത വിധി വിധിച്ചു. എന്നാൽ, ചന്ദ്രക്കാരന്റെ അനന്തരവനായ വിദ്യാർത്ഥിയും, സംസ്ഥാനീയായ ഉപാധിപ്പിച്ചതും അദ്വൈതത്തിന്റെ അന്തർഗതമാർഗ്ഗം വിശദീകരിക്കുന്ന പാണ്ഡിത്യകാര്യമായും ഉള്ളതിന് അന്ധപക്ഷമുള്ള വാസഗ്രാമത്തെ ചുറ്റി ദുരഭ്യമുള്ളതും തുടങ്ങിയതുകൊണ്ട്, ആ ബലികർമ്മശിക്ഷാവിധിയെ നടത്തുവാൻ സൗകര്യം ഉണ്ടായില്ല. നിഷേധപരസ്ഥിതിക്കു മറ്റൊരു മാർഗ്ഗമായി കണ്ടെത്തുന്ന ചോദ്യപോകാമന്ത്രവും ചന്ദ്രക്കാരന്റെ ഹിതാനുസരിച്ചായി അദ്വൈതത്തിന്റെ ഭവനത്തിലേക്ക് ‘കൈക്കൊള്ളിക്കപ്പെടുന്നതിന് അനുഗ്രഹിച്ചില്ല. സംസ്ഥാനീയരിൽ വാസം ചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്ന ഉപാധിപ്പിച്ചതും ഇടി, മിന്നൽ, സമുദ്രകാലാവസ്ഥ, ഇതാദി ആഘോഷങ്ങളോടുകൂടി ആരംഭിച്ചു. അസുഖം അനുഭവിക്കാത്തതും മേൽകാലവും ആകാശത്തെയും, അന്ധകാരത്തിലേക്കും ഇടിയേയും മറച്ച് ഗതാഗതത്തിന് അധികാരമുള്ളതും ഉണ്ടാക്കുന്ന ഒരു സന്ധ്യയിൽ, ചന്ദ്രക്കാരൻ അന്ധനായവനായിത്തീർന്നു. പാദപിണ്ഡങ്ങളെക്കൊണ്ട് പരിചരിക്കേണ്ടതായി. ഉജ്ജിഷ്ടിച്ചതും യുടെ വക വിധവനായവനായി ഭവനത്തിൽ നിന്ന്, കടിയും കവനിയും ഉണ്ടായ വാസംകൊണ്ടി. സ്മരണകളും തലയിൽ വലിയവനായും ഉണ്ടായി. ചന്ദ്രക്കാരൻ ചുറ്റും യാത്രയിൽ

ബിദ്വിജ്ഞാനോപനിഷദ് അറിയാതെ. ദീപാവധി
 ന്നതാകിട്ടു അതിദേവനാമാദായുള്ള നാഗസപാലം ഗംഭീര
 മായുള്ള നഗാഭയാസം, അസംഖ്യം ചേഷ്ടകളുടെ നാദം,
 സ്നാനിഹിതായ ഭന്തത്തിൽ നിന്ന പുറപ്പെട്ട ഭക്തിപൂരിത
 മായ ഉൽപാദനങ്ങളും, ചന്ദ്രക്കാരന്റെ മനസ്സിലേയും ഇവ
 ക്കി, അഭാവമെന്നൊന്നും ഒരു ശൈലിയില്ല. ദീപാവധി അവ
 സ്ഥിതി. വലുതായ ധൂപക്കുറുപ്പിൽ ചോലകത്തിന്റെ അക
 റിൽ ജ്വലിക്കുന്ന കണ്ണാടിപറയെ ഓരോരുത്തർ തമ്മിൽ
 അകലിപ്പോകുന്നു. ചെമ്പുന്നതിനിടയിൽ, സാക്ഷാൽ
 പേർത്തോളമകർ തന്നെ പാവകുടീർച്ചയോടു അവർക്കു
 നായുപോലെ ഒരു പുരുഷൻ പ്രത്യക്ഷനായി. ആ പ്രദേശം
 പോരോട്യാസപഞ്ചനം സൂക്ഷ്മവും അർത്ഥപൂർണ്ണം. ഇവ
 കാമനയം വിട്ടുനന്നിനെയും ചന്ദ്രക്കാരൻ പുറകാട്ടി
 കൈവീശി, നാൻ കൊണ്ടുവന്നിരുന്ന പട്ടാബ്ബം, സ്വർണ്ണപ്രതി
 നിർമ്മിച്ചി, ഹരിപ്പള്ളികൾക്കും. എന്നീ സാധനങ്ങളെ വാങ്ങി,
 പഞ്ചമഹാദേവനായി യോഗീശ്വരപാദങ്ങളിൽ സമർപ്പണം
 ചെയ്തു. വാദനമണ്ഡനം ഉയർത്തി യോഗീശ്വരൻ അനുഗ്ര
 ഹിച്ച്. യോഗീശ്വരന്റെ മുമ്പും ചേഷ്ടകളും ചന്ദ്രക്കാരന്റെ
 മനസ്സിൽ ബഹുദായം ദ്രാകാലം സൂരികളെ തന്മയപ
 യോഗം പരക്കെ അഗ്രകരമായും, ഉണർന്നി, അദ്വൈതത്തെ ആ
 ചർച്ചസാക്ഷിയിൽ വീഴ്ത്തി. ആ അന്തരത്തിന്റെ ഹൃദയത്തെ
 ഗ്രഹിച്ചാൻ ബുദ്ധിശക്തിയും ചെയ്ത് പാവപ്പെട്ടിരുന്ന അദ്വൈ
 തത്തിന്റെ കണ്ണുകളിൽ മുമ്പാപ്രാപ്തം, ഹൃദയത്തിൽ
 സുഗന്ധസംഗം, പാദാദിദേശങ്ങളിൽ മൃഗാശാസനവും, ശിവാ
 സ്തോത്രംചെയ്ത് ആത്മസംസ്കാരവും, യോഗീശ്വരനുമുമ്പാകെ
 യഥാമണ്ഡനം നിർവ്വഹിച്ചു. ചന്ദ്രക്കാരന്റെ ആത്മരവ് കാണ
 താൻ അപരകളെത്തന്നെത്തന്നെ യോഗീശ്വരപ്രഭാവത്താൽ ആ
 ക്ഷിപിക്കപ്പെട്ടു. ചന്ദ്രക്കാരന്റെ ഹൃദയത്തെ ഗ്രഹിച്ചു, ബുദ്ധി
 വത്സരംപോ കൊണ്ടു പ്രശ്നംപരിഹാരത്തിൽ യോഗീശ്വ
 രൻ കരപ്രശ്നങ്ങൾ ഉപയോഗിച്ചു, ധൃതപനായ ശിഷ്യ
 'മഹിമ'ൻ, ഉന്നാനം ഉപയോഗം നായ യോഗീശ്വരന്റെ വൈ
 ദ്യാകാന്തി ഉജ്വലിക്കുന്ന മുമ്പും, കൃഷ്ണൈസ്മയകമായി,

തല ഉയർത്തി ഒരു നോക്കുന്നതിനായിത്തന്നെ, യോഗീശ്വരന്റെ കാണുന്നപ്രകാരമായ മൂലനാമിന് നേത്രമണികൾ ഉണ്ണുന്നതിനേ യോഗം നിയമിച്ച് ചന്ദ്രക്കാരന്റെ നാദാക്ഷരകോശയെ ആവാഹിച്ചു, അതിന്റെ ചേർച്ചകളെ ഉദാസനം ചെയ്തു. യോഗീശ്വരന്റെ ഉണ്ണുന്നതിനുള്ള അനുക്കൂൽക്കു അചിന്താമായ വേഗത്തിൽ ഒരു സമ്മിശ്രചക്ഷുസ്സ് തുടങ്ങി, ക്ഷണകൊണ്ട് സ്റ്റാറ്റിക്കൽനാദാക്ഷരകോശം പ്രശാന്തനീലയെ പ്രാപിക്കുകയും, ഉത്തരകണ്ഠത്തിൽ ആ നേത്രങ്ങൾ ആകാശമാത്രമല്ല സുഷിരമായി ചന്ദ്രക്കാരന്റെ ഭാഗങ്ങളും ചെയ്തു. നിർദ്വേഷ ക്ഷണമായി വിനാശമായ ചന്ദ്രക്കാരനെ ഉൾക്കൊള്ളുന്ന ഒരു ദ്രവ്യനീക്കംപോലെ 'അനന്തരം' പ്രയാഗംകൊണ്ടെന്ന പോലെ യോഗീശ്വരന്റെ അനന്തമെന്നു തോന്നപ്പെട്ട നേത്രവിചാരകാലിക്കൊടുക്കുകയും ചെയ്തു. ചന്ദ്രക്കാരന്റെ സമ്പ്രദായം പരാധിക്യംകൊണ്ടെന്നപോലെ വിറകൊണ്ടു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ മസ്തിഷ്കം അദ്ദേഹമായി. കാലസാക്ഷിയെ വിരോധനം ചെയ്യാൻ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ശക്തിയും നശിച്ചു. ആ പ്രദേശം വ്യാജമാനവായതും കണ്ണ് യോഗീശ്വരൻ പ്രത്യേകശിഷ്യന്മാരെ ആദരിക്കുന്ന കൂട്ടത്തിൽ ഒരു കൈയൊപ്പം ശിഷ്യന്മാർ കാണപ്പെടുന്ന സാധാരണമായും പൊതുവായതും മനോഹരമായി അനുഗ്രഹിച്ചു. ചന്ദ്രക്കാരൻ അദ്ദേഹത്തിനുമായ ആദിചാര്യമായ സ്വപ്നത്തിൽ നിന്നും ഉണർന്നു. ചന്ദ്രക്കാരന്റെ നാദകോശം 'വിശ്വരൂപം' എന്ന നാമകരണ അദ്ദേഹത്തിന്റെ കൂടിയിൽ രണ്ടാമതും സ്ഥാനം കിട്ടിയെന്നു ഗോപാകുമാരം ഇങ്ങനെ തുറക്കപ്പെട്ടു. സ്വാധികാരമായതായ നാദം, പ്രാപ്തവ്യതയും നശിച്ചുപോയി, അന്റെ ചേർച്ച, പ്രാപ്ത, സാമഗ്ര്യമുള്ള ഭാഗങ്ങളെ നോക്കുന്നതായ യോഗീശ്വരനെ പ്രാപ്തിച്ചുതന്നുണ്ടെന്നു് ഒരു മറ്റൊരു നേട്ടം ആ മറ്റൊരുത്തിൽ ചന്ദ്രക്കാരനായ ഭാഗാലകൻ ചെയ്തു.

ചന്ദ്രക്കാരനോടൊന്നിച്ച് സന്ദർശനം തുടങ്ങി. സ്വാധികാരികൾക്കു ക്ലേശകരമായ ചിന്താസംഭാവങ്ങൾ വന്നു. തന്നാൽ വെക്കപ്പെടുന്ന നാദത്തിൽ ഉത്പാദനമാത്രമേ ഉണ്ടെന്ന് പ്രകാശമായിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു. നാദാക്ഷരകോശം നോക്കുന്ന മറ്റൊരു നേട്ടം പ്രാപ്തിച്ചുതന്നു.

അന്നു, ഇതിനുവിരുദ്ധമായി കഴിഞ്ഞുപോയതിന്റെ വരുമാനം ഒരു ചോതിരം വിടവുവരുത്തുവാൻ പൊതുവായിട്ടുണ്ടെന്നു അന്നുവരുന്ന വിൽക്കപ്പെട്ടിട്ടു എന്നൊരുതരം ഉദ്ദേശ്യവർത്തനം പ്രവർത്തനമായിട്ടു നിന്നു പ്രസിദ്ധമാണു ചെല്ലപ്പെട്ടി. ഈ സംഗതി മന്ത്രിമാർ ശ്രദ്ധിച്ചുവെത്തന്നു ദ്രോഹശ്രദ്ധ ശങ്കയോടുകൂടി അന്നുവരുന്ന വിവിധരൂപം അനുപന്നനാൽ നഷ്ടമാക്കുവാൻ അവർ ഒന്നൊന്നും. ആ ബ്രാഹ്മണന്റെ മൊത്തം വിന്നു ചോതിരം കിട്ടിത്തന്നിട്ടു അയാളെ കണ്ടുകിട്ടിയതാൽ വിചാരിക്കൽക്കു നടന്നുണ്ടെന്നു, മറ്റൊരാളും മന്ത്രിമാരും സംഗ്രഹത്തോടുകൂടി അനുപന്നനാൽ തുടങ്ങിയപ്പോൾ, അവിടത്തെ പ്രത്യേകവിഷയമായിട്ടു ചാത്രമായ നീക്കം ഉള്ള കേരളത്തിൽ ആ അനുപന്നനാൽ ഉണ്ടാക്കിച്ച് പട്ടാലോടുകൂടി ഉത്രാടനാൽ കുന്നുന്നിട്ടെന്നും ഇങ്ങനെയുള്ള സംഭവത്തെ അറിയാതികൾ കൈവെച്ചായി ഗണിച്ചു എന്ന് പുറത്തുവരുന്ന അനുപന്നനാൽ തുടങ്ങിയതാണെന്നും തിരുത്തുവാനായി. മറ്റൊരാളും ഈ അറിവുണ്ടെന്നു അറിഞ്ഞിച്ച്, ചോതിരത്തെ കൊടിയായിട്ടു സൂക്ഷിക്കുന്നതിന്നു തന്റെ ദൃഢപ്രധാനന്മാർ അനുപന്നനാൽ തുടങ്ങിയതു ഹൃദയമായി വേണ്ടതെന്നും വ്യവസ്ഥചെയ്തു.

“ഈ വിധത്തിൽ അനുപന്നനാൽ തുടങ്ങിയതും
 ലോകപാലന്മാർ നോക്കേണ്ടതും.”

എന്നു തുടങ്ങുന്നതിൽ മന്ത്രിമാർ കല്പിച്ചതുപോലെ, കവി കാലയർസാരമെന്നാൽ സമ്മതിച്ചിട്ടുള്ള ഒരു അവസരം വെച്ച്, അക്കാലത്തു അന്നുവരുന്നതിനുവേണ്ടി തിരുത്തുവാനായി ആവശ്യമായതും ചെയ്തു പാർത്തിരുന്നു. മറിമാത്രം സേതുക്കളായ ഉത്തരകണ്ഠനാൽ ഉത്രാടനാൽ മന്ത്രിമാർ ചിട്ടിച്ചിട്ടുള്ള ഈ പ്രഭാകേതു, അന്നത്തെ ഉപവാദകന്മാർ ഇങ്ങനെയൊരിക്കലും ഉപദേശിക്കാതായി. ഇങ്ങനെയൊരിക്കലും ഉപദേശിക്കാതായി, പാലാശ്വനാൽ, പാലാ, വയസ്സ് എന്നിവകളെക്കുറിച്ച് തിരുവിതാംകൂട്ടിൽ അങ്ങനെയൊരു രൂപവുമില്ലായിരുന്നു. എങ്കിലും, സാമൂഹികമായിട്ടുള്ള ക്രമവ്യവസ്ഥയോടുകൂടി അന്നുവരുന്നതിന്നു സീവിച്ചിട്ടുള്ള അനുപന്നനാൽ മന്ത്രിമാർ പ്രവർത്തനമാക്കിയതും അന്നുവരുന്നതിന്നു വേണ്ടതും ദ്രോഹം അനുപന്നനാൽ തുടങ്ങിയതും ഒന്നൊന്നായിട്ടുള്ളതും

ജനമനോധർമ്മം സൃഷ്ടിച്ചു. “ഹരിവഞ്ചാനനസ്വാമികൾ” എന്ന് ജനപഞ്ചനംകൊണ്ട് നാമകരണം ചെയ്യപ്പെട്ട ആ സിംഹൻ സൗരസുതനായ കമാരനെ നഗ്രഹിച്ച അപമാമാലാഭം എന്നും വിശ്വസിക്കപ്പെട്ടിരുന്നെങ്കിലും, അദ്ദേഹത്തിന്റെ മുമ്പത്തു സർവ്വദാസ്സാധിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന സേന ‘ആത്മവൽ സർവ്വതാനി’യെ നന്നെ ആയിരുന്നു. ഹരിവഞ്ചാനനൻ സ്വന്തം ജാസാധനങ്ങളോടും ഭണ്ഡാഭരണങ്ങളോടും ഏതാനും ദൂതന്മാരോടും ഒന്നിച്ചു കോട്ടയ്ക്കു കയ്തു് ചന്ദ്രക്കാരാജനാടുണ്ടായ കൂടിക്കാഴ്ച നടന്നുവെങ്കിലും, അന്വധിഭയം, ഗതഗതിയിലുള്ളതും, ഒരു മോഹിപതിക്കു് ഉചിതമായുള്ള മറ്റു സാമഗ്രികളോടും കൂടി കോട്ടയ്ക്കു പുറത്തു് ആർച്ചു് നടന്നുവെങ്കിലും നാമസിപ്പിച്ചിരുന്നു. കോട്ടത്തിൽ പ്രധാനപ്പെട്ടവരുടെ സാദരം ചെട്ടു്, കോട്ടീയാചാരങ്ങളും ഭാഷയും ഗാഢമായി അദ്ദേഹം ഗ്രഹിച്ചിരുന്നു.

മൗൽ പ്രസ്താവിച്ച അനൗചിത വിക്രയാനന്തരം അടുത്തായി വെങ്കടം ഹരിവഞ്ചാനനസ്വാമി അനുഭവമുണ്ടാക്കിയ അടുത്തേക്കും കൂടിയാൽ തന്റെ അപമാനത്തിൽ അന്തർഭാഗത്തു് ഒരു വശാപശാപത്തിൽ ഉൾപ്പെട്ട സാമഗ്രികളിൽ നിന്നു് ഉറക്കം കടിക്കുന്നതിനിടയ്ക്കൽ, ചെറുപ്പം പ്രസാധിത ജലത്തെ കൊണ്ടു് ഇല്ലത്തു് ഉറപ്പു് സ്നാനം ചെയ്തു് വിഹരിക്കുന്നു. ഇടയ്ക്കിടെ യുദ്ധത്തെ കൃത്രിമകൃതികളാക്കി ബലിഹീനമാക്കിയും, ആ രൂപങ്ങളുടെ വിവരങ്ങൾ കണ്ടുറപ്പിക്കുകയും, ഭിക്ഷാദാനത്തോടു് നേർക്കു് എടുത്തും സമുദരിയും തിങ്ങിക്കിടത്തു് വിജയകരമായ ചില കാര്യങ്ങൾ ചെയ്തു് പുറപ്പെട്ടവിക്കും ചെയ്യുന്നു. തന്റെ അടുത്തുവെച്ചിരിക്കുന്ന വാൽക്കണ്ഠാടിനെ എടുത്തുവെക്കി, കോതിക്കുറുക്കി പുറകു് പിടിപറന്ന ജടാഭാരത്തോടും, ക്ഷൗരകർമ്മംകൊണ്ടു് അരികുകൾ മംഗിയാക്കപ്പെട്ടു് മലാഭദേശത്തായും, സുന്ദരികൾക്കു് വെച്ചിരുന്നാൽ ചക്രവർത്തികളേയും കുറക്കുമായിരുന്ന വിജയനാണുക്കളേയും, നാട്ടുനാഗദൂതന്മാരായാൽ ഭരതരസപാത്രന്മാരായും വെക്കുന്ന നേത്രങ്ങളായും, മറ്റേതിൽ വെച്ചു് വെക്കു് ഇന്ദ്രാഗ്രന്ഥങ്ങളും മികിളെക്കുറിച്ച് മെഴുകിട്ടു് ഉണ്ണുവെള്ളംകൊണ്ടു് പരക്കിയതിനാൽ മികിളിന്റെ മീശയെയും, മണ്ണുവെള്ളമായി വിവിഞ്ഞ് വെക്കുമ്പോഴുള്ള

[illegible]

മണ്ഡപം* എന്നു ശോണം. അതു ഒരു യശസ്സുതന്നെ. സ്വാമി
നിരവധികൾ ഇവിടത്തെ ആളുകളെ അറിച്ച് എന്തറിഞ്ഞു? "

"അതു ഒരു യശസ്സുതന്നെ" എന്നുള്ള വാക്കുകൾ ഉമ്മി
ണിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു വായിൽ നിന്നും പുറത്തുപോകാൻ ആ തപോ
ധേവതയായപ്പോൾ, ദേവീ! യോദ്ധാക്കൊണ്ടു* എന്നു ചവിട്ടി.
ഉമ്മിണിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു ചവിട്ടിയതെ വാക്കുകൾ അദ്ദേഹത്തിന്റെ
അധാരസന്താനങ്ങളെ ഒരു വികുപ്പിച്ചുവെക്കുന്നു? വളർത്തിക്കൊ
ണ്ടു ചെല്ലൂ. ആവശ്യം പോലെ ചന്ദ്രക്കാരനെ നൽകിയാ
യുദ്ധമാക്കി പ്രയോഗിച്ചാൽ സന്താനം വളർത്തിയിരിക്കുന്നു എന്നു കണ്ടു
യോശീശോൻ കൃതാർത്ഥനായി. ഉമ്മിണിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു അടി
പ്രായമുള്ളവരിൽ ചിലർ പഠിപ്പിക്കുന്നു ചെല്ലൂ, "ചിന്താ
നാസ്തി കി. പാതാസ്തി" എന്നു വീണനാമകത്തിന്റെ സൂചകമായ
മാധുര്യത്തോടു ചിലർ ഹീന്ദുസ്ഥാനിൽ ശാന്തം ചെയ്തു കൊണ്ടു*
ചിന്താഗ്രസ്തനായിരുന്നു. യോശീശോന്റെ ശാസനത്തെ കേൾക്കാ
നിട്ടാൽ ഉമ്മിണിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു മനുഷ്യന്റെ അച്ഛനായ
അസുബാലനും അറവെച്ചിട്ടു. ശാസനത്തെപ്പോലെ അയാൾ
ഇപ്പോൾ പറഞ്ഞു. "മുപ്പനിയെ റീനസനയിലകയിൽ മാത്ര
മേ തോററിപ്പോട്ടു. ഇവിടെ കമ്പിളിപ്പെടുത്തേണ്ടതു ശീറാണെന്നു. മറ്റൊ
രെയെല്ലാം മുപ്പനിയെന്നു വാശിയിലാക്കി, വീശിയിലാക്കി.
കാണാൻപോന്നവരും തൊന്നിപ്പോൾ വിശ്വവിദ്യ കേൾപ്പി
ക്കുന്നവരായിട്ടു. അങ്ങനെ ഉള്ള ആൾക്കു വെട്ടുതും ഇടിവു വ
ന്നാൽ—"

ഹരിവ—(സന്താനംപോലെ ചന്ദ്രക്കാരനെ കടുക്കിയാക്കാൻ
വഴിയുണ്ടെന്നു* മനുഷ്യപക്ഷത്താൽ കൃതാർത്ഥനായി) "അഹോ
പ്രയാസം! വടക്കു ഭിന്നപ്രധാനം—ചന്ദ്രക്കാരന്റെ അ
വസ്ഥ (ഹിന്ദുസ്ഥാനിൽ ചിലർ ജന്മങ്ങൾ ചെയ്തു കൊണ്ടു*)
അമ്മേസ്ഥം, ചൊൽക്കൊണ്ടുപോകുമ്പോൾ—"

* ഹിന്ദുസ്ഥാനിൽ ചിലർ ജന്മങ്ങൾ ചെയ്തു കൊണ്ടു.

† അമ്മേസ്ഥം എന്നാൽ "അമ്മേസ്ഥം" എന്നു പറയുന്നതാണ്. അമ്മേസ്ഥം എന്നാൽ "അമ്മേസ്ഥം" എന്നു പറയുന്നതാണ്. അമ്മേസ്ഥം എന്നാൽ "അമ്മേസ്ഥം" എന്നു പറയുന്നതാണ്.

ഉമ്മി—“എന്നാൽ കൊച്ചിമ്മിന്റെ കിടപ്പ് തിരിച്ച്
ഇടുങ്ങിയ അഗ്രഹിക്കണം.”

അരിപ—“എന്നാൽ? അതിനോടൊപ്പം ഇപ്പോൾ
ആരെങ്കിലും വെറുപ്പോ? ” ഇത്ര ചോദ്യങ്ങൾക്കുപോലും യോഗ്യരോ
രാൽ ഒരു മുഖപ്രകാശം അറിയാത്ത അവർക്കു തുടങ്ങി. അങ്ങനെയോ
ശാരീരികമായ അടുത്തു ചേർത്തുണ്ടായ ചില ചോദ്യങ്ങൾ
അങ്ങനെയൊക്കെ. ഒരു ദൃഷ്ടി പ്രവേശിച്ച് മനോഹരമായതോ
അങ്ങനെയൊരാൾ സ്വാഭാവികമായി സംഭവം ചെയ്യാനാ
യിരുന്നിരിക്കണം എന്ന് ഉണ്ടായിരുന്നു. അരിപയോഗത്തിൽ ചില
അങ്ങനെയൊക്കെ അടുത്തു ചേർത്തുണ്ടായിരുന്നു. യോഗ്യ
രോടൊന്നും പ്രാസംസാധിക്കുകയോ ദൃഷ്ടി മനോഹരമായി
പിറയിട്ട് നോക്കുക. ചോദ്യങ്ങൾ ചോദ്യം ചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്ന
അടുത്തു, അടുത്തുചേർന്നു മറ്റൊരു കണ്ണിലും വിശദി
യകൾക്കും, കണ്ണുകൾ പാടാത്ത മനസ്സിൽ ഒരു കാര്യമായ
നോക്കുകയോ, അതിന്റെ മുകളിൽ വെറുപ്പോ പാടിപ്പോ
ഒരു ചെറിയ ശബ്ദം സമസ്തമായ ഉള്ളിലൂടെ നോക്കുക
മാത്രം ധരിച്ചു, പ്രാസംസാധിക്കുകയോ, വാചന
സ്തംഭം അടുത്തുചേർന്നു വെറുപ്പോ അരിപയോഗത്തിൽ
രാൽ പിറയിട്ടായിരുന്നു. ആ വേദനകൾ പാടിപ്പോകുന്നതിന
ന്നു വെറുപ്പോകൊണ്ടും സമ്പ്രദായം നോക്കുകയോ കേൾവ
പിള്ളയോ അടുത്തുചേർന്നു യോഗ്യരോ അറിയാത്തതോ ചെയ്ത
യോ, അടുത്തു “മനോഹര വിശദീകരണം!” എന്ന അനു
ഗ്രഹിച്ചു കൊണ്ടും മറ്റൊരു ദൃഷ്ടികൊണ്ടുകൊണ്ടും ചെയ്തു.
അങ്ങനെയൊരാൾ അറിയാത്തതോ ശബ്ദംപാടിപ്പോകുന്നതിൽ
ചേർന്നു കൊണ്ടും കേൾവപിള്ളയോ കൊണ്ടുണ്ടായിരുന്നു ചോദി
ച്ചു. അറിയാത്ത സ്വീകരിക്കുന്നതിനുള്ള ദൃഷ്ടി ചോദന കേൾവ
പിള്ള നിന്നതിനെക്കണ്ടും അരിപയോഗത്തിൽ കേൾവപിള്ള
യെ സമീപത്തു വിളിച്ച് കൈപിടിച്ച് അനുഗ്രഹിക്കുന്നതോ
കൂടുതൽ ദൃഷ്ടി പ്രാസംസാധിക്കുക. ഇങ്ങനെ ഉണ്ടായ കാര്യങ്ങൾ
പാസ പാടിപ്പോകുന്നതോ എന്നു ചോദന അനുഗ്രഹിക്കുന്ന
തോ കണ്ടുപോകുന്നതോ. പ്രാസംസാധിക്കുന്നതോ

കേരവപിള്ള പുറകാട്ടി മാറി പത്തനാപുരംഗി ക്ഷേത്രത്തിന
 ഭിമുവായായിത്തീർന്നു പ്രാർത്ഥിക്കുകയും, അതിനെ ശിശുവിൽ
 വെച്ചു. സ്വാമികൾ ഏതൊ ഒരു ഭാഷയിൽ തന്റെ ദ്രു
 ത്വം ഒരു ഉത്തരവുകൊടുത്തു. അവർ സ്വപ്നസമയത്തിനിടയിൽ
 വലിയായ ഒരു സ്വപ്നമുപജാരിയിൽ നിറയെ കണ്ണാടി
 കത്തിച്ച് യോഗിപ്രാണൻ മനസ്സിൽ കൊണ്ടുവെച്ചു. അപ്പോൾ
 ആ മനസ്സിൽ അതിവിശേഷമായ സ്മരണം പ്രവഹിച്ചു. രാമ
 യുടെ ദീപത്തെ യഥാവിധി വെച്ചു. കേരവപിള്ള പുറത്തി
 രത്തി സഹചാരനായ പടക്കായ് ചില ആളുകൾ കൊടു
 ത്ത് സാധനങ്ങൾക്ക് മടങ്ങിവന്നു. ഇക്കാര്യം ഗോപ്യം കൊ
 ണ്ടു് ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ ദത്തനികൾ തമ്മിൽ ഉരുളി, ആ
 യോഗിപഞ്ചാനനൻ ഒരു സമാധി ഇരുപ്പിനു കോപ്പിട്ടു.

ഈ അവസരത്തിൽ കേരവപിള്ളയെ ഒരു വസ്തിക്കാം.
 ഇരുപത്തനാലാളും വയസ്സുള്ള ഈ യുവാവ് മാതാപിതാക്കളാൽ
 മഹാമാന്ദാലത്തിന്റെ ഒരു ഞ്ഞാ പരിചരിച്ചി, വിശ്വകർമ്മാണന
 പലായനം, ഉന്നതനാസനം, സിംഹാണനനം, പുണ്യപുണ്യസ
 നം, ദീപപാലവും ആയിരുന്നു എന്നു കേൾക്കിയിട്ടു. സ്വാമി
 പനായ രാജകുമാരിയുടെ സ്മാകമായ രൂപസാമ്യത്തെ വി
 ചരിച്ച് രാമജ്ഞാമാന്ദാലത്തിൽ ഈ യുവാവിൽ അദ്ദേ
 മായുള്ള വാത്സല്യം വിശ്വാസം ജനിച്ചു. ചന്ദ്രക്കാരനെ
 പ്പോലെ ഈ യുവാവും മന്ത്രപദപ്രാപ്തിവരെ ഒരു നാടകത്തെ
 മനോഹരം ചെയ്തിട്ടുള്ളവനായിരുന്നു. എന്നാൽ, സ്വപ്നവെ
 ഷാമാന്ദാലി സ്വാധികാപ്രമേയംഗങ്ങളും, കൂടിയാടുന്നതി
 കളും ഈ കവിതയുടെ അവസാനകാലങ്ങളിൽ സംഭവമായിട്ടി
 ള്ലായിരുന്നു. ചന്ദ്രക്കാരനാകുന്ന കവിതയ്ക്ക് പ്രമാണം ഏകനാ
 യതാൻ; ഈ കവിതയ്ക്ക് ജനകാടിപുണ്യമായുള്ള ദോഷം; ചന്ദ്ര
 കാരവർത്തന കാലം സ്വപ്നം; കേരവയുവാവിനു സ്വാ
 മാന്ദാലങ്ങളുടെ ചൈതന്യം; ചന്ദ്രക്കാരനെ സ്വപ്നിയത്തുണാൻ
 വായുള്ള ഇഹലോകമല്ലാതെ മറ്റൊന്നില്ലെന്നുള്ള തത്വം
 സ്വപ്നവർത്തികളിൽ പാമയൈവ്വവസാക്കിത്തീർത്തിരുന്നു; കേ
 രവപിള്ള സകലം ദൈവാലീനമെന്നുള്ള വിശ്വാസ
 ന്നാൽ കർമ്മകർമ്മങ്ങളിൽ സ്വാതന്ത്ര്യമായിത്തീർന്നു.
 ചന്ദ്രക്കാരൻ സർവ്വകലാശാലി നായിരുന്നു; ഈ യുവാവ് യുദ്ധ

തിൽ മാത്രം ശാർദ്ദൂലവിക്രമം. രാജസമുദായ ഗൃഹകാ
 ്രങ്ങളിൽ പാലകന്മാർക്കും ആയിരുന്നു. ചന്ദ്രക്കാനർ
 യുഗകേതുപാലെ സ്വപ്നകാലത്തുള്ള അഗ്രാശ്ചര്യത്തെയും
 യേതത്തെയും വ്യാപരിച്ചിട്ടു അസൂരിച്ച ഒരു ഹാപാരിയെപ്പ്രേ
 യായിരുന്നു; ും യുദ്ധവ് ബഹുജനൈശ്ചര്യത്തിനനുവണ്ടി സ്വ
 ഭീവനത്തന്നെയും നിശ്ചലമായപ്പോൾ തൃപ്തിയാർ സന്നദ്ധ
 നായിരുന്ന നായർവർഗത്തിലെ ഒരു റത്തനുംഭായിരുന്നുവെന്നും
 ും കഥയ്ക്കു പുറമെ അനേകസാക്ഷ്യങ്ങളുണ്ട്.

ഹരിപഞ്ചാനനൻ ആരംഭിച്ച സമാധി ഏകദേശം അം
 നാഴിക്കുകൊണ്ട് അവസാനിക്കുകയും അപ്പോൾ സ്വാമിയുടെ
 ഉപാസനാഫലമായി ഇങ്ങനെ അത്ഭുതമാകുന്ന ഒരു അമ്മച്ചപ്പാടു,
 അദ്ദേഹം സന്ദർശനപാലെ ഉപയോഗിച്ചുവന്ന മിത്രഭാര്യയിൽ,
 ഉണ്ടാവുകയും ചെയ്തു. “ഓനന്ദാ!—(അപ്പോൾ) രാജാ ധർമ്മക
 വചനപാലെ സ്മരണിതർ! കടിപ മൃതിമുക്കാർ സർവ്വവർത്തിക
 ഉക പാടിസ്വലിക്കിറാർ! തൽക്കാലമേതാമിട്ടപ്പോഴും ഏതൽ
 ഡിതികളുടെ ഫലകളല്ലാമൽ വേണ! അതാക്കിട്ടാക്കു
 ഭക്തർ ബഹുമാക ഭാവിയിലെ കാണപ്പെടുകിറയ്. ഭക്തവർ
 അഭീവനാശ ഭരണസന്താപ അഗ്നിഭയ മഹായുദ്ധ സമാനദൃശ
 അനീതിവിരയ—ആ ഹാ! ധനാധിപ!—എന്നവയെല്ലാം ദശ്യ
 മാകിറയ്? യാവതും സൂത്രധാരാക, മോഹദൃഷ്ടിനാക,
 സർവ്വഗോപാത്രനാക, ഇന്ദ്ര മഹാനാടകത്തുളള നായകനാക,
 ഏകരൂപം സർവ്വതാ വ്യാപ്തനാക, കാണുകിറയ്. അനന്തശാ
 യി, കരുണാശാരി രക്ഷിക്കും. മഹാ നന്ദാനന്ദ! അനന്തരൂപ
 യാതദേവതാബാ?” ും ചോദ്യത്തോടുള്ളി ഒരു ബോധകര്യ
 ത്തിൽ നിന്നുണർന്നു, തന്റെ തൽക്കാലാവസ്ഥയിലുള്ള ഒരു ഭാഗ
 രൂപനായതുപാലെ കേരവപിതൃയെനോക്കി യോഗീശ്വരൻ
 കരുണാസ്മരണയും കടാക്ഷകാശ്വസനയും പൊഴിച്ചു.

രാത്രിതൃതീയായുടെ ആഗമം മോതിരവിക്രമത്തിന്റെമൂലം,
 വാഴ്ചി, പത്മവസാനം ഇവകളെപ്പറ്റി പ്രശ്നംചെയ്തു. ഹരി
 പഞ്ചാനനന്റെ മുമ്പടി അറിഞ്ഞുവന്നാൻ മഹാഭാഗവതന്റെ
 കല്പനയുണ്ടായതുകൊണ്ടായിരുന്നു. എന്നാൽ അ സ സർ ചാ
 രകളെന്നമാത്രത്താൽ ആഗമനോദ്ദേശത്തെ ശാലിച്ചതായും, ഭര

കളങ്കിൽ അവന്റെ പേരുകളെ ആയാൾ വിളിച്ചുപറയുകയും ആവണ്ട, അവിടത്തെ ഉപാസനകൊണ്ടു കൃത്രിമകാരാ പ്രത്യക്ഷമാക്കാമെങ്കിൽ അങ്ങനെയെന്നും അദ്ദേഹം റാജാസംവരമാണെന്നു വിളിച്ചുപറഞ്ഞു, അവിടന്ന് ചൂണ്ടിക്കാണിക്കണം. അസ്സുവായുള്ള ഉപദേശങ്ങൾക്കൊക്കെ പരിശുദ്ധാത്മാവായ റിജിസ്റ്ററിലേക്കാണ് അപനയം പ്രവൃത്തിപ്പിക്കുന്നത്. ഹൃദയം ഉപദേശങ്ങൾ ഉണർത്തിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു എന്നായിരുന്നു അദ്ദേഹം വിളിച്ചു പറയുന്നത്.

കേരവപിള്ളയുടെ ഈ പ്രസംഗം എന്തൊരു യവനഭാഷയാണെന്നു റാജാസംവരമാണെന്നു. എന്നാൽ, അതിന്റെ ഒടുവിൽ ഒരു ഭാഗം തന്റെ അന്തർഗതങ്ങളെയും പ്രതിബിംബിച്ചതിനാൽ, കേരവപിള്ളയെ രണ്ടുപേരുകൾ അഭിനയിച്ചു അയാളോടടുത്തു ചേർന്നു. ഹാരിപഞ്ചാനനന്റെ രണ്ടു അച്ഛന്മാർ വിജയലക്ഷ്മിയുടെ ഒരു യുദ്ധഭരണമായിരുന്നു. കേരവപിള്ളയുടെ അഭിപ്രായത്തിലെ പൂർവ്വഭാഗം, അയാൾക്കു സമോത്തർ തമ്മിലുള്ള രണ്ടുപേർക്കിടയിലുള്ള സൂക്ഷ്മഗ്രഹണത്തെ സ്പർശിക്കുന്നതായിരിക്കാം, യോഗീശ്വരൻ എന്തൊരു മഹിമ. അയാൾ കേരവപിള്ളയെ അങ്ങനെയൊരു യുദ്ധഭരണത്തിന്റെ ഇടയിൽ സമ്പാദിക്കുകയും, ആ തിരുമുഖിപ്പിച്ചു പാസ്സും സമ്പാദിക്കുകയും ചെയ്തിട്ടുണ്ടെന്നു, അവർക്കിടയിൽ രണ്ടുപേർക്കിടയിലുള്ള വർത്തിച്ചുവന്നിരുന്നു. ബഹുലക്ഷ്മി അഭിപ്രായമാണെന്നു ഹാരിപഞ്ചാനനൻ അനുസരിച്ചതായിരുന്നു. കേരവപിള്ള ദൈവദത്തമായുള്ള ബുദ്ധിമാത്രം കൊണ്ട് റാജാസംവരം ചെയ്തു ഉപജീവിക്കുന്നവനായിരുന്നു. എങ്കിലും, രണ്ടുപേർ പാസ്സുവാങ്ങിയിട്ടുള്ളവരായിരുന്നു. കേരവപിള്ളയെ സപരിസ്ഥിതിയിൽ ചേർത്താൽ തന്റെ ശ്രമങ്ങൾ പാലുക്കിട്ടെടുക്കുന്നു വിചാരിച്ചു അതിലേക്കായി ഹാരിപഞ്ചാനനൻ പാസ്സുവാങ്ങി പ്രയോഗിച്ചു. അവയെല്ലാം ആ യുദ്ധത്തിന്റെ പ്രയോജനസാധിതമാകാൻ നിശ്ചയിച്ചു. അന്നത്തെ ദിവസത്തിലുണ്ടായ കൂടിക്കാഴ്ചയിൽ ആ യുദ്ധത്തിന്റെ ആഗമം ഒരു അപരിചിതസമുദായം ഹാരിപഞ്ചാനനൻ കണ്ടു, അസാധാരണമായ പെരുപ്പംകൊണ്ടു കൂടി അയാൾക്കു അടുത്തു വിളിച്ചിരുന്നുവെന്നും. അയാൾക്കു

ദിപ്പാ; എന്നുമാത്രമല്ല, തന്റെ സിദ്ധിയുടെ ഫലമായും 2000 ഉണ്ടായ പ്രസ്താവനകളെ കേൾവേപിള്ളയുടെ പ്രസംഗം പണ്ഡിതകളും ചെല്ലൂർ, ഹരിപഞ്ചാനന്ദ് അതു ശ്രേണുവാൻമായി അന്തർമ്മുഖ്യത്തിൽ തറച്ചു. അപ്പുറാവയ്യന്റെ നാമപ്രസ്താവനകളിൽ അടിയന്തിര നാട്ടുമാർഗ്ഗത്തിൽ അർത്ഥശോധയും ഹരിപഞ്ചാനന്ദ് സൂക്ഷ്മമായി ഗ്രഹിച്ചു. ഇങ്ങനെ മധുവിനാസങ്ങളുടെ സകല പന്തലാവലങ്ങളായപ്പോൾ, കേൾവേപിള്ള തനിക്കൊരു നീക്കം ശ്രദ്ധ, തന്നാടു തുടങ്ങിയ ഒരു ചാറ്റപ്പുറിയും അങ്ങനെ ഹരിപഞ്ചാനന്ദ് അറിയാറില്ല. തന്റെ അന്തർലോകങ്ങളെ നിരപ്രകാരമുള്ള ശാന്തതയോടെ അനുസ്മരിച്ചാൽ 2000 കൊണ്ട്, അദ്ദേഹം സമ്പ്രദി അയ്യന്നാടു ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു. “ദേവീപദാനുപ്രകാരത്തെ നാൻ ശോഭനാൻ. അങ്ങനെ മഹാവാസം സന്നിധിയിൽ. ശിഷ്യങ്ങളെ വളർത്തേണ്ടത്. ദേവം പൂജാ വേളയിലെ ജഗദാത്മികാപ്രസാദത്തെ പ്രാപ്തിച്ചുകൊള്ളുകിനേ. നാട്ടുമാർഗ്ഗം എന്നുവെന്ന് സമാധാനമിടുന്നതാലും അമ്മയ്ക്കുള്ള വാക്കുള്ളതാക്കി.” ആ സംവാദത്തിൽ യോഗീശ്വരന്റെ അഭിപ്രായങ്ങൾ മിക്കവാറും, തന്റെ നേർക്കു വാക്കോ പത്തെ ഉണ്ടാക്കുവാൻ, വാടയ്ക്കൻ വെച്ചു, വാക്കുണ്ണങ്ങളിൽ യഥാവസരം ചേർന്നതിൽ പ്രയോജനപ്പെട്ടു അസ്മയ്ക്കുണ്ടെന്നു മനസ്സിലായി, കേൾവേപിള്ളയുടെ ചിത്തത്തിൽ അദ്ദേഹമായ മൃദുത, അക്കാൻ ശ്രമിച്ചിട്ടും അടങ്ങാത്ത യുവാക്കന്മാരിൽ നിന്ന് ഇങ്ങനെ ഒരു മറുപടി പൊതിയപ്പെട്ടപ്പോൾ “പോകുന്നതിൽ ബ്രഹ്മാണയങ്ങളെ നോക്കേണ്ടതാകെ”

ഹരിപ—(ശാന്തതകൊണ്ട് പദങ്ങളെ മോഹമായി ഉച്ചരിച്ചു) “ആമ—ഇത്തരം കലികാലം തന്നെ?”

കേര—(നയകോവിദനായ വാടയ്ക്കനാൽ പ്രത്യക്ഷമായി വെളിപ്പെട്ടിട്ടും) “ഭരണനകാലമായ ശ്രേണുവാൻമായിരിക്കാം.”

കേര—പോലും മോഹം പ്രകാശമായിരിക്കുന്ന ആകാശത്തിൽ നിന്നു സൂക്ഷ്മങ്ങളെ മേലിൽ വിട്ടു, ശോക മേലിൽ പതിക്കുന്നത് വായനക്കാർ കണ്ടിരിക്കുമല്ലോ. അതിനുള്ളതെന്ന കേൾവേപിള്ളയുടെ ശാന്തപ്രസംഗമായുള്ള മനസ്സനിക്കും ബ്രഹ്മാണോദ്ദേശ്യം ചിന്താ മന്ദിരത്തിൽ ഒഴുപിടിക്കുന്ന ജ്ഞാനം

ബ്രാഹ്മണന്മാർ പഠിപ്പിക്കുന്ന ആ സാന്നിധ്യത്തിന്റെ മഹിമയിലെ പാഠിച്ചു, ഹരിപഞ്ചായനന്റെ സ്വരൂപം ഗ്രാമീണയായ ഹൃദയമധ്യമായ ഭക്തിയെപ്പറ്റി. അതിനിമിത്തം ഈ കാളൻ മഹാപ്രഭുവിന്റെ പഞ്ചായനന്റെ ശരീരം മിമിസിക്കുന്ന പ്രകാരമായി. അദ്ദേഹം പെട്ടെന്നു സ്വസ്ഥമാനതയെ ഉപേക്ഷിച്ച് വാമളയായ യാത്രാസമൂഹം നൽകി പുരമുറയിലെക്കു തിരിച്ചു. ആ ബ്രാഹ്മണന്റെ ബുദ്ധിക്ക് ഹരിപഞ്ചായനന്റെ സുപ്രഭാവത്തിൽ മതിയായ കാണണമെന്നും കാണപ്പെടാത്തതിനാൽ, അയാൾക്കും ആ യോഗിശാപനേക്കുറിച്ചുണ്ടായിരുന്ന ബുദ്ധിമുട്ടിന്റെ അല്പം വിവരം സംഭവിച്ചു. വാമളയുടെ കേരവപിള്ളയുടെ അവിടെ നിന്നും യാത്രയായ ഉടനെ ഹരിപഞ്ചായനൻ പ്രാണവായ് വാതപെട്ടിട്ട്, ഒരു യുവമനുഷ്യക്കുടിയെ വിളിച്ചു. അദ്ദേഹം കാപട്യമോളിച്ചി ചി. കല്പനകൾ കൊടുത്തു. അതിന്റെ ശേഷം ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയെ വരുത്തി, നന്മകൊടുക്കാമെന്നും ഉടനെ ചതുക്കാനെന്ന കാണണമെന്നും, അതിലേക്കു നാൻ മരുന്ന ചി. വായിക്കുന്ന ഭവനത്തിലേക്കു യാത്രയെഴുതാൻ തയ്യാറാണെന്നും അരുളിച്ചെയ്തു.

[illegible]

[illegible][illegible]

യുദ്ധം - “അവിടന്ന് ഉച്ചിതപ്പിൽ മാർത്താണ്ഡപ്പിള്ള സാധരിക്കാൻ, ഉച്ചിതപ്പിള്ളിയിൽ അദ്ദേഹം പാടി, വാദ്യം, അപ്പൻ മാർത്താണ്ഡപ്പിള്ള എന്നിവയുടെ കഥകൾ കേൾപ്പിച്ചു? ഇപ്പോൾ പറഞ്ഞ ഗുണങ്ങളെല്ലാം അവർക്കായിരുന്നു. അവർ തന്നെ സ്ഥിതികളിൽ നിന്ന്, അമ്മാവന്മാരെ സന്ദർശിച്ച്, വിശ്വസ്തതയെ പ്രാപിച്ചു. അവരെപ്പോലെ കേൾക്കണം -”

അരിപ - “വടവ! എന്താ ചോദ്യമാണിത്? നാം ഈ രാജാവിന്റെ ചരിത്രം ഗ്രഹിച്ചിട്ടുണ്ട്. ആ രാജാവിന്റെ നമ്മുടെ മനസ്സിലുള്ളതായിരുന്നു. കേൾക്കുന്ന കടം, മേ, അമ്മാവന്മാർ, എന്നെന്ന് അവിടന്ന് അറിഞ്ഞിരിക്കുന്നത്? മാർത്താണ്ഡപ്പിള്ള നവംബർ മാസവും ഇപ്പോൾ അവർ സന്ദർശിച്ചിരിക്കുന്നു. മിത്രവേദത്തിൽ ശ്രദ്ധയായിരിക്കുന്നു. വാസ്തവത്തിൽ ഈ രാജാവിന്റെ? വാസ്തവത്തിൽ? അപ്പൻ ഗുണമേന്മകൾ മൂർത്തമായിരുന്നു. അവയുടെയും ഇവിടെ കഥകളെയും മേകളെയും കവിതകളായിട്ട്. അമ്മാവൻ പ്രാപ്തം ഇപ്പോഴുള്ള അവർ മിത്രങ്ങളുടെ സമാധാനപ്രദമായ എന്തെങ്കിലും, എന്തെങ്കിലും ഉണ്ടായിരുന്നു? അവർ ആ പട്ടാണിയും പാടിപ്പോയി അതിനുപുറം പാടിപ്പോയി? അവർ ദൈവകാല കാര്യങ്ങൾ കേൾക്കുകയും പ്രസാദങ്ങളെയും നമ്മുടെ മുമ്പിൽ ഉദ്യോഗത്തിന് വാസ്തവത്തിൽ പാടിപ്പോയി. ദാമ്പത്യകർമ്മം എന്ന്, പേർക്കും മേന്മയായി സമാധാനമായി വന്നിരുന്നു. അമ്മാവൻ കടം! അമ്മാവന്മാർ - പ്രദാനം വാസ്തവം! നമ്മുടെ പ്രാപ്തം അവർ കേൾക്കുന്ന മേകളെയും പ്രദാനം ചെയ്യുന്നു? അവർക്കും ഉദ്യം എന്തെങ്കിലും അറിയിക്കുന്നു. മേകളെയും! പ്രിയപ്പെട്ടവർക്കും വാസ്തവം!”

വാസ്തവത്തിൽ ഉള്ളത് അമ്മാവന്മാരുടെ പ്രസാദം അവിടത്തെ ദൈവപ്രദാനം പ്രദർശിപ്പിച്ചു തുടങ്ങി. അരിപ അവർക്ക് വാസ്തവങ്ങളെക്കുറിച്ച് ഉപദേശിക്കാൻ കേൾക്കുന്ന അമ്മാവന്മാർക്ക് അവർക്കും വേണ്ടി, മേകളിൽ നിന്നായി അവർക്കും വാസ്തവം, ആ യോഗികൾ

അദ്ധ്യക്ഷൻ: ഇതിനോടനുബന്ധിച്ച് ഏകദേശം 10 മണിയോടെ ഇന്നത്തെ ചർച്ച അവസാനിപ്പിക്കുകയും ചെയ്യും. അദ്ധ്യക്ഷൻ: ഇതിനോടനുബന്ധിച്ച് ഏകദേശം 10 മണിയോടെ ഇന്നത്തെ ചർച്ച അവസാനിപ്പിക്കുകയും ചെയ്യും. അദ്ധ്യക്ഷൻ: ഇതിനോടനുബന്ധിച്ച് ഏകദേശം 10 മണിയോടെ ഇന്നത്തെ ചർച്ച അവസാനിപ്പിക്കുകയും ചെയ്യും.

ഹെ! എന്നുവെച്ചും തമാശകാണിച്ചുകൊണ്ടോ? അങ്ങിനെക്കൊന്നുണ്ടോ—വെച്ചിട്ടുണ്ടോ? എന്നു ചിന്തിച്ചുകൊണ്ടു യോഗീശ്വരൻ തിരിയ്ക്കുകപോലെ മറഞ്ഞു.

[illegible]

അാൽ സ്ഥാനോപയുക്തമായ ശക്തിയും, ഗണനാപ്രസാദം അാൽ കാർത്തികിയുതയും, ഏകാമണ്യപ്രസാദം അാൽ സംഗ്രാമവിജയിത്വവും സിദ്ധിച്ചിരുന്ന േ വേണാട്ടുകരന്റെ നാമധേയത്തെ മഹാജനങ്ങൾക്കു നിയോഗിക്കുകയും കൊണ്ടാടുന്നു.

ഈ സംഭവദിവസം പ്രഭാതത്തിൽ വമിയുകൊണ്ടിരുന്ന പലഹാരപ്പുഷ്പിവാതിൽ തുറന്നുവീശുന്നു. അതിനകത്തോ, പുറത്തുസമീപത്തോ, ആ ശവയുടെ ഭാഗ്യവാന്മാരായ ഭവിപ്പുകാരുടെ സാന്നിദ്ധ്യത്തിന്റെ ഭക്ഷണങ്ങൾ കാണുന്നില്ലാ. മുൻഭാഗത്തുവെച്ചി കൊണ്ടിരുന്ന പലഹാരങ്ങൾ പലതും അങ്ങോളം ഇങ്ങോളം ഗതാഗതം ചെയ്യുന്നു. അവിടെ അതിമുഖ്യനായ യുദ്ധനും അത്യാകർഷണശേഷമുള്ള പദാർത്ഥങ്ങളുടെ സംഭാരാലമായ ആ ശവയുടെ കയ്ക്കടുത്തു കയ്ക്കടുത്തു, ഏകദേശം, കണ്ണിടാൻപോലും കൈയ്ക്കടുത്തുവെച്ചിട്ടു. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ, അവന്റെയും ആ ഹൃദയോദാരഹോത്രിയുടെ വക്ത്രപുണ്യത്തിൽ നിക്ഷിപ്തമായുള്ള പിതാമഹകോസ്മിതിന്റെ വീരവ്യം, മനമുഖ്യം, കൊല്ലാക്കുലചെയ്ത ശക്തിയും, ന്യൂതിയുടേയും അനുഭവിച്ചിട്ടുള്ളിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. പലഹാരപ്പുഷ്പയുടെ മുഖമുറിയിൽ ഉടൻ 'മെട്രാണം' എന്ന, ഹോത്രീദൃഷ്ടവത് അനന്തരേതരം ചെയ്യാൻ ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ടിരുന്നു. മറ്റു ചാഗങ്ങളിൽ, നിരന്ധിപര്യപ്പെട്ട പത്താലം, മഞ്ഞി, മണക്കലം, ഉരുളി മുതലായ സാധനങ്ങളും കാണാമായിരുന്നു.

ആദ്യം പ്രവേശിക്കുന്നതായും മുറിക്കുകയ്ക്കു പ്രഭാതത്തിൽ റ്റുമാമായിരായി സ്വപ്നസഞ്ചാരം ചെയ്യുന്നതിനിടെ വിശേഷിച്ചൊരു ദൃശ്യവും ഉടൻ മഹാജനാദ്യ പ്രവേശിച്ചു. അവിടന്ന് ഏഴുന്നൂറ്റാണ്ടിനെ അടുത്തിട്ടും നിന്നുകണ്ട ആളുകൾ അത്യാദാബോധ 'മുഖംകാണിച്ചു', അവയുടെ പണിക്കായി ചെന്നതിൽ പൊതുവെ. മഹാജനാദ്യ പലഹാരപ്പുഷ്പിയിൽ സഞ്ചരിക്കുന്നതിനിടെ, "സ്വാമീ, സ്വാമീ" എന്നു വിളിച്ചുകൊണ്ടു വരുന്നത് ചൊല്ലാൻ വരികയാൽ, അവിടന്ന് ഒരു പത്താലത്തിന്റെ പുറകിൽ മറഞ്ഞു. ഏതാമതി ആ സ്ഥലത്തായിരുന്ന നല്ല ഒരു കേരവേദിച്ച 'സ്വാമീ'മെന്നൊരു കയ്യാൽ വരാൻ പറ്റിയിൽ കയറി വിട്ടുപോയി. ഹിവിഞ്ചാ

നന്മന്റെ തലവനായിട്ട് ഉദ്യോഗസ്ഥനായിട്ട് ചെന്നു
വിടശ്ശാലയിലായി നാമെങ്കിലും ഉണ്ടാൻ, ശാന്തനും ചിലാശി
പാലാല ക്കോരമയ്യവാനായിട്ട് പറ്റാൻ കാണപ്പെട്ടു. കട
കുടിയെടുത്ത്, പലമാറ്റാ സന്ധനാപരിവർത്തനം ആഗമനാ
യി. ചാക്യാന്മാർക്കു പാലാലസംസ്ഥാനകഥാപ്രസംഗം
ചില. 'പൊണ്ണയ്യാലയ' രൂപസങ്കല്പത്തിന്റെ 'അപ്പു'യ്ക്ക് ഈ
പ്രാലയനായിത്തന്നിരിക്കാം. ഈ അടിപ്രാലത്തിൽ 'പിന്ന', അ
യാളുടെ ആളാട്ടുവർത്തനം ക്കാലം സാധിക്കുന്നതാണ്.
എന്നാൽ, മറ്റൊരു അധികാരകാലം വായ്പ ചുണ്ടും ച
കന്നു 'തേയിച്ചു', ക്കൂടിയുണ്ടിന്റെ ഇത്തരം അംഗം
വർത്തനം വീളത്തിൽ ദണ്ഡാളത്തിൽ നെ ചാലുകൾ വീണിട്ടു
ഇവ അയാളുടെ ക്കുടിയെടുത്തതിൽ ഒരു പ്രശ്നസംഭവ
ത്തിന് അവകാശപ്പെടുന്ന സന്ധനംകൊണ്ട് ഇവിടെ ചേർത്ത
കൊള്ളുന്നു. നാമകാലമുണ്ടാകും മേലുള്ളതിനനുസരിച്ചാ
യിരിക്കാം, 'പെങ്കിട-പോൻ' എന്നും സന്ധനംകൊള്ളുവ ബാലൻ
വൃദ്ധയ്ക്കായിട്ട് 'മാമാവെക്കിട' ആയി കഥാശിച്ച്, 'പെങ്കി
പോന്നാകൾ' എന്നിങ്ങനെയുള്ള സന്ധനംകൊള്ളെ പദങ്ങൾ
ഒരു പ്രയോഗിച്ചാലും, പെങ്കിട-പോന്നാലായി ചെക്കിടപോ
ന്നാലുകൾ. സന്ധനംകൊള്ളിൽ 'പെങ്കിട-മാമാ' എന്നും പ്രഥ
മപ്രയോഗമായി 'മാമാവെക്കിട' എന്നും അംഗംകൊള്ളെ ഇത്തരം
സാധനം ശരിയായി അടിപ്രാലംകൊള്ളിക്കിൽ, ഈ പ്രാലയ
ന്റെ പ്രയോജനം പറ്റിപ്പാൻ മറ്റൊരാളായിത്തന്നാലും വിവരിച്ച
മായിത്തന്ന. 'മാമാ' എന്നാലും പ്രയോഗിക്കുന്ന കഥാകാ
ലപരമാറ്റാലയെ മറ്റൊരു അംഗംകൊള്ളെ 'വീലാല' ദാനം ചെയ്യ
കയും ചെയ്യുമായിത്തന്ന.

മാമാവെക്കിട പല നാമകാലങ്ങളുണ്ട്. കോരത വിതി
ത്തിടകൂട, നാമകാലമാവെച്ചുപിച്ച് മറ്റൊരുമാത്രം എന്ന
ന നാൽക്കുറിയത്താലുള്ളത്, സാധനംകൊള്ളെ, പ്രയോജനം,
ഉപയോഗിച്ചി എന്നിവകൾകൂടിയ പലമാറ്റാല മറ്റൊരുമാത്രം;
നാമകാലംകൊള്ളെ ഇവകൊള്ളിയ കൂട, ചാലാലാല, വിപ
ത്തിയെന്നും കടവർത്തിയച്ചുടത്തും ആലകോടാൻ ഇ
റ്റാലമുണ്ട്, വലിയ വീലാലകൾകൊള്ളെ കടക്കാൻകൊള്ളെ, ഇ
ക്കാൻ ഇടകൂടാലാലാല, പാലമുണ്ടകളകൊള്ളെ ശരിച്ചു സ
കൂടാലാലാലാല, ശാന്താലാലാല, കഥാകാലാലാല,

പ്രഹരദാതുരപം എന്നിവകളോടു കൂടിയ കഥകളിദാസവർഗ്ഗം; മദ്ധ്യത്തിൽ കൈമോട്ടുകൂടിയ കടുമ, മുരിങ്ങക്കാമ്പുക്കുറി, നെരിയിൽ പതിച്ച ചമ്പനമുള, ചെവിക്കിടപ്പിൽ തൂങ്ങി, തൂങ്ങിക്കുളക്കുറ, വേണ്ടിപന്നാൽ പടനയാ വല്ലാത്താൽ ഒന്നൊരങ്ങൊരേങ്ങൊ, നാളി ചുറ്റിമുട്ടുത്ത് മുറിന മെലാൻ താഴെ എത്തുന്ന പാണ്ടിക്കുടിമുട്ടുത്ത്, കഷ്ടത്തിൽ മേക്കുവേല, വലിയ മെക്കുവേല, മുറുക്കാൻപൊതി, മടയൻപാക്കുവേല, സർവ്വഗുണദോഷകഥനം, 'നാഴികതികച്ചൊത്താൽ വെട്ടുന്നതിന്റെയോടത്തു' എന്നു സമ്മതിച്ചു ബ്രഹ്മജ്ഞാനി വെട്ടുന്നതിന്റെ സഞ്ചാരിതപം, എന്നിവകളോടു കൂടിയ സമുദായം—ഇത്യാദി വെട്ടുന്നതിന്റെ അയാളെ അപരിചയനായാക്കാതെ പരിചിതനായാക്കാൻ 'ഇല്ലാത്തതികസങ്കാശൻ' എന്ന് വിവരമുള്ളതെ ഗ്രഹിച്ചിട്ടുണ്ട് ഒരു കീഴായി ഉപയോഗിച്ചു. മാമുവേലിക്കു അറുപതിൽപരം വെട്ടുന്നതികളും മേക്കുവേല, ഉത്സാഹശീലം, സാസവചനം, മനോഹരിതം എന്നിവകളോടുകൂടിയാണ്, അയാൾ ബാല്യവസ്ഥയിൽ നിന്നും വെട്ടുന്നതികളിൽ കയറുന്നതിന് അദ്ധ്യക്ഷ ബോധിച്ചിട്ടു ചുറ്റിയ പ്രതീക്ഷിച്ചു നിൽക്കുന്നതേയുള്ളൂ എന്നു മനസ്സിലാക്കാം.

വിട്ടെത്തു കേൾവേലി പരം ബ്രഹ്മജ്ഞന്റെ നിത്യപ്രവൃത്തികളിൽ ഒന്നായിരുന്നു. ആ യുവാവിന്റെ ആശുചിഗുണങ്ങളും ബുദ്ധിവിശേഷങ്ങളും സ്പന്ദിക്കുന്നത് സമ്പ്രദായ ബന്ധമായ ആ ബ്രഹ്മജ്ഞന്റെ മാതൃപാലനാഭിമാനമായിരുന്നു. തന്റെ ഉദ്യോഗശോധയുടെ ഗോപ്യവസ്തുവായി നിൽക്കുന്ന കേൾവേലിയെ മാമുവേലി കണ്ടയുടെ 'വിട്ടെത്തുവേലി' എന്നും, പിന്നീട് അടുത്തുചെയ്ത് ആ യുവാവിന്റെ അധിപം തോളിലും അധിപിക്കാൻ, 'വടനാഴിയാകാകപിതാമഹാസ,' എന്നും ഗാനംചെയ്തു.

കേൾവേ—“ഇത്യാദി അകത്തുകേൾവേ. പാടുകേൾവേലി ഇത്യാദിയിൽ പരം സ്വകാര്യം പരവാനെട്ട. പരവാനെട്ടെ തുറന്നിടുന്നാൽ കണ്ടുവേലിക്കു, പൊന്നെട്ടുന്നതിന്റെ

മുതലിനെ കൊണ്ടുപോയില്ലയോ? അതുകൊണ്ട് മാമൻ ചേര മില്ലെന്നായിരിക്കാം?”

മാമൻ—(വെളുത്തുക്കുത്തിലെ മുണ്ടുവിൽ നീട്ടി, അങ്ങനെ ഒരു ക്രിയ നടക്കുക അസാധ്യമെന്നു കാണിച്ചു) “ഏറിനാക്കാൽ ‘ഒറ്റുതാസനന്റെ അധിരം’ താനിരിക്കെ”—(ദാനശംഭത്തെ അഭിനയിച്ചു) “മുണ്ടുകൈകളും മലർത്തിവീടി) “കൊണ്ടുപോട്ടീടേപ്പോൻ—രാശാ മുതൽ താനേ—ഏഴല്ലാതും ശാപ്പടും. നിറയല്ലാപ്പടും. എങ്കപ്പൻ വീട്ടുമുതലോ? രാശാ, രാജ്യത്തുക്കേ തോപ്പനാരാച്ചേ-കൊത്തുകൾ കൊണ്ടുപോമിടും—കുളവാണ്ട ഇരിക്ക ഏറ്ററതാ? അതുനടവാതു്—അന്തമവൻ പിഴച്ചിത്! അടെ! രാശാ താനിരിക്കെ ഏറ്റവനാ?” (വായുരന്നു കബന്ധനാപ്രാപ്താഭിടി) “വിഴുന്തീട്ടുവൻ—ബൈവിഴുന്തീ! രാശാ, കീശാ, എല്ലാം മാമൻകിടെ ‘ഗോത്രനാഥനാചൊല്ലാതും, അതുവന്നുവന്നുടുന്നു’—അപ്പടിയാക്കും. പൊയരാശാ, ഇന്നഇളിയിലെ വളന്തവർത്തനേ? വിചിത്ര, നെക്കൊത്തമണ്ണും പടക്കുമെൻ തൊഴിയായ്—കോപപ്പെടാതും, ഉണ്ണീ! ഒന്നുടെ കാർത്തിയെ ശൊല്ലിമിട്—വെടിയും മന്നൊശാപ്പു—എന്ത ഉവശി? എന്തമേനക്കൈ, രംഭൈ, തിഡോത്തൈ? എന്ത കടന്നു, നാലുചിത്തക്കും പിള്ളായ്—എവളുവാനാലും നമ്മാർക്കു, ധർമ്മാരംഗം താനേ?”

കേശവ—“അട്ടിപ്പാട്ടി വിളിക്കുമ്പോലെ മിട്ടുപാട്ടു മിടാതെ വർത്തമാനം പറയണം, മാമ. അതിസ്വകാർത്ഥമായിട്ടുള്ള ഒരു കാര്യം പറയാനാണ്. മറ്റൊരേയും വിശ്വാസമില്ലാത്തതിനാൽ മാമന്റെ അടുത്തു വന്നത്—കിടന്നുവിളിച്ചാൽ എഴുന്നെഴിയിരിക്കേണ്ടതും കേൾക്കും.”

മാമൻ—(ഗായകനായ നെൻ ശബ്ദം ധിക്കരിക്കപ്പെട്ടതിനാലുണ്ടായ നീസത്താൽ, അശ്ചുച്ഛിതത്) ‘കോശീന്ദ്രഭോഗശയനം ദ്രവക്കൈകനാഥം’. കേൾക്കട്ടീടമൻ—അങ്കേ—പൊയരാശാതാൻകേൾക്കും. അവരുടെ കൃതിനാനേ മാമൻ പാടറതെല്ലാം.”

കേശവ—“ഇതെന്തുനാരോ! ചെവിതാങ്ങാൽ കാര്യം എങ്ങനെപറയും? വായയ ഉച്ചി. അതുകൊണ്ട്, മിട്ടുപാട്ടനെ കോപ്പുളു.”

മാമാ—(കേൾക്കാത്തമാവതിൽ സ്വകാച്ഛമത്രമായി)
“കൊഞ്ചാമപ്പെടിസാപ്പ്—”

കേശവ—(അക്ഷമനായി)“അല്ലാത്തപ്പോഴെന്താവൂ?”

മാമാ—(വായുവുമായി എന്തെങ്കിലും ആക്ഷേപത്തിന് പ്രയാശപ്പെട്ടായി) “ഒന്ന് വായ്, കീയ്, വയർ, കിയർ, ഓളവുളിയ്ക്കൂ. ഇതൊ, ഇത് ഡാപ്പുക്കേൾ- അത് വെട്ടുകൊ തൊഴിക്കുകയാണു. പഞ്ചസാരപ്പൊടി ഇതൊരു വളവ്, ശീനക്കൽക്കുന്ന് കൈയൊഴുക്കു, പുനർജന്മമുള്ളതാണ്, അത്വിദ്യനിർമ്മിതമാണു, നമ്മുടെയെല്ലാം പനിതാണ്, തോഴാ ഇവിടുമുപദ്രവിച്ചു-വേണമെന്നാൽ കൊഞ്ചം കാണുകയാണുവേണം,—ശേഖ്, കവഞ്ച, കുടിച്ചുണ്ടാക്കാൽ, ‘സാദിപകുടൈവിരാജമാനം’—അപ്പടി, നവസംവത്സരം ഇവിടുന്ന്!”

കേശവ—“നിന്നാൽ കുടിച്ചാൽല്ലൊ താനിപ്പോൾവന്നത്- നിന്മനസ്സിലെ ഒരു കാച്ഛമാണിത്.”

മാമാ—“അമ്മാ! റാശിക്കാച്ഛമാ? പോച്ചൊല്ല! അമ്പതുവർഷം സേവിക്കിടാൻ പത്തുപറഞ്ഞെടുക്കെ—വീശേക്കിവി തള്ളിതാ?”

കേശവ—“മാമന്റെ തലമുക്ക് ഉള്ളുകാവുക പതി അക്കാൽ ചുറ്റിൽ പക്കം, ഇടുക്കം, കൊച്ചുരപ്പള്ളി, തേവാരപ്പാ, ഹോമപ്പാ, കളി, മാഞ്ചാണുമാ, സാക്ഷി, മൂന്നാം, ഗണപിരോമപ്പാ, ഈ സ്ഥലങ്ങളിലെ ചോറുരം എവിടെവിടെ എന്തെങ്കിലും യഥാർത്ഥപോലെകാണിക്കാം.”

മാമാ—“‘കേശവ വദന്വ വചസാമാമക ചേതസിമാദം വളരുന്നധികം’- അത്! വിശ്വാസിക്കുന്നതെല്ലാം കാച്ഛമായൊക്കെ. റാശിയിൽചൊല്ലാതെ- കെട്ടുതൂങ്ങാപിള്ളായ്! എന്നു സർവ്വമായിത്തന്നെ എന്തിനെങ്കിലുംകാച്ഛമാവിശ്വാസിക്കാം- വെങ്കിടൻ മണ്ണുക്കുടിലെപോയിട്ടുവന്ന്, അതെന്താകും, ഉപ്പാകും, പലഹാരങ്ങളും വിടാതെ. ഒളിടി എഴുതാനെ? എന്തെങ്കിലും കൈതാക്കി ശാപ്പാകുവഴി കൊടുത്തുവിട്ട്. ഹിഹി! കേശവപിള്ളമ്മ മാമന്റെ സമാ

നയിച്ചു). തിരുമനസ്സിലെ ക്ഷേമത്തെ സംബന്ധിക്കുന്ന ഒരു കാല്പമാണ്. തിരുമനസ്സിലെ ജ്യേഷ്ഠപേരളി അന്നു ജീവൻ കളയേണ്ട ആളാണ്.” (തന്റെ രക്ഷയിലോടു കൂടിയ പ്രത്യേകമായ ഒരു ഉണ്ണിയാണ് മഹാവാക്യം എന്നു അടിയായിച്ചു. കേരവപിള്ള തന്റെ സ്വാതന്ത്ര്യത്തെ വരുമാനമായി) “ഇപ്പോൾ അതേ മോതിരം സംഗതിയുണ്ടല്ലോ—” മാറ്റം വെക്കിന്റെ ചാടി എഴുന്നീറ്റു. താൻ തന്നെ ശത്രുസംഹാരം ചെയ്യുന്നുണ്ടെന്ന് അതിന്റെ ഉത്തരമായി അടിയായിച്ചു. കടുത്ത മൂർത്തിയായി ‘പ്രമാണമായിട്ടു ചെയ്യുന്നവൻ’ എന്നു പാടി, എങ്കിലും അദ്ദേഹം തുടങ്ങി. പിന്നീട്, താഴെനിന്ന് കേരവപിള്ളയോടു ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു. “പൊതുക്കെ അപ്പൻ! ഇങ്ങനെയും കേരവൻ കണ്ടു വെക്കുന്നില്ല. അതുകൊണ്ടാണ് മാറ്റം വെക്കിന്റെ ‘മാറ്റം’ സമാധാനം. ഇതുകൊണ്ടുവന്നു: മോട്ടോ വരുമാനം—”

കേരവ—“അതിനെയും സമാധാനമുണ്ടാക്കിക്കൊള്ളാം. മറ്റുകിടന്നുവെക്കുന്നതിൽ കാല്പമെന്നതാണ് തിരുമനസ്സിലായിച്ചേക്കാം. അടിയായി തിരുമനസ്സിൽ ചെയ്യുന്നവർക്കായിട്ടാണ്, ഇങ്ങനെയുള്ള ചിഹ്നകാല്പങ്ങൾ ഉടപ്പും മോട്ടോ തിന്നുന്ന വാ: തന്നെ സാധിക്കണം. തോന്നിയിട്ടുള്ളതോടൊപ്പം—അതുകൊണ്ടുണ്ടാക്കുന്നത്— സർവ്വം, വീട്, അപ്പൻ— അങ്ങനെയെല്ലാം— കാല്പമായിട്ട്, സർവ്വം, എന്നും ഒന്നും വിടാതെ സൂക്ഷിച്ചിട്ടുണ്ടു പോരുന്നു. മിടുക്കുണ്ടെങ്കിൽ എന്തെങ്കിലും ഒരു കണ്ടുകിട്ടും സ്വാമിയായതും സൽക്കാരം ചെയ്യും എന്ന്—” (നവം ചാണ്ടി നേത്രവിക്ഷേപം കൊണ്ടു) ‘വിടാതെ’ എന്നു മോട്ടോ ചെയ്തു.

മാറ്റം— (കാല്പസംഹാരമായി) “അതെല്ലാം കണ്ടുവെക്കുന്നതിലും പേരത്തെ വികരകകനാലായിട്ടാണ്. അതാലും അന്നു മാനപ്രദ സ്വാമികാല്പത്തിലും മാറ്റം വെക്കുന്നവർക്കായിട്ടാണ്.” (പ്രാർത്ഥനയോടെ; വികരമായിട്ട്) ശബ്ദമുള്ള കളി മാറ്റം വെക്കുന്നവർക്കായിട്ടാണ്— എന്ന് കരുതുന്നവർക്ക് ഒരു വാക്ക് മലിന്യമായിട്ടു വെക്കുന്നവർക്കായിട്ടാണ് “

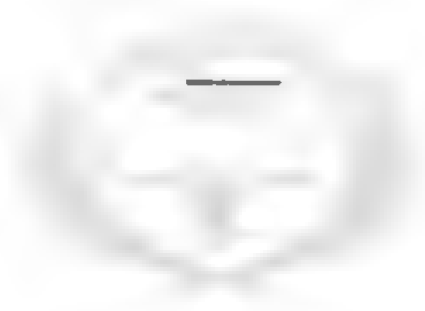
കേരവ—“വേണ്ട മാറ്റം വരു വരുത്തുമ്പോൾ വീട് തിടക്കുന്നു.”

മാമാ—“കൾ ഇപ്പയൽ! കാവത്താലെ പട്ടണിക്കരത്തിലെ മുതിയുടാനാക്കും. (കേശവപിള്ള രചകളുക്കി) ആമാ-തലകളുക്കി. ഓർകച്ചുവടമല്ലാം നമുക്കു തെരിഞ്ചൊല്ല്! അന്ന അണ്ണാക്കുടി കറുത്തവായാടും തിരുമ്പിമ്പതിരുക്കിറാനേ—അവനെക്കെ പോയിക്കുത്താൻ? എന്ത് തിരുമ്പിമ്പത്താൻ? അവനടത്തിൽ ഉന്നക്കെന്ന ഇടപാട്?”

കേശ—“ഉറക്കത്തിലെ കിനാവിനെ പകൽ പുലമ്പിക്കൊണ്ടു നടന്നാൽ വല്ലവനും ഊണുതന്നുപറയും.”

മാമാ—“കഴുപ്പുകുഴുത്തൊക്കൊടാതുംപിള്ളായ്. തുറന്നകണ്ണാലെ കണ്ടു് കിനാവാ? (വിടനാദവേദം എന്നഭാവത്തിൽ) ചിന്നപ്പയൽ! രാത്രിയിലെ ‘അടങ്ങാടൻ പുനരിടങ്ങാടൻ,, അപ്പടങ്ങാടൻപോതു ആരാവതു രണ്ടുപോട്ടുവെക്കു മാമനം തുടർത്താൻ. (തെരുവത്തിൽ അഭിനന്ദനയായി) അന്നഅണ്ണാക്കച്ചി പെമാക്കുന്നതെന്ത്?—കുടിക്കാറപ്പയൽ! നീമുനക്കുവേദവൻ! തെമ്മിവിട്! അന്നമോതിരം കഴുത്തകളെ തുക്കുറുക്കും വിടറതില്ലെ—” മാമന്റെ അഭിപ്രായങ്ങളെ പൂർത്തിയാവാൻ സമ്മതിക്കാതെ അയാളെ ഉഴക്കോട്ടു പിടിച്ചുതള്ളിട്ട് കേശവപിള്ള പകടശ്ശാലയിലേക്കും, വാതവിനെ വലിച്ചുമാരിക്കൊണ്ടു മാമാ വെങ്കിടൻ തന്റെ യാത്രക്ക് സ്വന്തം ചിവറുപ്പാടുകൾ ചെങ്കോൽ തിരിച്ചു. പത്തായത്തിനിടയിൽ കൂടി മാമാ വെങ്കിടന്റെ അടിനയങ്ങളെ കണ്ടുപ്പാളുണ്ടായ ചിരിയെ അമർത്തുന്നതിൽ, ടിപ്പുവിന്റെ ആക്രമത്തെ തടയുവാൻണ്ടായതിലും അധികം വൈയ്യം മഹാമാജാവിനനുഭവിച്ചു. അന്നുതന്നെ മാമാ വെങ്കിടന്റെ മകൻ പകടശ്ശാലയിൽ എടുപണവും മാമന അഞ്ചുപറന്നെല്ലു ഉടമയിൽ കൂട്ടതലംപതിഞ്ഞു. ഓം ഭാഗ്യത്തെക്കുറിച്ച് ആ ബ്രാഹ്മണൻ കേൾപ്പാൾ, കേശവപിള്ളയോടനുണ്ടായ കൂടിക്കാഴ്ചയുടെ ഫലമെന്ന് അയാൾ വ്യാഖ്യാനിച്ചു. അണ്ണാവല്ലനെക്കുറിച്ച് മാമൻ ചെല്ലു പ്രസ്താവനകൾ കേൾപ്പാൾ സ്വപ്നവിട്ടുമൊ എന്നു മഹാമാജാവിന് അത്ഭുതമുണ്ടു് എന്നു കിട്ടി,

തന്റെ ചാരമാതം തോൽക്കുന്ന സംഗതിയിൽ കേവേലിച്ച യുടെ ദൃഷ്ടി എത്തുന്നതിനെക്കുറിച്ച് സന്തോഷിച്ചു. യാദാക്കി കുമായി കിടിച്ച ആ അറിവിന്മേൽ യാതൊരു ക്രിയക്കും പുറപ്പെടാതെ, തന്റെ ബുദ്ധിമാനായ സേവകൻ കൈയ്യുറ്റം നിർവ്വഹിക്കുന്ന അനേകന്മാരെ പശ്ചാത്താപം അയാൾ തുടർച്ചയായി നിശ്ചയിച്ചതുകൊണ്ട് അവിടത്തെ നൽകാൻ ചിന്തകൾ സമാപിച്ചിട്ടു. മാത്രമേ അദ്ദേഹിച്ച ദൈവം ഹൃദയം പ്രാപ്തമായിട്ടുള്ളൂ. അപകടത്തിൽ പശ്ചാത്താപിക്കാതെ കഴിയാത്ത എന്ന് ഒരു പ്രാർത്ഥനയും അവിടത്തെ അകക്കാമ്പിൽ നിന്നു വന്നു.

ദ്വയിൽ പിടികിടന്ന അസ്സാവുരൻ രണ്ടാമതും ഉത്രീ
 മഹാപ്രഭവം ചെയ്തിരിക്കുന്നവന്റെ ഉടൽത്തന്ന യുവാ
 ഖാദ് മഹാഭാവിനെ അറിയിച്ചു. ആ വൃദ്ധനും അറിഞ്ഞി
 ന്ന മഹാഭാഖാദ് മുഖത്തിൽ 'പ്രശ്നോഃസ്താമഹാനഃ' ഉടൻതന്നെ
 അതിനെ ശ്രീച്ചിട്ടിന്റെ ശേഷം, യുവാവാന്റെ കരം
 അപ്പുറം പോയതായും, സംസ്കൃതപാഠങ്ങളെക്കുറിച്ച്,
 പ്രായകമായും, ചിന്താശ്ലാഘിച്ചു, ചിന്താശ്ലാഘിച്ചു
 അസ്സാവുരൻ സത്യാ മഹാഭാഖാദിനെ അറിയിക്കുന്ന ഒരു കല്പ
 നയും സത്കീർത്തിക്കുന്നതായും അയച്ചു. ഈ സമയത്തു ചിന്താ
 ശ്ലാഘിച്ച യുവാവിന്റെ അമ്മയുടെയും ഒരു നാലുക
 ടിന്റ, ഗുഹസമീപത്തു വെള്ളാമ്പലം പൂർണ്ണമായിത്തീർ
 ന്ന വിവരമറിയിച്ചു, അവളുടെ ഭർത്താവായ ഒരു മനുഷ്യനായ
 പാലിയനെന്നൊരാളെക്കണ്ടു. ഇവിടെ ശ്രീപാലിയനെന്നു
 പേരുള്ളവനും അന്നു സമീപിക്കപ്പെട്ടിരുന്നവൻ പാലിയനും
 പാലിയനും പാലിയനും ഇമ്മത്താമഹാഭാഖാദി സത്കൃ
 ത്വം, വിശ്വസ്തം, ശ്രേഷ്ഠവർഗ്ഗം ആയിരുന്ന കോ
 ഹലത്തു കോശവർഗ്ഗത്തിന്റെ അനുചരനായി വന്നിരുന്ന ഒരു
 വിശ്വസ്തവർഗ്ഗത്തിന്റെ അറിവ് കണ്ടിരുന്നതിനാലാകാം
 എന്നൊരു ഉപദേശം ദ്വയനാമസിപ്പിച്ചു. ഇങ്ങനെയൊരു
 യുവാവോട്, കഷ്ടമായത്, പാലിയനോട്, യുവാവോട്, യുവാവോട്,
 മറ്റൊരു യുവാവായ വിശ്വസ്തവർഗ്ഗത്തിനോട് ഇപ്പോൾ
 കയ്യിൽ അടങ്ങിപ്പുള്ള മറ്റൊരു യുവാവോട് കയ്യിൽ ഒരു സം
 ഗ്രഹവും, നാസിനോടൊപ്പം, നാസിനോടൊപ്പം, നാസിനോടൊപ്പം, നാസി
 നോടൊപ്പം എന്നീ അനുജനങ്ങളാൽ പ്രസിദ്ധിയെ പ്രാ
 പിപ്പിച്ചു, വിശിഷ്ടവർഗ്ഗത്തിൽപ്പെട്ടവനായിരുന്ന യുവാവോട്
 കയ്യിൽ പ്രായകമായതായും, കയ്യിൽ സിദ്ധമായതായും
 നാസിനോടൊപ്പം പ്രായകമായതായും, നാസിനോടൊപ്പം സിദ്ധിച്ച ശ്രേ

തോറും ആയിരുന്നു വെസ് കേൾവിയുണ്ട്. ഒറ്റനീൽ കണ്ടുപിടിച്ചു
 ൾ ചെട്ടുപ്പട്ടി കഴിഞ്ഞുപിടിച്ചുയുടെ ജ്യോതിസംഹാരാദിയെ
 കടിക്കാത്തീശ്ശൻ പഠിപ്പിച്ചിട്ടു, തന്റെ പ്രയത്നമായ എകാന്ത
 വാസകാലത്തെ മനോഹരത്വം എന്ന് അദ്ദേഹം പേരിട നാലു
 കെട്ടിൽകുടിച്ച്, ബ്രാഹ്മണ പരിചയ്യായാടുകിട തന്റെ തോ
 രാദികൾ നടത്തിവന്നിരുന്നു. ൾ മഹാമാന്ത്രികൻ ഗാന്ധി
 വന്യപ്രഭാവങ്ങൾകൊണ്ട് ദേവാജ്യപ്രദമായിത്തന്നെങ്കിലും, അ
 ദ്വേഹത്തിന്റെ കായദൈവ്യവും മുമ്പത്ത് സർവ്വം വ്യാപിപ്പി
 തന്ന നാസിംഹരകൃഷ്ടവും അദ്ദേഹത്തിന്റെ എകാന്തവാ
 സേച്ഛയെ അനുകൂലിച്ചു. മറ്റൊരാളെപ്പോലും നിസ്സഹായമാ
 ന്ന ഗണിച്ചുവന്നിരുന്ന ഇദ്ദേഹത്തെക്കൊണ്ട് ഒന്നു സംസാ
 രിപ്പിക്കണമെന്ന് ഉപസാധ്യമായിരുന്നു. ഏറ്റുവീട്ടിൽപിടിച്ച
 മാർക്ക് ആപൽക്കാലത്തിന്റെ ശക്തികൾ കണ്ടുതുടങ്ങിയ
 ദ്വേഹം ഇദ്ദേഹം കർമ്മാത്മകത്വസംഭാവം വിതവിതാചി
 രിൽനിന്നും മറഞ്ഞു. അന്നുമുതൽ ആൾ പാപ്പിപ്പാതൊരും
 പ്രാപിച്ചുതുടങ്ങിയ ആ വെസ്കാലത്തിന്റെ പാദാവിന്ദ
 ങ്ങളെ ശ്രേണം പ്രാപിച്ചു. ൾ ദൈവത്തിലെ പടിഞ്ഞാറെ
 കൈയ്ക്ക് കടിക്കാത്തീശ്ശന്റെ പുഷ്പാസന മേലായ തുറന്നുവെച്ചി
 കളും ആൾ കയറാനു മറ്റും ആൾ ഇറങ്ങാനു കയ്യാകളും
 ചേർന്നുതായ തായ്ചെയ്തായിരുന്നു. പടിഞ്ഞാറെക്കൈയിന
 യും അതിലെ നിവൃത്തിയെയും തുറന്നുവെച്ചിട്ടാ പടിഞ്ഞാറെക്കൈ
 ന്നായിരുന്നു, കടിക്കാത്തീശ്ശനെ തന്റെ വർക്കുണ്ണകൾതന്നെ
 കണ്ടിരുന്നതുകൊണ്ട് അപ്രത്യക്ഷമാമുണ്ണിയെ പിന്നാലെ ക
 ടിയിച്ചുകൊണ്ട് ചന്ദ്രക്കാരനും കൈയ്ക്കുപ്പിടിച്ചു.

ചാമുണ്ണിക്കാവിൽപെട്ട് ചന്ദ്രക്കാരനും ഉന്മാദം ജനിപ്പി
 ച്ചതായ ബാഹികാരനും ചേർന്നിരുന്ന സംഭവങ്ങൾ കടിക്കോ
 ത്തിശ്ശനോടുകൂടി പുറപ്പെട്ട സംഭവം വെട്ടിച്ചിട്ടിൽ ശേഷിച്ച
 അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഭാഷ്യ ത്രിപുറസ്സായി എന്ന കഴിഞ്ഞും വെസ്
 ത്തിലെ പ്രമേയമായ സന്താനവൃത്തിയും, അവന്റെ ദൈഹി
 ത്രിയും, ബാഹ്യ മുതൽ ത്രിപുറസ്സായിത്തന്നെയെ സേവിച്ചു നട
 ന്നിപ്പിട്ടു ദ്രവ്യം ആയിരുന്നു. അവന്റെ ഗുഹാ പഞ്ചാവക

യായിച്ചുനിന്നാലും ക്ഷേത്രം ഉദാക്ഷയാലും നശിച്ചുപോയ
 തായി കഷ്ട് കേണതായിട്ടു വന്നതെ ചതുക്കാൻ, തന്റെ
 ഭോമകേന്ദ്രമായ നഗരിയെ പ്രാപിച്ചുള്ള സേവനമെന്ന
 കരുതി, സാഹസികനായ കച്ചവടാഭിരുചിയുള്ള അമ്പലി
 യെ മേന്മയ്ക്കു മന്ത്രമെന്തു ഭവനത്തിൽ പാറ്റിച്ചു. ഉത്രഭവനാ
 സാധിച്ചുള്ള ക്ഷേത്രത്തിന്നുവേണ്ടി, ഐതികമായുള്ള
 ഭോഗകാശ്യകളെ വരിച്ചു, പരിശുദ്ധിനകമുണ്ടായിര
 തും ചരിതങ്ങളായ മന്ത്രമെന്തുവന്നും, ചതുക്കാൻ മന
 സ്സിൽ അഞ്ചികാട്ടമെന്ന അങ്കിപ്പിച്ച ആ ബാലികയുടെ
 പ്രവേശനാദിച്ചി അനന്തവാര്യമേതൊരു ദൈവമായി
 തീർന്നു. സർവ്വവാര്യകൃതിൽ വൃദ്ധയുടെ സമകാലീനായുള്ള
 വർ ആ സ്ത്രീയുടെ നവയം അറിഞ്ഞിരുന്നു എങ്കിലും, അന്ത
 കമ്പയോടു വിശിഷ്ടതയ്ക്കുതീർന്ന ഗതിവിഗതികളെ കേൾ
 സാമപിച്ചും, അവയുടെ അന്തരവാര്യമെന്ന കേൾപ്പാൻ മ
 തിന്നിട്ടു. മറ്റു ഭവനങ്ങൾ 'ഇന്നെന്തെന്തെന്നതിലായിട്ടുമാ,
 സ്കന്ധം പറ്റിക്കുമാ' എന്നാണു പ്രവാചനമായ ചതു
 കാൻ ഭവനം, ആ സംഭവത്തിന്റെ ചരിത്രത്തെ അന്വ
 ഷിച്ചാൻ അറിയുന്നു. പക്ഷെ സ്ത്രീകൾക്കുണ്ടെന്നും, 'അമ്മ
 യ്ക്കു' എന്നു വിളിക്കപ്പെടുന്ന മനോഹരമായിത്തോളം സ
 മോളിച്ചിരുന്നു മുൻ ചതുക്കാൻ പ്രവേശനത്തിൽ കാണാണ
 ഓർ വിപ്രശ്വര്യൻ പാർവ്വതീസംഹാരം മുറിയുവാൻ പ്രിയതമ
 ഏതെങ്കിലും അന്തരം അധികമായ കളിയും കരിന്താലും ഇ
 വസ്ത്രധാരണവും ആരംഭിച്ചു; ഗർഭഭവനത്തെ അല്പം ഉദ്ദേശ
 ക്കി; മണ്ഡലമായതെ ഉപേക്ഷിച്ചു ഗർഭഭവനത്തെ അന്വ
 ഷിച്ചു. നേത്രമുറിച്ചുകൊണ്ടു ഭവനമാക്കാൻ വേണ്ടി വിശേഷം
 സമുദാനായ ഒരു ഇമ്മാനുവേൽ ആയിട്ടു. അർക്കം കണ്ടിട്ടു
 അന്ത്യമുണ്ടായിരിക്കുന്നതിന്നു നാദികളാലോന്നും ചതുക്കാൻ
 മന്ത്രമെന്തുവന്നു ഓരോ യാത്രയെ ദൈവമെന്തു. സാധന
 മിന്നു അന്ത്യമുണ്ടായിരിക്കുന്നതിന്നും ഓരോ യാത്രയും അല്പ
 വിശേഷമായി പാർവ്വതീയം, ഭവനവിനോദം മേന്മയ്ക്കു
 മകൾ എന്ന പാലകരോന്നു പാർവ്വതീയമായ ചതുക്കാൻ, ആ
 കലീനയുടെ ഓരോ പ്രവേശനമെന്തു അന്ത്യമുണ്ടായിട്ടു പ്രാ
 ത്തിച്ചു. കലീനയുടെ പാർവ്വതീയത്തിന്റെ അന്ത്യമുണ്ടായിട്ടു

വിളങ്ങാൻ കാടിക്കൊണ്ടു്, നന്തണിമീറ്റുന്ന സ്വരത്തിൽ ഒരു ചിരിച്ചു. വൃദ്ധയുടെ മനസ്സ്, 'ഇതിന്നു കാലം വന്നല്ലോ ഭഗവാൻ' എന്നുള്ള വൃസനത്തെ സർവ്വലോകപ്രാപ്തമായുള്ള പാദങ്ങളിൽ സമർപ്പണം ചെയ്തുകൊണ്ടും, സ്വപകടം വേരെയും ഭക്തി വിനയം പ്രാപിച്ചും, നിശ്ചേഷ്ടമായിരുന്നു. ചന്ദ്രക്കാരൻ വൃദ്ധയുടെ അന്തർഗതം മനസ്സിലാക്കി, അവയുടെ തൽക്കാലമെന്ന ഗതത്തിന്നു് അനാലിപമായ് ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു. "പെണ്ണേന്ത്? പൊറുതി എന്ത്? മനഃപ്രാപ്തമു് മരമുതലാൽ നിർമ്മാണപദം വേണം. അതുതാൻ സാമീപ്യം പ്രാപിക്കാൻ വേദാന്തിക ഉപാസാരാണു്; അവസാനത്തിൽ ഒന്നാദിക്കുമ്പോൾ, ഓരോ യാത്ര കൈവന്നു!" ശുശ്രൂഷാസമിതിക്കു് നിഷേധിക്കൊണ്ടു് ഭാഗ്യവതിനു് ഉദിച്ചുവന്നുവന്നു അമ്മയെപ്പറ്റി ഈ നവംഭാവം സംഭവിച്ച അമ്മയെ എന്ന ബാലികയുടെ ഉപദേശവേദത്തെ ഭരിച്ചു് ചിന്താശാസ്ത്രത്തിന്റെ പുറപ്പെട്ടുവന്നു. ചന്ദ്രക്കാരൻ അമ്മയെ സന്തുഷ്ടനായി, തന്റെ വാചകത്തിന്റെ ഉപദേശം ഭാഗ്യവതിയുടെ മുമ്പിൽ നിന്നുവന്നു. ചന്ദ്രക്കാരൻ കരയുന്ന നാളെത്തന്നെ, "അമ്മയെപ്പറ്റി—ചന്ദ്രക്കാരൻ അവൻ കാലത്തു് അമ്മയെ, വൈദ്യനം വേദമുതലും—പറഞ്ഞതൊക്കെയും സമ്മതിച്ചു. അമ്മയെ ഇരിക്കട്ടെ—കുട്ടിയെ നോക്കുകയുണ്ടോ?"

ഈ സംഭവത്തെക്കുറിച്ചാൽ ചന്ദ്രക്കാരൻ വാക്കുപടി കെട്ടത്തു് നോക്കിയിരിക്കുന്ന കല്പശാസ്ത്രം എന്ന പരിചാരക നോക്കിയിരിക്കുന്ന ചെറിയൊരു ചോദ്യം. ചോദ്യത്തോടുകൂടിയെന്ന മറ്റൊരു പരമ്പരയ്ക്കു് ആ കമ്മിഷണിൽ കഥകളിയെക്കുറിച്ചും എന്നൊരു നോക്കും പുറപ്പെട്ടു. കല്പശാസ്ത്രത്തിന്റെ പരിചാരക.

ചന്ദ്രക്കാരൻ—"മേനോൻ അമ്മയെ. എല്ലാം താൻ പറഞ്ഞുപോകുന്ന—ഉമ്മിണി വന്നിട്ടുണ്ടു്. ചേട്ടന്റെ മേനോൻ മറ്റൊരു വ്യക്തിയാണെന്നു്. എല്ലാം ഒക്കെ, അമ്മയെപ്പറ്റിയ അവൻ പറയാൻ മോടിപിടിച്ചിട്ടുണ്ടു്." എന്നു പറഞ്ഞുകൊണ്ടു് വിപരീതവശമുൾക്കൊള്ളിക്കാതെ യാത്രയായി. അമ്മയെ ശ്രദ്ധിച്ച സാമന്തൻ ഫലകയന്തമേനോൻ സമർപ്പണത്തോടുപോലെ കമ്മിഷണിന്റെ മുമ്പിൽ ചെല്ലു. ഉമ്മിണി

പിന്തുടയുടെ ആഗമനം ഉണ്ടാകുന്നതു നോവലും വൃത്തവും പൊതുവിന്നും ഒരു ഭേദം: ഗമനമെന്നോ ജനവിദ്യയും.

[illegible]

നിമഗ്നനായും അഭിശരിയെന്നും. ഇപ്രകാരമുള്ള സൈന്യ പ്രാപ്തികളെയെ പ്രാപിച്ചിട്ടുള്ള മീനാക്ഷി ഉത്ഭവസ്ഥലത്തുളള മഹാമീയതയാൽ സ്വർഗ്ഗഗാത്രാഭയാലി നൈർവ്വവിശ്വലീകരിക്കുകൊണ്ട് സർവ്വ സംശയങ്ങളെയും സമുദാനം ചെയ്തും വിനാശം ചെയ്താൻ അനുഗ്രഹശക്തിയുള്ള ഒരു പാവനശീലവരിയായിരുന്നു. ആ നാലുകെടിപെട്ടു വലംതൂണുകളിലും ചേറുപടികളിലും സുരനിസുംഭേരണിയാസുവാദി മർദ്ദനാഗങ്ങളും, അനന്തനാസിരവവാസുകിപ്രാചീനപരാമുഖി വിഗ്രഹങ്ങളും ഭീഷണരൂപങ്ങളായി കൊണ്ടുവന്നിരുന്നതുകൊണ്ട് മീനാക്ഷിയുടെ കോമളിമാവിപദ്യകൾക്കൊണ്ട് ദുഷ്ടങ്ങളായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു. പ്രാർത്ഥനാഗാനം അവസാനിക്കാതെപ്പോൾ ചന്ദ്രക്കാരന്റെ സംബന്ധിയായ ഉമ്മിണിപ്പിള്ള നാലുകെടിനകത്ത് സ്വപ്നസർവ്വകാമകണനുള്ള തുണവിധാസങ്ങളോടു കൂടി പ്രവേശിച്ചു. നാലുകെടിപെരുമ്പടവസാനം ഏകാഗ്രാസനത്തിന്റെ മാധുര്യമുള്ള അമ്പലക്കണ്ണങ്ങൾ അടുത്തു പോലെ പാനം ചെയ്തു. മീനാക്ഷിയുടെ കേരണിമീഡതാദൈവ്യങ്ങളെയും, വിപ്രചന്ദനാദസചന്ദനമായ അമ്പലക്കണ്ണങ്ങൾ അഗ്രപ്രദേശത്തുവെച്ചുള്ളതും ആദ്യമായി കാണുന്നതുപോലുള്ള കൈതുകുടന്താടുകൂടി അയാൾ മിട്ടിച്ചുടനാക്കിത്തുടങ്ങി. പ്രാർത്ഥനാവസാനംവരാ, തന്റെ ഹരിപഞ്ചാനന സന്നിധിയിൽ അപ്രാസരശക്തികൊണ്ട്, ഗുണികളെ ദാനംചെയ്തുകൊടുത്തു. അനന്തം “തന്മനീനിനായ സഞ്ചാരാദുതാ, ചാണനളിനപരിചാണപാൽ തോൻ” എന്നുള്ള ഗാനത്തിന്റെസഹായം കൂടാതെ, അതിനനുബന്ധിച്ചുള്ള അനാഗതത്തെ തന്റെ കാസരമീലാല ചെരികിടരുൾചെയ്തു വീണാം. മൃഗപ്രയോഗങ്ങളാകൊണ്ട് പ്രാപിച്ചിട്ടുള്ള ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ പ്രേമബാസ്തവത്തെധരിച്ച്, പ്രകൃതാഗതിനിവാരകം ഭാഗിനേന്ദിതപത്തെ പാദോത്സാഹമായി അനുവർത്തിച്ചുവന്നിരുന്ന മീനാക്ഷി അയാൾക്കുണ്ടുപോൾ മാതാമഹിയോടുകൂടി ഭക്ഷണംകഴിപ്പാൻ ക്ഷണിച്ചു.

ഉമ്മി — “അമ്മാളുടേ വിളമ്പിയതാൻ കാരണമന്താൻ മറെറാരുതെന്തു തോൻപോയി ഉണ്ണുമോ? ഏന്ദം വീട് ക്കുടാവി

തത്ത്വബോധം എന്നൊരു കണ്വലിപ്പമുണ്ടാകുന്നു. അതേനാലാണ് ആ കൈകൾ എന്തിനെന്നും വിചാരിച്ചാൽ സംഗതിയാകും. എന്തെങ്കിലും നിശ്ചിതരൂപം ആകാനല്ലയോ ഞാൻ നോക്കുന്നത്?”

ഇങ്ങനെ വി-സംഭാഷണത്തിൽ പങ്കുചെയ്ത ഉമ്മിണിപ്പിള്ള പ്രൈമറിയർ സ്കൂളിലെ കൊച്ചുമ്മിണി എന്ന സ്ത്രീയോടു ചേർന്ന് എങ്കിലും, സ്വപ്രതിയാവാൻ മാത്രം പ്രാമുഖ്യം കൊടുത്തുകൊടുക്കുന്ന സംഗതിയിൽ അയാളുടെവാഗ്വികാരംകൊണ്ട് വിജയം നേടാമെന്ന് അയാൾ വിശ്വസിച്ചിരുന്നു. ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ ശ്രദ്ധാർഹമായിത്തീർന്ന അഭിപ്രായത്തിന് മുന്നോട്ട് ഇങ്ങനെ മറുപടി പറഞ്ഞു. “വിചിത്രമായ കാര്യങ്ങൾ സംഭവിക്കുകയും വിചാരിക്കുകയും ഇങ്ങനെയൊരു അയാൾക്ക് വിചാരിക്കാനുമാകും. പക്ഷെ അതിനോട് വിചാരിക്കുന്നതു കടന്നുപോകുമ്പോൾ അത് ഉത്തരവാദിത്വം വെക്കുകയും വേണ്ടും.” ഈ ഉത്തരവാദിത്വം വെക്കുകയും ചെയ്തു.

ഉമ്മി—“മനസ്സിലാക്കി വിചാരിച്ചാൽ സ്വാഭാവികം. ഈ കാര്യങ്ങളിലെല്ലാം കാര്യം. എന്നാൽ നമുക്കു സുഖമായിരിക്കണം. അയാളോട് അങ്ങനെയൊന്നിരിക്കുന്നതിനേക്കാൾ നേരെ എന്റെ കണ്ണിലൊന്നു കണ്ണുകൾക്കു കേൾക്കും?”

മീനാ—“ഇതിലധികം എങ്ങനെയെന്ന് മനസ്സിലാക്കാനാകുമോ? അയാൾക്കൊന്നുവെങ്കിലും എന്തിനെന്നും ഉത്തരം? എന്തെന്നൊന്നും” കണ്ണിൽകണ്ണായി അയാൾക്ക് നോക്കാൻ ചെയ്യുന്നുണ്ടല്ലോ?”

ഉമ്മി—(ചെവിപൊത്തിക്കൊണ്ട്) “ഈ അയാൾക്ക് വിചാരിക്കുന്ന കാര്യം. അയാൾക്കൊന്നും” ചോദിക്കുന്നതാണെന്നുവിചാരിക്കുകയോ?”

മീനാ—“നാമുമാനാലും മറ്റുമാനാലും? അയാൾ ഈ ജന്മത്തോടു എന്തിനെന്നും അയാൾക്കൊന്നും. ചോദിക്കുന്നതാണെന്നുവിചാരിക്കുകയോ?”

മീനാക്കിയുടെ മറുപടിയിൽ ആദ്യകാലം മീനാക്കിയുടെയും ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെയും കടുംബപ്രശ്നം സൂചിപ്പിച്ചു എന്നും ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയോട്, അതു വെളിപ്പെടുത്താൻ

റിപ്പിറ്റാൻ ക്രൈസ്തവ നാമയിൽ ചില ആക്ഷേപങ്ങളും
വിവാദങ്ങളും ചെയ്യുകൊണ്ട്, സ്രീകൃഷ്ണ സന്ന്യസിതനായ
മമ്മി. മണ്ഡലിനായയുടെ അടുത്ത കാലകാലത്ത്
ഭീഷണിയേയും വേദാന്തയേക്കുറിച്ചു ഉത്തേജിപ്പിൽ വൃദ്ധ
യു. ദൈവദൂതിയും അദ്ദേഹം സംഭാവനയെടുത്തു. എന്നാൽ, അവ
കളെത്തന്നെ ആ നാമം സ്രീകൃഷ്ണയുടെ കൈയ്യിൽ കൈമാറുന്ന
അധികാരമുണ്ടായില്ല. അവയുടെ കൈമാറ്റം വാദികൾ കൂടു
ല്ലാർ വിവാദമായി, ദീപാവലിയിൽ ഉത്തേജിപ്പിച്ച്,
അ മന്നിയാലോന്നം ആസൂത്ര്യൻ അവാർഷ്ക ആകാ
ക്ഷയുണ്ടാകാത്തതിനാൽ, ദൈവം വാദികൾക്കു നൽകിയ അധി
ഷ്ഠിയിലുണ്ടാകണം. എന്നീ രീതികൾ, അന്യരായവരുടെ
ഇവ വേദങ്ങളിലൂടെയും സൂത്രകാരന്മാർ അറിഞ്ഞുകൊണ്ടി
ട്ടു. ആ സാഹചര്യത്തിൽ വാദികൾക്കുവേണ്ടി ഉപദേശിച്ചിട്ടു
പ്രസ്തുതവൈദികന്മാരുടെയും ശൈലികൾ. അന്യരായവരു
ടെ ആഭിമാനത്തിൽ അവർ ചേർന്നിട്ടുണ്ടാകും, അതു
ക്കുശാസ്ത്രീകൾ നിന്ന് അനുഗ്രഹദായവുമുള്ള ദാനയോ
ഗിയെ സന്ദർശനം ചെയ്യുകയാണെന്നും, ചതുർമാന്ദ്യം
അടവെച്ചുകൊണ്ടു വേദങ്ങളും ചെയ്യുന്നത് ആ സന്ദർശനം വി
വദിക്കണമെന്നും അവർ ചിന്തിച്ചിരുന്നു. മൂന്നാമത്തെ നിശ്ച
യം ഏതൊരു വിദ്യാഭ്യാസത്തിനും വേദത്തിൽ ചിഹ്നിച്ചിട്ടുള്ള
സംഭവങ്ങൾ അതിന്റെ ദാനമായിട്ടെ വിവർത്തനം ചെയ്യു
ന്നവർക്കും, ആ നിശ്ചയം ഒരു ചരിത്രത്തിന്റെ ശാലിൽസ
രമായവിധത്തിൽ പ്രവർത്തിച്ചു.

സംസ്കൃതഭാഷയുള്ളവരുടെയും അനേകം ദിവസശിഷ്യ
ആ അനേകരിൽനിന്നും ചിഹ്നാലോചനയായിത്തന്നെ കൂടി
ആ. ആ സാഹചര്യത്തിൽ മുൻഗാമിയായി ആ വേദത്തിൽ
താമസിച്ചിരുന്ന ഉഗ്രമന്ത്രാവാസകൾ ആവാഹനവൈദ്യനിൽ
അവിടെയെ അകാശത്തിൽ പ്രസരമെല്ലാശേഷിക്കുന്ന ആ
അവാഹനാത്മികതയും, അദ്വൈതശാക്താചാര്യന്മാരുടെയും
കൈമാറ്റംകൂട്ടി ഏകപുണ്യവാഹനമായിട്ടുകൊണ്ടു സാ
ക്ഷാൽക്കരിക്കപ്പെട്ട് സമീപിച്ചെത്തുന്ന നിഗ്രഹങ്ങളും ദൈവദൂ
തിയെ എങ്കിലും കൈമാറ്റം ചെയ്തും, വൃദ്ധ അവകാശങ്ങൾ
അോടുകൂടി അന്യരായവർ പ്രാപ്തിച്ചു. ഏകാന്തനായും വാദി

അവസാനത്തിൽ, കുപ്പുശ്ശാർ “അല്ലാണീ! അല്ലാണീ! എന്ന് വിളിച്ചു. അമ്മാളുമ്മിണി എന്നപട്ടെ സംബോധനാ രൂപത്തിൽ മേൽപ്രകാരം പ്രയോഗിച്ചു കുപ്പുശ്ശാർ വിളിച്ചപ്പോൾ, പടിഞ്ഞാറേവശത്തു നിന്നിരുന്ന മീനാക്ഷി പ്രതാപമാലകയും, മാമൻ പ്രസ്താവനയൊന്നും കൂടാതെ “മുഖാപാശസ്തിടാഗ്രത് സ്വാസമധാം പ്രാഹതം മോഹനാംഗീ” എന്ന്, താൻ കണ്ട സൈന്ധവപാമിനി സ്തോത്രമായി മുഖകയും ചെയ്തു. തന്റെ പുരുഷബിംബമായ കന്യകയെ സ്മരിച്ചുള്ള ഗീതമാണെന്നു മാപ്പി. പക്ഷി കുപ്പുശ്ശാർ സംശയങ്ങളുകൾക്കൊണ്ട് മാമൻ ബാധപറ്റത്ത. മാമനെതി-നെക്കണ്ടപ്പോൾ അത്യന്താ ഒരു ചിന്തയന്റെ അഗതിയിൽ അന്യമുണ്ടാകും എന്നാൽ ബ്രാഹ്മണവാരണന കാണപ്പെടുത്തുകൊണ്ട് പ്രത്യേകം ആദാരവും സ്വീകരിച്ചിട്ട്, മീനാക്ഷി വൃദ്ധയുടെ സമീപത്തു നില്ക്കുന്നു. “ഇതാ ഈ കന്യകാണമാണ് ഞങ്ങളുടെ വധിയ്ക്കും” എന്ന് ഏകദേശമായി കാണും കൊണ്ട് കുപ്പുശ്ശാർ ഉപസ്മരിച്ചു.

മാമം—“എന്നെപ്പോലെ! നായർക്കൊണ്ടുപോലും കഴിഞ്ഞായി, പക്ഷിരൂപമായി വരുത്തിയാ? അന്യമു! ‘വിണ്ണിപ്പുലിയുടെ നാ—അനുരാഗകാരികൾ’- സന്ദർശനമില്ലെങ്കിൽ— നല്ല സ്മരിച്ചുകൊ- കണ്ടുപോകുകൊണ്ടു നായികയുടെ ഇടത്തു.”

കുപ്പുശ്ശാർ “ശുദ്ധാശ്ചരി” എന്ന് ആക്ഷേപിച്ചുകൊണ്ട്, അയാളെ കാൽകുടിച്ചു, നാലുകെട്ടിനകത്താക്കി, ഉരുപ്പിൻ ഒരു പായ് വിരിച്ചുകൊടുത്തു. അത്യാദരവോടെ കൈകൾക്കു കടന്ന ബ്രാഹ്മണനെക്കണ്ടപ്പോൾ വൃദ്ധസ്ത്രീയായിത്തീർന്നു, ഇതിനുമുമ്പിൽ കാലിമുഴുപ്പാർപ്പിച്ചുകൊണ്ടുപോയി ഉണ്ടായതിലും അധികം പാവദാരുണമായി കാണു. അതുകണ്ട് പടി വായി പൊന്നാണിപറ്റുന്ന മാമനെതി-ന്റെ വൃദ്ധയുടെ ദുഃഖമുണ്ടാക്കിയ ശക്തിപോലെ ഇവന്മാരും കരളാകുന്നു.

ഏകദേശം അന്ധനായിക്കുറിച്ചപ്പോൾ എല്ലാവരും ഒന്നി- നാലുകെട്ടിന്റെ കിഴക്കേത്തലത്തിൽ ഒരു സംഘമുണ്ടി. മക്കകന്യാപാശാല മറ്റുകെട്ടി നടുവിന്റെ വക്കു കിഴക്കു മുമ്പിൽ കുപ്പുശ്ശാർ കൈമടക്കിത്തന്നു അവരായിച്ചുവെച്ചു.

ഗുരു—“കരുതരുടെന്നാ? അവസരമുണ്ടല്ലോ സമസ്ത
നവരപ്പോൾ മുന്നിടുന്നവായിട്ടുവന്നു മുന്നായിട്ടുവന്നു കൊള്ള
എന്നു വിളിച്ചുപിടിച്ചു.”

മാമം—“നാക്കിൽ അതുവന്നുണ്ടെന്നു? അതു വന്നുവന്നു
പറയാം. അതു ഇ-പ്പോൾ കരുതിയ വരുതായ ഒരു കരുതായി
നെ വേഗത്തിൽ ഉണ്ടാക്കണം. ഈ ചായത്തുണികൾ ഉണ്ടാക്ക
ഉണ്ടാക്കണം—നാമുണ്ട ഒരു ഇതിനെ—മണ്ണുവെട്ടിയെടുത്തതിനെ—
അതു ‘ഹാസനാൽ പ്രാണനാശം’ എന്നു മറയ്ക്കണം.”

ഗുരു—“അതിന്നു നാമുണ്ടാക്കുന്നതല്ല? എന്താണു മറി
ച്ചൊഴുതി. കുറ്റം വന്നിടം ഇതിൽ കരുതുന്നതല്ല? തെറ്റായ
ചുറ്റിയിരിക്കുന്ന അപരമം വീണ്ടുവന്നതു ഇവയെ ആക്കിക്കൊണ്ടു
പോകും? അതിന്നു വഴിയെന്തു? വേണ്ടതുചെയ്തിട്ടു— (ഗുരു
യു മറ്റും മറ്റും മറ്റും സമീപിച്ച് ഇരിക്കുന്നതെന്നും, അതിന്റെ
നിവൃത്തിക്കു് എന്തെങ്കിലും മാർഗ്ഗമുണ്ടു് സഹായിക്ക
ണമെന്നും മറ്റും ആശയപ്പെട്ടിരുന്നു. സമ്പന്നിപ്പോലെയും
അപരമം ചെയ്തിരിക്കുന്ന അതിന്നു മറ്റും മാർഗ്ഗം മറ്റും
സ്ഥിതിക്കു നന്നായ ഒരു മാർഗ്ഗം സഹായിപ്പാൻ
പ്രാപ്തിയും വേണ്ടു് ഉണ്ടാക്കുന്നതു കരുതുന്നതല്ല? ഈ പാശാല
അർത്ഥമുണ്ടാകുന്നതല്ല എന്നു പറയാൻ പാടില്ല. മറ്റൊരു
കാരണമുണ്ടാകുന്നതല്ല. (മാർഗ്ഗം വേണ്ടതായതല്ല എന്നു
മാർഗ്ഗം അറിയിച്ചു.) ഈ പ്രദേശം വെട്ടി വെട്ടാക്കു് ഒരു പാശാ
വെട്ടിക്കിട്ടിയായ് വെട്ടാക്കുന്നതല്ല. അതിന്നു വേണ്ടതല്ല വേണ്ട
നാമു് ഇങ്ങനെയുണ്ടാകുന്നതല്ല.”

കുറ്റമുണ്ടാകുന്നതല്ല മാർഗ്ഗം സഹായിക്കുന്നതല്ല ഈ
മറ്റൊരു. “നാമുണ്ടാക്കുന്നതല്ല” എന്നു സംഭാവനയെക്കൊണ്ടു
ന്നു, പ്രാണനാശം ഉണ്ടാകുന്നതല്ല അതിന്നു വേണ്ട
സഹായിക്കുന്നതല്ല. നാമുണ്ടാക്കുന്നതല്ല ഉണ്ടാകുന്നതല്ല. മാർഗ്ഗം
ഇങ്ങനെയെന്നു സമസ്തത്തിന്നു നാമുണ്ടാക്കുന്നതല്ല ഇങ്ങനെയെന്നു,
ഇതിൽ മാർഗ്ഗം വെട്ടി, ചുറ്റു കണ്ടുവന്നുവെട്ടി, കണ്ടു
യോടു അനുമതിക്കുന്നതല്ല കണ്ടുവന്നുവെട്ടു്, ആ ബാധിക
നാമുണ്ടാക്കുന്നതല്ല ആശയക്കുറവെന്നു വിചാരിച്ചു മറ്റും മറ്റും
വീണ്ടുവന്നു.

മാമാ—“ചുമ്പിവിട്ടു തുകയോ? നമുക്കു വാശാധികാരിയല്ല. ബന്ധനമെന്തെങ്കിലും പാടി!” (വൃദ്ധയായ) “നമ്മുടെ സ്വാഭാവികതയിൽ ഒരു കടിയുണ്ട്. എഴുത്തുകാരൻ എഴുതാൻ പഠിക്കും. കണ്ടാലോ, വാശകസവി- മിന്നമിന്നുന്നതിനെ നിറുത്തുവാൻ! എന്തിനവിസ്മയിക്കുന്നു? നമ്മുടെ കേരവർഷത്തിനെ നന്നാക്കണം—” അമ്മയുടെ ഉദാഹരണം വിശദീകരിക്കാൻ വാശകസവി മറുത്തു. വൃദ്ധ അമ്മയുടെ കൈകൾ നീട്ടി. കുട്ടൻ “അമ്മേ! ‘അമ്മേ’ എന്നു അമ്മയെ വിളിക്കും” എന്ന് സ്വഭാവത്തിൽ വൃദ്ധയുടെ മോഹനകൃത്യമായി സംസാരിക്കുന്ന ഒരു ശ്രമം പുറത്തു വന്നപ്പോൾ എന്ന് അപമാനിച്ചു ചാഞ്ചാടി. മാമാവെകിടൻ ലാക്കിന കൊണ്ടു എന്ന് തന്റെ ബുദ്ധിയെ അടിമാനിച്ച്, ഉത്സാഹത്തോടെ കൊണ്ടുപോയി, ഒരു തരിണി സ്വയംബരകഥ നന്നാക്കി ചേക്കേഴും കോലം കൈക്കൊണ്ടു നാഗാധാരപത്രത്തി.

അദ്ധ്യായം ൬.

“ നീയേതെന്നുചെയ്തിരിക്കിൽനേരം
മാമരം സാധിച്ചിട്ടില്ലസംശയാമതം ”

വിക്രമചാലകപോത്തംശചെയ്തവപാദത്താരാന,
ചോന്നാദീവാരാമിത്തക്കും തമ്പിവിശ്വനാഥൻ കരുപിവാടി
എന്ന പ്രഭവെ ക്രമോപചാരപുസ്തകം വായനക്കാരുടെ സമക്ഷ
ത്വ് പ്രവേശിപ്പിച്ചുകൊള്ളട്ടെ. ഒന്നാം അദ്ധ്യായത്തിലെ കേത
സംശയാമതവൻ ഇദ്ദേഹത്തെന്നു ആയിരുന്നു. അദ്ദേഹം വഹി
ക്കുന്നസ്ഥാനമാനങ്ങൾ സ്വാകൃതസിദ്ധപ്പെട്ടത് ഖണ്ഡിച്ചു
പറഞ്ഞുപോ. അദ്ദേഹത്തിന്റെ കട്ടുടന്നുവേരതെക്കറിച്ച്
ഗ്രന്ഥവരികളിൽ മിന്നു് ഹരിപ്പാൻസാധിച്ചിട്ടുണ്ടാമു സം
ശയാമത ഇവിടെ ചേർക്കുന്നു:-- ചോളദേശമാർത്താണ്ഡവർമ്മ
ചോന്നാമന്ത് നായന്മാരുടെ വസതിയായുള്ളദേശമിന്റെ ദ
ക്ഷിണപ്രാന്തത്തെ പാദാദതികമന്തകന്മാരുടെ ആക്രമണ
ങ്ങളിൽനിന്നു് രക്ഷിച്ചുവായി ഇന്നുമിരിക്കു്, കൽക്കളം എന്നീ
താലൂക്കുകളുടെ തെക്കുകോട്ടത്തു്, പുത്തനം നായർഗ്രഹങ്ങ
ളെ പരിതൊട്ടു് സമുദ്രതീരമുതൽ കിഴക്കു് സമുദ്രതീരത്തു
ത്തുടർച്ചയായ് ഒന്നിറങ്ങിയിരിക്കുന്നു. ഈ പുറപ്പാടിൽ അഗ്രാ
സനസ്ഥാനത്തിലുള്ള അമ്പലം ചോന്നാമന്തിൽ നിന്നു സി
ദ്ധിച്ചതു്, കടലത്തു് ശാഖശൃംഗനായ ഒരു പ്രഭുവിന്റെ സ
ത്താനവർത്തിയിന്നു് വേണാട്ടു് രാജശൈലപാദങ്ങളെ ശാന്തം
പ്രാപിച്ച ഒരു ശാഖസ്തായിരുന്നു. ഇവിടെ വേദവന്തനെക്കുറ
പ്പിൽ സമുദ്രതീരത്തുനിന്നു് അധികദൂരമല്ലാതെയുള്ള ഒരു ദമ
നീയപ്രദേശത്തു് കോട്ടയും കൊത്തലും, പാലത്തും പടനി
ലും, തമ്പിക്കളവുംകോവിലും എന്തെല്ലാമി, വേദവിളിക്കും കൂട
വിളിക്കും അധികാരം പൊറു, പല്ലക്കു്, പട്ടിക്കു, പൊന്നിൽ
കൊടി, കത്തുവിലക്കു, മൂലം, പാലത്തും മരണ പട്ടവി അറ
പത്തിനായ്ക്കും, ആചാര്യന്മാരേ സന്തതിപ്രദാരമേ ചെല്ല.
കല്ലുനാലി ചെമ്പിൽ പട്ടയംകൊടുത്തുവി-തിതാലുമാണായി.

ഇങ്ങനെ ഉത്ഭവിച്ച ഭവനത്തിൽ കളപ്രാക്കോട് എന്ന, നാമം
 രണ്ടാം ചെച്ചുപ്പെട്ടു. ആദിയിൽ കോളിയത്രീ സംവത്സര
 രായിരന കളപ്രാക്കോട് രായിരം 'ദുരഗമാം ദക്ഷസത്യ
 കളോടെപ്പൊഴുമുള്ള സുസ്തുർകാണാൽ' വകാലക്കു മിയുടെ
 സൈന്യവും ദക്ഷസീയമായിത്തീർന്നുപോലെ, കാലാന്തരം കൈ
 ങ്ക്ട് ആളായിപ്പോ പ്രളയിപ്പിപ്പോ ഒരു ആന്ധ്ര വർഗ്ഗമായി പെ
 ച്ചു. ആ ഭവനക്കെട്ടുകൾക്കിടയിലുള്ള ഓരോ അങ്കണവും ഓരോ
 ഹതശരീരത്തിന്റെ സമാധിസ്ഥലമാക്കപ്പെട്ടിതിനാൽ, അന്നു
 ധി ബ്രഹ്മാക്ഷസ്സുകളും പ്രേതങ്ങളും അവിടെ സംഗ്രമിച്ചിരുന്നു.
 ഇങ്ങനെയുള്ള പ്രാചീനതാവകുപ്പത്തെ ആ ഭവനം വഹിച്ചിരുന്ന
 ങ്ക്ടിയതിനെ അനളിവിഷ്ണുമാറ് കോടുകൾ ഇടിഞ്ഞു കിടങ്ങ
 കൾ ഇന്നും കെട്ടിടങ്ങൾ ഭവിച്ചു തുടങ്ങി. ചുങ്കിലും, അ
 കട്ടംബം പൂർവ്വതൽ തുടർപ്രസാരത്തോടും രാജസന്നിഭ പ്രതാപ
 തോടുംകൂടിത്തന്നെ കഴിഞ്ഞു.

നമ്മുടെ ഈ കഥാകാലത്തെ കാണ്മാവുന്നതായ വിശ്വനാ
 ഥൻ കണ്യപിരാട്ടിത്തമ്പി, അല്ലെങ്കിൽ കണ്യത്തമ്പി, ദെൻറ
 തറവാട്ടിനുമുമ്പെ പരിഭാവത്തോടുകൂടി സ്വാഭാവികമായ ഒരു
 നിവരെയ പ്രാപിച്ചത് ഈ കഥയിലെ സാധാരണ പത്മ
 മാകുന്നു. കണ്യത്തമ്പി കളപ്രാക്കോട് പൂർവ്വമായി വാണകാ
 ലത്തു്, അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഒരു വിളിക്കൊണ്ടു്, നാണിനാട്ടിപ്പി
 ടാകപതിനെട്ടും, തിരുവാർ ആദിപ്പാൻ എത്തുന്നതിലും കൃ
 ത്യമായി കൂടിത്തൊടിച്ചു. കളച്ചത് മുൻ കന്യാകുമാരിയൊ
 യുള്ള തുറക്കാക്കും, നാടാറാക്കും, അന്താരാജ്യവാക്യം "അഹം
 മന്ത്രിയും" കണ്യത്തമ്പിത്തമ്പ്രാക്കൾ എന്നെ ആയിരുന്നു. കാ
 ബന്ധനത്തോ വിശദബുദ്ധി അവകാശമീട്ടാ കണ്യത്തമ്പിക്കു്
 സിദ്ധിക്കാത്തതുകൊണ്ടും, മാതാപിതാപരമമഹാദേവന്റെ
 സമഗ്രബലസ്ഥാപനത്തോടുകൂടി രാജ്യത്തിൽ ഗണനീയമായ
 ജ്ഞാനപ്രഭാവം ഉണ്ടായതിനാലും, സ്വപൂർവ്വാദികളുടെ പ്രാ
 പാഗ്നിയിൽ ദുർമ്മർമ്മം പ്രാപിച്ചുകൂടിയതോ ഹോമാദിക്രിയകൾ
 കൊണ്ടു് മകുന്ദരാജാക്കിത്തീർന്നിട്ടെങ്കിൽ തന്റെ ഭവനൈശ്വ
 ര്യം സേവകാനുകൂല്യമായ സമുൽക്കണ്ഠത്തെ പ്രാപിക്കയില്ലെ
 ന്നു് രേഖി കേൾക്കുകയുണ്ടായി. ഇങ്ങനെയിരിക്കുന്ന കാലത്തു്,
 ആ പ്രദേശത്തു് അധീഷ്ഠനായ ഒരു നായകനിൽനിന്നു് ഗുഹ

ബാധകളേയും ആത്മബാധകളേയും അപസാന്നം ചെയ്യുന്നതിനുള്ള ചില ഉച്ചാ-നവിധാനങ്ങളെ തമ്പി ഗ്രഹിക്കുകയും ജീവനുകയായ ആ യോഗീശ്വരൻ തമ്പിയും തമ്മിൽ ദൃഢമായ ദൈത്രി സ്ഥാപിക്കപ്പെടുകയും ചെയ്തു. നർമ്മാമാണിടയ്ക്ക് രണ്ടാമതും ആ യോഗീശ്വരൻ വേമ്പനൂർ ദിക്കിനെ പാലുരുദ്ധമാക്കാൻ പുഴനെമ്മിഴപ്പാർ, തമ്പിയുടെ അതിഥിയായി ഏകദേശം മൂന്നാസത്തോളം താമസിച്ചു, അവസാനത്തിൽ തന്റെ പാമാർത്ഥതയും അപ്പാഴ്ത്തേ സഞ്ചാരദേശ്യേതേയും തമ്പിയെക്കൊണ്ട് ഡെംഗുമ്മിസത്വം ചെയ്യിച്ചു, ധരിപ്പിച്ചു. രാവിനും കയ്യൊഴുത്തുമുള്ള ഒരു ക്രിയ തന്നെക്കൊണ്ട് ചെയ്യിച്ചതിനാൽ തന്നെ, യോഗീശ്വരന്റെ അതിശയവും ഗുണവുമായ തപം ഉഷാത്താവായ തമ്പിക്ക് പൂർണ്ണമായി ബോദ്ധ്യപ്പെട്ടു. ഗുരുനിയാഗാനുസാരമായി സ്വന്ത പക്കളിൽ ഇല്ലാത്തവയെക്കൊണ്ട് ഒരു ഭക്തമാനേയും, അന്തഃപ്രേമം അനന്തം രോഗകളേയും രീപ്പിച്ചു, സ്വയംവൃത്തമായ ഭക്തിയും സ്വകുടുംബ പാവയ്ക്കുന്നതുമുണ്ട് അക്കാലത്ത് പ്രമാണപൂർവ്വമായിരുന്ന സേനാസമരീകണവും തുടങ്ങി. ഈ ഉദ്യമങ്ങൾ പൂർവ്വകാണവന്മാരാൽ 'ഭക്തി'വയ്ക്കപ്പെടുന്ന ധനത്തെ അതിന്റെ പാമാർത്ഥതയായ വിനിയോഗപരമായ ഒരു നിർവ്വഹണത്തിനായി പുറത്തിറക്കി. കൊല്ലം രാജാ മൂന്നു കഴിഞ്ഞപ്പോൾ കരുണമ്പിയുടെ സ്വന്ത സമ്പാദ്യമായ ചില ആഭരണാദികൾ സാമാന്യജനങ്ങളുടെ അംഗങ്ങളെ അപകടിച്ചുകൊള്ളുന്നതിന് ഉദാരമായി അദ്ദേഹം അനുവദിച്ചു. ചില ദാരിദ്ര്യത്തിന്റെ ഉഷാണത്തിനായി തമ്പിയുടെ ഭൂസ്വത്തിൽ നിസ്സാരമായ ഒന്നു രണ്ട് അംഗങ്ങളുടെ അനുഭവകൈവശങ്ങളും മാറ്റപ്പെട്ടു. ഈ ധനങ്ങൾനിമിത്തം ഉണ്ടായ നന്മ, രാവിയിൽ മഹാശ്രദ്ധസ്സുകളെ അശേഷിക്കുന്ന തന്റെ ശിഷ്യത്വത്തിലും സേനാനിത്വത്തിലും തമ്പിക്കുള്ള അഭിനിവേശത്തേയും പ്രസ്താവിക്കുകയും വർദ്ധിപ്പിച്ചുതന്നെ. നമ്പിയിന്റെ കോണന്തങ്ങളായ പ്രഭുക്കുടുംബങ്ങൾ രാജാധിപത്യത്തെ അംഗീകരിച്ച സമ്പാദിതമാകുന്ന ജീവനികാ സഹിതം വാദിക്കേണ്ടതാണെന്നും, വാത വൃഷ്ടി ഭൂകമ്പാദിസംഭവങ്ങളിലും അനുഭവപ്പെടുകയും ചെയ്തതിനെ

‘സുപുത്താനം’ ‘അശ്വതിലേനഭാവം’, വെള്ളക്കാരുടെ തുറമുഖങ്ങളിലെ ‘കുമാണ്ഡാഭാമനം’, ഗൗരവേദം എന്നതും ആദ്യദശയിൽ കർത്താകൾ അയക്കാറുണ്ടെന്നും, അദ്ദേഹവും അദ്ദേഹത്തിന്റെ വേഷക്കാരും പ്രസംഗം ചെയ്യുന്നു. ഇപ്രകാരമുള്ള ജനശ്രുതി പരമ്പരയും വാസ്തവമായി പരിണമിക്കാറുള്ളതിനെ വിചാരിച്ച്, അതിന്റെ പ്രചാരപ്പാശ്ചാത്യത്വം തന്നെയുടെ വ്യക്തിമുദ്രയും വോങ്ങിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു.

ഇപ്രകാരം പുനഃപുനഃനയിക്കുകയെന്നതമ്പിരയെയും ഓരോ ‘കൊടികളായി’ ആചാരം ചെയ്യിച്ചുവന്നിരുന്നു. ലോകത്തിൽ സാമീപ്യാസമെന്നൊന്നുണ്ടെന്നു കിട്ടി, അതിന്റെ സാമ്പത്തികതയെ ഗ്രഹിച്ചവർ ഈ മണ്ണുണ്ടെങ്കിലും തന്നെയെ അടിമത്തത്തിലിരിക്കുകയും ഗ്രാമീണവർഗ്ഗത്തിന്റെ സാമ്പത്തികതയെയും നിശ്ചിതമായ ഗതിയ്ക്ക് തടയാം കൊടുക്കും പോലെ ഉപയോഗപ്പെട്ടു ഈ മാനവവർഗ്ഗം ഗ്രാമസമൂഹത്തിലെ മണ്ണുതുമ്പായി അടിക്കുമ്പോൾ കൈയൊന്നും. ലോകാവസ്ഥ നായ വാസ്തവമാവാലും ‘ചരിത്രത്തിനുള്ള അടിമതിൽ വീണുപോയിട്ടുള്ളതൊന്നെ ചെറിയ മണ്ണാണെ!’ എന്നായിച്ച്, സ്വപത്തിയായ മണ്ഡാലിക്ക് ‘നാഥ’ എന്ന പദത്തെ നൽകിയിട്ടു? അതുകൊണ്ട് തമ്പിരക്കളായ അപ്പുറായ മടക്കവും അദ്ദേഹത്തിന്റെ മാനിയാസാധ്യമായി മാനിക്കപ്പെട്ടുണ്ടെന്നും. കളപ്രാദേശത്തിൽനിന്ന് അന്ധരും ഉണിയിൽ മറിവോറുകൊണ്ട് പോയ ബാഹ്യന്റെ കഥപോലും ആ ഭവനത്തിൽ കേൾപ്പാനില്ലാതെ വരുമല്ലോ. എന്നാൽ, ഒരു സന്ദർഭത്തിൽ രണ്ടു വക ഒരു നീട്ടംതെ വാചകമാണിട്ടുണ്ടാകുകയും ചാർത്തർ നേവിട കയ്യടത്തിൽ “വെള്ളമാണ് ചിട്ടി മൻ ഒരു പോലിയനങ്ങാടി എന്നും പോയിട്ടുണ്ടാകാമല്ലോ.” എന്നു തന്നെ പരിഭവപ്പെടുവാൻ, അത്തരത്തിലുള്ള അഭിമുഖീകരണത്തിന്റെ കിളുകിഴാവാകൊണ്ടു, ചേർത്തതിയായ സ്വരായ്ക്കയുടെ സാഹിത്യത്തിൽ അദ്ദേഹം ഭാഗ്യവശമായി കേൾക്കാവുന്ന ഒരു ഉപസംഹരിച്ച തലമുറയെക്കൊണ്ടു അങ്ങി, “പോതിയും പൂർണ്ണമാണ്” എന്തെല്ലാമാണ് ഒട്ടുംകൊണ്ടു ഒരു കാഴ്ചയായും ചെയ്തുകൊണ്ടു പ്രമാണവായിരുന്ന കണ്ണെന്തിനെയുടെ സംഗ്രഹത്തിൽ, ഇതിന്നുപുറം, അതിനകവും വ്യാപ്തിയോടുകൂടി അദ്ദേഹത്തിന്റെ ദൈവത്വത്തിൽ അടയാക്കുന്നു.

പ്പെട്ടിരുന്നു. എങ്കിലും, ത്രൈലോകത്തെ അദ്ദേഹത്തോളം
 കണിശമായി ചെല്ലുന്ന പൊൻ ഉസ്താക്കാരെ ഇടയിലും
 ഇല്ലെന്ന് അദ്ദേഹം അനുകൂലാഭിപ്രായപ്പെട്ടിരുന്നതിനെ അല്ലെ
 നാം വിശ്വസിക്കുകയായി ഗണിക്കേണ്ടത്? വിശ്വ
 സിദ്ധ കണ്യതനിക്കു ഒരു കാല്പനയിൽ അത്യാവേശമുള്ള
 ഒരു അപകൃഷ്ട താഴ്മയുള്ള സാധുസംഗതിയും, അദ്ദേഹ
 ത്തിന്റെ മുമ്പാകെ അപമുഖം എന്നൊന്നു കണക്കാക്കപ്പെടാലും
 അതിന്റെ ശാപത്തെ വാലുകൊണ്ടല്ല, കണ്യതനിയ്ക്കു
 തന്റെ കടുത്തതാൽ സ്വയംസ്ഥിരമായുള്ള പദവികളുടേതെ
 'കണക്കു തമ്പി ചെണ്ണകാമൻ' എന്ന സ്ഥാനം അദ്ദേഹത്തി
 ന്റെ കടുത്തവുമാണെന്നും പ്രമാണമായി അനുകൂലമായി കി
 ടിപ്പിച്ചിരുന്നു. തങ്കച്ചയുടെ ദാമ്പതിയ്ക്കു, അതിനേക്കാൾ
 അധികം വേഗത്തിൽ അദ്ദേഹത്തിനുള്ള സാധാരണക്കാരെ
 പ്രതിപാദിച്ചിട്ടുള്ളതും ഇഷ്ടമായിരുന്നതും, ചെണ്ണകാമന്റെയും, അവി
 സ്ഥാനവും മാർത്താണ്ഡവർമ്മനായാലായിരുന്നതും തന്നെ നൽക
 പ്പെട്ടിരുന്നു. മഹാമഹസംഗതിയും തങ്കച്ചിന്റെ മുമ്പാകെ 'മ
 യെ ഉദ്യമിച്ചു. തമ്പിയുടെ മുമ്പാകെ ഉദ്യമിച്ചും അന്യോന്യ
 മുള്ളും അപകൃഷ്ടതയും ധനനാശവും എന്നു തോന്നിയതി
 നാൽ, ഈ ദാമ്പതിയുടെ മുമ്പാകെ വേർപെടുത്താൻ തുടങ്ങി
 ഗ്രാമക്കാർ ഇക്കാരെക്കുറിച്ച് അറിയപ്പെട്ടു. എന്നാൽ അത്ത
 മുള്ള സമീപത്തുനിന്നുവന്നവർ മറ്റൊരു കാര്യം അറിയാതെ
 ഈ ദാമ്പതിയെ കണ്ടു. പത്തുവർഷം 'എൽ' കാലവും,
 അത്രത്തോളം കഠിനവും, കഠിനവും ചാണകത്തിൽ വേണ്ട
 തിരയികൾ പെട്ടെന്നും, മനു നാലു അടിമകൾ, എട്ടുപത്തു
 വർഷവുമായുള്ള വെണ്ണാൽത്തടവും, നിത്യപ്രാർത്ഥനയും
 തോട്ടമുളിയ കളങ്ങളും കഴിഞ്ഞു, പത്തു മനുഷ്യകോടിമുഖം,
 അദ്ധ്വാനാർത്ഥവും കാട്ടാൻ തുടങ്ങി, അയ്യപ്പച്ചിതകിടപ്പു
 ല്ല സ്വർണ്ണമുള്ള പോരുകുളിമുഖം മറ്റൊരു നിഷ്കലക്ഷ്യം
 തന്റെ വക എന്നു പറയാൻ അധികാരമുള്ളവനായ ദാമ്പതിയെ, വി
 ശേഷിച്ചു അദ്ദേഹം സന്തോഷത്തോടെ അമ്മയെ അറിയാതെ,
 ഉപേക്ഷിച്ച് വേർപെടിയൻ സന്തോഷത്തോടെ സമീപ
 തെ സാധൂകരിക്കാനിറങ്ങി. വിവിധ വാദമുഖവും, കഥന
 കോശം, തങ്കച്ചയുടെ അമ്മയെക്കുറിച്ചുള്ള ഗ്രന്ഥങ്ങൾ നിക
 ശോധനയായ ഒരു സന്ദർശനം. തങ്കച്ചയുടെ സ്ഥിരമന

യും, “എക്കണ്ണൻ കറുക്കുതാൻ” എന്നു തങ്കച്ചിയും, “നമ്മളെ
 ഈ പോന്നുകൊണ്ടാണുണ്ടായിട്ടുണ്ടോ?” എന്നു ശൃംഗാരമായി
 തമ്പിയും, “ഉദിക്കുംവെളിയിൽകൊണ്ടു വെളയുന്നതുകണ്ടിപ്പോ?”
 എന്ന് സാസമുപരിയായി തങ്കച്ചിയും - ഇങ്ങനെ ആ തമ്പി
 മാർ അവർക്കുസകാരമെന്നോന്നിന്നു ഒരു വെളിച്ചമുണ്ടാകുകൊ
 ന്നു്കുറച്ചുനോക്കിയിട്ടു. അപ്പോൾ അവർ കിടന്നിരുന്ന അറയു
 ടെ ചെറുക്കുവരേട്ടും, എന്തിന പറയുന്നു, മറ്റൊരുസമയത്തി
 ലുംനിന്ന് “കൊച്ചമ്മ! അമ്മേന്ന! അമ്മേ! എന്നു ദ്രേന്മാർ
 പാട്ടുതന്നോടെ വിളിച്ചിരുന്നു. തമ്പി ചന്തുക്കാരനെപ്പോ
 ലെ കണ്ടുതന്നുപോയിരുന്നു. സ്വയംഭവമെന്നും ഒരു ദളവായോ
 സന്ധിയായോ ഉണ്ടായിട്ടിരുന്നു. അസൂയാരകം, ഉണ്ടായ
 നുള്ള അടിയോടെകൊണ്ടും, ഇതുകുടിയിൽനിന്ന് രാവകുലായി
 ബഹുദൂരംപിടിച്ചു ചി. ചിപ്പുറമാർഗ്ഗംകൊണ്ടും, അപ്പോൾ
 മറ്റൊരുവിധത്തിലും തമ്പിയുടെ സ്വഭാവം മനസ്സസാമാന്യത്തി
 ന്റെ സ്വഭാവത്തിൽനിന്ന് വ്യത്യസ്തമായിത്തീർന്നു. തമ്പി
 യുടെ സുഖവിദാഹാരമായി ദ്രേന്മാർ വിളിച്ചിരുന്നപ്പോൾ,
 അദ്ദേഹം തന്റെ ശരണമുറിയുടെ വാതൽ തുറന്ന് അവരുടെ സം
 ദ്രകാരണമെന്നെന്ന് അന്വേഷണംചെയ്തു.

അമ്മനാദികളെപ്പറ്റിച്ചുട്ടുട്ടുട്ടി ‘പാക്കൽ’ വിളിച്ചു പറയ
 ക്കും മറ്റും കൃതി ആയുധങ്ങളെപ്പറ്റിച്ചുകൊടുപ്പാനായി അവി
 ടത്തെ രണ്ടാംവിധാർപ്പുകാരിൽ ചാർവാ വാതൽ തുറന്നപ്പോൾ
 ഏകദേശം ഒരു കാഴ്ചകാണപ്പെട്ടു. ആ സംഗതി പാമ്പുമാക്ക
 തെ യജമാനനെ ധരിപ്പിക്കാൻ ശ്രമിച്ചത്, ഉണർന്നിരുന്ന ദ്രേ
 ന്മാരുടെ ശ്രദ്ധയെ ആകർഷിച്ചു. വിശ്വാസികൾക്കു ദ്രേ
 ന്മാരുമായി പ്രസ്കാരിയെന്നും ഉണ്ടായി. കാര്യം വെളിയായ
 തിരക്കിൽ കലാശിച്ചു. തമ്പിയുടെ അന്വേഷണാർത്ഥത്തിൽ.
 സ്വയംഭവത്തിൽ കിടന്നുകൊണ്ടിരുന്ന “എന്തൊ? കൊള
 തിൽ തീ പിടിച്ചുവോ?” എന്നു തങ്കച്ചി ചോദ്യം ചെയ്തപ്പോൾ
 “ചാമീർ” പൂർവ്വമായ് അന്വേഷിക്കണം” എന്നു ഒരു ദ്രേൻ
 അപ്പോഴായിത്തീർന്നു കയറി തമ്പിയോടു സ്വകാര്യമായി ഉണ
 ന്തിച്ചു. തമ്പിക്ക് ദ്രേൻ പറഞ്ഞതിന്റെ അർത്ഥമെന്തെന്നി
 യി, അദ്ദേഹംപാമ്പാണെന്നായിൽക്കണ്ടു. അമ്മയ്ക്കുള്ളതാ
 കുളിയും ദ്രേന്റെ വാക്കുകൾക്കനുസരിച്ച് ഉപയോഗിക്കുന്നതും.

ഒരേനത്തെ നൽകുവാനുവർണ്ണ ഉത്തരം ചൊല്ല. ബെബസ
 മോചകമായ ആ പുണ്യവസ്തുക്കായി തമ്പിത്താരി മേത്തുമാറി വാ
 പൊത്തി ഓടാനുവർണ്ണിൽ തന്റെ ശരീരവസ്തുക്കൾ അതി
 വിഷമമായ മൂന്നാഴ്ച ആവനമെന്നെ അവർണ്ണിച്ചു നിന്നു.
 യോഗീശ്വരൻ സഹജമായുള്ള കർമ്മബീജങ്ങൾക്കൊണ്ടല്ല,
 മഹാപ്രഭുക്കൾക്കു് ഉചിതവും, ഗംഭീരമായ ശിക്ഷാധാരകൾ
 തമ്പിയെ ആദിച്ചു. ചന്ദ്രക്കാരന്റെ ഭവനത്തിലെ സാമാ
 ന്യസ്ഥിതിപോലെ, യോഗീശ്വരവിഭാവം കൊണ്ടു് കർമ്മാഭി
 യുക്ത ഭവനവും ദൃഢസഞ്ചാവിഹീനമാക്കപ്പെട്ടു. പുണ്യദൃഷ്ട
 വടുപുറകിൽ കർമ്മാഭിനയിയാൽ പാദസവിധമായി യോഗീ
 രാജൻ അറപ്പാക്കുന്ന കർമ്മ കൗടം, ശാസ്ത്രപദ്ധതികൾക്കു് ഒരു
 യോഗാസനത്തെ കൈക്കൊണ്ടിരുന്നു. പാദങ്ങളിൽ
 തെക്കുകിഴക്കു മാറി, പുറംപൽ അത്യാദാർശ്യമാടുമിതി തമ്പി
 നിവരും ഉറപ്പിച്ചു. രാജസങ്കാത്തിയും ശാന്തതയേറിയതും ഇടക
 പന്നുള്ള യോഗീശ്വരനും തമ്പിയുടെ സ്ഥിതിയിൽ ആനക്ക
 ഴത്തിൽ എഴുന്നള്ളിപ്പാൻ ഒരുക്കപ്പെട്ട പ്രഭാമുഖസമയമായ
 ബിംബപോലെ ശോഭിച്ചു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ശബ്ദാധി
 യിലും ശരീരവസ്തുവിൽ ഉദയവർണ്ണത്തിൽ ഇന്നു പൂർവ്വ
 വർണ്ണങ്ങൾ നിശാവിശ്രമമായി സിദ്ധിച്ചിട്ടുള്ള അഭിനവചൈ
 തന്യം പ്രത്യക്ഷമായിരുന്നു. എന്നാൽ ഹാപിപഞ്ചാനനന്റെ സാ
 ക്ഷാൽപ്രകൃതമായുള്ള പഞ്ചാനനതപഃ ആ സന്ദർഭത്തിൽ ദൃശ്യ
 മായിത്തീർന്നു.

ബഹുപരിയാസമേതമായി എഴുന്നള്ളുന്ന ഗുരുരാജൻ
 തർപ്പാദർ അന്നദിവാസം സ്വപ്നസാധനമായിത്തന്നെ എഴുന്ന
 ള്ളിയിരിക്കുന്നതിനെ വിചാരിച്ചു്, ആ ആഗമനത്തിന് ഏതൊ
 ഗൈതവമായ കാരണമുണ്ടായിരിക്കുമെന്ന് ചമ്പി ശങ്കിച്ചു.
 യോഗീശ്വരൻ തമ്പിയേയും, കടുബത്തേയും, ഗുഹത്തേയും,
 മിത്രത്തേയും, രാജനാമത്തെ സാധിച്ചിരിക്കാതെ ചാതുര്യത്തേയും
 യഥാവിധി അന്തഗ്രഹിച്ചു. അത്യാസന്നാനന്ദമൂർത്ത കരോഷമുള്ള
 ദൂരനി കൂലാർദ്രാനന്ദനായി അന്നകം പ്രശ്നമുൾപ്പെട്ടു; അ
 നന്തരം തമ്പിയുടെ മഹത്തോന്നിക്കൊണ്ടു് പ്രശാന്തനിശ്ചിന്ത
 തയോടു സമിതിപ്പെട്ടു. തമ്പി കൈകൂപ്പി കുറച്ചു് അടുത്തു
 ണ്ടു് മനസ്സുകോലമാടുമിതി ഇങ്ങനെ ഗുഹാധികാരിന്റെ നി
 പതിൽ സംഭാഷണമേതെന്നു വരിച്ചു. “ഇന്നു എഴുന്നള്ളിയി

രിക്കുന്നത് തിരുനെല്ലിൽ എന്തൊ പൊന്നുകൊണ്ടിടാണെന്ന് അടിയന്റെ പട്ടമനുസ്സിൽ തോന്നുന്നു. കല്പന എന്നായാലും കൈയ്യുറച്ചാടു ചെപ്പാൻ അടിയൻകാത്തിരിക്കുന്നു. കപ്പുറ്റാടു, കിടന്നുങ്ങളക്കും തുറ്റാടും ചേർന്നു. തിരുവടികളുടെ തിരുവുള്ളം അരുളിച്ചെയ്യണം.”

യോഗീ—“നീ തമ്പിമാത്രമല്ല, നമുക്കും രാജ്യത്തിനും പെരിയ നന്നിയാണ്. അപ്പന്മാർ, കഥയിലൂടെ ഉണ്ണികൾ, ൊരവാദിന്റെ മഹിയെ അറിഞ്ഞില്ല. ആഴെ, നാം തന്നെ എല്ലാം ശരിയാക്കാം. നമുക്കു ആർക്കൊന്നും. അന്നു നീ തിരുവന്നപുഷ്പത്തെയും തിരിക്കണം. നിന്റെ ആർക്കൊന്നെയെല്ലാം ശരിയെ തയ്യാറാക്കിക്കൊള്ളണം. ഒരു രണ്ടായിപ്പറ്റ നല്ല കത്തിച്ച് തിരുവന്നപുഷ്പത്ത് അളവും താണു. മൂലായിാം രാശിയും മേമ്പററക്കുന്നു. കടമായിട്ട് വേണ്ട. സമ്മാനമായി ഒന്നുംവേണ്ട. കണക്കിനു പരിശേഷിച്ചിട്ട് മടക്കിത്തരാം. അല്ലെങ്കിൽ തക്കതെന്നും അനുഭവവും കാഴ്ചയ്ക്കാം. എന്തൊ-തമ്പി ആരോടിക്കുന്നത്?”

തമ്പി—“പൊന്നുതിരുവടികളുടെ കല്പനയുണ്ടായാൽ അടിയങ്ങൾക്ക് പട്ടമനുസ്സിൽ ആരോടൊന്നു എന്ന്? ഇതിന് ഇങ്ങനെ പാടുവെട് എഴുന്നള്ളിയത് പോരായ്മക്കേടായി എന്ന് പട്ടമനുസ്സറുകൊണ്ടുതാണ്.”

യോഗീ—“അവിപൊന്നമില്ല. കഷണംകൊണ്ട് അങ്ങോട്ടും എത്തിക്കുടിയും. തമ്പി മറിച്ചു പറയല്ല എന്ന് നമുക്കു വിശ്വാസമുണ്ടായിരുന്നു. കാൽപ്പം മഹാകാൽപ്പവും അടിയത്തുവടികൾക്കാണ് നാം തന്നെ പുറപ്പെട്ടത്. ആരോ! വിഷമം! വല്ല ആ പത്തുവന്നമുണ്ടു. നാടൊട്ടിക്ക് നമുക്കുണ്ടുണ്ടുണ്ട്. എങ്കിലും നീതന്നെയാണ് നമുക്കുവടികൾക്കായി നിൽക്കേണ്ടത്.” (യോഗീശ്വരൻ ഒരു മഹാമന്ത്രകീർത്തനംചെയ്തു.) “സത്യലോകസുഖവും മായാലോകസുഖവും വണ്ടുതന്നെയാണ്. അനുഭവിച്ചേ അറിയാവൂ.” (തമ്പി അവിടുത്തെ നാഴ്ന്നി ൊര അഭിപ്രായത്തെ സമ്മതിച്ചു.) “നീ ശരിക്കുനിന്നാൽ എല്ലാം ശുഭം. പ്രാണങ്ങളെല്ലാം ശരിയായി നടക്കുന്നില്ലേ?”

തമ്പി—“ഒരുമറയും പടിയും മറ്റൊരുതെ എല്ലാം തിരുവടിച്ചെൽവംകൊണ്ടുനടക്കണം.”

യോഗി—“ഐശ്വര്യം വർദ്ധിക്കും, എന്നാൽ ഞാൻ പാഞ്ഞൊക്കെ ശോചിച്ചേക്കാണം- കേൾക്കാ?”

തമ്പി—“അറിയാൻ! അറിയാൻ! തീർത്തതിന് ഇനിക്കു വാങ്ങാലോ വിടുകൊണ്ട് തൃപ്തം ചേർത്തുകൊള്ളാം.”

യോഗി—“ഒന്നറിഞ്ഞിരിക്കട്ടെ, മിഥ മേന്മയെല്ലാം ഭീരുക്കൾക്കും ഇതിനിടയിൽ ഇളകിയതും.” “ഐശ്വര്യത്തിന്റെ കാര്യം ചേർത്തു പട്ടണത്തിന്റെ അർത്ഥം തന്നിയുടെ ബുദ്ധിക്ക് എന്താൻ അധികം ദുഷ്ടതയിടുന്നതുകൊണ്ട്, തന്നെ കേൾക്കുന്ന മിഥ ശ്രീകൃഷ്ണൻ ഓർത്താൽ കാൽക്കും ഒരുവിധം മനസ്സിലായി. അദ്ദേഹത്തിന്റെ മഹാകാർണ്യം ഒന്നുവെച്ചു യോഗിപ്പോൻ പാവത്തെ അടിക്കുകയും കയ്യുയർത്തി വിട്ട് സാമ്രാജ്യത്തിൽ അകത്തേക്ക് തന്നെ. അദ്ദേഹത്തിന്റെ കരുണാപ്രസാദം, പാശ്ചാത്യമനസ്സായ തന്നിയുടെ ആത്മസങ്കല്പത്തെ വർദ്ധിപ്പിച്ചു. (തന്നിയെ അർത്ഥമായിച്ച് അദ്ദേഹത്തിന്റെ കാൽക്കും അർത്ഥിക്കൊണ്ട്) “ഒന്നുകൊണ്ടും ഇളകി പോകാൻ കഴിയാതെ! ഒന്നാം കഷ്ടതയ്ക്കായി വാങ്ങി! അതു പാവത്തെ ശ്രേയസ്സിനെ ഇലിയക്കും. നമ്മെ പാവം വിശ്വസിച്ചുകൊള്ള. അവസരമുണ്ട്!”

മഹാഭാരതപാരമ്പര്യമായ പ്രപഞ്ചത്തിൽ നിന്ന് പ്രതിസ്ഥാനിതരായ നാടുവിട്ടി പുറപ്പെടുന്ന ശബ്ദത്തിലുണ്ടായ യോഗിപ്പോന്റെ അർത്ഥപ്പാടിന്, ‘അറിയാൻ, അറിയാൻ’ എന്ന് ആവർത്തിച്ചു മറുപടിപറവാൻ മാത്രം തമ്പി ശക്തനായിരുന്നു. കാര്യമായവ സ്തുതിസീതമായിരുന്ന ഹസ്തദണ്ഡത്തെ യോഗിപ്പോൻ പുറത്തുവെച്ചു. കനക പ്രമോദമുള്ള അദ്ദേഹത്തിന്റെ കയ്യിൽ നീലമാനകവസ്ത്രമായുള്ള ഒരു ചെറിയ സൂര്യ കടകമായി ബന്ധിക്കപ്പെട്ടിരുന്നതിനെ കാട്ടി. നേത്രാഞ്ജനംകൊണ്ട് ഒരു കണ്ണുകൊടുത്തു. മനസ്സെ ഉയർത്തിവിട്ട്, കൃഷ്ണത്തിന്റെ സ്തുതിപ്പിച്ച്, ജീവപാദപാദത്തെ മെറിപ്പിച്ച്, യോഗിപ്പോന്റെ അറിഞ്ഞിരുന്നതുകൊണ്ട് ധർമ്മമെഴുതിരുന്ന സൂര്യത്തിന്റെ രശ്മിയിൽ, തന്നിയിരിക്കുന്നവരും ഉടനെ തന്നി കാര്യംകൊണ്ടു മേരി സമ്പ്രദായംചെയ്തു. സാക്ഷാൽവെച്ചുവരായ ശാന്തതാപാശ്ചാത്യൻ സൂരിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന മുമ്പിൽ

എന്താനുംഭാഗം ആചാരം ചെയ്തിരുന്ന മറ്റുതൊരങ്ങകെ കളാലും തുടച്ച്, യോഗീശ്വരൻ തമ്പിയെ അനുഗ്രഹിച്ച്, ആ വിംഗനംചെയ്തു. കടന്നാസ്രംകൊണ്ടു ക്ഷിപ്രംപാദിതനാക്കപ്പെടാവുന്ന തമ്പി ആനന്ദന്മാർക്കുചൊരിഞ്ഞു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ശരീരം വിറച്ച് ആനന്ദാസ്സമീപത്തു ചെന്നുനടയ്ക്കി. അതിൽനിന്നുണർന്നപ്പോൾ യോഗീശ്വരൻ അപ്രത്യക്ഷനായിരുന്നു. തമ്പി യോഗീശ്വരൻ ഇരുന്നിരുന്ന പുറത്തോട്ടിനെത്താട്ട് കണ്ണുകൾപ്പിടച്ച് നാണതൊഴുതു. തമ്പിയുടെ ചില ആശ്രോണങ്ങൾ കേട്ട് ഭാർയ്യയും ദ്രൗപദയും എത്തി. അവരുടെ നടുക്കിൽ ഗോപനീയമല്ലെന്നു തനിക്കുതോന്നി പുറത്തുപറയപ്പെട്ട കഥകളെക്കേട്ട്, എല്ലാവരും വിസ്മയിച്ചു. പാശ്ചാത്യീസ്സന്റെ ഭീഷ്മഭാരതങ്ങൾ മറയ്ക്കുകയും, സ്വർഗ്ഗവാസംകൊണ്ടു സിദ്ധിച്ചശക്തിയുടെ പ്രദർശനമെന്നുതമ്പിയും മനസ്സുകൊണ്ടു നീച്ചപ്പെടുത്തി. അങ്ങിനെമുള്ള ആത്മീയസംഭവത്തിന്റെ സാക്ഷിയാവാൻ സഹ്യപർവ്വതത്തിന്റെ മേൽക്കരയായി ബാലാസ്മാശ്ചിഞ്ചം പ്രകാശിച്ചു തുടങ്ങി.

യോഗീശ്വരന്റെ പ്രാർത്ഥനാശാസാരമുള്ള സംഭാഷണങ്ങളെ ശ്രദ്ധിക്കേണ്ടതിനെ സംബന്ധിച്ച് ഭാർയ്യയോട് തമ്പി ആലോചന തുടങ്ങിയപ്പോൾ ഭാര്യയുണ്ടെന്നു അറിയിച്ചുള്ള ഒരു കഥാപാത്രം അവർതമ്മിനുള്ളായി. അതുകൊണ്ടും അന്നത്തെ അനന്തം അവസാനിച്ചിട്ടു. ഹാസ്യമാനനമഹാത്മാവിന്റെ ദൂരദർശനം ക്ഷിപ്രംപ്രാപ്തമായതുകൊണ്ടും തന്റെ ഭാർയ്യാസംഹാരത്തിന്റെ ഒരു എഴുത്തു എഴുത്താകി പുറത്തുപോയി തമ്പിയുടെ കയ്യിൽ കിട്ടി. ഭാര്യ വിട്ടുപോയ ബാലന്റെ സമാനം വാതിലിരുന്ന പാപ്പൻചട്ടണിയെ ഉടനെ വെട്ടി അയാളെക്കൊണ്ടു എഴുത്തിനെ വായിപ്പിച്ചു.

“തമ്പിപ്പേരുള്ളവരിൽക്കും കണ്ടെത്താതി ചെന്നുകൊണ്ട് അതുപുസ്തകം-- മച്ചാതിനോടുകൂടി ചെല്ലി” എന്നുതുടങ്ങി, “വെളിച്ചക്കാളു കണ്ടെത്തുക കൊടു പ്രാണനാശാക്കിയ ചിടുകൾ ഒന്നും വാർത്തകൾക്കൊന്നും വാഴും “ വിചാരിച്ചാൽത്തന്നെ കമാൻ തമ്പി ഞങ്ങളാലുമ്മാലന്റെ ഒരു എഴുത്തുവന്നു വായിച്ചുകേൾക്കി കളവാക്കോട്ടെങ്കിൽ ചില കണ്ണുണ്ടെന്നു പ

അദ്ധ്യായം ൭.

“ പരമേശ്വരശിഖിതരല്ല
 പത്മിനി പരമേശ്വര -
 മനോരമകുറിപ്പലംചൊല്ലാക്ക
 നേരയർ താനും മൗകര.....”

കൈനാസാധാരണമായ അനുകാശിതയ്ക്കു ചന്ദ്ര
 ഹാസവന്ധനം വിശുദ്ധസ്ഥിതിയാ ദീപ്തചക്രസംഭാവന
 യായി കിട്ടി. ആ വർഗ്ഗശാസ്ത്രന്റെ ആത്മഹൃദയാശ്രമം അമ്മ
 യദരേകങ്ങളെപ്പം കൊണ്ടു് അനുഗ്രഹിക്കപ്പെട്ടു. ഇങ്ങനെ പ്രിയ
 യ്ക്കും ഹൃദയിനും പെരിച്ചുള്ള വിമലതകൊണ്ടു് ദൈവാലങ്കാ
 രീനന്മാരല്ലാത്ത ഒരു ചിത്രം പാശ്ചാതികൾക്കു കൈകൾ വിര
 യിക്കുന്നതെന്നു് മനസ്സാദനമായി കാണപ്പെടുന്നു. ഹൃദയ
 കലശലാക്കപ്പെട്ട മണ്ഡലത്തിൽ ഒരു സ്ഥാനത്തിന്നു് നന്മയെ ച
 ഞ്ചക്കാതെ അവകാശമുണ്ടായിരുന്നു. തന്റെ സകല്പമാത്രം
 കൊണ്ടു സ്ഥപകപാത്രാദികളെ വിശ്ലേഷിക്കാൻ മതിയാകുമാ
 യിരുന്ന അധികാരബലം അദ്ദേഹത്തിന്നു അർഹമായിരുന്ന
 നു ഏകിലും, ചില ദൈവങ്ങൾ മെമ്പ്രാനും, മറ്റും മണലും
 മാറിയുള്ള അവസാരത്തെ പ്രദീപിച്ചും, ഹരിപഞ്ചാനനസൽ
 കാരമഹാത്മ്യത്തെ ഹാർത്താമാസഭാലക്ഷ്യം മാറ്റിവെച്ചു.
 ആ യോഗീശ്വരനാമകളായ സന്ദർശനം കഴിഞ്ഞു് മടങ്ങിയ
 റിന്റെദശേന ചന്ദ്രക്കാരന്റെ വെത്തിന്നു വളരെപകർച്ചയു
 ണ്ടായി. പീലപാകസാദനമുള്ള അവസ്ഥാത്രയത്തിലും, അ
 ദ്ദേഹം തന്റെ ദേവാവീര്യയാഗത്തെ മാനദൃശനം ചെയ്തു.
 ഉദ്യോഗസ്ഥപ്രധാനന്മാർ അനുസ്മരിക്കുന്നതായിക്കണ്ടിട്ടുള്ള ഉദ
 യസ്താനാദി ദിവാചന്ദ്രാകൃഷ്ടങ്ങളും വസുധാണ സമ്പ്രദായങ്ങ
 ലേയും കൈക്കൊണ്ടുതു്-ങ്ങി. അനന്തസഞ്ചയായ ‘അമ്മണാ’
 ദിശഞ്ചുങ്ങപ്പെട്ട ഉപപഞ്ചിച്ച്, ഹൃദയമാന്യമായുള്ള ‘അനിയാ’
 ദി സംസ്കൃത സംബന്ധികളായ പദങ്ങളെ സ്വീകരിച്ച്,
 സംഭാഷണാദിദയയും ഒന്നു നവീകരിച്ചു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ
 പരിചിതവർഗ്ഗത്തിന്നു നിഷാമായ ആശ്ചര്യത്തെ ഉണ്ടാക്കുമാറു്,
 ലക്ഷ്മിപ്രാദികളെയും പ്രകടമണ്ഡലംഗങ്ങളായി വെരുമാറുന്ന

തിൽ അവരെ ഉചിതകർമ്മനിർവ്വഹാർ പഠിപ്പിച്ചു, പഠിച്ചു തീർത്തിരിയ്ക്കുന്ന ദിനമന്ത്യാവധാരപദ്ധതിയെ അത്യന്തം ചെറുപ്പിച്ചു. വാക്യഭാരമേകാകയാൽ വാദിക്കുന്നതിൽ ഒരു ചെറുപ്പിയായി സങ്കല്പിച്ചു, ഹരിപരബ്രഹ്മസത്യക്കാരനായ അത്മജീവസർവ്വപദാനന്തരം നിർവ്വഹിപ്പാൻ ചന്ദ്രക്കാരൻ ബദ്ധകളണക്കും ആയി. മുതലാളിപ്പണ സമ്പന്നന്മാരായിപ്പിട്ടു ചിലമ്പുതടയ്ക്കൽ ഔദ്യോഗികമായി ശോധിപ്പിച്ചും തടയ്ക്കൽ കുടുംബമെന്നു പട്ടണമിട്ടുവെക്കുന്ന ചന്ദ്രക്കാരന്മാർ നിന്നു. ഈ പരീക്ഷ ധൃത്യാനുഭവമായിരുന്നു. ക്രിമുഷ്ടകൾ എന്ന പ്രത്യേകമായി ശാസ്ത്രസാമൂഹ്യം, അദ്ധ്യക്ഷൻ ഉദ്ധാദിതരായ വേണ്ടതെന്ന് ചന്ദ്രക്കാരന്മാർ ചോദ്യം ചെയ്തപ്പോൾ, ആ ഉദ്യോഗത്തിന്റെ മുദ്രാമുദ്രയും ബാധയും വാദിച്ചാൽ സെക്ഷനും ബോധിപ്പിക്കുന്നവരുടെക്കിടയിൽ നൽകി അനൗഹാരിച്ചാൽ മതിയാകുമെന്ന് വിദ്യുതയോടെ അദ്ദേഹം പ്രതിപാദിച്ചുപോകുമായിരുന്നു. ഈ വിധം മന്ത്രിസഭാനാമകത്തിൽ ഏകീകരിക്കുന്ന ചന്ദ്രക്കാരൻ യോഗ്യപ്രമാണമെന്നു നോക്കുമ്പോൾ, 'ഇതിൽ മഹാമഹിമ' എന്നുള്ള വാഗ്ദാനത്തെ അസംബോധിക്കി, അദ്ധ്യക്ഷന്മാരോടു കൂടി അന്നത്തെ അദ്ധ്യക്ഷന്മാർ സന്നദ്ധരായി.

യോഗ്യപ്രമാണമെന്ന് ഏകീകരിക്കാൻ ചിലമ്പിടുന്നതു പല നമ്മിൽനിന്നു കാര്യകാര്യം അകലുന്നതു ഒരു ഭവനമെന്നതിന്റെ നീറാലിൽ, അദ്ദേഹത്തിൽ വാഗ്ദാനമുണ്ടെന്നും തേവാനതിന്നു വേണ്ടവകൾ മുമ്പായതു, ആ സമയം മുതൽ ഭവനംവെക്കു അവിഹിതം തോന്നാൻ കൈമാറ്റം അപകാരികളെപ്പട്ട ഒരു വിഷ്ണുവുമായിരുന്നു, ഭവനത്തിൽ ശക്തിയായ മകരതോണയും, ഭവനമുണ്ടെന്നു സത്യകാരത്തിന്നു സത്യമുണ്ടെന്നു വിചാരിക്കപ്പെട്ട നെടുമ്പാകളും, ചന്ദ്രക്കാരന്റെ വിന്റെ വടക്കുക്കൽ മനസ്സു തുറന്നുകൊണ്ടുവാത്രം പണി വന്നു. അക്കാലാവശ്യങ്ങൾക്കായി വാദമുണ്ടു, കരടത്താലും കമകിന്ദ്രാകളും എന്നിവകൾ വാദമുണ്ടായ ശോധിക്കപ്പെട്ടിരുന്നതിന്റെ പദ്ധതി സർവ്വവ്യാപകതയെ ഗുഹയെ മീൽ കുറച്ചുകൊണ്ടു വാദമുണ്ടായിരുന്നുവെന്നും നിന്നു നിന്നു പട്ടി.— അക്കാലത്തും— ചിലമ്പിടുന്ന ഭവനത്തിൽ

സഭയിൽപ്പെട്ട സന്യാസിദമ്പതികൾക്കും, ആ ഭവനത്തിലെ
 മറ്റാരുടെയും വിവാഹം പ്രതിഷേധിക്കപ്പെട്ട പൊൻ, വെള്ളി, വെ
 സ്വപാത്രങ്ങൾക്കും, ചന്ദ്രക്കാരണ സഹായിപ്പാൻ ഉടിയ പ്ര
 ത്യാസത്തിനും കണക്കില്ലായിരുന്നു. എന്നാൽ യോഗീശ്വര
 ന്റെ കിഷ്കിന്ദ്ര അഭിമുഖം, കാര്യവിശേഷങ്ങൾ, ഭക്തി, വിര
 ക, മുഖം മറയ്ക്ക, ഇവയെല്ലാം ഇത്രയുംതന്നെ, ഇന്നതി
 ന്നു ഭിന്നിപ്പാൻ ഇന്നായിത്തന്നെ, കാണ്മയും, അടക്കിപ്പിട
 ിപ്പാൻ പേർ ചാർത്താതെയും, വിവാഹം, വിശ്വസ്താവക
 യുദ്ധമുഖിയും, തെവയിതോല ഉത്ഭവിച്ചിട്ടുള്ള നല്ലൊരാളി
 യ്ക്ക് “അടക്കിപ്പിടിച്ചു പറ്റാം സീതാമധികാ” എന്നുള്ള അഭി
 പ്രായസമനവിധം ചന്ദ്രക്കാരണൻ അനുവദിക്കപ്പെട്ടു. മാതാപെ
 തിന്റെ മന്ത്രപ്രസംഗത്തിൽ വെച്ചു മനസ്സിലാക്കിയതി
 ന് വാതിലിലും ചെട്ടുകൊണ്ടിന്നു മുറ്റത്തുനിൽ, ചിലമ്പി
 ന്നതു ഭവനത്തിനകത്തു നടന്നുകൊണ്ടിരുന്ന യോഗീശ്വരൻ ആ
 വസ്ത്രനീയമായിരുന്നു. താൻകാ, അയൽക്കാരുൾപ്പെട്ടു എല്ലാ
 കാകളിലെ നാമന്മാരും, ജ്ഞാനന്മാരും, കരുണന്മാരും,—എ
 ന്നും, എളിപ്പെട്ടവരും, പലവക നേരിലന്മാരും—ഇങ്ങനെ
 പലപടിക്കായി ഉടിയ പ്രമേഹത്തിൽ, “പ്രാർത്ഥനൻ അനു
 കൊള്ളാതെയില്ലാത്ത കരകളിൽ” എന്നു പറയപ്പെട്ടിട്ടുപോ
 ലെ, ചന്ദ്രക്കാരണൻ ഹസ്തമോഹപരനും എൽക്കാരണ ആ
 തരണ ശേഷിച്ചില്ല.

അദ്ധ്വാനി അടുത്തുപറ്റാൻ ചന്ദ്രക്കാരണൻ പ്രതിനിധി
 യായി ഉത്ഭവിച്ചിട്ടുള്ളതും ഏതാനും കരകളെ യോഗീശ്വര
 നെ ഏതിയെടുത്തായി മുൻപാക്കു കയ്യാക്കുമ്പോൾ ഹാജരാ
 യി. അതുവരെ വിജ്ഞാപിതമായാ പ്രകാശിച്ചിരുന്ന ആകാ
 ശ്വേതൻ പത്മിനീസമുദായിൽ നിന്നു ഉത്ഭവിച്ചതായ മേവ
 പീതാബ്ജാലസംസർഗ്ഗംകൊണ്ടു സവിശേഷം വിശ്വസിക്കപ്പെ
 ടുന്നു. അദ്ദേഹം അദ്ധ്വാനിൽ നടന്നു വിശ്രമിക്കുകയും പ്ര
 കൃതമായും പാടിനാമനായും അർദ്ധമായി നക്ഷത്രവൃന്ദ
 ന്നാൽ വിശ്വസിക്കപ്പെട്ടു ചാർത്താനപോലെ ചില കൃഷ്ണ

വിദ്യാർത്ഥികൾ ആ മോശങ്ങൾക്കിടയിൽപ്പിള്ളിക്കിടെ എത്തി നോക്കി മറയ്ക്കുന്നു. 'നക്ഷത്ര' പ്രമാണമായ കഴുത്തുവാസികളാൽ ആധിപത്യമായ ഒരു മഹാന്റെ ആഗമനസമയത്തിൽ നക്ഷത്രരോഗയ നാർപ്പി ആകാരമെന്തായിട്ട് നിവഹിക്കാത്തത് അനമിതമെന്നു കണ്ടിടൊ, മറ്റൊരാൾഗാനായ ചന്ദ്രൻ പാഞ്ഞോരോട്ട് മാറി മോശങ്ങൾക്കിടയിൽ മറയ്ക്കുന്നു. മോശരേഖകളിൽ ചിലതു കാർപ്പ്യംതന്നെ അവർബ്ബിച്ചു. ചന്ദ്രികാപ്രകാരം ക്ഷയിച്ചുപോയ, നിരോചാരിത്രപ്രകാരമായ കാര്യങ്ങൾ കണ്ണാളത്തുടങ്ങിയ സമ്പ്രദായങ്ങൾക്കാണ് നഷ്ടമുണ്ടുപ്രമതിയെന്നു വിസ്തരിച്ചുപോയി. ഈ അവസ്ഥയുടെ ശാസിക്കുന്നതിനെന്നപോലെ കിടക്കളെ കുന്നുകളുടെ മുകളിൽ കർമ്മശാസ്ത്രകാരായ പാകാരിയുടെ ബദ്ധ്നങ്ങളെ പ്രകാശിച്ചു. ആകാരമെന്തെന്നു കറുത്താവയങ്ങളും അകാലകാലപ്രിയം ഉജ്ജിന്നിപ്പിച്ചുപ്രദാനികളെ അവരേ കനശ്ചൈവരേക്കൊടു വെക്കുന്നതിനിടയിൽ, ചന്ദ്രികാപ്രകാരമോ മോശമുഖികൾക്കേൾക്കുന്നതായ ചന്ദ്രികാപ്രകാരം പാലികൾക്കു മോശമുഖികളും ചന്ദ്രികാപ്രകാരം കണ്ടിട്ടു. ആ സമയത്തെ അമരഗുരുമാക്കാൻ ശ്രമിച്ച നക്ഷത്ര ചന്ദ്രികളുടെ ദുഷ്ടത വിചിത്രമെന്നുചെയ്തു. ഗണകായനായ പോണ്ടനായുടെ ചന്ദ്രിൽ വഹിക്കപ്പെടുന്ന മോശവിൽ ആരോഹണമെന്തു ഹരിപഞ്ചനനസപാലികൾ, പട്ടുക കടന്തവെഞ്ചാമാലി സമാനസാമഗ്രികളോടുകൂടി അവർണ്ണനായി. ആ വൃത്താന്തത്തെ അടയാളവെക്കിയ വാർത്താവാഹകന്മാർ ചില നിയന്ത്രണമായി.

നാലായാമത്തിന്റെ ആകൃതിയിൽ യോഗശ്ലോകൻ ഗുരുതയ ഉണർത്തി, പള്ളിവാഴകളിൽ പള്ളിശോഭനമായി വൃന്ദാമുറിയിൽ പ്രവേശിച്ചു. ആ മരിക്കുകയെന്ന അറിവിന്മേൽ ഉജ്ജിന്നിപ്പിച്ചു മോശവെങ്കൽ മനസ്സിൽ യോഗശ്ലോകന്റെ ഉദയസമയത്തെ ശരണം ചെയ്യാൻ ബലവന്തായ കൈത്തുകയുണ്ടാക്കി. അവർ വൃന്ദാസമുദ്രപ്രദാനികളായ ഗുരുപാദാനന്ദന്മാരിൽ വിന്നു പ്രതിബന്ധമെന്നും മൂലത്തെ വൃന്ദാരോഹകയെ മോശി നോക്കാൻ തുടങ്ങി. ചെറിയ ശബരിവിഗ്രഹം വച്ചുവ

പെട്ടു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ദിവ്യമായ ദൃഷ്ടിയാൽ ദൈവ
 ശക്തിയുടെ ഇവിടുത്തെ വിശ്വാസിക്കാത്തവർക്കുപോലും കഴി
 യുള്ള പ്രഭവത്തിന്റെ സന്ദർഭം മനസ്സിലാക്കുന്നവർക്കു
 യോഗ്യമാകാൻ ബാഹ്യശക്തിയെന്നപോലും പാടെ സ്തംഭി
 ത്വിച്ചു. യോഗിപിതാവിന്റെ മഹത്വപ്രാബല്യമനുഭവിക്കാ
 ന്നു സമഗ്രതാകാശപ്രദതയ്ക്കും അദ്ദേഹത്തിന്റെ പ്രഭവം
 മഹത്വം സർവ്വസംഹാരിയായ മനുഷ്യർക്ക് സാധാരണയായ
 വികാരങ്ങളാൽ അസംഗ്രഹ്യമാകുന്നതും എന്നു തോന്നിപ്പിട
 മാനു്, അദ്ദേഹത്തിന്റെ മേന്മകൾ ആ ദൈവത്തിന്റെ പ്രഭ
 തിവിശ്വാസമാർഗ്ഗത്തെ ദർശനം ചെയ്യാൻ കഴിയാത്തതാകു
 ണ്ടി നാശമാക്കിയെന്നു സഞ്ചാരം ചെയ്ത. അദ്ദേഹത്തിന്റെ
 മേന്മയെപ്പോലെയോ അയാൾ പ്രകാശമാകും പ്രാപ്തിയും അദ്ദേഹ
 ത്തിന്റെ മനസ്സിൽ കൈമാറ്റം ചെയ്യുന്നവർക്കുമാത്രം ശ
 ക്യമാകുമെന്നു മനസ്സിലാക്കുന്നവർക്കുവേണ്ടിയിട്ടു. യോഗിപി
 താൻ തന്റെ ആത്മീയശക്തികളെക്കുറിച്ചു മനസ്സിലാക്കുന്നവർക്കു
 റിട്ടിട്ടു എങ്കിൽ, ഇതിനെപ്പറ്റിക്കാണെന്ന് കൈമാറ്റത്തിനി
 ട്ടാൽ യോഗിപിതാൻ ചങ്ങലമിടുന്നതായി, മുമ്പുസാധാരണയായ
 യുള്ള പരാഭവത്തെ പ്രദർശിപ്പിച്ചു തുടങ്ങിയിരിക്കുന്നു. പ്രപ
 ബലവിശ്വാസമെന്നായി, അപ്രകാരമുള്ളവർക്കായി ഒന്നാകു
 ണ്ടു കാണപ്പെടുന്ന ആ യോഗിപിതാൻ സന്ദർഭം മനസ്സിൽ
 ചെയ്തിട്ടുള്ളതുകൊണ്ടിതന്നെ വിചാരിക്കാൻ എന്തായിത്തന്നി
 കാൻ അയാൾ മേന്മകളിലും നിന്ന് അയാൾ അനുഭവാനുസരികാ
 വാനുമാകുമായി പ്രവർത്തിച്ച് അയാൾക്കുതന്നെയും മീശെയും
 നന്മയ്ക്കുവേണ്ടി ഉദാത്തത് വരികുന്നു. അന്ധതയ്ക്കുള്ളിൽ
 അദ്ദേഹത്തെ ആവാനുചെയ്യുന്ന സൂക്ഷ്മദർശനമനുഭവിക്കു
 ണ്ടാൽ സമാനതയിന്നു സമാനതയും ഉപരിയായ പ്രഭവത്തെ
 യോടുമി സമാനതയെന്നതിന്നു അർത്ഥമെന്നു എന്തൊ ചെ
 തുന്നിരിക്കുന്നതാകാതെ അദ്ദേഹത്തെ അനുഭവിക്കുന്നില്ലെന്ന്
 അസംഗ്രഹ്യമാകുമ്പോൾ മറ്റൊരു മനസ്സിലാക്കുവാൻ പ്രത്യേ
 കപ്പെടുന്നു. താൻ തന്നെയുള്ളതുകൊണ്ടുതന്നെ സ്വമത
 സ്താനുപമപ്പെടുന്നപോലെ, അദ്ദേഹം അത്യുൽക്കണ്ഠയാ
 ചെല്ലുന്നതെന്നു. അന്ധതയ്ക്കുള്ളിൽ നിന്ന് താഴെത്താഴി ആ പ്ര
 ദൈവത്തിന്റെ പ്രകാശമെത്തുകയെന്നു എന്നും അദ്ദേഹ
 ത്തിൽ ഒരു വൃദ്ധനാകുന്നതും ഉണ്ടാകുന്നു. 'സർവ്വപ്രാപ്തം'

പ്രാകീര്യമായി നിന്നു. അപ്പാൾ ഒരു വാചസ്പത്യനായ ശരോജൻ ഉത്തരാഞ്ചലം ഉണ്ടായിരുന്ന സൂര്യൻ മറ്റൊരു യോഗീശ്വരൻ കാണാതിരുന്നില്ല. യോഗീശ്വരനെ തൊഴുന്നതിനായി മകുളീകൃതമായ വൃദ്ധയുടെ കൈകൾ അദ്ദേഹം ക്ഷണത്തിൽ സ്വകാശത്തിൽ ഗ്രഹിച്ചു. അഞ്ചുവർഷം കഴിഞ്ഞ്, മർദ്ദസത്താമയമുള്ള പാലാണത്താൽ ക്ഷീണമായ ആ കാലത്തെ ബാഹ്യമുള്ളതായ നേത്രങ്ങളാലുള്ളിതന്റെ ശിരസിനേൽ പാടിപ്പിച്ച് ഏതൊ ഒരു പ്രണാമശ്ലോകത്തെ ചൊല്ലി അദ്ദേഹം വൃദ്ധയുടെ വലുപ്പത്തിനെ അറിയിച്ചു. ആ സംസ്കാരത്തിൽ വൃദ്ധയുടെ മനസ്സിലാത്ത അനിവാര്യമായ ദിഗ്ഗന്തസ്ഥിതിയെ ആസ്പദിച്ചു. ഈ വികാശത്തിന്റെ ബലത്താൽ വൃദ്ധയ്ക്കു ശോചിച്ചിട്ടുണ്ടായിരുന്ന കായബലം നശിക്കുകയും, സൂര്യൻ സാധാരണയും അപാസ്വാശയെ ഭവിപ്പിക്കുന്നതുമായ ഒരു മർദ്ദമുള്ള അർഹതയായി അവർ യോഗീശ്വരന്റെ മേൽ പതിക്കുകയും ചെയ്തു. വൃദ്ധയുടെ മുമ്പ് ഒരു സൂക്ഷ്മിച്ചുനോക്കിയപ്പോൾ, യോഗീശ്വരന്റെ ശിരസും കവിനമായി വിറകൊണ്ടു. അദ്ദേഹം വിളരിയുമായൊടു കൂടി, ബോധശൂന്യമായി, കർമ്മപാലാളനായിട്ട് വൃദ്ധയെ മാരോടണച്ചു മുറുകെപ്പിടന്നു. പാസ്വാകാശമായി വൃദ്ധയും യോഗീശ്വരനും നിൽക്കുന്ന വലുപ്പത്തിൽ, കുറ്റമുക്ത യോഗീശ്വരനെ നമസ്കാരം ചെയ്തപ്പോൾ, നിശ്ചയ ഭക്തിയുള്ളൊരു കൂടി വൃദ്ധയുടെ അടുത്തുചെന്ന്, കണ്ണുവീർവർത്തിക്കുന്ന ആ സ്ത്രീയെ യോഗീശ്വരന്റെ അടുത്തിൽനിന്നു വേർപെടുത്തി സ്വകാശത്തിൽ ഏറ്റു. യോഗീശ്വരൻ തന്റെ അച്ഛനും അമ്മാവനും അല്ലെന്ന് ഒരു ദിവസം മുമ്പു വാദിച്ചു മീനാക്ഷി ഭക്ത്യാനന്ദാർത്ഥനേത്രങ്ങളാലുള്ളി അദ്ദേഹത്തെ അഞ്ചുവർഷം കഴിഞ്ഞ് മാതാമഹിയുടെ പാർവ്വതീ സഹായത്തിനായി ഏത്തി. കണ്ടുനിന്നവർ യോഗീശ്വരന്റെ മനോമാർദ്ദവത്തെയും ദുഷ്ടതയെയും കൊണ്ടാടുകയും ഇങ്ങനെ പാശ്ചാത്യനായ മഹാവ്യക്തനെ സൽക്കരിച്ചാൽ തങ്ങൾക്കുണ്ടായ ദാഗ്ദ്ധ്യത്തെ നിറച്ചു ആനന്ദസാഗരമനുഭവിക്കുകയും ചെയ്തു.

ഹാപിപഞ്ചാനന്ദവാസത്തിന് പ്രത്യേകം ദർശനമുള്ളതായ
ഇതിഹാസപുരാണങ്ങളിലേക്കു ആദ്യമെന്ന അഭിപ്രായത്തെ എഴു
തെഴുതിക്കൊണ്ട്, പ്രധാനകെട്ടിടത്തിന്റെ നാലുകെട്ടിലുള്ള വി
ശാലമായ തളത്തിൽവെച്ച് പ്രഥമസൽക്കാരം കഴിച്ചുകൊണ്ട്
ചന്ദ്രക്കാരൻ യോഗീശ്വരന്റെ ആജ്ഞയ്ക്കനുസരിച്ച് വീണ്ടും
യിരുന്നോടാനിവിന്നു. യോഗീശ്വരന്റെ മുമ്പാകെയും, ഓരോ
സ്തവമൊന്നും കേൾക്കുകയും, സ്വാധീനമുണ്ടാക്കുകയും അദ്ദേഹത്തി
ന്റെ അനുജനായ വിഷ്ണുവെച്ചെന്നതുപോലെയും, കാണ
പ്പെട്ടു. മീനാക്ഷിയുടെ സെതുമ്പുസമുൽക്കർഷണങ്ങൾ അദ്ദേ
ഹം വശീകരണമായിരുന്നു ശേഷിച്ചു, ചന്ദ്രക്കാരൻ ഉൾക്കൊ
ള്ളിയും ആ സപര്യയുണ്ടാക്കിയതിന്റെ പരിണതിയെ ചി
ന്തിച്ച്, ഓരോവിധമായ ഉപദാനിമാർഗ്ഗത്തെ കണ്ടുപിടിച്ചു.
ആജ്ഞാപിതമായ ബ്രാഹ്മണർ ഉൾപ്പെട്ടാൽ, മറ്റുള്ളവരെ
കുറച്ചുകൊണ്ടിരിക്കാൻ വേണ്ടിയ ശേഷം മുമ്പാകെയും. അതി
നെ യഥാശക്തി പോഷിപ്പിക്കാനുണ്ടായപ്പോൾ 'ശോഭാ! ശോ
ഭാ!' എന്നും മറ്റും വിളിച്ചുകൊണ്ടു, ഇതിനിടയിൽ ക
ലാപനമില്ല, വയലും, വിളമ്പും, മധുരമായ നെടുമ്പാകളിലും,
ചുവക്കും, കച്ചിപ്പാ മധുരമായ കെട്ടിടങ്ങളിലും, സർപ്പം പാടിശാ
ലനും കഴിച്ച് എഴുതിയ മാമാപെട്ടിൽ കെട്ടിനകത്തു കട
ന്നുപിടി. ആ ബ്രാഹ്മണൻ "ആശീർവാദമേന്മ" എന്ന് ച
ന്ദ്രക്കാരനെ അനുഗ്രഹിച്ചതിന്റെശേഷം, രണ്ടാമത്തെ ഒരു
മക്കൾ നിവിട്ടു, പാടിപ്പിട്, അടുത്തുള്ള തുണി താൻ കേട്ടിട്ടു
ള്ളതിനേക്കാൾ ലോഹാദിയിൽ ചെന്നതൊക്കെ നിർമ്മലപ്പെട്ടു
ത്താൻ അതിനേൽ നവകൊണ്ട് ഒരു കലാശം കൊടി വെക്ക
വെക്കുന്നതെന്നു എന്നു രീതിയാക്കിക്കൊണ്ട്. അതിൽ ചാരി
പ്പിറ്റുപിടിച്ചു. അന്നത്തെ പുറപ്പാടിനെക്കുറിച്ച് "കേമമായി!
കേതാവന്മാരോട് ചേർന്നുയരുകയും ഇത്ര കേമമായിട്ടില്ല" എന്ന്
അയാൾ തുടങ്ങിയ പ്രശംസ, ഉപദാനം ശരിയായിട്ടി
ല്ലെന്നു തോന്നിയതിനാൽ "പുണ്യവീകരയനാജയയ"- അല്ലെ-
'ഇനിവരം കശവങ്ങൾ മേൽക്കുമേൽ' എന്നു സന്ദർശനം
സ്വപ്നാഭിമുഖ്യം ഗാനത്തിൽ അനുസരിച്ചു. ഈ അനുഭവത്തിനു
ശേഷപത്രമായി ആ ചെന്നവണ്ണത്തു് ആരംഭിച്ചപ്പോൾ, യോ
ഗീശ്വരൻ വൃദ്ധനെ കാണാൻ ചെന്നപ്പോൾ അമ്മാളുടേതായ

കടക്കിപ്പോയതും തനിക്കുവേണ്ടി ആയിരിക്കുമെന്നു വ്യാഖ്യാനിച്ച്, ഉത്തരംകൊണ്ട് തിരിച്ച്, ചന്ദ്രക്കാരന്റെ സാന്നിധ്യത്തെയും മറന്ന്, യോഗീശ്വരന്റെ ഇഷ്ടശിഷ്യനായിട്ട് അടുത്തു നിൽക്കുവാൻ ചാരിയിൽക്കുന്ന ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയെ മാത്രം കണ്ട്, അയാളോട് ഇങ്ങനെ കശലം പറഞ്ഞു. “അങ്ങ്! എന്തെങ്കിലും ഇന്നെ രാവിലെ വന്നുവെന്ന്? ഇങ്ങനെയൊരു ദോഷം ഇങ്ങനെയൊരു നാളെ ഒരു വായാലം അടുക്കിത്തന്നോടാവാമല്ലോ!” ഇങ്ങനെയുള്ള അസംബന്ധപ്രകാരങ്ങൾ തുടങ്ങി പറഞ്ഞപ്പോൾ യോഗീശ്വരന്റെ മാർഗ്ഗവും ആകർഷിച്ചു എങ്കിലും, തന്റെ ആത്മാവിനെ ഗ്രസിച്ചിരുന്ന ഗാഢമായ വ്യാധിമരണത്താൽ അസ്വസ്ഥനായിരുന്ന, മാർഗ്ഗശൂന്യനായിരുന്ന വിഷമപ്പെട്ടിരുന്ന അദ്ദേഹം വിശ്വസ്തനായും സ്വാതന്ത്ര്യവേദനയെ മുഖത്തു സ്ഥിരീകരിച്ചതായ ഗോപ്യമായൊരു കാര്യം ഇങ്ങനെയൊരു ദോഷം ആഗോളമായ മാർഗ്ഗശൂന്യന്റെ വാക്കുകളാൽ ഉദ്യോഗമായ നീക്കമെന്നു വ്യാഖ്യാനിച്ച്, ആ ബ്രാഹ്മണന്റെ കണ്ണുകൾ കേൾക്കുകയുണ്ടായില്ല. ചന്ദ്രക്കാരൻ സന്നദ്ധനായി- എന്നാൽ, യോഗീശ്വരനും ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയും, ബ്രാഹ്മണൻ മറ്റൊരാളായിരുന്ന സേവകനാണെന്നും, അതിനാൽ അയാളോടുള്ള പെരുമാറ്റം വളരെ സൂക്ഷിച്ചു വേണ്ടതാണെന്നും മുഖവേദങ്ങൾകൊണ്ട് ഇങ്ങനെയായി. ചന്ദ്രക്കാരൻ വെളിയിൽ ഇറങ്ങി ആത്മാവിളിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന ബ്രാഹ്മണനോടു ദേവ്യവസ്ത്രം തന്റെ കോപത്തെ രീതികൊണ്ട് മടങ്ങിപ്പോന്നു. മാർഗ്ഗശൂന്യന്റെ വിടുവായനം സന്ദർശനത്തിന്റെ മറ്റൊരു രീതിയും ലക്ഷ്യമെന്നു കേൾച്ചു, ഹരിപത്മനാഭനാൽ അദ്വൈതസാക്ഷാത്കാരമായ ഒരു പ്രസംഗംകൊണ്ട് കുറച്ചുനേരം കഴിച്ചതിന്റെ ശേഷം എഴുന്നേറ്റു, സംഗീതസമ്പന്നനായി മാർഗ്ഗശൂന്യനും ആശ്ചര്യമുണ്ടാക്കുവണ്ണം ചിന്തിക്കുകയുണ്ടായി ചന്ദ്രക്കാരനെ അനുഗ്രഹിച്ചു. അതന്നും പുറത്തുചെന്ന് ബ്രാഹ്മണസംഘത്തെ അഭിവാദനവും, ഭക്തനുമായാണ് തന്നോടു ചേരുന്നതിന് മാർഗ്ഗശൂന്യനെ ക്ഷണവും ചെയ്തുകൊണ്ട്, ചന്ദ്രക്കാരനാൽ നീക്കമായി തന്റെ പൂജയ്ക്ക് അർപ്പിച്ചിട്ടുള്ള സ്ഥലത്തേക്ക് യോഗീശ്വരൻ നടക്കുകയുണ്ടു.

രണ്ടാമതും സ്നാനംകഴിച്ച് ഹരിവഞ്ചനനാൾ പൂജയ്ക്കായ്
 ഭിക്ഷു. പൂജാദരിയിൽ പ്രവേശിച്ച യോഗീശ്വരനോട് പാ
 ക്കുവാനായ വൃദ്ധസിംഹൻ എന്തൊ അദ്വൈതത്തിന്റെ ഭാഗ
 യിൽ ധരിച്ചിട്ടു. യോഗീശ്വരൻ പ്രമണ്ഡമായി കോപത്തെ
 നൽകി മെഴുതുകൊണ്ട്, വൃദ്ധസിംഹനോട് എന്തൊ അർത്ഥം
 ചെയ്തു. അയാൾപ്പറഞ്ഞുപോയി ഒരു ചെറിയ കവിതകൾ
 സ്വപ്രസാദമായി മറുത്തു. രണ്ടാമതും പ്രവേശിച്ചവനോ
 ട് യോഗീശ്വരൻ മുഖസമാധിയിൽ ചിന്താമാത്രയ്ക്കായി
 പൂജാശ്രമത്തിൽ യോഗീശ്വരനനുപ്രകാരമുള്ള അർച്ചന
 തിരുവിതാംകൂർ വിട്ടു തൽക്കാലം താമസിപ്പാൻ ഗുണഭോ
 ക്തിച്ചു. അതിനുശേഷമായി അയാൾ ചിരിച്ചുകൊണ്ടു
 എന്നും, അയാളെ ബോധ്യപ്പെടുത്തിക്കൊണ്ടുപോയി ബന്ധന
 ത്തിലാക്കി കളിക്കുന്നതിന് സൂക്ഷ്മപ്രയത്നിച്ചതിൽ ഫലിച്ചി
 ണ്ടെന്നും, അതിനാൽ അയാളുടെ കണ്ണിലിരുന്ന നാരായണ
 പിരിച്ചുപരിച്ച് മറുതൽ കത്തിയിരിക്കിയിട്ട് ചോന്നു എന്നും
 ഉച്ചൻ ബോധ്യപ്പെട്ടു. അനന്തരം, തന്റെ വസ്ത്രത്തിനിടയിൽ
 നിന്ന് ഒരു ചെറിയ പൊതി എടുത്ത് യോഗീശ്വരന്റെമുമ്പിൽ
 വെച്ചു നമിച്ചു. അപ്പൻ ഉടൻതന്നെ ആ മറുതൽക്കുറിപ്പ്
 അയക്കപ്പെട്ടു. ആ ദൈവത്തിൽ വൃദ്ധസിംഹൻ പാലാകഭാവം
 വിട്ട് ഹരിവഞ്ചനനാൾ സിദ്ധിച്ചിട്ടുള്ള അപകാരത്തെക്കുറിപ്പു
 നൽകപ്പെട്ടു ആ ദൈവത്തിൽ ഉടനെ തന്റെ നാമത്തെ ധരിപ്പി
 ക്കുമെന്നും, അവിടന്ന് മറുപടി വരുന്നതിനിടയിൽ ഇതിനു
 ണ്ട് ഇനി ഒരു ക്രിയകൂടി നടത്തപ്പെടുന്നതിൽ പാലാതർ
 സ്ഥിതി എല്ലാം താമസമുണ്ടാവാതെ വരികയും ചെയ്യുമെന്നും
 ഗൗരവമായ ഒരു താക്കീതം കൊടുത്തു. ചത്തക്കാലത്തുള്ള പ
 രിമയം തന്റെ ശ്രമങ്ങളെ പാലാതർസ്ഥിതിയിൽ വരുത്തുന്നതിനു
 റി കേൾക്കുകയും ചെയ്തു. മറുപടി ഒന്നും പറയാതെ യോഗീ
 ശ്വരൻ അങ്ങിയിരുന്നു.

ഭിക്ഷാമൃതേണുസമയത്ത് യോഗീശ്വരൻ മാമാവെങ്കിടത്തെ
 കൂടി ഇരുന്നതി, രാജാധിപനും ദേവതാധിപനും ആയുള്ള സദ്യ
 യുടെ വിഭവങ്ങളെ സാധുസംഭാഷണപൂർവ്വം ബ്രഹ്മാണനെ
 കൊണ്ട് സമുപാസനം ചെയ്തിട്ടു. യോഗീവർണ്ണനെന്ന ചില
 മധുരപദാർത്ഥങ്ങൾ പകർന്നുകൊടുക്കുകയും ചെയ്തു. അപ്പനോ

കഴിഞ്ഞപ്പോൾ അതിരക്ഷകനായ ആ ബ്രാഹ്മണന്റെ ശിരസ്സിന് ഒരു മാന്യം തുടങ്ങി. കറച്ചനോക്കൊണ്ട് അയാളുടെ അവരോധനം വധിച്ചു, താടി നെടുമോടേന്ന്, കണ്ണുകളടഞ്ഞു. കറച്ചുകഴിഞ്ഞപ്പോൾ, ആ ഭീമാകാൻ കൈകാലുകൾ നീടി, അതിമനോഹരമായ സമീപിയിൽ ബോധംകൊണ്ട് നെടുമോടിപോലെ കിടപ്പുണ്ടായി. സമയത്തുള്ള ചിലവെടുപ്പുമാത്രം ദിനശ്ചര്യമായ രാഹിതസ്ഥാനം പാലുവിളകളെല്ലാം പരീക്ഷിച്ചിട്ടും, തിന്നാൻ ബ്രാഹ്മണൻ ഉണർച്ചയുണ്ടാക്കാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. ആ വൃദ്ധനെ ഇവിടെ ഇവിടെ താമസിപ്പിക്കുന്നത് വിവിധരീതികളാൽ രീതിയാക്കി, ചന്ദ്രക്കാരൻ അയാളെ ഉടൻതന്നെ എടുപ്പിച്ച് വിജയനഗരപുരത്തേക്കു മാറ്റുകയായി. ചന്ദ്രക്കാരന്റെ ബുദ്ധിമുട്ടായുള്ള ഈ ഉചിതമായ കണ്ടുണ്ടായ സന്തോഷത്തെ സൂചിപ്പിച്ച് യോഗീശ്വരൻ തന്റെ കൈവശമുണ്ടായിരുന്ന വിജയനഗരം ഒരു ചോടി നന്നായ ചന്ദ്രക്കാരനെ സമ്മാനിച്ചു.

രണ്ടാമതിലോടുമിടി സ്വാമികൾ സ്വല്പമായ ഒരു നിദ്രയ്ക്കുറങ്ങി. ചന്ദ്രക്കാരൻ വെക്കോളകളിൽ ചെന്നിരുന്ന് കടുംബസംസാരമുണ്ടായ ഒരു കാല്പനികാരം തുടങ്ങി. ചില നിയന്ത്രണാധിനിവേശം ഒരു ശാഖ കൊണ്ടാക്കുക പാടില്ലെന്ന് കണ്ടു, ആ താഴ്വരയിലുള്ള അദ്ദേഹത്തിന് മറ്റേ ശാഖക്കാരെക്കൊണ്ടു ഇതിനുമുമ്പിൽ സൂചിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ടല്ലോ. ആ ശാഖയിൽ ഒരു ശ്രീയെ നൽകിയുള്ളതിനാൽ എന്ന മാംസം പരിശോധിച്ച്, ഒരു പുരുഷനായും ഉണ്ടായിട്ടുണ്ട്. അപ്പൻ ഉള്ളിത്താൻ ഭവനം, ശോഭനം, വധിയവിടാനും ആയിരുന്നു. സംസ്കൃതാത്മ്യത്തിന് നിശ്ചയിക്കപ്പെട്ട പുത്രൻ നാടിൻ്റെത്തുള്ള ഗുണനാമമാക്കുക പാണ്ഡിത്യപരിചിതമായ കവിയുടേതാണ്, ഉള്ളിത്താൻ അയാളെ തന്റെ പാത്രം പാത്രത്തിനായി തിരുവനന്തപുരത്തു താമസിപ്പിച്ച് സാംബദീക്ഷൻ എന്ന ഒരു വിശുദ്ധ ശാസ്ത്രജ്ഞനെ കണ്ടെത്തിയിരുന്നു. ചിലനിയന്ത്രണ സ്വത്തുകൾക്കൊക്കും അവകാശിയായിരുന്ന ഈ വിശുദ്ധി അനുഷ്ഠാനവിധിയിൽ അവിടെ ചെന്നുപോകുമായിരുന്നു. ഹരിപഞ്ചാനനസ്വാമികളെ

എന്തിനാൽ എന്നതിൽ അനുഭവത്തോടു കൂടി എങ്കിലും ആ യുവാവും ചെന്നു ചോന്നെമൻ ദൂതന്മാരെ കാണുവാൻ ക്ഷണിച്ചിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. അയാളുടെ സ്ഥാനിപ്രകാരമെന്തിനാൽ 2000 നാളോളം പണയമുണ്ടായിരുന്നതുകൊണ്ട് ത്വായമായി കാണപ്പെട്ടതായ കോപത്തെ അക്കിക്കൊണ്ടിരുന്നിട്ട്, സാധകരായിട്ടുള്ളപ്പോൾ അന്തരവന്റെ അപരാധത്തെപ്പറ്റി വിചാരിച്ചു. ആ യുവാവ് വളരെതാമസിച്ച് ഏതാഴ്ചയെത്തിയെന്നു കേൾക്കാൻ അയാളെ തന്റെ മുമ്പിൽ വരുത്തി. ഒരു മാസത്തിന്റെ മകനായിരുന്നതുകൊണ്ട്, 'കുഞ്ഞു' എന്നുള്ള സ്ഥാനപദം ചേർത്ത് "കേരവർക്കു" എന്നു വിളിക്കപ്പെട്ടിരുന്ന ഈ യുവാവിന് ഇരുപത്തുനാലുവയസ്സ് പ്രായമുണ്ടായിരുന്നു. ഇരുപാൾ യുദ്ധശീലമായ ആദിമനയന്മാരുടെ ശീലം ക്ഷണങ്ങൾ കൂടാതെ, നാടിൽ സമാധാനപ്രാപ്തിയോടും നവമായ ഗ്രന്ഥസമുച്ചയത്തിന്റെ പ്രചാരത്തോടും ഉത്ഭവിച്ച ശാന്തപ്രകൃതിയും അമാമുഖപ്രധാനയും ആയ പുരുഷന്റെ മുമ്പിൽ ഒരു മാതൃകാപുരുഷനായിരുന്നു. വിനയമർപ്പമകയാൽ ഒരുങ്ങിയും, അപരാധകന്റെ പുരുഷിയിലുണ്ടായും, തന്റെ മുമ്പിൽ പ്രവേശിച്ച പുരുഷനോടും വല്ലാത്തവുമായ ആശീർവാദത്തിന്റെ ചോദനാദിതപം ഉഗ്രമായ ചന്ദ്രകാന്തന്റെയും ഹൃദയത്തെ സ്ഥലമെന്നു വെച്ചിട്ടു. ശിഷ്യന്റെ പൂർവ്വാഗമമുദയം വെളിച്ചം തെളിക്കാപോലെ കെട്ടി മുമ്പറും വികസിപ്പിച്ചു, പുറകാട്ടി വാലിയിടുന്ന കടുമയും, കെട്ടുകൊണ്ടു നീലിയോടു ശോഭിക്കുന്ന ശേനും ശിഷ്യപ്രദശ്വം, ആ വസ്ത്രത്തോടുതന്നെ അതിമനസമായി വിളങ്ങുന്ന ഗന്ധങ്ങൾക്കും താഴിക്കും മേൽ ചുണ്ടിന്നും ഇടയ്ക്കും കൈവസ്ത്രമായി ശോഭിക്കുന്ന അധാരം, ശാന്തമായ പ്രകൃതി ഗൈരവത്തേയും അഗാധമായ വിജ്ഞാനത്തേയും സ്പർശിക്കുന്ന നേത്രങ്ങളും, പൗരസ്ത്യവകമായ വിശ്വീകൃതമായും, പ്രഭുക്കളിലെ വിശുദ്ധവൃത്തത്തിൽ മാത്രം കാണപ്പെടുന്ന വസ്ത്രകോമലിയാലും കൂടിയ ഈ യുവാവ് ചന്ദ്രകാന്തന്റെ സ്ഥാനിയിൽ, ആ പ്രഭുവിനെ സ്മരിച്ചു കൈപ്പിടയ്ക്കും ബ്രഹ്മാവിന്റെ പാദമുഖിയെ ഒരു വിശിഷ്ട വിജ്ഞാനമായി വിപര്യയപ്പെട്ടു. ആ യുവാവിനെക്കണ്ടപ്പോൾ, ആ കണ്ടുകൊണ്ട് ഹൃദയത്തിലും

ഉദ്ദേശ്യമായ ഒരു കോണുണ്ടെന്നു തെളിയിക്കുമാറാണ് കേസ്പി സ്വാർത്ഥം തുടങ്ങിയത്,

ചന്ദ്ര—“ഉണ്ടോനി?”

കേൾ—“ഉണ്ടു.”

ചന്ദ്ര—“ഏറ്റുവാൾ? വല്ലയിടത്തിലും ചെന്നിരുന്നാണെന്നു തിന്നത്?”

കേൾ—“ഉത്തരകുടീരത്ത് ഒന്നാണ്ടു സാദൃശ്യമായി. അപ്പോൾ ഉണ്ടെന്നുവെന്ന്, അപ്പോൾവിളമ്പിത്തന്നു. കേസ്പിക്ക് അവിടെയെന്നു ഇല്ലെങ്കിൽ.”

ചന്ദ്ര—(കോപമുണ്ടാക്കി മുന്നോട്ടു നോക്കി. തന്റെ പുത്രിയുടെ അടുത്തു് ഉള്ളൊന്നിരുന്ന എന്നു പറഞ്ഞത്, പ്രമാണിതാവും സാദൃശ്യതയും ഉള്ള ഒരു പഴയകുടുംബത്തോടു് ആ യുവാവിനെ സംബന്ധിച്ചു് തന്നിരിക്കു ബഹുമാനമായ സംബന്ധികളെ ഉണ്ടാക്കുന്നു എന്നു താൻകരുതി ഇരിക്കുന്നതിനെ വിമുഖപ്പെടുത്തിയേക്കാമെന്നു എന്നുവെച്ചപ്പോൾ) “യക്ഷി കണ്ടതിന്റെ അടുത്തു് മറ്റൊരു അടുത്തു ചെന്നുവന്നു. മറ്റൊരു പേരു. തോന്നിത്തന്നെ തന്നെ. തന്നെ നോക്കുന്നതാണ്. നീ സാക്ഷരം പഠിച്ചവനല്ലയോ? നല്ലതുപോലെ ചോദൻ. ഏറ്റുവാൾ വിളമ്പുന്നതല്ലേ?”

കേൾ—“എന്തെന്നുവെച്ചപ്പോൾ.”

ചന്ദ്ര—“അതുകാലത്തെപ്പോലെതന്നെ പെരുപ്പിക്കുവിടെ എന്താണെന്നു?”

കേൾ—“പെങ്കിലുംശോഭനമായതും ഇങ്ങോട്ടു കേറിയ ഏറ്റുവാൾ തോന്നിക്കുന്നു.”

ചന്ദ്ര—“എന്തിനാ? അവിടെവല്ല വല്ലതെന്നിയും നിന്നെ കെട്ടിപ്പിടിച്ചുണ്ടോ?”

കേൾ—“ആ കുട്ടിയോട് എന്നെ അകത്തോട്ടുവിളിച്ചു.”

ചന്ദ്രക്കാരന്റെ അഭിപ്രായപ്രകാരം, രാജ്യസമുദായഗ്രഹ കാർമ്മ്യങ്ങളുടെ ജീവനാധിപതിയായ ഒരു ആത്മീയസാന്നിദ്ധ്യം. ആത്മീയസാന്നിദ്ധ്യം അതിന്റെ ജീവനാധിപതിയായ സന്നിപാതകപരം എന്നുപോലെയാണ് അദ്ദേഹം ഗണിച്ചിരിക്കുന്നത്. ഈ യുവാവിനെ ആ പാദശാസ്ത്രീകളുടെ വാക്കുകളിൽ

അിത് കയറിക്കൊണ്ട് ആ സ്ത്രീകൾക്കു വാഴുകയും കല്പനകൾ അദ്ദേഹം കൊടുത്തിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. അവയെ ശ്രദ്ധിച്ചുള്ള കപ്പലുകൾക്കു പ്രവൃത്തിയെക്കുറിച്ച് അദ്ദേഹത്തിന്റെ അറിവുകിടിയപ്പോൾ, ആ സമയത്തെ ആ സ്ഥലത്തുനിന്നു അകറ്റാതെ അതിയേക്കുന്നുണ്ടെന്നു നിശ്ചയിച്ചു എങ്കിലും, അതിയായ ഒരു കപ്പിത്താനും മേധാവിയായും തന്റെ ദാനത്താൽ കടന്നിടുകയാൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ കോപം പകർന്നു, ചന്ദ്രൻ, ഹാസ്യം വിനോദം ഇങ്ങനെ ഓരോ പടികളിൽ കൂടി കയറുന്നതിൽ ചെന്നവസാനിച്ചു. അനന്താവനെന്ന തന്റെ പ്രാപ്തനുകൂലന കൊടുത്തു, തനിക്ക് അനിവാര്യമായി സംഭവിക്കാവുന്ന ബാധയെക്കുറിച്ചു കല്പനകളാണെന്നു നിശ്ചയിച്ചുകൊണ്ട് അദ്ദേഹം ഏഴുനേരം, തന്റെ വാടിനിൽക്കുന്ന അനന്താവന്റെ സമീപത്തു ചെന്നു, ആ യുവാവിന്റെ മുമ്പത്തുകാക്കിക്കൊണ്ട്, ഇങ്ങനെ ആലോചിച്ചു. “ഇവിടെ ദിവസത്തിൽ അതിവകത്തുകകൾ ഉണ്ടാക്കിപ്പിട്-ആർ. ഇന്നുതന്നെ സ്വാമി തിരുമനീസ് അവരെ പേയം കൊടുക്കുവാൻ തയ്യാറായിരിക്കുന്നു! ഒരി! മേ!-മേവേയ്ക്ക്! ആ പെണ്ണുങ്ങളാണെന്നു നിനക്കറിയാമോ?”

കേൾ—“അമ്മാവന്റെ ആഗ്രഹത്തെ മറുത്തുകൊണ്ടു മകളും—”

ഉടയാൽപിള്ളയുടെ നാസികാഗോളപാലങ്ങൾ വിടർന്നു, നേത്രക്കായ പകർന്നു, ഇടയ്ക്കിടെ ഇടകൾ അടങ്ങു, നെഞ്ച് അമർന്നു പോയി— ഇങ്ങനെയുള്ള മോശാദാസങ്ങൾക്കൊണ്ടു പൊക്കം തുടങ്ങിയ ചിരിയെ അദ്ദേഹം ബഹുസാഹസം ചെയ്ത് അടർത്തി. തന്റെ അനന്താവൻ ആ ഭവനത്തിൽ പ്രവേശിച്ചിരിക്കുന്നതു് സ്ത്രീയായെന്നും മറയെന്നും ആദ്യമായി അറിയുന്നതു് എന്നു ചന്ദ്രനോട് അഭിപ്രായപ്പെട്ടു. ഉടയുടെ സാമാന്യം യുവാവുമാരിയുടെ ജനകുലമാവാൻ തനിക്കു മനമില്ലെന്നും സുഭാഗയും ഉണ്ടെന്നു് അനന്താവനോട് അറിയിച്ചു. തന്റെ വാസ്തവത്തിൽ സമ്മതിച്ചുവെന്നായിരുന്നു. “എന്റെ അമ്മാവനും മകളും ഉണ്ടോ? എന്തു പ്രാഗ്വാണത്തിന്നു പഠിച്ചുതന്നു? അവർ സമയം മോശാൻകൊള്ളുന്നവല്ല! ഞാനിരിക്കെ എന്തെന്നു അറിയണം. പോയിൽ വാണതു വാസ്തവം. അവിടെക്കൊണ്ടു ചെന്നിറങ്ങിയെങ്കിലും, കൊള്ളാം, കൊള്ളാം! പോ! പോ! പോയായ മകളെന്നു വരുത്തരുത്—അല്ലെങ്കിൽ, നിന്നു.” ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞുകൊണ്ട്, അനന്ത

വാന്റെ കാതിൽ കിടന്ന ചെറിയ ചുവപ്പുവച്ചു കടുക്കൻ അഭി
 ചൂകൊണ്ടു്, പകാം തന്റെ കയ്യിൽ ഇരുന്നിരുന്ന കനൽക്കുട
 ക്കുടയുടെ അയാളുടെ കയ്യിൽ സാക്ഷിപ്പിച്ചു. മൂ
 കിൽ അയാളിയൊ എന്ന സംശയം തോന്നുമാറ് ഒന്നു സ്ത്രീ
 ചുരിന്റെ ശേഷം, അന്താപനെ യാത്രയാക്കി. കേശവൻ
 കണ്ണു കീഴ്ക്കേവശത്തു പോയികുറച്ചുനേരം പശ്ചാത്താപ
 യോടു കൂടിയിരുന്നു. അന്നു രാവിലെയും തന്നാൽ ദർശിക്കപ്പെട്ട
 മനോഹാരിതയുടേയും ആത്മശുദ്ധിയുടേയും ആവാസമായ ആ
 ബാധികയെ എങ്ങനെ കല്പിക്കുകയായി സങ്കല്പിക്കും? സാധു
 തപസ്വ, പ്രേമിയും, സെന്റലും, സെന്റലും, ഗാംഭീ
 ര്യവും, സ്നേഹവും, മഹത്വവും സംയോജിച്ച് അധിവസിക്കുന്ന
 ആ ക്ഷേത്രത്തെ എങ്ങനെ രാൻ തിറസ്സരിക്കും? അമ്മാവന്റെ
 ഗുണദോഷം രണ്ടുമാനും മാസങ്ങൾക്കു മുമ്പു പഠിച്ചിരുന്നുവെ
 കിൽ തന്റെ പുരുഷത്വത്തിനും സത്യനിഷ്ഠയ്ക്കും ഭംഗംവരുത്താ
 തെ രാൻ നടന്നുകൊള്ളുമായിരുന്നു. ഇങ്ങനെ ആലോചിച്ച്,
 തൽക്കാലം കാണിയെക്കൊണ്ടു ചിന്തയുടേടി, 'ഇതി' ഒരു ദി
 വസം ആ ഭവനത്തിനകത്തു കേറിക്കൂട്ടുകതെന്നാണല്ലോ
 കാരണവരുടെ ആജ്ഞ എന്നും, ആ സ്ഥലം അടുത്ത ദിവസം
 ഉദിക്കുന്നതുവരെ അവിടെ പ്രവേശിക്കുന്നതിന് പ്രതിബന്ധമി
 ല്ലല്ലോ എന്നും ആ രാക്ഷികൻ വാദിച്ചു. കഴിഞ്ഞപ്രതിഭാധാർ
 അക്രമപരതയ്ക്കു കണ്ടുവെക്കുന്ന ഏതാധിപതിയായ യുക്തി
 വാദത്തോടു കൂടി, കാരണവരുടെ ആജ്ഞയെ അനുസരിക്കുന്നതി
 ന് ഉറച്ചിരുന്ന കേശവൻകണ്ണു് ചെങ്കിൽ നിന്നും തിണ്ണയിൽ
 ഇറങ്ങി ഒഴിവാക്കി. അവിടെ നിന്നും മറ്റൊരു, മറ്റൊരുനിന്നു
 പടിവാതുക്കലും എത്തി. അയാളുടെ അന്തർക്ഷോഭത്തിനിട
 യിൽ, അനുമതികൂടാതെ പാടങ്ങൾ സ്വതന്ത്രമാണെന്നെയ്തു്
 അയാളെ മനോഹരമാക്കിപ്പോയിച്ചു. പാടിവാതുക്കൽ അ
 യാളുടെ കൈമുട്ടിയതു് അനുവാദാനുസാരിയല്ല. ആ സംഭവ
 മനോഹരത്തെ ഗ്രഹിച്ച് കണ്ണുവാർ വാതൽ തുറന്നു്, "ദിനമപി
 ദമനീസായത്വാനു" എന്നു് കാലചക്രമെന്നതിൽ പ്രകൃതിനി
 യുതസാന്നദ്ധ്യം നൽകുന്ന ഒരു സംഭവപോലെ കഴിഞ്ഞു.

അദ്ധ്യായം ൮.

“ അയ്യോണി! ചെറുപ്പനി! ചെല്ലവ് അന്നെട്ടം.
ശത്രു: നി ആശയച്ചെങ്കിടേനം. ”

മുന്നാലുവെപ്പിന് മാനവജിൻ മറ്റൊരു
 ഈ അതിശയ്യപ്പിന്നും ഉണ്ടായിട്ടില്ലാത്ത നീരാഴിയിൽ കളി
 കഴിഞ്ഞു, മടക്കുപുറമുള്ള സമുദായംഗങ്ങളെപ്പറ്റി
 ചിന്തിക്കേണ്ടതു പുറപ്പെട്ടു. ആ പ്രാമുഖ്യത്തെ അല്ല അന്ധ
 യാത്രയെത്തിന്റെ രംഗം, നമ്മുടെ ഏകപാലനൻ അങ്ങോ
 ടും ഇങ്ങോട്ടും സഞ്ചരിക്കുന്ന ജനാവലികളെ നോക്കി, പോകുവി
 ദോഷമെന്നായി, കലുഷമായിത്തന്നെ നിൽക്കുന്നതാൽ, കവി
 സങ്കല്പശക്തിയെ അറിയാമെന്നുവെന്ന് ബീഭത്സമായ അയാ
 ളുടെ ഭവകമ്പലം അറവയി ഉള്ളു. ജനങ്ങൾ ഒന്നായിച്ചു
 പിന്നെത്തിടേക്ക് പുലയുവെന്ന് സന്തോഷംകൊണ്ടു ചവി
 ചുളുങ്ങി. തനിക്കുശോയിച്ചിട്ടുള്ള പറ്റുകളുടെ ഒരു കാരണ
 മാറി എടുത്തതാണെന്നു അയാൾ വാചൊഴിച്ചു. അപ്പോൾ മറ്റു
 വൻ പുറത്തുകാടി, വക്രിയമായ മോങ്ങിന്റെ ഏകപാൽപം
 കൊണ്ടു അനന്താസഞ്ചിനുള്ള വെച്ചു. ഇതുമൊഴുപ്പാ
 ഭവത്തിന്റെ കാണം ചില സഹചാരന്മാരുടെ കൂടെയുണ്ടായ
 കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ ആശയമായിത്തന്നെ. ദക്ഷിണസമുദ്ര
 ത്തിൽ വസിച്ചിരുന്ന ഛായാഗ്രഹണിയുടെ സാമന്ത്രിയായ
 കൂടി അയാൾ കേശവൻകുഞ്ഞിനെമാത്രം പിടിച്ചു പടിക്കുക
 ത്താക്കി, വാചപിതയുൾ ബന്ധിച്ചു. അനന്തരം കേശവൻ
 കുഞ്ഞിന്റെ മുമ്പിൽ ചില പിശാചന്മാരുടെ വെല്ലു
 കൊണ്ടു, “കുഞ്ഞിന്റെ കണ്ടെത്തി അമ്മണിനാലുകെട്ടിനക
 ത്തും മിരുമിനെ മിരുമിക്കൊണ്ടു നിൽക്കുന്നു. വധിയമ്മണി
 കളിക്കാൻ പോയിരിക്കുന്നു” എന്നു സപകീയമായ അനന്താ
 സിക ഭാഷയിൽ കല്പശാൽ ഗുണഭോധിച്ചു. അപ്പോൾ
 പാലിൽ അതിരൂറായ കല്പശാൽ ഇതവെന്ന് പ്രചോദി
 ത്തായ ആ യുവാവ്, ജന്മസ്ഥിത്തിന്റെ പ്രേരണകൊണ്ടു
 ഒന്നുപോലെ നാലുകെട്ടിൽ സപകീയമായിത്തന്നെ സമീപ

ചെത്തി. കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ സുഹൃത്തുക്കളെ ഇവകാം
 പെഴോമിട്ടത്തെ അനുജിച്ചതിന്റെദശനം, കപ്പശ്ശാർ കി
 ഴക്കോട്ടിതിഞ്ഞുനിന്ന് തന്റെ ഇതുവേദനയായ ഉദിച്ചു
 തന്ന ആദിത്യദേവനോടു സാദൃശ്യസിദ്ധിക്കായി ഒരു പ്രാ
 ത്നനയും നടത്തി. സാഹസികത്വംകൊണ്ട് ദാധിപേക
 നായ കേശവൻകുഞ്ഞ് നാലുകെട്ടിൽ കടന്നപ്പോൾ, ആ സ്ഥ
 ലം കടിക്കോന്നിത്തന്റെ അസ്തികൾക്കു മുന്നേപോലെ പ്രശാന്ത
 മായും അദ്യമായും കാണപ്പെട്ടു. ആ കാമകന്റെ ഏൽ
 കോശം സഞ്ചയിച്ചിരുന്ന കാളിദാസപുത്രീകളായ കവിമ
 രൂപത്തികളും ഉത്തംഗശൃംഗാരാശംസരും ആ നാലുകെട്ടി
 നകത്തെ ഭോമനകമായ ശേഷംവന്നാൽ അപഹരിക്കപ്പെട്ടു.
 അകാണമായുള്ള ഒരു ദയസാക്ഷാധാരം, സ്രീദേവദാസ
 ഹജമായുള്ള അമ്മയും അമ്മയുടെ മനസ്സിന്റെയും ശരീരത്തി
 ന്റെയും സ്വാമനേഗരിയെ നിശാധിച്ചു. രക്താർച്ചയായ ഒരു
 പട്ടിമേലെയും, സാമാന്യം വിപ്രവിടിക്കുന്ന ആദാണങ്ങളും ധരി
 ച്ചു നിൽക്കുന്ന മീനാക്ഷി കേശവൻകുഞ്ഞിനെ കണ്ടപ്പോൾ,
 ചന്ദ്രക്കാരൻ ഉമ്മിണിപ്പിള്ള എന്നിവിടെ മുമ്പിൽ പ്രവേശി
 ള്ളിച്ച കേശദാസപാതശ്ശുരനെ കൈവിടും, അപകൃത്യസഹാ
 യിനിയായിത്തീർന്നുപോലെ സംഭവിച്ചു, ഒടുങ്ങാം നിന്നു. എ
 കിലും, മറ്റൊരേ പാതിമുളകുന്നെല്ല വിചാരത്തോടു കൂടി,
 “ഇരിക്കണം. അമ്മ ഇപ്പോൾ കഴിച്ചുവരും” എന്നു സൽക്ക
 രിച്ചുവ് വടക്കുകെട്ടിനേക്കു തിരിച്ചുവന്നു തുടങ്ങി. ബഹൽക്കാ
 രമായുള്ള കന്യാഭനകാലശരീരം ശരീരദാഹശരീരം തനിക്കു്
 അനുവദനീയമല്ലെന്നു സ്മരിക്കാൻ ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയേപ്പോലെ
 കീചകനയപ്രയോഗത്തിന് വടക്കുകെട്ടിനെ, കേശവൻകുഞ്ഞ്
 മറ്റൊരു പടിക്കൊരോട്ടി തിരിഞ്ഞുനിന്നിരുന്ന കപ്പശ്ശാരുടെ സ
 ഹായത്തെ തന്റെ ദൈത്യദാഹം കൊണ്ടു യാചിച്ചു. അസിക
 നു വിരൂപനം എങ്കിലും, പാപമയത്തോളം ആയിരുന്ന കപ്പ
 ശ്ശാർ കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ സഞ്ചാരസ്ഥലത്തെ ഗുഹിച്ചു്,
 കടിക്കോന്നിത്തന്റെ ഉപാസനാമുതലികളിൽ ശനിദോഷാഹ
 ന്താവായ ശാസ്താവെന്നപോലെ നാലുകെട്ടിലേക്കു കടന്നു. ഉൽ
 കൃഷ്ടമനസ്സനായ ആ പ്രദകമാരെ പരാധിക്കുന്നത് സ്വക
 ലത്തിന്റെ മുമ്പിലെത്തുന്ന പ്രകാശമാണെന്നു് അയാൾ

ഏകനേത്രംകൊണ്ടു മീനാക്ഷിയെ ശാസിച്ചു. മീനാക്ഷി തന്റെ
 ഗതിയെ തുടാനേയും, എന്നാൽ താൻ ശാസിയായി എന്നു
 ഇതു ഭാവത്തെ പ്രദർശിപ്പിക്കാനേയും, പ്രേരണയായ നിയമിതം അ
 ല്ലം ഒരു തൂണിയോടെ പടിഞ്ഞാറെ നിരപ്പായി നിന്നു. കപ്പ
 മുർഖശ്ശാർ മർദ്ദാദായയും അടുത്തുവന്നതിലെ നൂതനകളേയും
 കുറിച്ചു ചില വിമർശനങ്ങൾ ചെയ്തുകൊണ്ടു്, അവിടെനിന്നു നട
 കൊണ്ടു. പ്രണയപാശത്താൽ പാസ് പാഞ്ചലായ ആ യു
 വക്കൾ പവിത്രവുമായിത്തന്നുകൊണ്ടു്, പഞ്ചമാത്സര്യ
 തോടും ദീർഘമേതാൽ കഴങ്ങുന്നതുപോലെയും ഒട്ടനേകം അമ്പ
 രന്നു നിന്നു. മീനാക്ഷി ഒരു ചിത്രവിഗ്രഹരൂപംപോലെ നിശ്ചേഷ്ട
 യായി നിൽക്കുന്നതിനിടയിൽ, കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ മുഖകു
 പാടങ്ങൾ പ്രയോഗിച്ചു വിശ്വാസങ്ങൾ ലഭിക്കുകയാണു
 നായി പഞ്ചശതവിധം ചെയ്താൻ പുറപ്പെടുന്ന അവിവേകി
 കപ്പലും ഗോഷ്ടികൾതന്നെ ആയിരുന്നു. തന്റെ പ്രവർത്തിക
 ളാൽ, നഖദണ്ഡകപ്രായം കവിഞ്ഞിരിക്കുന്ന പ്രേമ അപാത്രദ
 ത്തമായിട്ടില്ലെന്ന് ആശ്വസിപ്പിച്ചു, എന്നാൽ, അപ്പാഴത്തെ സ
 ദർശം തന്റെ മുഖത്തുപോലെ ധ്വംസിച്ചു് ആ കന്യാസന്നിധി
 യിൽ തന്നെ ബീഭത്സനാക്കുന്നു എന്നു ലക്ഷിച്ചു, അയാൾ അവി
 ണ് സ് പശ്ചാത്തോറ എന്നുവരാതെ നിർദ്ദിഷ്ടാനുള്ള ഉ
 പായത്തെക്കുറിച്ചു വിരൂപണം ചെയ്തതുമുഖം. ഇതിനിടയിൽ
 മീനാക്ഷിയുടെ നേത്രങ്ങൾ ബ്രഹ്മശിരീഷ് വൃന്തസങ്കല്പനത്തി
 ലുള്ള വൈദഗ്ദ്ധ്യവൈകല്യംനിമിത്തം കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ
 പാദനഖങ്ങളിൽ ശോണന കരണ അധികപ്പെടുത്തുവാൻ എന്ന്
 ദൃഢമെന്നു ചെയ്തു. ആ യുവതിയുടെ വൃന്തപ്രകർഷണത്തെ കവ
 തുന്നതിനായി പട്ടിമേലുകൾ ആ കോമളശരീരത്തിൽ ചുറ്റി
 പറ്റിക്കിടക്കുന്നതാ എന്ന് നന്ദംകാകിന്റെ നിയമിതം
 കേശവൻകുഞ്ഞ് മനസ്സാ ഉൽപ്രേക്ഷിച്ചു. അന്നതാ, എന്തെ
 കിലും മർദ്ദാദായി ഒന്നു പറഞ്ഞു പോയ്ക്കൊള്ളാൻ വേണ്ടി അ
 യാൾ ആ സ്ഥലത്തിന്റെ നിമിത്തമായ ഇങ്ങനെ ഒന്നിച്ചു:—
 “ബാലികളും മറ്റും കേട്ടിട്ടുണ്ടിട്ടു കറച്ചുനോമായി. കാണാൻ
 പോകുന്നതിന്നു കാര്യവൈകുന്നായിരിക്കാം. കുറിക്കാടലും മറ്റും
 കഴിപ്പാറുണ്ടല്ലോ. ഞാൻപോയേക്കാം. ഇന്നത്തെതൊന്നു
 നം വർത്തിച്ചതുമുഖം എല്ലാം മുഖം!”

മീനാ—(മെരുമ്പടിക്കുയിൽ താൻതന്നെ ഒഴിച്ചു എന്നു
ഇതുസംസാരിച്ചുകൊണ്ട്) “പോകാൻ അങ്ങനെയോ? എങ്ങനെയോ
ചോദിക്കുന്നതെന്തിന്? ഇല്ലാതെ മറ്റു ഞാനല്ലല്ലോ. അമ്മ
വന്നുകണ്ടിട്ടാണെങ്കിൽ അങ്ങനെ. ഓണിയിടെ വരികുന്നതു
വിരോധമെങ്കിൽ—”

കേശ—“അത്യാപി, ആകട്ടെ പാദം! ഇങ്ങനെയോ
യൊട്ടൊരു കാര്യം? അമ്മയുടെയും ഒരു ഉദ്യോഗക്കാര്യം
പ്പാൻ ഭാഗ്യമുണ്ടാകെങ്കിൽ സമസ്ത പുരുഷന്മാരും സാധിച്ചു.”

മീനാ—“പുരുഷന്മാരും നാലു ഭാഗ്യവാനായ അവിടത്തേ
യ്ക്ക് ജന്മാവകാശസിദ്ധമല്ലയോ? അവിടത്തെ ദ്രോഹിപ്പാൻ
അമ്മയോപുരുഷന്മാരുടെന്നൊന്നുമില്ല ഉണ്ടായോ? എന്നാൽ
പ്രേമപരമമായ അവിടത്തെക്കൊണ്ടാൽ വർത്തിക്കുക.”

കേശ—“അതാ! പക്ഷികൾ ചിലമ്പുന്ന കാലമാണിത്.
മുറ്റം പൂർണ്ണ. പക്ഷികളെക്കൊണ്ടും പറക്കുന്നതുകൊണ്ടു ചോദി
ക്കുന്നു. ചാതകവും മോളവും നശിച്ചുള്ള സംബന്ധത്തെ അ
മ്മയുടെ അറിഞ്ഞിട്ടുണ്ടോ?”

മീനാ—“അവർ നശിച്ചുള്ള വർഗ്ഗങ്ങളും മൂലം എന്നിങ്ങ
നെയും. ചാതകത്തിന് ഏതൊക്കെങ്കിൽ പറക്കുമെന്നും,
മോളം അതിനെപ്പറ്റി എന്തെല്ലാമെങ്കിൽ ചിരിക്കുന്നതും ഓൺ
കേൾക്കുക.”

കേശ—“ഓ ഒരു പല്ലവിമാത്രമേ ഇവിടെ പാടിയിട്ടുള്ളൂ.
കവ്യശാസ്ത്രം, കലകളും, കഥാദാനി! ഇങ്ങനെ വൈഷ്ണവം
പറഞ്ഞു വിളിച്ചിട്ടുണ്ട് പദങ്ങൾസമ്പ്രദായമായിക്കാം. എ
ന്തായാലും ഓ നാടികുന്നായ ഓൺ മടക്കൻ ഭാവിച്ചിട്ടില്ല.
മുറ്റം കൂടാതെ വ്യാപാരികളിൽ അതിനും ഓൺ ഒരുമുണ്ടാ
ണ്. അമ്മയുടെ ചില സമയങ്ങൾ കൊണ്ടുവാൻ ശ്രമി
ച്ച് ആ അമ്മയുടെ ശിക്ഷിതനും കാലപ്പഴം വെള്ള
ല്ലായി. അയാൾ ചുറ്റിച്ചു ചുറ്റുകൊണ്ടാണ് ഒരു ഇണിക്കാ
ടിൽ വന്നുകൊണ്ട് സംഗതിയായത്. അല്ലെങ്കിൽ രാത്രിത
ന്നെ ചിലമ്പിത്തന്നു എന്തിനുള്ളതായിത്തന്നെ.”

മീനാ—“എന്നിങ്ങ സമയങ്ങളോ? എന്തിന്? ഓൺവി
പഴുപ്പുമ്പോൾ അവിടന്ന് വിവ ഇടിച്ചുകൊള്ളാത്തതു നാടിവിട്ടു

യുകൊണ്ട് വരികയാണോ? ഓഹോ! അസ്താവയ്യന്റെ അടുത്തുണ്ടല്ലോ പാപ്പ്. കൈകണക്കുകൾ പറയാൻ ആ കടയിന്ന് അത്ഭുതിച്ചതായിരിക്കാം.”

കേശ—“അസ്താവയ്യൻ ഏരിയനാൽ ഗുരുസ്ഥാനമേറ്റു. അമ്മാളുക്കുടിക്കു് സ്വാമസ്ഥാനമാവാണല്ലോ. അതുകൊണ്ട്, അത്ഭവബന്ധമെല്ലാതേയും ചെയ്തിക്കാതെയും ഏനിക്കു പറയാനുള്ള കണക്കു പറഞ്ഞുതീർത്തതാം. കച്ചിപറഞ്ഞു് അയ്യപ്പുകുലവാൻ അമ്മാളുക്കുടിയുടെ കച്ചിപ്രായം എനിക്കു കഴിഞ്ഞുപോയി.”

മീനാ—“അതിനെന്ത്? വാം വെട്ടുപേരും ഒരു പ്രായമാക്കുന്നതുവരെ കച്ചിപറയാതെ കഴിക്കണം. അപ്പോൾ ‘അശ്വത്ഥാമാ ബലിയാസം-’ എന്ന കൂടത്തിൽ അട്ടനാകാം.”

കേശ—“ജാതം മനസ്സിലായി. കണ്ഠത്തിനുമേൽകൊണ്ട് മാടുവാക്കു പറവാൻ വാശേവീവർഗ്ഗക്കാർ പ്രത്യേകം വാപ്രസാദമുണ്ട്.”

മീനാ—“സാസ്വതിയെ സേവിക്കുന്നവർ ആ മിടുക്കുണ്ടെന്ന് ഇപ്പോൾ ചെളിപ്പെട്ടു. എങ്കിലും സൗം പറവാൻ മാവിച്ചസ്ഥിതിക്കു് അതിൽ സാസ്വതിപ്രസാദിക്കുന്നതെങ്ങിനെ എന്നു കാണട്ടെ.”

കേശ—“ഇവർ കല്പനകളെല്ലാം കേൾക്കണം. അമ്മാളുക്കുടിക്കു തോന്നിയപോലെയാ. നല്ലപ്രായം! എങ്കിലും, അങ്ങിനെതന്നെ നടക്കട്ടെ. തോൻ പറവാൻ തുടങ്ങിയതല്ല കേൾപ്പിക്കണമു്? അമ്മാളുക്കുടിയെ കണ്ടെന്നുമാത്രം എന്റെ സ്മരണയെല്ലാം ഇങ്ങു്. അതുപോലെ എന്റെറാകുമുണ്ടാക്കാൻ, അപ്പോൾ മോഹമുണ്ടായോ മറ്റൊ, സന്ദേശങ്ങൾ കൊടുത്തുപോൻ എനിക്കു ദിഗ്ഗന്തവും മറ്റൊന്നുമില്ല. അതിനാൽ അമ്മാളുക്കുടിയുടെ ഗുരുത്തിൽ എന്റെ സ്മരണയെ സദാപി ഒന്നിപ്പിക്കുന്നതിനു്, ചില സന്ദേശവാഹികളെ ആ വിാലുകളിൽ ബന്ധിക്കുന്നതിനു് ഞാൻ നോക്കുന്നു—”

മീനാക്ഷി കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ സംഭാഷണത്തെ തടുക്കാതെ കേട്ടുനിന്നുപോയതുകൊണ്ട്, അയാൾക്കു ഇത്രയുമെങ്കിലും ദീർഘമായി തന്റെ അനുരാഗത്തെ പ്രസ്താവിച്ചാൻ സന്ദർശം

മീനാ—“യേശു! കാർമ്മയെ നടിച്ച് പോയാ. പ്രവർത്തിയിൽ അതു കാണണം. നാം വലിയ പാപിയായിത്തീർന്നു. മറ്റും അയാൾക്കെതിരെ മനസ്സിലായി?”

കേശ—“ആ വിദ്വേഷം എന്താൽ കണ്ടതോ കേടാ? നാം പാപിയെക്കണ്ടതോ അയാളെക്കണ്ട അറിഞ്ഞു?”

മീനാ—“നല്ലവിദ്യ! ചോദ്യത്തിന് ചോദ്യം! അയാളിന്, ഇപ്പോൾ ഇവിടെ പോയതേയുള്ളൂ. വേണ്ടെങ്കിൽ തിരിയെ വരണം. അവിടെയോ വലിയ ചങ്ങാതിയും ചുവപ്പും കൊണ്ടാടും. അങ്ങനെയൊരു നടിച്ച് ഇന്നത്തെ രാത്രി മുഴുവൻ ഇവിടെ ഇരുത്തേണ്ടതുകൊണ്ട് പോയിക്കയായിരുന്നു.”

കേശ—“നിശ്ചയമായും, അയാൾക്കുതന്നെ വിശ്വാസം, ആ വിശ്വാസം വളരെ പടർന്ന് വീടും വീടും ഇളക്കിപ്പോയി. അതുകൊണ്ട് അവിടെയോ മറ്റൊരും വേണ്ടെന്നു വെച്ചാൽ അത് നീക്കം ചെയ്യാം. ആ മാതൃകയെ പൊതുവായി നോക്കി എന്തിനോ കേടായില്ല, കേടായില്ല. അയാളെക്കണ്ടാ ഇളക്കി, നിങ്ങൾ കേട്ടുനില്ക്കുക.”

മീനാ—“ഞങ്ങൾക്കു കറുപ്പായോ? അദ്ദേഹം പേരുവിളിച്ചുപറഞ്ഞു, കണ്ടാലോ—കാർമ്മയെക്കണ്ട—എന്നെല്ലാം സ്മരിച്ചു.”

കേശ—“എന്തിനൊന്നും കേൾക്കണ്ട. കളിപരമായതോ കാർമ്മയായി മറുപടി പറയുക. വീട് വീടായി സമ്മതമുണ്ടോ?”

മീനാ—“‘മാതൃകയെക്കണ്ടാ മറ്റൊരു വിധമേയുള്ളൂ’ എന്ന് ശക്തമായോടൊന്നു ഞങ്ങൾ മറുപടി പറഞ്ഞാൽ അവിടെത്തന്നെ സന്തോഷമായിരിക്കും. എന്നാൽ അവിടെയോ പാപം അനുസരിച്ച്, ഞങ്ങൾ പാപം ചെയ്തതോയെന്നു പറയാം. ഞങ്ങൾ വിശ്വസിക്കാൻ വർഗ്ഗമാണ്. അതുകൊണ്ട്, അവിടെയോ സെക്കുലറായി പരക്കെക്കൊള്ളാൻ ഞങ്ങൾക്കു സംഗതിയുണ്ടോ? ഞങ്ങൾ സ്ഥിതി അങ്ങനെ ഉള്ളതാണ്. അവിടെയോ ചോദ്യം പാടുമ്പോൾ അത്.”

ഇത്രയും പറഞ്ഞപ്പോൾ മീനാവിളക്കു മൂലം കറുത്തായി ചുവന്നു, നേത്രങ്ങളിൽ ചുവപ്പായുള്ള പലനകം പെട്ട

കിയും, ഹൃദയഗാംഭീര്യവും ആത്മസത്വവും ക്ഷീണങ്ങളായും ചെറുത്തു. ഇങ്ങനെയുള്ള ഭാവപ്പുകച്ചു കണ്ടപ്പോൾ, കേശവൻ കഞ്ഞിന്റെ സാക്ഷാദ്യുള്ള പുരുഷസ്വഭാവം സഹനശക്തിയും തൃപ്തിയായി പ്രകാശിച്ചു. “വൃസനിക്കത്തേ! ഞാൻ രാവിന്റെ വന്നു വേണ്ടാസനം പുരസ്കാരത്തിനെ ക്ഷമിക്കണം. പക്ഷെ ദൈവഗതി ആരു കണ്ടു, അറിഞ്ഞു? നമുക്കു തമ്മിൽ ചേർച്ച പാടില്ലാത്തവിധം ദോഷം നിങ്ങളുടെ കടംബത്തിനുമായിരിക്കുകയില്ലെന്ന് എന്റെ ആത്മാവ് തീർച്ചയായി പറയുന്നു. പിന്നെ അങ്ങനെയങ്ങിനെ? വലിയമ്മയുടെ സമ്മതമാത്രം—”

“അതുതന്നെയാണ് വിഷയം കണ്ടത; നിന്റെ അമ്മാവൻ സമ്മതിച്ചാലും അച്ഛൻ സമ്മതിച്ചാലും, ലോകം നിന്നാലും, കാര്യമായില്ല. നിന്നെ കിട്ടുന്നതു ഞങ്ങൾക്കു വലിയ ഭാഗ്യംതന്നെ. എങ്കിലും, നിനക്കു് ആപത്തുണ്ടാകുന്നതു ഞങ്ങൾ ആലോചിക്കണമല്ലോ. ഞങ്ങളുടെ വഴിക്കു ഞങ്ങളെ വിട്ടേയ്ക്കു്, വിട്ടുപോകുന്നതും ചോദിക്കണം.” എന്നു പ്രസംഗിച്ചുകൊണ്ടു്, നാലുകെട്ടിനകത്തു പ്രവേശിച്ച വൃദ്ധ, മീനാക്ഷിയുടെ അടുത്തു ചെന്നു്, ആ ബാധികയുടെ മുഖത്തു സൂക്ഷിച്ചുനോക്കിട്ടു് ഹാസ്യമായി ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു. “അപ്പോ! ഇങ്ങനെയും ഒരുകാലം വന്നോ? കന്യാ! കാലംതന്നെ ഭേദിച്ചുപോയി. കണ്ണുനീർ ചൊടി നാകണ്ണു് ഇന്നാട്ടുമായി നീ ജനിച്ച കലത്തിൽ കാണുകയാണ്. നിങ്ങളുപിഴംമുറയെ തുടർച്ച. മുമ്പെയെക്കൊണ്ടു കിടന്നുവെറുപ്പിക്കാതെ.”

കേശ—“വെറുക്കാനും നിറക്കാനും ഒന്നെല്ലാമേ. അമ്മന്റെ സമ്മതം ഞാൻ വരുത്തിക്കൊള്ളാം. എന്റമ്മയും അമ്മയെപ്പോലെ തന്നെ അമ്മാളുടെതെയെ തക്കക്കൊടിയിായി വളർത്തിക്കൊള്ളും. െം പ്രദേശം നമുക്കു കാണുകേ വേണ്ട. നിങ്ങൾ മൂന്നുപേരേക്കൂടി സുഖമായിപുലർത്താൻ ഞങ്ങൾക്കു വഴിയുണ്ടു്.”

വൃദ്ധ—(സ്വപക്ഷംബാധിമാനഗതചർച്ചയാടുകിടി) “സ്വപത്തിന്റെ കഥ ഒരൊക്കളുണ്ടേയ്ക്കു്. ഞങ്ങൾക്കു വല്ല പൊഴുംപൊടിയും അറിച്ചുപിറക്കാനുണ്ടാകും. വിഷയം ആവഴിക്കല്ല. നിന്റെ അച്ഛൻ സമ്മതിച്ചാലും അമ്മാവൻ കേന്ദ്രിക്കും.”

കേശ—“അമ്മാവന്റെ സ്വപത്തു ഞങ്ങൾക്കു വേണ്ടെന്നു വെച്ചാലോ?”

കേരളാർക്കിദിനയും കണ്ട കഥകളെ പൂർവ്വഗാമിയിൽ വെളിച്ചമിട്ടിട്ടുണ്ടല്ലോ. യോഗീശ്വരൻറെ ഭാര്യമാളായിട്ട് പതിച്ചു തിരിയ്ക്കൽ ശേഷം അവിടെ നിൽക്കാനെ ആ യുവാവ് ഒരു ഉപദ്രവിതനായി ചിഹ്നമിടുന്നതു വളർന്നുകൊണ്ടു കൂടുന്നു. വൃദ്ധയുടെ ബോധക്ഷയത്തിൽ, മീനാക്ഷിയും കുപ്പുക്കുറും സാധനങ്ങളായി താങ്ങിപ്പോകും, എങ്ങനെയെ അവിടെ ഉണ്ടായെന്നായി. കാരാമന്ദാലംകയും മറ്റും സാധനങ്ങൾക്കു നാശമുണ്ടാകുന്നതു വൃദ്ധ പ്രവാളപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതിനായിട്ട്, ചത്തുകൊണ്ടു ഉയിർന്നിട്ടില്ലായ്മയും അവനവന്റെ ദുഃഖമായ മരണവിവാശകൾ കൊണ്ടു ചത്തു നിന്നതുമുള്ള. യോഗീശ്വരൻ “വായുവേഗം പ്രതിപത്തായമാം കേന്ദ്രത്തെ ചീനം വെക്കുന്നപോലെ” മനസ്സിനെ മന്ത്രമെന്നു ശേഷിപ്പിച്ചിട്ട്, ശരീരം മാത്രം മനോഭൂതിയിലായിട്ട് അവിടെനിന്നു പിരിഞ്ഞു.

നന്നു ബാധിച്ചു കേവലം വാൽകുഴപ്പമെന്നായിത്തീർന്നു പോന്ന സാധനങ്ങളായി വന്ന കാരാമന്ദാലംകയും മറ്റും സമാധാനം പറഞ്ഞ് മനസ്സിലായിട്ട് മന്ത്രവസ്ത്രമായ നമ്മുടെ വൃദ്ധ അവരെ യാത്രയാക്കി. എന്നാൽ സന്ദർശനത്തിൽ ശയിപ്പാൻ തുടങ്ങിയ അവരുടെ ദേഹങ്ങൾ എങ്ങനെ പൊട്ടിപ്പോയെന്നു സൂചകമായി ചിലിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നതു മീനാക്ഷിയെ തന്റെ ഏകാകിയിലാക്കാനെ പൂർവ്വവിചിന്തയോടെ നോക്കിയിരുന്നാൽ, അതു് ആ ബാധിക്കെ അറിയാൻ പാടില്ലെന്നായി. വൃദ്ധയുടെ ദൈഹികത്വം സന്ദർശനത്തോടും സന്ധ്യയ്ക്കു നീക്കം ആയ കുപ്പുക്കുറും ആ സന്ധ്യയിൽ, എന്തൊരുതരം! വൃദ്ധയുടെ ദൈഹികത്വം കാരാമന്ദാലംകയും മീനാക്ഷിയുടെ മരണം നമ്മുടെ പ്രകാശമെന്ന അഗാധകൃഷ്ണതയും മരിക്കുന്നില്ല. മന്ത്രമെന്നു വരികാൽവന്നു ചിഹ്നമിടുന്നതാക്കു പോകുമ്പോൾ ഹാലാപരമായൊരു എന്താലാലായിട്ട് ഇരുന്നെങ്കിലും, അതുപോലെതന്നെ ഇരുന്നെങ്കിലും സ്തംഭിതമായി വന്നിരിക്കുന്നു. അപർക്കമെന്നായ ആ ദാക്ഷസന്ധ്യയെക്കൊണ്ടു പൊട്ടുന്ന സന്ധ്യയെപ്പറ്റിപ്പോലും കാരാമന്ദാലംകയിൽ നിന്ന അയാൾ നിവർത്തനമെന്നു വാക്കു വന്നിരിക്കുന്നു. “വായുവേഗം വെക്കുന്നപോലെ” മീനാക്ഷി മരിക്കുന്നു! ഇങ്ങനെ വിവരിച്ചു. “അങ്ങനെ മഹാപാപമേ! മഹാപാപമേ! വായുവേഗമെന്നു വാക്കുവെച്ചുകൊണ്ടു ഉയിർന്നു

പ്രിയമാവൻ പറഞ്ഞ വിവാദത്തെ അക്ഷരം തെറ്റാതെ പറിച്ചിരിക്കുന്നല്ലോ! സ്വാമിയാരു മഹാ ക്ഷുഭകാരണം ശേഷം? ഒരു പിഴയും ചെയ്യാത്ത ഞങ്ങളെ ദ്രോഹിപ്പാൻ പല്ലക്കിൽനിന്നും ചാടിപ്പുറപ്പെട്ടില്ലോ. ആ സത്യാസി, ആ പാലവഞ്ചകൻ നശി—”

രവിപഞ്ചാനനയോഗീശ്വരൻ ചാരിത്രകോപാഗ്നിയിൽ മരിച്ചുപോകുമാറുള്ള ഒരു ശാപവചനം മീനാക്ഷിയുടെ നാവിൽനിന്നു പുറപ്പെട്ടുവെന്നു ഭയപ്പെട്ട് വൃദ്ധയും കുപ്പശ്ശാരും ഒരോരോരുത്തർക്കായി ഒരു ഡയറിയായിൽ ശാപോപസംഹതിക്കായിട്ടുണ്ടു യത്നിച്ചു. വൃദ്ധയുടെ മനസ്സിനെ ബാധിച്ചിരുന്ന ക്ഷീണത്തെ വശപാമ്പാസിയായ പ്രാഗത്ഭ്യത്തോടുകൂടി അമർത്തിക്കൊണ്ടു, അവർ ദൈവഹിതത്തിനെ ഇങ്ങനെ ആശ്വസിപ്പിച്ചു:—“കൊടും വെടിയും മറ്റും കേൾ എന്റെ പതിവായ ക്ഷീണംവന്നതാണ് മകളേ! കുറച്ചുകഴിയുമ്പോൾ മാത്രം. നീ വൃദ്ധനാകേണ്ട, എന്താ ചില സ്വപ്നങ്ങൾ കണ്ടുപോയി. വയസ്സായല്ലോ. എളുപ്പത്തിൽ മനസ്സു കലങ്ങിപ്പോണം. സത്യാസിനെ നീ ശപിക്കാതെ. അദ്ദേഹം ക്ഷുഭമെന്നും ചെയ്തിട്ടില്ല. ഒരു വയസ്സിയെക്കണ്ടു് ബഹുമാനിച്ചു—അത്രയേയുള്ളൂ. ശീ! മറ്റൊന്നും വിചാരിക്കാതെ. അദ്ദേഹം അദ്ദേഹത്തിന്റെ വഴിക്കു പോയി. ഇങ്ങനെ വന്നു പോയും എന്തെല്ലാം കണ്ടു? അദ്ദേഹമായി നാമിനി ഇടയേണ്ട.” വൃദ്ധയുടെ സാന്ത്വനങ്ങൾ ഒടുവിൽക്കൂടി ഭാഗത്തിൽ എത്തുന്നതുവരെ കുപ്പശ്ശാർ ആശ്വസിച്ച് നിന്നു. അവസാനത്തെ വാക്കുകൾ ഒരു ‘അറ’ ശങ്കയെ അയാളുടെ മനസ്സിൽ ഉല്പാദിപ്പിച്ചു, അയാളെ ക്രുദ്ധനാക്കി. ആ കോപത്തിന്റെ കാരണത്തെക്കുറിച്ച് വൃദ്ധ ചോദ്യം തുടങ്ങിയാപ്പോൾ, കഴിഞ്ഞൊന്നുണ്ടാവാലും, കഴിഞ്ഞു കടംബത്തിലെ ഒരു ബാധികയുടെ നേർക്കാകട്ടെ, പ്രയോഗിപ്പാൻ മതി നിട്ടില്ലാത്ത ഗർവ്വത്തോടു് കുപ്പശ്ശാർ അവിടെ നിന്നും നടന്നു കളഞ്ഞു. യോഗീശ്വരൻ വൃദ്ധയുടെയും കുപ്പശ്ശാരുടെയും മനസ്സുകളിൽ, അവർ എന്തു വ്യാജങ്ങൾ കഥിച്ചാലും നടിച്ചാലും, അതിക്രമമായ അസാധ്യത്തെ ഉണ്ടാക്കി എന്നുള്ളത് വൃദ്ധയുടെ ക്ഷീണവും കുപ്പശ്ശാരുടെ കോപവും പ്രത്യക്ഷീകരിച്ചു.

മനോഹരനെ പാട്ടുകാർ ചിലമ്പിനേന്തുന്നിന്നും പകർന്നു കൊണ്ടുവന്ന അന്നാദിവിഭവങ്ങൾ ക്ഷയിച്ചിട്ട്, വൃദ്ധ നിദ്രാസ്ഥപുഷ്പങ്ങളിലും മീനാക്ഷി മനോരാജ സ്വപ്നങ്ങളിലും ലയിച്ചു. കുപ്പുശ്ശാർ ദീയമവിരുദ്ധമായി ചിലമ്പിനേന്തുന്നതടക്കമുള്ള ആശോഷങ്ങൾ കാണുന്നതിനായി പുറപ്പെട്ടു. ആ സഞ്ചാരത്തിനിടയിൽ യോഗീശ്വരപുത്രനായ കവികാശനുമായി അയാൾ കൂടിച്ചേർന്നു. നാനാ സ്ഥിതിഭേദങ്ങളുള്ള മനോഹരന്മാരുടെയും, സ്ഥാനജാത്യാദിഗുണാസരങ്ങൾകൂടാതെ മൂല്യബലമായി പ്രവർത്തിക്കുന്ന സ്നേഹബന്ധം വിളമ്പിയ ഒരു ദിവ്യദാസ്യത്തിൽ ജീവിക്കുന്ന ജനങ്ങളുടെ ഇടയിലും എത്രത്തോളം ഉൽകൃഷ്ടത പ്രാപിക്കാമെന്നു നിർണ്ണയം ചെയ്യാൻ, ഈ രണ്ടു കൃഷ്ണസ്വരൂപരും ചേർന്ന് ഒരു വിഭവസ്ഥലത്തുവെച്ചു നടന്ന ചിട്ടക്കാഴ്ച സൂക്ഷ്മമായ മനോഹരനായിരുന്നു. ഏകദേശം നാലഞ്ചു നാഴികകഴിഞ്ഞു മടങ്ങിയപ്പോൾ കുപ്പുശ്ശാർ, ഹാസ്യാത്മകമായ വിചിത്രതയോടുകൂടിയ അഭിനയരസപരമായ കോണ്ടല്ലെങ്കിലും, നേത്രരൂപവും പാദരേഖാഭംകൂടിയ കോണ്ടു ദൃക്നവനും ചെയ്യാൻ സന്നദ്ധനെന്നു പറയുകയുണ്ടായിരുന്നു. സ്വപ്നസുഖത്തിൽ നിന്നു വിരമിച്ചു വിശ്രമിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന വൃദ്ധയും മീനാക്ഷിയും കുപ്പുശ്ശാരുടെ ഭാവഭേദത്തിന്റെ കാരണത്താലായി ചിട്ടക്കാഴ്ചയിൽ ഉത്തമമായി അയാൾ രാജകുലങ്ങളിൽ നിന്നു പെട്ടെന്നു വിമുക്തനായ ഒരു രാജാധിപന്റെ സ്വരൂപനായും ഗർവ്വം നടിച്ചു. ആകുറ്റാന്റെ ദാരിദ്ര്യമെന്നതോ ശീശ്വരന്റെ ആഗമനം തങ്ങൾക്കു ഭക്ഷണമെന്നു ഉദ്ദേശിച്ചെന്നു മീനാക്ഷി തീർച്ചയാക്കി. മനസ്സിലാക്കിയ വൃദ്ധയ്ക്ക് ബാഹ്യമായ മീനാക്ഷിയെക്കാൾ പൂർവ്വവിശ്വാസം ഉണ്ടായിരുന്നതിനാൽ, കുപ്പുശ്ശാരുടെ ഭാവഭേദത്തിൽ ഹേതുഭൂതമായ സംഗതിയെ വഴിയെ ഗ്രഹിച്ചുകൊണ്ടുണ്ടെന്ന് അവർ അടങ്ങിപ്പോയി. എങ്കിലും ചിലപൂർവ്വസംഭവങ്ങളുടെ സൂതിയാൽ പീഡിതമായ അവരുടെ ഹൃദയം ചിട്ടയുടെ വാദിയും തളന്നും ഇരുന്നു.

‘അനന്തംവരവന്മാർ കൂടത്തോടെ’ എന്നുള്ള വിധിവാക്യം ഈ സാധുക്കളേയും പാടിപ്പിടിച്ചു. ഏകദേശം ഏഴു നാഴിക അസ്തമിച്ചുനേരത്തോൾ ജനസഞ്ചാരപഥങ്ങളുടെ ഇടയ്ക്ക് പടിവാതവിൽ കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ ഹസ്തതാഡനം

പ്രാർത്ഥന ഉണ്ടാവുകയും കപ്പൽ കപാലമാണെന്നാൽ ആ
 ഭക്തനെ അനുഗ്രഹിക്കുകയും ചെയ്യും. എന്നാൽ സാമാന്യപ്പെട്ടി
 കളുടെപ്പിറ്റാൽപ്പിറ്റാലും ആ യുവാവിന്റെ മുമ്പത്തു പുറ
 പ്പെട്ടാൽ കോപഭാവത്തോടുകൂടിയാണ് അപ്പാൾ കേൾവൻ
 കണ്ണു മറയ്ക്കുന്നതുപോലെ. മറ്റുള്ള മാനുഷപ്രഭവങ്ങളെ
 എല്ലാം മറന്നു, കപ്പൽ സർവ്വഭൂതാലങ്കാരം തന്നെ സി
 സറെന്നുള്ള ഭാവത്തിൽ ആ യുവാവിന്റെ സർവ്വതന്നത്തു.
 ആ യുവാവ് അപ്പാൾ ആ സമയത്തു പ്രവേശിച്ചത് അപ്പ
 കാലത്തെ പ്രണയകലാനാൽ ജ്ഞാനപ്പെട്ടതിന്റെ ശേ
 ഷം പരിശുദ്ധപ്പെടുത്തുന്നതിനായി. തന്റെ അന്താഗാതാഭാസമാ
 യ കൗതുകമുണ്ടാക്കുന്നതും ഗർഭമുണ്ടായ ഒരു വൃദ്ധയു
 ളെ മാത്രവിവിശേഷമുള്ളതും, തിരുമാന്ദാസമായിരുന്ന, മധു
 രോക്തികളാൽ വെളിപ്പെട്ടവനുമായി. മരണപശ്ചാത്താപമുള്ള സമാ
 ത്തമുണ്ടായിട്ട് വിദ്വേഷമായ ഒരു വിധയസിദ്ധിക്കായിട്ട് പ്ര
 തരണഗന്ധം പുറപ്പെടുവിക്കുന്നത്. ദുരിതമുണ്ടായിട്ടും
 വിചിത്രതയോടെ പാറമേത്തോളം, ചിന്താവിചിത്രതയോടെ
 അതിനോടുചേർന്ന കൈയോടെയായ ധനസഞ്ചയവും ആളതി
 കണ്ഡത്തിലും, താൻ പാറം ചെങ്കിട്ടുള്ള ഗുഹാധികൾ
 ആളുകളുടെ കർമ്മങ്ങളെപ്പോലെതന്നെ കാലതാമസംകൂടിയതും
 അന്തരംകൊണ്ട്. തൽക്കാലം തന്റെ ജീവിതധാരണം സ്വ
 പ്രേമസർവ്വമായ ആ ജീനാക്ഷിയുടെ കടന്നു പാറാത്തു
 ളന്നു. ഒന്നിനൊന്നായിരുന്നു. വെണ്ണാലയത്തോടെ. പ്ര
 യോഗിക്കപ്പെട്ട ദാസ്യത്തിന്റെ വേഗശക്തികളോടുകൂടി,
 സുന്ദരപ്രാമണ്യം പകർന്നു ധനഞ്ജയനായിത്തീർന്നിരിക്കുന്ന
 കേൾവൻകളെ മറ്റുള്ളതും നാലുകുടിയെത്തുന്ന പ്രവേശിച്ചു.
 കൊടുംകാലാകാശം കലർത്തി ഭാവിച്ചു തിരുവാധാരമായിരുന്ന
 കണ്ഡമേയും ആ സാദർശ്യം കേൾവൻകളെക്കൊണ്ട്
 തെളിപ്പെടുത്തേണ്ടതായി ഭവിച്ചു. അതാളിൽ കാണപ്പെട്ട ഒരു
 ദാസ്യത്തിനും, കരുണയോടെയും വേറെ ജീനാക്ഷിയുടെ മന
 സ്സിൽ പ്രസാദംകൊണ്ടും ഉണ്ടാക്കി, അതാളുടെ പരിചര
 ണം മുതൽക്കുള്ള പരിചരണത്തും പ്രേമപ്രദത്തും കൊണ്ടു
 സിദ്ധമാകാത്തതായ അതാളുടെ വശീകരണത്തെ സാധിച്ചു.

അന്നു രാവിലെത്തു തുടങ്ങിയിരിക്കുന്നു. മുഖംവീഴിച്ചു നിന്നു ആ ബാധിക, വൃദ്ധയുടെയും കുട്ടിശ്രാമന്റെയും വിട്ടുപോയ കൂടെയുള്ള കേരവേർക്കത്തിൽ പാർന്നിരുന്നതായ ഗ്രാമത്തിന്റെ നിമിഷം പൂർവ്വകാലത്തേയും പ്രസ്താവനകളേയും മറന്നു ആ യുവാവിനെ സ്വകുടുംബാംഗമാക്കി അയാളോടു ഇങ്ങനെ കരോണരോഗംവന്നുവെന്നു. “നമുക്കു വേണ്ടവന്റെ പ്രാപ്തിയോടെ ഇന്നു സ്മരണയുണ്ടാകുന്നു. (ബഹുവചനത്തിൽ നമുക്കു എന്നുണ്ടായ പ്രയോഗത്താൽ കേരവേർക്കത്തിന് കുറച്ചു ശോചനാർത്ഥം.) അമ്മാവന്മാർ ശബ്ദമുണ്ടാക്കിയതു എന്നു മോശനെന്നു. എന്തായാലും ഇവിടെയുള്ള ഒട്ടും ചെല്ലയില്ലാത്ത ഒരു സംഭവത്തെപ്പറ്റി മോശൻ അറിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. (ആ യുവാവിന്റെ വാക്കുണ്ടായതുകൊണ്ട്) നല്ല കുടുംബത്തിൽപ്പെട്ടവർ അതിനു വേണ്ട പ്രാപ്തിയോടെ വന്നുവന്നുവെന്നു.”

കുട്ടിശ്രാമൻ വൃദ്ധയുടെ മുമ്പാകെയുള്ള വാക്കുപ്രകാരമുള്ള അനുമാനം, സംശയം സൽക്കാരത്തെ വാർദ്ധക്യത്തിൽ മുമ്പാകെയുള്ള വാർദ്ധക്യത്തിൽ മുമ്പാകെയുള്ള വാർദ്ധക്യത്തിൽ കേരവേർക്കത്തിന്റെ സമ്മർദ്ദത്തിൽ എങ്കിലും, നാൽ അപരബാധിച്ച ഓട്ടംവന്നതും മുമ്പാകെയുള്ള വാർദ്ധക്യത്തിൽ, മുമ്പാകെയുള്ള സൽക്കാരം ക്രാമപ്രകാരമുള്ളതെന്നു അർത്ഥമാക്കുന്ന ഒരു വാർദ്ധക്യത്തിൽ അയാൾ അതിനെ അനുമാനിച്ചിരിക്കുന്നു. എന്നാൽ വൃദ്ധ ആ യുവാവിന്റെ കയ്യിൽ ഗ്രാമിച്ചു, അയാളെ തന്റെ സമീപത്തിൽ അയാളുടെ കയ്യിൽനിന്നു കാണുന്നതെന്നു മോശനും അറിഞ്ഞു. അറിഞ്ഞു വരികയും ചെയ്തതിനെത്തുടർന്ന് വേണ്ടുന്നതുകൊണ്ട് അയാൾക്കു വാർദ്ധക്യം ശേഷിച്ചിരിക്കുന്നു.

കേശ—“അയാൾ ഇന്നു ഇപ്പോൾ മോശൻ സമീപത്തിൽ വന്നുവന്നു. ആകയാൽ സമീപത്തിൽനിന്നും കേശത്തിൽ, മോശൻ കൂടി ചോദിച്ചുകൊണ്ടുവന്നുവന്നതെന്നു മറ്റൊരാൾക്കു. വിശദമാക്കുന്നതുകൊണ്ട്—എന്നാൽ മോശൻ മറ്റൊരാൾക്കു മോശൻ ആവശ്യപ്പെട്ടതിനെ— വിശദമാക്കുന്നതുകൊണ്ട് സമീപത്തിൽനിന്നു അയാൾക്കു വന്നുവന്നതെന്നു പറയുന്നു. പറയുന്നതിന്റെകീഴിൽ വിട്ടുപോയതും വേണ്ടും ചിലമ്പിനേക്കും അനുമാനം വേണ്ട. അമ്മാവൻ... വിട്ടുപോയ... ഒരു സാധുവായിരുന്നുവെന്നു.”

വൃദ്ധയും കുപ്പുഴുതയും പരസ്പരമായി. കുപ്പുഴുത്ത് പാ
 മാൽമത്തെ പറയുന്നതിന് വൃദ്ധയുടെ അനുമതിയാത്രയും വേ
 ണിയിരുന്നുള്ളു. വൃദ്ധയ്ക്കും, ചന്ദ്രക്കാരന്റെ അനുമതിയുട
 ണെ തന്റെ വാസ്തുവത്തെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ അധീനതയെ
 പോലും സ്വീകരിച്ചാൽ അദ്ദേഹത്തെ സ്ഥിതികൾ കൊണ്ടു
 വെച്ചുണ്ടായില്ല. എന്നാൽ ആ യുവാവിന്റെ മഹാമുഖ്യ
 അയാളുടെ അച്ഛന്റെ സ്ഥിരപ്രതിജ്ഞയെ ഭാഷിച്ചിട്ടുണ്ടിനാൽ,
 അയാളുടെ അപകൃഷ്ടതയെ പൊഴുത്തുവെ നിശ്ചയിക്കുന്ന കാര്യ
 യ്ക്കായിൽ, കഴിഞ്ഞു ത്രിപുറസ്സുണ്ടിവിടെയുള്ളും “ഒരു
 സ്രാസ്രാശ്ചര്യം വഴിയെ തോന്നിയിട്ടുണ്ട്”-അതിനാൽ അവർ ഇങ്ങനെ
 യുള്ള സാമവചനങ്ങൾ പ്രയോഗിച്ചുതുടങ്ങി:—“ഞങ്ങൾ സ്രീ
 കളെ, എന്റെ കണ്ണിങ്ങനെ ഒരുതരക്കുന്നല്ലോ. ഞങ്ങളുടെ സ
 ത്രം നിന്റെ അച്ഛൻ, അമ്മാവൻ, അറിയാം, അവർ
 ചോദിച്ചു കണ്ടതിന് അറിഞ്ഞുകൊള്ളുകതോ?”

കോ—“ഇങ്ങനെ ഒഴിയുന്നു. അമ്മാവന്റെ വഴിയെയാണ്
 എനിക്ക് രൂപമില്ല. അച്ഛൻ കഴിഞ്ഞുപോയാലും പറകയുട
 ള്ള. ഞാൻ നിങ്ങളെക്കുറിച്ച് പലമറ്റത്തും അയച്ചു. നിങ്ങളു
 ടെ കാര്യം സംബന്ധിച്ചതാത്രം മറുപടികളിൽ ഒരേയൊരു
 മറുപടിയില്ലാത്തതായി പറയണം.”

വൃദ്ധ—“ഇത് സ്വാഭാവികമാകുമായിരിക്കുമ്പോൾ— ചന്ദ്രക്ക
 രനോടു ചോദിച്ചുകൊണ്ടു, അയാളുടെ സമ്മതമില്ലെങ്കിലും
 പറയാം.” ചന്ദ്രക്കാരന്റെ സമ്മതമുണ്ടാവുകയില്ലെന്നു വിശ്വ
 യമുണ്ടായിരുന്നതുകൊണ്ടു, മറുകിയ ആയതിന്നു കടപടക്ക
 ന്നെന്നു കരുതി കേൾവേണ്ടതെ” ഇങ്ങനെ പരസ്പരം പറ
 ഞ്ഞു:—“നിങ്ങൾ— ഞാൻ പറയാം യോഗ്യതകളെ— അമ്മാ
 വർത്തന മോതിരംവിൽക്കാൽ എന്ന വിശ്വസിക്കാം. അ
 തിയിരിക്കുമായ ബാഹ്യം അറിയാൻ അമ്മാവൻവേണ്ടകണ്ട
 പാദശ്രീകളെ കാണുകവിധം ഇവർവേണം—നിങ്ങളെ കൈ
 വിടാതെ സ്വകാര്യത്തെ രക്ഷിച്ചുകൊള്ളാൻ എനിക്ക് സാ
 മ്യമുണ്ടു്. നിങ്ങൾ ഏതു കടംവെക്കുന്നു അറിഞ്ഞെങ്കിൽ
 അവിടെ ചെല്ലുകകളെ വെച്ചുവെക്കണം, ഇവിടെ ചെല്ലുകക
 ണ്, മുന്നോട്ടായിട്ടുള്ള മുന്നുകൊരുന്നാകണം! കണ്ടുകെട്ടി
 ചിരിക്കാൻ നല്ലതും കണ്ടു്! (ഇങ്ങനെത്തന്നെ) ഏഴുപേർ

നൊമ്പതു വയ്ക്കുകൊണ്ടു്) “ഇതാ ശ്രീപത്മനാഭനാണു്, ഞങ്ങളുടേയും കവരദായമായ ചാമുണ്ഡരൂപിയാണു്—”

വൃദ്ധ കടന്നു് ആ യുവാവിന്റെ സമ്പത്തുതടങ്ങു്, സംഗ്രഹംകൊണ്ടു് നൂറുവെ പറ്റത്തു. “ചുറ്റുവട്ടെക്കൊണ്ടു് നിൽക്കു്. എത്രയോ വൃദ്ധൻ നീ! പാമരൻ! അമ്മാൻ തന്നമോതിരോ? അതിവേഗംപോൾ ശ്രീമാമസ്വാമിൻ, വിജയാദി എന്നുപോലും ചതുക്കാരന്റെ കല്പനകൾ തന്നാൻകാലം കഴിഞ്ഞു്തോയോ” ഇതുവെ പന്നിയിട്ടു അടുത്തു—ഇവിടത്തെയുംപോയു്.”

വേണ്ടതൊക്കെ. അന്നത്തെ സൂര്യസ്തമനം ബഹുദക്ഷിണ സൂര്യന്മാർ നൊമ്പത്തുടയംചെയ്തപ്പോൾ പ്രകാശമുള്ളതെന്ന് കേൾവൻകണ്ടതിന്നുതോന്നി. വൃദ്ധൻ വയസ്സു പതിനാറു മീനാക്ഷിക്കു രണ്ടു മാത്രമേയുള്ളൂ എന്നും, കല്പശാർദൂലനാടു സമയനസ്കന്മാരും തുല്യനടനും ആണെന്നും മറ്റുബാണവിജയ ‘വൈജയന്തി’ യായ ആ ദിനാന്തത്തിൽ ആ യുവാവിൻ്റെ അനന്തപ്രമാദമുണ്ടായി.

പൂർണ്ണചന്ദ്രനാദിച്ചു്, മന്ത്രമുത്തുകാൽ അടുകൊണ്ടു് ഉണ്ടാണെ വർത്തിക്കുന്നു. പലകയടലും, പട്ടിവാട്ടിയും, വലുക്കുവയ്കയും ഉടാതെ ഒരു വിധാനം സമസ്തസംഗ്രഹസംഹിതം സംഗ്രഹിച്ചുപോലെ ആ ബോധം സംഗ്രഹിച്ചു്താമി വിവരണം. മന്ത്രമുത്തു നാലുകെട്ടിന്റെ കിഴക്കെത്തീർത്തിൽ ഇരുന്ന് ചതുരാരധനം ചെയ്യുന്ന വൃദ്ധനും കേൾവൻകണ്ടതിന്നു മീനാക്ഷിക്കു തൽക്കാലസ്ഥിതിയുടെ മനോഹരതയും ഭാവിയുടെ മധുരിയും മനസ്സിൽനിക്ഷിപ്തി, സാസനംഭാവമെന്നതു പരമായി വരികുന്നു. ഉത്സാഹംകൊണ്ടു് മുന്നോട്ടേക്കു് ഇരേപരകഥാവാചനം തുടങ്ങുന്നു. ചിത്രവിശ്വേശ്വരൻ പാമരനപ്രമാദമായ സേവനത്തിൽ സമാധിസ്ഥനായിരിക്കുന്ന ഹരിപത്മനാഭനയോഗീശ്വരനും ചെവികളെ വാഴ്ത്തിയിരിക്കുമാറു്, വൃദ്ധന്റെ നിയോഗപ്രകാരം മീനാക്ഷി ഭഗവതിസ്തോത്രമായ ചില ശ്ലോകങ്ങളെ ഗാനംചെയ്താൻ തുടങ്ങുന്നു.

ഹാ! “ഭോഗങ്ങളെല്ലാം ക്ഷണപ്രഭാമാലയ്ക്കു് മെന്നുള്ളതു് ഏതൊരു അവിതർക്കിതം ഭരണ. കാലചക്രമെന്നതിന്റെ

വേഗം ആറിഞ്ഞു? മിനൽകൂടാതെയും ഇത്രവധ്വംഗവിപാ-
 തം എത്ര ദീർഘനേരത്തേക്ക് നേരിടുന്നു? മീനാക്ഷിയുടെ സംഗീ-
 തമധുരഗതി ആ സ്വപ്നത്തെ പ്രവഹിച്ച് അവിടത്തെ ഗായക-
 പക്ഷികളുടെ പ്രാഗല്ഭ്യത്തെ സമുദ്രമെന്നും കെട്ടിച്ചുതുരുപാലെ,
 ചിമ്പനിയേതു് അപിസംഗമമായി പ്രാപിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന നാഗ-
 സ്വപ്നം പൊന്നുനാരയ നിപകൊള്ളുന്നു. ശംഭോമായി അവി-
 ട്തിന്റെ മുഴങ്ങിക്കൊണ്ടിരുന്ന ചന്ദ്രക്കാരന്റെ അർദ്ധനാസത്ത-
 ൾ അമർന്നു കിടന്നു. ആശ്ചര്യസുഖകരമായുള്ള ചിഹ്ന ശബ്ദങ്ങൾ
 മാത്രം മദ്ധ്യമതം വാരിച്ച് മന്ത്രമേതു് എത്തിക്കുന്നു. അടു-
 തുള്ള പൊലകൾപോല അവിടെ പരമോന്നതം ഉപേക്ഷിക്കപ്പെട്ട
 തുടപാലപരിശുദ്ധസമഗ്രമായി തീർന്നിരിക്കുന്നു. സുസ്തവനനാ-
 യ കപ്പലുമാം ചിമ്പനിയെന്നും വിശേഷപരിശുദ്ധതയാൽ ആ-
 കർഷിതനാകുന്നു. ആശ്ചര്യമേന്മയെങ്കിലും പക്ഷേ മറ്റൊരു അയാൾ
 മറ്റൊരു മൂന്നുപക്ഷത്തും മുമ്പിൽ ഭവനോത്തരവനെന്നപോലെ
 വക്രവക്രനായി എത്തുന്നു. എന്തൊരോരുകരമായുള്ള സംഗ-
 മത്താൽ സംഗമിക്കാക്കപ്പെട്ടുതുടപാലം ആളുകൾ ഓടിച്ചു
 ഓടുന്നു. പാദശബ്ദങ്ങൾ കിട്ടിക്കളയ്ക്കു വഴിയിൽ കേൾക്കുകയുണ്ടു.
 ചിമ്പനിയേതു് ഭാഗ്യമായി അഗ്നിയിൽ പൊങ്ങിപ്പോ എന്നു
 സംശയിച്ച്, കേരവർക്കത്തു് അവിടേക്കു ചെന്നപ്പോൾ ഭാ-
 വിക്കുന്നു. കർമ്മവിപാകഭാവനകൊണ്ടു് അയാളുടെ ഗമനത്തെ
 വൃദ്ധ പ്രാപ്തനാക്കുന്നു. കറച്ചുനോക്കത്തു് പാടിസാപ്രദേശ-
 മെല്ലാം വിശുദ്ധമായി. അതന്നും കിട്ടിക്കളയ്ക്കു വഴിയിൽ കേൾ-
 ക്കപ്പെട്ട പാദവിന്യാസശബ്ദങ്ങൾ പെട്ടെന്നു മന്ത്രമിടത്തു പ-
 ടിക്കൽ എത്തി. പാശാധിവാസാലോചനാലോ വാതൽ തുറപ്പാൻ
 ഒരു വഴിയുണ്ടായി. കേരവർക്കത്തും മറ്റും മുഖത്തോടുമുണ്ടും
 നോക്കി ആശ്ചര്യഭരിതമായി മുറങ്ങിറങ്ങിനിന്നു. പടിവാതു-
 കളുണ്ടായ വഴി അതിഭാവനാമായി മുറുകി. അപ്പോൾ പാദാ-
 രംഗം ചെലിപ്പെട്ടുപോയി എന്നു വൃദ്ധ മാനസമിട്ടു. വൃദ്ധയുടെ
 പാവശേഖരം മീനാക്ഷി പാടിത്തുറന്നു. മറ്റൊരുവരുടെ മുഖത്തു
 കണ്ടുള്ള കഷിണങ്ങളെയും കണ്ടു്, ഹാസ്യാസക്തനായിട്ട്
 കേരവർക്കത്തു നിന്നു. എന്താണിതും വിചിത്രതയാൽ കണ്ടിട്ടു-
 ണെന്നുള്ള ചൈതന്യമോടുകൂടി കപ്പലിൽ മുന്നോട്ടുള്ള വാതൽ
 തുറന്നു. നെപ്രവൃത്തപോലെ വാതൽപ്പടിയും ശ്വേതാഭമെന്നുള്ള
 കല്ലുപാലവും ഭേദിച്ച ഒരു നെപ്രവൃത്തം ആ മുന്നോട്ടുണ്ടായി.

വാർത്ത, കോൽക്കാരം, കൂറാറ് മാലായ മദ്രാസികളായ മുൽപ്പോന്മാരും, ചുവന്നപശുക്കാരായ വിറ്റുക്കാരും, കണികളും തടസ്സമായി എത്തിയിരിക്കുന്ന വീരായ കാരാ, ഭൂതസമുദ്രമായ ഉമ്മിണിപ്പുഴയുടെ മോടോപത്താൽ നയിക്കപ്പെട്ട്, വൃദ്ധ മനുഷ്യരുടെ മുമ്പിൽ വന്നു. അങ്ങയത്തിലെ മോശത്താൽ അറിഞ്ഞുപോയ വിവിധവാതിരുന്ന ജനതയെ അന്നിനാത്തിനടുത്ത ചന്ദ്രക്കാമനാ മന്ത്രികൻ, അദ്വൈതം ആർത്തിക്കിടയിൽ അകപ്പെട്ടു കൈക്കിഞ്ചുകൊണ്ടുവന്നുപോകയാക്കപ്പെട്ടു. അദ്വൈതന്റെ മുമ്പെ പാഞ്ചാലീസ്ത്രാധാരണമാവമാവത്തിൽ ഭീമസേനന്റെയുപാപം നാസിനപ്രദമായിത്തന്നെ എങ്കിലും, ആ മഹാസാധനം അദ്വൈതന്റെ അസസമസ്രങ്ങളും മറ്റോ മഹത്തായ പ്രാണകൊമ്പു കേവലം ഉണ്ണുവേണ്ടായി നിന്നതേ ഉള്ളൂ. ദൂകാത്തിൽ മുമ്പായി ഉണ്ടാകുന്ന വിശ്വവസ്തു മുമ്പായി സകലം വിട്കെ, ചന്ദ്രക്കാമനാകുന്ന പ്രതാപവാനും അദ്വൈതന്റെ കയ്യിൽ കളിയിലെ വീരഗുണന്മാരും കാണുക, ഒരു പ്രാണിയിലും പ്രാണിയിലും --ഹാ കണ്ഠ! പ്രാണമുണർത്തിയിട്ടില്ല --വെന്ന്, ഒരു സമരംവെച്ചുമുണ്ടാകാതെ, സകലംഗുണമകന്നും പമ്പരധാർമ്മികം ആയ കേശവൻകണ്ഠ, പാഞ്ചാലീസ്ത്രകന്റെ നേതൃത്വത്തിൽ ആ ക്രിയാ സന്ദർഭംകൊണ്ട് ആത്മജ്വലത്തിൽ മുക്കി വീണുനീന്തിയിൽ, നാഹൃതപാലത്തിന് ഉത്തരവുവാൻ അകലണംകൊണ്ട് വാലാലികാ-ഗുണനായി അവിടന്ന് യാത്രയാക്കപ്പെട്ടു.

അദ്ധ്യായം നം.

“ കിഷ്കിന്ദയനായ ചോരനണിഞ്ഞു.

പ്രാണമിത മഹിമകരം

അമ്മേയെ നോക്കിത്തന്നു ”

ഉമ്മിണിപ്പിള്ളപുരമന്ദിരത്തിൽ ഭാഗ്യസന്ധാനശീലി
 ന്നെ നോക്കിച്ച് ഹാപിഷ്ഠനായ പഞ്ചികാണത്താൽ കഴി
 ത്ത കച്ചകടവിട പൂർവ്വദർശിത നിവൃത്തി പ്രാപ്തനും
 ചെങ്കുളം കളപ്രാക്കോട്ടവനത്തിൽ പ്രത്യക്ഷനായ കയ്യൊപ്പ
 യ്ക്കു യോഗ്യനായ ചോരനെ, നീക്കിത്തന്ന കേരവപിള്ള അ
 സിദ്ധിതനായി പ്രാപ്തനായിട്ടു ഒരു ചെങ്കുളം അടുത്തു
 ഉണ്ടായിരിക്കുന്നതായി സംഭവിച്ചു. ഈ യുവാവ് അറാ
 ത്തിലായിട്ടു വന്നതായ്ക്കു, അപ്പോഴത്തെ വശത്തായി അനന്ത
 മോതിരത്തിന്റെ പാദത്തിൽ അറിയാതെ തുടർന്നിട്ടു,
 അയാളോടുകൂടി കളിച്ചിരുന്നു. ഈ അടുത്തു തമ്മിൽ നടന്ന
 സംഭവങ്ങൾക്കിടയിൽ, തിടയ്ക്കായി പാർത്തിരുന്ന അ
 പ്രാമുഖ്യത്തെക്കണ്ടു, നന്ദി പ്രകാശമായിത്തന്നെ ചിലകാ
 ണ്ങ്ങൾ സാധിക്കുന്നതിന് തമ്മിൽ മനോഹരമായ കേ
 രവർത്തിൽ സന്ദർശിച്ചിട്ടു. “പുതു പാൽക്കുട
 പോലെ” താൻ പ്രവർത്തിച്ചതിനെ അതും കണ്ടിട്ടുള്ളതി
 ലോസത്തോടുകൂടി കേരവപിള്ള നിവർത്തി സന്തോ
 യം, കേരവർത്തി നിവർത്തി വൃദ്ധസഞ്ചാരത്തെയും, അ
 സ്സോവയുടെ പുത്രനായ വൃദ്ധനായ യുവാവോടൊന്നി-
 ന്നിൽ നിന്നുപോകുകയോ, അന്നാതിരിയെ പ്രാപ്തനാ
 ന്തെ അ പ്രാമുഖ്യം പാർത്തി അഗ്രന്ഥാർത്ഥിയിൽ കഴി
 ക്കാൻ നിശ്ചയിച്ച് പ്രവർത്തിച്ചതായി പ്രകാശിച്ചിരുന്ന ച
 ത്വനാഥർത്തനെ കാണാൻ സന്തോഷമായി ഭാഗ്യവശ്ശന്ന
 ഭൃഷ്ടിപാതന സ്മരണയ്ക്കു പിൻതുടർന്നുവന്ന കേരവ
 പിള്ള ഉത്സാഹമയമായി അസ്സോവയുടെ ചോരയായി
 കളിച്ചിരിക്കുന്നതിനെ പ്രത്യക്ഷമായിക്കണ്ടു സമാധാനിച്ചു
 കൊണ്ടു ചോരയായി കൊണ്ടുവന്നു. അനന്തമോതി
 രം സംഭവമായി പാർത്തിയെന്ന പാദത്തിൽക്കു അടുത്ത

ദിവസം തന്നെ മഹാമാസമേക്കിൽ ധരിച്ചുകൊള്ളാമെന്നു അത്യാവസ്ഥൻ വാങ്ങും ചെയ്താൽ അമാത്രിയോടു കൂടി കേരവപിച്ചു തന്റെ വാസാധമവത്താളും മേങ്ങി.

പടിഞ്ഞാറു വശത്തുനിന്നു തിമാലകൾ മേങ്ങയോടു കൂടി ഏകാദശയെ ചേർത്തു, സമീപത്തുവെക്കുന്ന ഒരു നാഗസപാക്കാരൻ ഉണർന്നു ആസന്നാഭത്തിലെ വിവരമേറ്റുകൂടി “സാ.രി.ഗാ.മാ.” എന്ന സപാക്കയെ സാധകം ചെയ്തു, ശാസ്ത്രാനുസാരിയായ ഒരു കരകൻ ഏകാദശപ്പിന്നെ കൂട്ടമായി ത്രികാലത്തേതെന്നുള്ള ഗർഭത്താടു ചിത്തം ചെയ്തു, അപ്പോൾ ഒരു അപേതമന്ത്രി പാലയച്ചിട്ടിരുന്ന വാവൽ സൈന്യത്തിന്റേ കാവൽ പണിക്കാർ കണ്ണാൽക്കൂട്ടത്തായ കാലമുപനിൽക്കൊണ്ടു നവരാത്രിമേക്കെ അറിയിച്ചു, വാക്കോഗവീഡിതനായ ഒരു വൃദ്ധക്കുറുപ്പൻ ഉറക്കപ്പായിൽകിടന്നു “പിൻകാലിത്തൽ കടിച്ചു മേത്തകട്വിടാഞ്ഞു” കഥാവാചനാൽ കണ്ണുനെയ്യൊഴിച്ചിട്ടും, കേരവപിച്ചുകൂടി അറിവെപ്പുകാരിയും സാമ്രാജ്യാധിപനായും സംബന്ധിച്ചിരുന്ന ഒരു അന്താരാജ്യമേക്കിയും ആയ ‘ഭഗവതി’ എന്ന സ്ത്രീയെ നിരയിൽനിന്നുണർത്തി. ഉത്തമസ്ഥാനസമം ആഗമമേക്കുന്നു ഉണർത്തിച്ചു. ഈ വക സാഹകാരികളെ എല്ലാം അറിയും ശപിച്ചു കൊണ്ടും, സ്വദിനമേക്കുന്ന ഭാഗമാത്രം ഭാഗം പോലും വെക്കുന്ന അന്തരികുന്ന ആ സ്ത്രീ അപ്പോൾ കൂട്ടത്തിലേക്കു യാത്രയായും വന്നുപോകുന്ന ഡെടുത്തിൽ പുറപ്പെട്ടു. എന്നാൽ, അതുപോലെതന്നെ പാലയച്ചുകൂടിയും പലതും പുറയിറക്കുന്നതും ആ സ്ത്രീ ഉടനെതന്നെ തിരിച്ചുവന്നു, മിഥിസാധനങ്ങളെ തന്റെ സർവ്വഭാഗത്തായ കേരവപിച്ചുകൂടി വിളിച്ചുണർത്തി എല്ലിട്ട്, അക്കാലം സംബന്ധിച്ചു തന്റെ സകലവും അറിവെക്കുന്നതാടു നിർമ്മിക്കപ്പെട്ടു എന്നല്ല ഭഗവതിൽ, ചാടിവീണു അന്തരവന്നുമാ ചാടായ് പൂർത്ത നോക്കുൻ പാടിനെ മിഥിമാണങ്ങളുടെ ഉച്ചാണങ്ങളാടു കൂടി വീണ്ടും ധാരണം തുടങ്ങി.

പാലാതും പറയുകയാണെങ്കിൽ, ആ സ്ത്രീക്കു അച്ഛൻ മേക്കാൽ നൽകപ്പെട്ടതാകും “ഭഗവതി” എന്നായിരുന്നു. ൧ നമുക്കുണ്ടുള്ള സമീകരിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന “ഭഗവതി” എന്ന

ക്രമീയോടു തുല്യമായ വിശിഷ്ടാക്ഷാസൂത്രമായി അവർത്തിച്ചു വന്നിരുന്നു. ഇതിനു പുറമെ, ഭർമ്മദന്മാർ ഉപദേശോത്സാഹത്താലു ചിലർക്കുള്ളും ആ സ്ത്രീക്കു വശമായിരുന്നു. അക്ഷാഭരണാനുഗ്രഹമായ ആ മന്ത്രവാദിവിദ്യയുടെ മാതൃകപ്രയോഗത്തിൽ ഓ, സ്വപന, ഹിം, ക്ലീപ! എന്നുള്ള പ്രണവാദിപദവികൾ അഭിഷിക്ഷിക്കുന്നത്, ആ ദാഹത്തോടു യുദ്ധമായ ഉച്ചാടനത്തിൽനിന്ന് അവയുടെ സഹായപേക്ഷയായ ജാഹ്നം അറിഞ്ഞിരുന്നു. സകലകർമ്മങ്ങൾക്കും ഈ സ്ത്രീക്കു പ്രത്യേകമന്ത്രങ്ങൾ ഉണ്ടായിരുന്നതു മൂലമെ, കൊതിച്ചിരിക്കാനും മറ്റുക്കുതല്ലാതെ കടപ്പിന്നങ്ങൾക്കും പാർക്കാനും ഇവർ 'സ്വപനം' ആയിരുന്നു. പ്രതിമസ്തംഭീകാരത്താൽ ദാഹമന്ത്രശക്തി ഹരിക്കപ്പെട്ടതുകൊണ്ട് ഈ പാണ്ഡിത്യം സിദ്ധാന്തിച്ചിരുന്നതിനാൽ, അവയുടെ ഈ മികിതകളെ അഭിഷിക്ഷിച്ചു അതു മേലും ദിവ്യസൗഖ്യം വരിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. മാമാപേക്ഷകൾ പ്രത്യേക 'കപാലസ്തംഭ' വായിക്കുന്ന ഈ പുരുഷദേവതാധിപതിക്കു്, അയാളെയും തോല്പിക്കാൻ ഭരണ വിശിഷ്ടവശമിതം ഉണ്ടായിരുന്നു. "സമാഹൃതാനുഗ്രഹാണി" എന്നു് അനക്ഷാകക്ഷിയായ ആദാ അമാകാരം പാലിക്കുന്നതിനെ കേട്ടു ധരിച്ചിട്ടുണ്ടായിരുന്നതിനാൽ, പാലകവൃത്തിയോളം പാലിച്ചതും ഉപകാരപ്രദമായ പാണ്ഡിത്യമി മഹോന്നിശ്ചയം വിശ്വസിച്ചുകൊണ്ടു്, ഇവർ സ്വപനമായ ഒരു പാലകമിത്താമണിയെ വിളിച്ചു്, പാണ്ഡിത്യമോടുകൂടി അമാലകാർണ്ണാഭി ദാഹം, പാണ്ഡിത്യമോടുകൂടി മോക്ഷദാഹം, പാണ്ഡിത്യമോടുകൂടി പാലകവൃത്തിപാദേവതയായ അഗ്നിദേവതാ സങ്കോചനദാഹം ചെങ്കുറിയെക്കൊന്നും, കേരോപിച്ചയുടെ ശുശ്രൂഷയായി വന്നുചേർന്നിരുന്നതാണ്. ഔരോരത്തിലുള്ള കൊണ്ടു്, സർവ്വമാ അതാപേക്ഷയായ മഹാമാമാപോടും കയർക്കുമായിരുന്ന കേരോപിച്ചയോ ക്ഷമാപേക്ഷാപദേശിയായ ഈ നാളുകാലിയോടു ചോദനപോന്നിരുന്നു.

“മാമാകരോദാഹം” എന്നു നായർക്കുറേക്കും മേലിൽ അസ്തിവാസ്ഥാപനം മാത്രം കാവൽപണിക്കാറിനായി സേവനം ഈ നമ്പ്രയും ആ മഹാപുരുഷനും—അദ്വൈതവിദ്യ—“മക്കൾ” എന്നും “അക്കൻ”

എന്നും പാസ്‌പോർട്ട് വിളിച്ചുവന്നിരുന്നു. രണ്ടുപേരെയും അന്യമന്യപാതകൾ അവരുടെ പാലായ പ്രാദേശികർക്കെന്ന് അന്യായം സാക്ഷാത്കാര്യ അനുകൂലമായിട്ടും എടുത്തു എന്ന് ഇരു കഥാകൃത്തുക്കളാണു, 'ദേവികോട്' എന്ന പുതിയപേരായിട്ട് സൂക്ഷ്മമായ പൂർവ്വചിത്രത്തെ ഉപയോഗിച്ചുപോയു' എന്നും അറിയിച്ചുവന്നു.

[illegible]

റിയ അഗുഹിയ കടവും ആ ദീപപുര വാ ഏറ്റവും ഉയർന്നു ചെ-
 ള്ള. ഈ ദർശനത്തിൽ വിശിഷ്ടമായിത്തന്നെ അഗുഹിയയുടെ ഉ-
 ന്നത്തെ വെച്ച്, കേരളത്തിൽ ഉണ്ടായ ബുദ്ധിയിൽ ഒരു ദാമ്യത
 ഉണ്ടായിട്ടുണ്ടായി. അതിനെ കണ്ടുവന്ന ദുർഗ്ഗാഭയംകൊണ്ട്,
 അന്റെ അനുമാനം ശ്രീയാടുന്നതിൽ ദാമ്യതയിൽ വെച്ച്
 വെറുത്ത ഭക്തിയായല്ലാതെ ഗൗരവമായിട്ടും അമാർഗ്ഗം
 യിട്ടു. ആ വെറുപ്പിൽ മറ്റൊരുതരം, ബാഹ്യസമ്പന്ന
 മായുണ്ടായ ദാമ്യതയും പരിവർത്തനം ഉണ്ടായിട്ടുണ്ടായി. കി-
 ഞ്ചെയ്താൽ ഒരു ശാസ്ത്രം കണ്ടുവെച്ചിട്ടുണ്ടായിട്ടുണ്ടായി. ദി-
 ക്തിയെക്കുറിച്ച് അഗുഹിയയെ കണ്ടുവെച്ച് കേരളം കണ്ടുവെച്ചു.
 യാൽ മനസ്സിൽ ജന്മസിദ്ധമായുള്ള ദാമ്യതയെ കണ്ടു. അ-
 യാൽ പുറത്തുവെക്കുന്നു. വെറുപ്പുള്ള ഒരു ദാമ്യതയെ
 അയാളുടെ മിന്നാശക്തി ഇങ്ങനെയാണെന്നു അനുമാനം ഉണ്ടായി.
 മറ്റൊരു അനുമാനം ഉണ്ടായി. അതിൽ ദാമ്യതയെ സമ്പന്നമാക്കി
 അഗുഹിയ അനുമാനമായ ശ്രീയാടുന്നതിൽ ദാമ്യതയെ സമ്പന്നമാക്കി
 നിന്നുണ്ടായി. ആകർഷണമെന്നു പറയപ്പെടുന്നത് അഗുഹിയയെ
 ന്നിതിപ്രകാരമാണെന്നു അനുമാനം ഉണ്ടായി. അതിൽ അന്റെ
 അനുമാനത്തിനെപ്പറ്റി? ഉൽകൃഷ്ടമായ സമ്പന്നത്തെ പ്രാപിച്ച്
 മനസ്സാക്ഷിയെക്കണ്ടു. കണ്ടുവെച്ചിട്ടുണ്ടായിട്ടുണ്ടായി. മനസ്സാ-
 ഷൽ കണ്ടു വെറുപ്പായിട്ടായി അനുമാനം സമ്പന്നമാക്കി
 വിട്ടിട്ടുണ്ടെന്നു അന്റെ ഉദ്ദേശമല്ലെന്നു. പ്രാണാധാരത്തിൽ
 അതിലും നിത്യജ്ഞാതമായ മാനസാക്ഷിയെക്കണ്ടു. മാർഗ്ഗമില്ലാതെ
 ദുഷ്ടതയെ അതിൽ പ്രവേശിപ്പിക്കുന്നതിൽ ദാമ്യതയെക്കണ്ടു.
 അനുമാനം ഉണ്ടായി. കൈവെള്ളയെക്കണ്ടു. മാർഗ്ഗമില്ലാതെ
 തുറന്ന അഗുഹിയ ഇതിൽ യാദൃച്ഛികമായി വിശ്വസിക്കുന്ന
 പോലെതന്നെ തുറന്നു എന്തായിട്ടുണ്ടെന്നു. ഈ സമ്പന്നി-
 യിൽ ഒരു ഉദ്ദേശം ഉണ്ടു. ഹരിപ്രസാദത്തിൽ അഗു-
 ഹിയ ഇതിൽ ഉദ്ദേശമെന്നു പറയപ്പെടുന്നതിൽ ശ്രീയാടുന്നതിൽ
 നായി പതിക്കുവാൻ പോകുന്നു. ഇങ്ങനെയുണ്ടായ മാനസ്സാ-
 ഷൽ ഹരിപ്രസാദത്തിൽ ഉണ്ടായിട്ടുണ്ടായി. എന്തിനെപ്പറ്റി,
 അനുമാനം മിന്നാശക്തി ഉണ്ടായിട്ടു. ദാമ്യതയെക്കണ്ടു.
 ദുർഗ്ഗാഭയം ഗൗരവമായി വിമിശ്ശനം ചെയ്തും കേവലമായി

വീണ്ടും തനിക്കു സഹജമായ ദ്രവ്യമനുസൃതയെ അവലംബിച്ചു എഴുന്നേറ്റ്, വസ്ത്രമേയും അംഗുലീയങ്ങളെയും യഥായുക്തം ഗോപനം ചെയ്തു. അപ്പോൾ ഭഗവതി എന്ന സ്ത്രീ സ്നാനം കഴിഞ്ഞ്, തോർത്തായയും പാദുവകളുമായിട്ടും വിറച്ച്, “നാനായന! സാധായന! എന്തെല്ലാം കണ്ടു മൂച്ചി എടുക്കുമെന്റെ തമ്പുരാട്ടി!” എന്നു പരിതപിച്ചുകൊണ്ട് എഴുതി, കേശവനിലൂടെ വീച്ചിച്ച് ഒരു കോണിൽകൊണ്ടുപോയി താൻ കൊണ്ടുവന്നു കൊടുത്ത വസ്ത്രത്തെ എടുത്തു എന്നു ചോദ്യം ചെയ്തു.

കേശ—(ഉറക്കത്തിനിടയിൽ നാലു നാൾ സംശയിച്ച ഒരു കാസംചും വെച്ചിട്ടുണ്ടിരിക്കുന്നു എന്നു തീച്ചയായിക്കൊണ്ടും) “ആ വൃത്തികെട്ടുണ്ടിനെ കളഞ്ഞു. അതാൻ പെട്ടിയിരിക്കുന്ന ഇരുന്നിടത്ക്കാലമെന്നു എടുത്തുകൊള്ളണം.”

ഭഗ—“എന്റെ ചെതറാപ്തം പക്ഷിച്ച്, എന്റെ മക്കളെ കൊടാറാം തരം. അപ്പോൾ ഏകാന്തമായി വെന്താ കുറിക്കേണോ പോട്ട്” (അതിനുമുമ്പായി) “മുണ്ടിനെ ഇപ്പോ ചൂടണം. കൊളുക്കുവിൽ വില്ലാൻ വീഴുവു ആളുകൾ! വെട്ടുകൊമ്പാസം അതുകൊമ്പാസം ആദരാ ചെയ്തുട്ട്! കരുതുന്നതുകെട്ടി മാവാവിട്ടുണ്ടിന് അക്കുറാരിൽ കച്ചം നമ്മുടെ നടയിലേ കണ്ടുളള. എന്റെ മക്കളെ ഓക്കിക്കണം.”

കേശ—(ഒന്നും മനസ്സിപാകാത്തകൂടിയിൽ) “കൊവേയാ? എവിടെ? ആതമെങ്കിൽ അക്കന്റ് എല്ലാത്തോഴും കിനാവും പേയുതന്നെ. കേ കേ! വിറയ്ക്കു താ. അക്കന്റെ മക്കളെപ്പറ്റി ട്കുന്നില്ലയോ?”

ഭഗ—“കുന്താപോ എന്റെ പയ്യമനാവാ? പേയൊ എന്റെ പൊന്നുക്കുട്ടിമക്കളേ? പേപ്പുവതിക്കേതു പേയ്? കുന്താക്കൊണ്ടു ചെമ്മന്തിന് ഏതു കുന്താവ്?” (മുരളിതത്തോടെ) “വൃദ്ധയസ്തി-പുണിക്കൊപ-ചെയ്തിരിക്കുന്നു. തൃപ്തികിടക്കുന്നതെ

* ചിത്രാൽ പൂമ്പ് കട തുറക്കുന്ന ഒരു ദർശനം അതിന്റെ പുലിൽ ഒരു ദർശനം കാണുന്നത്. ഈ ദർശനം ബലാതകാരമേ ഒരു സ്ഥാപനമെന്നു ചിത്രവിചാരിക്കുന്നു.

ന്നു ഞാൻ ചൊല്ലണം. എന്റെ മനോഹരയാണെ, തൂണിയെ കരിച്ചുകളയണം—അതു ചങ്ങന—നമ്മെ വിചിത്രീകൃതാർ—പിടിച്ചിഴക്കുമെന്നാ!” (വയററത്താണ്ടുകയ്യാലും തടിക്കൊണ്ടു) “അതാ അവിടെച്ചെന്നുനോക്കിൻ! നമ്മുടെ വഴിയെത്തന്നെ, കോവിയിന്റെ നടുമുനപി— നവകാടി നാരായണൻചെടി അണ്ണാപ്പുകൊ കത്തി, കീച്ചൻ മാച്ചനെ—എന്റെ പൊന്നമ്മിണി, കീറിയെപ്പുറം, മലതി ഇടിയിരിക്കിണി! ചെന്തകൊടി—അതാ, കേടിലിയെ അമ്പൽ ഏഴും ഒപ്പാതം കൊണ്ടെന്ന ആയി മേടെ കഴുത്തിലുമെണ്ടു” ആനകൊടുത്തുപൊന്നു. എന്റെ മക്കളുടേപ്പോലുംപോലും—”

കേരവപിള്ള പുറത്തുനിന്നു പുറപ്പെട്ടു മകനോൾ ആ കർമ്മിത്തനകയാൽ വിശ്വസ്തനായി നിന്നതുകൊണ്ടു, ആ സ്ത്രീ പിന്നെയും ഗുണദോഷിപ്പാതം വർണ്ണിപ്പാനും തുടങ്ങി. കേരവപിള്ള അവരെ നോക്കി ഹൃദയമുതലിലുള്ള തന്റെ നാസികയുടെ മുകൾ മൂണ്ടുവിൽ അടുപ്പിക്കമാത്രം ചെയ്തു, വസ്ത്രത്തോളമിട്ടു അവാരിന്തിന്നു ഒരു ശബ്ദം പുറത്തു വന്നുപോക അതെന്ന് ആഞ്ഞുപിടിച്ചു. കേരവപിള്ളയുടെ പ്രേരണപോത്താലും, നിശ്ചപതയാലും ഉറ്റുന്നതെയ്യായ ആ സ്ത്രീ ആ നാട്യത്തിന്റെ സാക്ഷേയും അതിന്റെ വ്യാപ്തിയേയും സൂക്ഷ്മമായി ഗ്രഹിച്ചു. തന്റെ സ്വന്തകാർപ്പങ്ങൾ കവിഞ്ഞുള്ള സംഗതികളൊന്നുംതന്നെ താൻ ചൊല്ലിയിട്ടില്ലെന്നുള്ള നാട്യത്തോടുമിടി, വാമുദക്കി അമർത്തിക്കൊണ്ടു അവർ ഗൈരവാദപത്തിൽ അവിടെ നിന്നു തിരിച്ചു.

ജനകാക്ഷിന്റെ ശബ്ദം മുഴങ്ങു, വൃക്ഷമായി കേട്ടുതുടങ്ങുകയാൽ കേരവപിള്ള പടിഞ്ഞാറു ചെന്നു നോക്കിയപ്പോൾ, അല്ലം വടക്കു ക്ഷേത്രത്തിന്റെ മുൻഭാഗത്തു വലിയൊരു ജനതതി ആ മഹാഭാഗാസംഭവത്തെ ദർശിപ്പാൻ, മൂടിനിൽക്കുന്നതായി കാണപ്പെട്ടു. ആ കാഴ്ചകാണാൻ ഓടുന്നവരിൽ ചിലർ, കേരവപിള്ള രാജകാർപ്പസംഹിതയോണെന്നുള്ള വിചാരത്തോടുമിടി, “അതൊന്നാണുപിള്ള?” എന്നു ചോദിച്ചു. ഉത്തരം കിട്ടാതെ വായനത്തെ തുടങ്ങും. ഒരു മുമ്പുകിട്ടിവിടുന്നതിനിടയിൽ “രാജ്യമു മടിയൻകൊടി! പുറത്തുനിടയിലും പേയായാൽഅവിടെ പിന്നെ കാണുവാനാ” എന്നു പാതി

നും ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ ഉപാസനശക്തികൊണ്ട് തെളിഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. അതിന്റെ വിശുദ്ധസംഗതിയേക്കുറിച്ച് ഗൗരവമായ അന്വേഷണം നടത്തേണ്ട ആവശ്യമില്ലെന്ന് ദളവായ മതപ്രായശ്ചിത്തത്തിന് വിശ്വാസമായി നാൻ ഉപദേശിച്ചിട്ടുണ്ട്. കൊടാത്തിൽ നിന്നും ആ മോതിരം രണ്ടാമതു മോഷ്ടിക്കപ്പെട്ട സംഗതി പാശ്ചാത്യർക്കിടയിൽ നിർബന്ധിച്ചതും നാൻ തന്നെ. ആ പാശ്ചാത്യർക്കിടയിൽ വസതിയുടെ ഏകദേശം പുരാതനഗുഹയെന്നു നടത്തപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. മറ്റുള്ളവരും അറിഞ്ഞിട്ടുള്ള ഈ സംഗതികളേയും, പൂർവ്വാശ്രയിച്ചും മറ്റും നാൻ അജ്ഞാതമായി സംഭവിച്ചിട്ടുള്ളതിനേയും, സംഗമഗ്രന്ഥമായ മോതിരം ഏൻ്റെ കൈവരും എത്തിയിരിക്കുന്ന അതിഗൗരവമായ സംഗതിയേയും ഒന്നായിച്ചേർന്നു ചിന്തിച്ചുപോൾ, ആ കൊലപാതകം തന്നെ ഏതുവിധം ബാധിച്ചുക്കൊണ്ടിരുന്ന സംഭവം അയാളുടെ ബുദ്ധിയെ ശുദ്ധമായി ക്ലേശിച്ചിട്ടുണ്ട്.

ക്ഷണനേരംകൊണ്ട് കാൽപ്പാർ, അധികാരി, ചേരമാനക്കാർ, മാസപ്പടി മുതലായവർ എത്തി, പ്രേതത്തേ പാശ്രോധിച്ച്, കണ്ട വിവാങ്ങുകൾക്കു ആണ്ടു മാസം തീയതി മുതൽ “ഇപ്പടിക്കു കണ്ടപ്പോൾ” എന്നവസാനിക്കുന്നതുവരെ, ഏകവാചകത്തിൽ, പന്ത്രണ്ടു നെടിയോളംകുറവു മുഴുവൻ ഇരുപതുവു നിറഞ്ഞു, ഒരു യാദാസ്തു നല്ലൊരാൾക്കും, നാരായണവർക്കും കണ്ടുകൊടുക്കും, ശവശരീരം ഭാഷാദികളേ ഏൽപ്പിച്ചു രസീതുവാങ്ങുകയും, കൊലപാതകക്കാർ ആരെന്ന് അവിടെ കൂടിയിരുന്ന മഹാജനങ്ങളോടു ചോദ്യംചെയ്യും ചെയ്തു. അവിടെ എത്തി കാഴ്ചകളെല്ലാം കണ്ടുകൊണ്ടു നിന്നിരുന്ന സാബദീക്ഷിതർ മുന്നോട്ടു കടന്ന്, നാരായണനെ തൊടാതെ “അടിവെ, അന്ത വെച്ചിടുകടത്തിവെ, ചിന്നതാക ‘കേ’ കാരം കൊത്തിയിരിക്കാം” എന്നു എതിർചോദ്യംചെയ്തു. കാൽപ്പാർ നാരായണനെനാക്കി, “ഉണ്ട്” എന്നുത്തരം പറകയാൽ, “ആനാൽ, അത് നമ്മുടെ കേശവർക്കുണ്ടുതോക്കും, കണ്ണാലും കാതാലും ബന്ധനം ചെയ്യപ്പെടാൻ. ഇതിനെയ്തു നമ്മുടെ അനുജന്മാർക്കുണ്ടായിട്ടു” എന്നു പാശ്ചാത്യവായ ദീക്ഷിതർ ബ്രഹ്മശ്രീഗൗരവത്തോടു സ്വപ്രായാസ സൂചകമായ ഗർജ്ജനത്തോടു ആഞ്ഞുപിടിച്ചു. കേശവപിള്ളയും കാൽപ്പാർ

നാമം അറിവുകൊടുത്തു. ഈ സംഗതികൾക്കു് അവയുടെ
 സ്വം കാര്യങ്ങൾ ഉൾക്കൊള്ളുന്ന വാചകങ്ങൾ വാചകം എഴുതിയിട്ടു
 ചു. സംബന്ധിക്കുന്നവർക്കു് കൊടുക്കപ്പെട്ടവർക്കു് കൊടുക്കപ്പെട്ട
 നാമം, നാമം ഉടനെ തന്റെ പക്കൽ എത്തിക്കേണ്ടതെന്നും,
 അല്ലെങ്കിൽ കാര്യങ്ങൾക്കു് “ഇവയെപ്പറ്റി” എന്നും, ഇവയോ
 ടുവാടിപ്പാൻ തന്റെ നിത്യകർമ്മങ്ങൾ സമയം അനുവദിക്കുന്നതി
 ല്ലെന്നും ശരിച്ച്, അവിടന്നു നടക്കുന്നു. കേരവർക്കു്
 തന്റെ പിടിച്ച് ഹാജരാക്കുന്നതിന്നു ഉടനെതന്നെ കാര്യങ്ങൾ
 ഭവനം നിശ്ചയിക്കുകയും, ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാർ എല്ലാം പവി
 യകയും ചെയ്തു. പ്രേമത്തെ പ്രാപ്തമാക്കുവാൻ എന്തു് ഭവനവിവ
 ശയായി നിവൃത്തിക്കുന്ന കാര്യമായും, മേൽപ്പറയും ചെയ്ത്
 അവിടെ നിന്നും തിരിച്ചു. അവിടന്നു പരിഭവനത്തിലായി കേ
 രവർക്കു് കാര്യങ്ങൾ വരിച്ച് അന്നത്തെ അനുഭവത്തെക്കുറിച്ചു
 ഉൾക്കൊള്ളുന്നവർക്കു് നിത്യകർമ്മങ്ങൾ നടത്തുവാൻ പറ്റാത്ത
 ചെയ്ത് ആരോടുകൂടിയാൽ വരുത്താൻ തിരിച്ചു.

ഭിക്ഷുക്കൾക്കു് ശിഷ്യനായ പരിവർത്തനം വിദ്യാഭ്യാസത്തെക്കുറിച്ചു
 ഉദ്യോഗസ്ഥൻ കൈമാറുന്ന ഉദ്യോഗസ്ഥനായിരിക്കൽ, ഇവ
 ഹേതുമായിട്ടുമാകുന്ന മഹാവിദ്യാഭ്യാസപരമായിത്തന്നെ അയാളെ
 ഉൾക്കൊള്ളിക്കുന്നതു കാലവിശേഷത്തിന്റെ പ്രകാരമെന്നു്
 ചിലർ വൃഥാിച്ചു. ചിലവിശേഷത്തുകൾക്കു് കൈമാറുന്നതു്
 ബന്ധുവർക്കു് കൈമാറുന്നതെന്നാൽ പുറപ്പെടുവിക്കുന്നതു്,
 പാഠകർക്കു് ചിലകൾ നൽകുന്നതിന്നു് കൈമാറുന്നതു് അടങ്ങിയ അ
 ഗ്രന്ഥങ്ങളെയെ പ്രസിദ്ധമാക്കുന്നതു് പാലയ ആപത്തി
 നിവൃത്തിയായ ഒരു പ്രവർത്തിയാണെന്നു ചിലർക്കു് മനസ്സിലാക്കാതെ, ന
 നിയന്ത്രിതമായ മാർഗ്ഗം പ്രകാരമുള്ള സന്താനത്തിന്മേൽ
 കർമ്മസ്ഥാപനം ചെയ്യാൻ കാര്യപ്പെടുത്തപ്പെടുന്നതു്. ദേ
 ശിഗണാട്ടു്, ഇവയെക്കുറിച്ചു് എന്തിന്നു് പ്രദേശത്തിലെ ജനങ്ങൾ
 ഉണ്ടുള്ള ഒരു പൊക്കുവിളിക്കുന്ന എന്തു് മറ്റു ചിലർക്കു്
 മനസ്സിലാക്കാതെ അഭിപ്രായപ്പെട്ടു. കേരവർക്കു് തന്റെ ധനപുഷ്പി
 യോടുള്ള സുഖവാസത്തെയും രസികതയെയും, അയാളുടെ
 വിദ്യാഭ്യാസത്തെക്കുറിച്ചു് സമ്പാദിച്ചിട്ടുള്ള അനുഭവത്തെയും, കണ്ട് അ
 സൂയാലക്കുളമായി അയാളെ ദേവനായിട്ടുള്ള ഒരുവക കടിയ
 ന്മാർ അയാൾ ഒരു വിടനായിത്തന്നെ വന്നു, ദുർവൃത്തിയും

ധർമ്മം മേന്മ അല്ലെങ്കിൽ അന്നുവയ്പുന്റെ വലിയ കടപ്പാടിൽ കടക്കി എന്നും, അങ്ങനെയുള്ള അകപ്പാട് പുറത്തുവരാതിരിപ്പാൻ വേണ്ടി ബ്രാഹ്മണന്റെ നിഗ്രഹം സന്ദേശകർമ്മം നോക്കി തക്കതായ നിവർത്തിച്ചതാണെന്നും ഉത്സാഹത്തോടെ പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തി. ദുഷ്ടവാദങ്ങളുടെ അമിതോന്മത്തയും, അതിന്റെ പ്രചാരം വൈദ്യുതചമ്പത്തെയും ഭയിക്കുന്നതുള്ളത് വോക്സസിദ്ധമാണല്ലോ.

ഈ ഭാരതനായ നാരായണയമ്മാരിച്ച് അറിവുകിടിയ ഉടനെതന്നെ ദേവം സൂര്യന്റെ സോമന്റെ മീനനായർ ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരുടെ പിടി അനുസരിച്ച് വെള്ളക്കുപ്പൻ യും തലയിൽ കരിപ്പുള്ള കെട്ടും ധരിച്ച്, സമയം കാത്തു, തിരുമുഖിപ്പത്തി, കൈകളി വാപൊത്തിനിന്ന്, വസ്ത്രകളെല്ലാം 'സുധാമി' എന്ന പട്ടത്തിന്റെ ധാരാളപ്രയോഗത്തോടു കൂടി അരിയിച്ചു. കാൽക്കുരുടെ സംക്ഷിപ്തവിചാരണകളെയും പരിവാദകലോകത്താൽ ദൂതപ്രചാരണം ചെയ്യപ്പെട്ട അപവാദത്തെയും ബലമായി ആസ്പദമാക്കി കേശവൻകണ്ഠനെന്ന ഘോരകണ്ഠന സ്ഥാപിച്ചു, അയാളെ ഉടനെതന്നെ ബന്ധനത്തിലാക്കി കൊലക്കാരം ചുമത്തി ജീവഹാനി വരുത്താൻ വിധികർമ്മത്തിന് വേണ്ട വ്യവസ്ഥകൾ സുമാറായി ചെയ്തിരിക്കുന്നു എന്നു ഉണർത്തിച്ചു, ആ സംഗതിയിലുള്ള തിരുവുള്ളത്തെ പ്രതീക്ഷിച്ച ദേവം നിന്നു. മഹാമാരാവിനാൽ അടിഞ്ഞുതമായിരുന്ന ചില സംഗതികളുടെ ധാരാളത്തോടെ ചെയ്താൻ ഉചിതമായ സന്ദർഭം വന്നിട്ടില്ലെന്ന് അവിടത്തോടുകൂടിയും, വിശിഷ്ട, ചില സംഗതങ്ങൾ അധികൃതന്മാരുടെ ഉപദേശങ്ങൾക്കു അനുപന്ധണഗതിക്കു വിരുദ്ധമായി അവിടത്തെ വിശാഖമുഖയിൽ അംകരിച്ചുതുകൊണ്ടു, മന്ത്രിമാരുടെ നടപടിയിൽ പ്രാവശ്യം ഒരു കല്പന കൊടുക്കുന്നതിന് അവിടന്ന് ഉടനെ സന്നദ്ധനായില്ല. മഹാമാരാവിന്റെ മുമ്പം നിവീകാരമായി കാണപ്പെടുകകൊണ്ടു, ആ സംഗതിയിൽ അവിടത്തെ അനർഗതത്തെ ആ പന്തത്തിൽ ദുർഗ്രാഹ്യമെന്നു ദേവം മനസ്സിലാക്കി, മറ്റു നന്മിക്ക് ഉണർത്തിപ്പറഞ്ഞു തിരുന്ന സംഗതികളെയും അറിവിച്ചു കൊണ്ടു, അവിടെ നിന്നു തിരിച്ചു.

അതിയായ വാത്സല്യവും വിശ്വാസവും ഉടിച്ചിരുന്നു. യുവത്വം കൊണ്ടുള്ള സ്വാതന്ത്ര്യശീലത്തെ അവിടത്തെ പൈത്ര്യമായ കൂപാർത്ഥകൊണ്ടു പോയിപ്പിച്ച്, അയാളെ സ്വസ്ഥനിപിയിൽ അനിയന്ത്രിതവചനസുനാശാൻ അവിടന്ന് പ്രോത്സാഹിപ്പിച്ചിരുന്നു. എന്നാൽ ആ യുവാവിന്റെ ക്ഷിപ്രകാശിതത്വം ചിലപ്പോൾ അയാളുടെ സമീപിവിശേഷത്തിന്റെ ഭംഗത്തെയും ഉൽക്കർഷാദനതയെയും ദേദിച്ചുപോയിട്ടുള്ളതായിരിക്കുക, തനിക്കു ഭാഗ്യദാനനായി അനുഗ്രഹിച്ചതല്ലെന്നു ഗുരുവിന്റെ ദൃഢാന്തപാഠത്തെ തുടന്ന്, ശിഷ്യനും ക്രിയാമാത്രദീക്ഷിതനായി തന്റെ ശിഷ്യാശ്രമത്തെ നയിച്ചുവന്നു.

കേരവപ്തമു മഹാപാപങ്ങളിൽ അന്യതക്കുടിവിനയസമാപിതം, ഭാലച്ചുടത്തെ കക്ഷത്തിലിടുകി, യഥാക്രമം നാണക്കൊഴുത്തു, ഉടുവസ്ത്രത്തെ തൊടി, പശ്ചാത്തപ്തമാക്കി നിൽക്കുന്നതിനിടയിൽ, അയാളേയും അന്നത്തെ ദാസ് ക്രിമിയേയും സംഭരിപ്പിച്ച് അയാളുടെ മാസ്റ്റർ അനുഭവത്തിൽ ശരിയെല്ലാ മാർഗ്ഗങ്ങളുടെ നന്നു മഹാപാപാവിന്റെ മാസ്റ്റർ ഒരു സഞ്ചാണം ചെയ്തു. എന്നാൽ ഈ അടിനിവേശങ്ങളുടെ ഒരു മഹായപോലും മലയ്ക്കു പ്രസാദിപ്പിക്കാനേയും അനന്തശേഷതവിഗ്രഹത്തിന്റെ വഴന നിശ്ശേഷവൃത്തോടു കൂടിയൊണക്കിപ്പോ, ജ്ഞാപാപം മറ്റൊരോരഗ്രഹമന്മാദാദം പ്രദർശിപ്പിക്കാത്ത ഒരു കരുണാധാടു കൂടിയെന്നു, അവിടന്ന് ഇങ്ങനെയൊക്കെയും ചെയ്തു. “എന്താ, കേരവൻ ഇന്ന് ഉത്തമകഴിഞ്ഞിട്ടില്ല?”

കേശ—“തിരുവുള്ളം അനുഗ്രഹിച്ചെന്നുമാത്രം അടിയന് കല്പനിക്കു മടുത്തായിട്ടില്ല.”

മഹാ—“എന്നാൽ നിന്റെ മുമ്പിടാനെ ക്ഷീണിച്ചുകാണാൻ സംഗതി എന്ത്?”

കേശ—(അദ്വൈത പദത്തിൽ ശബ്ദോൽഭവതോടുകൂടി) “അടിയന് വിശേഷിച്ചു പാടുകാലമെന്നെപ്പോലെ.”

മഹാ—“പിന്നെ ആർക്കു പാടുകാരൻ? നിന്റെ നല്ല പാകക്കാരി കിട്ടിയില്ല? ഇവടെ എന്തെങ്കിലും മാറ്റത്തിലുള്ളിൽ നിന്നു നിനക്കു ഉത്തമകഴിച്ചിട്ടുണ്ട്? പാടുകൾ ഉള്ളുന്ന ശൈലം കൂടാപാഞ്ഞുനില്ക്കുമ്പോൾ, ചെറുപ്പമായാലും ക്ഷണത്തിൽ ക്ഷയിച്ചുപോകും—”

മഹാനദാവന്തയുടെ പ്രാചീനപ്പാർവ്വത സാമൂഹ്യങ്ങളെ മുറിക്കുന്നതിനായിട്ടുള്ളതായ ഈ കരണപ്രവാഹത്തിൽ, “ഉരുമാരേനം” എന്നെന്നുള്ള വാദ്യകൃതത്തെ വഹിക്കാതെ, എന്തെങ്കിലും സൗകര്യമായ വാദ്യോപകരണങ്ങൾ സ്വാഭാവികമായിത്തന്നെ മഹാനദാവിനങ്ങളാക്കുന്ന നായർക്കു സാക്ഷാൽ തന്നെ സിക്തപാത്രം അപ്പാർവ്വതം മനുസമാസം ഉല്പാദിതം. അയാൾ മിണ്ടാതെ വിനയകണ്ഠ മഹാനദാവിനം പിന്നെയും ഇങ്ങനെ അടിച്ചെടുത്തു:—“ഇന്നെന്താണ്, ഇവിടെ വഴനവല്ലാം മുക്കുമുക്കുന്നതിനായിട്ടുണ്ടാകുന്നത്?”

കേശ—“കാലപ്പഴക്കംകൊണ്ടായിരിക്കാം—കുഴപ്പമുണ്ടെങ്കിൽ സംഗതി തിരുത്തപ്പെടുകയിരിക്കാം.”

മഹാനദാവിനം സന്തോഷിച്ചു. വാദ്യോപകരണമായ സംഗീതകർമ്മം തന്നെ ഇതിനുള്ളതായ പ്രകൃതിയിൽ നിന്നുണ്ടായതെന്നുള്ള ഉത്സാഹത്തോടുകൂടി അതിന്നു, “എന്നോ, ഏതാ കാലത്തുതന്നെ പ്രാദേശിക കല്പനയായിത്തീർന്നു? ഇങ്ങനെയൊക്കെയാണിത് കാലം അങ്ങനെയൊക്കെയായിത്തീർന്നു കല്പനയായിത്തീർന്നു എന്തിനാണിത് സമയം ശേഷിക്കുന്നത്?”

അ മഹാനദാവിനം മനസ്സു പ്രകൃത സങ്കല്പങ്ങളോടുകൂടി സൗഭാഗ്യ ഭാഗ്യകരമായതാൽ ഇങ്ങനെ വാദ്യോപകരണമായി അപരരോട് വചനപ്രയോഗങ്ങൾ ചെയ്യുമ്പോൾ എന്താണു അതിനോടുകൂടി വശ്യമായിത്തീർന്നത്? എന്നാൽ അതിനുള്ള കാരണങ്ങൾ കേൾക്കുന്നതിന്നു പ്രാദേശികമായതും, പക്ഷെ അങ്ങനെയൊക്കെ സംഭവിക്കാതെ എന്നു പ്രതീതിപ്പെടുകയും, “കാലപ്പഴക്കം” എന്നെന്നുള്ള വിവരണത്തെ ഇടക്കിടക്കി:—“വിവരണത്തോടു ചേർന്നാൽ പടർച്ചയ്ക്കു തുടങ്ങുന്നു—”

മഹാ—“എന്താണ്? പടർച്ചയെന്നാണ്?”

കേശ—“അതിനാൽ—പടർച്ചയ്ക്കു തന്നെ. പക്ഷെ, കല്പന ഇങ്ങനെയും, അങ്ങനെയും, ഇങ്ങനെയും പടർച്ചയായിട്ടുണ്ട്.”

മഹാ—“പടർച്ചയെന്നു തോന്നിയെ സർക്കുമാറ്റുകയല്ലാതെ നാണപ്പെട്ട ചന്ദ്രക്കാരങ്ങളെ അതു മറ്റൊന്നി വശത്തു വാടും ചോദിച്ചു—”

എന്നു മഹാശാലാ ചിന്തിച്ചു ദൈവം തിരിഞ്ഞു. ഇനി അവിനെ തിരുമനസ്സുറിച്ചിട്ട് ഫലമില്ല. എന്നാൽ, ആ സ്ഥലം കഴിഞ്ഞുമാണ്. ചന്ദ്രക്കാരൻ രാമനാമാത്തിൽപിള്ളയുടെ മകനും, നന്ദിയമ്മയ്ക്കിനാൻ എളയിടത്തു സ്വരൂപത്തിന്റെ മന്ത്രിയും. —”

മഹാ—“നി ഇവിടെയെത്തിയതിനാൽ അറിയാതെ പെരുമ്പടപ്പിന്നു വരികയാണോ?”

തന്റെ രാജ്യം പുളിപൊളുത്താൽ സാക്ഷിതമെന്നും, തന്റെ സ്വകാര്യനിമുഖമായി ഒന്നാൾ കമാൻതമ്പിയേയും എന്താനും കഷ്ടനങ്ങളും കഴിഞ്ഞു, ഉൾമായി നിയോഗിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതുകൊണ്ട് ആ സ്ഥലത്തു കലാപമൊന്നുണ്ടാവാൻ മാർഗ്ഗമില്ലെന്നും ധൈര്യപ്പെട്ട് മഹാശാലാ ഇങ്ങനെ അഭിപ്രായപ്പെട്ടാൽ, മഹാശാലാവിന്റെ അതി ഉൾമായ ധൃവനുമായും തന്റെ സാമന്ത്രികൊണ്ടു ധരിച്ചിരുന്ന കേശവപ്പിള്ള ആ അറിവിനെ ഗോപനം ചെയ്തുകൊണ്ട്, ധൃവനുമായൊടുങ്ങി ഇങ്ങനെ അറിയിച്ചു. “അടിയന്തിപ്പോൾ പെരുമ്പടപ്പിൽ നിന്നു വിടുകയല്ല. പെരുമ്പടപ്പിൽത്തന്നെ കൈനില ഉഴന്നിരിക്കുകയാണ്. അതുപോലെ രാജ്യം കററപ്പെട്ടിടപാകാതെയിവിപ്പാൻ തിരുമനസ്സുറിക്കുന്നതാണ്. ആ ചന്ദ്രക്കാരന്റെ അനന്താവനെ, കുറച്ചു രാമസിരിച്ചിട്ട് പിടിക്കുന്നതുകൊണ്ട് ഒരു ദോഷവും ഉണ്ടാവാറില്ല. അവിടെയെ കൂടിയില്ലാത്ത അറിവേയും സ്വാമിയുടെ ഉപദേശം അവിടെകിട്ടാൻ സൗകര്യപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന സമയത്തും ഒരു പ്രമാണിയായെ അവിടെവെച്ചു നടത്തുന്നതു നല്ലപായമാണോ എന്നു തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു ആലോചിച്ചു കല്പനയുണ്ടാകണം.”

മഹാ—(തന്റെ ഉഴറും ഈ സമയമെന്റെ സംഗതയിലും തെറ്റിയില്ലെന്നുള്ള സാന്നാശോൽക്കർഷണത്തോടു കൂടി) “കൊമ്പാതകക്കാരനെ ഉടനെ കെട്ടികയറ്റുവേണ്ടതു?”

കേശ—“കൊമ്പാതകം ചെയ്തു എങ്കിൽ ഉടനെ തൂക്കുകയും വേണം. സംബദിക്കത്തുടെ സാധുപംകൊണ്ട് ആ കേശവപ്പിള്ളയുടെ മേൽ കുറ്റം ചുമത്തപ്പെട്ടതാണ്. വെള്ളിനാരായം എത്രയോപേക്ഷിച്ച്. ‘കേശ’ എന്ന അക്ഷരം എത്രകേശവന്മാർക്കും കേശവന്മാർക്കും ഉപയോഗിക്കാം?”

മഹാ—“നീയും ഒരു കേശവനാണല്ലോ”

കേശ—“അടിയൻ! കുറ്റപ്പാടു് അതിനുള്ളതാണ്. പക്ഷേ! അടിയൻ കൈയ്ക്കുറുപ്പാടു് ചെയ്തതാണെങ്കിൽ, നാശമെന്നു ദോഷമുള്ള നിരൂപനീട്ടി പോവുവാനിടമുണ്ട്. ഉണ്ണിക്കുറുപ്പാടു് ദ്രോഹത്തിന്റെ മകൻ കേശവപിള്ളയും, ഇങ്ങനെ അയാൾക്കു വിപരീതമായ ഒരു കൈവീശ്വരൻ അവന്റെ വിദിഷ്ടപാകമാണെന്നു് കല്പിച്ചതന്നെ തിരുവള്ളിമുക്കൽ ആലോചിച്ചു വന്നിരിക്കുന്നു”

ഈ സംഭവം ആദ്യമെന്ന മഹാമാലയിന്റെ മനസ്സിൽ പ്രശ്നമായി പ്രവേശിച്ചിട്ടുള്ളതായിരുന്നു. ഏകിലും, കേശവപിള്ളയുടെ മനസ്സിലേയും ഇങ്ങനെയും ഒന്നിടവിട്ടായി വന്നിരുന്നതായി അവർക്കു് ഗൗരവമായ ചില ചോദ്യങ്ങൾ തുടങ്ങി. തന്റെ പ്രവൃത്തികൾ മാത്രമല്ല മറ്റൊരാളുടെ ഭക്തനായ ഭൃത്യനും മേനോനല്ലെന്നുള്ള കാര്യത്തിൽ ഒന്നു വെളിച്ചം ചോദ്യങ്ങൾ ഉണ്ടായതു കേശവപിള്ളയുടെ മനസ്സിലെ ചാലിപ്പിച്ചിട്ടു. ആ ചോദ്യങ്ങൾക്കുണ്ടായ മറുപടികൾ മഹാമാലയിന് ആ സന്ദർഭത്തിൽ സന്തോഷപ്രദമായിത്തീർന്നു. ആ സംഭവം അവർക്കു് അറിയാതെ ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ ഉദ്യമങ്ങളാണിട്ടു് പ്രവൃത്തിച്ചിരുന്നതെന്നു അനുകൂലപ്രതിഫലവദമായി പഠിപ്പിച്ചു. ബാല്യത്തിൽ ഉൾക്കിടമായും അതോ, ശാസനകൊണ്ടു് ഉൾക്കിടമായി ശേഷിച്ചു. അയാളുടെ ഹൃദയത്തിൽ കടികൊള്ളുന്ന ദുഷ്ടകാലം കേശവപിള്ളയെ ആ സന്ദർഭത്തിലും അതേസമയത്തിൽ ചാടി. ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ മേൽപ്രകാരമോടു മേൽമേൽമേൽമേൽ മാത്രമാണെന്നു അയാൾ വെളിച്ചം വെളിച്ചമായിത്തന്നെ എന്തെങ്കിലുമൊരു ദുഷ്ടത സന്ദർഭമെന്നു താൻ കാണുന്നതായി ഹരിപഞ്ചാനനൻ യുദ്ധമാലയോടു പറഞ്ഞതും മഹാമാലയ്ക്ക് ആ വാക്കുമാലയിൽ നിന്നു വെളിച്ചമുണ്ടു്. അങ്ങനെയുള്ള ദിവ്യനെ ഒന്നിടവിട്ടു മാലിക്കാമാണെന്നു മഹാമാലയിനു് അറിയാം. ഇങ്ങനെ സംഭവിക്കപ്പെട്ട അപരാധത്തിനു ശിക്ഷയായി “കുറ്റപ്പാടു് സഭയ്ക്കു കേശവൻ ഇവിടെ വാണമെന്നല്ല. സാധനങ്ങളെ ഇങ്ങനെയല്ലാതെ മതി. ഏതൊരു കുറ്റപ്പാടു് കയ്യുകാലം തന്നെ!” എന്നു തിരുവള്ളിക്കേടായും ഒടുവിൽ പത്മോത്തരപണ്ഡിതകുമാരയും മേനോനായ മഹാമാലയിൽ നിന്നു ഒരു പുണ്യയുണ്ടായി.

അദ്ധ്യായം ൧൦.

“.....യുടെ
 ശരണമേ ചെല്ലൂ ചെന്നുവന്ന
 പാർത്തു പാർത്തു ചെന്നുവന്നു.”

തന്റെ പ്രിയഭാഗിനേയന്റെ ബാധനം, ചന്ദ്രക്കാരൻ
 പാണ്ഡ്യചാട്ടാടി മഹസാഭാജങ്ങളുടെ അവാസദംപോലെ
 ചരിത്രകീർത്തിയയും പ്രജാസമാന്ത്ര്യാതിനു ഹാനികാചുമാ
 യ ഒരു ഉപഗമമായിരുന്നു. എങ്കിലും, തന്റെ യൌവനാനുഭ
 തിലെ വിപ്ലവങ്ങൾ എങ്ങനെ തന്റെ ഭാഗ്യവശിതിക്കു വ്യാ
 ദോദയമായി ബീജ്യം, അങ്ങനെയുള്ള ജ്യോതിഷകൃപാ
 വർത്തനംകൊണ്ടുതന്നെ, അപമാനകാരായ ഈ സംഭവവും ത
 ന്ന്റെ ഭാഗ്യഭാജനത്തെ ‘സേവാച്ചന്ദന’നാക്കി സംകുചിപ്പിച്ചു
 ത്താമെന്നു ഘോഷകവിതനാടി ആ മഹാപ്രഭു സമാശ്വസി
 ച്ചു. എന്നാൽ, തൽക്കാലാവസ്ഥയിലുള്ള രൂക്ഷമായ പാശാ
 ത്തും അയാളുടെ അന്തഃപ്രദേശത്തെ വ്യാകുലപ്പെടുത്തി. തന്റെ
 കീർത്തിക്കും പ്രതാപത്തിനും മാന്യതയ്ക്കും നേരിട ധിക്കൃതിക്കു്
 ദുരിയുടെ നാനാഭാഗങ്ങളിലും പ്രതിധ്വനിക്കുമായ ഒരു പ്ര
 തികൃത ബലിഷ്ഠനായ താൻ വിപ്ലവിക്കണമെന്നു് അത്യാ
 ത്കുടമോഹമാകുന്ന സന്നിവാദപാശത്തിന്റെ മുക്കുകയിൽ
 അയാൾ സങ്കല്പിക്കുകയും ചെയ്തു. ദുരന്ധവാദംപോലെ നാടി
 നാളും മുതൽ ഒരു ദീർഘനിശ്വാസം ചെയ്തു ചന്ദ്രക്കാരൻ അശ
 റണനെന്നപോലെ ഉജ്ജ്വലമവനായി റിന്നപ്പോൾ, ആകാ
 ശവീഥിയെ ശാന്തമായി ഭാഷിക്കുന്ന ചന്ദ്രൻ അയ്യപ്പന്റെ
 നേത്രഗോളങ്ങളിൽ പ്രാദിബിംബിച്ചു് അവയെ രണ്ടു ചന്ദ്രപോ
 തങ്ങളെന്നപോലെ പ്രകാശിപ്പിച്ചു. പ്രേക്ഷകന്മാരായ ജന
 ങ്ങൾ, ആ പൈശാച്യദർശനംകൊണ്ടു് ക്ഷാതാത്മാവായി, ആ
 ദുഷ്ടന്റെ കോപാഗ്നിയിൽ ശല്യദശയെ പ്രാദിച്ചുപോകാ
 തെ, അവിടെ നിന്നും ദൂരമനസ്സായി. എന്നാൽ ചന്ദ്രക്കാ
 രന്റെ നേത്രശോഭകന്മാർക്കു പരിവേഷമേതും വിണഞ്ഞി
 ണ്ണു ലസിപ്പുകൊണ്ടു് ഉജ്ജ്വലിച്ചിരുന്ന കണ്മുകുളി അദ്ദേ

ഹരതെ സാധുവുപദക്ഷിണം ചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്നു. വൃദ്ധ മൃതായുവയുടെ വാസസ്ഥലത്തുവെച്ചുണ്ടായ മഹാപരിതാപകരമായ സംഭവത്തിൽ അവരോടു അനുകമ്പാഭാവമൊന്നും കാണിക്കാതെയും, അങ്ങനെ ഒരു വകക്കാരുണ്ടെന്നുള്ള സംഗതിപോലും ഗണിക്കാതെയും ജ്ഞപ്രകൃതനായിത്തന്നെ ചന്ദ്രക്കാരൻ, രംഗനാകൻ ബ്രഹ്മസാക്ഷൻ, തന്നോട് പ്രിയം പ്രവൃത്തിച്ച ശൂർത്തനെ വൈറാഗിയായിത്തന്നെ കൊണ്ടു കയ്യാണെന്ന അനുപാതം ചെയ്തിരിക്കുന്നുണ്ടെന്നു ശേഖരം ചെയ്തു ചിലമ്പിത്തേങ്ങേക്കു തിരിച്ചു.

വൃദ്ധ മൃതായുവരോടു ചന്ദ്രക്കാരൻ കാണിച്ച മയ്യാദാലോപരേതം തന്റെ സ്വന്തത്തിൽ ഉദാഹരിയനായ ഉജ്ജിണിപ്പിച്ചു പഠിപ്പിച്ചു. മന്ത്രപ്രതിഷ്ഠ തനിക്കു ശബ്ദനായുള്ള അധ്യയപ്പിച്ചു മറ്റുള്ള തുടങ്ങുന്നതിനു മുമ്പിൽ, തന്റെ പ്രയോജനങ്ങൾ കേശവൻകുഞ്ഞുണ്ടെന്നു അറിഞ്ഞു, സ്വകാമപ്രാപ്തിക്കു പ്രതിബദ്ധമായ ആ യുവാവിനെ രാജകുന്ദാർ മഹാമുക്താക്കൊണ്ടു, അയാൾ ഉദ്യാസഭിതനായിത്തീർന്നു. തന്റെ ശരീരവസ്ത്രീകളെപ്പോലെയെന്തെങ്കിലും സാസതയെ അതിശയമായി സ്തുതിക്കുകയും, ഏതു സംസാരഗതാഗതമെങ്കിലുമുള്ളതും കാണുവാൻ ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാർ നിവൃത്തിപ്പെടുന്നതെന്നു തിരിച്ചും, മീനാക്ഷിയുടെ നേർക്കു, “ആനന്ദാലോ രക്ഷിപ്പാനിഹി-അപാൻ വരുമൊക്കെന്നുള്ള” എന്നു വിചയസംഭവമൊന്നും, വൃദ്ധയുടെ നേർക്കു “എന്തറിഞ്ഞു മേ ശബ്ദമെന്നുള്ള ബുദ്ധിവിശ്വാസവും” എന്നു ഭരതനുമായും, കുപ്പാർ നിൽക്കുമെന്നു വിചാരിച്ചിരുന്ന സ്ഥലത്തേക്കു നോക്കി “വിദ്യതത്വ പരമധാരകളിലൊന്നെടുത്തുണ്ടോ”? എന്നു ഗൗരവപരമായും ധാരാണാദികളെ പ്രശ്നപരണം ചെയ്തു. കുപ്പാർക്കു ഒരു പൊരിയെങ്കിലും അവിടെ ഇല്ലാതിരുന്നതു്, ഉജ്ജിണിപ്പിച്ചതുകൊണ്ടുണ്ടെന്നു ശേഷിച്ചതുകൊണ്ടായിരുന്നു.

മീനാക്ഷി സാമന്തന്മാരെ തന്റെ വശമഹത്വത്തിന്നൊരു വിശ്വ ധാരാണാപ്രകാശമായിരുന്നു എന്നു കേൾക്കുകയും, തനിക്കു ദൈവത്വ സിദ്ധിച്ചു കാമകുന്ദൻ സംഗതിയിൽ ഉദയമാർദ്ദവം കൊണ്ടു ഹാണിസ്വഭാവമായിത്തീർന്നു. ആ യുവാവിനെ ഒരു പരിവർത്തനമായി പ്രാപിച്ചു ആ ബുദ്ധിമാ

നസ്പുര ചെയ്യവന്നിരുന്നു. സമ്പൽസമൃദ്ധിയും ശ്രംഗാപാദാ
നന്ദാനുഭൂതിയും കാലിച്ചുവെക്കുന്നതല്ലായിരുന്നു മീനാക്ഷിയുടെ
പ്രണയം. ആ കന്യക ആ യുവാവിനെ ത്രൈസ്ഥാനത്തിൽ സങ്ക
ല്പനം ചെയ്യുവരിച്ചത് തന്റെ ഐഹികദഹിക്ക് ഒരു ആധാര
വൃക്ഷമായും, രാസക്രീഡാഹരസ്യാന്തർദ്വാരമായ ആത്മസ
മ്മേളനസ്വാസ്വദനായും ആയിരുന്നു. ആ യുവാവും താൻ പ
രസ്സാസംസ്വപതയെ കൈയൊഴുക്കി, അദ്വൈതത്തിന്റെ ഭരത
ദേശമായ നാട്യധരസ്സ് ദൃഷ്ടസംകപിതായുള്ള വിജയസ്ഥ
ലത്തിൽ ചെലുത്തുക ഒരു ലോകത്തിൽ അതിന്റെ നായികാ
സ്ഥാനം വരിച്ചു, വിശുദ്ധാപസംഭവിൽ അദ്വൈതത്തിന്റെ
സാമീപ്യമാർത്ഥിയെ ആസ്പദിച്ചു, തനിക്കു സിദ്ധമായുള്ള
സംഗീതമുത്തമത് യഥാവിധി അദ്വൈതത്തിനെ സന്തപ്തനം
ചെയ്തും, തനിക്കു യഥാക്രമം ഉപദിഷ്ടമായിട്ടുള്ള ഹരന്ദമൽ കവ
ചാദിമന്ത്രങ്ങളെക്കൊണ്ടു ഗുഹാഹരപദ്യസംക്ഷണമെങ്കിലും,
ദൈവപ്രസാദത്താൽ സന്തതിനാദമുണ്ടാകുന്നതാൽ ബാഹ്യവി
ചാണഃകീർത്തിച്ചു—ഇങ്ങനെയുള്ള ഗുഹാഗമവസരിയുടെ ചാ
രിത്രമെന്തിനെന്നൊരു സ്വകവ്യത്തിന്റെ കളങ്കം ആസക്തവ
നീക്കിയും, പാപാഹിനമായുള്ള കർമ്മസഞ്ചയസമ്പാദനംചെയ്
യും, ഭക്തമാമത്തിൽ സാമീപ്യത്തെ അനുഷ്ഠിപ്പാൻ മീനാ
ക്ഷി മനോരാജ്യവസഥാപനങ്ങൾ ചെയ്തിരുന്നു. ആ ഭാവി
കയെ ഹൃദയവിധിപൊഴുന്നതവ വഞ്ചിച്ചുപ്പോൾ, ആ പാമ
ദഭവത്തിന്റെ കാർണം സ്വകടംബുദ്യമിക്രികൾതന്നെ എ
ന്നു അവർ സങ്കല്പിച്ചു. രാജദാഹാദിപാപങ്ങൾക്കൊണ്ടു
ശ്രംഖലിതമായുള്ള തന്റെ കുടുംബത്തോടു, തന്റെയും മാതാ
മഹിയുടേയും പുറംനിശ്ചയങ്ങൾക്കു വിരുദ്ധമായി കേരവൻ
കുഞ്ഞിനു സാഹസനം ഉണ്ടാക്കുമാറു നടന്ന നിശ്ചയതാഹസ്യ
ക്രിയയുടെ പരിപൂർത്തിയോടുചിന്തിക്കുന്ന അദ്വൈതവും രാജ
കോപഗ്രസ്തനായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നത് വിധിഗതിയുടെ ന്യായമാ
യ പരിണാമമെന്നും ആ കന്യകയ്ക്കു തോന്നി. തന്റെ ഹൃദയ
ത്തിൽ തിങ്ങിപ്പൊങ്ങുന്നതാപത്തെ അശുവർണംകൊണ്ടു രണ്ടാ
പ്പിക്കാൻ അവളുടെ അതിപ്രവേശന സമ്മതിയ്ക്കായ്ക്കയാൽ,
സ്വാന്തരക്ഷീണത്തെ ഗൈഭാവമുദ്രാ ഗോപനംചെയ്തും, ഇതി
നിടയിൽ വാദിത്തമുണ്ട് താനിലധികം ഖിന്നയായിനിന്നിരുന്ന
മാതാമഹിയെ ഹസ്തഗ്രാഹണംചെയ്തും നാലുകെട്ടിനകത്തു പ്ര
വേശിച്ചു.

മനുഷ്യകമ്പനവാസിയായ കണ്ഡസന്തോഷ്യോപേ ഹരിപ
 ബാനനസന്നിധിയിലേയ്ക്കു ചന്ദ്രക്കാൻ പാഞ്ഞുപോകുന്നതി
 നിടയിൽ, അദ്ദേഹത്തിന്റെ മഹാസേവയായുള്ള ചവുക്ക
 യുടെ പ്രാണത്തിൽ നിന്നിരുന്ന വൃദ്ധസിദ്ധാദികൾ ആ ഗഭീ
 രാക്ഷന്റെ അച്ഛായെ ആകാശമാന്ദ്രാക്ഷരയെക്കണ്ട് ആ
 ശ്വസ്തപ്പെട്ടു. അഗ്നിമയമായ ഒരു ഹോമശാലാമുഖമെന്നപോലെ
 ഉദമണാവഗത്തിൽ അദ്ദേഹം ഹരിപബാനനദൃഷ്ടിചക്ര
 ത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു. സുബാനിപയെ കൈയൊഴുത്തു. എന്തരി
 ശ്വം! തന്റെ ബലശതവും, സ്വാഭാവികവിവാതകരും ആയ
 കപ്പശ്ശാർ യോഗികാചാരങ്ങളാൽ സകലത്തും തടവപ്പെട്ടു,
 ആനന്ദബാഹ്യാർദ്രനേത്രങ്ങളാഴുകയും, ബലപഞ്ചവക്രമോ
 യം, ദ്രാവിഡപ്രാമുഖമെന്നായ നവഭാഷയെ പ്രയാഗിച്ചു,
 പ്രാബ്ലുദ്വിതദ്വികാണപ്രാതർകണ്ഠായി നിൽക്കുന്നു. മീനാ
 ക്ഷിപയയും കൃഷ്ണഭജന വക നിധിയേയും ഇതാ യോഗീശ്വാ
 ഗൃഹം നമസ്കരമാക്കിക്കൊണ്ടു, പക്ഷചുരങ്ങളെ വിടർത്തി,
 അഞ്ചാദശോന്മാദിയുതന്നു, എന്നു ചന്ദ്രക്കാൻ നിരൂപിച്ചു.
 യോഗീശ്വാഗൃഹത്തിലേയ്ക്കും കപ്പശ്ശാരായ ശത്രുബന്ധനയും ന
 ന്റെ “സർവ്വഭക്ത്യാമി”ത്വത്തിന് അവകാശാവഹിഷ്ഠിയിൽ പ്രാ
 ത്യാക്കുന്നുണ്ടെന്നു ചന്ദ്രക്കാൻ വിശ്വസിച്ചു. ആ ആശയ
 ബൃഹൽപിണ്ഡത്തെ കണ്ടപ്പോൾ യോഗീശ്വാൻ കപ്പശ്ശാ
 രും ഒന്നുപോലെ സംഭവിച്ചു. ഭാഗ്യവശാൽ അന്യവശം പ
 രസ്പദം ഗൃഹിപ്പാനുള്ള പരഞ്ഞു നീന്നിരുന്നതിനാൽ, യോ
 ഗീശ്വാൻ കപ്പശ്ശാക്ക് യഥാനിയമം പ്രസാദത്തെ നൽകി, അ
 യാളെ യാത്രയാക്കി. ആ സന്ദർഭത്തിൽ, തന്റെ സംബന്ധിയ
 ടെ അവധാനവിപത്തിൽ സഹാചാരിയായി അനുകാണം ചെയ്
 ത്തേണ്ടതു തന്റെ ധർമ്മമെന്നു വിചാരിച്ചു, മാളികമുകുളിപ്പുള്ള
 വാതൽപടിയുടേയും അരിനടുത്തു കോപത്തിജ്വാല ചിന്നി
 കൊണ്ടു നിന്നിരുന്ന ചന്ദ്രക്കാന്റെയും ഇടയിൽകൂടി, തന്റെ
 ശരീരത്തുവെ അകത്തുപ്രവേശിപ്പിക്കാൻ, പരിതാപമിഹന്മാ
 യി ദീർഘിപ്പിച്ചുള്ള മഹാഗുരുനെ ഉജ്ജിന്നിപ്പിച്ചു കോർത്തു. ത
 ന്നെ ഒന്നിച്ചുകൊണ്ട് അകത്തോട്ടു പ്രവേശിച്ച അവിവേ
 കിയെ ചന്ദ്രക്കാന്റെ നേതൃത്വശാസ്യാനുസാരം ദർശനംചെ
 യ്തപ്പോൾ, ആ ഹൃദയാഗ്രന്ഥായ വിദ്യ പ്രതിരോധന്റെകണ്ഠത്തിൽ

ചന്ദ്രക്കാരകൾക്കു് ഒപ്പിച്ചിട്ടിരിക്കുന്ന പ്രമാണവിവരം ഉടൻതന്നെ കോണിക്കു താഴെത്തന്നെ തളത്തിൽ കിടന്നതാൽ ദണ്ഡിതനായ അർജ്ജുനന്റെ പാപം പരിശുദ്ധമായിത്തീർന്നു. ആ ക്രിയയെല്ലാം ചന്ദ്രക്കാരനേയും അതുകണ്ടു് അറിഞ്ഞിരുന്ന യോഗീശ്വരനേയും കൊണ്ടു് കൈകൾപ്പിളർത്തുന്നതെന്തെങ്കിലും ഉദ്ദേശിച്ചിട്ടുള്ള വേദാന്തമായ ഒരു പ്രാദേശികമല്ല. യോഗീശ്വരൻ, ഈ സംഭവത്താൽ ചന്ദ്രക്കാരനും ഉദ്ദേശിച്ചിട്ടുള്ളതും തമ്മിലുള്ള ധർമ്മബന്ധത്തെ മനസ്സിലാക്കി. അതുകൊണ്ടു്—തൽക്കാലം കഥനംക്കു്.

അഭിമാനിയായ ചന്ദ്രക്കാരൻ ധിക്കാരിയായ തന്റെ സംബന്ധിയെ െം വിധം ശാസിച്ചതിന്റെ ശേഷം, വീണ്ടും യോഗീശ്വരന്റെ സന്നിധിയിൽ പ്രവേശിച്ചു്, അദ്ദേഹത്തിന്റെ അപ്രാപ്യതയെക്കുറിച്ചും ജീവനുള്ളതായേയും വിസ്മയിച്ചു് വീരധർമ്മസാധിയായി ആ മറിയുടെ ചുവരിൽ തൂക്കിയിരുന്ന ഒരു കാടിയെ ഗ്രഹിച്ചു് തന്റെ മാനസം നേർത്തെന്നു് അതിനെ ഉയർത്തി ഞ്ഞു. തന്റെ സൽക്കാരകനായ ശിഷ്യപ്രധാനനങ്ങായ അവമാനപരിഹാരകമായ െം സാഹസോദ്യമം കണ്ടു് പാർവ്വതീ ജന്മനാ ഭക്തശിരസ്സകനായുള്ള ആ യോഗീശ്വരൻ അഭിമാനവും വേഗത്തിൽ അടങ്ങു്, അയാളുടെ ആത്മഹതിക്കുള്ള ഏതെങ്കിലും നിരോധിച്ചു. യോഗീശ്വരനോടു് ശിഷ്യബന്ധത്തെ പാർക്കുന്നതേയും, അവമാനസഹനമായി നില്പാൻ ശക്തനല്ലാതെ ചെന്നു്, ചന്ദ്രക്കാരൻ അദ്ദേഹത്തെ നോക്കി ഇങ്ങനെ കയറ്റും വിവരവും തുടങ്ങി:—“വീടണം സാമീ! ഇവനിവി ചങ്ങാലമെന്തെങ്കിലും, ഇങ്ങനാലൊന്നെങ്കിലും മറിയംകെട്ടി! വാസ്തവികതാനന്ദംവൻ കാലത്തോളം വായിച്ചുമായി! എന്റെ പൊന്നുസാമീ! െം ഒന്നാക്കിക്കിട്ടി വിവരമെന്തെങ്കിലും, നെല്ലെന്തെങ്കിലും? കൈ വീട്ടണം.” യോഗീശ്വരൻ ചന്ദ്രക്കാരന്റെ കൈവിടത്തെ ശാന്തയോടു് ഉള്ളി ഇങ്ങനെ ഗുണമോണ്ടിട്ടു. “എന്ന ചന്ദ്രക്കാരന്റെ? അവിദ്വേഷമുൾക്കൊണ്ടു് ജന്മജന്മാന്താസിദ്ധമാന മനുഷ്യാത്മാവെന്തെങ്കിലും ചെയ്തു് വന്നതെങ്കിലും! പാർവ്വതീ! നമു ശിഷ്യർ—”

ചന്ദ്ര—“ശിഷ്യർ! വോവിച്ചാൽ കൊത്തുന്ന പാപംവെണ്ടാ? തന്മൂലംവന്നിട്ടുള്ളതൊക്കെയും മുമ്പേതും കൊത്തും.”

രാമനാമാത്തിൽപിള്ളയെ തുടന്ന് താനും രാജദ്രോഹത്തിൽ ശക്തൻ തന്നെ എന്നു ചന്ദ്രക്കാരൻ പറഞ്ഞതിന്റെ താല്പര്യം യോഗീശ്വരൻ വ്യാഖ്യാനം കൂടാതെ മനസ്സിലാക്കി. ഭക്തങ്ങളെക്കൊണ്ട് സകല ദ്രവ്യങ്ങളെയും ഭക്തനുംചെട്ടാൻ സ്വന്തമായി മോഹാഭാസമുണ്ടാക്കി വിൽക്കുന്ന ഗോപാലനാമകൃഷ്ണൻ സാമൂഹ്യമായി ചന്ദ്രക്കാരനോട്, തന്റെ ഭക്തന്മാരും സാമോപദേശം വിദേശീയമാക്കിയും പ്രയാസകീടവിക്കുകയും ചെയ്തെന്നു നിശ്ചയിച്ച്, അയാളെ ഒന്നു ശമിതനാക്കി സ്വപാശ്ചന്ദ്രനാക്കിക്കൊണ്ട് അവിടംവിട്ടു വേഗത്തിൽ മടങ്ങുന്നതിന് യോഗീശ്വരൻ ഉപായം നോക്കി. തന്റെ അന്തർഗതങ്ങളെ തനിക്കു സ്വന്തമായുള്ള നാട്ടുഭാഗ്യവും കൊണ്ടു ഗോപനംചെയ്തും, സ്വീകരണമായി അയ്യപ്പമഠാസനത്തെ ചൊരിഞ്ഞും, പുറത്തുള്ള വാതൽപ്പടിയിൽ കയറിനിൽക്കുകയും ചെയ്ത്, യോഗീശ്വരൻ, ഇങ്ങനെ പ്രസംഗിച്ചു:— “തന്റെ വലിയ മാനഹതിക്കു നാം നിവൃത്തിയുണ്ടാക്കും. തന്റെ അനന്തരവനെ വിട്ടുകൊടുപ്പാൻ നാം തന്നെ ഉപദേശിച്ചത്. അതിന്റെ കാരണം കേൾക്കൂ. തന്റെ പുറപ്പാടിനെ തടുപ്പാൻ ഒരു വിന്ധ്യനിന്നു ചുറ്റിയില്ലെന്ന്. കമാൽതമ്പി ഭക്തന്റെ വലിയൊരു പരിവാരം ഇപ്പോഴും ഈ സ്ഥലം ചുറ്റിയിട്ടുണ്ട്.”

ചന്ദ്ര—“അഹഹഹ! എന്തതസാമി? ഞാൻ എപ്പോഴും പേച്ചു കൊടുവണനെന്നു? അങ്ങനെ ആണെങ്കിൽ വെട്ടുകൊണ്ട് തീ പെരുമുഴിച്ചോടില്ല?”

യോഗി—“ഹെയ്! കാൽക്കളിയല്ല—ഞാനിവിടെ ഉള്ളപ്പോൾ വലിയകൈ ഒന്നും പാടില്ല. പിന്നെയും, അദ്ദേഹത്തിന്റെ കൂടി ആളെത്രയുണ്ടെന്നറിഞ്ഞുകൂടാ. ഒരു മന്ത്രരോളം ആ കൂടിയില്ലെന്നായിരുന്നു എന്നു എനിക്കുതോന്നി. രാത്രിയായപ്പോൾ അതു ഇറങ്ങിപ്പോയില്ല. നമ്മുടെ ദോഷത്തോടു മറ്റൊരാളെക്കൊണ്ട് പ്രസംഗിച്ചു ചെയ്യുന്ന ഉപമാരേതെന്നു അനാദികൾ? തനിക്കു അവിടം ചെയ്തിരിക്കുന്നത് ഒരു വലിയ അഭിമാനമല്ലേ?”

ചന്ദ്ര—“അമ്പിച്ചിയോ! കശാബ് കശാബ്—ഇത്ര നോട്ടം
അതിനു മര്യാദയ്ക്കും അവിടെ ആൺപെറന്നവനാ?”—”

യോഗി—“അയ്യോ! അറസ്ഥയായി സംസാരിപ്പൂ. മാ
താസ്യവർമ്മവാരാജാവിന്റെ കാലമല്ലിത്. അക്കാലത്ത് ആ
സിംഹത്തെമാത്രം ഭയന്നാൽമതിയായിരുന്നു. വാമവർമ്മവാരാ
ജാവും പ്രജാവർഗ്ഗവും ഒരശ്വീമാണ്. അതിനാൽ അവിടെ
നോയും, അറയും വേദിക്കണം. നിങ്ങൾ ചില മഹാത്മാക്കളോ
വന്മാർ മാത്രം അവിടെയെ ആഭിവാദശക്തിയെ നീക്കാൻ
നോക്കുന്നു. വിദ്വാക്കൾക്കൊക്കെ അജ്ഞയുള്ള ശ്രമത്തി
ന് അപകടമുണ്ടാക്കുകയ്ക്ക്. ഈ സംഗതികളെല്ലാം ന്യക്ഷുമാ
യി അറിഞ്ഞിട്ടാണ് താസ്ഥകൂടാതെ അനന്താവനെ കൂടിക്ക
യപ്പാൻ ഞാൻ ഗുണഭോധിച്ചിട്ടു്. നമുക്കു ഇതി ചുറ്റും നല്ല
വിമർശനം ആലോചിച്ചു നടക്കണം. ചുരുമിടിപ്പിക്കുന്ന കാവൽ
അവിടെ കിടക്കട്ടെ. അറിഞ്ഞ ഭാവംപോലും നടിക്കട്ടെ. നമു
ക്കു വേറെകാര്യങ്ങൾ വലുതായി വരുമുണ്ടല്ലോ.”

ചന്ദ്രക്കാരനും മനസ്സുശയിച്ചായിരുന്നില്ല. യോഗീശ്വരാ
ന്റെ യുക്തിവാദം അയാൾക്കു നല്ലതുമില്ല. ബോധ്യമാവുക
യാൽ ഇങ്ങനെ യോഗീശ്വരാന്റെ സാമർത്ഥ്യത്തെ കൊണ്ടൊടി—
“സാമീക്യം കൊമ്പിച്ചു അശക്തനെന്ന. തന്മാന്റെ ചുട്ട
തിരിക്ക് സാമീക്യം മറുതിരി—അല്ലുന്ന!” ഗ്രാമപദമുള്ളതൊ
ണ്ടെങ്കിലും, ഇങ്ങനെതന്നെ സംഭാവനചെയ്തുകൊണ്ട്, ചന്ദ്ര
ക്കാരൻ അയാളുടെ ദോഷപ്പുറപ്പാടിനെ ഉപസംഹരിച്ചുപോകാൻ,
ഇതി ഉദ്ദിഷ്ടകാര്യത്തിന്മേൽ പ്രവേശിച്ചാൻ താമസിപ്പിച്ചിടെ
ന്നു യോഗീശ്വരാൻ നിശ്ചയിച്ചു. വരുന്നെങ്കിലും മഹാകണ്ഠ
നും, മഹാസ്ഥനും, അപരിചിത ജനസമാഗമമുള്ളവനും ആയ
ഇയാളെ തന്റെ പാർശ്വത്തിൽ അടക്കമുള്ള വല്ലപാശവും
കൊണ്ടു ബന്ധിച്ച് സ്വസ്ഥതയിന്റെ ഉദ്യോഗത്തിൽ പ്ര
യോജനമാക്കണമെന്നു ചിന്തിച്ച്, ഉപക്രമണികയായി ഇങ്ങ
നെതുടങ്ങി:—“എന്റെ കോപ്പുതുന്നിപ്പോം! ദേശാന്തരിയാ
യി സഞ്ചരിക്കുന്ന ഓവയുതൻ. എന്റെകൂടി പരികാരിവേദ
ത്തിൽ സഞ്ചരിക്കുന്ന ശനികന്റെ വേദാന്തെ ഞാൻ നട
ത്തുന്നു. നമുക്കു കലവുചില്ല, ബലാചില്ല, ശനാചില്ല—ബ്രഹ്മ
മെന്നൊരാൾക്കും മാത്രമേയുള്ളൂ.”

ചന്ദ്ര—“സാമി ഇങ്ങനെ തന്നെയാണ് ധൂഷിക്കുന്നത്. ആരോസ്സുങ്ങളും പഞ്ചവേലുങ്ങളും വെട്ടിച്ച്, കല്ലുക്കുരുത്തു ചെണ്ണുവെച്ചത്! സാമിക്കാരുമില്ലെങ്കിൽ ചന്ദ്രക്കാരെനാണ്?”

യോഗി—(സാന്താഷ്യം ചെയ്തുകൊണ്ട്) “ചന്ദ്രക്കാരന് ഉറക്കം വന്നില്ലെങ്കിൽ കുറച്ചു പറയാനാണ്. തിരുവനന്തപുരത്ത് ഒരു മോതിരം വിറ്റു എന്നും, അതിനെപ്പറ്റി ചില കൃതികൾ നടക്കുന്നു എന്നും, കേൾക്കൂ?”

ചന്ദ്ര—“ആ ഉമ്മിണിപ്പുറം ഏതാണെന്നാൽ ഇവിടെ ഒറ്റി. ഞാൻ വെച്ചിട്ടില്ല. മേടിക്കൊണ്ടുപെട്ടത് ഞാൻ വന്നു ഉച്ചാനിടുന്നാലു് അറിയുമ്പോൾ കറുപ്പാണ്.”

യോഗി—“ശരിതന്നെ. മോതിരം കയ്യേറ്റുപിടിച്ചുകൊണ്ടു വന്നു—(വല്ലാത്ത അപമാനത്തോടെ) അങ്ങനെയും ഇങ്ങനെയും നോക്കിക്കൊണ്ടു്)—പാടുകൊണ്ടു്—ഉമ്മിണിയോ—ആരോ—ഏതാടു പറഞ്ഞു. ചന്ദ്രക്കാരനെ വല്ലാത്ത സംബന്ധിക്കുമെന്നു സംശയിച്ചു് ഞാനും ചില അനൗചിത്യങ്ങൾ ചെയ്തു. അടുത്തുവരു പറയൂ.” (ചന്ദ്രക്കാരൻ യോഗിപേരന്റെ അടുത്തുവന്നു് എന്താണു വാൻ പോകുന്നതെന്നുള്ള സംഭവമൊഴിച്ചുപിടിക്കുന്നു.) “മോതിരം വിറ്റു് അനന്താചാർ കഴിയാണ്.”

ചന്ദ്ര—(തലയിൽ തട്ടുകൊണ്ടു് അമർത്തിയ അർഹാസമായി) “ഒള്ളൊ സാമി? ഏകിൽ ചതിച്ചല്ലോ മാവാവി!”

യോഗി—“അതുകൊണ്ടു ചന്ദ്രക്കാരന്റെ കൈവശത്തു നിന്നും ആ മോതിരം പുറത്തുനിന്നു വന്നെന്നു തോന്നി, അനൗചിത്യത്തെ നിറുത്തി”

ചന്ദ്ര—(മനോഹരം അമ്പലം) “സാമോടാവികളു്, ഇത്രയും ഉറക്കിയോ അവനെ? എന്താ കഞ്ഞിനെ അതോടാക്കി കൊടുത്തു സാമി! ആ ശവ്വാരിച്ചിട്ടുണ്ടു്.—”

യോഗി—“ആ പട്ടാളം പറഞ്ഞതാക്കി മഹാപാപിനാണായിരുന്ന സംഭവങ്ങളെ തിരുവനന്തപുരം നീക്കി. ഇപ്പോൾ ആ കച്ചവടം വന്നുപിടിക്കുന്നത് മോതിരം വാങ്ങിയതല്ല, അതു

വിററുതോർ കൊന്നു എന്നാണ്. അപ്പാൾ കാൽപ്പു പുത്തിനെ തിരിയുമെന്നു ചന്ദ്രക്കാരന്തന്നെ ആലോചിക്കു്

ഈ പ്രസ്താവനയിൽ നിന്നു് സംഗ്രഹിക്കുവാൻ സ്ഥിതിയും സംഭാഷണമുള്ള ഗതിയും മനസ്സിലാക്കുകയാൽ “എന്റെ സാമീപ്യം” എന്നു ചന്ദ്രക്കാരന്റെ നാവിൽനിന്നു് അയാൾ അറിയാതെ സംബോധന പുറപ്പെട്ടു്, ആ മാതൃകയിൽ എത്രയും അന്യോന്യനാദത്തിൽ മുഴങ്ങി, യോഗീശ്വരനെയും ഒരു കല്പിക്കി. “എന്റെ പൊന്നു ഗുരുവാരോ! ചാിച്ചുകുടുന്നല്ലോ ആ നീലികുഴി! നാലും മൂന്നും തെറിയാത്ത എന്റെ റിപ്പട്ടയെ ഇടിച്ചുപിടിക്കു് അവിടത്തെ കാലന്മാർ” എന്നെല്ലാം ചൊല്ലിക്കേൾക്കു്” (ശ്വാസമുടക്കുകയും) “മെറയി സാമീകാൽപ്പം! എന്റെ അരുളപ്പേരുകൾ കൊപസ്തു തലയിലു മോവകളെ—നിപ്പും കൊന്നു—കുഴിച്ചു മുട്ടു്”—നോം വെല്ലുക്കുന്നതുപിന്നെ—

ചന്ദ്രക്കാരന്റെ ഭയാനകതയെക്കുറിച്ചു യോഗീശ്വരൻ അറിഞ്ഞിട്ടു. റന്റെ അന്ത്യം സൂക്ഷ്മമായി നോക്കുവാനും ചെല്ലുവാൻ അദ്ദേഹം സാധനങ്ങളെയും ചെല്ലു. എന്നാൽ, ‘മഹാപാപികൾ’ എന്നു അവരുംസിംഹപ്പെട്ടു് ആളുകൾ റൻ അനുകൂലം മഹാമനസ്സിനിയായ വൃദ്ധയും കനകകോമലാശ്വതിയായ കന്യകയും ആയിരിക്കാമെന്നു സംശയിച്ചു്, ഇങ്ങനെ ചോദ്യംചെയ്തു:—“അനന്താവന്റെ അപകടം വല്ലാത്ത ദുഷ്ടതയെന്നു. എന്നാൽ ആറാണയാപ്പെട്ട വഞ്ചന ചെയ്തത്? അവനെ കൊല്ലുന്നതെന്തിന്? മഹാപാപികളെന്നു പറഞ്ഞാൽ ആരെക്കുറിച്ചാണ്?”

ചന്ദ്ര—“സാമീപ്യം തിരുമനസ്സിനേ ഇന്നു് അനന്തം കൊണ്ടുവന്നില്ലയോ? ആ തെരുവായിട്ടുണ്ടാണെന്നു്” (അദ്ദേഹത്തിന്റെ നേതൃത്വത്തിൽ അഗ്രജപദവുകൊണ്ടു് അപ്പുറം ചാരിച്ചു തിരി.) “മായാലും മന്ത്രിയുണ്ടാണു്” തെരുവു മേലായിരിക്കാമെന്നു്, തെരുവുമേലി, കൊലസ്തു കൊടുത്ത കാലത്തൊന്നു കൊലം പെണ്ണു-പേപ്പിഴയെന്നു വല്ലാത്ത, കഷ്ടകാര്യം തിരിയെ തിരിച്ചിരിക്കാമെന്നു് സാമീപ്യം കൊണ്ടു. ആ മഹാപാപനെ പൊതു

പ്പാനോ? ഞാനുകേററാതെ, പടിഞ്ഞാറെക്കടപ്പുറത്ത് പുതമ
ഞ്ചാലിയിൽ, ഓരോ വാക്കൊണ്ടു കഴിച്ചുടുപ്പി, കച്ചിയും നടന്നു.”

അതുകൾക്കൊണ്ടു മറുത്തു പ്പെട്ടിടുന്നഹരിപഞ്ചാനനന്റെ
ഇന്ദ്രനീലനത്രാശ്ചിത നിന്നു് വാമുദന്റെ നേക്കു പുറപ്പെട്ട
തായി കേവേപിച്ഛ ശങ്കിച്ചുപോവുന്നതിലും രീക്ഷണമാ
യ ചിന്ത പാപാശ്ചര്യം ചന്ദ്രക്കാരന്റെ നേക്കു പുറ
പ്പെട്ടു. ആ കൃഷ്ണാക്ഷസന്റെ പദപാതിൽനിന്നു് “തൂ
കേററാതെ” എന്നതു പദം പുറപ്പെട്ടപ്പോൾ, യോഗീ
ശ്വരന്റെ മനസ്സൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ അമ്പരത്തേ പ്രാധായി
ദംഭനോചെയ്തു. മനോഹരസംഗതിയ യുക്തനായ കലാനായ
ക്കണ്ട കേസരിയെപ്പോലെ. താൻ ഇരുന്നിരുന്ന പീഠത്തിൽനി
ന്നു്, ഹരിപഞ്ചാനനൻ വന്നുവന്നു, പാശ്ചാത്യപിഞ്ചാഭോ
മദ്ദേഹനയിൽ പകരം മുട്ടികൾ മുട്ടി തെളിച്ചു കൊണ്ടു്,
ആ മുറിയിൽ പ്രാമുഖ്യത്തോടുകൂടി ചെയ്യുവാനും ദ്രാസഞ്ച
നംചെയ്തു. ഇങ്ങനെ കറച്ചുനന്നം നടന്നു കോപം ശമിച്ചിട്ടു
കൊണ്ടു്, ചന്ദ്രക്കാരന്റെ മുഖത്തോടുത്തു ചേർന്നു് അയാളെ
പോലെയുപേക്ഷി പ്രാമുഖ്യമികൾ കൊണ്ടു ക്ഷണംചെയ്തു. അന
ന്തരം അയാൾ ഉദ്യോഗിക്കുന്ന വയത്തെക്കുറിച്ച് ഇങ്ങനെ അ
പഹസനംചെയ്തു. “പാപാശ്ചര്യം കഴിഞ്ഞു് സ്രീവയത്തിൽ ആ
പോയവനാകയാ? അടുത്തകൈ ഗുരുവയമായിരിക്കാം. എല്ലാം
കഴിയട്ടെ. അപ്പോൾ പാപാശ്ചര്യത്തിൽ പാശ്ചാത്യമനോദ്യോ
പെ കൈതീർത്തുവന്നുകഴിച്ച് തെങ്ങാം.”

പന്നാൽ സങ്കല്പിച്ചതായുത നാടകത്തിന്റെ പടിഞ്ഞാ
തെ യോഗീശ്വരൻ ഇങ്ങനെ സ്മിതിനന്നം ചെയ്യുപ്പോൾ
നില്പിടത്താം ചെയ്തിക്കാൻ ശക്തനായ ഗുരുവിൽനിന്നു ശാപ
മേറുവെങ്കിൽ, വിപര്യം നാടകപടിഞ്ഞാലും നല്ലമാകമ
ല്ലൊ എന്നു ചന്ദ്രക്കാരൻ ഒന്നു സന്ദർശിച്ചു. എന്തെങ്കിലും
പാശ്ചാത്യമനോദ്യോപിനിയുടെ ശ്ലോതിസ്സോടു കൂടി നിൽക്കുന്ന
യോഗീശ്വരനോടു്, അന്യസംസാരവത്തേ കൈത്തൊഴുക്കയാ
ഞ്ഞുവെന്നു വിശ്വസിച്ചു, “സാമീപ്യം മനോപോലുവാണ്ടു്” എ
ന്നിതെന്തെന്നോ? പെട്ടെന്നു ചേർന്നു കൈക്കൽ എന്നു ക
ല്പനയെങ്കിൽ, അവർ പെട്ടാൽ. താഴെപ്പാൻ കല്പിച്ചാൽ പ
റുത്തുവന്നു അറിയാൻ അപ്പോഴെ. അതോ ആവശ്യമാണു്

എന്റെ കണ്ണിനെ മയക്കി കഴുകിനു ഏതായാണെന്നുമാത്രം സാമീയം കരുതണം.”

ചന്ദ്രക്കാരന്റെ സ്വപ്നം ഇങ്ങനെ തുടർന്നു" വിനയസമ്മതി ഉണ്ടായി ഏകദിനം, അയാളുടെ കാഞ്ഞളി സ്വപ്നകാലം ഭയമാകുന്ന പാശംകൊണ്ടു സുസ്ഥിരമായി ബന്ധിച്ചിട്ടുള്ളതിൽ ആ സാമൂഹ്യരും തൊന്നാൻ വിധനത്തെ ആ പാശംവിട്ടുവെക്കുകയും ചെയ്തെന്നു ശക്തിപ്പെട്ടു, യോഗംപോൽ ബുദ്ധിപൂർവ്വമായുള്ള ഒരു അഭിപ്രായത്തെ പ്രകാശിപ്പിച്ചു:—“മഹാജനാവ! തന്റെ കടന്നുമാറാത്തവ്യം എന്തിനെ ഗ്രഹിച്ചാൽ കഴിയുന്നില്ല, അന്നത്തന്നെ ബ്രഹ്മാന്റെ ചെങ്കുത്തിനെ അജ്ഞാതൻ സൂര്യനായ്കൊണ്ടു പൂർത്തിയാക്കുന്നു. ഈ ക്രിയകൾ മഹത്തായും മാളികയ്ക്കും പെന്തത്തിനും ആചാര്യനും യശസ്സുണ്ടാക്കും. എന്തുവിചാരം യശസ്സുണ്ടാക്കും പരമയെങ്കിലും ഉള്ളൂ. എന്നാൽ, ബ്രഹ്മാന്റെ മൗനംകൊണ്ടു” മോതിരം വിറയ്ക്കാൻ അജ്ഞാതന്റെ തെളിയിച്ചാൽ ഏകസാക്ഷി കിടാസ്സാക്ഷിയായി. ‘മഹാപാപികൾ’ എന്നു തന്നെ പറഞ്ഞ പെണ്ണുങ്ങൾ മിടിച്ചാൽ അതുപ്രകാരം പുറത്തിറങ്ങി എന്നുള്ളതിലേക്കു തന്നെ ഹാജരാകാവുന്ന സാക്ഷികളും മറ്റും. അപ്പോൾ കൊമ്പയ്ക്കു ശേഷം കാണും, വാജാദ്രാഹിണിയെങ്കിലും കാണുന്നും വാജസമ്മാനം നിശ്ചയം. ഇതു നന്നേ വിചാരിക്കും.”

വൃദ്ധയും ദൈഹികിയും തന്നിട അനുകൂലസാക്ഷികളാക
യാൽ അവരെ ശിക്ഷിക്കുകയോ വിവാദപ്പെടുത്തുകയോ ചെ
ല്ലെന്നു ചന്ദ്രകാന്തൻ ചാപ്പിടുകയായി. യോഗീശ്വരൻ
മുഖിയായും, തന്റെ നേർക്കു കത്തനായയും, അയാൾ എ
ത്രയും വിനീതിയോടെ അഭിനയിച്ചു, തന്റെ മനോഹര
ങ്ങളാണിട്ടു നിസ്സീമമായ ശബ്ദത്തിന്നു, വദിച്ചു ധിഷ്ഠിതകൾ
ക്കും, ആലോചിച്ചു ഭൂതകൾക്കും, ക്ഷമയാചനം ചെയ്തും
ചെയ്തു. മാമാവെങ്കിടന്റെ കൈശരണമുണ്ടാതെ, സന്ദർശനം
ബാലിസുഗ്രീവന്മാരായിത്തീർത്തു ചന്ദ്രകാന്തൻ കോട്ടി
ടാൻ ഭാവിച്ചു ആ ഭിന്നപ്രകൃതശക്തികൾ, ഇതിന്റെ ശേഷം
നടന്ന സംഭാഷണത്തിനിടയിൽ ഏകമനസ്സായി, അവർ ത
മ്മിൽ പൂർണ്ണമായിത്തീർന്നു, ഉൾക്കിടയായ സാധുസംവാദനയും

അയാളിരിക്കുന്നു. ചിലവിടത്തുള്ള ജനസംഖ്യയും ഗ്രാമമായ നിമിഷത്തിൽ പയിച്ചു. തിരുവിതാംകൂർനിവാസികളായ പ്രജാപക്ഷങ്ങളുടെ ഹൃദയസിംഹാസനത്തിൽ ധർമ്മിതനായി എഴുന്നൽ, പ്രീപത്മനാഭപ്രിയയായ രാജപക്ഷ്ഠിയെ പരിചരിക്കും ചെയ്യുന്ന രാജവർമ്മരാജാവിന്റെ സഹനദൃഷ്ടിയും പക്ഷപാശങ്ങളാൽപ്പുരുമായ ചിലവിടത്തുള്ള കായികയുദ്ധാർപ്പിച്ചതും കിടന്നിരുന്നവർക്കും അവർക്കും നൽകുന്നതും ഹരിപത്മനാഭസിംഹന്റെ പേരവെഴുത്ത അർപ്പണവും ചന്ദ്രക്കാരാജാവിന്റെ ദുഷ്ടനോമ്പുള്ളതും കൊണ്ടും ആവാഹിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. അന്യായം ഗോപനം ചെയ്യുന്നതായ അന്യായം അഭിമാനമുള്ള മറ്റൊരാളെ രണ്ടുപക്ഷവും ഹൃദയങ്ങളിൽ തുറന്നും, സങ്കാശവിഹീനമായും, നിർമ്മാലായും, രാജദ്രോഹാഭാവമുള്ളതും യഥാർത്ഥം അർപ്പണപരിചരിക്കി. എന്ന് അറിഞ്ഞിരിക്കും അതിമഹത്തരം നിന്ദാസം അന്യായമെന്നും പ്രത്യക്ഷമാകുമെന്നും കാൽപ്പാലാടിയിട്ടെ, കേവലദാഹവണ്യമുള്ള അക്കാലത്തു വിരപ്പിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നതായ ഒരു രാജനത്തിന്റെ പലകുതികളുമായ ഉടക്കുകിടന്നുവെച്ചിട്ടി, യോഗീശ്വരൻ ചന്ദ്രക്കാരന്റെ മുമ്പിൽ സമർപ്പിച്ചു. ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയാൽ തന്റെ കണ്ണുകളിൽ തിരുവാണ്യംഭാവനകളുടെ സ്വീകരണസമർത്ഥത മന്ത്രിക്കപ്പെട്ട ഫലം പാലാർത്തന എന്തെന്നുവെച്ചു, പരിചരി അനുസരിച്ചുള്ള കാൽപ്പാലാടിയിട്ടെ വർമ്മത്തിന് കഴിയുന്ന ജനസമാധാനം, വേണ്ടധാരാ വൈകുണ്ഠാല കിളികുലാഭിമാനമുള്ളിടത്തന്നെ അലഞ്ഞിട്ടിട്ടി വെച്ചു ചന്ദ്രക്കാരൻ ഭാജനം. ചന്ദ്രക്കാരൻ യോഗീശ്വരനെപ്പിറ്റി യോഗീശ്വരൻ ചന്ദ്രക്കാരനെ അനുഗ്രഹിച്ചും, ആ മനോഹരമായുള്ള ശാലയ്ക്കകത്ത് ഇങ്ങനെയുള്ള പ്രതിഭകൾ കഴിച്ചു നിൽക്കുന്നതും, യോഗീശ്വരൻ അന്യായപ്രധാനികളുടെ വിജ്യാഗ്രതാസഞ്ചയങ്ങൾ ഏകീഭവിച്ചു മുറുപ്പിക്കിച്ചു ആ സ്ഥലത്തു അവർക്കു നായകപാത്രം കാണപ്പെട്ടു. ഹീനവൃത്തനായ ചന്ദ്രക്കാരൻ ആ പ്രഭവർത്തിന്റെ ദൈവം അഗ്നിസ്തസംശ്ലിക്കാൻ വർഗ്ഗശക്തിയോടു അവിടെ സാന്നിധ്യം ചെയ്യുന്നപോലെയും കാണപ്പെട്ടു. ഇങ്ങനെ പ്രതിഭിഷയമുള്ളതും, രാജദ്രോഹാഭാവമായ

അല്ലനോക്കൊണ്ട് ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ മടക്കയാത്രയ്ക്കു വൃദ്ധസിദ്ധൻ വേണ്ട ഏല്പാടുകൾ ചെയ്തുകഴിഞ്ഞു. പുറകു പുറപ്പെടുന്നതിനു ചന്ദ്രക്കാരനും ഭക്തജനങ്ങൾ ചെയ്തു. ഇതിനുള്ളൂ, ഈ അഭീഷ്ടപ്രാർത്ഥകന്മാരിൽ, മീനാക്ഷി എന്ന കന്യകയേയും, നിധിയും, രാജാധികാരവും കിട്ടുന്നതിലേയ്ക്കു ഹരിപഞ്ചാനനാനുജ്ഞാമുണ്ടാകണമെന്ന് ചന്ദ്രക്കാരനോടായിരുന്ന അഭിപ്രായങ്ങളിൽ, ഒടുവിലായതായാത്രം അയാൾക്കും, യോഗീശ്വരന്റെ യാത്രോദ്ദേശ്യങ്ങളായ, ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ ഹൃദയതസ്കരിണി ആനന്ദനാദിക താൻ സംശയിക്കുന്ന തന്മണിയാണെങ്കിൽ ചന്ദ്രക്കാരനാദി ബലന്മാരുടെ ബാധകതയിലിപ്പിറന്നു വേണ്ട വ്യവസ്ഥകൾ ചെയ്തു. ചന്ദ്രക്കാരന്റെ പുരുഷധനസാധനങ്ങളെ സ്വാധീനമാക്കുക, എന്നീ മൂന്നും ഒന്നൊഴിയാതെ യോഗീശ്വരനും സാധിച്ചു.

അദ്ധ്യായം ൧൧.

“പുനഃപുനഃ മനോഹരീകർമ്മണാമിതി ചാപ്തം
നിത്യജ്ഞാതം നിത്യജ്ഞാതം നിത്യജ്ഞാതം”

ചിന്താനിന്ദ്രേണ സൗഖ്യത്തിലൊടുങ്ങുന്നതും മഹാ
രാജാവിന്റെ നിദ്രാസുഖത്തിന് ഒരു ദൃഷ്ടപുഷ്പലാഞ്ചനംകൊ
ണ്ടെങ്കിലും ഭഗമുണ്ടാക്കിയില്ല. അതുകൊണ്ടിച്ച് അവിടെയു
ണ്ടായ മാമാങ്കപോഷണത്തിലും മന്ത്രജ്ഞനെ അറിഞ്ഞുപോയി
യും ചന്ദ്രകാന്തൻ പ്രകടിപ്പിച്ച നവംസാന്തരമായുള്ള അഭി
നയവിശേഷങ്ങളും മാമന്റെ ഉദയകാഴ്ച ഉച്ചദീപ്തിയും അ
സ്തക്യമും, മഹാമാധവ് ഉടനടൻ അറിഞ്ഞിരുന്നു. അടു
ത്ത പ്രകാശത്തിൽ സങ്കീർണ്ണമായ പള്ളിയുണർച്ചപ്പെട്ട്
തിരുമുത്തുവിളക്കാനിരുന്നപ്പോൾ, മഹാമാധവ് ഒരു പ്രകാശ
വിനോദമായി സേവകജനങ്ങളോടു ഭോകവാർത്താപേക്ഷണം
ചെയ്തു. അപ്പോൾ ഒരു വൈതാളികവിദഗ്ദ്ധൻ, മാമാങ്കവി
ദൻ ബുദ്ധിമാതിരിയുമാവാൻ അനുകമ്പയുതീർത്ഥം ചെയ്തു
മടങ്ങി കാവളൈവാരായനയ്ക്കു ദീക്ഷകൊള്ളുന്ന കഥാസത്തെ
വക്താവിന്റെ മനോധർമ്മമാകുന്ന കല്പങ്ങളായിമേമ്പൊടി
കൊണ്ടു മധുമാക്കി മഹാമാധവിന്റെ ആസ്വാദനത്തിനാ
യി പകർന്നു. ഈ കഥയിലെ ആപൽസ്കന്ധത്തെക്കുറിച്ച് ഓ
ർമ്മവകയാൽ, ആ ഖ്യാപണൻ തിരുവനന്തപുരത്തു എത്തു
മ്പോഴേക്കുതന്നെ അയാൾക്കുണ്ടായ മുർച്ഛ നല്ലതിരുണ്ണം നീ
ക്കി ആ വാത്രിയിൽ തന്നെ ഒരു സമൃദ്ധിയും ഉണ്ണാൻ തക്കവ
ണ്ണം സുഖപ്പെടുത്തിത്തരായി അവിടുന്നു ഡിച്ചിരുന്നു എങ്കിലും,
അയാളെ ഒരു കാണുന്നതിനായി, അന്നുവേളയിലെ വ്യായാമ
സഞ്ചാരത്തെ പലഹാർദ്വാരകണ്ഠമാക്കി ചെല്ലാൻ, അവിടത്തെ
കൃപാർത്രാപ്രോത്സാഹിപ്പിച്ചു. കേശാധിപിയുമായി കണ്ണുക
രിനമായ കണ്ഠസമം ചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്ന മാമാങ്കവിദൻ,
മഹാമാധവന്റെ ആഗമനദർശനത്തിൽ ചുടവെച്ചുതരിമ്പി
ന്നു പുച്ചുയേപ്പോലെ വേദനപ്പെട്ടു കടങ്ങും, സംഭവിച്ചും, പ
റത്തുമാടി, ഹൃദയനാളമോക്കളും അനാദായ ഒരു സഞ്ചി

കയിൽനിന്ന് ഉൽഗമിച്ചതായ ഭക്തിയോടുകൂടി അഭിവാദനം ചെയ്തും, സാക്ഷിയുടെ വിചാരിച്ച് വാസികാത്രം പുണ്യപാദികായ ഒരു കനിച്ച് വാചപാതി സവിധം ബലഗ്രയനായും, സാക്ഷികാപ്രതിഷ്ഠകയായി നിന്നു. ഇവിടെയിൽ ബാധനം ചെയ്താൻ താഴെപ്പാടും കേൾക്കും ഇടവാടും ചിതറിപ്പിന്ന, ക്ഷോഭകലുഷമായുള്ള അയാളുടെ മുമ്പാകെ ആ വിചിത്രമുണ്ടായ ഹൃദയമുള്ളതായ സവിശേഷം പുണ്യീകരിച്ചു. ദൈവ ക്ഷമയെ പ്രകാശിച്ചു വസ്ത്രമേണിഞ്ഞ മാത്രം നിശ്ചയിൽ പരിചരിച്ചിട്ടുള്ള മാമൻ, അനേകം സാമ്പ്രദായികങ്ങളുടെ കൂലികൾ കൊണ്ട് കളമെഴുതപ്പെട്ട ശരീരത്തോടും, വാണുപ്രചുരമായ അൽ നിന്നെമെഴുന്ന വായോടും, വലുതായിത്തന്നിന്റെ ദൈവത്തെ സൂക്ഷ്മമായും മാത്രം ചെയ്യുന്ന തോൽവുണ്ടാടും, നിശ്ചയിൽ പ്രവേശിച്ചപ്പോൾ, മഹാദേവ് അയാളുടെ തോൽവായ മഴവർഷത്തിന് എന്ത് ആശംസിച്ചു. കേൾവലിച്ചു കേൾക്കുക കേൾക്കാനുണ്ടെന്നു നോക്കുണ്ടെന്നു ചിന്തിച്ച്, മാമൻകൂടി അനുഗമിച്ചാൻ ആഗ്രഹാൽ കലഞ്ഞിച്ച് കൊണ്ട്, പലഹാരാപ്താവായതുകൽ നിന്നു നടുക്കുയി. ചുരുക്കം എണ്ണുന്നതിനിടയിൽ മാമൻ ഏറക്കുറവു കഴുപ്പി, ദൈവം ഉത്തരമായ അറിയിച്ചു തുടങ്ങി:—“വിചാരിച്ചതാപെ നേടേണ്ടത് പെരിയ മഹാസമ്രാജ്യമുണ്ടാച്ച്. എണ്ണുന്നതും എഴുതുന്നതും ഇപ്പോഴേക്കു കാപ്പാത്തി, ഭാജനത്താക—ജലത്താക—പ്രഭാ—പ്രഭാശക്രവർത്തിയാകും ദീർഘയുത്ഥാക—”

മാമാ—“വല്ലഭനാ നിന്നും കിട്ടുന്ന അപ്പിക്ക് ഇവിടെയെന്നോ അനുഗ്രഹം?”

മാമാ—(പ്രാർത്ഥന ചെയ്തശേഷം പ്രവർത്തികളുടെ നാമത്തെ ഒരു റി ഉച്ചരിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നു സംശയിച്ചുണ്ടായ പാട്ടുതന്നെ നിടയിൽ) “എന്തെല്ലാമുണ്ട് തന്നെല്ലെ അനുഗ്രഹദരം—അല്ലെ, മറ്റും താൻ—സാമീപ്യമാവത്തക്കാരനും. ഇടയിൽ ചെങ്കൊഞ്ചം എണ്ണാലും, ശിനിക്കു—”

ദൈവം അനേകനാശയമായ ഒരു പ്രിയപ്പെട്ടവനായി പ്രശംസകൾ കേൾക്കുന്നതിനുള്ള ദൈവപ്രാർത്ഥനാ മാമൻ വിശേഷിച്ചൊരു ദൃഷ്ടിയോടെ ഇരുന്നു. പ്രാർത്ഥനാപാദികൾ, മാമാ

പെയ്തു, 'ഹിംമ മുതൽക്കു ശുഭമനു' പദ്യം ശോഭിതം. മാമൻ കിട്ടുകയോ? അശ്വമേധയെ അനുസ്മരിപ്പിച്ചു. മാമൻ ഓടിയപ്പോൾ, 'തൊഴിലാളി'.

കേൾ—(മാമനെ കിലമ്പിടുന്ന നായച്ചു വിഷമമായതിനാലുള്ള ദേഷ്യത്താലുള്ള) “കെടിയെടുപ്പാൻ പാടുകിടന്നുകൊടുത്തപ്പോൾ ു ഡാവെല്ലാം ഏവിടെ പൊതിഞ്ഞു വെട്ടിരുന്നു.”

മാറ്റം—“അങ്ങ്! ശെമ്മുപ്പാനാൽ എന്നത്തെത്താൻ ശെ
യ്ലായ്? ‘വാണാലുക്കുഴമ്പൻ പന്താൽ—വാചാഭിനയൻറാൽ
വിടുവാനൊഴിയാൻ’ യോഗേഷ്കാരനെനയ്ക്കും.”

കേരം—“കാലാർവണ അങ്ങടെ മധുരം നെന്തിനായി,
 ചുറ്റിനിന്നാതെ വിളിച്ചുനോ, മാമാ! ഉണ്ടായ്, പണയം മധുരം
 പോകുന്ന അപ്പുരുതയെയാണ് അത്. എല്ലാം കേടുകൾ ഹാരി
 പഞ്ചാനനൻ ശ്രീമദ്യോഗസപാദി! ചന്ദ്രക്കാരൻ ചെമ്പുതൂപ്പ്!
 അവിടെയൊന്നാലോ! രാജസുര! എന്നിങ്ങി, ഇന്നലെ രാത്രിക
 ണ്ടപ്പോൾ നല്ല നാക്കുവെച്ചിട്ടുണ്ടു വെട്ടുണ്ടുപ്പാൾ ഇതാ
 സ്കാൻമരിച്ചിരിക്കുന്നു. അമ്പത്തൊ! കള്ളപ്പാൾ കേട്ടു കാതു
 മാച്ചു.”

മാമാ-“ഒന്നുടെ വായിലെ പടെയ്ക്കത്തൊല്ലാം ശൊല്ല”
(ശിമിട്ടുകുചോടുകൂടി)“ സപ്തസ്തമനം-25ആനാദമിതു”-
അന്നക്കഥ വാഴ്ചാകിരട്ട്- പോകിരട്ട്!” (പഞ്ചദാവത്തിൽ)
“അടെ! നാൻ കള്ളകടിച്ചുനാ, അപ്പാ!” എപ്പടിയൊ വിഴുതു
ചോൻ! അതുക്കിവച്ചു! ആലാടാ?”

കേൾ—“ഇ മനുശ്വംഗാദിഭിന്ന! വിഴുതുവേൻ പോലും! ഉത്തരമുണ്ടാകെ വിഴുന്നതിനുകാരണെ ന്? സത്യം പറയണം- വിഴുവാറിടുന്നതാ?”

2323—“കാപ്പി—ഇടുക്കിയെടുപ്പി— എണ്ണകാ
നാണ—ഇടിഞ്ഞ, അവൻ—അന്ന, മുട്ടാളകപ്പൻ—കോണ
2324—”

കേൾ-“കുപ്പൻ ചുപ്പൻ 2002-ല്യാംതും ബാൻ201
 യും. അങ്ങ അയക്കാം ഉദിച്ചിടാൻ കഴിയല്ല. ഒന്നാ
 മതംഒന്ന, ഗാൻ നെടനിയംപൊന്നെ ഉണ്ട?”

മാമാ—(മെമ്പിൽ ചട്ടികത്തിന്റെ സാക്ഷാത്കാണ്ഡം കാണിച്ച്) “അപ്പിടേയ്ക്കു കാലത്താണെന്ന് പറഞ്ഞത്? എത്ര തരം പറഞ്ഞു? ‘മാമാമ്മേ മിഴിയിട്ടു’ എന്നു പറഞ്ഞു നിനച്ചു കൊണ്ടു ഇരുന്നിട്ട്, നമുക്കുണ്ടോ പ്രായശ്ചിത്തം വാഗ്ദാനം? എന്നാൽ കഥ ഒന്നുകൂടി കേൾക്കൂ. മാമാമ്മാവിന്റെ പ്രതിനിധിയായി ഹരിപഞ്ചാനനയാഗിസാധികർ നമ്മെ കാൽകഴുകി ഗുരുവുമാരും മെമ്പും കട്ടക്കിരീട് വാച്ച് യഥാർത്ഥം ബഹുമാനിച്ചു. ഉത്തരകുളിത്തലിന്റെ ശേഷം, ബഹു പുണ്യ സ്ഥലത്തിലെ തീർത്ഥം നമുക്കു തന്നു. പിന്നീട് ഒരു കളഭം കൂട്ടി—‘ഭവാനേ, പുനർ, പച്ചക്കുടും—”

കേശ—“മതിമതി! അങ്ങനെയൊക്കെ അമ്പത്തി ഒമ്പതിന്റെയും പാലം മേൽ ചന്ദനം തേച്ചതും എന്നിവിടെ— മാമാമ്മ തീർത്ഥം പ്രസാദം ചന്ദനം മറ്റൊക്കെക്കു കൂടി കൊടുത്തോ?”

മാമാ—“അതേ, അന്നാടനുസൃതത്തിലെ ‘മാമാമ്മയമ്മ നിന്ദനം’ ആക, അഗ്രപുണ്യമാക്കി ആരാധിക്കപ്പെട്ടുപോയ്, എന്താൽ വാഗ്ദാനം ലഭിച്ചു ലഭിച്ചു ലഭിച്ചുപോയ്, നമ്മുടെ സാക്ഷാത്കാണ്ഡം അതവിട്ടു കഴിഞ്ഞു കഴിഞ്ഞു.”

കേശ “ഇതാ, നല്ലതിരുത്തും ആലോചിച്ചുപറയണം. അത് അമ്പത്തി സൽക്കാരംകൊണ്ട് ഒന്നുകൂടി കൂട്ടിയിട്ടു. ഇതിനിന്നു കൂടി തലത്തോളം വെച്ചുണ്ട് ഓർത്തിട്ടുണ്ടാക്കിപ്പറയണം. ഉത്തരകുളിത്തലിന്റെ ശേഷം തീർത്ഥം നമുക്കു വിശേഷം വിധി കൊണ്ടുമാത്രം ആലോചിച്ചുണ്ടാക്കണം.” ഇതിനു മുമ്പു തന്നെ കല്പത്തിൽ ഇങ്ങനെയൊരു മാമാമ്മ കേശവപിള്ളയുടെ ഈ ആലോചനകളോടുകൂടി, അയാളുടെ ഹസ്തത്തിൽ വീണു. ശാശ്വതമായി കറച്ചുനോക്കി ആലോചനയിൽ ഇരുന്നിട്ട്, എഴുന്നേറ്റ് ഒരുമുഖപ്രസാദം അടുത്തിട്ട്, നിയമപ്രകാരം കേശവപിള്ളയുടെ തലയിൽ ഞെക്കുവെച്ചു അനുഗ്രഹിച്ചു:—“അപ്പോൾ വെട്ടാ? നീയാൾ! ഒന്നോട് മുമ്പായി ശാശ്വതമായിരിക്കട്ടെ.” (കേശം ഉപേക്ഷിച്ച്, “ശരിച്ചു കർമ്മമാവാം! അന്നാർത്ഥം അന്തർദ്ദേഹം. കരകരകരച്ചൊരു മാമാമ്മയമ്മൻ വിട്ടുവിട്ടു” ശിശുവിട്ടുതന്നു. “അമ്മയമ്മയമ്മ കരിച്ചുവെട്ടാ സ്വർഗ്ഗത്തിൽ, ഇതുകൊണ്ടാണെന്ന് വേണ്ടവെട്ടാതിരിക്കേ—”

കേശ—“അപ്പാൾ ഞാൻ പറഞ്ഞതു ശരിയായോ? അങ്ങോട്ടും ഇങ്ങോട്ടും കെട്ടിത്തൂങ്ങിയ മാത്രം ഓടും” (കടുതായ ഭാരനോഷ്ടങ്ങളോടെ) “അയാളുടെ മുമ്പും വാങ്ങിക്കൊണ്ടു ഞാൻ എത്രതന്നെ ചെവിയിൽ അറങ്ങുകൊണ്ടിട്ടുണ്ട്? അവിടെ ചെന്നപ്പാൾ, പ്രമാണിയായി—പൊണ്ണക്കൊട്ടും കൊണ്ടുപോം മന്ന, കാൽമുട്ടും നാശമാക്കി!”

മാമാ—(സാധുവായ വാദമെണ്ണുന്നറിഞ്ഞിട്ട്) “വീരൻ തിന്റെ കാൽ പറ്റാതിട്ടുറപ്പാവാമല്ലോ? അങ്ങനെയൊക്കെ വേൾ, ഇമ്മ വീട് രണ്ടുപിടിച്ചുണ്ടാവാം?”

കേശ—(പല്ലുകുടിച്ചുകൊണ്ട്) “കണ്ണുതുറന്നു, ചെവിതറയോടുകൂടി, മുറുവാടാത്താക്കി, എല്ലാം നടത്തിക്കൊണ്ടു ഞാൻ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടോ? ചത്താടുമിടി അതും മറന്നോ? പ്രസാദപാത്രം തന്നെല്ലെങ്കിൽ വീരനോ?”

മാമാ—(ഗാഢാന്തരം കിട്ടിയെ നടിച്ച് കാലിന്മേൽ കാലു മടക്കിത്തന്ന) “ഇരിക്കണംവിയെല്ല—അത്ര മാടങ്ങ, പിള്ളയ്ക്കു വേണ്ടതല്ലാ ചുറ്റുപാടും, മുടങ്ങുപാടും, നോക്കി, അനേകിച്ചതന്നെ, മാമൻപോന്നു. പട്ടിനിൽപൊട്ടിക്കൊണ്ടു പിള്ളമാത്രം നടിക്കേണ്ട കഷ്ടം—മാമനെ അയച്ചുകാൽ, സാധിച്ചുകൊണ്ടുതന്നെ വന്നിട്ടുണ്ട്” ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞുകൊണ്ടു ശ്രീഗോപാലനാഥൻ കണ്ണുതെളിച്ചു സ്വഗാനന്ദബന്ധനായി ‘സപ്താധ്യയനമണിഞ്ഞിട്ടു മണിമെഴുതിയിൽ പവിത്രരത്നമാം - ഉപദേശം—’ എന്നു വിശ്വരിച്ചുചൊല്ലി, ശ്ലോകാധാരം കഴിഞ്ഞപ്പാൾ കേശവപിള്ളയുടെ ഗണ്ഡാസമുദ്രത്തിൽ ചെങ്കൈകകളും അണച്ചു കലക്കി, പിന്നെയും ഗാനം തുടങ്ങി. “നമ്മുടെ മേലേയുണ്ടു—’ എന്നുപാടിയിപ്പോൾ, മാമാവെച്ചിന്റെ ഗാനം എന്തിനെ സംബന്ധിച്ചെന്നു കേശവപിള്ളയ്ക്കു മനസ്സിലാകാത്തതിനാൽ, “ഇന്നുവെക്കു മേൽ ഇന്നു വിടിച്ചുവേണം” എന്നു അയാൾ ചോദിച്ചു.

മാമാ—“അവ! മമ്മനെ സെഞ്ചുവാൻ തലയ്ക്കു പിടിച്ചു മമ്മ. ‘സുഭാഷിതം നന്ദാതിതനന്ദാലോഹനവ്യസം’—നന്ദാലോഹം—അ കണ്ണു മം ‘ഗ്രീകീംകടക’ എന്നു ഞാൻ ധാരാളം കണ്ടിട്ടുള്ളതെന്നു, പലന്നു ചുറ്റുപാടും എല്ലാംനോക്കിയാൽ മാമന്റെ അമ്മയ്ക്കു പറഞ്ഞതുതന്നെ?” (രണ്ടുപിള്ള

വിദ്യാഭ്യാസം തുടർച്ചയായിട്ട് “കുടുംബശുദ്ധി” ഇത്ര സാ-
 സനാണെന്നു മാത്രം അറിഞ്ഞിരുന്നില്ല. എങ്ങനെ ഈ എഴു-
 തങ്ങൾക്കു് അവിടെ ചെന്നു എന്നാണു മാത്രം അറിയാതെപ്പോ-
 ടുന്നത്. കേൾക്കൂ—‘കേൾവാനുണ്ടാ’ എന്നു പറഞ്ഞപ്പോൾ
 അന്നു, ‘കുടുംബശുദ്ധി’നാൾ മേലേക്കു മാനുഷം-‘‘-‘‘ െ
 പൂർണ്ണസത്യാനുഭവമാണു നമ്മുടെമുമ്പേ—മുതൽ പര-
 മായ മാതൃകാ പാടിപ്പോട്ടെ” (അതിനെയങ്ങാട്ടുകൂടി) “‘സ-
 സ്ഥിപ്പിച്ചു’ പരമ്പരയുമാക്കിയിട്ടു മാത്രം—‘‘-‘‘
 സാമ്പത്തികവികസനം കർമ്മശാസ്ത്രം”

മാതൃകാശിഷ്യൻ സ്വയം ഉതിയായി തന്നിരിക്കുന്നതിന്നു
 പ്രേമപരമായൊരു നിവർത്തി വിധിയുമാണെന്നു്,
 കേൾവാനുണ്ടാ തോന്നി. തന്റെ നാമത്തെ ഉച്ചരിച്ചപ്പോൾ
 പ്രണയപാശമായി ആ സ്ത്രീ അന്നുതന്നെ ആ തന്ത്രവിദ്യ-
 യുദ്ധായ യുദ്ധവിദ്യ ആ കൈകളാണെന്നു, മാതൃകാശിഷ്യനെ
 പിടിച്ചിടുന്നതിന്നു തന്റെ വാക്കുകളിൽ നിന്നും യാതൊരു സൂച-
 നയും ഉണ്ടാകാതെ സൂക്ഷിച്ചു, ഇങ്ങനെ ചോദിച്ചു:—“പറയ-
 നുമാറു മുമ്പേ കേൾക്കട്ടെ. മാത്രം സാമ്പത്തികമാണോ?
 എന്റെ മുമ്പേയെന്നു കണ്ടിട്ടുണ്ടോ?”

മാതൃകാശിഷ്യൻ ഒന്നിടത്തു്, ചുമച്ചു്, പൂർണ്ണവിശ്വാ-
 സിപ്പിച്ചു, നല്ലൊന്നു പ്രേമപരമായൊരു പ്രായശ്ചിത്തം, മറ്റു
 ക്കി വാങ്ങുന്നതിന്നു താല്പര്യമുള്ളതെന്നു സന്തോഷിച്ചിവി
 ന്നുകയാൽ മുമ്പേ വാങ്ങുന്നതിന്നു ചാപിപ്പിച്ചു പുറ-
 പെടുത്തിച്ചു, തന്നാൽ നിവർത്തിക്കുവാൻ സാമ്പത്തികമാണെന്നു
 തന്നു കണ്ടിട്ടു. അങ്ങനെ ‘കർമ്മ കർമ്മ പുനരന്വേഷണം’ യെന്ന
 പേര് പറയാം” (അങ്ങനെയു മാതൃകാശിഷ്യനെക്കുറിച്ച്, അതുകൊണ്ടു
 പരമ്പരയുണ്ടാകുന്നതിന്നു കണ്ടിട്ടു എന്നു പറഞ്ഞതു
 പറയാതെത്തന്നു, ചിലപ്പോൾ തന്നെ മറ്റു കർമ്മങ്ങളെന്നു
 പരമ്പര തന്നു. ‘‘ഗുരുവിന്നു മുമ്പേയെന്നു വന്നിട്ടുണ്ടാ-
 ത്താൻ—‘‘ ഉപദേശം, നമ്മുടെ കർമ്മകാലസത്യാനുഭവ സാങ്ക-
 ത്യമാണു—അപ്പോൾ, ‘‘കർമ്മകാലസത്യാനുഭവം—‘‘

കേൾ—“നാശമായി.—‘‘ അപ്പോഴെല്ലാം വെട്ടുമാറ്റി
 ഒന്നാകട്ടെ—‘‘

മാതൃ—“അങ്ങനെയല്ലാതെ, വിട്ടുപോയതിന്നുമാണോ അ-
 ന്നൊന്നുപോയില്ല? അതിന്നു കാരണമില്ല. പൊട്ടി, മുമ്പേയെന്നു കർമ്മ

ഇന്നു കിടയാത്-അങ്ങിനെയാണോ? എന്തുകൊണ്ടിട്ടു നാകട്ടെ, അപ്പൻ വെളിച്ചം ചിതയായാകട്ടെ, എന്ത അന്തകാത്തകനാകട്ടെ, അന്താതിവിശ്വാസവാദമായൊരു വാദത്തെ കണ്ണാലെ പാർത്തിയാ, അവർക്കിടയിൽ-മുടി! പിള്ളായ്, മുടി! ”

കേശ-“വാരാധന! ഇങ്ങനെയുള്ള പാഠിപാഠം എവിടെ വിട്ടുനിൽക്കുന്നു?”

മാമാ-“ചിന്താവിനേത്തു വീടുമേ നേരെ തെക്കുപുറം.”

കേശ-“അപ്പ. ചിന്താവിനേത്തുവായ മാമാ അവരെക്കുറിച്ച് ഇത്രയും പറിക്കുന്നതുകൊണ്ട് കഥ കേൾക്കാതിരിക്കണമെന്നോ-” എന്നു പറഞ്ഞുകൊണ്ടു, കേശവപിള്ള ആകൃഷ്ടനായി വിടുന്നതിന്നു വീട്ടിലേക്കു. ചിന്താവിനേത്തു ചന്ദ്രകാന്തന്റെ സമീപത്തു കടന്നുപോകുന്ന പാഞ്ഞുകൊണ്ടുവരുന്ന അന്തരീക്ഷം സൂക്ഷ്മം ആണെന്നതിനാൽ അയാൾക്കു ബലമായ ഒരു ഉൽക്കയെപ്പോലെ. നോക്കു കോപിയുടെപോലെ പറഞ്ഞ് അവിടെനിന്നു പിടിക്കുക. കേശവപിള്ളയുടെ യാത്രയെ തടയാൻ മാമാ മനസ്സിലാക്കുന്നതുകൊണ്ടു ഇങ്ങനെ ചിന്ത ചെയ്തു:-“പാഞ്ഞുകൊണ്ടുവരുന്ന ആനാലും ഉത്തമൻ. ഇന്നലെ നമ്മുടെ വാങ്ങിയ കേശവപിള്ള എത്ര സംഭവിച്ചു? നമ്മെ വലിയ കൃപയാണു്. ആ കഥയിലിന്നു കഥയെ ഇങ്ങനെയോ ഗോപി വെട്ടിക്കൊ. അങ്ങനെ മാമാന്റെ വെടവം അപ്പൻ വെട്ടിക്കൊ, ഇപ്പൻ വെട്ടിക്കൊ അങ്ങനെയൊക്കെ കണ്ടുകൊണ്ടിരിക്കു്. ഇനി, നമ്മെക്കൊണ്ടു, പാഞ്ഞുകൊണ്ടുവരുന്ന നമ്മുടെ വെടവം. പക്ഷെ ചിന്താവിനേത്തു വെട്ടിക്കൊ.”

മാമാവെളിച്ചം ഇങ്ങനെ അന്തരീക്ഷം വെട്ടിക്കൊണ്ടു നിൽക്കുമ്പോൾ, കേശവപിള്ള അന്റെ ഉദ്യോഗസ്ഥനായൊരു വാക്കു സന്നിധിയിൽ നിന്നു ചിന്താവിനേത്തുവെട്ടിക്കൊണ്ടു കൊണ്ടു് വിടുന്നതിനാലാകുന്നു, അന്റെ കോപിയെക്കുറിച്ച് യോദ്ധാ വെട്ടിക്കൊണ്ടുവരുന്നതുകൊണ്ടു്, ചിന്താവിനേത്തുവെട്ടിക്കൊണ്ടു് ഉത്തമനായിട്ടു്, ഇങ്ങനെ മാമായ്ക്കു് ഇങ്ങനെയൊരു വെടവം വെട്ടിക്കൊണ്ടുവരുന്നതിനാലാകുന്നു സിദ്ധിച്ചിട്ടുള്ള ശ്രീകൃഷ്ണന്റെ സുഹൃത്തും വെട്ടിക്കൊണ്ടുവരുന്ന വെടവം വെട്ടിക്കൊണ്ടുവരുന്നതിനാലാകുന്നു അങ്ങനെയൊരു വെടവം വെട്ടിക്കൊണ്ടുവരുന്നതിനാലാകുന്നു.

ക്ഷാവിശ്വാസമുണ്ടായിട്ടില്ല, അദ്ദേഹത്തിന്റെ നേർക്ക് യാതൊരു അപരാധവും ചെയ്തിട്ടില്ലാത്തതന്റെ രാജ്യസംഹാസനത്തെ ഇളക്കാനും പുറത്തുനിന്നും നിശ്ചയിക്കപ്പെടുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ സ്വേച്ഛാധിപത്യത്തിനും ഏതൊരു മോഹമുണ്ടെന്നും അദ്ദേഹം അറിഞ്ഞു, സ്വദേശസ്തുതിയോടും മാത്രമല്ല, വർദ്ധിപ്പിക്കപ്പെട്ട സാഹചര്യങ്ങളോടും അനുരൂപമായി, നാശനഷ്ടത്തിൽ വീഴുകയും, ഇതിനെ നിവാരണമാക്കുന്നതിന് ഗുഹജനശാലികളായ ഉപകരണങ്ങൾ ഇല്ലാത്തതും രാജകാർമ്മാളിലും തന്ത്രങ്ങളിലും കേവലം ബ്രാഹ്മണാധിപത്യം ഉൾക്കൊള്ളുന്നതായി കഴിവില്ലാത്തതും രാജാധിപത്യത്തിൽ അന്നു യോഗീശ്വരന്റെ ശ്രമമെന്നു മാത്രമേ ഉണ്ടായിരുന്നു എന്നു ഉപയോഗപ്പെടുത്തുന്നു. ആദ്യം, നിശ്ചിതമായി പണിചെയ്ത ശത്രുസംഹാരത്തെ സംശ്ലീലിച്ച് സമ്പ്രദായപരമായി പാലശക്തിയെ നൽകി അന്തർഗ്രഹിക്കപ്പെട്ടു. അങ്ങനെയൊരു ശക്തി ഉണ്ടെന്നുള്ള ബോധം അയാളുടെ മനസ്സിൽ ഇടം നേടിപ്പിടിച്ചു. ജന്മനാസിദ്ധമായ അപരദശിപോലെ പ്രകാശിച്ചു. ചിലമ്പിനേതു 'കനക' ശക്തിയും അതിന്റെ ഭക്തിയെ ഗുഹജത്തിൽ 'കാമിനി' ശക്തിയും, ആ സമയത്തു ഹരിപഞ്ചനന്തസാന്നിദ്ധ്യവും സംഭവിച്ചിരിക്കുന്ന അന്യോന്യസമയം സൂക്ഷ്മഗുഹജം ആവശ്യമെന്നു കേൾവാനായി വിശ്വസിച്ചു. യോഗീശ്വരാധിപത്യത്തിന്റെ ഭക്തിക്കാരൻ പ്രതിമാനികശക്തിയുടെ കൈവശത്തുള്ളതിനെ പാർശ്വഭാഗമായി പുറത്തുനിന്നു നോക്കി, അയാൾക്കായിട്ടുള്ള രാജാധിപത്യത്തിന്റെ ഭക്തിയെ ശക്തിയായി വെച്ചു, അവർക്കു തന്ത്രത്തിൽ ഒരു സംഭാവനയും തുടങ്ങി:—

കേശ—“അമ്മ— ഇന്നത്തെ ഉദാഹരണം അതുതന്നെ പോലെ.”

മോ—“അതുപോലെ കയ്യിൽ ഉണ്ടാക്കിയ അങ്ങനെയൊന്നെന്തെന്ന്?”

കേശ—“അതുതന്നെ— മേലേക്കു അതുതന്നെ. അതുപോലെയാണെന്നു ഞാൻ പറഞ്ഞത്. അതുതന്നെയുണ്ടായിരുന്നു.” നിയമത്തിലധികം ചാർട്ടർ ഉണ്ടായിരിക്കുന്നത്, ചാർട്ടർ പ്രകാരമുള്ളതായ ആ ഉപാധിന്റെ പ്രാധാന്യം കണ്ടുപിടിക്കുന്ന

ഭാവം—“പമ്പാക്കുറുമാനോ? പിന്നെ പുതിയ ചെറിയ
യിലേക്കുവന്നുവോ?”

കേശ—(പരിഭവിച്ച്) “എന്തായിത്?”

ഭാവം—“എന്തെന്തെന്ന്?”

കേശ—“ചിമ്പാദിനേത്തുകഴിഞ്ഞാൽ കടുമ്പയേ ഉള്ളോ?”

ഭാവം—“എന്റെ കൈ, ഇരുപത്താലുകഴിഞ്ഞപ്പോൾ, പെ
ണ്ണുകൊണ്ടുണ്ടെന്നു ചൊല്ലിയപ്പോൾ, പമ്പാക്കുറു ചെറിയ ചെറിയ
മാനപ്പോൾ പോട്ട്, പോട്ട്—പറവിൻ. എന്തുകടുമ്പായിപ്പോന്നു
ണ കേൾ?”

കേശ—“അതിന്റെ അടുത്ത ടെക്കോടിയിലൊരുവളാ
ണ്.” ആ സ്ത്രീക്കു ചിമ്പാദിനേത്തു നാലു കേൾപ്പോളണ്ടായ
ഉത്സാഹം ഉണ്ടായി. താൻ പ്രവാഹം കേൾക്കുന്നതിന്റെ
തെക്കുവശത്തിൽ താമസിക്കുന്നുവെങ്കിലും, ആ മൂന്നിയുടെ
മാറ്റത്തിൽ അങ്ങനെയൊരു കിടപ്പു തന്നിട്ടുണ്ടോ? ഈ വി
ശേഷം ന്യായനിഗമനത്തോടുകൂടി ആ സ്ത്രീ മിണ്ടുന്നതിൽ
അനാശിതയിൽ, ദൈവം പുറപ്പെട്ട പ്രകാശമാണെന്നു തുട
ങ്ങിയ തത്ത്വങ്ങളുടെ പരിഹാസത്തിനായി, കേശവപ്പിള്ള ത
ന്റെ വളിയയുദ്ധത്തെ വീക്ഷി, അയാളുടെ സാക്ഷാൽ പ്രകൃ
തമായ കാർമ്മയുദ്ധത്തിൽ ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു:—“അങ്ങനെയൊ
രോടൊന്നു പെണ്ണുകണ്ടിട്ടുവാനും, അങ്ങനെയൊരു സംഗതിയെ
പ്പോലും വന്നു കിട്ടിയിട്ടുണ്ടാകൂ.”

അവർ രണ്ടുപേരും തമ്മിലുള്ള ബന്ധത്തിന്റെ സ്ഥിതിക്കു്
കേശവപ്പിള്ളയുടെ അപ്പാഴത്തെ നിവയിച്ചുണ്ടായ അപക്ഷ
ആ സ്ത്രീക്കു് ഒരു കല്യാണത്തെ ആയിരുന്നു. സാമാന്യമുള്ളവർ
കേശവപ്പിള്ളയുടെ ഒടുവിൽ വാക്കുകളിൽ നിന്നു് അയാൾ
വിവാഹത്തിന്നു വാഗ്ദാനം ചെയ്തപോയി എന്ന് ഞ്ഞാണി
ക്കുമായിരുന്നു. എന്നാൽ ബുദ്ധിസൂക്ഷ്മതയുള്ള ആ സ്ത്രീ ആ
വാക്കുകളെ അർത്ഥമാക്കിയതു് ഇങ്ങനെ ആയിരുന്നു. ചിമ്പാദി
നേത്തു മൂന്നുപിള്ളയുടെ അനന്തരവനാണ് കൊല്ലപ്പെട്ടതിൽ
സംശയിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതു്. അവിടെ അടുത്തുള്ള ഈ സുന്ദരി
തിൽ ഞ്ഞാ സംബന്ധപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടു്. അവിടെ വേണ്ടതൊ
രങ്ങനെയൊരു ഈ അനന്തരവൻ നമ്മെ നിന്ദിക്കുന്നു. അ
തിനാൽ അയാളുടെ അപേക്ഷയെ സ്വീകരിക്കുകയെന്നു് നിവൃത്തി

യു. വിവാഹത്തിന് തന്നെയാണ് ചുറ്റുപാടേയും കാണുന്നതിൽ, അതിനെ തന്റെ താത്രയിൽ വിശദമാക്കുകയാണു് വേണ്ട സാമർത്ഥ്യം നൽകുക. എന്തായാലും അയാളോടൊരു വാഗ്ദത്തത്തെ വാങ്ങിക്കൊണ്ടല്ലാതെ പുറപ്പെട്ടിട്ടു്. ഇങ്ങനെയുള്ള ആവശ്യമായതും നിശ്ചയത്തോടും ആ സ്രീ മന്ത്രോപദേശകന്മാരിൽ പറയുന്നു:— “എന്റെ വൊന്നമുള്ള കേപ്പിൾ, പെണ്ണുവേണമെങ്കിലും പവതി കണ്ടുവെച്ചിട്ടുണ്ടു്. വേണ്ടുന്ന ചെറുപ്പം നോക്കാനുള്ളത് — ഒന്നാമതു് കൊണ്ടുപോകുന്നതും. അതാണു് ചിലപ്പോൾ, താൻ പറയുന്ന നക്കുകയാണു് അവിടെ നിന്നു് എന്തു് ആവശ്യം? അവിടെനിന്നു് ഒരു വെള്ളിനെ കൊണ്ടെന്നു ചെറുപ്പം തന്നെ കണ്ടാൽ ഒന്നടി സാധിക്കുന്നതു്. ഒന്നെന്നു് ഒന്നെന്നാലല്ലെങ്കിൽ.” ആ സ്രീ ഇങ്ങനെ തുടങ്ങിയ പ്രസംഗത്തെ തുടർന്നു്, അയാൾ കാൽനീലിപ്പണയായ ഒരു സ്ത്രീയെ നോക്കുകയും ചെയ്തു. വിചാരിച്ചു് കേൾവപ്പിള്ളിമിണ്ടാതിരുന്നു. “വേദകേൾവപ്പിള്ളി” എന്നു് തിരുവിതാംകൂറിനു പ്രഥമ മഹാത്, നങ്കുകാലിക്കൊന്നു വേദത്തിൽ നിന്നു പാഠിപ്രമാണപ്രകാരം ചെയ്തിരുന്ന ചെറുപ്പം സഭയെ അറിയിച്ചു. അയാൾ കർമ്മസ്ഥാനകാണുന്ന വേദ കഥാശാസ്ത്രം അയാൾക്കു് മേൽനോട്ടത്തിൽ ചെയ്തിരുന്നതെന്നു സമർത്ഥിച്ചു. ആ സ്രീ മനസ്സുവെക്കുന്ന സംഗതിയെ ഉപേക്ഷിച്ചുകൊണ്ടു് നല്ലൊരു യാത്ര, പുറത്തുപോയ കസാലയുടെ ആകൃതിയ്ക്ക് സാമീപ്യമായി, അവർ തുടങ്ങിയ ചെറുപ്പനയെ ഉത്തരവുപോലും. അവന്റെ ദീർഘമായ പ്രസംഗത്തിൽ തിരുവിതാംകൂർ ചരിത്രകഥകളിൽ ഒരു പ്രമാണമായിരിക്കുന്ന അതിർത്തികൾക്കു്, അയാൾ മേൽനോട്ടം നിന്നു. ഡോക്ടറുടേതു പ്രാർത്ഥനയായ ഒരു സമ്പ്രദായത്തെക്കുറിച്ചു് ആയ കഥയെ അതിന്റെ ദീർഘ കഥാവാചത്തെ സ്വപ്നമാത്രം പരിഗണിച്ചു, വേദസാധികർമ്മം ക്രിയാപരപൂർണ്ണത്തിന്നു വാചകാത്മ്യം ചെറുപ്പം പ്രായത്തിൽപ്പെട്ട ശാസ്ത്രങ്ങളെ കറുപ്പം, കഴിയുന്നതു സംഭവപര്യം ഇവിടെ ചേർന്നു:—

“സർവ്വം വിശദമാകുന്ന എന്നു പറഞ്ഞതെല്ലാകൊണ്ടെന്നു് പ്രാർത്ഥനകളെ മേൽനോട്ടത്തിൽ അതേ അധികാരത്തിൽ നങ്കുകാലിക്കൽ വീതിയ്ക്കുകയും ചെയ്തിട്ടുണ്ടു്. എന്നു പറഞ്ഞതെല്ലാകൊണ്ടെന്നു് കേൾക്കുന്നു. ആ പത്തു, പീഠ

കിവാടിയ കുപ്പുവും ഉപ്പും കൊണ്ട് അത്ര കലച്ചത് തുറ
 യിപ്പട്ടത്ത്, കടിമുടിച്ച് തുടങ്ങിയപ്പോൾ, കുപ്പുപ്പട്ട കാണാൻ
 അറക്കടി (നനൽ-സാധകം) ഇട്ടു പള്ളിമാടംവെക്കടി, പള്ളിമാ
 ടംതിനകത്ത് തമ്പുരാണെഴുന്നള്ളി. 'അറക്കടിതൂക്കട്ടെ' എന്നു
 തമ്പുരാൻ കല്പനനാക്കി. അപ്പോൾ 'അയ്യോ ചരിക്കല്ലെ പൊ
 ന്തമ്പുരാൻ! കൊരിക്കിത്തുടങ്ങിക്കൊണ്ട്' എന്നൊച്ച; ഉത്ര
 ത്തിൽ കാൽപിറന്ന്, മൂപ്പുതാണ്ടു വയസ്സു ചെന്നു, അമ്മയ്ക്കു
 മുമ്പായിവെന്ന്, തിരുമേലി കാരാമുഖെട്ടു, പൊറക്കു കറുപ്പു,
 മുൻതടയ്ക്കു തമ്പുരാണെ അടക്കു പിന്നാക്കി, 'ചാക്കുവ' എന്നു
 വിളിച്ചു കൊണ്ട്, അറക്കടി തുറന്നു കടലിടലോട്ടു കണ്ണുനീടി.
 പിന്നെ ചാക്കുവ ചൊൽകു അതോ? പള്ളിമാടം കെട്ടിയപ്പോളു
 തപ്പ, തിരുമുടിപ്പിടിയ തപകാത്ത്, കൊക്കുടലാൽ പാടിയിരുന്ന
 അക്കുപ്പുരാണു കരുതുന്നതും, ചൊന്നാടിയോർ തമ്പുരാൻപോയി,
 ഉഴിഞ്ഞുനീങ്ങു തപോക്കാകുവണ്ണം, പാതപ്പോരാളികൾ
 ഇടിമാലപ്പാലം പൊക്കിയെന്നിടമ്പാഴ്ചയ്ക്കുൾ ഉണ്ടു. ഇടിതീ
 താങ്ങിയ തടിപ്പാലം ഉൾച്ചാഞ്ഞു കറുപ്പു വീഴുകാഴ്ച, തക്ക
 ഈടൽ കണ്ടിറങ്ങി, തന്റെ ഇടുവയിൽ എഴിങ്ങിയത്, അങ്ങ
 പി താങ്ങിക്കൊണ്ടാർ കണ്ടശേഷം ഊവീവീമാന്താണുവാർജർ.
 ചാക്കോറു തപ്പേററ തപ്പെയ്യ, മാർച്ചിപ്പീപ്പോളിപ്പുടാൽമുടി
 പൊൻതിളപ്പും പള്ളിപ്പോലേററി, പൊറൊരുർ കാണുവാ
 നായി, വളർകൊന്നു കൂറ്റുമുടി, മുക്കു പെരുമ്പറയും താക്കി,
 പാണിപ്പൊന്നാഴ്ചയും മുക്കി, മുക്കുക്കു കണ്ണുവിളക്കു എന്നു
 തുടങ്ങി വാഴപ്പുസാദരവുടത്തു ആചാരാദിമാനും അക്കക്കേ
 ചേർത്തുകൊണ്ട് തമ്പുരാൻ ചിരിച്ചാൽ വടയുമാക. ഉഴറിന്നു
 പേടിപ്പും പൊതു പൊന്നുതമ്പുരാൻ തിരുവാവറിഞ്ഞു, കറു
 പ്പിന്റെ അമ്മയോർ ചെന്നു, ചിട്ടിവിട്ടു ചുമലും കയററി,
 ചിട്ടു ചൊന്നും അടിയറ വെച്ചു നൂച്ചുവടികൾ കണങ്ങി. തമ്പു
 രാൻ എങ്ങി വിങ്ങിക്കൊണ്ടു. 'എന്താൻ പൊന്തുകൊണ്ട്' എന്നു
 അമ്മയോൾ കരച്ചുകൊണ്ടു. നാടിനും ആ വീടിനും ഉടയാറായ
 തമ്പുരാൻ എന്തെല്ലാ എന്നൊന്നും വന്നുവെക്കി ചേർന്നുവെക്കായി
 'ഇന്നാൾ മുതൽക്കിനി അമ്മയോർ അമ്മമ്മകൾ 'ഞാൻ തന്നേ'
 എന്നു പൊന്നുവായാറുചിട്ടെല്ലു ഊവീവീമാന്താണുവാർജർ. അറി
 വും നെരിപ്പമുള്ള ആ ചൊമ്മച്ചാൻ മമ്മയോർ, തൻതപ്പയിൽ
 കൊണ്ടു വിനയെ മനംകൊണ്ടുതാങ്ങി, 'അടിയൻ പെററ ചോര

പെരുമ്പുറം." എന്നു ചൊല്ലി, രാജരാജൻ മനോരമി, ഉദാരി വാൻ ആയതു, ചന്ദനച്ചിതയും മൂടി, മകനെ എതിരോളുവാൻ നടയിലേ കാവൽനിന്നു. അപ്പാൾ, അടുത്തിൽ പെറെറട്ടു, പെരുത്തിൽ വളർന്നുവന്ന മകൻപെരുമാൻ ഉദ്യോഗം വരിവെ കണ്ടുകി പെരുത്തിയകണ്ണുനീരെളളിരുന്നി, അപ്പാൾക്കു പിറന്ന മക, പൊൻമകനെ നഴുകിക്കൊണ്ടു, 'എന്നാൾ വാഴ്വീരാ-അരുമക്കൊടിക്കുക-അരുമകന്മാ- അകത്തു മന്ത്രിയേ', എന്നു കിഴക്കു വിളിച്ചാടുകത്തു നിൽക്കു ആ കൊടാത്തിൽ, തന്റെ ഉടവാൾ ചാടിവെട്ടു, ഉടവോടെ സ്വർഗ്ഗം പോയ നമ്പുവാൻ കേൾക്കുമാറ, ഒറ്റൊഴി ഒറ്റൊഴി ചൊല്ലി, പട്ടുടിയെ വീടിനകത്തു കൊണ്ടുപോയി വീണ്ടൊടി, - - - - - ദുഃഖിച്ചായുവെച്ചു വീണു. ഇന്നും എഴിച്ചിട്ടില്ല മകനെ-എന്നു തിന്നാലു കഴിഞ്ഞു. അവരുടെ നാലത്തി നീ അന്നത്തു. അതിനു സംഗതിവന്നാൽ, നീ രാജ്യത്തിനു സ്വവന്നാകും. പൊന്നുതമ്പുവാൻ ദഹനവും നടത്തി, അന്നവിടെ ഭംഗിച്ചിട്ടിന്നിയും കിടന്നു. ശേഷം ആ സംഭവത്തിന്റെ ഓർമ്മയായി നമ്പുവാൻ ചെല്ലിട്ടുള്ള ഏറ്റാടുകളെ, എന്റെ മകൻ അന്നാചിട്ടിരിക്കുകൊള്ളുക. നിനക്കു പൊരുത്തിയ പ്രായത്തിൽ ഒരു കൊച്ചു നക, കനകക്കുണ്ടിപാലെ, അവിടെയുണ്ടു്."

നകകോയിക്കൽ വീടിന്റെ വകയായ ഇരുന്നിയിൽ ഒരു കൈപ്പുറമുള്ളവീടുംബന്ധിച്ചുള്ള ഓം കഥയെ ബഹുവിധ സ്തോത്രങ്ങളാടു ആ സ്ത്രീ പറയുന്നതിനിടയിൽ, കേശവപിള്ളയുടെ നേത്രങ്ങൾ ഉജ്ജ്വലിച്ചു: ഹൃദയം വികസിച്ചു വക്ഷോദേശാസ്ഥികളെ ഞെരിച്ചു; രക്തനാഡികളിൽ മൂടിസഞ്ചയങ്ങളുടെ ദൃശ്യസഞ്ചാമുണ്ടായതുപോലെ ഒരു വികാമുണ്ടായി: ഉഗ്രാജാടിമാർായ രാജകേതളിരോമണിയുടെ വിളാസത്തെ അന്നശ്വകുസ്സുകൾ ദർശനം ചെയ്തു; ആ മഹാമുരളത്തിന്റെ വർത്തനിൽ ഒന്നിച്ചു തന്റെ ഭാഗ്യത്തിനു അനുരൂപമായി കണ്ണുനീരും മറവിളിയും, ആ കഥയിലെ ധീരനായിതിയെ അടർന്നു, അകമേ സ്തംഭിച്ചിട്ടു. തന്റെ അഭിനവമാതാവിന്റെ അഭീഷ്ടത്തെ സാധിച്ചുകൊടുപ്പാൻ നൈസർഗ്ഗികമായ ധൃതിയോടെ മനുഷ്യനെന്നും ചെയ്തു. എന്നാൽ, തൽക്കാലകഥയെ സംബന്ധിച്ചു അഭിപ്രായം പറഞ്ഞതു്, തൊണ്ട ഇടരിക്കൊണ്ടാ

നന്നെങ്കിലും, ഇങ്ങനെ ആയിരുന്നു. “അങ്ങനെയുള്ള വലി
വാടു നമുക്കടുക്കാമോക്കാ? നമുക്കു, ഞാൻ ആപോമി
പാവെയും, അക്കൻ പറയുപോവെയും, തന്നിലെളിയ
വസ്ഥമല്ലയൊ നല്ലതു?”

ഗോവ—“അതെ—നാനു ‘ഏളിലപ്പടി’, പയററില്, അങ്ങ
ലാണ്ടെന്നു ആ നീതിപരഞ്ഞ ശാസ്ത്രത്തെ ചൊല്ലി
ട്. ഏതായാലും, ഒന്നു ചൊല്ലണ—പാവതി അങ്ങനേ
യു വീടികകത്തു കേറുന്നമോ, അവിടെ മനക്കണങ്ങി
ണ്ണായിരിക്കണം. കഴുപ്പിത്തുപോണകാൽപ്പത്തിനു ഇവർ
തിരിച്ചു. ചെലമ്പിനേത്തിന്റെ— — —?”

ശം—“നേരെത്തേക്കേതെ.”

വ—“വീട്ടിപേര്?”

ശം—“അതെനിക്കെറിയെല്ലാം—” ഏതുമായങ്ങളോ,
ത്രിച്ചുകൊണ്ടു കേശവപിള്ളയുടെ അപക്ഷപ്രകാ
രമല്ലോ നടത്തിവരാമെന്നു വാശത്താലും, വിവാഹമാത്രം ത
ന്റെ ഇഷ്ടപ്രകാരമല്ലാതെ നടക്കയില്ലെന്നു ഉച്ചിപ്പടക്കിയ ഒരു
നിശ്ചയവും ചെല്ലു ഭഗവതിഅക്കനും, ഏർക്കുന്നതിലധികം
നടത്തിവരുമെന്നു സമാശ്വസിച്ച് കേശവപിള്ളയും, ആ സ
മേളനത്തെ തുടങ്ങി ഉദാസംഹരിച്ചു.

അദ്ധ്യായം ൧൨.

“...
നിശ്ചലതയോടൊന്നു ചേർന്നിട്ടു!”

നാണിയിയുടെ വിനയകരമായ ഭാവനയും
 നമ്പാൽ വിധൂഷിതയായ സൂത്രജ്ഞനെയും കണ്ടിച്ച് ഭ
 ന്കനായ് മന്ത്രമഞ്ജരിപരികൾ നിദ്രാമാണസമാ
 ലുടനാ നാണമുറ്റാൻ പുറകുകാഴ്ചയ്ക്കുള്ള അറിയാത്തതുക
 തൊൽ ചേർത്തുവെച്ചതായ പാടത്തുവെച്ചിട്ടിരിക്കുന്ന
 നോക്കത്തു വിട്ടുപോയതിനായ നമുക്കിതുകൊണ്ട്
 പോയി. ആ യുവാവ് പ്രമത്സമായ ഒരു അനന്ത
 അനുഭവിക്കുന്നു എന്നുകണ്ടു, രാജ്യത്തോളം അന്യ
 രണങ്ങളും ആഭ്യന്തരങ്ങളുംകൊണ്ടു അറിഞ്ഞിട്ടിരി
 ന്നല്ല. കലഹപ്രതിസന്ധിയിലായിരിക്കുമ്പോൾ
 ഞ് ഇതിനാലുകൊണ്ട് ദുസ്സാധ്യമായ കാര്യങ്ങൾ
 മിടുങ്ങനും പ്രമാദിച്ചവനെന്നു വിചാരിച്ചായി, നാൻ കാര്യ
 ചു ദാസസംസ്ഥിതിയോലും ആകാശത്തോളമുയർന്നു
 ചെന്നു ആകാശികയായ ഒരു മഹാപാപാശാസനം കലികാ
 ലത്തിന്റെ ഭയത്തോടുകൂടി ചെന്നു എന്നു വിചാരിച്ചൊരു
 യാർ ആശ്വാസത്തെ അവതരിപ്പിക്കുകയുണ്ടു. ഈ പ്രവാ
 ശനിയുടെ തൽക്കാല പാപദാശനം ഒരു പക്ഷത്താലും മാത്ര
 മിടുങ്ങനും, അയാൾ വിചാരിച്ചു എങ്കിലും, സ്വാഭാവികസൂത്ര
 കൃതിയിൽ അകപ്പെട്ടുപോയാൽ, പ്രാതലിനകത്തുവെച്ചാ
 ഒരു വിചാരിച്ചവനുകാലം കൂടുതലുള്ള ഒരു ചെറിയതും
 അയാളെ ബാധിച്ചു. തൽക്കാലത്തു മാത്രമേത്രേ ദ്രവ്യനാശ
 ന്നും സാന്നിദ്ധ്യം ചെന്നു എങ്കിലും, ചെറുതായിട്ടുള്ള
 രാജിയിൽ അപരാധത്തിന്റെ ആശ്വാസമാത്രം കൊണ്ടുണ്ടാ
 കുന്നതും മീനാവസാനത്തിനും വിധവിക്കുന്നതുമായ കിത്തി
 മാലിന്യം പ്രമാണോപദേശത്താലും പ്രാതലിനകത്താലും
 അപരിഹാർത്തനായ ചേർത്തിട്ടു, അയാൾ ആശ്വാസത്തെ
 വിശിഷ്ടവ്യായാസത്തോടൊന്നി ചേർത്തുകൊണ്ട് ആനോദിച്ചു. എ
 ങ്കിലും, അതിലും കൂടുതലായ നിവൃത്തിയോടെ അയാളുടെ മന
 സ്സിൽ പ്രകാശിക്കുമ്പോൾ, അയാൾ അതേവെച്ചാൽ ആ

ചപചിഹിദവതയ അവ ബിജാത, സ്വാത്ഥാ2
 നെ സൗസ്വരൂപകൽ സർപ്പനചെയ്തു. ദാനെ മതസ
 പനാക്കിയ പ്രേമസിഹികയെ ദൈവവും പ്രണയിനിയു
 ഴെയും ക്ഷേപ്രാപ്തിയായി ദൈവ പ്രഭുവായിൽ നിന്നു ധ്യാ
 വാദനമെച്ചിച്ചു. ഇതിനുള്ള ദൈവ മനസ്സെപ്പോലെ
 പുനസ്സുദ്ധനാ ചെയ്തു, അപ്പുറിക്കു ദൈവ രക്ഷയ്ക്കുതൃ
 നതുവെ ബാധനാർത്ഥമായി അർപ്പിച്ചുപോന്നതിനു നിശ്ച
 യിച്ചു, കേരവർക്കുതൃ വാജനാതിപജ്ഞാ മാത്രയെ
 തൃക്കും.

ദൈവ പ്രഗാഭർക്കു ഇങ്ങനെ വിദ്യുതിയുണ്ടാക്കി, ആ
 യുവാവ് കണ്ഠക്കാരായും സഹചാരായും അനുഗമിച്ച് ഉദ
 യാതാദൃഷ്ടി വിശ്വവരദാദൈവത്തെയും ധ്യാനമേൽക്കും മറ്റാ
 ഹാമാമപ്പാൾ, പക്ഷേ ദൈവമെപ്പോലെത്തന്നെ, പ്രത്യേകം
 “തുണെപ്പിടിച്ചു” പക്ഷേ മറ്റൊരു സർവ്വപ്രധാ
 നദൈവ മുമ്പിൽ മറ്റൊരാളെപ്പോലെയുമില്ല. ഈ മഹാനദാ
 വൻ കേരവർക്കുതൃക്കു കണ്ടമാത്രയിൽ, ധ്യാനമേൽക്കും
 കരപോലുന്ന ദൈവസമ്പന്ന വിസ്മയമെപ്പോഴും പരിസ
 പ്രദേശമെല്ലാം ശോഭിക്കുകയും, മറ്റൊരാളെപ്പോലെയും
 ദൈവപ്രകാശപ്രദനാശിപ്പാൾ പാപ്പിച്ചു വെട്ടുന്നതുപോ
 ളെയും “അ”കാദൃഷ്ടാദൃഷ്ടനായും അനുസരികസ്വ
 രായിൽ ദൈവദാസനായും ഉച്ചിച്ചു, ആ യുവാവോടു ഒരു
 വാമദിക്കാദൃഷ്ടനായും ചെയ്താൻ ആരോടിച്ചു. എന്നാൽ ഇതി
 ഹിയിൽ ദൈവ ദാദും സഞ്ചയിച്ചു പാപ്പിച്ചാൽ നിന്നു
 ദൻ ആദ്യമായി മഹാദൈവസന്നിധിയിൽ നയിക്കപ്പെടുന്ന
 റിച്ചു കേരവർക്കുതൃ, ദൈവ കാണുന്നതും കവനകാർപ്പ
 മനായ കുന്നിശ്ചെപ്പണിക്കരുടെ കൃതിയായ “പേച്ചികൽ വാ
 ദക്കുന്നു” എന്ന ഉപദേശത്തെ സ്മരിച്ചു, ഉപദേശനും
 ചാർച്ചിക്കാതെ നിന്നു. സർവ്വപ്രകാശമാർന്നാൽ ഏഴ
 റെറു, പക്ഷാർ, വായസക്കാർ, പാപ്പിച്ചാൽ എന്നിവ
 റു ഇ-യിൽ പ്രാദേശ്യ ഒരു ചമ്പാദൃഷ്ടനായി, സർവ്വപ്രകാ
 ഷായും പാപ്പിച്ചാൽ ദൈവദാസനായും മറ്റും, അതി

നോട്ടമേന്ന് പുഷ്പാമന്യപം, പടിഞ്ഞാറോട്ട് തിരിഞ്ഞു
ഇടനാഴികൾ, ൊ സ്ഥലങ്ങളെ അക്ഷണംകൊണ്ടു താങ്ങാ-
ചെയ്തു. കേശവൻകൊടു അവന്റെ ഗതിയേ തുടന്ന്, ഒരു മ-
നോഹരാകുന്നതിൽ പ്രവേശിച്ച്, ചില പഞ്ചവണ്ണക്കിഴികു-
ടെ ശ്രീപത്മനാഭൻതമ്പുരാലും, വാലകണിക്കര യോഗാചാര്യരും
കുടുംകാണന്മാരുടെ ദൂതഗോമന്യകളാലും വിടവാക്കപ്പെട്ടു.
സ്വപ്നാനന്ദം നിന്നതിന്റെ ശേഷം, ശക്തിമൽഗാദ്യായുധപാ-
ണികളായ ഭടന്മാരും, പള്ളിയറ ഇടയച്ചൻ, കരുവമുപ്പാ,
ആയുരമുപ്പു, അങ്കിപ്പാ, മരണയവകുപ്പുകളിലെ പാടിയാ-
കന്മാരും പാടിപ്പേവിടമായ ഉപ്പുക്കു (ഉണ്ണുപുറം) മാലി-
കുളകളിൽ പള്ളിക്കുടമാവയാന്തൊഗത്ത്, പക്ഷിമീകാന്തപ്ര-
സാദപ്രവാഹത്താൽ സൈങ്കാശ്വപുണ്ണമായ കമ്പരമ്പോടനാ-
രാഭാവിന്റെ വിശിഷ്ടസന്നിധിയിൽ പ്രവേശിപ്പിക്കപ്പെട്ടു.

കേശവൻകൊടു നിവൃത്തിയുണ്ടാകട്ടെ എങ്കിലിരിക്കുന്ന
വർത്തമാനം അറിഞ്ഞു, അന്നത്തുളയോടൊക്കെ വരുത്തി സമീ-
പത്തു സൂക്ഷിച്ചും സംബർക്കിതൊ വരുത്തുന്നതിനു ദൂതനെ
നിയോഗിച്ചും, അയാളോടുകൂടി വിചാരിച്ചും ഒത്തുചിത്തന
മഹാജാവിന് തന്റെ മുമ്പിൽ ഹാജരാകാൻ പോകുന്ന യു-
വ്വ്, ഭാണസന്ദേശാദി കസുമയങ്ങളിലെ ശൃംഗോദാസഗ്രാഹ-
യായ ഒരു വിശുദ്ധമായിരിക്കുമെന്നു വിചാരിച്ചിരുന്നു. ഹ-
ന്നാൽ, ആദിയുഗപഞ്ചസംസ്ഥാനിന്റെ അവതാരപോ-
രവിടത്തെ സന്നിധിയിൽ പ്രവേശിച്ച ആ പാമചാന്നാക-
രത്തിന്റെ ദർശനമാത്രയിൽ, സൂര്യോദയത്തിൽ ഹിമാചാണ-
പോലെ, ൊ ദൃശ്യക അശേഷം അസ്തമിച്ചു. സൈന്ദവ്യസമു-
ക്കർത്തൃകൊണ്ടു സമുദ്ധമായി വിതാനിക്കപ്പെട്ടിരുന്ന ആ-
വാവിൽ, തന്തുപ്രമായ വൃത്തിശീലാദി സമ്പന്നിനെയും വി-
താനം സമുച്ചയിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നു ആ പ്രദേശവാന്റെ സ്വാഭാ-
കമായ വിചിന്തനാഭിപ്പും പ്രവൃത്തിമാക്കി. ഇത്രശീലാദി-
തമായ ബുദ്ധവിഗ്രഹരൂപം മഹാജാവിന് നിറികാ-
നനായി നിന്നു ചുറ്റുകിലും, അവിടത്തെ ആത്മാണക്കൾ
കാലേകൊണ്ടു് അസ്ഥാസമുദയമായിച്ചുമാറു. രേ യുവാ-
ന്റെ ദർശനത്തിൽ അസംഗതമായ ഒരു മനസ്സുണ്ണു് അ-
തേ ബാധിച്ചു. പക്ഷെ അന്നത്തുണ്ടായ ഒരു മഹാമഹാഭാഗ്യ

നാഷറലി ആപദപര്യന്തൽ അകപ്പെട്ടെന്നു യേശുക്രിസ്തു,
അയാൾ ദാഹസ്യമായി വസ്ത്രാൽ നിശ്ചയിക്കാത്തതായ പാപാ-
ൽക്കളെപ്പോലും ധരിപ്പിച്ചിരുന്നു, അവിടെനിന്നും വിടുകൊണ്ടു
യേശുക്രിസ്തു ഇങ്ങനെയുടേടി:—“അടിയൻ—ആ—കുറ്റിച്ചു”—
അടിയൻ—”

2ാം—അത്രയും ശാന്തയോടു് “പരിവർത്തിക്കുന്നു. ഹി-
ന്റെ അപ്ലാനാ ചന്ദ്രനോടൊന്നു വിചാരിച്ചു, ചേരികളാൽ
സമ്പാദ്യം വരുക.”

കേ-ക—“അടിയൻ ആരെയും ഉപദ്രവിക്കാൻ ആരോ-
ചിക്കുന്നവനല്ല. അതു അപ്രാപ്തിയും. നിന്ദാശൂന്യമായിത്തന്നെ
അവൻ വിശ്വസിക്കുന്നു. അപ്ലാനാന്റെ അന്തിമമായ കരിപ്പുകാ-
നിയെന്നു്, അപ്ലാനെ സാധാരണക്കാരുടെ നാണയത്തിനും തുട-
ങ്ങിയ ആളാണു്. സത്യത്തെ യജമാനനാക്കിനിൽ ദ്വാപാദം
അഭിപ്രായമായി. അദ്ദേഹത്തിന്റെ സൂക്ഷ്മിച്ചിരിക്കാൻ അടിയ-
നെ കിടന്നുവന്നുപോന്നു പരിവർത്തിക്കാൻ അപ്ലാൻ അയച്ചതു്. പ-
രമ്പുപതിനായിരം പരിവർത്തികൾ അപ്ലാൻ അദ്ദേഹത്തിന്റെ
കുട്ടുവടയിൽ മുക്കിക്കൊടുത്തു. അടിയന്റെ വിരലുകൾ വേണ്ട
പോലെ നടുങ്ങി, അപ്പോഴപ്പോൾ കണക്കുകൾ അയച്ചു്, ആണ്ടു-
വടക്കു ഉദയത്തിലും പരിവർത്തി അപ്ലാനെ കാണുക. മുൻ ഉ-
ന്നം അദ്ദേഹത്തിന്റെ കണക്കിൽനിന്നുണ്ടു്. അടിയൻ അ-
യോടു കാശിനേപോലും കടപ്പെട്ടിട്ടില്ല. ഗുണമുള്ളതെന്തെങ്കിലും
അടിയൻ ദ്രോഹം പ്രവർത്തിച്ചിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ, അദ്ദേഹത്തെ കൊ-
ന്നവൻ അടിയൻതന്നെ. അടിയന്റെമേൽ ഇങ്ങനെയൊന്നാ-
ലും ആരോപിക്കപ്പെട്ടിട്ടില്ലെന്നു ഗുണമാത്രം കേൾക്കു്, അപ്ല-
നും പാപസാധനമായും. ഗുണമുള്ളതുപോലും. നിന്ദയുള്ളതും
ണ്ടായി വന്നിരിക്കുന്നു. ഗുണത്തിൽ ഉണർന്നിട്ടാൻ ഇത്രയ-
ല്ലാതെ അപ്രായം മറ്റൊന്നുമില്ല.”

അന്റെമുമ്പിൽ അപ്രാപ്തിയായി ഹാജരാക്കപ്പെട്ട യുവാ-
വിന്റെ വാദത്തെയും അയാളുടെ മോശങ്ങളെയും, മാതാപിതാ-
ക്കന്മാർക്കു് സമ്പ്രദായം പാലാത്തതുമുള്ള പ്രസ്താവനയെയും
സൂചിച്ചു്, “ഹോറാബ” നാലുപരിവർത്തികളായി, എ-
ന്തെ മന്ത്രിയായും ചെറുനാളുള്ള വിധികർത്താവായും
മനസ്സുകൊണ്ടു് വേറെയും ചെയ്യുകയുണ്ടു്. പുകിലും, ഒന്നാ-
ണ്ടു് സംശയത്തുമുള്ളതെന്തെങ്കിലും പരീക്ഷിക്കുന്നതായി. അടിയൻവരികുന്ന

അന്നന്മുദ്രാചിഹ്നത്തെ അയാളെ കാണിച്ചിട്ട്, “ഇതു വീ കണ്ടു ട്ടേണ്ടാ?” എന്നു ആഗ്രാഹി ചൊല്ലുകയുണ്ടു്. “ഇല്ല” എന്നു് ആ യുവാവ് സദൈപ്പു് മറുപടി പറഞ്ഞു. മിന്നാക്ഷിയോടു് അന്നന്മുദ്രാചിഹ്നത്തിന്റെ വിശദതകൊണ്ടു് തനിക്കുണ്ടായ അനന്തരത്തെക്കുറിച്ച് വിവരണം ചെയ്തു. “ഇതു യുവാവ് ഇങ്ങനെ അറിയിച്ചതു ഗുണമുള്ളതല്ല എന്നു വാഗ്ദാനക്കാർ വിചാരിക്കും. പക്ഷെ സത്യവാദത്താൽ ആവർത്തനത്തിൽ അസത്യവാദികളായിത്തീരിയെന്നു് ധർമ്മം. അയാളുടെ പൊതുതീക്ഷ്ണതയിൽ എത്രയെന്നു് പക്ഷെ ക്ഷണമെടുത്തു് ദശേഷം ഭാഗം കഥറകാണു് അറിഞ്ഞുണ്ടെന്നു്. ഇങ്ങനെ ഒരു സാധനം പുറത്തുവന്നതുമേൽ കടന്നുവന്നു കടന്നുവന്നു തൽ അടക്കിപ്പിടുങ്ങിയ ഒരു ഭാവത്തിൽ വിന്നാ പണയപ്പെട്ടു വിശ്വസിച്ചിരുന്നുവെന്നു്, മഹാപാപത്തിന്റെ അടയാളം ഇങ്ങനെ ആയിരുന്നു. “നിന്റെ അമ്മാവന പണയപ്പെട്ടുവെന്നു്, പിന്നെത്തന്നെ ഇതിനെ പറ്റി പറയേണ്ടാ”

കേ.ക—“ഇതുവാത്സല്യത്തിൽ യാതൊരു സംശയം ഉണ്ടാകില്ല. ഇങ്ങനെ കല്പിച്ച സംശയങ്ങളെന്നതിൽ പലവന്റെ ആപൽക്കാരംകൊണ്ടാണു്.”

ഇതു ഉത്തരം ആ യുവാവിന്റെ സത്യസന്ധതയെക്കുറിച്ചു മഹാപാപവിരോധത്തിന്നു വിശ്വാസത്തെ സപ്തം നന്നായി വിളിച്ചു. ഇതിന്റെശേഷം ഇങ്ങനെ ഒരു ദൂതന്മാരായിട്ടായി ചൊല്ലാതെത്തന്നെ പറഞ്ഞു—“ഇതു മോഹിതരായിട്ടു കാണിച്ചിട്ടു” “ഇല്ല” — “അപ്പോഴെങ്കിലും ഇങ്ങനെയായിട്ടു കാണിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നു്. അങ്ങനെയെ അവിടെവന്നു?” “അവിടെ” “അവിടെ വന്നിട്ടു” — “കൊണ്ടുതന്നെ തന്നെ അയാളെ കാണിച്ചു” “ഇല്ല” — “എന്ത്! അയാളെ അവിടെ കാണിച്ചിട്ടു” “കൊണ്ടുതന്നെ. മിക്കപ്പോഴും കേൾക്കുന്ന ആ മോഹത്തിൽ ഉണ്ടായിരുന്നതുകൊണ്ടു് കാണാൻ തന്നെല്ല” — “അവിടെ അവിടെ” “നിന്നോടു കണ്ടുകിട്ടിയതിനെ” — “കൊണ്ടുതന്നെ ഗുണമുള്ളതാണു്. രാജ്യ കാലത്തുവന്നു് കേൾക്കുകയും സംസാരിക്കുകയും ചെയ്താൽ, മഹാപാപത്തെ വെക്കുകയും വിട്ടുതീരുന്നതിന്നു തുകൊണ്ടു്, അവിടെ അവിടെ സാക്ഷാതെ അറിയാൻപോ

യുളഞ്ഞു." മഹാശാപിന്റെ അടുത്തുചാട്ടം ഒരു രാജസ
പ്രഭാവത്താൽ കൂടി ആയിരുന്നു.

മഹാ—“ആരാവിനെ അജ്ഞാവശ്യനെക്കൊണ്ടു്? നീക്കി
ഴുത്തു കേരവനെന്തെ നീ സൂചിപ്പിക്കുന്നോ?”

കേ.ക—“അടിയൻ അടിസ്ഥാനമില്ലാതെ ഒന്നും തിരുമു
മ്പിൽ വിടുകൊണ്ടുപോകയില്ല. ഒരു സംഭവമുള്ളതിനെ അ
റിയിക്കാം. അന്നു ആ തെരുവിൽ ചിന്ത പതുക്കെ സഞ്ചിപ്പി
ക്കുന്നു. അവനെ തിരക്കിപ്പിടിച്ചിപ്പോൾ പക്ഷെ പാദാർത്ഥം വെ
ളിച്ചുവെക്കുന്നു.”

“പതുക്കെ സഞ്ചിപ്പിക്കുന്നതു മഹാശാപിന്റെ ആയി
രുന്നതിനാൽ, അവിടന്നു വലിയ പരുഷതയിലായി. അടുത്തു പുറ
പ്പെടുന്ന അടിപ്രായം എന്തെന്നു നിശ്ചയിക്കാൻ ശക്തനാകാ
തെ, മഹാശാപി ചോദ്യമൊന്നും ചെയ്യാതെ നിന്നതുകൊ
ണ്ടു്, കേരവൻകണ്ടു തന്റെ സംഭവത്തെ സ്ഥിരപ്പെടുത്തി
ഇങ്ങനെ അറിയിച്ചു:—“ആളുകൾ അവരുടെ മുഖത്തു കഴി
യുന്നതു മറച്ചിരുന്നു. നല്ല വിചാരിച്ചവളാലും ഉള്ളതുകൊണ്ടു്
നിശ്ചയിക്കുന്ന സഞ്ചിപ്പിച്ചു.” (മഹാശാപിന്റെ ഉപദേശ
സൂചിപ്പിക്കുന്നതിന്നു്) “അതിൽ ഓരോ മനുഷ്യന്റെയും ഉപദേശ
സൂചിപ്പിക്കുന്നതും പാദാർത്ഥമുണ്ടായിരുന്നതുകൊണ്ടു്) “തിരുമു
മ്പിലെ ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാർ അജ്ഞാവശ്യനെ തിരക്കി നടക്കുന്ന
സംഗതി അടിയൻ അപ്പോൾ ഓടുന്നതും, പുറത്തു നിൽക്കുന്ന
വർ നീക്കിഴുത്തുപിടിച്ചയുടെ സഹായികളായിരിക്കാമെന്നു് അ
ടിയൻ ഉപദേശിച്ചു. അടിയനെ പാശ്ചാത്യരുടെ ഒരു പാലിയ
വുമായി. എങ്കിലും ഒരു പാദാർത്ഥം അടിയൻ അറിയിക്കാം.
ധിക്കാമെന്നു തിരുമുമ്പിലിൽ വിചാരിക്കരുതു്. തിരുമുമ്പി
ലെ ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാർ ഉപദേശകൊണ്ടും ഭയത്തുകൊണ്ടും ഓ
രോന്നു സന്ദർശനം തിരുമുമ്പിയിലുണ്ടാകാം. ഇങ്ങനെ
അറിയിക്കുന്നതു തൊറുപ്പോലായാലും, പാദസമ്പ്രദായം ഒക്ക
ത്താലും ആയിട്ടുള്ളവർ ഒരിക്കലും ശ്രദ്ധയുള്ളവർ, അവരവർ ഉ
ണർന്നിരിക്കുന്ന സ്ഥിരപ്പെടുത്താൻ ശ്രമിക്കും. അതിൽ പാദാ
സംഗതിക്കുന്നതും ഉപദേശിക്കുന്നതും ചെയ്യും. ഇതിൽനിന്നു് ഇ
പ്പോഴത്തെ സംഗതിയിൽ ചിന്തയുള്ളതിനെ അടിയൻ വ്യ
ക്തമായി അറിയിക്കുന്നില്ല. തിരുമുമ്പിലെ ബുദ്ധിപ്രഭാവം വി
ശതമാനം.”

[illegible]

പ്രേരിച്ചുകൊണ്ടു്.) “നന്നെ വാവാമെന്നു നന്ത നാസ്താ വല്ലർ
വെട്ടുപ്പിടൈ എഴുതിന പ്രാപ്താതിൻ ആവാമേ.” മഹാവാക്യം
യോടു്) “സപാദ് വിവ്രവശമിടൈ വാഴ്ത്താൻ പ്രാപ്താതിന
കനാക ദണ്ഡകത്തുവ. വാറിക്കുവെടിയു്. തിന്നാളുകുടു
ണ്ടാകട്ടോളു്.”

കേ-ക-നാവാമേ വന്തിമരണ വെട്ടാണെന്നു സപാദി
കൾക്കറിയാമല്ലോ. മന്യുഷ്യനായിത്തന്നെ കേൾക്കുന്നതിനാൽ എ
ന്നൊരു കാരണവരും നാമംപറഞ്ഞാൽ അതിൽകൊതി
യിരിക്കുന്നതെന്നു ഓർക്കൽ യോർ പാടേയിട്ടുണ്ടു്. മനോ
ബോധമുള്ളതുകൊണ്ടു് ഉഷ്മവത്പപ്പിക്കാൻ അസ്സാവസ്ഥ
ടെപെക്കൽ യോർ ഏൽപ്പിച്ചിരുന്നു. ഈ ഉഷ്മവത്ത് ദീ
ക്ഷിതർക്കുണ്ടായ സന്താനം അപരിചിതമായിത്തന്നെ അസ്സാ
വസ്ഥുനർക്കകളിൽനിന്നും ആനാവാമേ വിളിച്ചു വരിച്ചു. ഏ
തോ ഒരു ദൂതൻ അയാളെപ്പറിച്ചതാണെന്നു, സാധാരണയ
യല്ലോകുടുംബം അറിവർവ്വാസ്ഥുവരും ഉഷ്മവത്ത്, അദ്ദേ
ഹം ഒരു ദീപ്തവത്ത്. ഈ വാടുകൊണ്ടു് വെർത്തു
പ്പൻ അപാധാഭാവത്തിൽ നിന്നൊക്കെപ്പറ്റു് ചുറ്റാവിട്ടു
സ്ഥിച്ചു, പാഞ്ചാലമഹാഭാരതത്തിൽ മഹേഷ്വരൻ സാധിച്ചു
ത്രോണമാർജ്ജ്യാപ്രാപ്ത, ഉൽക്കടസംഭവംവന്നാൽ വെർത്തു
പ്പൻ അത്ഭുതനെ കാക്കുവവയ്ക്കുകൊണ്ടു് സംഭാവനയെല്ല
ഹാകുന്നു! വിടപ്പുപോൻകൊണ്ടുപോലെ വിസ്താരമായ ദീക്ഷി
തന്റെ ഉദാഗാദത്തിൽ സഞ്ചരിക്കപ്പെട്ടിരുന്ന അന്നത്തെ
ഉഷ്മവരും പ്രഥമസ്തവസമനാധിപം പെട്ടിട്ടുണ്ടായി. വന്തവ
മായ ഒരു അസ്തവസ്തവം ഏകാദി മഹാഭാരതം വിളിച്ചു. കപ്പാ
നകാശാഗ്നിപാപമേൽ സമാപ്തനായതുകൊണ്ടു് അദ്ദേഹം
അന്യംതന്നെ ആ യുദ്ധവിൻകളിൽനിന്നു് വെർത്തുപ്പൻ
തിന്നിന്ന, വെർത്തുപ്പൻ മന്യുവത്ത്. നാവാമേ! നോർ
ട്ടുവ്. ദേവേ! മഹാദേവ! എന്നിങ്ങനെ വെർത്തുപ്പൻ
വെർത്തു കൊണ്ടു് മഹാഭാരതത്തിനും സംഭവിച്ചിട്ടു. ദീപ്തി
താഴെ തന്നെ മഹാഭാരതം കേരവർക്കുണ്ടായിത്തന്നു കളുക്കളെ
വെട്ടുവാക്കി വെർത്തു വിവർത്തനം ഉറപ്പിച്ചു. ആ യുദ്ധവി
ൻകളെപ്പറ്റി അതിൽ പ്രകാശിച്ചുവന്നതെല്ലാം മണ്ഡലം,

അസ്സാബുതുൻറ പൊരോന്നിന്നുപാലെ, പൊരകനെ പ്രശ്ന
 ക്ഷിപ്തിച്ചുകൊണ്ടു് അവിടെ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു. ആ കണ്ഡപ
 ണ്ടർ പ്രത്യേകമായ മഹാപ്രസ്ഥിതളളളകളായിരുന്നു. കാ
 യാപുവുസ്തനായി, ശൈഖുഗുഗാസുവാക്കനാൾ അരിച്ചു ച
 തുഞ്ചാളായി, പീതാബാപനമാവാവുചെയ്തനായി, ശ്രീവ
 സവക്ഷസ്കനായി, പാഷ്ഠിസുമാ ഗതയാത്രയുണ്ടായി
 ആവിർവ്വജ്ഞാ ദിഗ്രസ്വരൂപം എങ്ങനെ മഹാവിഷ്ണുവിന്റെ
 ഭാഗ് അനുഗ്രഹിക്കപ്പെട്ടോ, അതിനപ്പുറത്തന്ന ആഗാ
 യ, ശുചിത, വകശ്വ, കപ്പല, ശൈഖ്, മുതലുള്ളവന
 ണ്ടർ സാമ്രാജ്യ ആസ്വസ്തർ, പാഷ്ഠി, ചാമ, ചാമ, ചാമ
 കണ്ഡപങ്ങൾ അസ്സാബുതുൻറകളെന്നു കേൾക്കുന്നവർക്കിന്
 ഏവനൊരുവനെക്കിട്ട. ഭക്തിക്കുമാ: പ. അന്നത്തെ സുവൃക്ത
 മായി ഭക്ത ചെല്ലുതിന്റെയോരോ, ഭക്തിയർക്കു് അൻ പ്രി
 യശിസ്തൻറമേൽ അനുഗ്രഹാലി വിജയേണയനിപാദത്തോ
 കുന്നതിനെ ഭക്ത ചെല്ലുതിന്റെ തിരുക്കാര മഹാജാതി
 ന്റർ അനുബോധിപ്പും, അവർക്കെ അടിപാറനായെല്ലം പ
 രായായി. എന്നാൽ മഹാജാതിവിന്റെ ബുദ്ധിയിൽ ആ ഭാഗ
 സന്ദർശനം പാതകകാദൃശ്യത്തിന്റെ കലിപാദകളെറിപ്പുള്ള അ
 നമാനങ്ങളെ വിജയതാമരളാഭിന്റെ താഴ്വാരം, ആ യുവാ
 വിനെ ശിക്ഷാധോട്ടനെന്നു അറന്നിപ്പി. അയാൾ വരക
 ത്താപായിതന്നെങ്കിൽ, അയാളിൽ പ്രകാശിപ്പിത്തന്ന ബുദ്ധി
 യുടേയും വിഭവചനാശക്കിതുകേയും സ്ഥിതിക്കു്, ആ ഭാഗങ്ങ
 ലെ അത്ര സമീപകാലത്തു് അന്നിതുകാൻ സന്നദ്ധനാവുക
 യിപ്പെന്ന് ധാരസാദകശ്വപിള്ളയുടെ വാദനത്തുടൻ അവി
 ടെൻ തീർച്ചയാക്കി. ഭീക്ഷിതായ ഗുരുനാഥന്റെ അപമർദ്ദ
 മായ ക്ഷിപ്രനിഷ്കൃത്തേ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഒരു ശോചന
 നാപാലെ പാടിപ്പിപ്പിക്കയാൽ ആ യുവാവ് നിദ്രയ്ക്കു
 നായി നിൽക്കുന്നതിനെ തുടങ്ങുപാത്തു്, അനേകപ്രയോധി
 ടി അയാളുടെ അടുത്ത ചെന്നു അരിച്ചുവായ സ്വപ്നത്തിൽ “പ
 ക്കാക്കൻ മോടി വിജയതാമരളാഭിന്റെ” എന്നു പറഞ്ഞിപ്പൻ മ
 ഹാജാതിനെ കലിപ്പുണ്ടായി. അൻ, നാൾ ഭക്ത ന. നാലാമത
 അതിന്റെയുമാർ ചിലായിൽ വിജയ മഹാ അതിശയപ്പെട്ടു

തന്റെ ദൈവത്തെക്കുറിച്ച് ഉള്ളതായിട്ടുള്ളതെല്ലാം അദ്ദേഹം
 ഈ യുവാവിനോടായി. ആ കണ്ഡങ്ങളെ വഴുതുന്നതായ ചതു
 വർ തന്റെ കുറ്റങ്ങളിൽ ശിക്ഷിച്ചതിന്റെ ശേഷം കണ്ണാടി
 നോക്കി അതുകൂടെ കാണുന്നതിന് ആ യുവാവിനു സന്ദർശി
 ിയിരുന്നില്ല. ദൈവത്തെ വഴുതുന്ന ചതുവർക്കുവേണ്ടി
 ചോദ്യം ചെയ്ത്, ആ കണ്ഡങ്ങൾ ദൈവത്തിന് അർപ്പി
 ത്തിക്കപ്പെട്ടു. അപ്പോഴാണ് ചതുവർ സമീപപ്പെട്ടതെന്നു ബ
 ന്ന അർത്ഥം വ്യക്തമായി, സമാധാനമായിത്തീർന്നു.
 തന്റെ ചതുവർ, ചതുവർ ചതുവർ ആദ്യമായി, ആദ്യമായി
 ചതുവർക്കായി ചതുവർ, ചതുവർ, ചതുവർക്കായി,
 ഉത്തരവാദിയായതായി ചതുവർക്കായിത്തീർന്നു. ആ സമാധാനി
 ത്തോടൊപ്പമായിത്തീർന്ന അർത്ഥം ഉത്തരവാദിയായതായി
 തീർന്നതായിത്തീർന്നു. ചതുവർക്കായിത്തീർന്ന അർത്ഥം
 സംശയി സംശയിച്ചു ചോദ്യങ്ങൾക്കായിത്തീർന്നതായി,
 തന്റെ സമാധാനമായിത്തീർന്ന അർത്ഥം അർത്ഥമായിത്തീർന്നു.....

കുറഞ്ഞതോടുകൂടി കാരണവശമേയും അങ്ങനെയും ഇത
വിടയെയും സമീപിക്കുക അടിമയില്ല, തക്കതായ അയാൾ
കാമനിയെന്ന സമസ്ത പാക്കയെ, ഇടയം മുൻപിൻചുറ്റം
പോക്കമേക്കിയും, ഉടയാടാടും ഉടയാടാടും വാക്കു വചന
എന്നതോടും പണ്ടാവാക കണ്ണുകൊമ്പിൻ അക്കിയും, തി
സവാണപ്പി മേൽക്കണ്ടവിയെപ്പോ, നടക്കുമാറും, കാൽപ്പിട
പോക്കയിൽ നിന്ന പൂ പണ്ടാകാത്തും മെല്ലെ വകക്കണ്ടയിട്ട
താ വലിയൊക്കുപ്പിക്കും, പെട്ടെന്ന് കിടക്കും മറ്റും നായലും
വാക്കേയും, കാൽപ്പി വിടയായെപ്പോ, ഇന്നുതന്നെ പാറായിൽ
പാറ്റിപ്പോക്കായിൽ തക്കതായ കാരണവശമേയും, അ
തിനേയും പേക്കേറിക്കൊണ്ടും പൂക്കായവനേക്കുടിയിൽ, പേ
വിചാണ കേക്കിറങ്ങാൻ മുവിടയെക്കണ്ട ചന്ദ്രക്കാരണം
പണ്ടാകാതെ പെടാത്തതും പണ്ടാകാതിന്റെ കേക്കിറങ്ങിയി
തിൽ പേക്കേറിക്കൊണ്ടും പേക്കേറിക്കൊണ്ടും സമസ്ത
കാരണവശമേക്കിയും അയാളെന്നും ഇതില്ല, പേക്കേറിയ
കാരണവശമേക്കിയും പണ്ടാകാതിന്റെ പണ്ടാകാതിന്റെ
ചന്ദ്രക്കാരണം പണ്ടാകാതിന്റെ പണ്ടാകാതിന്റെ പണ്ടാകാതിന്റെ
പേക്കേറിക്കൊണ്ടും പേക്കേറിക്കൊണ്ടും പേക്കേറിക്കൊണ്ടും പേക്കേറിക്കൊണ്ടും

വണ്ണം സ്ഥായിതാഴ്ന്നി ഒന്നു പ്രവർത്തിക്കുകയും ചെയ്തു. ചി
 വമ്പിനുള്ള ചന്ദ്രക്കാരന്റെയും നന്തികളുള്ളതിന്റെയും
 ദൃഢഹോനദികളുടെ സംയോഗത്താൽ പ്രാസനം ചെയ്യപ്പെട്ട
 ഓരോ സാക്ഷ്യം മൂലം, അധികാരത്തിലുള്ളത്, സമുദ്രതലത്തിൽ
 നയിക്കപ്പെടാത്ത നിയമം കാണാത്തതും, എന്താ മോളം
 അധികാരം ചന്ദ്രക്കാരൻ തന്റെ അനന്തമായാലാടാതെ
 മിഷ്ടം തെക്കത്തെയതിൽനിന്നും സർവ്വം തന്റെ രക്ഷാഭാ
 ഷാ വഹിക്കുന്ന ഹാപിപ്രായനനമുഖത്തിന്റെ വാസനിയമന
 നേർക്കു തിരിച്ചു. അപ്രതീക്ഷിതമായെന്നു തോന്നിയതുകൊണ്ടു
 വേഗാതെയും വിസ്മയിച്ചു, അവിടെപ്പിടിച്ചിരുന്ന പെരോളാർ
 ചന്ദ്രക്കാരപുത്രന്റെ അനന്തരവനെ വേർതിരിക്കുന്നതിന്നു
 യ അങ്ങനെയ അപഹരിച്ചു. അപരാധങ്ങൾക്കു ദണ്ഡനമുണ്ടാ
 കേണ്ടത് സ്തുതിശാസ്ത്രങ്ങൾ സ്ഥാപിച്ചതായുള്ള ഒരു ന്യായ
 സ്ഥാപനമെന്നുള്ളതിനെയും മറന്നും, അവർ മോളമേതൊരു
 കൂടി ചന്ദ്രക്കാരന്റെ സഹതാപികളായിത്തീർന്നു. ചന്ദ്രക്കാര
 നെത്തന്നെ ഒരു വലിയ ഭരണസാധനം ഹാപിപ്രായനന്റെ സ
 ന്നിധിയിൽ എത്തി. ആ യോഗീശ്വരൻ തന്റെ സമാധിപീ
 ഠത്തിൽ ഇരുന്ന്, മഹാജനാഗമനത്തിൽ, ഒരു നവവത്സരം
 പാദം നൽകി, അവരെ പ്രശ്നംകോപനങ്ങൾക്കു വിധിച്ചു
 യച്ചു. തന്റെ കൃതിമഹത്വമായിട്ടുള്ളതായ വലു, അനന്തരസംഭ
 വ്യങ്ങളറിയാതെ താൻ ചെയ്ത സമ്മാനദാനത്താൽ, സ്വപ്രഭാ
 ഷാജനമായ കന്യകയുടെ കാമകനിൽ സ്ഥാപിക്കപ്പെട്ടതെന്ന
 ുള ദൈവഗതിയെ ആ ബുദ്ധിപ്രധാനൻ ദുർവ്വാക്രിയിലെ അ
 വസാനസംവാദം മുതൽ ഗ്രഹിച്ചിരുന്നു. ഹോരായകനായ ച
 ന്ദ്രക്കാരൻ ആ കണ്യകയെപ്പോ സ്വപ്രഭാജനാതിൽ ചേർന്നു
 ഗോപനം ചെയ്യുകയും, അതുകൊണ്ട് അവ അതാളുടെ കണ്യ
 കരിയെന്നെന്ന് അറിയപ്പെട്ട സർവ്വം വാങ്ങിയതും സ്ഥാപിച്ച
 യ്ക്കു തന്നിട്ടു ഒരു കണ്യകയെപ്പോളായി ഇരിക്കുമെന്നും യോഗീശ്വരൻ
 വിചാരിച്ചു ചെയ്തു ദാനം, അതിന്റെ ദാതാവായ ഭരണത്തന്നെ
 ആ വലുതാ ദാസ്യപ്പെടുത്തുവാൻ പരിണയിക്കുന്നു! അതുകൊണ്ടു
 ചന്ദ്രക്കാരന്റെ പാപപ്രതിപത്തെ ഇതിലും ഒന്നുകൂടി ഭ
 ഷപ്പെടുത്തണമെന്നു കരുതി, ഭരണമുറഞ്ഞു വിവിചിച്ചു ചേർന്നി
 ര്ന്നവശത്തും ഹാപിപ്രായനൻ അയാളുടെ മഹാദാസവി
 ര്ന്റെ വിധിയും അന്തരംചിട്ടായയും, ഹോരപ്രവർത്തി

മുതലായവകൊണ്ട്, വിമോചനത്തിന്റെ ദൃഷ്ടിയിൽനിന്നു കണ്ടുപോകുന്നതാണ് അതിനേക്കുറിച്ചു ചോദ്യം ചെയ്യേണ്ടതെന്നും.

തന്നിട്ട ഒരു വാചയ്കേ എന്നു വ്യാഖ്യാനം പറഞ്ഞു തിരുമുഖിയിൽ പോകാതെ കഴിഞ്ഞ കേരളവർഷത്തിൽ പകരം, അടുത്ത ഉദ്യോഗസ്ഥനായിരുന്ന ഉമ്മിണിപ്പിള്ള തിരുമുഖിയിൽ ഹാജരായിത്തുടങ്ങി. ചന്ദ്രക്കാരന്റെ കാതലാകൊണ്ട് തന്റെ ശരണിൽ ചാർന്നപ്പോൾ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഭക്തിരൂപമായ ഒരു സമ്മാനത്തെ ശ്രദ്ധിക്കുന്നതായ ഒരു മഹാപ്രഭുവിനു പ്രത്യേകം ചെലവ് വാൻ ഉൾക്കണ്ടിത്തന്നതും, കേരളവർഷത്തെ നിമിത്തം തന്റെ പ്രണയസിദ്ധിയിൽ നേടിയിട്ടുള്ള പ്രതിബദ്ധത്തെ ഉദ്യോഗസ്ഥന്റെ ചാർച്ചയ്ക്കും ഇരിക്കുന്ന ആ വിന്നാശം, അപ്പോഴത്തെ തന്റെ വാക്കുകളിൽ ചന്ദ്രക്കാരനും കേരളവർഷത്തിനും പ്രത്യേകബദ്ധമുള്ളതായി തന്നിട്ടു ചില അറിവുകൾ ഉണ്ടെന്നും, ഒരു എഴുത്തു തിരുമുഖിയിൽനിന്നു ഇരിക്കാൻ ഒരു ശ്രമം ഉണ്ടായി. എന്നാൽ അയാളുടെ കണ്ണുനീർപ്രയോഗംകൊണ്ട് തന്നെ നാദശ്രവണമുണ്ടായി. “അതാവണം” എന്ന അംഗപ്രത്യയം കേൾക്കുന്നതിന്റെ അർത്ഥത്തെ സ്ഥിരീകരിക്കുന്നതായ ഒരു നോട്ടംകൊണ്ട്, ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയും കേരളവർഷവും തമ്മിൽ എത്രത്തോളം അന്തരമുണ്ടെന്നു മറ്റൊരു ജാപ്പ് ആ വിമോചനത്തിന്റെ ധരിച്ചിട്ടു. തന്റെ സ്മരണക്കുറിക്കും ശരണാഭാവത്തിനും വിരമമുണ്ടായി, കയ്യിൽ, ചന്ദ്രക്കാരന്റെ “മുഖി” ആയിരുന്ന “ഉമ്മിണിപ്പിള്ള” ശ്രദ്ധിച്ചു പ്രണയംകൊണ്ട് തിരുമുഖിയിൽ നിന്നു വിട്ടുപോയി.

ഹിപ്തബദ്ധതയോടെപ്പോകുന്നതും ചോദ്യംചെയ്യേണ്ടതായ അതിന്റെയോടൊപ്പം തന്നെ ആഗമനത്തിൽ കഴിഞ്ഞു സൽക്കാരോത്സവങ്ങൾക്കും മറ്റും ഉണ്ടായിപ്പോകുകയും, ആ സ്ഥലം അവരുടെ വാസനയെക്കുറിച്ചു ചോദ്യം ഉണ്ടാക്കിയതും വിശ്വാസ്യമായിത്തീർന്നുവെച്ചു. ആ മിത്രം ചേർന്നതോടെ മേൽക്കൽനിന്നു താഴെവന്നുവെച്ചാൽ, അവരുടെ ദൈവം അതിസാമർത്ഥ്യത്തോടെ ചേർന്നതിൽ പാർത്തിയെടുത്തു എന്നു ശങ്കിച്ച്, ആദർശസ്ഥാനത്തുള്ള സമൃദ്ധിയും

ദേവനാഭൻ സങ്കാതം ചെയ്തു ഫലാർപ്പണം ചെയ്തന്ന കേരവ
 പിള്ളയുടെ ഗണനസാമന്ത്രിയും അപ്പോൾ ക്ഷീണമുണ്ടാ
 യി. എങ്കിലും തന്റെ വസതിയിലിരുന്നു പോക്കുമുസ്സാമാ
 ത്തായരുടെ ഏറ്റുമുതി ഇറക്കുമതികണക്കുകൾ പരിശോധി
 ക്കുന്നതിനിടയിൽ, വ്യാപാരവർദ്ധനയ്ക്കു വരുമാനം തുറന്നു
 തുറന്നുകൊടുത്തു. സമാധിപ്പാൽ തന്റെ സംസ്ഥാനഭരണസാമന്തി
 ന് അഭിമാനപരമായതുമുണ്ടാകാനും അതുകൊണ്ട് വരുമാനം ക
 ളിൽ സമാധിപ്പാൽ സാധനം അയാൾക്ക് ചെയ്തിട്ടുള്ളത്, തത്
 ക്കാലത്തു വില്ലാസം കേരവയെ വിട്ടുവിട്ടു. സമാധിപ്പാൽ
 ഇവിടെയുണ്ടായി, സമാധിപ്പാൽക്കുറിച്ചു കയ്യടക്കി, ചീടി
 കളിച്ചു, തോളിൽ ചുമന്ന ഒരു ഉറുമ്പും, താഴിൽ മുട്ടി
 തൊട്ടിയും വെച്ചു, ഉത്തേരിയെടുത്തും, മുണ്ഡിനായ ശി
 ങ്കയും മേൽച്ചുണ്ടായി, പാലപരിചയം നടിച്ചു നെടുമ്പായ
 ഒരു കാട്ടുവടി ഉണ്ടെന്നുണ്ട്, വലിയൊരു തുകൽസഞ്ചിയും തു
 ക്കി, അക്കാലത്തുണ്ടായ പോലെ, ഒരു മഹാകായൻ കേര
 വപിള്ളയുടെ മുമ്പിൽ പ്രവേശിച്ചു, "സ്വാമി പുണ്യ!" എന്ന
 പറഞ്ഞുകൊണ്ട്, ഒരാഴ്ചയിനെ അയാളുടെ കയ്യിൽ കൊടുത്തു.
 കയ്പാക്കൊട്ടിത്തമ്പിയേയും മാമാവെക്കിടന്നേയും ഒഴിക്കുന്ന ഭീ
 മാകാഴ്ചയും, പ്രേംശരപ്രകാശിക്കുന്നതായ വലിയ കണ്ണു
 കുമ്പളയും, സൂക്ഷ്മമായി പൂർണ്ണമത്രപ്രകാശിപ്പിച്ചു മുഖത്തേ
 യും, തോന്നുകൾ പിടിച്ചു വേട്ടകൾപോലെ വലയംചെയ്ത
 പാണിദയത്തേയും, നോക്കി അമ്മയ്ക്കുപുറത്തേയ്ക്കും "ഞ
 മെ നല്ലവണ്ണം കരി കിറി നിന്നും പുറത്തു. അതുവരെക്കുറേ
 അതു മേവസ്സുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു" എന്നു ആ ശിരപുഷ്പിസ
 സ്വാമനായിത്തന്നെ ചെന്നുവന്നു ആഗതൻ ഉപദേശിച്ചു. ആ
 നിദേശവോഹകൻ, കാലപുഷ്പിപോലെതന്നെ പാലിത്തഗ്രഹ
 ന്നായി ചെന്നുവന്നുവന്നു, അതിച്ചുകൊണ്ട്, കേര
 വപിള്ള എഴുന്നേറ്റുവെച്ചു വന്നു. തന്നെ നിന്ദിക്കും സ്തേ
 ഹിക്കുന്ന പോക്കുമുസ്സാമാമുണ്ടി, തന്റെ ഏറ്റുമുതി മറുപടി
 യായി, തൽക്കാലംപ്രകൃതിയിൽ വലിയ ഭീമനും നോക്കാതെ
 നൂക്കിക്കൊണ്ടിട്ട് യാത്രപോയെന്നു അയാളിടക്കുന്ന സംഗ
 രിതം മറ്റൊരു ചുട്ടുമതി അടങ്ങിയിരുന്നു. അയാൾ
 സമാധിപ്പാൽക്കുറിച്ചു സമാധിപ്പാൽക്കുറിച്ചു, തന്നെ

താമസിക്കുന്ന കാലത്ത്, പക്കീർസാ എന്നു വിളിച്ചുകൊള്ളുന്ന തിന്നാ, അയാളെ പൂർണ്ണമായി വിശ്വസിച്ചു നടപ്പാക്കും, എഴുത്തിൽ ഗുണഭാവിച്ചിരുന്നു. തനിക്ക് ഇങ്ങനെ ഒരു അംഗം കഷ്ടപ്പെട്ട് ആവശ്യപ്പെടുന്നവരെ എന്ത് ആപത്തുണ്ടാകുന്നു എന്നു കേൾവപ്പിള്ള ആലോചിച്ചു. അങ്ങനെയുണ്ടായ ആ രാജാക്കന്മാരുടെ സുരക്ഷയ്ക്കായി അദ്ദേഹം പക്കീർസാ, താൻ ദേശസേവനംകൊണ്ട് ലോകപരിചയസ്ഥനായെന്നും, തന്റെ ഉന്നിതനുമ്പോൾ അനുസരിച്ചു സമ്പ്രദാനം എന്നും, ചുരുക്കം പെണ്ണുകാരെ കൊടുപ്പിക്കുകയും, അതിനാലുള്ള അനുകൂലത വഹിക്കുന്ന അങ്ങനെയൊരാൾ പലപ്പോഴും “യോഗ്യൻ, ബഹു പർമാസ പ്രമാണമായിരുന്നു” എന്നും, പാശ്ചാത്യരിൽ അന്നു കാലം അകൃഷ്ടമായ ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാർക്കു തന്നെ പിടികിടയ്ക്കുകയാൽ അവർക്കു തോന്നിയ നാളങ്ങളെ തനിക്കു ദാനം ചെയ്തിട്ടുണ്ടെന്നും മറ്റും, തന്റെ ചരിത്രത്തെ കേൾവപ്പിള്ളയെ ധരിപ്പിച്ചു. രാജാക്കന്മാർക്കായുള്ള ആ ബന്ധുവിന്റെ സഹായമെല്ലി, തന്നെ ബന്ധിച്ചിരിക്കുന്ന അപവദനിയെ ബലപ്പെടുത്തുമെന്നു കേൾവപ്പിള്ള വിചാരിച്ചു. പക്കീർസാ ആകട്ടെ, തന്റെ നേടുവടിയേ ഉയർത്തി, താൻ നിൽക്കുന്ന കെട്ടിടത്തിന്റെ ഉത്തരത്തിനിടയിൽ കൊടുത്ത് മേൽക്കും മറ്റുവരയും ആയാസഹീനമുള്ള ഒരു ഉയർന്നിടത്തിന്റെ ശേഷം അതിനെ പൂർണ്ണമായി സ്ഥാപിച്ചു. താൻ ധാരാളം കേടറിഞ്ഞിട്ടുള്ള “മായപ്പെട്ടാടിമലകൾ” എന്ന ഭവനഭടകനായ മന്ത്രിയെ കേവലം കൊണ്ടുവരുവാൻ കേൾവപ്പിള്ളയ്ക്കു ബോദ്ധ്യപ്പെട്ടു. ഈ നാളത്രയണമാത്രത്തെ കുറച്ചുകാലം ഒന്നുപോലും മന്ത്രിയെക്കൊണ്ടുവന്നിരുന്നു. ബോധസ്തംഭകമായുള്ള അയാളുടെ ദണ്ഡു (മായപ്പെട്ടാടി) എപ്പോൾ, എവിടെ, പതിക്കുമെന്നു ചിന്തിച്ച്, ആളുകൾ നടുങ്ങിച്ചാൽകൊണ്ടു. രാജാധികാരികൾ ത്രിമാകുപദിശോധനചെയ്തിട്ടും ആ മഹാവിശാധന കെട്ടിനാടില്ല സാധിച്ചില്ല. കാര്യം, മറ്റൊരു മഹാധാമ്യത്തെ അന്നു കാലത്തു ചില മന്ത്രികൾക്കു മുമ്പാകെ വന്നു. അദ്ദേഹം അന്നു രാജാധികാരികൾ സമക്ഷം പ്രമാണമായി അയാളെ സാമീപ്യം കേൾവപ്പിള്ളയുടെ അടുത്തു സ്ഥാനം വഹിക്കുന്നവനായിത്തന്നെ അയാളെ അനുസരിപ്പിച്ചു.

ആ നിയമങ്ങളെ റൂണീകരിച്ച് മോദരത്തനായി പെരുമാറുന്ന ഭർത്താന്റെ ദൈത്രത്തെ അംഗീകരിക്കുകയാ, താൻ ചെല്ലുണ്ടെന്ന് അനുശ്ലാധനമെടുപ്പോൾ, തന്റെ ബന്ധുവായ വർക്കൻ തന്നെ അധർമ്മത്തിൽ ചാടിക്കുമാ എന്നൊരു പ്രശ്നമാണ് അയാളുടെ ഹൃദയത്തിൽ ഉദിച്ചതായത്.

... ..
കേശവപിള്ളയുടെ അന്നത്തെ സൗൽസമാഗമം, ഇതുകൊണ്ടുസാധിച്ചിട്ടു. പക്കീർസാ യാത്രയായി കറച്ചു കഴിഞ്ഞ ഉടനെ സമ്പ്രതിവായുന്റെ പുറപ്പാടായി. ഇദ്ദേഹം കേശവപിള്ളയുടെ പാമാത്മസ്ഥിതികൾ സമൂഹമായി ധരിച്ചിരുന്ന ഭാവത്തിൽ, 'അസിദ്ധാവാദവാരണം' പോലെയുള്ള വാദസമ്പന്നത്തിന്റെ വൈചിത്ര്യങ്ങളെക്കുറിച്ച് പ്രസംഗം തുടങ്ങി. എല്ലാ കാലക്ഷാമാഗ്രങ്ങളും വൈചിത്ര്യവിധങ്ങളാണെന്നു കേശവപിള്ള വാദിച്ചു. അങ്ങിനെയൊക്കെങ്കിൽ, ഹരിവേഷണനൻ നിർവാഹമായി സർവ്വജ്ഞാജയും സാധിക്കുന്നതാണ് എങ്കിലും എന്നു വാദിച്ചു ചോദിച്ചു. ദൈവവും മോക്ഷവും ഒന്നുപോലെ 'സൂര്യ' ശബ്ദാർത്ഥമായി പാടിത്തീർന്ന പാഷണ്ഡമുക്തന്മാരുടെ ശരിക്കൾ ഗുരുസുസംഗതികളാണെന്ന് കേശവപിള്ള ഉത്തരം പറഞ്ഞു. "ചൂന്നാൽ, ആ വാക്കുസൻ നിങ്ങളെ കൊല്ലാതെ സൂക്ഷിച്ചുകൊള്ളൂ. ഞാനും ഇടയ്ക്ക്, കുറച്ചൊന്നു ദുഃഖിച്ചുപോയി. ചില കഥകൾ എനിക്കിപ്പോൾ മനസ്സിലായി. ഒന്നും തിരുമനസ്സറിയിക്കാൻ പാടില്ല" (സ്വകാര്യമായി) "നോക്കൂ—എന്റെ സഹായം ചൂന്നുവേണമോ—എന്തുതന്നെ അയാളും—സംശയിക്കണ്ട—അവശ്യപ്പെട്ടുകൊള്ളൂ" എന്നു പറഞ്ഞ് വാദിച്ചു കേശവപിള്ളയുടെ കൈയ്യടിച്ചു, യാത്രയായി. വാദിച്ചന്റെ െയത്രയും സഹായപ്രതിങ്ങയും മഹാവാദവിന്റെ ആജ്ഞപ്രകാരമാണെന്ന് കേശവപിള്ളയുടെ സൂക്ഷ്മമുട്ടിടിക്കു വ്യക്തമായി.

കേശവപിള്ള പതിച്ചുപോലെ പക്ഷശ്ലാവയിൽ റാജായി തന്റെ ഉദ്യോഗഭാവികൾ ഒക്കെ, മടങ്ങിവന്ന്, മദ്യം ഹനുഭാജനവും കഴിച്ച്, തന്റെ ആസ്ഥാനത്തിൽ, വെയിവിന്റെ മൃഗത്താതെ വിരി പാടിത്തീർത്തിട്ട്, പിന്തുടിക്കുന്നതിനി

കയിൽ “പെണ്ണുക്കളെ” വിളിപ്പിച്ചുത്താൽക്കൊണ്ടു ഇങ്ങനെ
 തന്നെ! കോപപാപം വരാത്ത മുമ്പായിത്തന്നെ വെളിപ്പെടുത്തണമെന്നു
 കരുതിത്തന്നു!” എന്നു ചില കോപവിരക്തന്മാർ കേട്ടിട്ടുണ്ടു്.
 പരസ്പരം വെളിപ്പെടുത്തൽ വിരഹിക്കുന്ന അനാഥന്മാരും ആ
 പാപപ്രഭവം ചെയ്യുന്ന ആൾക്കു ദുഷ്ടതയുണ്ടായിരിക്കുന്നു.
 “ആളും ആൾക്കുമായിട്ടും വെളിയിൽ കാണാത്തത്?” എന്നു
 തന്നാവാമെന്നും ആ മോശാസമൂഹത്തിൽ നിന്നു് പ്രകാശി
 ക്കപ്പെട്ടു്. സർവ്വതലത്തിലും സമാധാനമായി, “പ്രാ
 വിചിതപ്പെട്ടും വെളിയിലും [വെളിപ്പെട്ടും] വെളി.” എന്നു് ആ
 ത്വേദം പ്രകാശപ്പെട്ടു്, ദൈവം അധികാരപ്രാപ്തനായിട്ടു്
 വന്നു് ആദ്യ മോശാപ്രസ്ഥാനത്തിൽ, കേരവേദിയിൽ ഇരി
 ക്കുന്നതായി വിവരിച്ചു്, മോശാസമൂഹം പ്രകാശപ്പെട്ടു്. വി
 രക്തം വെളിപ്പെട്ടതിൽനിന്നു് ഒരു കനകതന്തു കാണപ്പെ
 ടുകയാൽ കേരവേദിയിൽ “മിഴി ആക്കും?” എന്നു് വിചാരിച്ചു്
 വന്നു് ചോദിച്ചു്. മോശാസമൂഹം മുമ്പെ, ഉത്തരോ
 മോശാസമൂഹം ചിത്രപ്രകാശം കനകതന്തു എന്നു് വിചാരിച്ചു്
 വന്നു് പ്രകാശപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു, അതുകൊണ്ടു് സമാധാനം അ
 ദിനം ഉണ്ടായിരുന്നു. മുമ്പെതന്നെ വിരക്തന്മാർക്കു് ദൈ
 വം ദൈവമായിട്ടു് “കാണാത്ത കോപിച്ചു വെളിപ്പെട്ടു് നി
 മിത്താകണിത്തന്നെക്കൊണ്ടു് വിളിച്ചു് വെളിപ്പെട്ടു്, മുമ്പെ
 തന്നെക്കൊണ്ടു് പാപം അറിയാൻ സാധിക്കാത്തതുകൊ
 ണ്ടു്, അവിടെ കനകതന്തുതന്നെ ദൈവം ആരോപിക്കുന്നി
 കൊണ്ടു് വന്നു എന്നു കേരവേദിയിൽ ഉൾക്കൊള്ളിച്ചു. മോശാസ
 മൂഹം അമാനുഷ മോശാസമൂഹം പ്രകാശപ്പെട്ടു പരിഹ
 രിച്ചു. എന്നാൽ, അതു താൽക്കാലികമായുള്ളതിന്നു് ഉപരിയായ
 മോശാസമൂഹം ഉണ്ടാക്കുന്നതും അയാൾ നിർമ്മിച്ചു. അയാളുടെ
 പുരുഷനാത്മം ആ സമൂഹത്തിൽ ഉപദേശമായി
 പ്രകാശപ്പെട്ടു. മോശാസമൂഹം സമൂഹത്തിൽ, സ്വപ്രകാശം
 മോശാസമൂഹം, ചാരിതാത്മ്യം, പ്രകാശപ്പെട്ടു്, വിവിധ
 വിവിധം, മോശാസമൂഹം മോശാസമൂഹം കേരവേദിയിൽ
 മോശാസമൂഹം മോശാസമൂഹം പ്രകാശപ്പെട്ടു. കേരവേദിയിൽ
 കേരവേദിയിൽ ഉണ്ടാകുന്നതും മോശാസമൂഹത്തിൽ സാദൃ
 ശ്യം, മോശാസമൂഹം മോശാസമൂഹം മോശാസമൂഹം
 മോശാസമൂഹം. മോശാസമൂഹം മോശാസമൂഹം മോശാസമൂഹം

കഥാമാലകൾ കൊണ്ടു തന്നെയും മാതാമഹിയേയും വിനോദിപ്പിച്ച്, ചില ഗ്രന്ഥശാക്രിയകളും ചെയ്ത്, രണ്ടു മൂന്നു ദിവസം താമസിച്ച് ഭഗവതിത്തമ്മയോടൊന്നിച്ച് സ്വപക്ഷകൾ വഞ്ചിച്ച് പുറപ്പെട്ടുപ്പാർ, ഭക്ഷണത്തിന്റെ കാര്യത്തെക്കുറിച്ച് മനോഹരമായും ആലോചിച്ചിട്ടില്ലായിരുന്നു. തന്നെ ആ സാഹസാദ്വൈതപരമം പ്രോദ്വിച്ചു പേരുകൾ, പാർവ്വതീയായാകൾ, സത്യനിയായാകൾ, ആ ക്രിയയുടെ ദൈവികതയോ മാന്യതയെയൊളം ചിന്തിക്കേണ്ടതാണെന്നു ഗുണഭോക്താവില്ല. മഹാശാലാവിന്റെ അത്യന്തസ്വപക്ഷം രാജകാര്യങ്ങളിൽ പ്രധാനയന്ത്രകൾ ആയ കേശവപിള്ളയുടെ അവിഷ്കാരപ്രകാരം ഭഗവതിത്തമ്മ എന്നു ധരിച്ചുപ്പാർ മുതൽ ആ ഉദ്യോഗസ്ഥനെ കണ്ടാൽ തന്റെ അഭിപ്രായസംഗ്രഹം ഉണ്ടാകുമെന്നു മനോഹരമായിട്ടു കണ്ടുപോയി. ഈ അഭിപ്രായപ്രകാരം, ആവശ്യമുള്ളപക്ഷം, മഹാശാലാസന്നിധിയിലും പ്രവേശിച്ചു സമയത്തെ ധരിച്ചുപ്പാറായിരുന്നത് മനോഹരമായിട്ടു പുറപ്പെട്ടിരിക്കുന്നത്. രാജസന്നിധിക്കൊണ്ടും സാധ്യമായല്ലെങ്കിൽ ശ്രീപത്മനാഭദീവ്യപാദാവിരുത്തിൽ തന്നെ തന്റെ പ്രാർത്ഥനാശ്രമങ്ങളെ സമർപ്പിച്ചാൽ അവർ ഉണ്ടായിട്ടുണ്ട്. തിരുവനന്തപുരത്തു നടക്കുന്ന കലാപരമിന്റെ ചില അംഗങ്ങൾ മാത്രമേ അവർ കേൾക്കൂ. ഏകിലും, തന്റെ സാക്ഷ്യം കൊലപാതകസംഗതിയിലെ ചില വിഷയഗ്രന്ഥികളുടെ അപഗ്രഥനത്തിന് ഉപയുക്തമാകുമെന്ന് ആ ബുദ്ധിമുട്ടി അനുമാനിച്ചു. തന്റെ സാക്ഷ്യങ്ങളെ അധികാസമാങ്ങളിൽ എത്തിക്കുന്നതിന് രാജപക്ഷപ്രസ്താവന മറ്റൊരു അനുഭവിക്കാത്തതും അവർ ശരിയായി മനസ്സിലാക്കിയിരുന്നു. ആ പരിശ്രമത്തിൽ നേരിടാവുന്ന കഷ്ടതകളെയും അവസരങ്ങളെയും മറ്റ്, പ്രേമാനുഭാവപോഷാദരം ഒന്നിനെമാത്രം അനുസരിച്ച് അവർ പുറപ്പെട്ടു. കേശവപിള്ളയുടെ പ്രായത്തിന്റെ സൂക്ഷ്മസ്ഥിതിയെ, മാതാവെങ്കിലും വളർത്തിയ കേശവർക്കമ്മിന്റെ സന്നിധിയിലേയ്ക്കാണ് താൻ നയിക്കപ്പെടുന്നതെന്നും, ആ കന്യക അറിഞ്ഞിരുന്നുവെങ്കിൽ, ഈ സാഹസത്തിന് പുറപ്പെട്ട കാര്യങ്ങൾ സീതാദേവിയുടെ ദൃഷ്ടിയിൽ അനുകൂലമായിട്ടു മിക്കത്തിൽ അനുമാനം ചെയ്യുകയുണ്ടായിരുന്നു. രാജഭരണ

ധികാരികൾ ജായും നായും ബാധിച്ച്, മുമ്പിങ്ങുള്ള കടവയറും തുക്കി, പല്ലുകൊഴിഞ്ഞു കോലാമ്പിഡയും പൊളിച്ച്, മൂത്ത മാങ്ങിച്ചു മൂപ്പുന്നതായി, കന്യകകൾക്കും കാണത്തക്ക വിരക്തരായി, ഹസ്തങ്ങളിൽ അനുഗ്രഹങ്ങൾ വഹിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുമെന്ന് ആ ബാധിക പ്രചരിച്ചിരുന്നു. തനിക്കു ആരംബമായി ഗണിച്ചിരുന്ന നിഷേധത്തുപിന്നെ, യുവാവും വിശേഷിച്ചു സുന്ദരനും, ആയിരിക്കുന്ന അനന്തരം കേവലം അസംബ്രഹ്മതമല്ലേ? എന്നാൽ തന്നെ സന്തോദാഭാഗത്തിൽ സൽക്കാക്കുന്ന ആ യുവാവ് അനമിതചേഷ്ഠാവർത്തിതരായി കാണപ്പെട്ടത് വലിയൊരാൾക്കു സമാധാനമായി. അദ്ദേഹം തന്റെ സ്നേഹബലത്താൽ നിവേദനഗ്രന്ഥത്തിൽ പാത്രമാണെന്നും മീനാക്ഷിക്കുളിക്കു തോന്നിത്തുടങ്ങി. തന്റെ ഹൃദയം എത്ര യുവാവിന്റെ പ്രേമക്ഷേത്രമായിരിക്കുമ്പോൾ, അയാളുടെ രൂപഭംഗം തന്റെ മിതത്വത്തിൽ അകലിപ്പിക്കുന്നപോലുള്ള വികാരങ്ങൾ ഒന്നൊന്നായി ഈ യുവാവിന്റെ ദർശനം ഉദിച്ചുവന്നിട്ടു. എങ്കിലും ഭക്ഷണക്കാലത്തിൽ അദ്ദേഹം ആരംഭിച്ച സൽക്കാരം കഴിഞ്ഞു കഴിഞ്ഞയുടെ ആഭിമാന്യത്വത്തിൽ ശുദ്ധമനപോലെ തറച്ചു. ആ കന്യകയുടെ വൈഭവം കേൾവാനുള്ള സുഗ്രാഹ്യമായിരുന്നു. ആ മനോഹരമായ അനന്തരകാണിയത്തെ നിർണ്ണയിച്ചാൽ ശക്തിമാളാണെന്ന് നിർണ്ണയിക്കാം, “.....ഗണ്യമണ്യലമണ്യതകണ്യമ—മണ്യവൈവിധ്യമണ്യനമോക്തവ്യം!” എന്നിങ്ങനെ വടക്കൻ കോടിയത്താണിരുന്ന രാജവംശകവികോകിലശാസ്ത്രാൽഗിച്ചിട്ടും, ഭക്തിമധുരിമാപ്രമുഖം, ആയുള്ള ഒരു ഗാനാത്മാവുളി ഓളിന്റെ പുറപ്പാടുണ്ടായി. മാമാവെങ്കിടൻ “ശ്രദ്ധാകന്നനകൃതമണ്യം” എന്നും മറ്റും പാടാറുള്ളത്, ആ സ്ത്രീയെക്കുറിച്ചുള്ള സ്നേഹങ്ങളാണെന്നു ഭഗവതിജ്ഞ വിചാരിച്ചിരുന്നു. ഈ പുറപ്പാടിനെ ഗാനം കേട്ടു ഉടനെതന്നെ അർജ്ജുനസഭാപത്തിൽ അവർ ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു:—“എന്നെ ആത്മീയമായി അതാ അച്ഛന്തൻ തൊരക്കുന്നു. ഈ കൊച്ചിനെ എന്തൊക്കെയും? എന്തും പിടിച്ചൊക്കെയും? നെല്ലിയൊ പുല്ലിയൊ പച്ചക്കോമാ?” (നേഞ്ചിൽ അടിച്ചുകൊണ്ടു) “ഇവിടെക്കെടുന്നിപ്പും രാവണാദിമാടല്ലിയൊ, വീടൻ പട്ടം?” മീനാക്ഷിയെ ബ്രഹ്മാൻ കഴിയുന്നതിൽ മനസ്സിലാക്കുന്ന ഗുഹസ്ഥാവസ്ഥയിൽ മാമാവെങ്കിടൻ പ്രവേശിച്ച് ആ രംഗത്തിലെ ശൈശ്വര്യം ദൃശ്യമാക്കി. അദ്ദേഹത്തിന്റെ

[illegible]

കുറെ' എന്നു പ്രസ്താവപ്പെട്ടതുമാത്രം, കേരവപിള്ള ബഹുദൂര ദേശങ്ങളിലും തിരുവിതാംകൂറിലും കണ്ടിട്ടില്ലാത്ത ഒരു സത്വം അയാളുടെ മുമ്പിൽ പ്രത്യക്ഷമായി. അങ്ങനെ പ്രത്യക്ഷമായതു മനുഷ്യവിഗ്രഹമെന്നോ, ത്രൈതയുഗത്തിൽ ദണ്ഡകാഞ്ചേയവംശമെഴുതാവാവിധമതകന്മാരായി ചരിച്ച വർഗ്ഗത്തിന്റെ ഒരു പ്രാതിപതി അവശേഷിച്ച് അവിടെ അനന്തര നാടകത്തിൽ ഭാരവാക്യകഥനത്തിനായി ആവിർഭവിച്ചതോ, എന്നു ശങ്കിക്കത്തക്ക രൂപമായിരുന്നെങ്കിലും, പൂവരിപാശിതങ്ങളെക്കൊണ്ട് സ്വപ്നാഭിധനനനു കേരവപിള്ള അടിച്ചാറിച്ച്, സ്വപ്നാഭിധനാവിന സാക്ഷ്യമായുള്ള ആ വിഗ്രഹത്തെ വീണ്ടും പാടിപ്പോയിച്ചു. മാമാവെങ്കിടൻ തിരിഞ്ഞുനോക്കി, ചാടിപ്പുഴനേരറ്റ, ആഗമിച്ച അപ്രാകൃതരൂപത്തിന്റെ ചുറ്റും നോക്കുമ്പോൾ. എന്നാൽ അയാളുടെ വാചിന്റെ കാരണത്തെപ്പറ്റി എന്തെങ്കിലും ഒരു ചോദ്യമെഴുന്നതിനിടയിൽ, ചിന്നിനേത്തു ചന്ത്രക്കാറൻ, ഉമ്മിണിപ്പിള്ള, ദുരയായി ബഹുജനങ്ങൾ ആ മറ്റൊരു നിറഞ്ഞു. ദൃഢവിരയിയായ പുനീകാർ നമ്പരന്റെനേക്കൊന്നപോലെ ഉമ്മിണിപ്പിള്ള ബഹുവാചാസമയയുടെ ഒരു ഭാഗം തുടങ്ങി:— “നീക്കിട്ടത്തങ്ങളെക്കൊല്ലെല്ലാംപോയത്! പാടത്തതിലും, പട്ടിപ്പകലും, പാലാമുയം കടിക്കും മണ്ണാപ്പേരി ഇതിനുമുമ്പ് കേൾവിയില്ല. ഇതാക്കുടയോ? ഇതെല്ലാം നമ്പരൻ കേൾക്കണം. എവിടെ—പെണ്ണെവിടെ? ആണങ്ങൾ വന്നിരിക്കുന്നു ഉടയവായിട്ട്. ഉത്തരം പറയിക്കാതെ തന്നെ വിട്ടുവെന്നോ? മേത്തന്നോ, കീത്തന്നോ പറന്നു വീശാൻ—”

ചി. നമ്പിനേത്തു ചന്ത്രക്കാറൻ ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയെക്കേട്ടു. “മഹി! മഹി! പറ്റൊന്നുമില്ല! പറ്റൊന്നുമില്ല! മറ്റൊന്നൊന്നും പറ്റൊന്നും പിടിച്ചിരിക്കുന്ന ഇക്കാലത്തു, ഒന്നി, ഒരുങ്ങി നടക്കുക”—

ഉമ്മി—“അങ്ങനെയല്ലേ? ഇത്രയുംക്കു തിരുമുമ്പിൽ സേവയുണ്ടെന്നാൽ ഹൃദയം. വാഗ്ദാനം മാലോകമുദരിയെ, ധർമ്മപുത്രൻ ചെറുത്തു നടക്കുന്ന വയസ്സുകൾ. ഇവന്റെ പല്ലുപറിക്കേണ്ടതോ?” ആദ്യമായി മറ്റൊരു ആഗമിച്ച കപ്പൽക്കാർ “മഹി! മഹി! പറ്റൊന്നും പറ്റൊന്നും പറയിക്കുന്നതു പറിക്കുന്നതായിരുന്നെന്ന് നോക്കിൻ!” (അവരിരുവരെയും ചൂണ്ടിക്കാണിച്ച്) “ഇവ പറ്റൊന്നുമില്ല!”

മാസങ്ങൾ അങ്ങിനെ വെളിച്ചം. ഇങ്ങനെയായിത്തീർന്നു
 ഞ് നിന്റെ ധനാശി ഏതാകട്ടെ."

ഇങ്ങനെ നൽക വെളിച്ചം തന്നെയാണ് മാൻ
 കയർ മുറുക്കുന്നതിനായി, ഗോവയിൽ മീനാക്ഷിക്കുടിയെ
 പുറത്തിറക്കിക്കൊണ്ടുവന്നു. അവളെ കണ്ട ഉടനെതന്നെ ചതു
 ഞാൻ "വേണമെന്ന്" എന്നു ഉറപ്പാക്കുകയും ചെയ്തു.

മീനാ—“ഞാൻ വന്നിട്ടുണ്ട്."

ചതു—“വേണമെന്ന്" എന്ന് ഇവിടെ പൊതുവെയാണു
 ചേർന്നു? വെളിച്ചം കണ്ടപ്പോൾ, ചെന്നിരിക്കുകയില്ലെന്ന് ചെന്നു
 ഇരിക്കുന്നത്?"

മീനാ—(കേൾക്കുകയും ചെയ്തു) “ഇങ്ങനെയി
 ന്ന ഏതെങ്കിലും പാവകാശമായിട്ട്. ശാസ്ത്രീയമായി കൊണ്ടു
 പോകാൻ പാടിയിട്ടുണ്ട്. എന്നെ ആരു തൊടാതെ നി
 ത്തെക്കിടയിൽ വെക്കണം."

ചതു—(തോന്നുകയും ചെയ്തു) “പെട്ടെന്ന് എന്ന് ചെന്നുവന്നു നീ?
 ആരെന്നു കണ്ടാണി വെക്കാനുള്ളത്?"

അധികം വാക്കുകളാൽ ഇങ്ങനെയൊരു കൂട്ടത്തിൽ മ
 നോട്ടം കണ്ടു മീനാക്ഷിക്കുടിയെ നേർക്കുവെക്കുകയും ചെയ്തു
 കൂട്ടത്തോടൊത്ത് ചെന്നു, അവളെ വെക്കാനായിക്കൊണ്ടു് അ
 വിടെ നിന്നു തിരിച്ചു. ചതുക്കാരും ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയും അ
 ഗാമികളും കേൾക്കുകയും ചെയ്തു. ഒരു വാക്കുതന്നെ വന്നു.
 ഇങ്ങനെയായി കാഴ്ചയൊന്നായി പ്രവേശിച്ചു നിൽക്കുന്ന പ
 ക്കീർത്താ മുറുക്കുകയും ചെയ്തു. ചതുക്കാരന്റെയും
 നേർക്കുവെക്കുകയും ചെയ്തു. ചതുക്കാരാസുകാൻ ഇങ്ങനെയൊരു
 കൊണ്ടു് നേർക്കുവെക്കുകയും ചെയ്തു. കേൾക്കുകയും ചെയ്തു.
 പകർത്താ ചെന്നിരിക്കുകയും ചെയ്തു. ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയും
 പുറത്തുനിൽ ഒരു വിരൽകൊണ്ടു് ഒന്നുതലോടി വിട്ടു. അ
 ന്നാദികൾക്കുതന്നെയും, ആ സാമ്പത്തിക നാസിക വാക്കു
 കേൾക്കുകയും ചെയ്തു.

അദ്ധ്യായം മൂന്ന്

“എന്തും മനസ്സിലാക്കുകയുണ്ട്. അതിനെക്കുറിച്ചു അറിയാം.”

[illegible]

മണ്ഡിയപ്പോലെ പ്രഭാവത്തോടുകൂടി, ശരീരത്തിന്റെ ക്ഷീണത്തെയും സൂക്ഷിക്കണമെന്ന ഒരു പ്രഭാവത്തെയും മനസ്സിലാക്കുന്നു. തന്റെ കടംബപ്രതാപത്തെ ഉദ്ധാരണം ചെയ്യാനുള്ള നീക്കമായിത്തീർന്നിരുന്ന കന്യാകു ചന്ദ്രക്കാരനാൽ അപഹരിക്കപ്പെട്ട് കവളപ്രായമായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു. ആ ദർശനത്തിന്റെ ഭയത്തെയെ പ്രതിരോധിച്ച ഭക്തശിരോമണിയായ ഭൃത്യൻ വധിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ഇങ്ങനെ ഉദിച്ച വിചാരങ്ങളോടുകൂടി, സവർണ്ണവും സൗമ്യവും അസ്സുരിയും ആ മാനുഷഭാവവിചിത്രതകളെക്കൊണ്ടു മറ്റൊരു മോഹാലസ്യപ്പെട്ട വീണപോയി.

നാമികനായുള്ള ഓർമ്മ ഇങ്ങനെ ഒരു ശരീരം കിടക്കുന്നതുകണ്ടു അനാഥപ്രാണനെ ശങ്കിച്ച്, ഓടിപ്പോയി തന്റെ കണ്ട സംഗതിയെ ചിന്തിക്കുന്നതു ശ്ലീലിച്ചു. ആ സംഗതിയിൽ നിരപാധിയായ ചന്ദ്രക്കാരൻ അപ്പോൾ അവിടെ ഇല്ലായിരുന്നു എങ്കിലും, കടമുള്ള കടംബാവശിഷ്ടങ്ങളുടെ ഭാഗ്യംകൊണ്ട്, അപ്പോഴത്തായ ഒരു പ്രമാണി അവിടെ എത്തിയിരുന്നു. കേവലനർക്കത്തിന്റെ ആപൽക്കരമായ അറിവ്, തന്റെ പുത്രന്റെ സമാധാനമായി, പാലകന്മാരായ മന്ത്രിമാരായാലെന്നും, കാല്പസമന്മാരായ നായന്മാരും അനേകം ഭൃത്യരും ഒരുമിച്ച് പുറപ്പെട്ട രാജവഞ്ചിത്താൽ, ചന്ദ്രക്കാരനെക്കണ്ട് ആദ്യമായി വേണ്ട ആവോളനകൾ ചെയ്യാൻ ചിന്തിക്കുന്നത് ഇറങ്ങിയിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിനു ചില നിയമങ്ങളുള്ള മാനിൽ അറിവെപ്പിന്നും മറ്റും വളർത്തിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നതിനായിട്ടാണ് വ്യവസ്ഥകളെന്റെ വർത്തമാനം അവിടെ കിട്ടിയത്. സംസ്കൃതസാഹിത്യത്തിന്റെ പാഠശാലയായിരുന്നതുകൊണ്ട് 'സംസ്കൃതസാഹിത്യത്തിന്റെ പാഠശാലയായിരുന്നതുകൊണ്ട്' എന്നൊരു പദം ഉണ്ടായിരുന്നു. ഇദ്ദേഹം ആദ്യമായി, മണ്ഡിത്തോടുകൂടി, കണ്ണിലും, വാൽകൃഷ്ണാനന്ദകളുടെ പ്രാദേശികങ്ങളും, വാത്സര്യംകൊണ്ട് നടക്കുന്നതിൽ ഒരു വിജയത്തെയും ചേർത്തു കേവലനർക്കത്തിനെ ആയിരുന്നു. പുത്രന്റെ മേൽ ചുരുക്കപ്പെട്ട അപരാധത്തെക്കുറിച്ച് കേൾക്കുന്നു എങ്കിലും, തന്റെ സന്താനം നിലയായ ഒരു കർമ്മത്തിന്റെ കർത്താവെന്നതു കേവലം അസംബോധനയെക്കൊണ്ടു മറ്റൊരു കർമ്മത്തിനും, മഹാഭാരതത്തിന്റെ മറ്റൊരു കാണിച്ച് കല്പനവ

അി എട്ടുവാടം നടത്തി മകനേ വിടുവെക്കാനുപോകുന്നതിനാ
 യും, ഇതിനിടയിൽ ചിലമ്പിനേത്തു ചന്ദ്രക്കാരൻ വല്ലഭം സാ
 ഹസത്തിന്നു പുറപ്പെടുവിക്കുകിൽ അതിനെ തടുക്കുന്നതിനായും,
 പുറപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതാണ്. തന്റെ സഹായംകൊണ്ട് സമ്പന്ന
 നായ അണ്ണാവല്ലൻ സ്വന്തംതന്നെ ഗുണധനം, ആ ബ്രാഹ്മ
 ണനും കേശവൻകളും തമ്മിൽ ആത്മമിത്രങ്ങളും ആയിത്ത
 ന്നു. കേശവൻകളായിത്തീർന്നപ്പോൾ അണ്ണാവല്ലനിൽ നിന്നു കി
 ടിയിരുന്ന സദാശങ്കരന്റെയും സ്നേഹാദോഷങ്ങളും അറിയിക്കുന്നു.
 അതിനാൽ, അവർ തമ്മിൽ കലഹമുണ്ടായി കൊലപാതകം
 എന്നതു കവിയുഗാധാരമുള്ള വിശ്വസനീയമല്ലെന്ന് അദ്ദേ
 ഹം ഉറപ്പായി വിശ്വസിച്ചു. സ്ഥിരാനിശ്ചയനായ െം മഹാ
 നാഭാധർ, ചിഹ്നമിനേത്തു് എത്തി, തന്റെ പുത്രൻ മഹാദാ
 ങ്ഗാവ് അന്ധനായിത്തീർന്നു പ്രഥമശിക്ഷയേക്കൊടുത്തു കേട്പോൾ,
 “തിരുമനസ്സിലെ ചോരതന്നെയാണ്” നാം എല്ലാവരും എല്ലാ
 ജ്ഞാതം ഉള്ളതാണ്. അവിടത്തെ സ്വന്തമിഹ്വലം അവിടെ
 കുറച്ചുദിവസം കഴിക്കുന്നതുകൊണ്ട്, എന്ത് അവമാനം വാ
 രാണ്?” എന്ന് സാധാരണപിതാക്കന്മാർക്കുണ്ടാകാത്തതായ നി
 ശ്ചയതയോടു കൂടി ആ പുരുഷനും അഭിപ്രായപ്പെട്ടു. െം വട്ട
 ചന്ദ്രക്കാരന്റെ ചെറുശ്വരസംശ്ലേഷമായിരും, അയാളുടെ ഹാ
 ദ്യമായ സ്നേഹത്തെ കാക്കിയിട്ടില്ല. അയാളുടെ സമ്പാദ്യ
 ത്തിൽ തന്റെ മകൻ അന്ധനായിത്തീർന്നു ചിഹ്നമെടുത്തു
 അദ്ദേഹത്തിന്റെ സ്വകാര്യമായിരുന്നു. കടിയകലാപനം സ
 നായ ചന്ദ്രക്കാരനോടു് തനിക്കു വാസ്തവമായ ഭൂമിപ്രദാനം
 ദേവനും തോന്നിയിരുന്നു എങ്കിലും ഉള്ളിത്തൻ തന്റെ അ
 ന്തർഗതത്തെ ഇതാണാക്കു വിട്ടുകൊടുത്തല്ല. െം മഹാദാ
 ങ്ഗൻ വൃദ്ധയുടെ അഭസംസ്ഥാനത്തെത്തി അവനെ മറയ്ക്കുന്നതിന്നു
 മാറ്റി, നാലുകൊമ്പകത്തുള്ള തട്ടിലായി കിടത്തി, നാഡി
 പരീക്ഷിച്ചു ചില ചികിത്സകളും ചെയ്തു. വൃദ്ധയുടെ കണ്ണുതീർ
 സ്വർഗ്ഗമായിരുന്ന ഒരു മഹാപുരുഷനും, ചന്ദ്രക്കാരന്റെ പു
 രുഷാണിനുള്ള ഒരു കരുത മറ്റും കാണപ്പെട്ടു. ഹാ ഹാ
 കർമ്മം! ഹൈന്ദവ വൃദ്ധയുടെ നാഡി പരീക്ഷിച്ചു, കേ
 വലം മഹാദാപുര്യായിരുന്നു എന്നും, തന്റെ അപരമായ
 മിശ്രണം അദ്ദേഹം തന്റെ മനസ്സിൽ ബോധ്യപ്പെടുന്നതി. വൃ
 ധയോടു് അടുത്തുചെന്ന് സ്വ മാതൃസമീപത്തിലൊന്നുപാലെ

യുദ്ധക്കാര്യം നാവാഭരണാര്യം കാണുകയാ ഏതെല്ലാം ചെയ്തു. തിരുവിതാംകൂറു മുക്കുന്നമെന്നു ചോദിച്ചതായി. സാവിത്രിയെ വിചാരിച്ചുകിട്ടി. അങ്ങിപ്പാക്കുന്നമെന്നു ഞാൻ കാൽപിടിച്ചിരുന്നിട്ടും ഒന്നു കേൾപ്പൂ. അങ്ങിനെയിരിക്കവെ മീനാക്ഷിയെ സാവിത്രി പ്രസവിച്ചു. മാതാമണ്ഡലം മഹാദാസാവിന്റെ കാലം കഴിഞ്ഞു. അപ്പോൾ സാവിത്രിയുടെ അച്ഛൻ ഉത്സാഹം കൂടിത്തുടങ്ങി. പിന്നെ കാണുന്നതും അച്ഛനായി. നാപ്പാലമാണ് എങ്ങനെയാവൂ? ഒരു പാലംപിടിച്ചു ഞങ്ങളെ വിളിച്ചായി. അന്നുമുതൽ ഇങ്ങനെയോടാവാൻ ആരോഹണമുണ്ടായി. അപ്പോഴപ്പോൾ സാവിത്രിയും, അച്ഛന്റെയും, മാതാമണ്ഡലം ഞങ്ങളുടെ സഹായത്തിന്നു അയച്ചിരുന്ന നായനാൾ, അച്ഛിയും, ഒരുകൊള്ളവസ്തുവിൽ മരിച്ചു. കുട്ടനെയും അതുപിടിച്ചിടി എങ്കിലും പക്ഷെപ്പിട്ടു. ഞങ്ങൾക്കുള്ളതല്ലാം വിറ്റുപിറക്കി ഇങ്ങനെയും, ആദ്യം ഇങ്ങനെയോടാവാൻ. മാതാമണ്ഡലംപാലം, ഉദ്യോഗം, മറ്റോ താമസിച്ചുകൊണ്ട്, വെട്ടുതൂക്കം ഒരു പാലം വാങ്ങി കുടിക്കുപ്പാക്കുന്നമെന്നു വിചാരിച്ചു അവിടെയെന്നും—എന്തൊരിടം? തരിപ്പിച്ചപ്പോൾ ഇത്രകൊലിയന്നാൾ ചെയ്യാമോ? അവിടെ ചന്ദ്രക്കാരം വന്നുകൂടി. എന്താ, മാതാമണ്ഡലം ഞങ്ങളെ ഇവിടെ പാറ്റിച്ചു. ഞങ്ങൾക്കൊക്കെയും തുണ വന്നിരുന്ന വിധമായിരുന്നു. വന്നപ്പോഴും നന്മിയെന്നു സന്താനം ഞങ്ങൾക്കുതന്നെ വന്നുവെന്നും. ദേവിയെന്നേസത്യം—ഞാൻ അന്നുകൂടിയിട്ടു—കേൾവൻ കഴിഞ്ഞു ഇവിടെകേൾക്കുന്നതും ചടംകെടി. ചെക്കുമാരിച്ചുകൊള്ളു കിട്ടിച്ചിടുന്ന വിചാരിച്ചു. എന്തിന്നായി—അവനും അച്ഛനും കണ്ണുകൾക്കുമായിച്ചേർന്നായി. അതു കഴിയല്ലാ എന്ന് വിചാരിച്ചു, ഞാൻ അന്നു ഇപ്പോൾ അവനെ വെച്ചിയിരിക്കി. ഞങ്ങൾ ഏതുവഴിയും പോലെ—ഉണ്ണി ഉടനെപോയി കേൾവൻ കഴിഞ്ഞു വിട്ടുവിക്കുന്നു. എന്തൊക്കെ? എങ്ങനെയോടാവാമോ ദൈവമേ? കഴിയുമെങ്കിൽ അവിടെപോയവഴിയും—”

വൃദ്ധ ക്ഷീണിച്ചു തന്റെ കഥയും അപേക്ഷയും നിറുത്തി. ഉണ്ണിത്തന്നെ തന്റെ ഭാർയ്യയും വിവാഹത്തിൽ മുമ്പിൽ വന്നു വെട്ടാതിരുന്നിട്ട്, മിഥ കാണ്മാനാൽ ആടി, തങ്ങളുടെ ചെറുക്കാരാ വിചാരിച്ചു, ഒടുവിൽ സാവിത്രിയുടെ മേലു

തിമാരാണ്. വൃദ്ധയും വൃദ്ധയുടെ ഭർത്താവും കടംവെട്ടിയിട്ടുവെച്ചുകൊണ്ട് ചേർത്തുവെച്ചു വെച്ചുകൊണ്ട് ഗുഹയിലും അതിനും അതിനും കാര്യങ്ങൾ പ്രാണത്തിൽ യുവാക്കൾക്കും യുവാക്കൾക്കും എന്തു മാർഗ്ഗങ്ങൾ കാഴ്ചപ്പെടുത്തണം? ആ സ്ത്രീക്കു അറിയാൻ പാടില്ലെങ്കിലും, ഉണ്ണിക്കാൻ സാധ്യമായതാൽ നല്ലതാണ് ഉപയോഗിക്കാൻ പറ്റിയതാണ്. അങ്ങനെയൊന്നും അറിയാതെയുള്ള ഗംഭീരമായ സാക്ഷാൽ അന്ധനായി സൽപാദനം അനുഭവിച്ച ഒരു ഗുഹയിൽനിന്നും മുഴുവനായിത്തന്നെ. ഗുഹയിൽനിന്നും ഉപയോഗപ്പെട്ടു. ഇവിടെയായിത്തന്നെയാണ് അങ്ങനെയൊന്നും വിശ്വസിക്കപ്പെട്ടു വന്നിട്ടുള്ളത്. ഇങ്ങനെയൊന്നും ചെയ്തു:—“കുടൻ ബന്ധനത്തിൽ നിന്നും മോചിപ്പിക്കുക. മോചിപ്പിക്കുക.”

[illegible][illegible]

“എ് ഒരു പെണ്ണു പുറപ്പെട്ടാൻ വേണ്ട യോഗ്യത നനിക്കണ്ടല്ലോ എന്നു് അയാൾ അഭിപ്രായപ്പെട്ടു. എന്തായാലും അപ്പോഴൊന്നും ഇനി വരവെക്കണ്ട. കുടികളാകുമ്പോൾ വലം നോക്കുകയും കാഴ്ച.”

വൃദ്ധ—“പക്ഷേ എല്ലാ മിനിറ്റിലും ഒരു വലിയ കോന്തമുണ്ട്—അതു കൂടി പറഞ്ഞേക്കാം. ഞങ്ങളുടെ കൈവശം ഉണ്ടായിരുന്ന ഒരു മോതിരം കേശവൻകുഞ്ഞു കൊണ്ടുപോയി അത് വയ്ക്കുവാൻ വിരമിച്ചു. അതാണു തിരുവനന്തപുരത്തുള്ള ഇപ്പോഴത്തെ കലാശാലയിലെപ്പോൾ അടിസ്ഥാനം, മോതിരം ആദ്യത്തെ സമയം തിരുത്താൻ, ഞങ്ങളുടെ കൈക്കൽ കിട്ടി എന്നും, ഞങ്ങളാണെന്നും ചോദ്യങ്ങളിലൂടെ, പിന്നത്തെ പലം ഉണ്ണിക്കൊണ്ടു കഴിഞ്ഞു.”

ഉണ്ണി—“മിടുക്കല്ലോ ഒരിക്കലും കൈക്കൽ കൊണ്ടാണു് അനന്തരം അടുത്തുവന്നു്. പക്ഷേ വാങ്ങി എന്നുറപ്പു്, പാലാശ്വരത്തിന്റെ മുഴുവൻ പരമം. ആ ഉണ്ണിക്കൊണ്ടു വെച്ചു വെച്ചു ചുറ്റും എന്തിനെപ്പറ്റി ചോദിച്ചു? അവന്റെ പ്രാപ്തിയും സമീപിയും വെട്ടിക്കൊണ്ടുവന്ന നാലുവശം; പ്രാപ്തിയുടെയും പക്ഷേ പാലാശ്വരത്തിന്റെയും ആവശ്യപ്പെട്ടതിന്റെ മറ്റൊരോരം അങ്ങനെ; അപ്പോൾ മോതിരം ഇപ്പോൾ അനന്തരം കൈക്കൽ മുറുകു മേപ്പാറിന്റെ മറ്റൊരോരം; എങ്ങനെയോ പെണ്ണു സെക്കന്ററിയായിരിക്കുന്നതിനെക്കുറിച്ചുള്ള വെട്ടും, കനകം, പൊടി അകത്തായി, അവരുടെ സെക്കന്ററിയായി ഗുണവും മറ്റും വെട്ടിച്ചു് ഒരു കവിത—എത്ര പാലാശ്വരം ഞാൻ എണ്ണിയിട്ടു. മേപ്പിന്റെ മേൽ മേൽ ഒന്നുണ്ട്, അവന്റെ കൂടിക്കാഴ്ച വീടിൽ പോണെന്നു അറിഞ്ഞു മുൻപു, അതിനനുസരിച്ചെന്നും, എന്നു മാത്രം എഴുതിയിരുന്നാൽ ഇതിനു മുമ്പിൽതന്നെ ആ ക്രിയയും നടന്നു്, ഇപ്പോഴത്തെ അനന്തരം അവസാനത്തും കൂടാതെ കഴിയുമായിരുന്നു. ചന്ദ്രക്കാരൻ ആയാലും ഇവിടെക്കിടന്നു തടുത്തു കളക്കി. സംഗതികൾ അവിടെ സുഖമായി നടക്കും.”

വൃദ്ധ—“കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ കുറപ്പെട്ടുപോയതും. ഞങ്ങൾ ‘ഉണ്ണി’യെ ‘മേപ്പി’യാണെന്നും മറ്റും അയാൾ ഒഴുവിവരത്തിലും സന്ധ്യക്കു അറിഞ്ഞു. എന്തെണ്ണി ഇപ്പോൾ തന്നെ തിരുവനന്തപുരത്തു പോണം. പക്ഷേ അപ്പോൾ മിടുക്കും

സമലത്താണ്. മീനാക്ഷി പക്ഷേ തനിമുയിരിക്കാം. അവൾ കണ്ടാൽ കുറച്ചു ദേഷ്യമാണ്. ഉണ്ണിക്കു കാരണങ്ങൾ മനസ്സിലാവും."

ഉണ്ണി—"സാവിത്രിയുടെ കാര്യമായെന്നെങ്കിൽ എനിക്കു കാരണമെന്തെന്നു കഥയെന്തെന്നു നിശ്ചയിക്കാം."

വൃദ്ധ "സാവിത്രിയോ?——" എന്നു പറഞ്ഞതുകേട്ടിട്ട് തന്റെ തെരുവിനടുത്തു സെന്ററിലുള്ള നാൽപ്പത്തിയഞ്ചു വയസ്സുള്ള ചിതറപ്പൊന്നുവിചാരിച്ചു വിചിത്രം. ഇങ്ങനെയൊക്കെ നടന്നു കൊണ്ടിരിക്കുന്നതിനായിട്ട് വൃദ്ധ ഉണ്ണിക്കാരെ പിടിച്ചുനടന്നു. "ശത്രുക്കളോടു പടയോട്ടം ചെയ്തു. "സാവിത്രിയുടെ അമ്മാവനെ കണ്ടിട്ടുണ്ടോ?"

ഉണ്ണി—"ഉണ്ട്."

വൃദ്ധ—"എന്താ വാഗ്ദാനം?—അദ്ദേഹം കയ്യിൽനിന്നു കയ്യിൽത്താഴ്ന്നു കൊണ്ടുവന്നു വന്നോ?"

ഉണ്ണി—"ചെട്ടി അമ്മയുടെ മോടിത്തട്ട്. അമ്മയുടെ ഒരു പുത്രപ്രഭാവമായിരുന്നു. കഴിഞ്ഞതൊന്നും കഴിഞ്ഞതായിരിക്കട്ടെ. ഇങ്ങനെയൊക്കെ നിശ്ചയിച്ചാൽ ഉറപ്പാക്കുന്നതിനായിരുന്നു. ചെട്ടിയുടെ ഭർത്താവ്, ശക്തിയും കണ്ണും ഭീഷ്മം എന്നായിത്തീർന്ന ഒരു മഹാ കൈവന്നായിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന് എല്ലാം തട്ടുകാൻ കഴിയുമായിരുന്നു. പെട്ടെന്നുള്ളതെല്ലാം കണ്ടുപോൾ നിങ്ങളുടെകൊണ്ട് നന്നിയത്തുപോന്നു. വെള്ളക്കണ്ണു മുറുകിയപ്പോൾ അവിടന്നു കടന്നു. ഇപ്പോൾ നിരക്കുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന സമീപത്തെ എല്ലാംകൊണ്ടും ഉത്തമമെന്ന് ആശ്വസിക്കുന്നു."

അപ്പോഴൊരു സ്ത്രീയും വിദ്യയും സന്നാഹംകൊണ്ടു് സമസ്തമായ പ്രഭാവം അമ്മയുടെ ദൈവത്തെ അഭിപ്രായത്തിൽ ഒരു തെറ്റുണ്ടെന്നു അമ്മ അറിയുന്നില്ലല്ലോ? അമ്മ ഉത്തമപുരുഷന്മാരുടെ ഉത്തമം എന്നു സമ്മതിക്കാം. പക്ഷേ, ആരുമെന്നു പാപപൂർണ്ണമായിരുന്നെന്നും സർവ്വകാലിയെന്നും നടിച്ചു പോകരുത്. അങ്ങിരിക്കുന്ന ഭവനത്തിന്റെ അറ്റം കിഴക്കുവശം, ഒരു വലിയ പാറയ്ക്കു മുമ്പാകെ നിൽക്കുന്ന ഒരു വടവുകൾ ബഹുശതവർഷങ്ങൾക്കു മുമ്പിൽ, ഒരു സാധുവായ

ണിയുടെ വായിൽനിന്നു പതനംചെയ്തു എണ്ണണിയിലും ചെറുതായ ഒരു ബീജത്തിൽ നിന്നും മുളച്ചുവളർന്നിട്ടുള്ളതാണ്. അങ്ങനെ ഒരു സ്വപ്നമുണർന്നു, പ്രാപ്തകളേറ്റേറും മിടാതെയും ഒരു മോഷ് പ്രതിഷ്ഠാപനം സാധിക്കുമെന്നു വരികിൽ, പ്രതിക്രിയയെപ്പോലും ദുഃഖനിയന്ത്രണം ആയും, മുഖത്രിമുണശക്തികൾ ഏകീകരിച്ചു. ഉള്ള ഒരു ബ്രഹ്മന്റെ ആശ്വാസ് ഉപോക്തത്തിൽ അവശ്യപ്പെടാതെ, എപ്പോഴും നിവർക്കാനു ഏതും വിദ്യശിക്ഷണമെന്തെന്നു? കർമ്മശാസ്ത്രത്തിന്റെ കൈമാറ്റമൊഴിവാക്കുന്നതാണെന്നു—എന്തെന്നുവെച്ചാൽ—അതിനെ, സന്ദർഭം വരുമ്പോൾ വളർത്തിക്കാൻ ചില വിശേഷണപദങ്ങളെപ്പറ്റി സംഭവിച്ചുകൊള്ളുക.

അന്നു അന്താരാഷ്ട്ര കർമ്മം വാമവർണ്ണിയാൽ മന്ത്രങ്ങൾ തന്നെ താമസിച്ച്. മീനാക്ഷിയും കപ്പലുമാം നിത്യവരണപ്രാപ്തമെന്നും, അന്തരവിവരം മേൽക്കി എഴുതുമെന്നും ചന്ദ്രക്കാരന്റെ ഒരു പ്രസ്താവന മന്ത്രമുണ്ടെന്നു തെളിയിച്ചു. മീനാക്ഷിയെന്നു കണ്ടതിന്റെശേഷം ആ ഡെവലപ്പ്മെന്റിന്നും നിവിക്കാമെന്നു നിശ്ചയിച്ചാണ് ഉള്ളിത്താൻ അവന്റെ താമസിച്ച്.

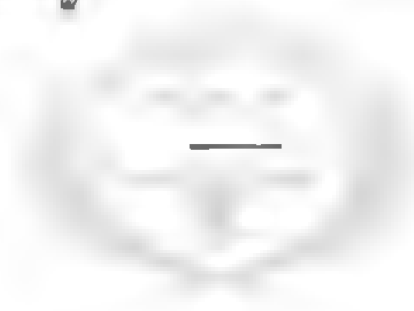
ഇതിനിടയിൽ ഹരിപഞ്ചാംഗനായാഗീശ്വരന്റെ അപോമനിയുടെ തടന്നു വന്നു സംഭവങ്ങളെ വളർത്തിച്ചുകൊള്ളുക. ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ നാസികയ്ക്കു പക്ഷാഘാതം സംഭവിച്ചു എന്നു കണ്ട ഉടനെ തന്നെ ചന്ദ്രക്കാരൻ ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുമായി മർദ്ദിയാവിദഗ്ദ്ധനായ യോഗീശ്വരനെക്കൊണ്ട് ചികിത്സാപദോഷത്തെ പ്രാർത്ഥിച്ചു.

ഉമ്മിണിപ്പിള്ളക്കുനാദി ആപത്തിനെക്കുറിച്ച് യോഗീശ്വരൻ സ്വപ്നം അറിയപ്പെട്ടുവെച്ചു. അതിന്റെ നിവാരണത്തിന് അധികസമയം ഗാഢമിന്നനം ചെയ്തു. നാസാഭയപ്രാപ്തം സംഭവിച്ചിരിക്കുന്നത് മേൽപക്ഷണമെന്നു ധ്യാനാനുഭവപ്രാപ്തമെങ്കിലും, ആ യോഗി മന്ത്രസിന്ദർഭം ബാധിക്കേണ്ടെന്നും, ആ സംഭവം മഹാമതീയമുന്മാർക്കു കാസ്തംപരം ചെയ്യാനുണ്ടായിട്ടുള്ളതല്ലെന്നും, കേവലം മുമ്പാതാമോഷിന്റെ പക്ഷണമാണെന്നും, അതിലേക്കു ചില ക്ഷയാസിന്ദർഭാദികൾ സോപിച്ചു ക്രമേണ പാലനം ഉണ്ടാക്കേണ്ടതാണെന്നും, യോഗീശ്വരൻ വിധിച്ചു. ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ സന്താ

പത്തിന ഇങ്ങനെയാണു ശാന്തി 'അരുളിച്ചെയ്യുന്നതെന്നു വാദിക്കി-
 ലും, അദ്ദേഹത്തിന്റെ പാദങ്ങളിൽ അന്നുരാത്രി കപ്പുശ്ശാർ വീ-
 ണമരുന്ന്, കൂടനംചെയ്തു, മീനാക്ഷിയോടു പ്രയാഗിച്ചു കണ്ണു-
 മന്ത്രത്തെത്തുടൻ്റെ ആ കന്യകയുടെ പ്രണിധിയായി, ഓരോ-
 ക്ഷമയെപ്പോലും അവർ തമ്മിൽ ദീർഘമായ ഒരു സംഭാഷണം
 നടന്നു, അവസാനത്തിൽ റവിപഞ്ചാനന്തൻ ആലോചനയിൽ
 മഗ്നനായി ഇരുന്നു. അപ്പക്ഷയെ നിർത്തിയിട്ടില്ലെങ്കിൽ, മീനാ-
 ക്ഷി പീഡിതനായി ചെന്നു കയ്യടയ്ക്കുമെന്നും, അത്രയേക്കാലവും അവി-
 ടികൾ പ്രവർത്തിക്കുന്നതിൽ് ആ കന്യക സന്നദ്ധയായിരിക്കു-
 ന്നു എന്നും കപ്പുശ്ശാർ ഉണർന്നിട്ടു. റവിപഞ്ചാനന്തന്റെ ശി-
 വാഗ്രതയും ഉണ്ടായി. മീനാക്ഷിയുടെ ഇംഗിതത്തിൽ സിദ്ധിച്ച
 ഞായറെന്നു അദ്ദേഹം അനുഗ്രഹം ചെയ്തു. കപ്പുശ്ശാർ അവി-
 ടേനിന്നു പിരിയുന്നതിൽ മുമ്പിൽ യോഗീശ്വരൻ ഇങ്ങനെ ഒരു
 കല്പനമിടി കൊടുത്തു:—“അമ്മിണിയെ ആരുക്കായ് ഭരണം
 ചെയ്യേണ്ടാൽ. നമുക്കു യജ്ഞം മടിയട്ടെ. അപ്പാൽ തകിത്തുപടി-
 നാമേ സുമാർത്തേയ് വോം. ഭദ്രം!” പിന്നെയും ഏതാമിമയ്ക്കു
 പരവാൻ ആലോചിച്ചിട്ട്, ഉള്ളിവണ്ടായ വികാശിക്ഷോഭം
 കൊണ്ടു്, ആ പ്രാബല്യനിവൃത്തനും പാദാഭ്യർപ്പിക്കുന്നു. കപ്പു-
 ശ്ശാർക്കു ചിവവസ്ത്രങ്ങളും കുറച്ചുദ്രവ്യവും സമ്മാനിച്ചു, അയാ-
 ളെവാതൽപ്പടിപൊ അനുഗമിച്ചു തന്നെ പാദാഭ്യർപ്പണംചെ-
 യ്തു, യോഗീശ്വരൻ യാത്രയാക്കി. കപ്പുശ്ശാരുടെ ദ്രൗമതി-
 യെ ഇതിവധികംകൊണ്ടും അഭിമാനിക്കേണ്ടതല്ലയോ?

അടുത്തദിവസം ഉദിച്ചു് ഏഴെഴുന്നാഴിക ചെന്നപ്പോൾ
 മീനാക്ഷിയുടേയും കപ്പുശ്ശാരുടേയും തിരിയേയുള്ള യാത്രയുണ്ടാ-
 യി. വൃദ്ധയുടേയും ഇവരുടേയും പുനസ്സുജനനത്തിൽ ഇരു-
 ടാൾക്കു വീണ്ടുമുണ്ടാകുന്നതെന്നുമാകാതെയും, വൃദ്ധയാൽ മീ-
 നാക്ഷിക്കു ശിക്ഷിക്കപ്പെടാതെയും സൂക്ഷിക്കുന്നതിൽ മനോഹ-
 വം അവിടെയാമസിപ്പിരുന്ന ഉണ്ണിത്താന്റെ സാന്നിധ്യംകൊ-
 ണ്ടു്, കോപപ്രദനേരമാനും വീടാതെയും, എന്നാൽ സ്വല്പ-
 മൊരു അന്യഥാഭാവത്തോടും വൃദ്ധ മീനാക്ഷിയെ സ്വീകാരണം
 ചെയ്തു. തന്റെ പുത്രന്മാർ സ്വയംവരണംചെയ്യപ്പെട്ടി കന്യ-
 ക ഉണ്ണിത്താന്റെ നേത്രങ്ങൾക്കു സാവിത്രി എന്ന മാതാവ്

നേയും ബഹുമണ്ഡലങ്ങൾക്കു പുറം ദുർവീകരിക്കുന്നതും സംരക്ഷണ പദ്ധതി നിശ്ചയിച്ചായിരുന്നെങ്കിൽ നിത്യബ്രഹ്മചാരിയായതുകൊണ്ടു മന്ത്രിയായും പ്രാപഞ്ചികനാക്കുവാൻ പോരായ്മയുണ്ടെന്നും ആയ ഒരു സെക്ഷൻ ചെയർമാൻ, അത്യാത്മീയതയുള്ള ഉദ്യോഗത്തിലായിട്ടുണ്ട്. ആ പ്രൊഫഷണലുകളെ സമീപത്തുവെച്ചിട്ടുണ്ട്. കർമ്മാചാര്യൻ തന്നെ, സംസ്ഥാനപ്രദമായുള്ള തന്റെ നിശ്ചയങ്ങളെ ധരിപ്പിക്കുകയും, തന്റെ വാഗ്ദാനത്തെ അനുസരിച്ചു ഹൃദയമായി മിഖ ശാസ്ത്രസാമ്പത്തികശാസ്ത്രം നൽകുകയും ചെയ്യും. ഇതുകൊണ്ട് കേന്ദ്രം നിന്നു കഴിയാൻ പറ്റാത്ത ഗ്രാമീണരോട് കീഴ്ത്തനകഥനമോ കൂടാതെ 'പടിയാനംകടന്നു' കൈമാസപ്രാപ്തിനാവുകയും ചെയ്യും.

അദ്ധ്യായം ൧൫.

“പാശ്ചാത്യരായ ചിലർ, പത്തു പൊന്നും വെച്ചിട്ടും,
പാടി പാശ്ചാത്യർ പാശ്ചാത്യർക്കു താനി.”

ചന്ദ്രക്കാനനാദിയായ ശത്രുക്കളുടെ അഹംകൃതികൊണ്ടു് അല്പം ഒരു വനകന്യകയെ കേരവേലിയിൽക്കൂട്ടിയൊഴിയി. എന്നാൽ, തനിക്കു പ്രാപ്തമായിരിക്കുന്ന ലക്ഷ്യങ്ങളുടെ സ്ഥിതിക്കു്, മാർഗ്ഗബാധകമായിത്തന്നെയും ശത്രുശക്തികളാൽ ക്ഷതോന്മുഖനായിത്തന്നെ നില്ക്കുകയുണ്ടായി, അയാൾ തൽക്ഷണം വാമനനായിത്തന്നെ തന്റെ അനുജനായ ഉപാധ്യായന്റെ വിജയത്തിന്നു് കേരവേലിയിൽനിന്നു സന്ദർശനം ചെയ്തവൻ ആഗ്രഹമുണ്ടെന്നു തിരിച്ചറിഞ്ഞു.

കുപ്പിത്തമായി നടന്നു വിടുന്നതിൽ തന്റെ ചെല്ലിട്ടുള്ള പ്രതിജ്ഞയെ നിർവ്വഹിക്കുന്നതിൽ യോഗ്യരായ ഉദാസീനനായിത്തന്നെയും ദുർബ്ബലനായിത്തന്നെയും അനുകൂലിക്കുന്ന പ്രകൃതിദൈവന്റെ വികൃതിതന്നെക്കൊണ്ടു് ആ രാത്രി മന്ദ്രകാലമായിപ്പോൾ വർഷകാലത്തിന്റെ സമാഗമ സൂചകമായി അഭിനയിച്ച ഒരു കാലമുണ്ടായിരുന്നു അക്കാലം. ദുർബ്ബലസ്ഥിതിയിൽ നിന്നു മുക്തനായൊരു നവകന്യകയെ അനുവർത്തിക്കുന്ന കാലമില്ലാത്തതും, തങ്ങളുടെ സാക്ഷാത്കാരഗ്രഹങ്ങളെ ദേവിച്ചു് സ്വപ്നമെന്നും തുടങ്ങിയതുപോലെ, വാമനനായിത്തന്നെ നാനാഭാവങ്ങളെയും ഭയങ്കരമായ അഹംകാരപരമായി കൂട്ടം ആശ്രയംകൊണ്ടു് ആകമ്പനം ചെയ്തു. ബ്രഹ്മരക്ഷസ്സിന്റെ പ്രകാശവാദമെന്നെന്നുള്ള ശ്രോതാവികളായ ഇങ്ങനെ ഉത്സവിച്ച ഭയത്തെ സ്ഥിരീകരിച്ചു. നിദ്രയിൽനിന്നുണർന്നതിന്റെ ശേഷവും തനിക്കു കൂട്ടത്തിൽ ആ ലോകത്തിൽനിന്നും ഭയഭരണകാലം വന്നു മാറ്റമായി മുഴക്കിക്കൊണ്ടു് അവ ശേഷിച്ചതിനാൽ, നഗരരക്ഷികളുടെ രാത്രിസഞ്ചാരങ്ങളും “ഉക്കുപ്പ”ത്താഴ്ന്നു മേൽത്താഴ്ന്നു ഒഴുകാവുന്നതു നാമമാത്രമായി.

അടുത്തദിവസത്തെ സൂര്യനോടൊത്തു ചേർന്നുവന്നതായി തന്റെ ധർമ്മത്തിൽ ആരോഹണം ചെയ്തു. ആ വിശേഷണത്താൽ വീക്ഷണമുണ്ടാകുന്നതിനു മുമ്പാണെന്നു, ഹരിപഞ്ചാനനായ യുവാജസാധി ആരാജകമാണെന്നു, ധർമ്മസാഗ്രിഹിതനായ തന്റെ സാധ്യമായതുകൊണ്ട് മഹാജനസമക്ഷത്തിലേക്കു് എഴുന്നള്ളിക്കുക കഴിഞ്ഞു. “അപ്പു”ന്റെ അപ്രവീക്ഷിതമായ സുപ്രകാശവേദനദർശനത്താൽ വികസിതമായ മഹാജനം, സ്വപത്നകമാന്റെ അഭിഷേകത്തെത്തന്നെ സന്ദർശനം ചെയ്തിട്ടു. ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ ഭഗവൽകീർത്തിയാലോചനാഭാവത്താൽ ഉണ്ടായ ആസ്വാദനത്തെത്തന്നെ ഒരു പ്രാർത്ഥനയുണ്ടെന്നു രാജകുമാരൻ സങ്കല്പിച്ചതാണെന്നു ഉണർത്തിച്ചു. സ്വകുടുംബാംഗങ്ങളിൽ അഭിനവകുടുംബനായ മഹാജനം, ആ അഭിനവകുടുംബത്തിനു മുമ്പായി ഇരിക്കുന്നതായ സൂര്യോദയമുണ്ടായിട്ടുണ്ടെന്നു നിശ്ചയിച്ചു, അതിനുള്ള പ്രസാദിച്ചതാണെന്നു, പ്രായാചാര്യനെന്നു ഭാവത്തിൽ അന്നു ഒരു സഞ്ചാരിയെ പറഞ്ഞു.

കേരളത്തിൽ വെട്ടുപാലത്തിനടുത്തു ചേരകുമാരന്റെ അടുത്തുവന്നതിന്റെ പ്രാധാന്യത്തിനകത്തു കടന്നുപോകാൻ, ചിന്താഗ്രസ്തനായി നിൽക്കുന്ന മഹാജനത്തിനേക്കണ്ടു്, ചേരകുമാരനായി. അതിനടുത്തായാലോകിച്ചാൽ കേരളത്തിൽ ആദ്യമായിട്ടു, പാർവതീദേവിയെ മഹാജനം, “നിന്റെ ആശയം നീക്കിപ്പോ” എന്നു പ്രത്യക്ഷത്തിൽ നിർമ്മാലയമായി കരയുകയും അടിച്ചു. സ്വസങ്കല്പപ്രകാരമുള്ള ആശയം കൈമാറ്റം അതന്നെ നിർദ്ദേശിച്ചു, വെട്ടുപാലത്തുവെട്ടു പത്മനാഭകുമാരനെയും മഹാജനത്തിന്റെ പാർവതീദേവിയും കേരളത്തിൽ നോക്കി. തന്റെ ദൃഷ്ടകാലത്തെ ആദരിച്ചു, മഹാജനം കൈമാറ്റം ചെയ്താൽ മഹാജനത്തിന്നു പ്രാർത്ഥനാപൂർവ്വം ശിരോകേന്ദ്രം ചെയ്തു. “അടിച്ചാൽ മഹാജനം സന്നിധാനവും ഒന്നാകാണെന്നു” എന്നു കേരളത്തിൽ ആ ആഗ്രഹത്തിൽ അവിശ്വസിക്കുന്ന പ്രത്യക്ഷമായിട്ടുപോകാൻ, സത്യപരമായ മഹാജനത്തിന്റെ മനസ്സ്, ആ കൈനെ സന്തപിപ്പിക്കുന്നതായുള്ളതാണെന്നു തന്റെ കണ്ണുകൾ സാക്ഷാത്കാരം ചെയ്തു അപ്പോഴെന്നു കണ്ണുനീർ വീണു. അതിൽ അവിശ്വാസിയായ കേരളത്തിൽ പത്മനാഭകുമാരനെയും സൂര്യ

പ്പിക്കുമോ", "നമ്മുടെ മഹദ്വിതൃപ്തകളും നിന്റെ ഒരു
ഒരു അനുവർത്തിക്കുമോ?" എന്നു കേൾവെപിള്ളയ്ക്ക് അസംഗ
തമെന്നു തോന്നിയ ഒരു പ്രശ്നമുണ്ടായി.

കേൾ—"ഇപ്പോഴുകിൽ, കമ്പനിയായതും മറ്റും നോക്കാ
തെ ഇതിനുമുമ്പുതന്നെ ഇങ്ങനെയ്ക്കു ആഗ്രഹിക്കുന്നതിനു ഹൈദർ
വാലാവിനെ കൈയ്ക്കുപ്പെടുത്താൻ ഒരു കമ്മിറ്റി ഇവിടെ ഉണ്ടാക
മായിരുന്നു."

മഹാ—"നിന്റെ ഹരിദാസന്മാരന്മാർക്കുതന്നെ?"

കേൾ—"ആ മാർഗ്ഗക്കാരും വേദമാർഗ്ഗമറിയാത്തവരും
നേർപ്പെട്ടിരുന്നതന്നെ വരികാം."

മഹാ—"അവരുടെ ഇപ്പോഴത്തെ ഗമനം വോട്ടുവിട്ടാ
ണെന്നു" ഇവിയും തീർന്നിരിക്കുന്നതും."

മഹാവാലാവിന്റെ പാലിയുദ്ധവിശ്വാസപരമായ അനു
ഗ്രഹിക്കപ്പെട്ടിരുന്ന കാര്യം, അവിന്നു ഈ വിശ്വാസവി
ശ്ചിതമാകുമ്പോൾ കേൾവെപിള്ളയോടു ചോദിക്കാറുണ്ടായി
രുന്നു. തിരുവള്ളം സന്നിസ്തമായുള്ള നന്നാത്താലിയിലും,
വാലാവിൽനിന്നു പ്രശ്നമുണ്ടായപ്പോൾ, അതുകൊണ്ടു അപ്രകാരം
ഇതിനെ, സ്വാഭാവികമായിട്ടും, പലസന്നിധിയിൽ അറി
പ്പിച്ചാൽ അക്കാരായ കേൾവെപിള്ള അക്കാരായവനിൽ
നായി ഇങ്ങനെത്തന്നെയും:—"ആ സ്വാഭാവികതയോടുകൂടി,
ഇവിടെയുണ്ടും, എല്ലായിടത്തുമുള്ളവരും സ്വാഭാവികമായിട്ടും
അതിൽ ഇപ്പോഴും തിരുവള്ളം ഉൾക്കൊള്ളുന്നതിനെ
കുറ്റിച്ചു കെട്ടിപ്പിടിക്കുന്നു. എന്നാലും പലരും ഒരു
അർത്ഥം, അങ്ങനെയോടുകൂടിയും. ഇന്നത്തെവിടെയും
ഒരു വലിയ സമരമായിട്ടും വന്നുചേർന്നിട്ടുണ്ടു്."

മഹാ—"നിന്നെ കാണാൻ വന്നതുകൊണ്ടു വല്ല വേദക
ന്യകയും അങ്ങനെയ്ക്കു പ്രാപ്തമായിരിക്കാം."

സമാർത്ഥമായിട്ടും യുവവൃദ്ധരും ചേർന്നു വിശ്വസ്ത
വൃത്തിൽ അർത്ഥജനനേപ്പോലെ അപരവാസത്താൽ ഉൾക്കൊള്ള
വീർണ്ണനാക എന്നൊരു സ്വാഭാവികതയുണ്ടു് ഉണ്ടെന്നു മന
സ്സിലാക്കിയിരുന്ന മഹാവാലാ, അയാളുടെ പെരുമ്പെരു

അല്ല ഉപരിപ്പിക്കുന്നതിനായി േ വിനാശവാന്തയെ പ്രയോഗിച്ചതായിരുന്നു. എന്നാൽ, ആ വിവാസൻ അതിനെ ഗൗരവമായി ധരിച്ച്, ഇങ്ങനെ അറിയിച്ചു:—“അടിയൻ. എല്ലാം ആപത്തിന്റെ ഇറക്കുമതികൾ തന്നെ. തൃപ്പാദത്തിലെ അരുൗഹംകൊണ്ട് കൃത്തിയവനായ പുരികംവഴി പോകുന്നു. അടിയൻ അറിയിക്കാതെ പാലാൽമെല്ലാം നിമഗ്നസ്ഥിതിയിലുണ്ട്. ദൈവത്തിന്റെ കാൽപ്പാദത്തിൽ ആപത്തില്ലാത്ത വിധത്തിൽ നിമഗ്നസ്ഥിയെ ബ്രഹ്മിപ്രഭാവം ബാഹ്യജനനംകൂടാതെ എല്ലാം കളക്കുന്നു. എന്നാൽ, ഇവിടത്തെ സമീപികൾ അടിയന്റെ പരമസ്ഥിയിൽ കൊണ്ടിട്ടുള്ള കുറച്ചുവിവരം കഴിഞ്ഞു, എല്ലാം തൃപ്പാദത്തിൽ വിരഹകൊണ്ടുകൊള്ളാൻ കല്പനയുണ്ടാകുന്നു.”

മഹാ—“നന്തിയത്തുറ്റിത്താന്റെ മകനെ കണ്ടിട്ട് വല്ല കാൽപ്പാദങ്ങളിൽ, അങ്ങനെ ചെല്ലുകൊള്ളാം—വിശാലമാനംമില്ല. അവൻ നമ്മുടെ കയ്യിൽനിന്നൊഴിഞ്ഞുകൊള്ളാമെന്നു ഉണ്ടാകും.”

സാമീപ്യമായ േ അങ്ങനെയെ അർത്ഥിച്ചു, മറ്റൊരാൾക്ക് തരുകൊണ്ട്. പാലാൽമെല്ലാമുണ്ടായ റാൻ അപകൃഷ്ട് വാണവനും ഇത്ര വാണവത്തിൽ വെച്ചുകൊണ്ട് തന്റെ പ്രത്യക്ഷതയെക്കുറിച്ചാൽ സാമീപ്യം തന്റെ അനൗചിതമാകട്ടെ എന്നും, മീനാക്ഷിയെ സംബന്ധിച്ചുള്ള തന്റെ ക്രമോദ്യമത്തെ അവിടേക്ക് ഹൃദയാഹ്ലാസം ചെയ്യാതെ സൂക്ഷ്മശ്രദ്ധാ ധരിച്ചിരിക്കുന്നു എന്നും, കേൾവപിച്ച മോടിച്ച്.

മത്യാഹനക്ഷണത്തിനായി കേൾവപിച്ച തന്റെ ചേരത്തിൽ ചെന്നപ്പോൾ, അവിടേയും മോടകമായ ഒരു വിശേഷസംഭവമുണ്ടായി. തന്റെ നവസൗഹൃദമായ പക്ഷിസാധു അസ്സാധുതന്റെ കണക്കുകൾമോടിച്ച് ആ ബ്രാഹ്മണന്റെ കാൽപ്പാദമന്തരം അവിടെ കാണുന്നിന്നിരുന്നു. അയാളോട് ഇടപാടുകൾ ഇല്ലാതെ ഒരു പാലാൽമെല്ലാമുണ്ടായ മാനു മേവിശ്വാസമുള്ള എന്നും, ആ പുല്ലിയുടെ വേർ പുറത്തുപോകുന്നത് അദ്ദേഹത്തിന് സമ്മതമല്ലെന്നും, അതുകൊണ്ട് തന്നെ ഉണ്ടെന്നു കണക്കുകൾ അത്രയും ഒന്നു പാലാൽമെല്ലാച്ച്, പ്രധാന പുല്ലികൾ സംബന്ധിച്ച് അങ്ങോട്ടിടത്തു മുകളിലായി തന്റെ ആകർഷക ഒന്നു വാണിശ്വരക്കണമെന്നും ആ കാൽപ്പാ

സ്ഥലത്ത് അപകടിച്ചു. സേവിക്കാൻ സങ്കല്പിക്കപ്പെടുന്ന ദൈവം പ്രത്യക്ഷനാകുന്നപോലെ, ഈ സന്ദർഭം തനിക്കു കിട്ടിയത് അപാദയെയാഗമാണെന്നു സന്തോഷിച്ചു, ഡക്ടറിയിൽ ക്ഷേണവും കഴിച്ച്, കേരവപിള്ള തനിക്കു കണക്കുവിയ്ക്കത്തിലുള്ള സമ്പ്രസാധിപനായ, അദ്വൈതം കണ്ണമ്പിടാസമായുള്ള ഒരു നാസാമുഖമോടു കൂടി, പ്രയോഗിച്ചുകൂടി. ആ പരിശോധനയിൽ കേരവപിള്ളയുടെ ബുദ്ധിയിൽ ചില ചെറുപ്പം പട്ടംപോലും അതുതന്നെയാണെന്നു പറഞ്ഞു. ഒന്നാമതായി, താൻ സംശയിച്ചിരുന്നതിനു വിപരീതമായി ഹരിപഞ്ചനനന്റെ നാമധേയം ആ ചെറുപ്പത്തിൽ എങ്ങനെയെന്നു കാണാനിച്ഛിച്ചിരുന്നു. രണ്ടാമതായി, കേരവപിള്ളയ്ക്ക് ആ ബ്രാഹ്മണനാടു കടപ്പിച്ചിട്ടില്ലെന്നു മാത്രമല്ല, കണക്കിൻപ്രകാരം ആ വാണിജ്യസംസ്ഥാനത്തിൽത്തന്നെ പരിമുഖനായിരുന്നതിൽ ചുരുക്കം കടപ്പിച്ചിട്ടുണ്ട്. മൂന്നാമതും മറ്റൊന്നായി, പേർ പറയാതെ ഒരു പള്ളിയിൽ പാദം വാഴും എഴുതി, അതുവഴി വാഹനങ്ങളും അണ്ണാമ്പലത്തു വസുമാടകളും മുതലായിനിൽപ്പ് എഴുതിയിരിക്കുന്നു. ചുരുക്കത്തിലുള്ള ചുരുക്കമായ ഹരിപഞ്ചനനായിരിക്കണമെന്നു കേരവപിള്ള അനുമാനിച്ചു. മൂന്നാമത്തെ പരിമുഖം ആകത്തക്ക കേടാവാൻ, അദ്വൈതമായ ചില കേടുകളോടുകൂടി പക്ഷിസാ കൈതടമി. തന്റെ സ്വകാര്യനിരൂപണത്തെ പരാഗീതഗ്രാഹിയായ അവന്റെ മോശപ്പെടുന്ന സങ്കല്പഗുണമെല്ലാം എങ്ങനെയെന്നു വ്യാഖ്യാനിച്ചു. ഇങ്ങനെ ഒരു സംഭവമുണ്ടായതു തനിക്കുതന്നെ രണ്ടാമത്തെ മഹാഭാഗ്യോദയമെന്നു കേരവപിള്ള പ്രമാണിച്ചുപോൾ, അവിടെ കൂടിയിരുന്ന സകലങ്ങളും കണ്ണങ്ങളും കണ്ണുകളും പൊടിയുംപണ്ണും ഒരു മിന്നൽ, ഇടിവടത്തോടുകൂടി, അടുത്തുള്ള അനേകം നാളികോമ്പുള്ള ഏകസമയത്തു ദൃശ്യമായി. താൻ സന്തോഷിച്ചതിനു വിപരീതമായി ദൈവവിശോധനയെന്നു കാണപ്പെടുകയാൽ കേരവപിള്ളയുടെ മനസ്സു ചഞ്ചലപ്പെട്ടു. കടിക്കാണിൽ നിൽക്കുന്ന അശ്വത്തെ ശാസനം ചെയ്യുംപോലെ, പക്ഷിസാ ആ സംഭവാരോക്ഷിപ്തശക്തിയിൽ സഹൃദയനായ കൊണ്ടോ, അന്തർദ്ദൃഷ്ടകാലത്തിൽ പ്രതിശോധനയോ, ഹിന്ദുസ്ഥാനിയിൽ ചില ഉദ്യോഗങ്ങളെ നോക്കി.

അന്നുചിട്ടു നാലുമുനാഴിക ഇങ്ങിയപ്പാൾ കേരവ
 പിള്ള കേരവർക്കത്തിന്റെ കാശാഗ്രഹത്തിലേക്കു പുറപ്പെട്ടു.
 ബന്ധനാശമെന്ന കാത്തുനിന്നിരുന്ന കണ്ണൂർക്കാർ രാജമനോരി
 ത്തിരുന്നതുപോലെ കേരവപിള്ളയെ കണ്ട മാത്രയിൽത്തന്നെ
 ആ ഉദ്യോഗസ്ഥനെ ആദാപുരം അകത്തേക്കു കൂട്ടിക്കൊണ്ടു
 പോയി, പ്രകാശിച്ചെഴുതിയ നാലുമുനാഴിക സമീപത്തു, ഗ്രാമ
 ധനാധിപതിയിൽ കയ്യെഴുതിയ കേരവർക്കത്തിന്റെ മുമ്പിൽ
 പ്രവേശിപ്പിച്ചു. ധനാധിപതിയിൽ വെച്ചു കാണുകമാത്രംകൊ
 ണ്ടുള്ള പാലമുക്കായ നാലുമുനാഴിക ആ സമാഗമത്തിൽ
 മുഖപാടടുത്തുനോക്കി, അന്നത്തരക്കത്തോടുമുള്ള മറ്റൊരു
 കുറ്റിച്ചു വിവരകളെന്തായതുപോലെ സ്ഥിതിചെയ്തു. ഈ
 ക്കിടയിലും കാനിയായുള്ള മഹാഭാരതത്തെ അനുസരിച്ച്
 തന്നെ ബന്ധനാശിപാക്കിയിരിക്കുന്നസ്ഥിതിക്ക്, അന്യനായ
 ഒരു പുത്രന്റെ ആഗമനം തനിക്കു് അനിവാര്യമായുള്ളതാ
 ണെ സൂചിപ്പിക്കുന്നു എന്നു കേരവർക്കത്തു് പ്രഥമത്തിൽ
 അന്നെ വിചാരിച്ചു. എന്നാൽ മഹാഭാരതത്തിനോടുണ്ടായ സം
 ഭവങ്ങളിൽ നാമപ്രസ്താവനമുണ്ടായ കേരവപിള്ളയാണ്
 പോന്നിരിക്കുന്നതെന്നു കണ്ടപ്പാൾ, മറ്റൊരു പാലമുക്കായ
 വിഹിതത്തോടു വിചാരിച്ചു, ആ യുവാവു് എഴുന്നേറ്റു കേര
 വപിള്ളയെ ഇരിക്കുന്നതിന്നു സൽക്കരിച്ചു. മാമാവേലിക്കാൽ
 തനിക്കു സങ്കല്പിക്കപ്പെട്ട കന്യകയുടെ കാമകന്റെ സുഭ
 ഗ്ഗതകണ്ഠ, കേരവപിള്ള പാലമുക്കായത്തോടു, മന്ദിസ്മിത
 തോടു കൂടി അയാളുടെ ഹസ്തഗ്രഹണം ചെയ്താൻ ഉദ്ദി
 ച്ചു. “തൊടത്തു്, ചോരപ്പുറത്തു കയ്യെടുത്തോ?” എന്നു പറഞ്ഞു
 കൊണ്ടു്, കേരവപിള്ളയ്ക്കു് അസംബന്ധമെന്നു തോന്നിയ ഒരു
 ധർമ്മപ്രദത്തോടു കൂടി, കേരവർക്കത്തു് കൈകളെ പിൻവലിച്ചു.
 കേരവർക്കത്തിന്റെ കണ്ഠാധാരമെന്നു കേൾച്ച സഹതാപ
 തോടു കൂടി “ചിലതു പറയാനുണ്ട്—അതിനാണു് ഞാൻ വന്നി
 രിക്കുന്നതു്.” എന്നു കേരവപിള്ളയുടെകാശം ഭാഷണമാക്കി.

കേ.ക—“അന്യമിതം അരികു ബഹുമാസമാണ്. ഞാൻ
 പാലമുക്കായത്തോടു തോടുന്നതു് - ഈ ഗ്രാമത്തിൽത്തന്നെ
 തിരിച്ചു. എന്നാൽ മഹാഭാരതം മഹാഭാരതമാണ്.
 നിങ്ങൾക്കു് അറിയാമെന്നു് എനിക്കു് കൈകളുണ്ടു്. തുടങ്ങണം.”

താൻ ഒരു ചിത്തശുദ്ധന്റെ പുരാപാസംബന്ധവിഹീനമായ ജ്ഞാനത്തിന്റെ ശ്രോതാവായി ചേർച്ചയിരിക്കുന്നുവോ എന്നു കേൾവപ്പിള്ള സ്വപ്നനോം സംശയിച്ചു. എങ്കിലും, കേൾവൻകണ്ണിന്റെ ഓരോപദങ്ങളിലും സ്സരിച്ച ആക്ഷേപാസം വക്താവിന്റെ ചിത്തത്തെ ചവിട്ടിക്കുന്ന വൃന്ദാധികൃത്തിൽ നിന്നുളൽമുതത്തെ തോന്നുകയാൽ കേൾവപ്പിള്ള കണ്മാനായി, മെന്തെന്നു അന്വർത്തിച്ചു. കേൾവൻകണ്ണു തന്റെ മകനികളുടെ നീംസതപം സകാണമല്ലെന്നു പറഞ്ഞപ്പോൾ, വീണ്ടും കേൾവപ്പിള്ളയെ ഇടിക്കുവാനു കണ്ടിപ്പിള്ള. ദീപാതിന്റെ ഓരോപദത്തിലായി ആരംഭം പരമപദം, അയ്യോ ആകൃതികൾ സൂക്ഷ്മമായി അറിന്റെ പാശാൽ മൂർച്ചയിലും എങ്ങനെ വൃന്ദാസംസകലിതമായിരിക്കുമെന്ന് അതുതമായി ഉദ്യമിക്കാൻ. ഇപ്പോൾ സ്കന്ദം എങ്കിലും മറ്റൊന്നും ആയ ആ യുവാക്കൾ സൗന്ദര്യത്തിലും നെടവോടെ അഗ്രിമയനായിത്തന്നെ വെളിപ്പും, ഓളിന്റെ സൗന്ദര്യം ക്ഷാത്രമായ നായകതപത്തേയും, മറ്റൊരുമിടത്തു പ്രശാന്തപ്രാപ്തമുണ്ടാക്കുന്നതും അനുകരിച്ചു. കേൾവപ്പിള്ളയുടെ അംഗസൗന്ദര്യം പ്രേമപരവും ആദരണീയവും, കേൾവൻകണ്ണിന്റെ കായലാളിത്തം ആകർഷകവും ആരാധനീയവും ആയിരുന്നു. സ്വഭാവത്തിലും ഈ വിശദമായ ഭിന്നത അവർകളിലുണ്ടായിരുന്നു. കേൾവപ്പിള്ള ബുദ്ധിമേൽക്കും മോക്ഷാനുഭവത്തിലും കൃത്യനിഷ്ഠനും സംശയാശ്വാസകരവനും, കേൾവൻകണ്ണു ആത്മസ്വത്വം ജ്ഞാനവിഭവം ധൈര്യകർമ്മിതനും കാവ്യാസജനനും, കേൾവപ്പിള്ള സ്വപ്രേമത്താൽ ദീപനും, കേൾവൻകണ്ണു കണ്മാനയശ്വരനും, കേൾവപ്പിള്ള സ്വാശ്രയോദ്ധത്തും, കേൾവൻകണ്ണു ഗുരുജനങ്ങൾക്കു വശംവദനും, കേൾവപ്പിള്ള ദുഷ്ടകാപിയും, കേൾവൻകണ്ണു അതതുദാക്കിനിപ്പിളന്നും ആയിരുന്നു. ഇങ്ങനെ ഭിന്നപ്രകൃതന്മാരാണെങ്കിലും, ആ രണ്ടുപുരുഷാണങ്ങളും അശ്വിനീദേവന്മാരെപ്പോലെ അവിടത്തെ ദീപപ്രഭാമേഖലയിൽ ശോഭിച്ചു. കേൾവപ്പിള്ള കേൾവൻകണ്ണിന്റെ ദാപത്തിനാണിപ്പിള്ള സ്വന്തമായി. മീനാക്ഷിയുടെയും ചന്ദ്രക്കാരന്റെയും സന്നിധിയിൽ പൂർണ്ണസ്വഭാവനായിരുന്ന കേൾവൻകണ്ണു, “ ‘ത്രീഭുവനം നന്നിലൊഴവനങ്ങളൊഴൊപ്പിച്ചിമാനകുലമനദവിയാതെ’.

അങ്ങനെ നഷ്ടംപോകും” എന്നു അർത്ഥനാശനാശമുണ്ടാക്കുന്ന പ്രവൃത്തികളെക്കുറിച്ച് പ്രതിപാദിക്കുകയും ചെയ്തു.

കേ.പി.—“അങ്ങനെയൊക്കെയൊക്കെയും, ആകട്ടെ ഇങ്ങനെയൊക്കെയൊക്കെയും നിങ്ങളുടെ അപരമതയ്ക്കും പ്രായത്തിനും സ്ഥിതിയ്ക്കും കഷ്ടമല്ലയോ?”

കേ.ക.—“അങ്ങനെ, എന്നാൽ, ‘ദാമോദരവർദ്ധനവിനാശിവിധിനാശാപ്തം’ എന്നൊരു ശ്ലോകമുണ്ട്.”

കേ.പി.—(അന്നുകൂടിയിരിക്കുന്ന എന്തെങ്കിലും വീടിലേക്കു ചെന്നു) “പ്രമാണമേതെങ്കിലും. ഇവിടെ എപ്പോഴായിട്ടു നില്ക്കുകയുണ്ട്?”

കേ.ക.—(അസാധാരണമായൊരു വിധത്തിൽ) “നില്ക്കുകയോ? ‘സർവ്വകാലവർദ്ധനവേനാശിനാശം’ എന്നൊരു ശ്ലോകമുണ്ട്.”

അദ്വൈതമെന്നെന്നായി നല്ലതെ അദ്വൈതമെന്നായി ഏതെങ്കിലും തോറ്റിട്ടുള്ളതായി, കേരളവർദ്ധനവിന്റെ സംസ്കൃതത്തിൽ തന്റെ ശക്തിവിശ്വാസമുള്ളതായി ഒരു പ്രകടിപ്പിക്കുകയും എന്നു കേരളവർദ്ധനവിൽ വിശ്വസിച്ചു. ഇങ്ങനെയുള്ള മനോഭാവം ഉണ്ടായതിനാലാണ്, ദേവതാമൂർത്തികളെ നോക്കി വിചിന്തനം മനോമനസ്സുള്ളതായ ഒരു യുവാവ് കേരളവർദ്ധനവിന്റെ ദോഷത്തിൽ അനുകമ്പാർത്ഥമായി പിടുന്നതും തന്റെ കാർഷ്വര്യമെന്നതാണ്:—“നിങ്ങളും വിദ്വാന്മാരല്ലാ--”

കേ.ക.—“നിങ്ങളും കുറഞ്ഞവിദ്വാന്മാരാണ്? മോക്ഷൻ, വിശ്വാസൻ, പാണ്ഡ്യൻ, അനന്തൻ, കന്യകാസാമന്തൻ മുതലായ ദൈവമൂർത്തികളെ എല്ലാം എന്തായിരിക്കാൻ പോന്ന ഉദ്ദേശ്യം നിങ്ങളുടേതല്ലേ? കാഴ്ചയെ കാണുകയല്ലേ!”

കേ.പി.—(അദ്വൈതമെന്നവിധത്തിൽ കൈയെ വെച്ചുകൊണ്ട്) “പിടുന്ന—അങ്ങനെയൊക്കെയൊക്കെയും, മീതയാകും.”

കേ.ക.—“എന്ത്! ഉപകരണമെന്നാൽ ഉപകരണമെന്നാൽ അന്നു, അപ്പോഴത്തെ നമ്മുടെ ശബ്ദത്തിൽ കൊണ്ടുപിടിക്കുക!—ഏത്—ഏത്—

‘ഉപകരണമെന്നാൽ വാഴംകാക്കം
പലകയെപ്പോലെയൊക്കെയൊക്കെയും
വിവചിതയാണെന്നുള്ളതില്ല. . . .’
അന്നൊക്കെ നന്നായതാണെന്നു വെക്കുന്നു.”

കേ-പി—(ഇരുപാൾ മാമാവെയിടന്റെ മുടിമുറി എന്നു കണ്ണിതപ്പുകൊണ്ടു്) “മുട്ടുകയും പാടും വേറെ സാധകാര്യം അപായം. തോർ വന്നിരിക്കുന്നതു കറച്ചു ഗുണഭോജനം വരുന്നതാണ്. ഒരു സ്നേഹിതന്റെ നിമിഷം കേൾക്കാതെ കിൽ അതെന്തെന്നു പറയാം—”

കേ-ക—“ഗുണപാമാണത്തിൽ കേൾക്കട്ടെ. സംസ്കൃതമോ, പുലയമോ?”

കേ-പി—“ഒരു മണിപ്രയാസകാര്യമാണ്—കുടുംബത്തിലുള്ള യുടെ അധ്വാനമുദാഹരിക്കാൻ സംഗതി—”

കേ-ക—“അനന്തരമേത വാഗ്ദാനത്തിൽ ബ്രാഹ്മണസ്വരണത്തിൽ എന്തു പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടെന്നു തോർ പറയാം. ഗതവ്യമുദാഹരിക്കാൻ കഥ ഗാഢസ്വരണത്തിലായിരിക്കണം—അതെന്തിന്നു രൂപമില്ല.”

കേ-പി—“അനന്തമുദ—ഗതവ്യമുദമു. ആ മോഹിതനെ വിരമിക്കാൻ? ആർ? അതുപറഞ്ഞാൽ ഇന്നു തന്നെ വീടിൽ പോകാം.”

കേ-ക—“അത്രയുകൊണ്ടു് വേകാൻ ഒട്ടില്ല. അതു പറയുമ്പോൾ, അപ്പോഴുള്ളതെന്തെന്നു തോർ? എത്രയും ചോദിക്കാം? ആരു കവിതകൊണ്ടു്? എന്തു കർമ്മങ്ങൾ അടങ്ങിയതിൽ നന്നായെഴുതും? ചോദ്യങ്ങളെല്ലാം വരും. അതുകൊണ്ടു് ആവൽപര്യസ്വരണത്തിലാണ്. വാഗ്ദാനം സംസാരിപ്പാൻ കൊള്ളുന്ന കഥ വഴുതുക്കുന്നതിൽ അടിക്കണം.”

ഈ ഉത്തരം കേട്ടു കേൾവേണ്ടി കറച്ചതോ, ആഗോഷനായാളിയിടത്തു: കേൾവേണ്ടു് പാമാർത്ഥവാദികൾ കൊണ്ടു് ഉത്തരമെന്നും പറയാതെ ഒഴിയുന്നതാണെന്നും തെക്കിക്കിടക്കൽ സമ്പ്രദായ ഉത്തരം കിട്ടിയെന്നും ഉപേദിച്ചു:—“നിങ്ങൾ കരകൊണ്ടെന്നു സമാധിപ്പുന്നതാണ് എന്റെ പ്രമേ. അതുകൊണ്ടു് തർക്കമൊന്നു സമ്പ്രദായം. മോഹിതം എന്തിനവിരമ? ആരുടെ വക?”

കേ-ക—(അധികമായാലോചനയിൽ) “പരമനാഥസ്വാമി ചുറ്റും പള്ളിയുൾക്കൊള്ളുന്നതെന്തു്? ഇന്ന് എന്തൊക്കെ വീണ ഇടി ആണു് വീഴ്ത്തിയതു്? ഇപ്പോൾ ആദിത്യഗോപൻ ഉണ്ണുന്നോ ഉറങ്ങുന്നോ?”

കേ-പി—“മോഹിതനോടു് ഒരു സംഭവംവന്നിട്ടുണ്ടെന്നു ടിക്കുന്നതുപോലെ—നിങ്ങൾ ഉണർത്തിച്ചു വന്നാൽ മോഹിതനെ എന്തു ചെയ്യും?”

കേ.ക—“പാലാഴിമന്തത്തിൽ, വാഴുകിയുടെ വാൽച്ചുറ്റം നടുവിൽ, കഴന്നു പോയി.”

കേരവേദിയിൽ കൊണ്ടുപോയിരുന്ന അഗ്രഹീയകളെക്കൊണ്ടു കേരവേർകുഞ്ഞിനെ കാണിച്ചു. അയാൾ സംഗ്രഹമായി “ഏഴനേരം”, “ഓട്ടം മാറിനിന്നു”, “വിചക്ഷണനും പഠിപ്പാലനും കൊണ്ടു”, “കയ്യും! ശ്രീപത്മനാഭ! ഇനി എന്തെങ്കിലും വേണം! അത് അടുത്തുവരുത്തുക സമ്മതിച്ചു”, കൊലപ്പെടുത്തുന്ന സന്തോഷം കാട്ടുന്നവനായി കാട്ടിയെടുക്കാൻ നടക്കുന്നു. തോർത്തുവെക്കുന്നതിലും വെക്കുന്നു. ഇതാണ് കേരവേദി! എന്തിനാണ് പിള്ളമാർ ഈ നാടത്തിനെ സമുദ്രത്തിൽ മുക്കാനു കയ്യുമായിപ്പോയി. വീണ്ടും എന്തൊരു നഷ്ടം. എല്ലാം അശോകനിയമം!” എന്ന് ഗർഭിച്ചു. കേരവേർകുഞ്ഞിനെ കൊലപാതകനായി സംശയിച്ചു സംഭവങ്ങളിൽ കനാൽ കരുപത്തെ അവലംബിച്ചതാണെന്നും ആ പൊട്ടുന്നതെങ്ങ അമോഹിതന്റെ പുറത്തുനിന്നും അസുഖമായി എന്നും കേരവേദിയിൽ ഉന്നയിച്ചു. എന്നാൽ, ഒരേയൊരു കേവല നിഷ്പ്രഭമായിപ്പോന്നു അയാൾ അശോകനിയമം. കേരവേർകുഞ്ഞിന്റെ കൈശരവഹിനിയായ ഭാര്യയോടും ശോകസംഭവം കണ്ടപ്പോൾ അസ്സാവസ്ഥയ്ക്കു വന്നു സംഭവവിചിത്രങ്ങളും അയാൾ നിറപോയിപ്പോന്നു. ആ മോഹിതന്റെ മീനാക്ഷിയെ വേണ്ടി അയാളാൽ ഉണ്ടാക്കിക്കെടുത്തെന്നും ആ പാതകത്തെയും ബോധമായി. കേരവേർകുഞ്ഞിന്റെ പ്രസ്ഥാനം കേട്ട് ഓടിവന്ന കാവൽക്കാരെ ധൂളിമാറ്റിച്ച്, ഇങ്ങനെ ഒരു വാഗ്ദാനത്തെ പ്രയോഗിച്ചു: “നിങ്ങളെ രക്ഷിച്ചു നായി നിങ്ങളെ മീനാക്ഷിയെ തിരുവനന്തപുരത്തു വന്നിരുന്നു.”

കേരവേർകുഞ്ഞിന്റെ മുമ്പെ ചെന്നുവന്നിട്ടുപോലെ ചെന്നു. അയാളുടെ ശാസ്ത്രാസക്തി ഒന്നു വിറച്ചു. കൊണ്ടും കൊണ്ടു കണ്ണുങ്ങളെ പൊങ്ങി, മീനാക്ഷിയെ ഹിന്നാക്ഷിപരം ആയാലും, കേരവേദിയിലൂടെ പിന്നീടുണ്ടായ ഭാഗങ്ങളെക്കുറിച്ചു മറുപടി പറയാതെ നില്ക്കൊണ്ടു. ദാരിദ്ര്യമെന്നതിന്റെ നേർക്കുപോലും ജയത്തെ പ്രാപിച്ചുവെന്നു കേരവേദിയിലൂടെ സാമന്ത്രി, ഹൃദയമനസ്കനും അകൈശരവനായ ഈ യുവാവിന്റെ സംഗതിയിൽ വിപരീതമായി ഭവിച്ചു. മോഹിത വിശ്രമത്തെയും മീനാക്ഷിയുടെ പാമാന്തരത്തെയും കവിച്ച് കേരവേർകുഞ്ഞിന്റെ അന്തർഗതം അറിവാൻ കഴിഞ്ഞിട്ടു എന്നു

അദ്ധ്യായം ൧൬.

“...
...വിളംബരം...”

ഓരോസന്നിധിയിലും ആയ കേരളാഖ്യ
 താർ രണ്ടുപക്ഷത്തും സംഭവങ്ങളായിട്ടെ അഭിമാനത്തോടുകൂടി
 സ്ഥിതിയിൽ, വലിയകൊട്ടാരം തുറന്നുവെക്കുകയും താഴെത്താഴെ
 സംഗീതസാഹിത്യങ്ങളുടെ സംയോജനത്തോടുകൂടി കൊണ്ടു വരികയും
 ഗാഢി മഹാമാന്ത്രികപരമായ വാഗ്ദാനങ്ങളോടുകൂടിയും
 ഭിക്ഷാഭരണം ചെയ്തിരുന്നു. മഹാമാന്ത്രികന്റെ അനുജനായ
 കൂടി ആരംഭിച്ചിരുന്ന ഹരികഥാകാവ്യകൃതികളെ അനുഭവ
 വില്പി കാലക്രമേണയുക്തമായ അവിടത്തെ പ്രസാദപര
 ണ്ണെ സമ്പാദിച്ചാൽ, ആ 'സഭാകണ്ഠ'യെ പെട്ടെന്നുതന്നെ
 ചെങ്കോട്ടയും കവിവാമയങ്ങളും ഗായകകോകിലങ്ങളും രാ
 സ്ത്രീപര്യായം അഭിനന്ദനീയമാക്കുന്ന മണ്ഡനം ചെയ്യുന്നു.
 ആ സഭാതലത്തിന്റെ ഒരു പാർപ്പത്തെ ഉദ്യമ, സന്ദർശി, ഭരണ
 നൽ, സമ്പ്രദി എന്നിങ്ങനെ വികസിതകണ്ഠങ്ങളാൽ രചിത
 ണ്ടായ ഹാഷ്ടം, മറ്റൊരു പാർപ്പത്തെ ഉദ്യമവിസ്ഥാന
 കോകങ്ങളായ കണ്ഠഭരണി മൊന്നുകൊണ്ടു നിറയ്ക്കും സവി
 ശേഷം അഭിമാനമാക്കുന്നു. പടിഞ്ഞാറുഭാഗത്തുള്ള സെന്ററ
 നാം 'മിന്നും വളം'കളുടെ 'അവികലവിമല'ദാസ്സകൊണ്ടും
 അജികലസങ്കീർണ്ണമായ കല, കവനായനീവരാദി ഉള്ള
 ളും ചെങ്കോട്ടാസങ്ങളും, കണ്ഠനുകൂലമായ പൊന്നോ
 വകളുടെ കണ്ഠിസ്സുണ്ടാകൊണ്ടും, മണികനകമായ മാലാ
 കലാപംകൊണ്ടും, 'അതുരശ്രീവി. നസ'മായി പരിവർത്തിക്കുന്നു.
 ആ അന്തർഗ്രഹത്തിൽനിന്നു പ്രവർത്തിക്കുന്ന മല്ല, മല്ലിക, ചമ്പ
 കാദി കണ്ഠമയത്തിന്റെ പരിമളരൂപത്തെയും, ആ സദൃശ്യ
 നെ അലങ്കരിക്കുന്ന ദൃഢവർത്തിയുടെ വക്ത്രാന്തർഗ്രഹത്തിൽ
 നിന്നു പ്രവർത്തിക്കുന്ന അഗ്രഹാരാസാജ്ഞാന്റെ കലാപര്യ
 സജിഗ്രന്ഥം നന്നായാണെന്നും ഭർത്താവായ ഒരു വിശിഷ്ട
 സെന്ററാക്കുന്നു.

പ്രജ്ഞയെക്കൊണ്ടുള്ള പ്രതിബദ്ധം ഇതാണെന്ന് പിതൃപാദപരിശോധനയിലെന്നപോലെ സഞ്ചയിച്ചിരുന്ന പൈതൃകനാവായിയുടെ നിസ്തപനംകൊണ്ടു കളകളായിത്തീർന്ന ആരംഗം, മഹാഭാരതത്തിന്റെ ആഗമനസൂചകമായുള്ള അനന്തരീക്ഷത്തിന്റെ പ്രഭവശതത്തിൽ സാക്ഷാൽ ചിദാസ്പദമായ വൈകുണ്ഠത്തിന്റെ മഹാമഹത്വത്തെയും പ്രാപഞ്ചികതയുടെ പൂർവ്വാചാര്യയായ പ്രശാന്തതയെയും കൈക്കൊള്ളുന്നു. ആ മണ്ഡപത്തിലെ സകലജീവജന്തുക്കൾക്കും ഇങ്ങനെ പരമതത്വവിദ്യയാത്രയിൽ, ആ രംഗം അവിശ്വരൂപമഹാഭാരതമായ ഒരു അന്തർലോകകലിത്തിന്റെ ക്രിയാപരമായി വിധിത്തയ്ക്കുന്ന അപരമവിദ്യ. പഞ്ചമധനായ ആദിമഹിമയോത്തമമായ വിശിഷ്ടമായ ഒരു പ്രാസംഗികൻ ആ സമാന്തരപ്രാധാന്യത്തെ ദൃഢാണു ചെയ്യാൻ നിൽക്കുന്നുണ്ടെന്നു സമാധാനസികൾ സാമാന്യേന ധരിച്ചിരുന്നു എങ്കിലും, അവരുടെ നേത്രവിഷയങ്ങൾക്കു ദൃശ്യമായത് മേലകുറുപ്പായ കേരളവർണ്ണനയിലെ വഹിക്കുന്ന ഒരു കസവുപദംബരത്തെയായിരുന്നു. ആ രാജസാമ്രാജ്യത്തെയുടെ വാഹകനെന്നപോലെ പ്രാസംഗികനായ ബുദ്ധന്റെ സാമിതമായുള്ള മഹാമഹത്വപദങ്ങൾ കാണമാറാകുന്നു. അസാധാരണമായ കനക കാഞ്ചീവന്ധാദികളും, വളകണ്ഡലങ്ങളും, ചക്രദീപയന്ത്രിദാനപോലെ അദ്വൈതത്തിന്റെ മുമ്പിൽ പ്രശോഭിക്കുന്ന ഹിംസനി. വിളക്കുകളിലെ ദീപദീപകളെ അനുകൂലമായി നക്ഷത്രകോടികൾ എന്നപോലെ പ്രതിബിംബിപ്പിക്കുന്നു. പ്രാസംഗികോദ്ദേശ്യൻ ആദിമഹിമയോദ്ദേശ്യസാമ്രാജ്യത്തെക്കുറിച്ചും, സൂര്യപ്രാപ്തിക്കു പാമായി ഉൽപന്നമായ അനവധി കരകൈശലങ്ങളുടെ അപേക്ഷയാൽ അദ്വൈതത്തിന്റെ അനന്തതയെ വേർതിരിച്ചുപോയി പരിപൂർണ്ണമാക്കിയിരിക്കുന്നു. കേരളീശകളുടെ അനന്തരീക്ഷങ്ങൾക്കുണ്ടായിരുന്ന രാജാസൂക്തങ്ങളും പദ്യങ്ങളും ക്ഷോഭങ്ങളും, ചുറ്റുകോട്ടി ബന്ധിപ്പിച്ചിരിക്കുന്ന കേരളകടലിൽ കണ്ഡമായി നിൽക്കിയിരിക്കുന്ന ഹിമാലയ സുഭാഷിതങ്ങളും, അദ്വൈത അന്തിമത്തിലിരിക്കുന്ന ചന്ദനകുടങ്ങൾ ഒരു കണ്ഠസൈന്ധവിയുടെയും, വസ്ത്രാഭരണങ്ങൾ അന്തിമത്തിന്റെ വിദഗ്ദ്ധനിർമ്മാണങ്ങളുടെയും, സാഹായ്യത്തെ പ്രവർത്തിക്കുന്നു. മുമ്പത്തീന്റെ സപ്തപ്രസ്ഥ ചരിതാചാര്യങ്ങളോടൊന്നിച്ച് അദ്വൈതപ്രയാഗത്തെയും പ്രാസംഗിക

സ്വാത്മാവിനാൽ സാധിക്കണമെന്നും, ആ ഗുരുപ്രസാദമെല്ലി
യാൽ ബാഹ്യരക്ഷം ക്ഷിപ്രസാധ്യമാണെന്നും, ഇതിൽ ദൃഢാ
തം പ്രധാനമുമാവാംപ്രായം തന്നെ എന്നും ആയിരുന്നു.
പ്രാസംഗികമായ ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ സംഗീതസാരതയും,
സ്വാമധ്യർത്ഥം, അഭിനയനൈപുണിയും, വചനപ്രയത്നിയും
ഘോഷാസികളെ ആശ്ചര്യമാവാക്കി: സേതുമന്തർഗ്രഹവാ
സിനികളായ മഹാജനസംബന്ധികളെ മഹാനം പ്രവപത്തേ
ക്കെയും ഗമിപ്പിച്ചു: ഗായകശക്തിയായ മാമാവേലിപ്പൈക്കൊണ്ടു
സദാജനസാമായ സമാധാനർത്ഥാനന്ദശക്തികളെ വർത്തിപ്പി
ച്ചു: മഹാജനാധിന്റെ ഭക്തിസംവൃത്തിയുള്ള മനസ്സിന്റെ
പെരുത്തയെ ഉൾക്കൊണ്ടു: ഇത്രയിലും പരം ആത്മീയ
മായി, അവിടെ സന്നിഹിതാ മുള്ളവരിൽ കഴിഞ്ഞിരുന്നതൊ
ക്കൊണ്ടു' പുത്രനാൽ അപകരിക്കപ്പെട്ട അകത്തോടു കിടയള
ത്താനാദനയും, മേന്മയോടുകൂടിയ സുതമിയെയും,
സ്രീ പാദനായ അച്ഛനാൽ അധികരിച്ചനായ രാജകുമാരന
യും, പുത്രപാരമ്പര്യംകണ്ടു പരിപൂർണ്ണമായ സുതമിയെയും,
വിഷ്ണുപാദാനപക്ഷിന്റെ നിമിത്തിൽ ആ രാജകുമാരനെ രണ്ടാ
മത്തും, രാജപാദാഭിഷേകമായ ക്രീനാദിപ്രഭർത്തിയെ
യും, വൈനതേയവാഹനാഭൂതനായി അവതീർണ്ണനായ മഹാ
വിഷ്ണുവിനെയും, കഥമിന്നെ അതതു ദർശനസാധിച്ചു, ഹരിപ
ഞ്ചാനനസമസ്തവിദ്യരിൽ സദർശമെച്ചിച്ചു. കഥമേ
ത്തിൽ ശ്രീകൃഷ്ണവതാരാത്രിയിന്നെപോലെ മെരുമെ
രുത് ഇരിയ്ക്കുകയും ചെയ്യാമായിരുന്നു. ഏകദേശം പത്തു
വെളിച്ചപ്പാലം ക്രീപരമനാഭവിജയാരംഭമായ മേൽ
ഗാനോപനയങ്ങളോടുകൂടി ഹരിപഞ്ചാനനൻ ദീപാവന്തനും മെ
ല്ല കഥയെ സമാപനം ചെയ്തു.

മഹാജനാവ് ആ രാത്രിയിലെപ്പോലെ പാമാനന്ദം അതി
നമസ് അനുഭവിച്ചിരിപ്പായിരുന്നു. കഥാരംഭം മുതൽ അവസാ
നംവരെ അക്ഷണപോലും വിരമത്തിനോ ദാഹശാന്തി
ക്കോ നിൽക്കാതെയും, ശബ്ദമിന്നെ കഴിഞ്ഞും സ്വാഗൃക്ഷി
ക്ക ഭംഗവും ഉണ്ടാതെയും, ശരീരത്തിൽ വിയർപ്പിന്റെ ദാഹമേ
ശമിപ്പാതെയും, പ്രസംഗം ചെയ്യാൻ സാധിച്ച യോഗസി
ദ്ധിയുടെ മഹത്വത്തെ അവിടന്ന് അത്യന്തം പ്രശംസിച്ചു. തനി
ക്കുണ്ടായ ലാഭമായ വിശ്രാന്തി ആ സിദ്ധന്റെ മുഖഗളിതമാ

യുദ്ധ ഹരികഥാവനകൃവണത്തിൽ പെരിച്ചുണ്ടായ ബ്രഹ്മാനന്ദ ഫലഭയനു സ്വകാരുമായി വിവിദ്യ, മഹാഭാരതം ഹരിപഞ്ചാനന്ദയോഗീശ്വരനെ നന്ദൻ സമീപത്തുവരുത്തി, ഒരു സ്വപ്നാത്മകമായി വിവരണമായ യോഗീശ്വരൻവരും സ്വപ്നാത്മകമായിട്ടുള്ള വെട്ട്, സമാധാനമായി വന്നു. നന്ദൻ കരളാൽ പെരികകളുത്തുവരും പ്രതിപദസമീകാരം വർദ്ധിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതാണെന്നും, പ്രതിപദനാഭാസൻ കപടമുള്ളാൽ സമാധാനപ്പെട്ടുവരുന്നതിനെ നന്ദൻ ആശങ്കിക്കുന്ന അന്ധികളും സമീപപ്പെട്ടുവരുന്ന ഉപദേശമായി സ്വീകരിക്കുന്ന നിവൃത്തിയുള്ള എന്നു ചുരുക്കിപ്പറഞ്ഞു. വിജയനഗ്നിയോടും ദീപാവസ്ഥയിലെ പ്രാർത്ഥിക്കാതെ, ആവശ്യമുള്ള ആശംസിച്ചും, അദ്ദേഹം ആ സമാധാനത്തെ സ്വീകരിച്ചു. ഈ സമാധാനസമീകരണത്തിനിടയിൽ, മഹാഭാരതത്തിന്റെയും യോഗീശ്വരന്റെയും കാര്യം പരസ്പരം വർദ്ധിച്ചു. അപ്പോൾ ഹരിപഞ്ചാനന്ദൻ നേത്രങ്ങൾ ഒരു വിശേഷ കാര്യം, അതാകട്ടെ ഉപപദിക്കുകയും, “ആരെ! ഇക്കാരണത്താലായ എന്തു നല്ല അവസ്ഥ!” എന്ന് അദ്ദേഹം മനസ്സുകൊണ്ട് ചിന്തിക്കുകയും ചെയ്തു. എന്നാൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ കാപട്യകലനമായ നേത്രങ്ങൾ ആയുധപാണികളായി നിൽക്കുന്ന അനവധി പരിചാരകന്മാരെയും, വിശേഷിച്ചും ശിവാബിഷേകപോലെ നിൽക്കുന്ന വ്യാജീനത്രനായ ജനറൽ കമാൻഡറിയേയും, മറ്റു നായകരായ ഭരണങ്ങളെയും ദർശനം ചെയ്യുന്നത്, സ്വാതന്ത്ര്യത്തെ അന്വേഷകാശംകൊണ്ട് വിഗ്രഹനം ചെയ്യുണ്ടിവന്നു. യോഗീശ്വരനിൽ കാണപ്പെട്ട സ്നേഹങ്ങൾ സ്വസാന്നിധ്യംകൊണ്ടുണ്ടായതെന്നു മഹാഭാരതം വ്യാഖ്യാനിച്ചു, അദ്ദേഹത്തോടു മനസാ സ്നേഹപ്രതിജ്ഞചെയ്തവനും അവിടന്നു സന്നദ്ധനായി.

ഹരിപഞ്ചാനന്ദൻ അന്തോമികൾക്കും വിജയനഗര സമാധാനങ്ങൾകൊടുത്തു അദ്ദേഹത്തിനെ മഹാഭാരതം യാത്രയാക്കിപ്പോയി. ഉടനെ നിദ്രാവിശ്രമത്തെ അനുഭവിക്കുന്നതിൽ അവിടത്തുള്ള സൗകര്യം വർദ്ധിച്ചു. വിജയനഗരത്തോടു കൂടി സമാധാനപ്പെട്ടാൽ അവിടത്തെ മുമ്പിൽ എത്തി വിരമിക്കുവാൻ നിൽക്കുന്നു. അസംഖ്യം കീഴ്ജീവനക്കാരും സംഗ്രഹമായി നന്ദനായി വരുത്തുന്ന പ്രാർത്ഥിച്ചു അവിടവിടെ നിൽക്കുന്നു. ഹൈന്ദവമഹാഭാരതത്തിന്റെ സൈന്യം തിരുവിതാം

കേശവപിള്ളയെക്കുറിച്ചുള്ള കല്പനയും അതിനെക്കുറിച്ചുള്ള ഗുണപരമായവയ്ക്കൊക്കെയും, ആ രംഗം അവസാനിച്ചില്ല. പോക്കിളത്തിന് ആതിഥ്യമിരുന്നു. ചെങ്കുതിന്റെ ശരണം തന്നെക്കൂടാതെ അഞ്ചരപ്പാലത്തുവെച്ച് പാലത്തിൽ വീഴിയതിലേക്ക് ശിക്ഷയെ വന്നായി, അതിലൂടെയായ മൃഗസാധനം തിരിച്ചു ഗർഭത്തോടും എറിഞ്ഞ കോപത്തോടും ആ മഹാശാലാവിന്റെ മുമ്പിൽ പ്രത്യക്ഷനായതുപോലെ, ഇതാ വീണ്ടും ഹരിപഞ്ചാനനൻ രാമവർമ്മരാജാവിന്റെ സന്നിധിയിൽ പ്രവേശിച്ചിരിക്കുന്നു. ഭക്തൃകൾ സുപ്രതിഭയുടെ ചിരം അകലേ പ്രസവിക്കുന്നുണ്ടെങ്കിലും, അദ്ദേഹത്തിന്റെ രോഷദീപ്തമായ മുമ്പാ മഹാശാലാവിന്റെ സുവിശ്വാസികാവിനസത്താൽ ക്ഷണത്തിൽ പ്രശാന്തമായി, രാജനീയകുടുംബത്തിന്റെ പാലത്തോടു കൂടെ പ്രാപിച്ച്, ആ രാജശാലയെ അത്ഭുതസാധനമായി മനനാക്കുന്നു. ഹരിപഞ്ചാനനസിദ്ധസിംഹൻ ആ പ്രവേശത്തിൽ മുമ്പുവന്നതിലും ദീർഘകാലമായും ദാരുണമാവത്താൽ കലുഷമുണ്ടായും ചമഞ്ഞിരിക്കുന്നു. അഞ്ചരപ്പാലത്തെ കടിഞ്ഞു തുറന്നിന്റെ മുകളിലായി അതിൽ ചുറ്റിയും, ഞാലാതെ അരിച്ചിട്ടും, മീശയെ ഉഗ്രമോതിയെടുത്തു വിട്ടുതരിച്ചും, വിയപ്പമുള്ളവരെ വൈയുധ്യശക്തികൾ പോലെ ശരീരത്തിൽ മിന്നിച്ചു, ഉൽക്കയായുള്ള വിശ്വാസമോടെ രാജസന്നിധിക്കുറൂപമായ വിധത്തിൽ അക്കാരെയും, മഹാശാലാവിന്റെ തിരുമേനിയോടു സമാദാനം ചെയ്ത് വാൻ തക്കവണ്ണം അടുക്കുന്നു. പരിസാരമിറയായ പാലത്തിൽനിന്നും ഒരു സൂചകമായുള്ള സീൽക്കാലോദ്ധയം പൊങ്ങുന്നതിനിടയിൽ, ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ പുറകിൽ തട്ടിത്തീർത്തുപോയുള്ള ഒരു ഖഡ്ഗം അതിന്റെ കിരണങ്ങളെ വർത്തിച്ചു. സ്വാമിശ്വാഹം കണ്ടു വിചാശ്ചന്യനായി യോഗീശ്വരോദ്യോജനം ശിക്ഷിപ്പാൻ അന്നത്തെ ജനറൽ കമാൻഡറിയുടെയും മഹാശാലാവിന്റെയും നേതൃത്വം ഇടയ്ക്കു. തന്റെ ഭൂമിയിലുള്ള ഭവനമെല്ലാം വാൻ താഴുന്ന ഖഡ്ഗത്തിന്റെ ശക്തിയെ സൂചനയായി ഗ്രഹിച്ചു ഹരിപഞ്ചാനനൻ കേവലം ഒരു മഹാശാലാവിൽ അതിനെ അടിച്ചു. ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ ദർശനത്തെ പ്രതിഹാസംകൊണ്ട് ആടിച്ചു നിന്ന മഹാശാലാവിന്റെ നിരോധം

ഭൂമിമൃഗങ്ങളെക്കണ്ട്, ഡിപനായിയുടെ പ്രഥമാന്തേവാസിതായ തമ്പി തന്റെ ആയുധത്തെ ഉപസംഹരിക്കുന്നതിന് ഉദ്യോഗിച്ചു. എന്നാൽ, അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഉയർത്തപ്പെടുകയും മറ്റൊരു കാര്യം നബിപ്പെട്ടു. തന്റെ ഹസ്തത്തെ വലയം ചെയ്യുന്ന ഉദ്ധതഹസ്തം വിശ്രംഭിക്കുകയുണ്ടായ ആവരണത്തിൽ യോഗ്യമായുള്ളതെന്ന് അസൂയകൂടാതെ അഭിമാനിച്ചു, അതു സ്വപർവ്വതാർക്കമായിരിക്കണമെന്നു അഭിപ്രായപ്പെട്ടു, കമാൽതമ്പി തിരിഞ്ഞു നോക്കിയപ്പോൾ കാണപ്പെട്ടത്, ഹരിപഞ്ചാനനൻ വല്ല സാഹസ്യം പ്രവർത്തിച്ചുവെന്നുള്ള ശങ്കാഭവശത്തോടു കൂടി അദ്ദേഹത്തെ പിൻതുടർന്ന് വൃദ്ധസിദ്ധനായിരുന്നു. തന്റെ സാഹസ്യത്താലും അതിനു കിടിയ ശിക്ഷയാലും ലജ്ജിതനായി, കമാൽതമ്പി മഹാദാസാവിനെ മുക്കുകയായി മാറിനിൽക്കുന്നതിനിടയിൽ അക്കഥയെപ്പറ്റി പഠിക്കാത്തപോലെ ഹരിപഞ്ചാനനൻ മഹാദാസാവിനെ സംസ്കൃതത്തിൽ ഇങ്ങനെ ഭാവമുണ്ടാകമാണ് സംബോധനയെഴുതുന്നത്:—“അല്ലയോ മഹാദാസാവിരേ! പ്രളയാവർത്തനവൃത്താന്തം കേൾക്കൂ? അവിടത്തെ പ്രജകൾ, ദ്രുതമാർ, എന്തു മഹാദാസമാർഗ്ഗികൾ? ഹരിപഞ്ചാനനൻ ബ്രഹ്മാലോകത്തെ രക്ഷിച്ചുകൊണ്ടുപോയിപ്പോലും! ഹരിപഞ്ചാനനനെയും ഭീഷണം ആ സമയത്തു മഹാദാസസന്നിധിയിൽ തന്നെ ആയിരുന്നില്ലേ? യോഗസിദ്ധികൾ മുഖ്യശാസ്ത്രമായിരുന്നെന്ന് ഓരോരുത്തിൽ! ഏകഭീഷണമാ ഏകമാത്രയിൽ ഓരോ സമയങ്ങളിൽ പ്രവൃത്തിക്കുന്ന അതുതകർമ്മവും ഓരോരുത്തിൽ! ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ സർവ്വപ്രിയങ്ങളും മഹാദാസസന്നിധിയിൽ ജാഗ്രതയായി ചേർത്തിട്ടുണ്ടായിരുന്നപ്പോൾ ഹരിപഞ്ചാനനൻ മഹാദാസകത്രാണനായി ശരീരഭീഷണമാകാതെ ഉൾക്കൊള്ളിയിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. അവിടുത്തെ നിരന്തരസ്പർശപ്രഭാവം! യോഗികൾക്കും തന്നെ ദ്വിവിധാ സന്നിധി. ഏകമാത്രത്തിൽ സാമ്പ്രദായിക പാണ്ഡിത്യമുള്ളതും സാക്ഷികരിക്കുന്നതിനെ ശ്രീപത്മനാഭനാഥനായ അവിടത്തെ രാജ്യത്തിന്റെ നവപ്രഭാവം വർദ്ധിക്കുന്നു! സമ്പ്രദായിക പണ്ഡിതന്മാരുടെ പ്രത്യേക വിവക്ഷിതമായ ലക്ഷണം. ശ്രീമദ്യോഗീശ്വരൻ ബ്രഹ്മാലോകത്തുനിന്നു മോക്ഷത്തിനായി ഓരോ സമയത്തു മഹാദാസസന്നിധിയിൽ പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്. അങ്ങനെയുള്ള സമ്പ്രദായിക പാണ്ഡിത്യം അല്ലെങ്കിൽ സാമ്പ്രദായിക ശ്രീപത്മനാ

മോസപ്രഭോ! ധർമ്മവിദ്യ, രാജാധിപന്മാർ! ഈ രാജ്യം വിട്ടുപോകുന്നതിനു കപ്പനയെന്നപോലെയാണെന്നു. അപ്പോഴേക്കുതന്നെ ഇവന്റെ സത്യവാദിത്വം കൊണ്ട് ബുദ്ധിമാന്മാരും ബലവാന്മാരും ആയ ശത്രുക്കളെ ഇവിടെ സമ്പാദിച്ചു. അവർ ദിനംപ്രതി വർദ്ധിച്ചുവരുന്നു. ശ്രീപാശനാഭസമ്പന്നം ദൈവിയം കഴിഞ്ഞു. ഈ സന്നിധിയിൽവെച്ച് ചാമം പ്രാപിച്ചാൻ മോഹിച്ചിരുന്നതിനെ അവിടത്തെ പ്രഭുക്കളുടെ ധർമ്മം അനുവദിക്കുന്നില്ല. അവിടേയോളം ആശസ്മയവും പ്രാപ്തമുണ്ടെന്നും സ്വർഗ്ഗത്തിൽ സുഗമമാകട്ടെ!”

യോഗീശ്വരന്റെ വാഗ്ദാനം അവിടേക്കിറങ്ങി, അപ്പക്ഷ അനുവദിച്ചു. ആയിരുന്നു. ഹരിപഞ്ചാനനനെ സമാധാനപ്പെടുത്തുന്നതിനായി കരുണാപൂർവ്വമായി അദ്ദേഹത്തിന്റെ കാരുണ്യം ഗ്രഹിച്ചാൻ മഹാഭാരതം. മാനാദർശനമുണ്ടാകാൻ, ആ യോഗീശ്വരൻ വിഷദോഷമെല്ലാം എന്നപോലെ പൊടുന്നനൊരു പുറംകാഴ്ചമാറി. രാമചർമ്മമാണെന്നു, യോഗീശ്വരൻ വിചാരിച്ചിരുന്നതുപോലെ, കമാൽ തന്നിയും കേശവപിള്ളയും അറിയാതെ. അയ്യപ്പനുമായി നീടിയസ്വഹസ്തങ്ങളെ ഹരിപഞ്ചാനനൻ തിരസ്കരിച്ചുമാത്രയിൽ മഹാരാജാവിന്റെ മനസ്സിൽ ദിവ്യമായ ഒരു ഉദ്ദേശം ഉണർന്നു. ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ മുമ്പെല്ലെഴുതെയും വിജയിക്കുന്ന സൈന്യം ഹാർദ്ദവ്യമായിട്ടുണ്ടു് ആ യോഗീശ്വരനെ ഇരട്ടി, തന്നെ ഇരട്ടി. മറ്റുള്ളവരും അകമ്പടക്കിട്ടു്, ആസീയമായും ഒരു കിരമായും രാജകാർയ്യസംബന്ധമായും ഉള്ള ഭാരോപദേശങ്ങളെ ദൂരനി അവിടന്നു സംഭാഷണം തുടങ്ങി. ഒടുവിൽ ഹരിപഞ്ചാനനൻ ആ വർത്തിൽ തന്റെ രാജ്യം വിട്ടുപോകുന്നതു് അവിടത്തെയും അരുണൻയുവാജാവിനും മനസ്സാപകാണമായി അർത്ഥമെന്നും, ജന്മമുണ്ടെ അനുവിശ്വാസാധികൃതകൊണ്ടുള്ള പ്രലോഭനങ്ങൾ എന്നായാലും, അന്നത്തെ അന്ത്യസംഭവത്തെ സംബന്ധിച്ചു് ശ്രീപാശനാഭൻ സാദിച്ചതുകൊണ്ടു ബുദ്ധിയെ പ്രയാശിച്ചു ധർമ്മസാരമായും, രാജ്യക്ഷമപ്രദമായും, ഉള്ള വിശദീകരണത്തെ വാൻ ഒന്നും പ്രവർത്തിക്കുന്നതല്ലെന്നും അരുളിച്ചെയ്തു് ഹരിപഞ്ചാനനനെ യാത്രയാക്കി. മഹാരാജാവും ഹരിപഞ്ചാനനനും തമ്മിൽ സുഖശാന്തമായുള്ള ഒരു ശ്രീബന്ധം ഉണ്ടായിരിക്കുന്നു എന്നുള്ള ശ്രുതി ഉദ്ദേശിക്കുമ്പോൾ ചുവന്നുനിൽക്കുന്ന ഇടയിൽ വരുന്നു.

അടുത്തദിവസം ഉദിക്കുന്നതിനു മുമ്പിൽ തന്നെ ഈ ഗുണങ്ങളെല്ലാം, മഹാവാക്യാനി കേശവപിള്ളയെ കാണുന്നതെന്നുണ്ടായകപ്പുറ സമിതി, അയാൾക്ക് അറിയിക്കി. ബന്ധനസ്ഥനായ കേശവൻകുഞ്ഞിനെ സന്ദർശിച്ചപ്പോൾ അദ്ദേഹം നന്മകാണുമായി എങ്കിലും, വാമനൻ മുമ്പെ മഹാവാക്യം വേട്ട താൻ ചെയ്തിരുന്ന അപരവർത്തിതയെ അവിടെ അപ്രീതിയോടെ വിശദീകരിച്ചു. തന്നെ ബാധിച്ചിട്ടുള്ളതെന്നും ഉള്ള സംഭവങ്ങൾ കേശവപിള്ളയുടെ ചാഞ്ചല്യങ്ങൾക്കു നിമിത്തമായി. കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ ബന്ധുമാരും ഹരിപഞ്ചാനനനാൽ ചെയ്യപ്പെട്ടതെന്നുണ്ടായ പ്രസ്താവത്തെ കേശവപിള്ള പൂർണ്ണമായി വിശ്വസിച്ചു. എന്നാലും, അയാളുടെ ബുദ്ധിയിൽ അന്യതായ ഒരു സംഭവവും ഉദിച്ചു. പൂർവ്വരാത്രിയിലെ പിശാചാലോചനയും, താൻ കർമ്മങ്ങളെക്കുറിച്ചു ഹരികഥാ പ്രസംഗവും, കേശവൻകുഞ്ഞിനെ തസ്കരിച്ചാൽ ഉത്തരവിൽ കോർപ്പട്ടമണിക്കുമെന്നും, ചന്ദ്രക്കാരന്റെയോ മീനാക്ഷിയുടെയോ ഇഷ്ടാനുസാരമായി യോഗംപോൻ ഇതാദ്യദൃഷ്ടമായുള്ള ആ ക്രിമയെ നിവർത്തിച്ചുവെന്നെന്നും, അയാൾ വിശ്വസിച്ചു. വാമനസനത്തെ അനുസരിച്ച്, അയാൾ വാമനാക്ഷിയിൽ ചെന്നു മഹാവാക്യം ചിന്തിച്ചപ്പോൾ സമയം കഴിഞ്ഞു. പള്ളിനിറപ്പിനു കടവില്ലെന്നുള്ളതിനാലായിട്ട് മഹാവാക്യം അയാളെ പരത്തി, കേശവൻകുഞ്ഞിനെ സന്ദർശിച്ചപ്പോൾ എന്നാലും ചൊല്ലാതെ. അയാൾ ബന്ധനഗൃഹത്തിൽ നന്നപാമാർത്ഥമെല്ലാം അറിയിച്ചു. ആ സംഗതിയിൽ തന്റെ ഭൂതൻ നിറപാധി എന്നു വിളിച്ചയാളിയെ ചാഞ്ചലി, അയാളോട് അഭിപ്രായമെന്നും ചോദിക്കാനേയും, മഹാവാക്യം അയാളെ പൊയ്ക്കൊണ്ടു നിൽക്കുന്നവരിൽ അന്തർവിച്ചു.

അദ്ധ്യായം. ൧൭.

“സുന്ദരനായ ഒരു യുവാവ് തന്റെ പ്രായമുള്ളവരായിട്ട് നാലായിരത്തിത്തൊള്ളായിരത്തോളം വരുന്ന മനുഷ്യരെ വിശ്വസ്യമായിത്തീർത്തതായതും തന്റെ പിന്നെയും പിന്നെയും സൃഷ്ടിച്ചതായതും തന്റെ മനസ്സും മറ്റും തന്റെ തന്റെതായിട്ട്.”

[illegible]

ക്കിയതിനു വിപരീതമായി കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ ദോഷത്തു് തീവനന്തപുരനിവാസികളിൽ രാജവിദ്വേഷമുണ്ടായപ്പോൾ അതി നിവേശപ്രവാഹത്തെ ജനിപ്പിച്ചു. രാജപ്രമാർ വഞ്ചിക്കപ്പെട്ടു എന്ന വൃത്താന്തവും, രാജമന്ത്രിമാരിലെ ഏതുമണ്ഡപത്തിലുണ്ടായ സർവാധികാർത്ഥക്കാരുടെ അഭിനയങ്ങളും, മഹാരാജാവിന്റെ കോപാപഹാസങ്ങളും, നാനാദിക്കുകളിലും രാജമാന്മാർ ആ യുവാവിന്റെ ഗതിയെ ആലോചനയും, എല്ലാം കേൾക്കു നിർമ്മിതകഥയും നാട്യവും ഭോഷ്കും ഭോഷവും ആണെന്നു് ഒരു സമിതിശ്രുതിജനങ്ങളുടെ ഇടയിൽ പടന്നു. “ഈ പെറ്റുപിള്ളനൻ തന്റെ നിരൂപകൻ, വല്ലഭീവല്ലഭാനിന്റെ മരുമകൻ” എന്നു ഗാസാരിയാൽ നിർദ്ദേശിക്കപ്പെട്ടു അടിയന്തരവെപ്പോലെ രണ്ടു നിസ്സീമപ്രവാഹന്മാരുടെ ചുരുവസ്സന്റെ തന്മൂലം, രാജാധികാരികളുടെ ദംഷ്ട്രം പ്രഭാഷേമന്തെ വാടനം ചെയ്യുന്നതിന്റെ പ്രത്യക്ഷഫലമായിത്തന്നെ ആവാവ്വലും സകലജനങ്ങളും സകലജനസംഗമസ്ഥലങ്ങളിലും പ്രമാദോദമംഗം സംഗതിയുടെ സൂക്ഷ്മഗ്രഹണത്തിനു ശ്രമിക്കാതെ അപവാദം സാധ്യമായി ഉണ്ടാകുമായ ചില വാദികാർത്ഥമനുഭവസ്ഥന്മാർ ക്ഷണംപ്രതി വളർന്നുവന്ന ഈ ബാഹ്യത്തെ അപരിചിതാകൃതിയാക്കിത്തീർത്തു.

ഇങ്ങനെ കഴിഞ്ഞു കഴിഞ്ഞ ഓരോവിനാദികയും പൊതുമാരുടെ പ്രകോപത്തെ വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നു. ജനസംഘങ്ങൾ ധ്യാനലക്ഷ്യമായി നഗ്നത്തിന്റെ ഓരോഭാഗങ്ങളിൽ സഞ്ചയിച്ചു, ഏകപ്രണോദനത്താൽ ഭക്തിമാർന്നപോലെ ഹിതസാഹസങ്ങളെ പ്രവർത്തിക്കയും വിവേകത്തിന്റെയും ഗുണദോഷവിന്യസ്യേയും നിയന്ത്രണങ്ങളെ അവിഗ്രമിക്കയും ചെയ്യുന്നു. രാജമന്ത്രിമാരിലേക്കു പോകുന്ന മന്ത്രിപ്രധാനന്മാരെ ആക്ഷേപഗീതവും യുദ്ധിഗുണിയുംകൊണ്ടു സമ്മാനിതന്മാർ ആക്കുന്നു. ധ്യാനശാലകൾ തുറന്നുവെച്ചിരിക്കുന്ന വാണിജ്യക്കാരും ഭയപ്പെടുന്നതും, ക്ഷേത്രങ്ങളിലേക്കും അഗ്രശാലകളിലേക്കും ചെല്ലാത്തതും ബ്രാഹ്മണരായും, പാരശ്വവർത്തികളും ഗമിക്കുന്ന ബാലന്മാരെയും ബലാൽക്കാരം അവാവരുടെ ഗ്രഹങ്ങളിലേക്കു വിവിചിത്രങ്ങളും ചെയ്യുന്നു. പുഷ്പിപദ്യത്തിന്റെ സാന്നിധ്യവിഹീനം തന്നെ അനന്തരകഥാപാത്രത്തിൽ സൈനികമായ രാജശക്തിയുടെ മാഹാത്മ്യത്തെ ജനങ്ങളെക്കൊണ്ടു സ്മരിപ്പിക്കുന്നു. ഈ മാഹാത്മ്യം പൊതുസംഘം അറിന്റെ ഉത്സേഹനാശം

കൊണ്ടുതന്നെ വിനയമുള്ളതും എന്നു വിചാരിച്ചുനോക്കിപ്പോലെ
 ഭാവാവികൃതം. അദ്വിതീയസ്വരൂപം ചെല്ലു നമ്മുടെ പ്രതാപത്തെ
 മോഹിപ്പിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. യോഗിവാടകളിലെക്കു പുറപ്പെട്ടിട്ടുള്ളതിൽ
 ചത്തുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന പെരുന്തിൽ നിന്നുണ്ടായ സർപ്പാഭാവം
 കൊണ്ട് ആകാശമണ്ഡലം പൊടിപൊടിയുന്നു. അക്കാർക്കു
 സാക്ഷാത്കാരികളായും അകന്നിരിക്കാഞ്ഞെന്നുപോലെ ഉദ്ദിഷ്ട
 സമുപജ്ഞാതനുമായ ചത്തുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന പെരുന്തിൽ
 പാടിസ്വരൂപം ചെയ്യപ്പെടുന്നു. ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരുടെമുന്നേയും,
 ഇക്കാര്യം അറിയാത്തവരുടെ മുന്നേയും അറിയാത്തവരുടെ മുന്നേയും
 മറ്റൊരാളെ കോപിപ്പിച്ചുവെക്കുന്നു, പെരുന്തും അതു മറിച്ചു
 വിറ്റില്ല. പോകരുത്, അതിൽ റിപ്പോർട്ടുപോലെ ആ
 മറ്റൊരാളെ “അതിമുഖം”ന്റെ അടുത്തുള്ളതിൽ സന്ദർശി
 മ്പ്പ്. എന്നാൽ വിശ്വസ്യമായ പ്രശ്നങ്ങളെക്കുറിച്ചും, ചെല്ലാവി
 റ്റുനായകന്മാരുടെയും ജ്ഞാനകന്മാരുടെയും അറിയിക്കുന്ന
 തോന്നിയ പ്രശ്നങ്ങളെക്കുറിച്ചും ആനന്ദത്തിൽ പ്രവേശിക്കുകയും
 ചെയ്യുന്നു. ചത്തുകൊണ്ടിരിക്കുന്നവരിൽ ഗംഭീരമായ ഒരു കോപാഭാവം
 തോന്നിപ്പോകുന്നു. അദ്വിതീയതയെക്കുറിച്ച്. അദ്വിതീയതയ്ക്കു
 ഭാവമനുഭവം, ആ അനന്ദമായ ആനന്ദത്തെ ശാസിക്കുന്ന
 തായ ഭൂമിയിലും കണ്ടു ഭഗവാൻമാരായ ദ്രോഹപ്രകടനക
 ന്മാർ “അവളിതമാണ്—കുടിയെടുത്താൽ,—വെളിച്ചമില്ല
 യെ - “എന്നുള്ള ബാധനകൾകൊണ്ട് അദ്വിതീയതയ്ക്കു
 ശക്തിയെക്കുറിച്ചും പ്രകൃതിയെക്കുറിച്ചും അനാസമാധ്യമം
 ഹരിച്ചു എങ്കിലും, ആ കൃഷ്ണ അപ്പോഴത്തെ ഉന്മാദപാശം
 ആ ശരണത്തിൽ സന്നിധിയിൽ അണയ്ക്കപ്പെട്ടു.

ഈ രീതിയിൽ നോക്കുന്ന സന്തോഷസമഗ്രത രാജ
 പാശത്തിൽ ജനപാശത്തിൽ സമന്വയനായിത്തീർന്നിരിക്കു
 ന്ന ഹരിപഞ്ചനയെക്കുറിച്ചും ഹൃദയകവ്യങ്ങൾക്കുള്ളിൽ
 സംഗ്രഹിക്കപ്പെട്ടു. തന്റെ ഭാഗ്യസമൃദ്ധിയിലുള്ള ആഹ്ലാദ
 ലഹരിയെക്കുറിച്ചും മറ്റും ശക്തനാകാതെ ആ മിതേന്ദ്രി
 യനായ സിദ്ധൻ തന്റെ പൂർവ്വദരിയിൽ പൂർവ്വാഗ്രിയിലെ
 ഗുണമനുഭവമായ ഒരു മനോഹരമായ അഭിനയിക്കുന്നു. അ
 ദ്വിതീയതയ്ക്കു വേദാന്തോപന്യാസങ്ങളും ഉപാധിപദേശ
 ങ്ങളും, ഹൃദയമായി വിചാരിക്കപ്പെട്ട വിശയത്തിന്റെ വീര
 വാദങ്ങളും കൊണ്ട് സാക്ഷാത്കാരികളായ അദ്വിതീയതയിൽ

ചന്ദ്രക്കാരൻ തന്റെമുമ്പാകിൽ പ്രകടിപ്പിച്ച വിവിധമാപ
വ്യാസമാർഗ്ഗങ്ങൾക്കൊണ്ട് ആ അഭിനയത്തിന്റെ വൈഭവ
പ്രകാശിപ്പിക്കുന്ന ഒരു ഗുണമാണെന്നു. യോഗീശ്വരൻ തന്റെ
വ്യക്തിത്വത്തോടൊന്നിച്ച് അതിന്റെ മുഖാവിയ്ക്കൽ കൈവെച്ചു
കുറച്ചുനന്നും പ്രാനയോടുകൂടി നിന്നിട്ട്, കേശവൻകുഞ്ഞിനെ
താൻ തൊടുകപോലും ചെയ്തിട്ടില്ലെന്ന്, പാദോദരമായ പാതാ
ളംമുതൽ മുഖാവായസത്യാവാകപർവ്വതം ചതുർശ്രലോകത്തെയും
ഏതുദേവി സ്വഗാത്രത്തിൽ അക്കി വിശ്വഭരണംചെയ്യുന്നുവോ,
ആ മുഖപ്രകൃതിയും പ്രപഞ്ചസ്വരൂപിണിയും ആയ ജഗദംബി
കയുടെ വിഗ്രഹത്തെ തൊട്ട് സത്യാചെയ്തു.

ചന്ദ്ര—“ഓരോരും ഫരിക്കുന്നസാമീയെ പൊന്നിട്ടു മയ
ക്കാനും മെഴിയുമ്പോൾ നന്ദാണെന്നെല്ലാം-വിന്നെത്തി
നില്ക്കുകയും നെടുവാരകവും? വിഷയം ഇതുവരും ഒരുമയായി
ചേർന്ന് സോഭനമാവിട്ടിട്ടുണ്ട്. ഓരോരുത്തർക്കും ഒരവനിതയു
ചന്ദ്രക്കാരൻ ഓരോരുത്തരെയും. ഒരു നിനച്ചാലിൻ-കണ്ടവ
ന്റെ കൊച്ചിനെ ചുറ്റിനിന്നാൽ,—അക്കമ്പിയിൽ കൊതിപെട്ടു
പോം! ഓരോൻ മന്ത്രവും കാണുവു—മന്ത്രം കാണുവു. ഇപ്പോൾ
കണ്ടാണെന്നു ചന്ദ്രക്കാരനാടുല്ല. നിങ്ങളുടെ തന്റെ പൊറുക്കാൻ
വിട്ടെടുക്കെന്നു വിശ്വാസിക്കീവേണ്ട-സാമീയ് യു[ദ്യ]ത്തെ
മയിസുമാണെന്നുവെന്ന്, ചന്ദ്രക്കാരൻ കൈവരിക്കിയിട്ടെ അഞ്ചു
തെങ്ങൊണ്.”

യോഗീ—“എന്തെ! അമ്പലം! നാം രാജവന്ധവല്ല. ആ
അന്നെ ഉദിക്കുന്നു. എത്ര പഞ്ചപാത്രം, ഉലാണി, സ്വർണ്ണത്ത
ളിക കണ്ടാണെന്നു നമ്മുടെ കണ്ണുകൾ! മഹാരാജാവിന്റെ സാ
മാധനകൾ നമ്മുടെ ചെറുവിൽക്കുള്ള ഒരു മോതിരത്തിന്റെ
വിവര്യം പോലില്ല. ഞങ്ങളുടെ ബന്ധുത്വമെന്നുള്ള കഥ അറിയിച്ചു
കഥിച്ചു. ചന്ദ്രക്കാരൻ കൃഷിത്തന്ത്രങ്ങളെല്ലാമെന്തെ രാജതന്ത്രങ്ങളറി
ഞ്ഞിട്ടില്ല. ബന്ധുക്കളായ നമ്മെപ്പിന്നെക്കാൽ കണ്ടിനെ മറച്ചു
കൊണ്ടു, നമ്മുടെ മേൽ കുററത്തെ ആരോപിക്കുന്നു. ഇന്നുപെ
രാത്രി ആ കൊടാരത്തിൽ എന്തു മോഹിനിയാടുകയായിരുന്നു!
ഓരോ! നിങ്ങളുടെ ധർമ്മരാജാവ് എന്തു പാതാളമോതിരൻ!
നാം പറയുന്നതിനെ വിശ്വസിക്കുന്നില്ലെന്നു ചന്ദ്രക്കാരന്റെ
മുമ്പം പറയുന്നു.”

ചന്ദ്ര—“എന്തെവിട്ടു സിദ്ധിക്കുന്നു സാമീ? ചന്ദ്രക്കാരൻ
മലഹം വെക്കുന്നു കണ്ടവനാണ്. അതിനെ മാത്രംകൊട്ടി തമക്ക

തിരുനന്തിനാൽ അതിനെ "രൂപണംമെഴു" തുടങ്ങുകയായ
 ഉപശ്ലാഭിയെന്ന് ആനയിച്ചു. ചന്ദ്രക്കാരൻ വേദധർമ്മിയും
 ക്ഷാത്രശാസ്ത്രവും അനുപോലുള്ള അർത്ഥശ്രേണീഭാവമായിരുന്ന
 തുകൊണ്ടു്, "സ്വാമികളു വമ്പിയ അഭാവത്താ ഓടിക്കണം"
 എന്നു പ്രാപ്താനിഷ്ടമെന്നു് ചെയ്തു. ഐതിഹ്യമനുഷ്ഠികളെ
 വൃദ്ധിച്ചു സമ്പന്നനായ റാവിപത്നനാൻ കമ്മികളുടെ അനു
 ബന്ധത്തെ തുടങ്ങിയ പാണ്ഡിത്യമുൾ അർത്ഥമാലാശ്രസ
 നം ചെയ്താനുപാധയെത്താനി, ഉണ്ണിത്താൻ ഒരു സംശയമു
 ടിച്ചു. ഇങ്ങനെ നിൽക്കുമ്പോൾ ദീപാദാനന്ദനാഥവായിയോ
 ശീശാധാരത്തിനു സമഭാഗ്യമുള്ള ദ്രാഗ്യസന്ധ്യ വീശിത്തുട
 ങ്ങി. "കുന്നാൻ! ഏതാനെ കഷ്ടതകൾ മായപ്പെടിക്കൊള്ളണം!"
 എന്നു ചന്ദ്രക്കാരൻ മന്ദാഗ്നസപാത്രപ്രഭാതമുളള ഉണ്ണിത്താ
 നോടു പറഞ്ഞു. അമ്പൽപ്പേരാത്രത്തിന്റെ മധ്യപ്രവാഹത്താൽ
 സിദ്ധമായ പ്രദയവൃട്ടിലുളള നിൽക്കുന്ന ഉണ്ണിത്താന്റെ
 നാസാപുരത്തെ ആഗ്രഹം പ്രീണനം ചെയ്തു. ആപാദമണ്ഡ
 കം കെതിയാൽ കമ്പലിനായ ഒരു ശാഖ ഉണ്ണിത്താന്റെ
 സിംഹ പ്രവേശിച്ചു. കാനയവസ്ത്രം കൊണ്ടുള്ള കമ്പിയുട
 ന്നും യോഗമനുഷ്ഠിയുമ്പോലെ, സ്വാമികൾ അടങ്ങുന്നതൊ
 കകമ്മനനങ്ങളാ അപ്പോൾ അണിഞ്ഞിരുന്നില്ല. ചന്ദ്ര
 കാരൻ സ്വമുഖവിനെ കെതിപ്പാൻ ആ ദർശനത്തിലും തൊ
 ള്ളു. ഉണ്ണിത്താന്റെ മുമ്പിൽ ആ ത്രാസ പ്രവൃത്തിമാലപ്പോൾ
 അദ്ദേഹം പ്രാപ്താനുപാധ കാണ്മിക്കണ്ടതായ കെതിയെ
 യോ റാവിപത്നനാൻയുതായിക്കേടിച്ച യോഗസിദ്ധിക്ക്
 അനുപ്രാപനം വിശ്വാസമുണ്ടെന്നു് അഭിമാനം പ്രകടിപ്പി
 ക്കാതെ, താൻ കാണുന്ന പ്രവൃത്തികളെയും കേടുകേടുത്തിന്റെ
 യും വിശിഷ്ടതയാൽ മഹത്വപ്പെടുന്നതിന്നു. അവിടമായു
 നമ്പോത്തു പ്രകാശമു് ഉണ്ണിത്താന്റെ മുമ്പിൽ സ്വപ്നമെന്നാ
 ടിച്ചു എങ്കിലും, യോഗികളാന്റെ അപ്രദർശനമായി രൂപ
 സാമ്യംകൊണ്ടു മറ്റും ചന്ദ്രക്കാരൻ അനാരംഗ നിന്നുപോ
 യെ, ഉണ്ണിത്താൻ തന്റെ ആത്മഭാവമെന്നതെ യോഗീശ്വ
 രം വാഗ്ദാനം ചെയ്തില്ല. അദ്ദേഹം മുമ്പിൽ നിൽക്കു
 ന്ന ത്രാസം മിട്ടുകമ്പായി ഒന്നു റാവിശോധിച്ചു്, താൻ കേ
 ടു് സ്മരണമെന്നതെ വീണ്ടും സൂചിച്ചു. ആ ആകാരത്തെ അദ്ദേ

ഹം അതിനുമുമ്പു കാണുകയും സ്വപ്നം കേൾക്കുകയും ചെയ്തിട്ടുണ്ടെന്ന് അദ്ദേഹത്തിന്റെ ബുദ്ധി സ്പഷ്ടമാകുമെന്ന്. യോഗീശ്വരന്റെ ഭാവചക്രങ്ങൾ നാട്ടുവൈഭവത്താൽ സമൃദ്ധങ്ങളായിരുന്നെങ്കിലും ഉണ്ണിത്താന്റെ ശമയ സമീപിക്കുകയും ചെയ്തു. സാമ്പ്രദായികരായ നിരവധി ഇങ്ങനെ ത്രിവിധമായുള്ള ഒരു സാമ്പ്രദായം അദ്ദേഹത്തിന്റെ മനസ്സിൽ ഉൽപ്പാദിച്ചു എങ്കിലും, ആയുർവ്വേദസാങ്കേതികശാസ്ത്രത്തിന്റെ ഉദ്ദേശ്യ പ്രയോഗിച്ചു തന്റെ ആവിശ്വയ വിശ്വാസിച്ചു പോകാൻ, അദ്ദേഹം അസംഗതമായ അനുഭവങ്ങൾ അദ്ദേഹത്തെ നിരസിക്കുകയും ചെയ്തു. ചുവന്നമർദ്ദനിൽ ഓഗ്ദ്ധമാനവും സുഖാവസ്ഥയും ആത്മപാലനമാർഗ്ഗം വരിക്കുന്ന സിദ്ധൈര്യം കൊണ്ടു പഠിച്ചുപോയി വരിച്ചു എന്ന് ആയുർവ്വേദസംബന്ധിക്കുന്നതെങ്കിലും, ദത്തവിഹീനമായും, ഓഗ്ദ്ധം കൊണ്ടു മറ്റു പട്ടാഭിഷാസന ഉപേക്ഷിക്കുന്നതിനായി ഉദ്ദേശിക്കുക ആദിപ്രയോഗത്തിൽ ശക്തപ്പെട്ടത് അദ്ദേഹം ഖണ്ഡിച്ചു. എന്നാൽ, യോഗീശ്വരനായുള്ള കല്യാണസംഹാരം കൊണ്ടു കായരൂപാന്തരം നിവൃത്തിയാക്കുന്നതിന്റെ തത്വങ്ങൾ അദ്ദേഹത്തിന് ഉപദേശിച്ചിരുന്നു. വിശദമായിട്ടും തന്റെ മുമ്പിൽനിൽക്കുന്ന ആകാശത്തിന്റെ മനസ്സിൽ സൂക്ഷ്മമായ രൂപങ്ങൾക്കുപോലും ധൃതമായി കാണപ്പെടുകയും ചെയ്യുന്നു. എന്നാൽ, കാശ്യാകാശംകൊണ്ടു സമുദർശനം ശക്തിയെന്ന് ഇങ്ങനെയുള്ള ദേഹം സംഭവിച്ചിട്ടുണ്ടെന്ന് അദ്ദേഹം വാദിച്ചു. നന്മയെത്തുന്നതിന്റെ മഹാപ്രയത്നം അദ്ദേഹത്തിന്റെ പാണ്ഡിത്യം തമ്മിൽ ഇങ്ങനെ ഇടയ്ക്കു പോവാൻ തന്റെ മനസ്സിനെ അസംഗതമാക്കിയിരുന്നതിനിടയിൽ മറ്റൊരാൾ, “സാമിക്സ്!”—തന്റെ—സാമിക്സ് വേദപ്രാസം!” എന്ന് ഓഗ്ദ്ധം ഉപേക്ഷിക്കാൻ ചുവന്നുവരിച്ചുകൊണ്ടു, “നമുക്കുമെന്തെന്ന്—നന്മിതമാർഗ്ഗം—അനന്തരം കൊള്ളാൻ തന്നെ—അയ്യോ! പ്രശ്നം മറ്റൊരു മെച്ചം—വഹിയ സൈദ്ധ്യം—എന്തെല്ലാമെന്തെന്ന്—മറ്റൊരു—കൊള്ളുകയും ചെയ്തു—” എന്നിങ്ങനെ ഉപേക്ഷിക്കാൻ നന്മയെത്തുന്നതിന്റെ സിദ്ധിപാത്രമായ വഹിച്ചു അദ്ദേഹത്തെ യോഗീശ്വരൻ പരിചയപ്പെടുത്തി. ഉണ്ണിത്താൻ ഇതിന്നു നിശ്ചയമായി

നിന്നുതെയ്യൂ. അപ്പുറത്തെ വേലത്തെ അമ്പലമുക്ക് പേരിട്ടിട്ടു തന്റെ ജന്മപന്തലമുറിയിൽ പരിവർത്തിപ്പിച്ചു. അവിടെനിന്നു തന്റെ ഉണ്ണിക്കാന്റെ മനസ്സിനെ വലയ്ക്കുന്ന ചിന്തയുടെ ആഴത്തെയും വിസ്താരത്തെയും ഒരു നോട്ടിക്കാൽ അളന്നു നിർത്തിയിട്ടു. സ്വാമസ്സങ്ങളാൽ കേടായതും മൃതമായതും ഒന്നു ശുദ്ധീകരിക്കപ്പെട്ട്, നേത്രത്തിൽ അപ്രായം മാർച്ചുവത്തെയും അധരത്തിൽ പ്രേരണയായ ശുശ്രൂഷയെയും സൂചിപ്പിച്ചപ്പോൾ, അദ്ദേഹത്തിന്റെ സാക്ഷാത്കാര സൗഖ്യം സമർപ്പിക്കപ്പെട്ടു. വിജ്ഞാനമോഹത്തിൽ പകർന്നു വീണുപോയതായി രൂപം നൽകി. ഇതുമൂലം, അദ്ദേഹം അവിടെനിന്നു സംസ്കൃതത്തിൽ ഉണ്ണിക്കാന്റെ കരപ്രഭുവായി. അതിൽ നാശമായ നീയാദികൾക്കു സംസ്കൃതഗ്രന്ഥങ്ങളുടെ സംകലനം ഉണ്ടായി, വിവിധകാലദേശങ്ങളിലും സംസ്കൃതസാഹിത്യത്തിന്റെ സാക്ഷാത്കാരത്തിൽ അടങ്ങുന്നതിന്നു ഉണ്ണിക്കാൻ തോന്നി. യോഗീശ്വരൻ, നമ്മുക്കിടയിൽ അവിടുന്ന് നായി ആശുരനായുമായും അവിടുന്ന് അന്ത്യത്തിൽ അസുരനായും പ്രാപ്തത്തിൽ പ്രാപിച്ചു തന്റെ പിതാവിന്റെയും പാദലോകത്തായ മാനുഷമായവയുടെയും ചരിത്രങ്ങളെയും അദ്ദേഹത്തിൽ സിദ്ധാന്തങ്ങളെയും സംബന്ധിച്ചു് പ്രസംഗിച്ചു. ഉണ്ണിക്കാൻ അതുകൾക്കു നാശമായി അഭിപ്രായമാത്രം ചെയ്തു. പുത്രവാർത്താപരമ്പരയിലുള്ള കൈതകൾ ചോന്നു പോയതുപോലെ, ആ സംഗതിയിൽ ഉപദേശവുമായി കരുതിയിരുന്ന യോഗീശ്വരന്റെ സന്നിധിയിൽ നിന്നു പിരിയുന്നതിന്നു ഉണ്ണിക്കാൻ അവർണ്ണമായുള്ള ഒരു അക്ഷയയെയും കാണിക്കുകയാൽ, അദ്ദേഹത്തെ സ്വാധീനത്തിലാക്കുന്നതിന്നു സുകാരായ മഹാശാക്തർ ബ്രഹ്മത്തിൽ പ്രകാശിച്ചു. അവിടെനിന്നു, തന്റെ ചില വിശേഷമായ അനുഭവങ്ങളെക്കൊണ്ടും, അതുകൊണ്ടു പിന്നീടൊരു വിവരം കാണുന്നതിന്നു മോഹമുണ്ടെന്നു പറഞ്ഞു് ആ പുത്രനെ യാത്രയാക്കി. ആ സമയത്തിന്റെ അപ്രാപ്തിയും ആശങ്കയുടേയും പാടിനാലായാൽ കവിനായ ചന്ദ്രക്കോർ തന്റെ ഹൃദയത്തിലുള്ള നവനവങ്ങളും പ്രയോജിച്ചു "മദ്യം" എന്ന നാമവശം അനുകൂലമായതായിട്ടു് ആഹ്ലാദിച്ചു. ഉണ്ണിക്കാൻ പുറം

തിരികെയ്ക്കിയ ഉടനെതന്നെ ഹാരിപഞ്ചാനനൻ നിന്നിറങ്ങത്തക്ക നീന്ത് ഒന്നു പുറംകൊണ്ടുണ്ടാക്കിയ വൃണാലംകാരമായാൽ, അതിനോടു പ്രത്യേകമായ ഗ്രന്ഥം വിനിയോഗിക്കേണ്ടിവരും. അദ്ദേഹം ചന്ദ്രക്കാരാണിയേയും മാർത്താണ്ഡൻ ബഹിഷ്കരിക്കുമാറുള്ള വേഗബദ്ധത്താലുടൻ പൂജാമുറിയിൽ പ്രവേശിച്ചു, തന്റെ ഉണ്ണുമെന്നായ ഭാര്യനെ വരുത്തി, ഉടനെ മന്ത്രമുടത്തുപോയി, കപ്പുറ്റുലോട് ചില സംശയികൾ ശിഷ്യന്മാർക്കു കല്പനകൊടുത്തു.

നന്ദിയമ്മയ്ക്കിപ്പോൾ അന്നുതന്നെ സമുചിതമായുള്ള കാര്യങ്ങളാലുടൻ മറ്റൊരാഴ്ചയിനെ ദയംകാണിച്ചു. ഇക്കാലത്തെ പൂർണ്ണമായ അന്നം പ്രകൾപിക്കു മറ്റൊരാഴ്ചയിന്റെ ഉദ്യമം ഉൾക്കൊണ്ടുപോയിരുന്നു. ദ്രോണാചാര്യന്മാരുടെയും ശ്രേഷ്ഠപാണ്ഡവർ അഭിച്ചുപോന്നതുകൊണ്ടുള്ള ഉപചാരങ്ങളാലുടൻ മറ്റൊരാഴ്ച ഉണ്ണിത്താനം സ്വാഗതമേറ്റു. വിദ്വൽ കേസരികളായ ആ രാജാക്കന്മാർ ബഹുവധം അടുത്തു ചേർന്നു കസബാ ചെല്ലിപ്പോ, ചന്ദ്രവിനയത്തിൽ പ്രവേശിച്ചാൻ ഉണ്ണിത്താൻ ഉൽക്കണ്ഠാലോഭത്തോടും പ്രകടിപ്പിക്കുന്നതിനാൽ, മറ്റൊരാഴ്ച അദ്ദേഹത്തിന്റെ പ്രഭുബുദ്ധിയെക്കുറിച്ച് അറിയുമായി പ്രസാദിച്ചു, അവസാനത്തിൽ “വിശേഷിച്ചു”-“എന്നുള്ള ഏകപദംകൊണ്ടു അഭിപ്രായശുദ്ധമായ ചോദ്യംചെയ്തു, ഉത്തരം എത്രതന്നെ ദീർഘമായ അപഗ്രാമം ആയാലും, കേൾക്കാൻ സന്നദ്ധനും സന്തോഷവാനും എന്നുള്ള ഭാവത്തിൽ നിന്നു. ഉണ്ണിത്താൻ മറ്റൊരാഴ്ചയിന്റെ ആനന്ദത്തായാ ഹരിതനെ ചാർച്ചിക്കാൻ ഇഷ്ടനായി അറിയിച്ചു:—“അടിയന്റെ മകൻ ബന്ധനത്തെ മോചിപ്പിച്ചു എന്ന്” തിരുമനസ്സിൽ സംശയിക്കുന്നുണ്ടോ?”

മറ്റൊരാൾ—(ഉണ്ണിത്താന്റെ വാക്കുകളെക്കേൾക്കു്) “എന്തെ! ആവിശ്യമുള്ള സംശയമേ ഇവിടെ. അങ്ങിനെവരില്ലെന്നു നമുക്കുതന്നെ തിരിച്ചറിയുമുണ്ടു്. അവൻ ആൾ വീടനാണ്.”

ഉണ്ണി—“ഇവിടെ വന്നതിന്റെ ശേഷം കേൾക്കുന്ന കഥകൾ ബുദ്ധിയെത്തന്നെ ചവിട്ടിക്കൊല്ലുന്നു.”

മറ്റൊരാൾ—“നമുക്കു ആരെന്നാൽ മറുപടിയിരിക്കുന്നു എന്നു കേൾക്കൂ.”

ഉമ്മി—“കേട്ടുകൂട്ട! വിജയസ്ഥലം കല്ലനയെ ഉമ്മി നോവട്ടിപ്പോവാ വിജയസ്ഥലത്ത് നോവട്ടുള്ളത് അടിയന് അശ്വസമായി. ശേഷം ഇരപോയപ്പോലെ വെക്കട്ടെ.”

ഇത്രയ്ക്കുവരെ മെൻ മകന്റെമേൽ ചുരുക്കപ്പെട്ട നാലു പ്രാവശ്യത്തെ ദുരിതം ഉമ്മിത്താൻ ഒന്നു ഉണർത്തിച്ചു. ഉമ്മിത്താന്റെ പ്രതികരണങ്ങൾ മഹാശാസ്ത്ര അന്താരാശ്ത്ര നാപിനെയും അഭിനയിച്ചു.

മഹാ—“മന്ത്രക്കാരന്റെ ഗുരവായ ഹരിദാശ്വനനായാ ഗിയെ കണ്ടിപ്പോ?”

ഉമ്മി—(ചിത്രവിവരങ്ങൾ പ്രകടിപ്പിക്കാത്ത മുമ്പത്തോടേയ്ക്കൊടുപ്പിച്ച്) “കണ്ടു, സന്ദർശിച്ച്, വീട് നൽകണം.” (കുറച്ചുനേരം ആലോചനയാഴ്ചി വിൻ) “അവിടെ വിജയസ്ഥലം പ്രയത്നമായിട്ടുണ്ടോ വെച്ചുവെച്ചു സമ്പ്രദായം മറ്റും (കേൾക്കുവാൻ) മറ്റൊരു കല്പന. പ്രകാശമാണെന്നു താമസം കൂടാതെ ചിലർ പ്രാപിക്കും. അപ്പോൾ വിജയസ്ഥലം കണ്ടു കൂടാതെ അടിയന്മുണ്ടാവാം. വെച്ചുവെച്ചു ഉപാധിയാകുന്ന വർത്തിച്ച് അത് ത്രാണം ചെയ്യണം.”

മഹാശാസ്ത്ര ഇരപോയപ്പോൾ പ്രാപ്തിപ്പെട്ട് ആവശ്യപ്പെടാതെയും, എന്നാൽ ആ വിഷയത്തെപ്പറ്റാൻ സന്നദ്ധനല്ലാതെയും, അത്യാവേശത്തോടെ ഇങ്ങനെ ഉപദേശിച്ചു:— “മകന്റെ ഭാഗത്തുള്ള വേണ്ടതെല്ലാം ഉപയോഗം കാൽക്കാരന്മാരും പറയണം. വേണ്ടതെല്ലാം മെച്ചം നേടിയു കൊടുക്കണം. ഉമ്മിത്താൻ പോയാൽതന്നെ തോന്നുകയില്ലെങ്കിൽ ഒന്നുകൂടി ഗുണഭോജിക്കാം. നീക്കം ചെയ്യുകയോണം. അവനോടൊന്നിച്ച് ഈ സംഗതിയിൽ വേണ്ടതു നടത്തുന്നതിന്നും അനുവദിക്കാം. ഈ ഗുണഭോജനം സാധ്യമായിരിക്കട്ടെ.”

മഹാശാസ്ത്ര ചോദ്യഗുണഭോജനം നിറുത്തി. ചെറുപോയെ ബുദ്ധിയും പാശ്ചാത്യസത്വമുദാഹരണം മേന്മയുടെ അന്തർവ്യാപനം കിട്ടിയതുള്ള സമ്പ്രദായവും, ബാക്കിപ്പിടിയുള്ള കണ്ണനീരും കൂടാതെ കാലയന്ത്രവെച്ചാലെ ചിന്തിക്കാനുണ്ടാകുന്ന കാലാചിന്ത അന്തർഗ്ഗമായി ഭാവം ചെയ്യുമെന്നു പ്രശ്നമായി വിശ്വസിച്ചിരുന്ന ഉമ്മിത്താൻ അന്നത്തെ മുമ്പാകണിപ്പും അവസാനിപ്പിച്ചു.

അവസ്ഥ. ൨൩.

“சிவசுந்தரிமதமீபிடுமணிபுரம-
கயதும் மிபுளக பதநீலசெயு.”

[illegible]

ശൈത്യ മരുന്നുകളെക്കുറിച്ച്, ഈ ആവശ്യത്തെ അതിക്രമിച്ചുപ
സാരിക്കുന്ന അളവുകളുടെ വി. സ്കൂൾ ജാഗ്രതാസമിതിയുടെ തന്ത്ര
യപരമായതാകട്ടെ ആ യുവാവിന്റെ ചൈതന്യത്തെ പരാമർശിച്ച്
പുഷ്പമാണെന്നു. പ്രണയമുസൃപ്പിൽ ഉദ്യമമായ കനകമല
ത്തിൽ നിന്നു മകാശപാരാത്തം ചൈതന്യം പൊങ്ങുന്ന ദൂരങ്ങളെ
പ്രേമം കരുണാകടാക്ഷപൂർവ്വമായ നേത്രയുഗ്മം പ്രേമധാരാ
വർഷംകൊണ്ട് ആ തന്മാത്രാപരിതാപാർത്ഥം മൃഗ്ഗീകരം ഭാര്യ
മാണെന്നു. പ്രേമസൃഷ്ടികളായ മധുരമൃഗങ്ങളുടെ തന്റെ ജീവ
നായികയ്ക്കു സമഗ്രമായുള്ള പ്രേമശക്തികളെപ്പറ്റി ചർച്ചകൊ
ണ്ടുള്ള അസൂയയൊഴി. അയാളുടെ മനസ്സിൽ നിഷ്കരുണത വ
ന്നിരുന്നു. ആ സാമൂഹ്യചിന്തയുടെ വാദിക്കുന്ന ചാതുര്യദീപ്തികൾ മുറുപ്പാ
ർച്ചയും രൂപാധാരാശ്ചൈതന്യങ്ങളെപ്പറ്റിയ പരാമർശങ്ങളിൽ
പല സുപശ്ചകാലിൽ നിഷ്കരുണതയില്ലെന്നു. ചന്ദനാദിചട്ട
നംകൊണ്ട് അയാൾ പാദനവർമ്മനായി പാദപാദിയിയായി
പരിശുദ്ധനാക്കപ്പെടുന്ന സർവ്വദാണീകൃതിയായ വിഗ്രഹത്തി
ൽ വശംവദനാകുന്നു. ഗർഭങ്ങളെ അഭ്യർത്ഥിക്കുന്ന നേതാക്കന്മാർ
വാഹനശാപകൃതിയിൽ നിന്നു പുറത്താക്കപ്പെടാൻ താൻ ഒന്നിൻ
ജീവനപാദായി തന്റെ ശത്രുവിൽ നിന്നു നയിക്കപ്പെ
ട്ടിട്ടു, ഉന്മീലനപാദിയാകുന്ന ദുരിതീഭവം നിഷ്കൃഷ്ടിക്ക
പ്പെടുന്നു. തന്മൂലം നിഷ്കരുണ കാർമ്മാണങ്ങളാലും
തന്റെ നേത്രങ്ങളെ സംഭരിച്ചിരിക്കുന്ന അന്ധത ഒന്നിട്ടു
മേന്മയൊഴി പാതാളമനുഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നു. നദികഥാസ
ദന്യാൽ ജലമികളായ മിഹിരൻ ദർശനപ്രകാരം നദീപ
രണനന്ദിനാദിയാലുമായി നദീപരണനന്ദിന പ്രവാഹകമാ
ന്റെ കണ്ണങ്ങളിൽ ഹൃദയമായണപ്രാഗ്ഭവത്തെ പ്രപദ
ശം ചൈതന്യമായിട്ടു മറ്റൊന്നിൽ, കേരവപുഷ്ടമാന്റെ
പ്രണയസ്രവങ്ങളിൽ ഒഴിയാമാണ്മണനാൻ മുങ്ങിത്ത
ങ്ങി. ജീവപാദൻ വിടാമയ നന്മയൊഴിയി പൊസസ
ബികാമന്തത്തിൽ അന്തരാനന്ദം. ആശ്ചര്യപൂർവ്വത
കൾ ഒരു ചുട്ടദാഹനാണെന്നുപോലെ സമഗ്രം പ്രേരിക്കപ്പെട്ടി.

ജീവനാ നന്മയാലും സമസ്തനാദിയാലുമൊ ചൈതന്യ
പൂർവ്വമായി അറിയാത്തതിലും, ആ യുവാവിന്റെ മനസ്സിൽ എന്തെ
ളാകെതി അന്യസമഗ്രമായുള്ള ബന്ധം നഷ്ടപ്പെട്ടു, ന്യായ
നവർമ്മത്തിൽ ബന്ധിക്കപ്പെട്ടുപോയതും സമാധാന

ആ ശ്വാമുഖിശ്വസപത്രപിണിയുടെ കീഴ്വരവരമന്നുപാ
ലൈമോലമണ്ഡലങ്ങളുടെ ഭാസ്വമണ്ഡലങ്ങളും ഉണ്ടായി. െം
നന്ദനാമത്തിന്റെ ദർശനത്തിൽ മൃത്യുപാണ്ഡവനായ യമൻ
പുത്രന്റെപ്പോലെ അന്നം നരകത്തെ ദർശനമാത്രം ചെയ്തു സാധ്യാ
നന്ദനിമിയിയായുള്ള ഇന്ദ്രദാകത്തെ പ്രാപിച്ചിരിക്കുന്നു എ
ന്നു് ആ കമാലാപണ്ഡിതൻ അപ്പനോം ഉച്ചിച്ചു.

ഇങ്ങനെയുള്ള ബോധങ്ങൾക്കു വിശേഷമുണ്ടായപ്പോൾ
കേശവൻകാരു തന്റെ ശരീരത്തെയും വസ്ത്രങ്ങളെയും ആകാ
ണങ്ങളെയും, വിശേഷിച്ചു തന്നെ ആവൃത്തിൽ ചാടിച്ചു ക
ണ്ഡപങ്ങളെയും, പാദശോധിച്ചു. മാനാനന്ദനും ആശ്വാവി
ന്റെ വസതിക്ക് പാദപാകശുദ്ധിയായുള്ള ഒരു ശരീരത്തെ ദാനം
ചെയ്തുക ഉന്മൂർന്നിരുന്നതിനെ ഒരു വൃദ്ധസ്ഥയാണെന്നു വരി
കിലും, ഉതിപ്രാപ്തന്മാരുടെ വസ്ത്രാഭ്യുപേക്ഷണങ്ങൾക്കു കൂടി പ
രദോകഗതിയുണ്ടാകുന്നത് അസംഭവമെന്നു തോന്നുകയാൽ
താൻ സമീപനായി മാനന്ദ്രദാകത്തിൽത്തന്നെ തന്റെ ഡ്രാപ
ങ്ങളെ ഇവിടേക്കുവന്നു ജനങ്ങളുടെ അഭിവൃത്തിയിൽ സമർപ്പിച്ചെടു
ന്നു എന്നു് അയാൾ ക്ഷണത്തിൽ അനുമാനിച്ചു. ഇതിന്റെ
ശേഷം ആ യുവാവിനാൽ പ്രഥമമായി അനുജിതപ്പെട്ടതു ഗാ
ഢമായ ഒരു പ്രാർത്ഥനയായിരുന്നു. താൻ സമർപ്പിച്ചെടുത്ത
മറിയുടെ ഒരു ഭാഗത്തുകൂടി വെച്ചിട്ടുണ്ടാകാൻ പ്രാവശ്യമുണ്ടാ
കുന്നതു രണ്ടാൾപൊക്കത്തിൽ ഒരു കൈപ്പാലം കടത്താൻ
പാടിപ്പോലെ ഇടുങ്ങിയ ഒരു വാലകനിയായാണെന്നു കാണപ്പെട്ടു.
അതുകൊണ്ടു് ആ വാലകനെയും ഒരു ബാധനശോധാനെ ആ
യിരിക്കാമെന്നു് അയാൾ ചിന്തിച്ചു. നാനാവർണ്ണങ്ങളായ
പൂപ്പണികൾ ചെയ്തുള്ള പെട്ടുപ്പു കപ്പായും പ്രാവർണ്ണമായ
തമ്പുരാനും ധരിച്ചുള്ള ഒരു ഗിരിഭാമകമാണെന്നു ബാലകന്മാ
ളിൽകൂടി കാണപ്പെട്ടുവെന്നും, ആ ചെറുപുഷ്പനിയെ നി
ബിധമായ പരാസമയത്തിൽ സൂക്ഷ്മാഭിമുഖീകരണത്തിന്റെ
പ്രഭയെ നൽകുന്നതെന്നും ആ കാവ്യസമ്പന്നൻ ധ്യാനത്തിലു.
കാഴ്ചയുപദേശമായ ദിശ്യമണ്ഡലത്തിൽ തടവിവർണ്ണ
വായു, ഭഗവതി ദേവതപ്പെട്ടാലെ, തന്നെ ആ കയ്യത്തിൽ
ശരീരസുഖത്തിൽ അനുഗ്രഹിക്കുന്നു എന്നു ചിന്തിച്ചു, അയാൾ
തന്റെ അപ്പന്റെ ഇഷ്ടദേവതയായ ആ മുതിയെ മനസ്സു

കൊണ്ടു സ്തോത്രം ചെയ്തു. എന്നാൽ താൻ ആ സമയത്ത് എങ്ങനെ, ആരായ്, എതിനായി കൊണ്ടുപോവട്ടെ? എന്നുള്ള ചോദ്യങ്ങളും ആ യുവാവിന്റെ മനസ്സിൽ ഉടലെടുത്ത ഉൽപ്പന്നം ചെയ്തു. താൻ തന്റെ അച്ഛനാലും അമ്മാവനാലും ബന്ധുക്കളായിട്ട് നിന്നു *മോചിപ്പിക്കപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടാവെങ്കിൽ, തനിക്കു ബോധശക്തിയും അച്ഛന്റേതെന്തെങ്കിലും തത്വസത്യവും സംഭവിക്കുന്നതിന് ഇടയില്ലെന്ന് അയാൾ വിചാരിച്ചു. കേവലം ദുഃഖം ഉണ്ടായ അമ്മയുടെ ഉദ്യമങ്ങളിൽ തന്റെ നിശ്ചിതവശത്തിൽ കണ്ഡവാദി സാധനങ്ങളെ അയാൾ അപഹരിക്കാതിരുന്നെന്ന് എന്ന് അയാൾ വാദിച്ചു. തന്റെ ബന്ധുമാരുമായി സാധനങ്ങളെക്കൊണ്ടു ഗുണഭോജിച്ച കേവലപിള്ള മിനാക്ഷിയെ അപഹരിപ്പാനായി, രാജസേവകനും അയാൾക്കുള്ള അധികാരത്തെ പ്രയോജനപ്പെടുത്തിയെന്നു നിശ്ചയിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതെന്നും നമ്മുടെ താൽപ്പര്യങ്ങൾ അനുസരണത്തിൽ വീച്ചയാക്കി: ചുരുക്കത്തിൽ കണ്ഡിയ ആനയും പൂർത്തിയായ ചട്ടവക്കരയെക്കൂടി ആസൂത്രിച്ചാൽ ദുഷിയും മോഷ്ടനാ മിഥവിഷയപുഷ്പങ്ങളെപ്പോലെ കേവലപിള്ള മാനദോഷസംക്രാമകനായി പാശാലയ്ക്കായിട്ട് പാപദോഷം ചെയ്യുന്നതാണ് ദുഷിയെന്നും പാപദോഷം ചെയ്യുന്നതും അപമാനം വിളർത്തിക്കൊണ്ടുചെയ്തു. ആ സമയത്ത് വിദ്യാഭ്യാസത്തെ സൂക്ഷ്മം ഗ്രഹണം ചെയ്തിട്ടുള്ളതായിട്ട് അയാൾ പ്രസിദ്ധമാക്കുവാൻ സൗകര്യം നൽകിയെടുത്തിട്ടുള്ളതായിട്ടുള്ളതായിട്ട് കേവലപിള്ളയെ കേൾപ്പിച്ചു. എന്നാൽ, ഈ മിനാക്ഷി വേഗത്തിൽ മാത്രം തന്റെ ദാമ്പത്യത്തെക്കുറിച്ചും പ്രണയിനിയുടെയും പ്രാപ്തിയിൽ പ്രവേശിച്ചു. ആ സമയത്ത് തന്റെ മറ്റിയുടെ വാഗ്ദാനം ദാമ്പത്യത്തിന്റെ പേരിൽ ആയുധപാണിയായ ബേബി പ്രവേശിച്ചു. “ഒന്നു കളിക്കട്ടെയോ?” എന്ന് അറിയിപ്പിനായി ചോദ്യം ചെയ്തു. കേവലപിള്ളയുടെ നേർക്കുണ്ടായ സംഭവമുറച്ചു: തന്റെ മുമ്പിൽ നിൽക്കുന്ന രാജഭരണ മന്ത്രിയെക്കുറിച്ചും എന്ന് ക്ഷീണം വിറയലോടെ ആയ നമ്മുടെ സാധനസമൃദ്ധി ആവേശിച്ചു: മറ്റൊരാളുടെ പാപകൃത്യങ്ങൾ താൻ അനുസരിച്ചിട്ടുള്ളതായിട്ടുള്ളിട്ട്, ദിവ്യസന രണ്ടു സന്ധ്യയ്ക്കായ് കഴിച്ചു വന്നിരുന്ന ആ യുവാവ് ആ ക്ഷണത്തെ ഒരു മാനസമോഹമായി സ്വീക

[illegible]

കേരളാർക്കൈവ്സ് വിഭാഗനാസംഗതിയിൽ മഹാ
 രാജാവ് ഉദാസ് നമ്പായും അന്തിമ ഇല്ലിയാൻ റിജിമനാ
 യും കാണപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടെന്ന്, രാജാവാന്മാരും വാസഭാജന
 ങ്ങിൽ പരിചിന്തയായ ഇല്ലിയാൻ ഉദ്യമം തിരുവി
 താംകൂറിൽ നാനാഭാഗങ്ങളിലും പാസ്വമായും ഹൃദയമായും ആ
 യുദ്ധം എന്ന ആരാജ്യം. എന്നിട്ടും അപരാധം ആണെ
 ന്നവൻ ഒരു കഷ്ടവും ആക്കുന്ന കിടമിട്ടു. ജനങ്ങളുടെ
 ഇടയിൽ അന്യം സാധിച്ചുള്ള ഒരു കഷ്ടിയാൻ ആ യുവാ
 വ് അപരാധപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതെന്ന്, ഈ തോലിയിൽനിന്നു
 മഹാരാജാവ് അറുമാനിച്ചു. അവിടെയെ സേവകനായ കേര
 വപ്പിച്ചതെ ആ സംഗതിയിലും വേലിച്ചുള്ളതായ ദുസ്സവാദ
 തെ പരിഹരിക്കുന്നതിന്നു, അയാൾക്കൊന്നു ചെല്ലപ്പിട്ട് ഈ
 നേരത്തേ ചെലുപ്പൻ ഭാഷയെ മൂക്കിയതിനെ പക്കൽ സാ
 യുടെ ഹൃദയമായ വി. ഉപദേശങ്ങൾ പ്രതിബദ്ധിച്ചു. കേര
 വപ്പിച്ചപ്പോൾ ആ യുവാവിൽനിന്നു കിടമെടുത്താലും പരമാർത്ഥം

[illegible]

ദിവസങ്ങൾ കഴിഞ്ഞു. കേരളവർക്കുവിലാർ രാജാവി-
കൂടനായ ഒൻ നാലികളെയും കൂട്ടത്തോടു കൂടി അയാളെ
ദൈവദാനത്തോടുകൂടി ഇറക്കുന്നതിന്നു കൈയെ കൊടു-
ക്കുന്നതിന്നു ഹാജരായിരുന്നു. സാധുവികളായ ദേശാധിപതികൾ
ഉള്ളും വിദഗ്ദ്ധപരിചരണമായിരുന്ന എങ്കിലും, വിരഹിയാ-
യ ആ യുവാവിന് അവ "നിവൃത്തി" മാത്രമായിത്തീർന്നു. ത-
ന്റെ കാവയാപനത്തിനായി തനിക്കു സകലം നൽകപ്പെട്ട
വിശിഷ്ടഗുണങ്ങളെ ശാപകരമായ സുഹൃത്തുക്കൾക്കു കൈമാറി-
വെച്ചു. ഉദിച്ചുയർന്ന അയാളുടെ മുമ്പു കാകനവരോ-
ടുകൾ പോലെ നിർമ്മലമായി ഉപേക്ഷിച്ചു. അയാളുടെ
മുമ്പു സർവ്വവും മീനാക്ഷിയുടെ മുമ്പു നിൽക്കുകയും ചെയ്തു.
തപാലങ്ങളെ അയക്കുകയും വന്നുകയ്യെടുക്കുകയും ചെയ്തപ്പോൾ
വല്ലിസഞ്ചയങ്ങളും, പുനഃപ്രവേശനം, സകലപ്രവേശനം മീനാ-
ക്ഷിയുടെ മുമ്പു ഉൽപാദിച്ചു. ആകാശത്തിൽ സഞ്ചി-
കളെ കയ്യെടുക്കുകയും നിർവ്വഹിക്കുകയും ചെയ്തു. കൈ-
മാറ്റത്തിൽ പാർത്തിരുന്ന ദൈവദാനിയും സ്വകാര്യക-
രദൈവത്തായി ആ ഉപവനത്തിൽ സഞ്ചരിക്കുന്ന മീനാക്ഷിയു-
ടെ ആത്മാവാണെന്നുള്ള ഒരു സങ്കല്പം കൈമാറി അയാൾ ആ-
നയിച്ചു. ക്രൈസ്തവകാലികളുടെ മുമ്പാകെ അയാളുടെ
പ്രവണതകളിൽ അയാളുടെ മുമ്പാകെ അയാൾ പ്ര-
തിപതിച്ചു. മുമ്പാകെ വിരഹാലസമായിരുന്ന അയാളെ
മുമ്പാകെ അയാളുടെ ദൈവദാനിയായ കേരളമാ-
ണിക്കരിച്ച ദൈവമായ സുഹൃത്തുക്കളെ ഉൾക്കൊള്ളി. ആകാശ-
ത്തിൽ പ്രകാശിച്ച ഇരട്ടാപത്തിന്റെ ദൈവദാനിയും ത-
ന്റെ പ്രണയിനിയുടെ ദൈവദാനിയായിത്തീർന്നു. അയാളുടെ
മുമ്പിൽ ദൈവ ഉൽപ്രകാശമായ സഞ്ചാരമാക്കി; തുടങ്ങി

അപ്രിനുവച്ച് ഉൾമുതലായ നിർവ്വൃതികൾമായ സ്ഥാനം മന്ത്രമന്ത്രം പണയമാക്കാനാകുകയാണെന്ന് എന്ന് അയാൾനി വിശക്കം തീച്ചപ്പെടുത്തി.

ആ യുവാഗ് പവാചാസു ആഃഭിച്ചുകാവതു ക്രിസ്തം ബാപ്റ്റിയയെ അപരണിച്ചിരുന്ന മോചനവും സാമ്രാജ്യ കാര്യം ന്യായം അപരണിച്ചു. ധാരാളമായുള്ള കാപട്യം ഉപയോഗിക്കുകയും മേകാവും, തന്റെ ബന്ധനമറി ശിശിര നാവും, ആരീതിയ്ക്കു. കാരണവശമുള്ള യോനകതപത്തെ ഇര ത്തിരിക്കാനുപയോഗിച്ചു. ഇതിനാലും ഗിരികളുടെ ഇടയിൽ ദേവധിഷ്ഠിതപോലെയെടുത്തി. അസ്മയസസ്യ പരി താപമാവുകയും അപരണപാലെ ദീർഘനമെങ്കിലും നിശാസ കാരണമു സന്ധിച്ചു. മോചനം വിസർജ്ജന വർഷ ധാരാളം സാധിച്ചായ തന്റെ മാതാവിന്റെ ശോകാനിരോ ക്ഷയവും, പ്രകൃതികാപാതിന്റെ കൈനങ്ങൾ പിതാവായ ഉദ്ധരപ്രദാനിന്റെ പ്രേരണയായ പ്രതിക്രിയാസാഹസങ്ങളു യും സൃഷ്ടിച്ചു. അതിന്നു കൂട്ടിച്ച കേരളാവും അതിമലി തകളായ വസ്ത്രങ്ങളും, കൈനനിദ്രാദിസുഖങ്ങളെ പരിത്യ ജിച്ചു. അപ്രാപ്യശയായി പാദോനമെങ്കിലും മാതാവി നെ മനസാ സന്ദർശിച്ചപ്പോൾ മാതൃകമായ തന്റെ ദർബ്ബവര യെ പ്രത്യക്ഷീകരിച്ച് ആ പെരുകയെന്നപോൾ ബാലനെപ്പോ ലെ കേണമുടങ്ങി. എന്നാൽ, പുത്രവിരഹമുടങ്ങിപ്പോ തന്റെ പെരുകയെന്ന പരിപ്രലിക്കാതെ നാടും കാടും ആരാഞ്ഞു ത പെ അപരണത്തിന്നു മോചിച്ചാൻ അപ്പൻ നിറഞ്ഞൊന്നായി റ്റുപെട്ടുതന്നു നയം കൈയ്ക്കു. മനോഹാവിന്റെ പദാതികളായി ആ ബന്ധനസ്ഥനെ പരിപാപനം ചെയ്യപ്പെട്ടു ന്നതുകൊണ്ട്, അവിടേ തന്റെ ശിശിയെ അറിവാൻ സുഗ തിയാവുകയും, അതിനു മോചനമുണ്ടാക്കുകയും ചെയ്യുമെന്നു അ യാർ തീർത്തിച്ചു. ഐശ്വര്യ ചിന്തകൾക്കും ഉപരിയായി തന്റെ ഇന്ദ്രിയങ്ങൾക്കു ശോചനമാകുന്ന ജ്ഞപ്രകാശങ്ങൾ തന്റെ പൈതികതയെ ശിശുവിൽ പരിഹാസമായിരിക്കുന്ന ദൈവ ശിക്ഷയുടെ പശ്ചാത്താപമെന്നുള്ള താപം അയാളെ സ്ഥിര പ്രണേതാക്കി.

അനികനായ തിരുമേനിയുടെയാലിരിക്കാം എനിക്കു ശേഷമുണ്ടു്. സാക്ഷാൽ വിശ്വസ്വരൂപിണി എന്ന കൈവെയ്പ്പു കയ്യുമിട്ടു. ആദാസവൃത്തിയൊ അജ്ഞതയൊ ആയുള്ള പട്ടുകഴിയിൽ അപ്പൊ തൊൻ വേദാദി വർണ്ണിക്കുന്നത്. ശംശോൻ എന്നൊന്നുണ്ടെന്നു താൻ കേൾപ്പിച്ചു; ഇല്ലെങ്കിലും, ഉണ്ടെങ്കിലും, ചില പാദപാദശാസ്ത്രങ്ങൾ എന്റെ മനസ്സിന്നു ദീപിക്കുകയില്ലെന്നുണ്ടു്. ആ ദീപം എനിക്കു കാട്ടിക്കൊണ്ടു മാറ്റത്തെ, തുടരാകട്ടെ അതുമാകട്ടെ, തൊൻതുടരാം. അത്രയ്ക്കേ എനിക്കു വൈദ്യമുള്ളു. ഇനി തന്റെ ഹരിപഞ്ചാനനസ്വാമികളുടെ കഥകൾ! യഥാഭാവകാരുതകൻ എന്നുള്ള സ്ഥാനപ്പേര് ആർക്കെങ്കിലും ചേരുന്നതാണെങ്കിൽ, ആ ബ്രഹ്മാക്ഷസനാണു്. 'ഹരി' ശാസ്ത്രം മാത്രംകൊണ്ടു് അയാളുടെ മറ്റൊന്നു പേരായിത്തീർന്നാൽ, 'പഞ്ചാനന' ശാസ്ത്രംകൂടി ആ പേരോടുചേർത്താൽ എന്തു സാധനം! അദ്ദേഹത്തിന്റെ പാദങ്ങളെ ശരണം പ്രാപിക്കുകയാൽ,—ഈ സാധുവായ കന്യകയെ കണ്ടുപോൾ വെട്ടിച്ചു പറഞ്ഞതായ ചമ്പകസത്യാസി—അമ്മാവൻ പക്ഷമുദാഗ്രഹിയെങ്കിലും, അദ്ദേഹത്തെ വഴു കുറക്കാൻ എങ്ങിരിക്കുന്ന വഞ്ചകസത്യാസി—എടോ! ദൈവം എനിക്കു കണ്ടു കണ്ണു തന്നിട്ടുണ്ടു്—ആ ബ്രഹ്മാക്ഷസാഗ്രാഹ് ചിലമ്പിനേന്നു മാലികയിൽ പള്ളിയമർത്തുമ്പോളല്ലേ, കാട്ടത്തെങ്ങിതിരിയുന്ന മന്ത്രിയെപ്പറ്റിയൊ എന്നു പിടിച്ചിടുന്നതിന്റെ കീഴുകാർ കൊണ്ടുപോന്നാ? അനും, തന്റെ ഹരിപഞ്ചാനനസ്ത്രപാദികളെ വിട്ടും, രാജസഭ, അരാഗ്രാഹശക്തി—കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ വാക്പാട്ടു അസ്തമിച്ചു. അയാളുടെ പ്രസംഗം ആ യുവാവിന്റെ ദീവ്യനാടകിനി ഉദാഹരണങ്ങൾ മാർഗമായി ആ ശിരസ്സിലേക്കു ദേവനുമെഴു പാതാളമാർഗ്ഗമെന്തെന്നു ചെല്ലു. തന്നെക്കുറിച്ചുള്ള പരമജ്ഞാനങ്ങൾ ദിവ്യശ്രാത്രങ്ങളാൽ ശ്രവണമെഴുപാനപോലെ, ഹരിപഞ്ചാനനബ്രഹ്മാക്ഷൻ സ്വസ്തസങ്കാശനായി ചന്ദ്രണീകരിച്ചു, ആ കല്പനയെ ദീപാനന്ദനാസമയത്തു ക്രീടകാവിൽപോലെ ഭാസമനമാക്കി, ആ ശക്തിന്റെ ഉപകരണത്തിന്നു വിദ്യകനായി പുറപ്പെടുന്ന രാജാക്കൻ കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ പ്രാഗല്ഭ്യത്തെ അനന്തവനം മെഴുതാപാലെ നിന്നിരുന്ന സ്ഥലത്തുനിന്നു അവനാഹനം ചെയ്തു് അപ്രത്യക്ഷനായി.

അദ്ധ്യായം ൧൯.

“ ചുവർ വാണി സ്തിശ്ശനാമിതം.
പ്രത്യേകം കേരളം പാറാട്ടം പാറായം.”

ഗുരുശിഷ്യന്മാരോ, പാണ്ഡിതന്മാരോ, ഐക്യ
മുക്തന്മാരോ,—യുവാജ ഹരിപഞ്ചാനനന്മാർ തമ്മിലുള്ള
സംബന്ധം എന്തായിത്തന്നാവും, യോഗീശ്വരനെപ്പറ്റി മറ്റൊ
രാജാവിന്റെ മനസ്സിൽ അഭിമാനമുണ്ടാകുവാനായി ആ രാജ
കുമാർ ചെല്ലു എപ്പോഴിനെക്കാൾ ആപൽക്കാലായ ഒന്ന് ആ
നമ്പിഴം മറ്റൊന്നില്ലായിരുന്നു. ഈ കഥയിലെ അനന്താസം
ഭവങ്ങളോട് അതിന്റെ വായുയുള്ള നൈമിതികവസ്തുത ഹരി
കുമാരന്മാരായിട്ട് ഉണ്ടായി. കേരളം കണ്ടതിന്റെ അപ
ഹാസമാകുന്ന അപരാധം തന്നിൽ ആരോപിക്കപ്പെട്ടതിനെ
പ്പറ്റി പരസ്പരം ചെമ്പ് വാൻ രാജസന്നിധിയിൽ പ്ര
വേശിച്ച യോഗീശ്വരൻ കണ്ടാഭിമാനവും മറ്റൊരാളെ
കണ്ടാകൊണ്ടും സാന്നിധ്യമുള്ള ഒരു അഭിമാനവും,
മുതിർന്നവരുടെയും തന്നെ വിവക്ഷിക്കപ്പെടേണ്ടതായ ഹരി
പഞ്ചാനനപാദങ്ങൾ, പ്രപഞ്ച സൂത്രവാദന്റെ നിയന്ത്രണം
കൊണ്ടെന്നപോലെ, ഒന്ന് അതിയായി വഴുതി. രാജാക്കന്മാ
രുടെ പ്രതിഭാസം ചെമ്പ് വാൻ യോഗീശ്വരന്റെയും ഇവി
മാത്രമായ ഒരു വൈദഗ്ദ്ധ്യം, ആ യോഗീശ്വരന്റെയും കേ
രളത്തിലുള്ള സംഭവങ്ങൾ അറിവുമാനശൂന്യമായിട്ട്,
പരിസ്ഥിതികളായി മറ്റൊരാളെ മറ്റൊരു വിധം. പക്ഷെ
വിചാരിച്ച വാദനയും രാജാവിൽ മഹത്തായ പ്രകാശം
ഉണ്ടാകും ഉണ്ടായിട്ടുള്ളതും യോഗീശ്വരന്റെ വിനാശം
അല്ല നയപ്രശ്നം കൊണ്ടു കിന്നമാക്കുവാൻ അവിടന്നു ബന്ധ
പരികാരമായി. ഈ നിശ്ചയത്തോടു കൂടി യോഗീശ്വരനെ ത
ന്റെ പാർപ്പിൽ ഇരുത്തി, സംസ്ഥാനത്തിന്റെ ഭരണം,
നയഗതി എന്നിവയിലെ കൈകൊള്ളേണ്ട സംബന്ധിച്ചും
സംബന്ധപരമായ ഹരിപഞ്ചാനനന്മാർ മനസ്സെടുത്ത
രാജാ. എന്നാൽ, മറ്റൊരാളെ മറ്റൊരു വിധം വന്ന
മാർഗ്ഗത്തിന്റെ വികലതയുമായുണ്ടായിരുന്നു എങ്കിൽ,

ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ നേത്രങ്ങൾ മോഹദുരിതിയുടെ ശിം
സ്സിൽ നിന്നുകൊണ്ട് ആ യോദ്ധാക്കളുള്ള പഥാപുരത്തെ സു
വൃക്കമായി ദർശനം ചെയ്ത സമ്പാതി എന്ന ഗുരൂവന്റെയ്ക്കു
കൾ എന്ന ആയിരുന്നു. മഹാപാപാവിന്റെ സൗഭാഗ്യദോ
ഷങ്ങൾ കണ്ട്, അവിടത്തെച്ചുറ്റി താൻ വീഴുന്ന വധകളെ
മേലിൽ ഒറ്റം താമസം കൂടാതെ മറക്കി, താൻ ഉദ്ദേശിക്കുന്ന
യജ്ഞസമിതിയുടെ വിവരണം സാധിച്ചാൽ യോഗീശ്വരൻ
ഉറച്ചു. അപ്പോഴൊക്കെയും പതിനേഴാം അദ്ധ്യായത്തിൽ വ
ന്നിട്ടുള്ളതിനുള്ള നന്തിയത്തത്തിന്റെ സഹൃദയ സ
മ്പാദിച്ചാൽ ഉറച്ചു. ആ മറ്റും ദർശനമെന്നുകാണുകയാൽ,
പ്രയുക്തകളിൽ സമ്പന്നൻ, നന്തിയത്തയും കഴുത്തുതേ
യും സ്ഥാപിച്ചതാണുള്ള ഗുഹിച്ചിട്ടുള്ളവൻ ആയിരുന്ന അ
ദ്ദേഹം അദ്ദേഹത്തിന്റെ ബുദ്ധിമുട്ടായ മറ്റേതെ മറ്റേതെ
മറ്റേതെ താമസിക്കുന്ന വൃദ്ധയായ വകാശമുടിയുടെ സമ്പ്രദാനം
കൊണ്ട് കഴിയില്ലെന്നു നിശ്ചയിച്ചു. മൃതനായ സേവകാ
വർത്തികളുടെ സംഗതിയിൽ സമാധിശാസ്ത്രങ്ങളും പരോഹിത
ഗതികളും ആ സാമ്രാജ്യകളുടെ വിശ്വസ്തതയ്ക്കു അവലംബിക്ക
ണമെന്നുള്ളതിനാൽ, സമുഹൃത്തുക്കളെ ശക്തനാദിപ്രദീപ്ത
യാൽ നിർവ്വഹണമെന്നു താമസിപ്പിക്കുക സഹജമല്ലല്ലോ. വൃദ്ധ
എന്നുള്ള കൃത്യസ്ഥാപനമുപരിയാലിപ്പാൻ നിർബന്ധിത
യായി പീഡയാണം ചെയ്യുന്നു എന്ന് ഹരിപഞ്ചാനനൻ സ്മര
ണയുണ്ടായ മാത്രയിൽ തന്നെ ആ വൃദ്ധയുടെ പ്രതിപുഷ്പണാ
യ കപ്പുറ്റാലും വരുത്തുന്നതിനുള്ള വിശ്വസ്തതയായ ചെ
റുകാടിത്താനെ കഴുത്തുതേയും യാത്രയാക്കുക കഴിച്ചു.

അപ്പോഴൊക്കെയും മറ്റേതെവന്നാകുന്നു. ആ ദൃശ്യ
നിൽ സമാധിച്ചുകൊണ്ട്, സന്തോഷമായ കപ്പുറ്റാൽ ഹരി
പഞ്ചാനനവാടകയെ പ്രാപിച്ചു. അന്നത്തെ സന്തോഷത്തിൽ
കപ്പുറ്റാൽ യോഗീശ്വരൻ നൽകിയ അമ്മളുറ്റാകൾ കൈ
രവേണനായ സുധാധനമഹാപാപാവിന്റെ പ്രഭാവമൊട്ടു
കൂടിയിരുന്നു. സന്തോഷമെന്നെയെ ബീജസമാക്കാനെ കപ്പു
റ്റാൽ, ദോഷകൃപാദികളായ ആചാര്യന്മാരുടെ ബുദ്ധിവി
ജ്ഞാനസമഗ്രതയാകൂടിയവൻ എന്നുപോലെ ആ ശൈ
ഖവായ സംവാദത്തിൽ വീണ്ടുംതേച്ചെ പ്രസ്താവന ചെയ്തു.

രാജ്യതന്ത്രവിദഗ്ദ്ധന്റെ ഉൽക്കടപ്രാഗത്ഭ്യത്താലുളള ഹരിപഞ്ചാനന്ദൻ ഉദ്യമത്തെ പ്രാപ്തമാക്കി. സകലപ്രാവിശ്യവേ
 ൽ സമസ്തകാര്യവിഷയമായ ഹരിപഞ്ചാനന്ദൻ ആ ദ്രുമ
 നന്യദ്യുദ്ധാനന്ദ സാമ്രാജ്യം അപരമായ യാമനയും പ്രാ
 ത്നനയും ചെയ്യപ്പെട്ടിരുന്നു. എന്നിട്ടും, ഹരിപഞ്ചാനന്ദൻ
 ദാരുണമായ ദുരൂഹമായ ദ്രുമനന്യദ്യുദ്ധാനന്ദൻ കൊണ്ട് ആ ദ്രുമൻ
 ദ്രുമസിദ്ധാന്തമായി നിശ്ചയിച്ചു. ദ്രുമപ്രാപ്തമായ മിഥ
 മഹാനന്യദ്യുദ്ധാനന്ദൻ സാമ്രാജ്യം വെട്ടിച്ച് അണയിക്കുകയും
 ഗുരുജനങ്ങളുടെ പ്രതിനിധിസ്ഥാനത്തിൽ ഹരിപഞ്ചാനന്ദൻ അ
 ദ്രുമനന്ദൻ ദ്രുമനന്യദ്യുദ്ധാനന്ദൻ നിന്നു വിചിത്രമായ ഒരു
 കല്പന നൽകുകയും ചെയ്തു. ഹരിപഞ്ചാനന്ദൻ കല്പനയുടെ സ
 ധാരണയായി ഉദ്യമിച്ചു. നേത്രങ്ങൾ രക്തദൃതികലനം
 ന്നു. ദാരുണ നിലയും പകർന്നു, വെട്ടുസ്സു വെട്ടുതമായി. ക
 രാശ്ചിത്രം തെളിഞ്ഞു. അദ്ദേഹത്തിന് ജന്മം എന്നു
 ഉദ്യമ കർമ്മമായി നിശ്ചയിച്ചു. സേനാനിപദത്തെ അവ
 ന്നായിച്ച്, കേവലം ദ്രുമനന്യദ്യുദ്ധാനന്ദൻ നിന്നു
 ന്നയാഗത്തിൽ നിന്നു ബഹിഷ്കരിച്ച്, “പ്രാപ്തിൽ ഉദ്യമം
 മഹാനന്യദ്യുദ്ധാനന്ദൻ വെട്ടുപെട്ടെന്നും നാഗ്വീര്യങ്ങളും- നാ
 പിൻ പുറത്തു വെട്ടുപെട്ടെന്നും— ഇന്നുവെട്ടുപെട്ടെന്നും
 ന്നെയും” എന്നുപോലെ സമസ്തമായി ഒരു വിളംബരം
 ആ അവസ്ഥയ്ക്കു ന്നും മറ്റും അറിയിച്ചായി പ്രസിദ്ധ
 മാക്കി. പുറത്തു നാമത്തെ ആസ്ഥാനമാക്കി കല്പനാർ
 സന്നദ്ധയായ, അപരമായതായ ആ മഹാനന്യദ്യുദ്ധാനന്ദൻ
 നാമത്തിലും സ്ഥാനത്തിലും താൻ കല്പിക്കുന്നതിനെ കേൾ
 ക്കാത്താൽ ‘കൊല്ലംസംഭവമെല്ല’ എന്ന് ഹരിപഞ്ചാനന്ദൻ
 യനായ ആത്മാകാൻ അടിച്ചെടുത്തു ചെയ്തു. തന്റെ യജ
 മാനത്തിനെ സേവിച്ച്, ഒട്ടവിധമായ ജനം അവരിൽ നിന്നു
 വാങ്ങി കണ്ടുസമാധാനം ചെയ്തു, ജന്മബന്ധം മോചിക്ക—എന്നാ
 ല്ലെന്ന മൂന്നുവരിയിൽ തന്റെ ജീവചരിത്രം ഒതുങ്ങാൻ കല്പ
 ന്നാർ നിശ്ചയിച്ചിരുന്നു. ഇതിനു വിധിയായി മറ്റും മറ്റും
 വും കൊണ്ട് നാമകളെയുംവിട്ട്—എല്ലാ പറ്റും കൈവിട്ട്, ഞ
 ന്നു പത്നീരാജകാവ്യത്തിലേക്കും ദൈവരാജവീരസാധനം അ
 മോഹനസാധനം അനുഷ്ഠിച്ചു. ഇതിനെക്കുറിച്ചും ജീവിതാനുഭവ

[illegible]

ൾക്കെട്ടി—നമ്മുടെ ഏതെങ്കിലും കൃഷിയിൽ നിന്ന് ഇതാ ഇക്കണമേമന്തൽ ബഹിഷ്കരിച്ചിരിക്കുന്നു. നിങ്ങളെ പോറ്റുന്ന നിയമനടപടി മോശി—നിങ്ങൾ ഇതിനും മേൽ നിന്ദാധാരാസമപരമായി, ഭിക്ഷാഭരണമുണ്ടായി തെളിയിച്ചിരിക്കുന്നു. ഗുഹസ്പദികളിൽ വീണുകൊണ്ടു പിടിച്ചിരിക്കുന്ന ഭിക്ഷുവനുപോലെയുള്ള നിവർത്തിപ്പിൻ! ശക്തികൾ ക്ഷയിക്കുമ്പോൾ, നിങ്ങളുടെ ജാതിഹീനതയ്ക്കു മേന്മയായ നാകസാമ്രാജ്യത്തെപ്പറ്റിയൊരു ഉറവിടമായി അന്യകാലകഥപ്രസംഗത്തെ അമർത്തിയിൽ! മരിക്കുമ്പോൾ അന്ത്യപ്രശ്നമായി—"

കുപ്പുശ്ശാരുടെ ചുരുക്കിയ അക്ഷാഭാവവും നിരന്ദശവും ഈ പ്രകാശത്തിൽ നന്നായി പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടു. അദ്ദേഹം പ്രകാശം തന്റെ നിവർത്തിച്ചു എന്നു സമാധാനപ്പെട്ട്, ധാരാളമായി വർത്തിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന കണ്ണുനീരിനെ അയാൾ തുടച്ചു. സകലവും കാലാധീനമെന്നു വിശ്വസിച്ചു, ഈ സ്ഥിതികളിൽ ഉത്തരജ്ഞാനത്തിൽ ഉൾപ്പെട്ടതെന്നു മോശമെന്നു സങ്കല്പിച്ചു, കപ്പന എന്തായാലും അതിനെ നിവർത്തിക്കുമെന്നു സത്യം ചെയ്തു. ഹൃദയകൊണ്ട് കുപ്പുശ്ശാർ കാഴ്ചശരണമായി അവിടേ നിൽക്കുകയും ചെയ്തു. എന്നാൽ ഹരിപഞ്ചാനനമന്ത്രം നൽകിയപ്പോൾ അദ്ദേഹം ഇംഗിതവും ത്രിപുരസ്കരിച്ചിരിക്കുകയുടെ യന്ത്രപ്രയത്നങ്ങൾ കൊണ്ടും ഏകീകരണത്തെ പ്രാപിച്ചിട്ടുള്ളത് ഇവിടെ ചുരുക്കത്തിൽ പ്രസ്താവിക്കുകയുണ്ടാകുന്നു. അദ്ദേഹം മകന്റെ അച്ഛൻ തന്നെ തായിരുന്നു. ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ ഉദ്യോഗവിധിയിൽ അദ്ദേഹവും ഗിരിസന്ദർശനമായുള്ള അദ്വൈതത്തെ പ്രദർശിപ്പിച്ചു.

ഇതരം ഒരു മഹാജ്ഞാനന്റെ പൂർവ്വഗാമിയെന്നുതന്നെ ഉള്ളു. ഇക്കഴിഞ്ഞ രംഗത്തിൽ യോഗീശ്വരന്റെ ചുരുക്കരണമുള്ള ഒരു വിശദം. കുപ്പുശ്ശാർ അദ്വൈതത്തിന്റെ സന്നിധിയിൽ നിന്നു മറഞ്ഞ ക്ഷണത്തിൽ, കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ അപഗ്രഹമന്തൽ മീനാക്ഷീപരിവ്രാജണത്തിൽ വീണ്ടും കാഴ്ചകെട്ടി, നിർബന്ധംകൊണ്ടു യോഗീശ്വരനെ ഇടക്കിറ്റിപ്പിച്ചിൽ ചെയ്തവരുന്ന ഉജ്ജ്വലിച്ച സാക്ഷാത്കാരത്തിൽ ഒരു അദ്വൈത പ്രസാദംകൊണ്ടും വഹിച്ചു, അടുത്ത മറിയൽനിന്ന്

ആകാശനൃത്യനായ രാജവെച്ചാലെ ഉദയംചെയ്തു. യോഗീ
 ശ്വപാന്റെ മുമ്പിൽ പ്രവേശിച്ച ഉടനെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ മുമ്പ
 ഈ കാണപ്പെട്ട ക്രാമയ ഭൂമിഗതമാക്കുവാൻ അതിനെ അട
 വിച്ചുനടപാലെ ചങ്ങച്ചവർ പാടുകാട്ടി ചാടി, പാടങ്ങൾ പ
 ളിച്ചു നിന്നിട്ട്, ഉഗ്രാകൃതിയിലുള്ള സന്യാസന്മാരും അനുജിച്ചു.
 ഇങ്ങനെയുള്ള വാഗ്ദാനം യോഗീശ്വപാന്റെ പാമാത്മ
 ബുദ്ധി ഏകദേശം തന്റെ അതുവരെ ഗ്രഹിച്ചതു നീക്കി
 ശേഷമെന്നും അപ്പോൾക്കു കോപശാസനങ്ങളിൽ നിന്നു്
 അലോചന ചെയ്തിരിക്കുന്നു എന്നും, എങ്കിലും ശിഷ്യനും ആ
 ശ്രീതന്മാരായ ചെന്നൽക്കന്മാരും അതോടൊപ്പമിന്നെയും മേയ്ക്കു
 വേണ്ടെന്നും, അതുവരെ അനുകാർപ്പാൻ ചെയ്തപ്പോൾ ഒരു മി
 ത്രാപ്രദോഷമുണ്ടായിരുന്നു കാരണവും ഗുഹ്യമായി തോന്നിക്കൊ
 ന്നു നിന്നു. തനിക്കു ദൈവദാലിയുടെ അനുജപുത്രങ്ങളെന്നു്
 ആ ബുദ്ധികൾ ഗ്രഹിച്ചിട്ടുള്ളതായി യോഗീശ്വപാൻ അറിയുക
 യും, അങ്ങനെ അയാൾ അറിഞ്ഞിട്ടുള്ളതിനെ അറിഞ്ഞതായി
 നയിച്ചു് അദ്ദേഹം ധാരാളം പ്രവർത്തിക്കുകയും ചെയ്തിട്ടുണ്ടു്.
 എന്നാൽ, കല്പശ്ലാഭോദങ്ങളായ അനന്തര സംഭാഷണത്തിൽ അ
 ങ്ങിയ പാമാത്മങ്ങൾ സൂക്ഷ്മമായി അയാൾ ശരിച്ചുവെങ്കിൽ,
 വിജയസമീപസ്ഥമായ തന്റെ ശ്രമങ്ങൾ നേടിക്കൊള്ളുമെ
 ന്നു് അദ്ദേഹം ഭയപ്പെട്ടു. ചന്ദ്രശാപനാദു മന്ത്രങ്ങൾ വിശദ
 ധർമ്മം അന്താരമനാ തുടങ്ങി, അദ്ദേഹനെയും തന്നെയും അ
 യാൾ ടുങ്ങണം ചെയ്തു നടക്കുന്നതായും യോഗീശ്വപാൻ അറിഞ്ഞി
 രുന്നു. താപസ്യത്തിൽ ഒട്ടും അനുരൂപമല്ലാത്ത വിവാഹ
 ദാരുണമായ ഉമ്മിണിപ്പിള്ള തന്റെ മേൽ ഞെരുക്കിക്കേറ്റ
 നതു്, തന്റെ വാസ്തവസ്ഥിതിയെ ഗ്രഹിച്ചിട്ടുള്ളതിനാൽ
 അയാൾക്കു തന്റെ മേൽ ദുഃഖമായ ഒരുപിടി കിടയിട്ടുണ്ടെന്നു
 ല്ലു ചെയ്തതിന്റെ ലക്ഷ്യമല്ലെന്നു എന്നും അദ്ദേഹം ശങ്കി
 ച്ചു. അതുകൊണ്ടു തന്റെയും കല്പശ്ലാഭനെയും അനന്തര പ
 രമഭാഷണത്തിൽ നിന്നു ഉമ്മിണിപ്പിള്ള എന്തെല്ലാം, എത്ര
 യോജ്യം, ശരിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നു കൈശരണത്തിൽ അറിയാനായി,
 'ഇ' ശബ്ദത്തോടുകൂടിച്ചു ശിശുവെന്നാൽ ഉമ്മിണിപ്പി
 ള്ളയുടെ വാവിന്റെ ഉദ്ദേശമെന്നെന്നു യോഗീശ്വപാൻ ചോ
 ട്തം ചെയ്തു. ഉമ്മിണിപ്പിള്ള തൊഴുതുപിടിച്ചു കൈകൾ വ

കൂടിയ നാസികന്മാരുടേയും മുമ്പാകെ ചവിട്ടിച്ചുകൊണ്ട്, “ഇപ്പോൾ നല്ല നല്ല സ്വാമി, ഇന്നാൾ വാഗ്ദാനം ചെയ്തതുപോലെ എന്തൊക്കെ ചെയ്താണെന്ന്” എന്ന് അയാൾക്കു മുമ്പാകെ ചവിട്ടിച്ചുകൊണ്ടു വന്നു. ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയെ ഉൾക്കൊണ്ടു വന്നു, അയാളെ തന്റെ ആത്മാവോടു ചേർത്തുകൊണ്ടു ‘ബ്രഹ്മാത്മം അഭിമാനത്തിന്റെ മനസ്സിൽ അടക്കി. എങ്കിലും വേദാന്തഗ്രന്ഥങ്ങൾ ധരിച്ചിട്ടില്ലാത്ത അയാൾക്കു അതിനെയും വശമെന്നു തന്നെ ഹസി ക്കുന്നതായിട്ടു് സാധ്യമുപാസനയ്ക്കു പുറപ്പെട്ടാൽ ഒരു യോഗ്യത ഉണ്ടല്ലോ!—“അപ്പോൾ നല്ലതല്ല! എഴുന്നള്ളി നീ ഇതാ!”

ഉമ്മിണി (താൻ സമർപ്പിക്കുന്നതാവശ്യം) “ചോടിപ്പറഞ്ഞാണല്ലോ! പൊതുസ്വാമി നിരന്തരം ഇതസ്വാമി സമർപ്പിക്കുന്നതാണെന്നു് ഇതെല്ലാം മുമ്പാകെ വന്നുവന്നുവന്നു എന്തൊക്കെ പറഞ്ഞാൽ! മനസ്സിലാക്കുന്നതായെ കിട്ടാൻ എളുപ്പമില്ല. മുമ്പാകെ വന്നു. സ്വാമി ക്ഷിപ്തം എന്നു ചൊല്ലുകയുള്ളിൽ ചോട്ടു തന്നാൽ മതി. മറ്റൊരു കാര്യം നല്ലതല്ലെന്ന് കിട്ടിയത്. കൊച്ചുമ്മിണിയും കൊച്ചുമ്മിണിയും തമ്മിൽ പലപ്പോഴും കൈകൾ കൈകൾ.”

പാശ്ചാത്യ മതത്തിനും സൂക്ഷ്മമായി പരസ്യം ധരിച്ചു ചെങ്കിട്ട. താൻ കല്പിച്ചാൽ ഗർഭിച്ചതിൽനിന്നു് ഇതവ സന്നിഹിതമാകട്ടെ മഹാത്മാവർ ചിട്ടി നിരവധിതംകോ ട്ടുപറഞ്ഞിട്ടുണ്ടെന്നും, താൻ മറ്റൊരു നിവാസികളും പൂർണ്ണമായിട്ടാണെന്നും ആ കൽമേൽ ധരിച്ചിരിക്കുന്നതായി ചോട്ടുപാൽ ഉൾക്കൊള്ളുന്നതിൽ,—എന്ന, ദിശമേ! പാശ്ചാത്യ—ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ കണ്ണിൽ കാലപാശം വീശിക്കൊടുത്തു. അന്തരംതന്നെയും മുമ്പാകെ നടത്തുവന്നു ചേർത്തുപാൽ പല പാടിയിട്ടില്ല. ഹിന്ദുക്കൾ ചവിട്ടിയൊരു പാശാലിൽ മുന്നായ നാസികന്മാർ പ്രവേശിച്ചതും ചെട്ടുപാശാൽ ചോട്ടുപാൽ ആ മരിക്കത്തു ഏകപദമുണ്ടാക്കി നല്ലതല്ലെന്ന് ചെട്ടു. അഭിമാനത്തിന്റെ മനസ്സിൽ ചെട്ടുപാശാൽ പാശാൽ ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയ്ക്കു്

അയാളുടെ അഭിപ്രായം സിദ്ധിച്ചുണ്ടായെന്ന് ഒരു സന്തുഷ്ടിയുണ്ടാക്കി. യോഗീശ്വരന്റെ ചിന്തിയും തുടർച്ചയും പ്രദക്ഷണവും അവസാനിച്ചപ്പോൾ ഉജ്ജിന്നിപ്പിള്ള അദ്ദേഹത്തിന്റെ മുന്നോട്ടുചെന്ന്—പാവനകർമ്മങ്ങളാലോ, പാവനബാങ്ങളാലോ - ബന്ധിക്കപ്പെട്ടിട്ടു. പന്നീടുണ്ടായ ചാഞ്ചേടം യോഗീശ്വരന്റെ ഭാഷയിൽ “ശംഗാ ശംഗാ!” എന്നു ആയിരുന്നു. ഉജ്ജിന്നിപ്പിള്ള സന്ത്രിനിസാധപസങ്ങൾ കൊണ്ടു യോഗീശ്വരന്റെ വിപുലപക്ഷസ്ഥലത്തിൽ ബാണുപുനീർ പ്രക്ഷേപിച്ചു. യോഗീശ്വരൻ “ഉനക്കുണ്ടാനപ്പാ, അത കൊച്ചുമിണി, ഉനക്കുതാൻ—നമളമുണ്ടാ മുടിയും. അപ്പാൽ വരുകറ പ്രഥമമുളളതെങ്കിലും, ഒന്നായ മാരകഗാത്രത്തെ അനക്കനകസമ്പുണ്ടാലെ നാമേ സാധിച്ചിട്ടുപോം. ബഹനത് ബഹദൂർ! ശാന്തമായിത്. ജഗദംബികയെ നല്ലായ് ഭജിക്കുക—സത്യാ!” എന്ന് ഉജ്ജിന്നിപ്പിള്ളയുടെ കണ്ണത്തിൽ ഗുഡമായി മന്ത്രിച്ചു. രാമചർമ്മാദാജാവിന്റെ പുണ്യാദിമയാൽ അതു ധൃതി സിദ്ധന്റെ കണ്ണങ്ങളിൽ പരിച്ചു. യോഗീശ്വരനോട് ആ സിദ്ധതയായിരുന്നതും കേശവപള്ളമുക്കുറിച്ച് ഭൃഗുവാദസൃഷ്ടികൊണ്ടു ശിഥിലമാക്കപ്പെട്ടതും ആയ ബന്ധം യോഗീശ്വരൻ അറിയാതെ പരിപൂർണ്ണമായി ബന്ധിക്കപ്പെട്ടിട്ടു.

... ..
 മിഥുനത്തിലുള്ള രവിസംക്രമം കഴിഞ്ഞു, കാലവർഷത്തിന്റെ ശക്തിയും ക്ഷയിച്ചിരിക്കുന്നു. ഈ കാലത്തിൽ അസുസ്ഥന്മാരായും വന്ധുക്കളുടെയും ഉപശാന്തതയോടു ചേരുന്നതാൽ അഭാജനീയമായിരിക്കുന്നു. രാജ്യഭരണനാഡികളുടെ കേന്ദ്രമായ വലിയ കൊട്ടാരത്തിലെ ‘പക്ഷാശ്വാസ’ എന്ന മന്ത്രിമണ്ഡലപരംഗം, കാലസ്ഥിതികൾക്കും നിശാഭാരമായ ആ സമയത്തിനും ശക്തമായുള്ള വിധത്തിൽ മാനോദ്ധ്യമാക്കപ്പെടുന്നു. അവിടത്തെ വെളുത്തുക്കിടപ്പുകളിലേയ്ക്ക് ആ സ്ഥലത്തെ പരിചാരക സാമാന്യത്തിന്റെ സദാചാരപ്രമാണങ്ങളും, അവരുടെ അധികാരമേരുന്നതായുള്ള ഗുഹവർത്താദികളും, ദ്വാസനാപ്രചാരായുള്ളകവനങ്ങളും, വികടങ്ങളായ അക്ഷരവസ്ഥങ്ങളും ചതുര, ഗർഭ, ചക്ര വടിവുകളിൽ എഴുതപ്പെട്ടിരിക്കുന്നവ, ആ സമയത്തിൽ ഇപ്പോഴുള്ളപ്പോലെ വസ്തുക്കളെ പരിചരിക്കൽ നവരാത്രം

കാലത്തു മാത്രം സിദ്ധമാകുന്ന സൗസ്ഥിസാന്നിധ്യവും ലഭിച്ചുതുടങ്ങിയിരുന്നില്ലെന്നു പ്രത്യക്ഷപ്പെടുന്നു. ആരണ്യപന്തിന്റെ ചുവതകൾ ഒരു ചിത്രശാലയുടേയും വർത്തമാനപ്പത്രത്തിന്റെയും സ്ഥാനവും ആശ്ചര്യകാമാർശവും വഹിക്കുന്നു. 'കരിക്കടി' കൊണ്ടുള്ള വേലനങ്ങളിൽ വിദഗ്ദ്ധന്മാരായവരുടെ പിടിച്ചിൽ ചിത്രകാമകശൈലിയാൽ ചിത്രപ്പെട്ട ഗുരുവുമായ ക്ഷാദി ഗുരുക്കളാടു കൂടി, ഗ്രാമത്തു പ്രാപിക്കാവുന്ന പൊതുവധിയുടെ ദൃഷ്ടാന്തങ്ങളായി അനവധി 'കാകുതപാല'ങ്ങളും ആ സ്ഥലത്തെ "അ"കാരാദ്യമായുള്ള പക്ഷപ്പ്രാവണ്യം ശക്തിമാരാക്കുന്നു. ആ മണ്ഡപം മശകമേണപിപീലികാദികോടികളുടെ വസതികൊണ്ടു ചെറിയ തോരിപ്പുള്ള ഒരു ബ്രഹ്മാണസാധായി ലസിക്കുന്നു. അവിടുവിടെ വിരിക്കപ്പെട്ടിട്ടും, വക്കിലെ കെട്ടുകൾ പൊടിച്ച് താഴ്ന്നുവെട്ടി സാധനങ്ങൾ ഉള്ളിൽ സംഗ്രഹിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നവയുമായ മെത്തപ്പായ്, തട്ടുക്കു എന്നിവകളും, ഉയർന്ന പടിക്കാരുടെ വിയപ്പുകൊണ്ടു മെഴുകി കരുത്താളിയുടെ നിറം വഹിക്കുന്ന മാതപലകകളും, ഓരോ രായസക്കാരുടേയും മുമ്പിൽ വിടുത്തിയിട്ടിട്ടുള്ള ഓലച്ചുരുണകളും, അവരിൽ കൃത്യനിർമ്മാണയുദ്ധങ്ങളുടെ നാരായണകൾ പുതിയ കാലകളുടെമേൽ ദൂതന്മാരും ചെമ്പുന്ന കിരീടകിരീടവും, ആ സ്ഥലത്തിന്റെ പ്രാചീനതാഹ്വിയെ അവാചനമായി പ്രകാശിപ്പിക്കുന്നു. അപ്പുറത്തു കത്തിക്കപ്പെട്ട മാംബിവിളക്കുകൾ അവിടുത്തെ ഇതരസാമഗ്രികളോടു അതിശയമായി യോജിച്ച് ഈ സന്ദർഭത്തിന്റെ പ്രഭാവത്തെ സംപൂർണ്ണമാക്കുന്നു. സംഭവങ്ങളായി ചേർന്ന ദീപപ്രദക്ഷിണം ചെമ്പുന്ന മശകമേടികളുടെ മശകഗാനാവസ്ഥയിലും പ്രേമാധിക്യപൂർവ്വമുള്ള ചിന്തനങ്ങളിലും പതിച്ചിരിക്കുന്ന പിള്ളമാർ "ഹയ്"യ്" വിളിച്ചുകൊണ്ടു മർദ്ദങ്ങളാൽ വേലക്കൊണ്ടു. ഗതനമാവിതായ ആ ബാൽസുവാദൃസംഭവത്തിന്റെ വലിയ അമ്പരന്നപോലെ പടിക്കാരുള്ള ഒരു ഇടത്തറിയിൽ പ്രവേശിച്ചിരിക്കുന്ന സന്ധിപ്രവാണിയുടെ "ഗാമോമ" ജപം മാത്രം ശ്രദ്ധയോടെ ശ്രവിക്കുന്നു. കേരവർകളെക്കുറിച്ചു കാരാഗ്രഹത്തിൽപ്പെട്ട കേരവേദിയുടെ അപരനെന്നു മണ്ഡപം ചെമ്പു മറ്റുത്തത്തിന്റെ ദോഷത്തെ ഇതാലെ നേരിട്ട അന

മരൊത്തൻ—“നാരായണകൊലച്ച കഥ പുറത്തുവിട്ടു മിറ്റാ—അതുകൊണ്ട്—ഫലശ്രദ്ധയും കഥപറയുന്നവർ തന്നെപറവിൻ!”

മരൊത്തൻ—“ചെവിത്തെയ്യും മോന്തായത്തിൽ വ ചേച്ച് വയറിപ്പാടിത്തള്ളുന്നവനിനക്ക്, നാരായണ നദിതാ ട്? കൊലച്ചതാണ്? അങ്ങനാ, പൂവടനാ? എന്നൊക്കെ കേൾപ്പാനിടനാ. വഴങ്ങണിവടനത്ത് ഓരമണ്ണ്!”

ഉമ്മി—“നദിവന്റെ വായ്പയൊ അതും ശിഷ്ടവും വിഴങ്ങേണ്ടത്?”

കവിചിത്തൻ—“കവച്ചാരെന്ന് കൊന്നാമെന്ന്?—
തിരുൾ പ്രയോഗം റോകം ജയിച്ചുള്ള
തകുപ്പട പച്ചകുപ്പുകിടന്നത്
നായ്കതെയ്യനെ മൈക്കസ്സുപാടിയും
ശിങ്കികളിക്കുമ ശങ്കാവണ്ടൊട്ടിമേ.”

വികുൻ—“സദാസൈദാഹേ! പൊന്നിൻകുടികളെ അക്കു് ആരു നേട്ടിച്ചു് ഓ പൈരും വച്ചു ചോട്ടത്തിൽ ഉമ്മിണിപ്പിള്ള ആശാൻ ഉത്തരം പറയട്ടെ.”

ഉമ്മി—“നരിച്ചു നന്തിയതെ യജമാനൻ, പററിയത്ത്—അതുപറഞ്ഞ്, പഴി ഞാൻ ഏൽക്കണോ?

കവി—“ചിത്താപ്പുത്തത്തിൽ
പെറ്റൊറ്റന്തപെരുങ്കുണക്കൻ—
മാറില്ലാച്ചെറമ്പാനും
തോറുമവൻ വാശമിലേ—
പത്തിനിയാൾ തന്യെവണ്ണ്
പതുകിട്ടുവാൻ പടിഞ്ഞാറേ—”

പാതാമുദയദിവസത്തിലെ ജനനാത്തയും, ഗണേശശാസ്ത്ര വൈദഗ്ദ്ധ്യത്തെയും, സുഖമായി കഴിയുന്ന നിരവധിയിലേയും, മീനാക്ഷിയായുണ്ടായ സാമന്തനായയും സൂചിപ്പിച്ചു കേശവ പിള്ളയെ അസൂിച്ച ഈ ഗാനത്താക്കട്ടെ സദസ്സർ “ബാലകാ കവചത്തെ ഓ” എന്നു ച.പർ—“നല്ലസുടച്ചു വെട്ടാക്കുകി ചകൻ!” എന്നും ചോദിച്ചു.

കവി—“കണ്ടാൽനല്ലവന്നിനും കേളിയുളവാതിനും ഉണ്ടാകുമല്ലോ മധുവാനികൾക്കെന്നാൽ, എന്നയുടയാ വാഴെ കവിരാട്ടി പറഞ്ഞിരിക്കുന്നത്? ഉജിണിപ്പിച്ചു അശാനേ! എവിടേ ഒരു പുറത്തുപുറത്തേക്ക് തന്നെ.”

ഉജി—“താമരമാ, നൂറുവർഷംതന്നെ—എന്തെല്ലാം പോയി, ഒരു പഴംതന്നെ, ഒരു പെണ്ണിനെപ്പോലെയല്ല, ഒരു കൊല്ലപ്പുളിയെപ്പോലെയല്ല, ഒരു പൊന്നെണ്ണയെപ്പോലെയല്ല, ഒരു വാങ്ങിയെപ്പോലെയല്ല, എന്നും വാങ്ങിയെപ്പോലെയല്ല, കൊടുക്കൽതന്നെ നൽകിയും മാറി, ‘തെറ്റാ വിരുദ്ധം’ എന്നു ചൊല്ലിക്കൊള്ളൂ. അപ്പോൾതന്നെ പൊന്നു പൊന്നായിത്തീർന്നു പട്ടാപട്ടായിത്തീർന്നു.”

ബ്രഹ്മാനുജികൾക്കു കേട്ടു വന്നിട്ടുള്ളത കേൾവേണ്ടിയും കേൾക്കേണ്ടിയും, വാക്കുസന്ദർഭംതന്നെയും മറ്റും ഉള്ളതാണെന്നുള്ളതു ചില ആശങ്കകൾക്കു വെളിച്ചം വരുത്തുന്ന പാശ്ചാത്യ അധ്വൈതംകൊണ്ടു് അതിദൃഷ്ടമാണി. അന്നുണ്ടായിട്ടുള്ള അധ്വൈതം മകളിൽ ആ കേൾക്കുന്നതുമായും പ്രതി പ്രതിപാദ്യമാകാൻ ആ യുവാവിന്റെ കണ്ണുനീർത്താഴ്ന്നു. കേൾവേണ്ടിയുടെ ഭാവംകൊണ്ടു് ഉജിണിപ്പിച്ചതും പ്രദിക്കാൻ ഉദ്ദേശം വെച്ചിട്ടില്ല. ആ ഉദ്ദേശംകൊണ്ടു് ഉജിണിപ്പിച്ച അതിനീ ചൊല്ലിയ അധ്വൈതംകൾ കേൾവേണ്ടിയുടെ ശിഷ്യൻ പ്രതിപാദ്യമാണെന്നു. ആശങ്കകൾക്കു് പൊടിപ്പിച്ചിട്ടില്ല. അവിടേയും, അവിടേയും എന്നീവിധത്തിലാണെന്നു് പ്രസംഗിക്കേണ്ടതല്ലെന്നു ഉദ്ദേശം ഉജിണിപ്പിച്ചതും വിദഗ്ദ്ധനായ സാമ്പ്രദായിക ബ്രാഹ്മണി. “കാലം മാറ്റിക്കൊണ്ടു് നമ്മുടെ നമ്മുടെ നമ്മുടെ ചൊല്ലു് വെക്കേണ്ടതല്ലെന്നു് ഉജിണിപ്പിച്ചതും കേൾവേണ്ടിയുടെ ശിഷ്യൻ.”

കേൾവേണ്ടിയുടെ ആശങ്കകൾക്കു് മധുവാനികൾക്കു് ഉണ്ടെന്നു് പ്രതിപാദ്യമാണെന്നു് ഉജിണി

മരൊത്തൻ—“നായംകൊല്ല കഥ പുറത്തുളളി
മില്ലാ—അതുകേൾ—ഫലശ്രുതിയും കഥപറയുന്നവർ
തന്നെപറവിൻ!”

മരൊത്തൻ—“കവിയിന്നെയും മോന്നായത്തിൽ വ
ച്ചേച്ച് വയറാപ്പാടിനുള്ളതുവനിതൻ, നായം നദിതാ
ൻ? കൊല്ലമെന്ത്? അപ്പാടനാ, പൂവടനാ? എന്നൊക്കെ
ക്കേൾപ്പാനിടനാൽ, വിഴുങ്ങണിവാനത് ഞാനല്ല!”

ഉമ്മി—“നടവന്റെ വാമ്പുറയാ അതും ശിഷ്ടവും വിഴു
ങ്ങേണ്ടത്?”

കവിയിതൻ—“കല്ലൊരൊന്നു കൊന്നാക്കേണ്ടത്?—
ശിങ്കരപ്രദയാടനാകം ഖയിച്ചുള്ള
തെപ്പുഴക്കല്ലുകുപ്പുകിടിനാൽ
നായംകുതവയന മൈക്കുസ്സുപാലിയും
ശിങ്കികളിക്കടമ ശങ്കവണ്ടൊട്ടിമേ.”

വികുന്തൻ—“സഭാസെട്ടാമോടേ! പൊന്നിൻകുടളിക്കു
ന്നുൾ” അത നേടിച്ച് ഈ പൊം വച്ചു മോഴ്ത്തിൽ ഉ
മ്മിണിപ്പിള്ള ആശാൻ ഉത്താം പറയട്ടേ.”

ഉമ്മി—“നേരിച്ചു നന്നിയത്തെ യജമാനൻ, പററിയത്
—അതുപറഞ്ഞു, പഴിയാൻ എൽക്കണോ?

കവി—“ ചിത്തിപ്പുത്തത്തിൽ
പെറെറ്റനപെരുങ്കണക്കൻ—
മാറില്ലാച്ചെമ്പൊന്നും
തോറുമവൻ വാശേലിലേ—
പത്തിനിയാർ നന്യെവണ്ണ്
പതികുട്ടിയാർ പടിഞ്ഞിലേ—”

പത്താമുദയദിവസത്തിലെ ജനനായയും, ഗണിശശാസ്ത്ര
വൈദഗ്ദ്ധ്യത്തെയും, സുഖമായി കഴിച്ചുന നിശ്ചയത്തിലേയും,
മീനാക്ഷിയമ്മയുടെയും സാഹസനായയും സൂചിപ്പിച്ച കേരവ
പിള്ളയെ ബോധിച്ച ഈ ഗാനങ്ങൾക്കു സദസ്സർ “ബാലോ
കുലക്കത്താം” എന്നും ചുരുക്കം—“യല്ലശ്ശാപ്പുറം വാർട്ടാപ്പാ കി
ച്ചകൻ!” എന്നും മോഹിപ്പിച്ചു.

കവി—“കണ്ടാൽനല്ലവനിലും കേഴിയുള്ളവനിലും ഉണ്ടാകുമല്ലോ മധുവാണികൾക്കുനാഗം’, എന്നല്ലയോ നമ്മുടെ കവിരാഴി പറഞ്ഞിരിക്കുന്നത്? ഉമ്മിണിപ്പിള്ള ആശാനേ! എനിക്കും ഒരു പുരാണ പുസ്തകം തന്നെ.”

ഉമ്മി—“നാമെടാ, ആറുവടംതാമം—എൻറപ്പണം പോയി, ഒരു പടിക്കൊന്നും, ഒരു പെണ്ണിനെമോഷ്ടിച്ചു, ഒരു കൊലപ്പുള്ളിയെവിട്ടു, ഒരു പൊന്നുകുല കൈയ്യിലിയും വാങ്ങിച്ചു, എന്നും വാലായ്കയുംകൊണ്ടു, കൊടാത്തിൽവന്നു പലകയും ചാടി, ‘നെടുമാ തിരുമകാ’ എന്നു ബ്രഹ്മിണിയിൽ. അപ്പാർത്താമ പട്ടിലും പടങ്ങുവാവിതളുകും പടല പടലയായി.”

ബ്രഹ്മഹൃദയാദികൾ കേട്ടു തട്ടുവിട്ടിരുന്ന കേശവപിള്ളയുടെ കണ്ണുങ്ങൾക്കു്, ദാസരസനാനുസാരിയായി മഹാത്മാവായ ഉമ്മിണിത്താൻ തന്നെക്കണ്ടു ചില ആലോചനകൾ ചെയ്തു വാറുളളതിനെ പാശ്വരായി അപഹസനംചെയ്തു് അതിദുസ്സഹമായി. അന്നുണ്ടായിട്ടുള്ള അമ്പാനങ്ങളുടെ മുകളിൽ ആ കൈക്കൊണ്ടതെയും കൂടി ചുമത്തപ്പെട്ടപ്പോൾ ആ യുവാവിന്റെ ക്ഷമാസ്ഥിവാസം തകന്നു. കേശവപിള്ളയുടെ ഭാവമേദംകണ്ടു് ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയും കൂടുകാക്കും ഉന്മേഷം വർത്തിച്ചു. ആ ഉന്മാദവഹരിക്കലിനനായ ഉമ്മിണിപ്പിള്ള അതിനീ ചമയ ചില അസൂയാർക്കകൾ കേശവപിള്ളയുടെ ശിരസ്സിൽ പുഷ്പാഞ്ജലിചെയ്തു. ആക്ഷേപസംഹാരാർ പൊടിയിരിച്ചു. അവിവേകം, അപമർദ്ദം എന്നീലക്ഷണങ്ങൾകൊണ്ടു് പ്രസംഗങ്ങൾക്കുണ്ടാവുന്ന ഉദ്ബിത ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ വീരസേനങ്ങളെ സദസ്യർക്കു് ഞായുമാക്കി. “കാലം മലർത്തിക്കിടക്കുമ്പോൾ നാക്കു നന്നുപാനം ചത്താൽ പുറകൊൾവാന്നു ആളിപ്പാത്ത ഞായുനന്നുന്നതാറെ കഴിച്ചുടേൻ മമ്മിക്കല്ലന്മാരില്ലാത്ത കാലമായല്ലോ. ആണങ്ങളുണ്ടായിരുന്നെല്ലാം മരണാടത്തി, കണ്ടടമല്ലാം കണ്ടുപൻകാണിയായി, വെടിക്കൊന്നു്—”

കേശവപിള്ള ആ കണ്ഠിതസംഹാരാദു മറുപടി പറയേണ്ടെന്നുളള ദൃഢനിശ്ചയത്താലു കൂടി ഇരുന്നിരുന്നു. ഉമ്മിണി

പ്പിച്ചയുടെ കാര്യം വിശദമായി വിവരിച്ചു. “മമ്മിക്കുട്ടിയുടെ മരണത്തെക്കുറിച്ച്. ഇവിടെ വിവരം ഇപ്പോഴും കാണാം. ആര്, ആരെ, കഴിച്ചുതന്നു എന്നും, വഴിയേകാണാം—”

ഈ കോപപ്രവണതയോടൊത്ത് ഉള്ളിലെ കാലുബ്രാറ്റിയോസ് തകരാറു ശിശുവിൽ കൈയെത്തിക്കുകയാൽ, പണ്ടു മുറിവേററാകുമെന്നു ഭയപ്പെട്ടു, കോപപരിവൃത്തം ചെയ്യുന്ന ധർമ്മത്തിന് അതിനെ ശാശ്വതപാപമായി വരിച്ചിരിക്കുന്നതിനെയെങ്കിലും കേൾപ്പിച്ചു. തിളച്ചുപൊങ്ങിയ കോപത്തെ അമർത്തി, തന്റെ ഉക്തികളുടെ അനന്തരചിന്തയോടും ആപൽഗർഭത്തെയും അനുസ്മരിച്ചു കേൾപ്പിച്ചു: അടുത്ത വാക്കിൽ ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയോടു കൂടാതെ മറ്റൊരു കോപത്തെ അയാൾ ഒരുങ്ങി. എന്നാൽ “ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയോടൊത്ത്! ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയോടൊത്ത്! തലപോയി! കഴുത്തുപാക്ക!” എന്നിങ്ങനെ പലവിധം നന്നും, പുറപ്പെട്ട പലവിധമായ ആക്ഷേപം “വൃത്രാശിപത്രത്തെക്കൊന്നു” എന്നു ചില സൂചകവാക്യങ്ങളും കേൾക്കുകയാൽ, അയാൾ അവിടെനിന്നു മിങ്ങിക്കൊണ്ടു. ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയെ ഹനിച്ചുകൊണ്ടുവന്നു കേൾപ്പിച്ച ശബ്ദം മെല്ലെതായി സദസ്സർ “അസോ അസോ” ചോദിച്ചു. ആ സംഗതിയെ അതിയായി വർദ്ധിച്ച ഒരു സങ്കടം മഹാഭാരതം ധരിപ്പിച്ചാൽ നമ്മൾ എഴുതി എല്ലാവരും വായിച്ചുകേൾപ്പിച്ചു, ഉമ്മിണിപ്പിള്ള മടിയിൽ തിരുകി. സങ്കടസമുദയത്തിന് മുമ്പുതന്നെ രാജാവാന്മാർ ആ വൃത്താന്തത്തെ മഹാഭാരതം വിവരിച്ചിരുന്നു.

തന്റെ പാദങ്ങൾ ദൃഷ്ടിശാലമായ നഗ്നതയോടെ വേഗത്തിൽ ഉമ്മിണിപ്പിള്ള ഓടി, തന്നിക്കുണ്ടായിരിക്കുന്ന ഭയത്തെയും സങ്കടത്തെയും ഹരിപഞ്ചാനനസദസ്സിൽ, അദ്ദേഹത്തിന്റെ പാദങ്ങളിൽ സമർപ്പിച്ചു. അയാളെ ആ സമയത്തും, വലിയ സംഭാവനയോടെ, കണ്ടപ്പോൾ യോഗീശ്വരൻ സദസ്സു ആവസാനിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നതായാണു കേൾക്കപ്പെട്ടത്. ഉമ്മിണിപ്പിള്ള എന്ന നാമത്തിന്റെ ഉച്ചാരണശോഭയാലും കൊണ്ടും അക്കാലങ്ങളിൽ ഹരിപഞ്ചാനനമഹാദശമം ഉന്മു

ഹം ചെയ്യപ്പെടുമായിരുന്നു. ആ ദേവനായാത്രം ഹരിപഞ്ചാനനസിദ്ധനായ മഹാനേയും അദ്ദേഹത്തിന്റെ യജ്ഞത്തെയും അറക്കണംകൊണ്ടു ഭജിക്കാൻ ശക്തിസിദ്ധിച്ചിരുന്നു. അത്ര പാമശക്തിന്റെ പാപശ്ചുകാണത്തെ ഗ്രഹിച്ചപ്പോൾ ഹരിപഞ്ചാനനസമചിന്താഗ്രസരൻ കേശവപിള്ളയുടെ യൗവനാഹംകൃതികൊണ്ടുള്ള അന്ധവൃത്തികളെ സ്വശിഷ്യന്മാർ ക്ഷമിച്ചു, തന്റെ ഉപദേശമാഹാത്മ്യത്തെ പ്രദർശിപ്പിക്കണമെന്നും മറ്റും സന്നിഹിതായിരുന്ന വിദ്യാലയനങ്ങൾ കേൾക്കുമാറു പ്രസംഗംചെയ്തു, ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ നക്കൽ സങ്കടത്തെ വായിച്ചു കേട്ടു യോഗ്ഗ്രഹൻ അതിനെ ദുഃഖമായ ഒരു സമയത്തു നിക്ഷിപ്തമാകുവണ്ണം വലിച്ചെറിഞ്ഞു. യോഗ്ഗ്രഹൻ തന്റെ ഭക്തസംഘത്തെ പത്തുമണിയോടുകൂടി പിരിച്ചയച്ചു. അനന്തരം കുടിപകേസരിയായ ഗുരുവണ്ണം ചിലകേസരിയായ ശിഷ്യന്മാരും തമ്മിൽ അഭിനയമാത്രമായുണ്ടായ സംഭാഷണം, മനസ്സുവലിച്ച് ഉദ്വേഗമായുള്ള മഹാപാതകസാക്ഷ്യത്തെയും സങ്കടം ചെയ്തു, സാസകലയാക്കിത്തീർന്നു, അതിനു ഉപയുക്തമായ ഒരു ദൗർഗന്ധിന്റെ ഞൊഡീകൊണ്ടും, അതിന്റെ പ്രായാഗാഃഭവം തന്നെ ആയി പഠിപ്പിച്ചു. ഹരിപഞ്ചാനനഭാഷാചാർട്ടർ ചോദിക്കുന്നു:—“അരെ! നമ്മളുടെ ശ്രദ്ധയോടും യാതൊരു സ്ഥിതിയെയും അപകടം പെറ്റുകൊണ്ടു വലയാപ്രവേശനം നമ്മു സംഭവത്തിലിരിക്കേ.”

ശിഷ്യൻ—“അല്ലയോ സ്വാമിൻ! പ്രസീദ! ഈ അഗതിയെ യോഗദണ്ഡനിപാതന്മാൽ ശിക്ഷിക്കരുത്.”

ആചാർ്യൻ—“യജ്ഞത്തെ ഭജനം ചെയ്തുട്ടേ അഭാമാതകൻ!”

ശിഷ്യൻ—(സംശയം തന്നെക്കുറിച്ചല്ലെന്നു ധൈര്യമുണ്ടായി) “സ്വാമി കണ്ണുതുറന്നാൽ പൊടികുറിച്ചായി പറഞ്ഞുപോവല്ലയൊ? തടിക്കളയണം—ചെവിയിൽ ചെവി അറിയാത്ത.”

ആചാർ്യൻ—“എന്നല്ല? വിശദമാകരുതല്ല—”

ശിഷ്യൻ—“‘തവജ്ഞാപ’ എന്നുള്ള ന്യായമില്ലയൊ? കാലം.”

ആചാർ്യൻ—“നല്ലായ് നിനവെക്കൊണ്ടു പേരേതാ?”

ശിഷ്യൻ—“ഇപ്പോഴുകിൽ ഇപ്പോൾ. അദ്ധോമിപ്പാനെന്ത്? ഖേദമെന്നു നമ്മുടെ ഏതുതന്നെചെയ്തുകൂടാ?”

ഹരിപഞ്ചാനനാചാര്യർ തന്റെ ശിഷ്യൻ ഉപദേശിച്ചു വന്നുണ്ടാവാം എന്നു “മോസ്തു” എന്നു നമുക്കറിയില്ല, അയാളെ യാത്രയാക്കി. തന്റെ ഗുരുവുടനീളം യോഗീശ്വരൻ പൈശാചികം കൊണ്ടു കേശവപിള്ളയുടെ നിഗ്രഹം കഴിയുമെന്നും, അപ്പാർത്ഥനിക്കു നീക്കപ്പെട്ടു നിശ്ചയമായി കിട്ടുമെന്നും, അനന്തം കൊച്ചുപിള്ളിത്തയുടെ പഠിപ്പായനം അപരമായി ആവോഷിക്കുമെന്നും സന്തോഷിച്ചുകൊണ്ട്, ഉച്ചിന്നിപ്പിള്ളി ഇപ്പോഴുള്ള “മോസ്തു” ഇടവഴിയിൽ കൂടി പടിഞ്ഞാറേത്താഴ്വരയിൽ എത്തി. അപ്പാർത്ഥം കാലതാമസംകൊണ്ട്, ഉച്ചിന്നിത്താമരകാണുന്നതിനായി പുറപ്പെട്ടിരുന്ന കേശവപിള്ളയുമായി അയാൾ കൂടിച്ചേർന്നു. ഉച്ചിന്നിപ്പിള്ളി ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ നിശ്ചയത്തെ സ്മരിച്ചുണ്ടായ ധൈര്യംകൊണ്ട്, ആ യുവാവിനെ ആ സന്ദർശനത്തിലും അധീഷ്ഠിച്ചിരുന്നു. കേശവപിള്ള മിണ്ടാതെ തിരിഞ്ഞുനിന്നു. “കൈവസ്ത്രം വെട്ടിക്കളിച്ച് അതു, മണ്ഡിതമാക്കുക കഴിഞ്ഞു. നല്ല ഇടം—ആ കാശംപോലും സാക്ഷിയില്ല. മേന്മയും തനിക്കുസഹായം” എന്ന് ഉച്ചിന്നിപ്പിള്ളി ജ്വലിതമായി അടിച്ചപ്പോൾ, കേശവപിള്ള “ഇങ്ങനെയൊന്നും ചെയ്യരുത്. നമുക്കുണ്ടു. തോർത്തിട്ടു പോകുകയാണ്” എന്ന് അതിശയത്തോടെ കയ്യടക്കി ഉണ്ടാകുന്നതല്ല കയ്യടക്കുകയല്ല പഠിക്കുക. “തന്റെ അപ്പന്റെ വഴിയെഴുതി” എന്നു പറഞ്ഞുകൊണ്ട് കേശവപിള്ളയെ പിടിക്കുന്നതിനായി തപാൽക്കുറിപ്പിൽ ഉച്ചിന്നിപ്പിള്ളി അടുത്തുകയും “നിന്നെ കണ്ടതോർ പഠിപ്പിച്ചു—തപാൽക്കുറിപ്പ് വീശി,” എന്നു പറഞ്ഞു. ആ യുവാവിന്റെ പുറകുതൊഴുതിപ്പിടിച്ചു മുമ്പോട്ടു തള്ളുകയും ചെയ്തു. നിറച്ചിരിക്കാത്ത ഈ സമ്മാനത്തിനു പ്രതിസംഭാവനയായി കേശവപിള്ള തിരിഞ്ഞു നിന്നു ഗണ്യമായി കൊടുത്ത ഒരു പ്രഹാരം, ആകാശത്തിൽ സ്വതന്ത്രയുള്ള നക്ഷത്രങ്ങളുടെ സംഘടനയെ, കാലാകാശമുതൽ അവ മറഞ്ഞിരുന്ന ദിവസങ്ങളുടെ സംഘടനകൊണ്ടു ഗുണിച്ചാൽ കിട്ടുന്നവയെക്കാൾ ഉൾപ്പെട്ടു പോലെ ഉച്ചിന്നിപ്പിള്ളിത്തയ്ക്ക് ആ ഇടംകൂടി കിട്ടി. ഉച്ചിന്നിപ്പിള്ളിത്തയുടെ പാപം ചായുന്നതിനിടയിൽ, അയാളെ സഹായിച്ചവരായി കേശവപിള്ളയെക്കൊണ്ട് ആ നിന്ദാവിഗ്രഹം

വധഭയത്തോടു കൂടി, സിംഹത്തെ പ്രാപ്തം കേൾവവിള
 യുടെനഷ്ടമെന്നാകുകയും ചെയ്തു. പാശ്ചാത്യർ പരകയാണെങ്കിൽ ആ
 പ്രകൃതി നാശകരമായ ശാസനാശമായി ഉത്തരം പറയാൻ
 കേൾവവിളയ്ക്കു സാധിക്കുന്നതല്ലായിരുന്നു. ആ ദാഹനായ
 നാശകന്റെ ഹസ്തം കേൾവവിളയെപ്പറ്റി എങ്കിൽ, രാജ
 കേൾവദാസ് എന്ന നാമധേയം ചരിത്രകാശത്തിൽ ഉദയം
 ചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്നു. ശ്രീപത്മനാഭന്റെ സങ്കേതസ്ഥലത്തുവെ
 ല്ലുണ്ടായിരുന്ന കേൾവവിളയുടെ അയാളെ വരുത്താതെ
 രക്ഷിപ്പാൻ ശ്രീപത്മനാഭനിയുടേതായപോലെ ശിശുക്കൾ
 നായ ഒരു പുരുഷൻ കേൾവവിളയുടെയും നാലുപുരുഷന്റെ
 യും ഇടയ്ക്കു ചാടി വെളിയെ പ്രയത്നമായ ഹസ്തത്തെ സ്വ
 ഹസ്തത്തിൽ ബന്ധിച്ചു. ഇതിനിടയിൽ ഉച്ചിണിപ്പിള്ളയും
 ഒറ്റം കറുത്താതെ കേൾവവിളയെ ചൊല്ലു നിറുത്തി, അവർ
 തമ്മിൽ ഒരു ദാഹപ്രയത്നം തുടങ്ങി മുറുക്കുന്നതിലായി. ഉച്ചിണി
 പ്പിള്ള “മുറുക്കുന്നതാ”യുടെ വീഴ്ചയ്ക്കും കൈവിട്ട് “എ
 ന്നാമോ! ധാരാളമായിട്ടേ!” എന്നു ചില വിളികൾ ഉ
 ളിച്ചു. കേൾവവിളയുടെ യുദ്ധസാമർത്ഥ്യം കണ്ടു സി
 ക്കുന്നതിന് അയാളുടെ സുനിപാകനായ മാമാവേലിന്റെ ഉ
 സ്തിഷ്ഠയുടെ താമസസ്ഥലത്തുനിന്നും, അബ്ദുരഹ്മാനായ
 ഒരു ദ്രുതമായി മുന്നേറുന്നവൻ അവിടെ എത്തി. കാക്കകളിൽ
 കല്ലെറിഞ്ഞാലുണ്ടാകുന്ന ബഹുദോഷമുണ്ടായിട്ടുണ്ടെന്ന് ചോ
 ള്ളാ ചെയ്യുന്നതിനിടയിൽ, യുദ്ധസാമർത്ഥ്യത്തിൽ ഹൈദർലാൻ
 പോലും തന്നോടു തോൽക്കുമെന്നു ശബ്ദിച്ചിരുന്ന നിഷാദാകാ
 രൻ പ്രഥമമായി ഒരു വിദ്യുദ്ധബലന്റെ കാമ്പസനത്തിൽ
 അകപ്പെട്ടപ്പോൾ, ആ ഇടയിനിടയിൽനിന്നു പ്രതിയോധിയെ
 സൂക്ഷിച്ചുനോക്കി. ഞ്ഞാപതഗാത്രനെ അയാൾ അപ്പോൾ
 ശബ്ദിച്ചിരുന്ന വേഷത്തിലും നിഷാദവേഷൻ മനസ്സിലാക്കി,
 ഹിന്ദുസ്ഥാനിയിൽ ഹസ്തമാലനത്തെ അപകർഷിച്ചു. നി
 ഷാദൻ പക്ഷേ പ്രയാഗിയെപ്പോലെയായിരുന്ന അപകർഷിൽ ഒന്നി
 നേയും ചെയ്യുവാതെ അയാളുടെ കൈകളെ പ്രതിയോധി
 തന്റെ പിടിയിൽ നിന്നു വിട്ടു. ഇതിനിടയിൽ ബാലനാകെകാ
 ണ് ഉത്സാഹമായി ധാരാളമായി ഉച്ചിണിപ്പിള്ള കേ
 ശ്വവിളയെ ചൊല്ലിന്റെ അകറ്റലിൽ അവിടെ ശബ്ദം

പിക്കപ്പെട്ടിട്ടു. നിഷാദവേഷൻ അതിഭയകാസപാതയിൽ കേശവപ്പിള്ളയേയും ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയേയും ശാസിച്ചു. മാമാവെങ്കിടൻ അനുഗാമിയായ നായർക്കും വാക്കുകൾ ധാർമികനായ ഒരു മധ്യസ്ഥന്റെ ന്യായമായ ശാസനകൾ എന്നു തോന്നി. ഉമ്മിണിപ്പിള്ള നിശ്ചേഷ്ടനായും നിശ്ശബ്ദനായും കിടക്കുന്നതിനെക്കണ്ട് അയാൾ മാിച്ചുപോയി എന്നു സംശയിച്ചു. മാമൻ “പാശായിപ്പോയോ” എന്നു പരിചയിച്ചു. എണ്ണീറാൽ പിന്നെയും ആണത്തം കത്തി കേശവപ്പിള്ളയോടു ഏൽക്കേണ്ടിവരുമെന്നു ഭയന്നു ഉമ്മിണിപ്പിള്ള സുഖശയനം ചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്നു. മാമാവെങ്കിടൻ കേശവപ്പിള്ളയെ പിടിച്ചുകൊണ്ട് അയാളുടെ വേനത്തിലേയ്ക്കു തിരിച്ചു. “ഇവിടെൻ അവസാനം കണ്ടാലേപോകാറു” എന്നു കേശവപ്പിള്ള സിദ്ധാന്തിച്ചു. “ശനിയനെ ആരെങ്കിലും കെട്ടിയെടുത്തുകൊണ്ടുപോയെ. കഥ കഴിഞ്ഞാൽ ഭാഗ്യം” എന്നു പറഞ്ഞു, കേശവപ്പിള്ളയെ ഉന്നിത്തള്ളിക്കൊണ്ട് ആ ബ്രാഹ്മണൻ നടന്നു. “ആ രണ്ടുപേരും ആരേ?” എന്നു കേശവപ്പിള്ള ചോദിച്ചതിന്നുത്തരമായി “ജന്മ ജന്മന്തമാനേ പവനന്തയഃയാദിസദസഃശതൈസ്തവേ—” എന്നു മാമൻ ഗാനം ചെയ്തു, അപായകൗടൂഢാലൈ തന്റെ വന്ധവനെ വലിച്ചിട്ടേച്ച് അയാളുടെ ഗുഹത്തിലാക്കി.

ബഹുവിധവിപരീതങ്ങളോടുകൂടി ശയിക്കുന്ന ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ സമീപത്തു നിഷാദവേഷന്മാരി അടുത്തു. പ്രതിഭാഗിയായ ഗിരികായൻ ഭയാവാത്സല്യങ്ങളോടുകൂടി നിഷാദാകാരനെ മുനിട്ടു, മുഖാമുഖം ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയെ പിടിച്ചെടുത്തു. “ഹാ! ഇ! അമ്മച്ചി!—” എന്നെന്നല്ലാം തെറ്റടുന്ന പരാജിതകീഴ്മണനെ പൊക്കി തൊമ്പുകളേയും—മഹാശാസ്ത്രമേ!—വക്രിച്ചിരുന്ന നാസികയേയും ശഠിയാക്കി നിറുത്തി. നിഷാദാകാരനും “എന്തപ്പനെ! എന്തുമെന്തെന്നു? നിന്റെ ഭാഗ്യംകൊണ്ടു തോന്നിവിടെ എന്തി—അല്ലെങ്കിൽ കൊന്നുപോയേനെ!” എന്നു പറഞ്ഞുകൊണ്ടു, ഗിരികായൻ തടുക്കാൻ കഴിയുന്നതിന്നു മുമ്പിൽ ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ മേൽകിൽ ഒന്നു തല്ലി. ആ ക്രിയകൾ ഗിരികായൻ ശിഷ്ടിയിൽ താഡനം ചെയ്തുകൊണ്ടു അവിടെനിന്നു പറന്നു. നിഷാദന്റെ ദുഷ്ടയാചാരമാലയായ സാന്നിധ്യം ഏറ്റവും ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയെക്കുറിച്ച് “അല്ലോ!” എന്നു സ്വപ്നനാടകങ്ങളിൽ ഒന്നുപോലെ കേൾ

ക്കുമാറു വാവിട്ടു വിളിച്ചു. ഉടൻതന്നെ “ഒന്നുമില്ല, അകത്തോ
 ഞെരിച്ചിൽ” എന്നു പറഞ്ഞു അയാൾ തന്റെ സഹായിയെ ആ
 ശ്വസിക്കുകയും ചെയ്തു. അപ്പോൾ ഉണ്ടായിരുന്ന മഹാതി
 മിത്തെ ആ സഹായിയുടെ വസ്ത്രങ്ങളുടെ വസ്ത്രം ഒഴിച്ചു എ
 കിൽ, ആ ദാസാപാതകന്റെ ശരീരവസ്ത്രത്തെ അയാളുടെ അ
 ന്തരംഗതിമിം സൂക്ഷ്മമായി വിപര്യയപ്പെടുത്തി. ഉമ്മിണി
 പിച്ചു തന്റെ ഭീഷണിയും ബലഹീനതയേയും കുറിച്ചു ല
 ങ്ങിച്ചുകൊണ്ടു് കുറച്ചുനേരംനിന്നിട്ടു്, “ഒന്നുമില്ല—ഒന്നുമില്ലാ
 —ഞാൻപൊതുവായൊരാളാണ്” എന്നു പറഞ്ഞു് നിഷാദാകാരനെ
 തൊഴുതുകൊണ്ടു വാക്കുമാറ്റം, പ്രമേദവേഷനായ ആ സഹായി
 കിഴക്കോട്ടുനടന്നു. ഉമ്മിണിപ്പിച്ചുയുടെ പാദസിംഹകർ നീം
 ശൂന്യങ്ങളായി; അവയവങ്ങൾ പോഹനിർമ്മിതങ്ങളെന്നപോലെ
 ചേച്ചാശൂന്യങ്ങളായിച്ചുവെച്ചു; അനർഭാഹാഗി കത്തിപ്പടർന്നു;
 അന്ധർ ദിഗ്ഗന്തം പാസാകാർണ്യദൃശ്യം വർദ്ധിച്ചു;
 പാതാഭാവഗാഹനം ചെയ്യുന്നപോലെ ഒരു മഹാദൃഷ്ടാൽ
 ആവൃതനായി, അയാൾ ശ്രീപരമനാഭക്ഷത്രത്തിന്റെ പടി
 ഞൊറുള്ള ചതുസ്തമസന്ധിയിൽ എത്തി. പ്രപഞ്ചസംസ്ഥ
 വം കൃഷ്ണശിഖാലയം നേത്രേന്ദ്രിയത്തിൽ സംഭവനം ചെയ്യു
 ന്ബോലപെടാനി. ബഹുശതയാജനദൂരത്തിൽ സ്റ്റാറിക്കുന്ന അ
 തിസൃഷ്ടമായുള്ള അഗ്നിസ്തപിംഗപോലെ സമീപത്തുള്ള
 ക്ഷേത്രത്തിന്റെ പശ്ചിമദാശാപാതയിൽ കത്തുന്ന ദീപം ഉമ്മി
 ണിപ്പിച്ചുയുടെ കൃഷ്ണമണികളിൽ പതിച്ചപ്പോൾ, അയാളെ
 തപിപ്പിച്ചു തുടങ്ങിയിരുന്ന ഓരാഗി അന്തകാഗ്നിസമം സ
 വംഗംപ്രസവിച്ചു. ആ ക്ഷണത്തിൽ സ്വകാശ്യത്തിൽനിന്നു
 മേടിക്കിയ ആസന്നചാമന്റെ ബോധകണ്ഠികയിൽ ഒരു പ്ര
 ജ്ഞ കണ്ടുപിടിച്ചു. തന്റെഹതിയെ തന്നെക്കൊണ്ടു തന്നെ
 ഹരിപഞ്ചാനനസംസ്ഥാനാകൻ സമ്മതിപ്പിച്ചു എന്ന് അ
 യാളുടെ മനസ്സിൽ പ്രകാശിച്ചു. തന്റെ അവസ്ഥാപാമാർ
 ഞെക്കറിച്ച് ആ സാധുവിനു സുഖമേബോധമുണ്ടായപ്പോൾ,
 “ശ്രീപരമനാഭ! വിശ്വഭാഭാ!” എന്നു ഗുരുനാഥൻ അയച്ചുയ്ക്കി
 ലുള്ള ക്രമനമോഹനത്തെ ദാനംചെയ്തും, ആ അനുഗ്രഹം പ
 റിച്ചുപറ്റിയായി ഫലിക്കുന്നതിന് ആ വിശ്വഭാഭന്റെ ക്ഷേത്രത്തെ
 നോക്കി തൊഴുതുപിടിച്ചുകൊണ്ടും, ഉമ്മിണിപ്പിച്ചു എന്നു
 പേർകൊണ്ടിരുന്ന തടി സാക്ഷാദഗ്രഹണമനായി വീണു.

അദ്ധ്യായം ൨൦.

“മൽക്കാശ്ശേഗേരവം നികരം നിർമ്മയം
ഉദകാശ്ശിപഥവന്തേ തന്മഗ്നം ചതപതി”

സമുദായങ്ങളുടെ ‘വിശ്വകർമ്മ’ ക്കളും, അനാത്മികമായുള്ള പദവികളുടെ പ്രാപ്തിക്കായ്ക്കൊണ്ടും, ജന്തുവിംസയെ പ്രമാണരൂപമായി നിശ്ചയിച്ചും ശാസ്ത്രമാകുന്ന മതത്തെ ശ്രദ്ധിക്കുകയും, അഭ്യർത്ഥനാദികളെ അനുഷ്ഠിക്കുന്നതിൽ ഉത്സുകന്മാരായിരിക്കുന്നു. “ശാസ്ത്രം” എന്നത്രേ സാധനത്തിന്റെ മറ്റേക പ്രായമായുള്ള നമുക്കയെ ചിന്തിക്കേണ്ടതാകുന്നു, രാജ്യവസ്ഥിദീക്ഷയെ അനുവർത്തിക്കുന്ന ലോകികന്മാർ നാമകരമായ ചെൽവാൻ മുതിരുന്നതിനെയും വല്ലസുതിരിയ്ക്കൊ പുറത്തുവെക്കുകയും സാധുക്കൾക്കുവേണ്ടി സദയവും ആശ്വാസനം ചെയ്യാം. എന്നായാലും, മഹാശാസ്ത്രങ്ങളുടെ പ്രതിബിംബരൂപമായിട്ടുള്ള അസ്ഥിവാതത്തിലാണെന്നും പുറത്തുവെക്കുകയും പുറത്തുവെക്കുകയും കീഴ്ത്തിക്കുന്നു. ആധുനികചരിത്രഗ്രന്ഥങ്ങൾ തന്നെ അനേകവും രക്തവിസർജനത്തിന്റെയും വിസർജനത്തെയും സ്വാകരങ്ങളെന്നു പണ്ഡിതാവുന്നതല്ലേ? ഇങ്ങനെയിരിക്കെ, പെരുമാക്കന്മാരാൽ ഭരിക്കപ്പെട്ടിരുന്ന കോളമണ്ഡലത്തിന്റെ പ്രധാനവണ്ഡമായി ശേഷിക്കുന്ന വഞ്ചിയാഴ്ചയിലും, സംസ്ഥാനസമരരൂപത്തിന്റെ ഗത്യന്തരങ്ങൾക്കിടയിൽ, ചില വധങ്ങൾ സംഭവിച്ചു എന്നത്, ആ സംസ്ഥാനത്തിൽ തീക്ഷ്ണവീര്യന്മാരായ ബാഹുലസിംഹങ്ങൾ വസിച്ചിരുന്നതായി മാത്രമേ തെളിയിക്കൂ. അതുകൊണ്ടും, റാപ്പിഡ്ജനനത്തത്തിന്റെ പ്രമാണത്തിനിടയിൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ മറ്റൊരാളെത്താൽ അവരായം ചെയ്യപ്പെട്ട ഒരു ആചാര്യനോ ആയ്ക്കുന്നതെന്നയാകട്ടെ, ഉത്തരക്കുടുംബ നിഷ്ഠാമായ മത്സരപരമെന്നു വാദിച്ചാൽ അതു വ്യാജം, വ്യാജാനിച്ഛാൽ ലോകമഹൽ ഗതിയെക്കുറിച്ചുള്ള അന്വേഷം ആകാകുന്നു.

ഉപനിഷത്തുടേയും മാനുസ്മൃതിയുടെയും പ്രകാരം മഹാശാലാവിൽ ഈ പ്രമാണങ്ങളുടെ സൂക്ഷ്മമണ്ഡലംകൊണ്ടു മേനി

യും മനസ്സും ഉള്ളത്. ആ വൃത്താന്തത്തോടു കൂടി ഉമ്മിണി
 പ്പിള്ളയെ നിഗ്രഹിച്ചിട്ട്, വീട്ടെഴുത്തു കേശവപിള്ള നാടുവി
 ട് പോയിരിക്കുന്നു എന്നു കൂടി ധരിച്ചിരിക്കപ്പെട്ടപ്പോൾ, അവിട
 ടെത്തമുഖത്തു കിട്ടിയ നാസിംഗെട്ടു തികണ്ടു, ആ വൃത്താന്തവാഹ
 കൻ അവന്റെ കഥയിലെ നായകനോട്യാലെത്തന്നെ പരോ
 ക്ഷത്തിൽ ചുവടിയൊ അന്തർധാനം ചെയ്തു. മഹാപാപാവിന്റെ
 മനോനേത്രം സ്ഥാപനമാനന്ദശാലിന് ഉദ്യോഗമായ ഒരു പ്രതി
 യോഗി പക്ഷത്തിന്റെ ഉജ്ജ്വലമായ ചുവർത്തത്തെ ദർശി
 ച്ചു. കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ സംഗമിയിലൊന്നു പോലെ കേശ
 വപിള്ളയ്ക്കു വേണ്ടിയും അവിടേക്കു പ്രവേശിക്കാതെ പ്രധാന
 മന്ത്രിമാരുടെ ദൃഷ്ടിക്കു് ആ സംഗമിയെ പ്രത്യേകമായി വിന്യ
 ഷിപ്പിച്ചിട്ടു് ചാത്രം ഒരു കല്പന ചുറുപ്പുറിച്ചു്, അടങ്ങി.

ഉദയത്തുതന്നെ ഉദയത്തുതന്നെ ഒന്നുപോലെ സുഖ നിദ്രയാകുന്ന ഐഹികസ്വർഗ്ഗത്തെ അനുഭവിക്കുന്നു. ഹരിദ അനന്തനായ ഉദയത്തുതന്നെ സ്വയംഭാവനിദ്രയുടെ പ്രശാന്തതയെ അനുഭവിച്ച് 'ഉദ്ഗാതാവേദികളും ഗ്രന്ഥകീർത്തനാദികളും കൊണ്ട് ഉദയാസ്തമനത്തിൽ സംഭവിച്ചുപോയിട്ടുള്ള നൂറ്റനൂറുകളെ പഠിപ്പിച്ച്; കോടലക്ഷപദവിധയെ പ്രാപിച്ചു കഴിഞ്ഞുപോലെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഉദ്യാസമൃദ്ധമായ ഉദയഭാസ്കരന്റെ ഉദ്യമകീർത്തനങ്ങൾക്ക് അതിപ്രകാരം നൽകി. ഉദയ സമ്പ്രദായമായി വിൽക്കുന്ന യോഗിയുടെ മുമ്പിൽ ഒരു ഭൂതൻ പ്രവേശിച്ച് ഉജ്ജിന്നിപ്പിച്ചതായ ശിഷ്യൻ ചിരിച്ചുപോയിരിക്കുന്നു എന്നുള്ള വൃത്താന്തത്തോടുകൂടി കേരവേലിച്ചതായ കാണാനില്ലെന്നും ധരിപ്പിച്ചു. ആ പ്രാബല്യനിവൃത്തന്റെ മുമ്പുള്ള അപ്പാർഥം സ്മരിച്ച സംശയഭാവവും നേത്രങ്ങളിൽ നിന്ന പുറപ്പെട്ട പ്രശ്നകിരണങ്ങളും നാട്യകലാധിഷ്ഠാനഭേദത്തെക്കൊണ്ടും "പ്രീതോഹം" വദിപ്പിക്കുമായിരുന്നു. തന്റെ യജ്ഞത്തിന്റെ ഋതപിതാക്കൾ തന്നെ, അതിന്റെ മാഹാത്മ്യത്തിന് ഇത്ര അനുയോജ്യമായ ഒരു ബലിദാനത്തോടുകൂടി നടന്നല്ലോ എന്നത് അദ്ദേഹം സമ്മുഖനായി മദിച്ചു. എന്നാൽ ആ രൂപനി

യായി, കേശകുടഞ്ഞ ഉൾപ്പെട്ടിപ്പോലെയും ഉള്ളി വിടർത്തി വിളങ്ങിച്ചുകൊണ്ട് തന്റെ കാഴ്ചവശമാകുകയോ അല്ലെന്നതെന്തോ മൗഢമാരായെഴുതിയിരിക്കുന്നു. ചേർന്നുപോയ ഒരു കരുക്കുമാക്കിയിട്ടു. പാർത്തു, പാർത്തുവെച്ചു, മറ്റു ബന്ധുജനങ്ങളും, പരിപതനികളും, താൻതന്നെ ആയി, വിശിഷ്ടചങ്ങിയിട്ടു, ചില ഭഗവൽനീതകളുപയോഗിച്ചു, “കേശവപ്പിള്ള എവിടെ?” എന്ന ചോദ്യം ചെയ്തു. ഇത്രയും സന്ദർഭം തന്റെ നാസികത്തെയും പൊക്കി വിശദമാക്കുന്നു. നൽകിയു, “പണ്ടാവക ആളുകൾക്കു കിട്ടിയെ” എന്നു വിളിച്ചു. ചിലരുടെ മുഖങ്ങളിലും മുക്കുകയും ചെയ്തു. “എന്തോ ചോദ്യം ചെയ്തു, നിർവ്വചനമില്ലാത്തതും അങ്ങനെയൊരു പക്ഷപക്ഷം, മേൽ തിരുവനന്തപുരത്തിന്റെ സർവ്വകലാശാല തിരുവല്ലത്തെ പിണ്ഡസമീകാരത്തിലും പുറത്തുവെക്കുന്നതും വർത്തിക്കുന്നതും, ദിശാസൂത്രംകൊണ്ടു അവനെ സമാധാനിച്ചു, പോർച്ചു. എന്നിട്ടും താൻതന്നെ സാധിക്കാത്ത ഭാഗങ്ങളെ മറ്റൊരു തന്റെ മറ്റൊരു നിർദ്ദയമായി അറയ്ക്കും, “വെച്ചുകൊണ്ടു മുട്ടിയ” എന്ന് അടയാളിച്ചു, പാർത്തു എടുത്തു കിടന്നതിൽ നിന്നുപിടിച്ചു, ഭഗവതിയെ തൽക്കാലം അറയ്ക്കും, ശ്രീപാലാമൻ തപസ്സിനായി കോളത്തിൽ പോയതു പോലെ, ശ്രീവാഹുക്കുട്ടത്തിൽ മേൽമുറിപ്പാൽ പുറത്തു.

ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ മുഖം വിചിത്രമായിത്തീർന്നു. അതെ ഒരു മഹാസംഭ്രമകരമായ, പുറത്തുവെക്കുന്നതും കൊണ്ടു അറയ്ക്കിച്ചു. പെട്ടെന്നു സമയംകൊണ്ടു സാഗതിയുടെ അനന്തരത്തിൽ പുറത്തുവെക്കും, മറ്റു സമയങ്ങളും വാങ്ങിക്കൊണ്ടു ഒരു ക്രമത്തിലായി, ദേവദീക്ഷയെ അനുവർത്തിക്കും ചെയ്തു. വാങ്ങിക്കൊണ്ടു തെളിവായ ജനങ്ങൾക്കും അതിന്റെ പ്രശസ്തമായ വിസ്തൃതതകൊണ്ടു തന്നെ രാജ്യത്തിന്റെ ചതുരന്മാരിലും കലണ്ടയിൽ പാറുന്നു. കേന്ദ്രത്തിലെ പുറത്തുവെക്കുന്നതും പുറത്തുവെക്കുന്നതും കോളപുറത്തു മറ്റൊരു ഉത്തരവെക്കുന്നതായി നൽകിയ കാര്യമാണെന്നു ഇതിൽ “ഇതാണത്രേ നൽകിയ ചെയ്യപ്പെട്ടു” എന്നുണ്ടെന്നും മറ്റൊരു “പിറത്തുവെക്കുന്നതും പിള്ള” എന്നുണ്ടെന്നും അശ്വതിവെച്ചായി അകാശത്തിലേക്കും

മുട്ടങ്ങി, മൃതശരീരത്തിന്റെ പാശ്ചത്തിൽ ചിലമ്പിനേക്കു ചത്തുകൊണ്ട് പെരുമുറ്റച്ചുരമാനൽകൊണ്ട് അനന്തരേതനപോയ ഒരു കളം തോങ്ങി കടപോടു സംഭവിച്ചിപ്പാൻ എന്നപോലെ പലതാഴ്ത്തി ചിന്തയ്ക്കു ചീരിക്കൊണ്ടു നിന്നു. നന്തിയത്തുണ്ണി താൻ തന്റെ സഞ്ചന്ധിയുടെ മേൽപ്പാടിൽ അനന്തവിച്ചുകൊണ്ടു മറ്റുസന്തന്റെ മേൽപ്പാടിയിൽ ചെല്ലു മുക്കിയിട്ടു വീരത്തളിപ്പോയ കൃപാമൃതാമൃതാമൃതം പ്രതിമയായപോലെയും നില്ക്കൊണ്ടു. നവീനരോകഗൃതവായുക്കളു ഹരിപഞ്ചന നന്യാഗീശ്വരൻ മേൽപ്പാടുകളിൽ ആരോഹണം ചെയ്തു എഴുന്നേൽക്കി, തന്റെ കൈന്റെ മൃതശരീരത്തെ തലോടി അനന്തമായി, അങ്ങിനെ പാവനമാക്കപ്പെട്ട കളമെങ്ങനെ മേൽപ്പാടുകൾക്കൊരു സമാധിയിൽ കൃഷ്ണാഭയാമൃതത്തിനുള്ള വിധികളെ ഉപദേശിച്ചു, യാത്രയായി. അനന്തം അന്താവസ്ഥയുടെ സംശയിയില്ലെന്നപോലെ വിചിത്രമായും തോന്നാത്തതായി അധികാരിമാർ ഉച്ചിത്തിരിയുടെ ശരീരത്തെ പരിശോധിച്ചുപോൾ, അയാളെ വിഗ്രഹിക്കുമെന്നു കേൾവേപിള്ള പ്രതിജ്ഞ ചെയ്തതിനെ സംബന്ധിച്ച് മഹാരാജാവിനു സമർപ്പിപ്പാൻ അയാൾ തന്റെ ചരമോഷ്ണമായി തയ്യാറാക്കിയിരുന്ന സങ്കടപത്രം കാണപ്പെട്ടു. രാജാധികാരിയായി എങ്ങനെ അവസാനിച്ചാലും, ഉച്ചിത്തിരിയുടെ കൃതാന്തൻ ആരെന്നും, പുനരിന്നു പരിശോധനയ്ക്കും മാർഗ്ഗമില്ലാതെ, രാജകീയരീതിയായിത്തന്നെ ഒരു വിധി കേൾവേപിള്ളയുടെ നേർക്കു, ഇന്നു ജനനോകകോടതിയിൽ വന്നു, പ്രസിദ്ധീകരിക്കപ്പെട്ടു.

അന്നു മേൽപ്പാടുകളിൽ രാജാധികാരിയായി മഹാവിഗ്രഹത്തിനായി എഴുന്നേൽത്തു. അഗ്രഹിച്ചു, ഉപേക്ഷിച്ച് "പരിശോധന" മേൽപ്പാടുകളിൽ രാജസേവകർ സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന ഉപവനത്തിൽ "വലിയചെങ്ക" എന്നു പേരോടു കൂടി ഉണ്ടായിരുന്ന ഒരു മണ്ഡപത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു, പരിജ്ഞയെ തയ്യാറാക്കി വളരെ ദൂരത്താൽ വ്യാകുലതയോടു കൂടി അവിടെ നടന്നുകൊണ്ടിരുന്നു. മേൽപ്പാടുകളെ സുഖാവസരങ്ങളെ വമ്പിച്ചാക്കുന്ന സമർപ്പത്തിന്നു എന്നൊരു ചങ്ങരന്റെ നാലു പാശ്ച അനുഭവിച്ചിരിക്കാം. ഈ മുട്ടിയുടെ കളികൊണ്ടെന്നു

പോലെ, ഉന്നതമായ ശ്രമത്തിൽ നിന്നു ഉദിച്ചിട്ട് വീഴുന്ന ചക്കയുടെ “ധൂമി”യപനിയോടു കൂടി ഒരു മീടാകാൻ തെക്കുള്ള ചുവർചാടി ആ ഉദ്യാനത്തിനകത്തു വീണു. ആ ശബ്ദത്താൽ ആകർഷിതനായ മഹാഭാരതം രണ്ടൻ സ്വസ്ഥവാസത്തെയും രാജസന്നിധിയിൽ സങ്കടങ്ങൾ ബോധിപ്പിക്കാൻ പ്രവേശിക്കുന്നതിനുള്ള മാർഗ്ഗനിയമത്തെയും ചോദിച്ചു. പ്രമാണൻ ശരീരക്കൊല്ലവിസ്മയകുഴപ്പ കണ്ടുണ്ടായ വിസ്മയത്തിൽ, അയാളുടെ അപരാധങ്ങളെ മറന്നു. വിചാരിച്ചിരിക്കാതെ മഹാഭാരതത്തിന്റെ മുമ്പിൽ ചാടിപ്പറ്റിയ പക്ഷിർസാ തനിക്കു കിഷ്ടയുണ്ടാകാതിരിപ്പാനായി “മോളാളിക്കുസങ്കടം” എന്നു മഹാഭാരതം കേൾക്കുമ്പോൾ ഒരു വ്യാഘ്രം പറഞ്ഞു. “മോളാളി” എന്നു പറയപ്പെട്ടത് പോക്കുസാമ്പത്തിനാണെന്നു മഹാഭാരതം വ്യാഖ്യാനിച്ചു, ചുവർചാടിയിന്റെ സംഭവത്തിന്റെ സൂതി ഉണ്ടായിരുന്നിട്ടും, വെളിച്ചത്തോടു കൂടി, ആ മരകായനെ സമീപത്തു വിളിച്ചു, “മോളാളി എന്തു പറഞ്ഞു?” എന്നു ചോദ്യം ചെയ്തു. ആ മൂന്നു ഇടത്തുകെ മഹാഭാരതം, വലത്തുകെ നിൽക്കുമ്പോഴും സാമ്പത്തി സമാവേച്ഛ, മാമാവേങ്കിടൽ രണ്ടൻ മുമ്പത്തെ മറ്റൊരാൾ കൈയെല്ലാങ്ങ നിൽക്കിയിരുന്ന അധികമായി വളിച്ചു, സൂര്യൻ മസമകോണാകൃതിയിൽ, അധാരം പൊത്തിനിന്നു, ആ ദൂതനെ അതിനു മുമ്പിലും കണ്ടിട്ടുണ്ടെന്നു മഹാഭാരതം നബലമായ ഒരു ശങ്ക ഉദിച്ചുകൊണ്ട് “നിന്റെ പേരെന്ത്?” എന്നു ചോദിക്കുകയും “പക്ഷിർസായാണുപമാനിക്കുകയെ” എന്നു അതിവേഗത്തോടെ നോക്കിക്കൊണ്ടു അയാൾ മറുപടി അറിയിക്കുകയും ചെയ്തു.

മഹാ പ്രക്ഷോഭത്തിന്റെ പൊതുശബ്ദം ആഗോഷിച്ചാൻ ഇടകിടനാടിനാ ചുറ്റപ്പെട്ടവിക്കുന്ന രണ്ടൻ ചോദ്യത്തിന്റെ വിനോദാസത്തോടുകൂടി സ്വസ്ഥനായി ചുറ്റപ്പെട്ടിട്ട് “ഏതാ! നിന്നെക്കണ്ടിട്ട് സാധാരണ ഒരു വെളുത്ത പക്ഷിർസായാണെന്നു തോന്നുന്നില്ല. പൊതുവേ കേൾക്കട്ടെ”

പക്ഷിർസായുടെ നേത്രങ്ങൾ, കുന്നിന്റെ തീർക്കുന്ന ആ നിരയിലും ഉള്ളിലുണ്ടായ ചിതകളുടെ ഗതിവിശേഷംകൊണ്ട് അനവധിത്തരത്തിൽ പലവിധ അടങ്ങുതുറന്നു എന്നു മഹാഭാരതം വിചാരിച്ചു തോന്നി. “പക്ഷിർസായാളി എന്നും ചില അടങ്ങുത്താർ അനന്തസിന് ഉത്തരവാദി—കുട്ടനെ.”

മഹാ—“അങ്ങനെ ഒന്നും അല്ലെന്ന് നാം പറയുന്നു.”

പക്ഷീർ—(ഡയറ്റിയിൽ) “അവിതാർലാൻ എന്നു കല്പിച്ചാൽ അതുവം പൊതുവേ ദൈവപ്പെരുമയെ”

മഹാ—(അക്ഷമനായി) “ഹേ! ഹേ! അതുമല്ലാ—”

പക്ഷീർ—(സമ്മതിച്ചു തന്നയാദി. അതാത് ഉടലും ആടി) “പടച്ചവന്റെ മേന്മയാൽ മറ്റൊന്നും പേരെണ്ടു്—അതിന്നു പക്ഷീർ മുഖം.”

മഹാ—“ആദ്യം അമ്മയുദ്ധ്യന്മാരിൽപേരെന്ത്? അതു കേൾക്കട്ടെ.”

വാക്കുകൾ മുഴയും ഇടറിയും, ഒരു കൈകൊണ്ടു ചെവി കശക്കിയും പല ചൊരിഞ്ഞും, നേത്രങ്ങളെ അപ്പുറമെന്നു പുറത്തുകാണിച്ചു മഹാദാസാവിന്റെ മുഖഭാവത്തെ നിശ്ചയംചെയ്തും, ചുമ്പും അണയും അമർന്നിയും, പക്ഷീർ എന്തൊ മുമ്പും. മഹാദാസാവിന്റെ സാസനമെന്നു പ്രകാശിച്ച് അവിടത്തെ മനുഷ്യാന്തരയെ നീക്കി. ആ ഭീമാകാശന്റെ ശീതപരിമിതിയും അയാളുടെ സംഗ്രമവും തമ്മിലുള്ള ബോധവീഴ്ച തിരുത്തുന്നതിൽ നിർഭാഗ്യ വിനോദാസത്തെ ജനിച്ചിട്ടു. “എന്താത്,— ഇത്ര വിനമിപ്പാൻ? ഭയംകൂടാതെ പറഞ്ഞേയ്ക്കൂ” എന്നു കരുണാപൂർവ്വം പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കപ്പെട്ടപ്പോൾ പക്ഷീർസാ പാമാർശത്തെ പൊടിച്ച്, അടിമന്വേദനയിലെ ഒരു സംഭവമായതുകൊണ്ടു്, നാമകണേശമയ്ക്കു് അപ്പുനമ്മമാർ നൽകിയ പേരിനെ, തനിക്ക് ഓർമ്മയുണ്ടെന്നു കേൾക്കാൻ കഴിഞ്ഞിട്ടുണ്ടു് ആ വാർത്തയെപ്പറ്റു് പച്ചയിൽ വിളിച്ചറിയിച്ചു. മഹാദാസാവി പൊടിയിറുപ്പാൻ മരിക്കയാൽ, ശ്വാസം മുടി, കാൽ കശക്കി, കണ്ണുകൾ പലം നിറഞ്ഞു്, ഒരുവിധം വിനമപ്പെട്ടു്, തന്റെ പ്രാസത്തെ നിശ്ചയിക്കാക്കിക്കൊണ്ടു് “ആരെ വാന്റെ സംഗതി വ്യത്യസ്തം നാം ധരിപ്പാൻ ഇടവന്നിട്ടുണ്ടോ?” എന്നു പിടന്നയും ചോദിച്ചു.

പക്ഷീർ—“പടച്ചവൻ ഉപമയ്ക്കു്—പഞ്ചാതൊഴു്, അച്ചാ അടിച്ചു്, വാറ്റുപുരട്ടു്—” എന്നിങ്ങനെ തന്റെ ബോധനത്തെ സമ്പ്രദായമുപാശ്നനായിട്ടു് സമ്പ്രദായമെന്തെല്ലാപ്പാൻ തുടങ്ങിട്ടു് ശരിയാകാത്തതിനാൽ, “ഇക്കടവും എല്ലാ പാമാശ്രവും

അറിവിടും" എന്നു പറഞ്ഞുകൊണ്ട് ഒരു ഓലാലമ്പനത്തെ താൻ നിന്നിരുന്നതു വച്ചിട്ട്, പുറകാട്ടിറങ്ങി. "മുതലാളി"യുടെ സ്വകാര്യജന്മനമായിരിക്കുമെന്നു സമ്യക്തമെന്നു തോന്നുന്ന താഴെത്താഴെ അതിനെ എടുത്തുകൊണ്ടു വിവിധേ ചുവക്കയിൽ പ്രവേശിച്ചു. മൂന്നു നോക്കിയപ്പോൾ, അങ്ങു പാടേത്താൽ മതിവിന്റെ മുകളിൽ അടുത്തിരുന്നതു മാത്രം കാണുകയുണ്ടായി.

മഹാശാവിന്റെ ചിരുമുഖിൽ സമൃദ്ധിക്കുറുപ്പു കേൾവേവിട്ടയുടെ ഒരു സങ്കടമുണ്ടായിരുന്നു. അക്കാലം കണ്ടു അതിന്റെ ആഗമനം എവിടെയിരുന്നെന്നു മനസ്സിലാക്കുകയാൽ, കെട്ടിപ്പൊരിച്ച ആട്ടെമ്മാൽ അവസാനംവെട്ടാ മഹാശാവിന് ആ മേഖലയെ ചേർത്തിട്ടുവായിട്ടു, അതിൽ അടങ്ങിയിട്ടുള്ള സംഗതികളെ സൂക്ഷ്മമായി മനസ്സിലാക്കി. അതിന്റെ ശേഷം, മാധവയുടെ മേൽക്കൂണിടുണ്ടായിരുന്ന ഒരു ഒളിയറ തുറന്ന് വെളിച്ചപാലെ മിന്നുന്ന ഒരു കാമ്പയെ പുറത്തെടുത്തു, ആ കാമ്പയെ വിറയ്ക്കുമായി അറക്കി കാരറത്തേറിത്തു. മഹാശാവിന്റെ നേത്രങ്ങൾ കോട്ടുവീഴും അഗ്നിദീപിയും കൊണ്ടു ജ്വലിക്കുമായി. കൈമുട്ടി അപമാനമുണ്ടാക്കി നിന്നുവന്നതുമായ തന്റെയടുത്തു താൻ ഉടക്കാലത്തു സംശയിച്ചു അവഗണിച്ചിരുന്നതൊരിട്ടു പശ്ചാത്താപത്തോടെ, അഗ്നിദീപി ആ സങ്കടപത്രത്തിൽ ഹരിതവർണ്ണത്തിന്റെ കൂട്ടിമേൽ ആട്ടെമ്മാൽ ഓരോരോ സംഗതിയും തെളിവാക്കിയിട്ടു വിവരിക്കപ്പെട്ടിരുന്നതുകൊണ്ടു മറ്റൊരു വന്നുകൊണ്ടു ആയിരുന്നു. അവിടെയെ കയ്യിടുകയായിരുന്ന സിംഹാശ്വമേനെന്നുതന്നെയായ ഒരു സ്വന്തത്തിൽ മഹാശാവിന് വെട്ടുമാരെ വിട്ടിട്ടു. കയ്യിടുകയായിരുന്ന ഓരോരോ "സുബ്ബയ്യൻ - കമാൻ തമ്പി" എന്നിവയെ നാമങ്ങളെ മാത്രം കോപാസനായി നിന്നിരുന്ന മഹാശാവി ഉച്ചിരിച്ചു. ഭാഗ്യവശാൽ അന്നത്തെ സംഭവങ്ങളെ സംബന്ധിച്ചു കയ്യിടുകൾ വാങ്ങുന്നതിനു മാറ്റികളാക്കി സമയംകൊള്ളു നിന്നിരുന്ന മൂലം ഉപദേശനാധിപതിയും കയ്യിടുകൾ ഉണ്ടായിരുന്നതിനാലായിരുന്ന ചിരുമുഖിൽ മഹാശാവിന്റെ.

രാജാവിന്റെ അടുത്തുകാരും കണ്ടറിഞ്ഞിരുന്ന ആ രണ്ടു ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരും ആ സമയത്തു കാണപ്പെട്ട യജ്ഞാദാവിന്റെ പരിസരത്തിൽ അടുക്കുന്നതിനെക്കുറിച്ചായി. മഹാരാജാവ് ഉന്തിമാറിയ അടിപ്രായത്തെ കാണിച്ചാൽ, അദ്ദേഹം ആവശ്യമായ ചെലവുകൾ വഹിക്കാൻ ഉദ്യോഗസ്ഥരിൽ കപ്പനകൾ നൽകുകയോ ചെയ്യും. ആ കപ്പനകൾക്കുണ്ടായ കാര്യവുമ്പറ്റും ചുറ്റുമായിട്ടും.

ഹരിപഞ്ചാനനമേന്മാനാൽ സാരിയുൾ സ
 സകൃതിക്കു പൊന്നിനാലികൾ തൽകീട് തുളുവേല
 ക്കു മേൽ ഉടനെ തോടിപ്പുളു പുളുത്തു ചെന്നതിനെ
 അപ്പ. അദ്ദേഹത്തിന്റെ സ്വകാര്യ ഗോപകങ്ങൾ പ്രകാ
 ഷനവുമാകുന്നു. മഹാനു മഹാപ്രഭാവവുമായികൾക്ക് അ
 പ്രഭാവം ആയിരുന്നു. അപ്പുറത്തെ അച്ചുതലിലാടിയിൽ
 തന്റെ മിഹകാലമുണ്ടെന്നു സഹസികരിക്കുന്നതിൽ വേണ്ട വ്യ
 വസരകൾ ചെയ്യാൻ അദ്ദേഹം പ്രാപ്തി. മഹാമാതാവിനെ
 പൂജിക്കു മുന്നായികൂടാതെ മനുസനാഹത്തിൽ പുറപ്പെ
 ടത്തെ, ഹരിപഞ്ചാനനമേന്മാനാൽ ചില ലേഖനമുണ്ടാ
 ന്നുണ്ടാകുന്നു. ഉപദാനനകന്മാരായും സാരിപ്പാൻ ഉ
 ദ്രോശിച്ചു. പക്ഷെയാദം മാത്രമായിട്ടുണ്ടായിരുന്നു എന്ന് നൈ
 ദ്രാമിയാൻ നാലാവിനെ ശരിപ്പിച്ചാൻ ഒരു സമുദാനപത്രം.
 തന്റെ ശിഷ്യമാക്കുകിലേക്കു് പക്ഷെയാദം നിശ്ചയിച്ചു. മറ്റൊ
 ശാസനങ്ങളും ഏഴെങ്കിലും താഴെത്തന്നായ മൂന്നെ ഏറ്റുപിച്ച്
 ഉടനെ അയച്ചു. ഇതുൾ ഉടനെ സത്രസമാപ്തിയിൽ നില്പു
 നേരം തന്റെ തൃപ്പിതേരവും സിംഹാസനാരോഹണവും
 ആദരവു നില്ക്കുന്നതാണെന്നു്, പേടകത്തം, യോഗനന്ദം, സക
 ലകലാനിപ്പനന്ദം, വിവിധാജ്ഞാവിദഗ്ദ്ധനും ആയ ഹരിപ
 ഞ്ചാനനവർണ്ണൻ ഉത്തമനായ നൂറു മേന്മാനത്തിന്റെ ബലം
 കൊണ്ടു പ്രതിജ്ഞയും ചെയ്തു.

എങ്കിലും സമ്പ്രദായം അതേ, രാഷ്ട്രീയത്തിന്റെ ദിശ്യമായിരുന്നതും രാഷ്ട്രതന്ത്രത്തിന് എന്ന പ്രശ്നം ഉയർന്നുവന്നതും കരിച്ചു തെളിയിക്കപ്പെട്ടതായി സാധാരണക്കാർ ചെല്ലുകയാണിരിക്കുന്നത്. അതേയ്ക്കാണ് അത് രാഷ്ട്രതന്ത്രത്തിന്റെ മറ്റൊരു വിഭാഗമായി കണക്കാക്കുന്നത്. സാധാരണക്കാർക്ക് സമ്പ്രദായം മാറിയതായി തോന്നുന്നു.

വാങ്ങും ആ യോഗിവാടത്തിലെത്തി. രാജസംഭാവനയുടെ സാക്ഷ്യമായുള്ള സർവാധികാർയ്ക്കാരുടെ “സാധന”ലേഖനത്തെ ഹരിപഞ്ചാനനയോഗീശ്വരൻ ദാർശ്വാനികമായ തന്റെ പ്രഭാധർമ്മം അനുസരിച്ചു വാങ്ങി, കണ്ണുകളിൽ ചേർത്തതിന്റെ ശേഷം, സദസ്സനു വായിച്ചു കേൾപ്പിച്ചു. മഹാരാജാവ് യോഗീശ്വരന്റെ നേർക്ക് പ്രദർശിപ്പിച്ച ഈ അനുഭവം ജനകുലാഭിമാനം നിറഞ്ഞസ്ഥിതിയിൽ ഉണ്ടായ ഭയവിദ്വാനി കളുടെ ഫലമാണെന്ന് മഹാരാജാക്കൾ ധ്യാനിച്ചു. യോഗീശ്വരൻ മഹാരാജാവിന്റെ തൽക്കാലഗ്രഹണവകുല മനസ്സുകൊണ്ടു ഗണിച്ച്, അവിടത്തെ ഉദ്യോഗാകരന്റെ നില തന്റെ യജ്ഞത്തിന്റെ സുമാർഗ്ഗമായ പശ്ചാത്താപം അനുകൂലം തന്നെയോ എന്നു പരിശോധിക്കുമാത്രം ചെയ്തു.

* * * * *

വംശപ്പുഷ്പങ്ങളിൽ ഒന്നും മൂന്നും നാലും ശാഖകളുടെ തായ്വോയിതിൽക്കുന്ന പിതാമഹൻ, പ്രപിതാമഹൻ എന്നിങ്ങനെയി പട്ടികളെ ജീവിതകാലത്തു തന്നെ ചിലർ പ്രാപിക്കുന്നതിന്റെ പരിപൂർണ്ണാനുഭവത്തിൽ ഭാഗഭാജകളാവാൻ മോഹമുള്ളവർ ഈ കഥാദിവസം പ്രഭാതത്തിൽ ചെമ്പകശ്ശേരി ഭവനത്തിലെ അറപ്പായ്ക്കകത്തു നടക്കുന്ന ഒരു കോലാഹലത്തെ സന്ദർശനം ചെയ്യാൻ പോയവർ. മാർത്താണ്ഡവർമ്മ എന്ന ആശ്ചര്യയികയിലെ നായിക രോഗാതുരയായിരിക്കുന്ന മഞ്ചത്തിൽ ഇതാ ഒരു ദീർഘകായൻ ആപാദമന്യക വിവരധരിയനായ ഒരു സാൽ വകൊണ്ടു പൊതിഞ്ഞ് കുംഭകണ്ഠസേവ ചെയ്യുന്നു. ഉദയമുളയ്ക്കത്തിൽ സ്ഥിതിചെയ്തങ്ങനെയുള്ള അശ്വതമങ്ങളിൽ ഇതല്ലാതെച്ചെന്നെന്നു വാവലുകളുടെ ശബ്ദകലാപത്തിനുമുമ്പായ ഒരു ആരംഭം ആ മഞ്ചത്തിന്റെ മൗനമുള്ള മുഴങ്ങിത്തുടങ്ങുന്നു. ബാലാപ്രിയകളെക്കൂടെ ശോഭന അംബരാനന്ദമേഖലയെ അലങ്കരിച്ചു തുടങ്ങിയപ്പോൾ നമ്മുടെ നിദ്രാതൽപരനെ ആപ്താഭനം ചെയ്യുന്ന ശോഭനകംബളത്തെ ഉത്സാഹത്തോടെ ചെയ്യാൻ ബാലപ്രിയശ്രീ ബാലപല്ലവാംഗുലികൾ സാഹസം ചെയ്യുന്നു. ദക്ഷിണതിരുവിതാംകൂറിലെ മലയാളഭാഷയിൽ പിതാമഹപട്ടത്തിന്റെ പശ്ചാത്താപം അപ്പുപ്പൻ എന്ന

പദത്തെ ആ ബാലമുഖ കാസംഘം “ഹൃ” എന്നുവെ ഹൃഷ്ടി
 മൃഗമുഖമുഖകുലാലായും രണ്ടാൽസപാലിലും ആ
 ത്തിന്റെ പ്രദർശനത്തെ ആസ്വാദനം ചെയ്യുന്ന പദവിയിൽ അന്ന
 ഭവിക്കുന്ന സാൽവതദ്രാവിഡന്റെ കായത്തെ ദൃഢതയോടെ
 ആവാണം ചെയ്യുന്നതായുമാകുന്നു. കല്പനകളും ക്ഷിപ്രവിചിത്രവും
 കോപകലാപരകലാപരകളുംകൊണ്ടു് ആ മുകുന്ദൻ ഒരു മല
 നാലും ഉണ്ടാകാത്തതിനാൽ, ധാരാളം കഴിഞ്ഞപ്പോൾ അദ്ദേഹ
 ത്തിന്റെ ശിരസ്സുമാത്രം പാദം വരെ ഓടിക്കൂട്ടി വക്കുകുപ്പിൽ
 കാണപ്പെടുന്ന ചെങ്കുറികൾക്കുപോലെ അണിയിപ്പു്, വിക്രമി
 ക്കായ ആ ബാലപുത്രം സാൽവതും മകളിലായി ഇരിപ്പുപി
 ടിപ്പി, കരിയും ആനയും കളിച്ചുവെക്കി. ഓരോരുത്തർ “ഹയ്!
 ഹെർ! ഹെർ!” എന്നിങ്ങനെ ചേർത്തു ചിട്ടുന്നതിനിടയിൽ
 ആ ബാലസംഘത്തിലെ മറ്റൊരു ആറവയസ്സുള്ള ഒരു കുരുമു
 കുന്ദൻ, “കുതിച്ചുവന്നു കേറിയതും--കണ്ണാണിപ്പിച്ചിട്ടുള്ളതും--
 കണ്ണുനീർത്തൊഴിക്കേണ്ടതും!” എന്നു ഗാനംചെയ്തു്, കരിയ്ക്കു വേ
 ഗം കിട്ടിപ്പി. ഈ ഗാനത്തെ നന്ദാമാടിപ്പി, ശങ്കിടിക്കാരായ
 കുരുമുന്ദനികൾ ‘കീയം’ വിളിച്ചു. ഇരുമുക്കുണ്ടായ നീരസ
 യൊടുമിടി ഗുഹനായികയായ പാവതിപ്പിച്ചുള്ള അറപ്പുതന്നെ
 കത്തു പ്രാവശ്യം “കണ്ണാണുൾക്കു കാലാതം നിവർന്നു നിന്നു
 യോ?” എന്നു ശാസനംചെയ്തു. ആ ആലോചനയുടെ പ്രവണ
 മാത്രത്തിൽ ആ കുടിശ്ശിസ്വരസംഘം വാനരന്മാരെപ്പോലെ ഇ
 ടക്കും കിട്ടിക്കും, മഞ്ചത്തിൽനിന്നു താഴ്ന്നിറങ്ങി, മോചനം
 ചെയ്തു മാർഗ്ഗാരോഹണത്തെപ്പോലെ നിവരായി. നിദ്രചെയ്തിരുന്ന
 പ്രമാണിയും അവനൊന്നാൽ, സ്വപ്നത്തിൽ എഴുന്നേറ്റു്, ഒന്നു
 രണ്ടു പൈതങ്ങളെ കാണുമ്പോ, മിവരെ ഭുജനമുമാകുന്നു ആക്കി
 കൊണ്ടു്, പത്നീശാസനത്തെ ആദരിച്ചെന്നുപോലെ ശരണം
 പേരുകൾ ഉപേക്ഷിച്ച് മേനന്നിനു് ശിക്ഷണീയ നാട്ടത്തെ അ
 ഭിനയിച്ചു. തന്റെ ഭർത്താവിന്റെ പരിഹാസഭാവംകൊണ്ടു് ഇ
 ണ്ടിടയാടുമിടി പാവതിപ്പിച്ചു വാക്കേക്കെടിലേയ്ക്കു തിരിച്ചു.
 ഒന്നാം അദ്ധ്യായത്തിലെ രാജപ്രണിധിയും, മുഖശിരോമണിയായ
 ചന്ദ്രക്കാണ്ഡൻ തന്റെ കണ്ണാലുകാരായി കരുതിയിട്ടുള്ള ക
 ണ്ഡലകളുടെ സംഗ്രഹാകാശമായ രാമചർമ്മം അന്നത്തെ
 പരമനാഥൻ പടയാളം പൊരിച്ചിരിച്ചു. ബാലസംഘം

അല്പമുപയുക്തികൊണ്ട് ആവർത്തിച്ചുവന്നുവന്ന ആ സന്ദർഭത്തിലെ തങ്ങളുടെ സേനാനിയുടെ വിജയത്തെ പരിശോധിച്ചു വിവിധധ്വനികൾ കൊണ്ട് ആ നാലുകുടിയെ പൊടിപെടുത്തു.

ഒരു നാഴിക കഴിഞ്ഞപ്പോൾ, പടപന്തലവരായ അനന്ത പരമനാഥൻ ബാലദീപാവധിയുടെ മധ്യത്തിൽ ഉത്തരാവേശം എടുത്തിരിക്കുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ചാൽത്തല സെക്കന്ററവതി, തന്ത്രിയുടെ വിധയിൽ ചങ്ങുകൾ ഉപയോഗിച്ചു കൊണ്ടു നിൽക്കെ, ഞാലകളെപ്പറ്റിയായ കൊച്ചമ്മിണി എന്ന സ്ത്രീയും ഭർത്താക്കന്മാരുടെയും മുമ്പിൽ നിന്നു വേർപെട്ടിരിക്കാത്ത സുസന്തതോടു കൂടി മേൽശാന്തിസ്ഥാനത്തിൽ വാഴുകയും തുടങ്ങി. ചിത്രവാസുദേവന്റെയും ആ അതിമാന്യന്റെ മനസ്സു പുതിയുടെ വിജയാപരമായ ചാൽ കടന്നാർന്നു മായിച്ചിട്ടു. അദ്ദേഹം സ്വപന്തലത്തിൽ നോക്കി ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു:—“പറഞ്ഞാ കൊച്ചമ്മിണിയായാ?” (പുതിയ മൈലികൾ വടംപിടിച്ചു) “മൈലികൾ സേവിച്ചു ത്രിശതപട്ടിണി താമസിക്കുന്നു എന്നു കിട്ടിയ എഴുതിപ്പകാർച്ച.” (മുഖം വികസിച്ചു നിൽക്കുന്ന പുതിയായാ?) “മൈലികൾക്കായിത്തന്നെ പാവക്കാടും മറ്റും സഞ്ചരിക്കുന്നു എന്ന് ഒരു സ്ത്രീയിൽനിന്നു എഴുത്തുവന്നിട്ടുണ്ട്.” (ആ പ്രശസ്തയുടെ നേതൃത്വത്തിൽ ബാലദീപത്തിൽ) “മോഹകളാൽ മോഹിതപ്പെട്ടുവന്ന ആ വീടൻ ആ പടപന്തലത്തിൽ എന്തുമെന്തുമെന്നോ?—”

കൊച്ചമ്മിണി—(കണ്ണുനീർ വർത്തിച്ചുകൊണ്ട്) “അച്ഛനെപ്പോലെ വൈദ്യമില്ലാത്തവരാ അച്ഛൻ എന്നും ആശ്ചര്യപരനെന്നും”

അമ്മ—“ഞാൻ വകാളക്കുശാസ്ത്രനാകുകൊണ്ട് അങ്ങനെ ആശ്ചര്യപ്പെടുന്നതിൽ ഒരു ന്യായമുണ്ട്. ഞാൻ അതിനെ ഒരിക്കലും മറന്നതും ചെയ്യുന്നില്ല. എന്റെ കൊച്ചമ്മിണിക്കുടിയും അന്ന് അച്ഛന്റെ കയ്യിൽ ചേർന്നു ഉറപ്പായിട്ടുണ്ടായിരുന്നോ?”

കൊച്ചമ്മിണി—“അത് അച്ഛന്റെ മകളാകുകൊണ്ട്. എത്ര അങ്ങായിപ്പോൾ? എന്റെ ചിത്രം ഞാൻ വേണ്ടത്ര

കാഞ്ഞു ഇനി എന്നെ ഒന്നങ്ങോടിയച്ചാൽ, അദ്ദേഹത്തെ ഞാൻ തിരിച്ചുകൊണ്ടാം”

അത — “നമ്മുടെ രാജ്യത്തിന്റെ ശത്രുവിനെ സേവിക്കുന്ന ആളിന്റെ അടുത്തു നിന്നെ അയയ്ക്കുകയോ?” കൊച്ചുമ്മിണിവാദിയിൽ തോററു എങ്കിലും, അച്ഛനാടിക്കുനെ അപേക്ഷിച്ചു:— “അച്ഛാ! വരിയ്ക്കും പത്തുപത്താവാറായി. ഇനിയെങ്കിലും അദ്ദേഹത്തിന്റെ ബുദ്ധിമാശത്തെ ക്ഷമിക്കണം.”

അത — “ചാക്കോയിക്കുപായ വലിയപടവീടിൽ തന്നിമാക്ക് ചോരകണ്ടു മയങ്ങിക്കടകളെ. കമീ! കമീ! രാജ്യത്തിന്തകാ അവൻ ———”

പാവ്വിപ്പിള്ള — (പരിഭവിച്ച്) “രാത്രിവന്നു, നേരം വെളുത്തുപോയി, കണ്ടുണ്ടു കായിച്ചുതുടങ്ങുന്നത് എന്തു മാതിരിയാകും? വെട്ടും കട്ടയും കൊമ്പയും എല്ലാവരും കളിയുംകെട്ടി നടക്കുകയോ?”

അത — “എവിടെവിടെ? ആ മൂലം നേരെ ഒന്നു കാണട്ടെ—അങ്ങനെ ഒരുങ്ങിനടന്നാൽ, ചന്താലും എഴിച്ചുവരുമെന്ന് അനുഭവമില്ലയോ നമ്മുടെ അമ്മയമ്മമ്മ? അതുകിടക്കട്ടെ- ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ മാണം മഹാ കഷ്ടം! കഷ്ടം! ഇല്ലാപാവം ——— എല്ലാംകൊണ്ടും — മൂലം കാണിച്ചുവന്ന് എല്ലാം ആലോചിക്കാം.”

ബാവകൃഷ്ണാദിസാക്ഷാദഗതിയിൽ ആകണമെന്നായി കാണപ്പെട്ട അയ്യനായ ഈ രണസിംഹം കേശവപ്പിള്ളയുടെ സങ്കടാവസ്ഥയെ അന്വേഷിക്കി മഹാരാജാവിനാൽ അരുളപ്പെട്ട ആജ്ഞയെ അനുസരിച്ചു രാജധാനിയിൽ എത്തിയിരിക്കുന്നതായിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ കടിക്കളിയെ അപഹസിപ്പാൻ സന്നദ്ധനായുള്ളവർ പടഞ്ഞുപിള്ളയാർ എന്ന മഹാവൃത്തന്റെ പാശം പറ്റിപ്പിൻ. ആ അവസരം സംസാരിച്ചതിനെ കാക്ഷിച്ചു, പടഞ്ഞവൻ സ്വാധ്യക്ഷമനായിരുന്ന ചുവസ്കാലും, അവസരം തുല്യകവിതയായ ഇഹലോകജീവിതത്തെ വാണിച്ചു, പടഞ്ഞവൻ ലോകശക്തിയുടെ സ്വയന്തരയിൽ ഉദാകാരുണ്യത്തെ പ്രദർശിപ്പിച്ചു, ഈ

രണ്ടുപേരും ഒരു പോലെ ആത്മത്യാഗികളായിരുന്നു. മഹാവിപത്തുകളിലും അതിശാന്തനായും മഹത്സവത്തുകളിൽ കേവലം ഉദാസീനനായും വർത്തിക്കുകൊണ്ട് പ്രായാധിക്യത്തിലുംയുവപ്രൗഢിയിലും ക്ഷയം വന്നിട്ടില്ലാത്ത ഈ രാജാജിമാനി മഹാരാജാവിനെ മുഖം കാണിപ്പാനായി പാറിവാരങ്ങാളാടുമിടിയാത്രയാൾകളെപ്പോലും ആശ്ചര്യമായി ജനറൽകമാൻസ്സി അദ്ദേഹത്തെക്കണ്ടു ചൊല്ലി. അദ്ദേഹത്തെ മറ്റൊരാൾ പ്രധാന ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരും പെരുമ്പ്രമാണികളും വന്നുചെന്നു. പലരോടും സമാധാനം പറഞ്ഞു, കമാൻസ്സിയുടെ റെസുൽത്താവയംബിച്ചും അടങ്ങുന്നതിനിടയിൽ ഓടിയെന്നതി ആശ്ചര്യം പറഞ്ഞ മാമാവെങ്കിടന്നു പാശ്ചാത്യരീതിയിൽ കൈകൊടുത്തുകല്പിക്കി, അയാളെക്കൊണ്ടൊരു ചുറ്റുപോടിയില്ല. രാജാജിമാനിനകത്തു പ്രവേശിച്ചപ്പോൾ അവിടെവിടെ മൃതജനങ്ങളെക്കണ്ടിരുന്ന കലാപം പെട്ടെന്നു നിന്നു. സിംഹവിക്രമനായ തന്റെ പൂർവ്വഗാമിയുടെ ദക്ഷിണമന്ത്രിയും, പ്രാപ്തഗാമിയുടെ മന്ത്രിശ്രേഷ്ഠനും പ്രഥമ തിരുമുഖസ്ഥാനികനും ആയിരുന്ന മഹാജനോപതന്റെ ഏകപുത്രനും, തന്റെ ക്ഷണനപകാരം വന്നിട്ടുള്ള അതിഥിയായ പടത്തലവനെ കാണിയെന്നുമാത്രമന്മാർ അന്യോന്യം ആശ്ചര്യമെന്ന ആദരഭരിതകളാടുമിടി, മഹാരാജാവ് ക്ഷണത്തിൽ സൽക്കരിച്ചു കരപ്രശസ്തരും ചെല്ല. യിരോദത്തശീലനും നിന്നും കാർപ്പുനിരന്നും ആയ മാത്താസ്ഥവർമ്മ മഹാരാജാവിന്നു വിനോദസംഭാഷണം കൊണ്ടു മാനാലാലവത്തെ ജനിപ്പിച്ചുപറന്ന പടത്തലവനോടു മഹാരാജാവു കരലാപനേപന്മണങ്ങൾ കഴിഞ്ഞു, ക്ഷമാപ്രാർത്ഥിയെന്നുള്ള നാട്ടത്തിൽ ഇങ്ങനെ അരുളിച്ചെയ്തു:—“മൃതജനമാണല്ലോ—വേദമൂലം അമിറ്റാത്തതുകൊണ്ട് ഇപ്പോൾ വന്നതിയതാണ്.”

പടത്ത—“അപ്പിതൻ—നാടില്ലാ വേദമൂലം അമിറ്റാത്തതുകൊണ്ട് ഇപ്പോൾ വന്നതിയതാണ്.”

മഹാ—“ഈ കാടിലെ” ഇവിടത്തന്നെ വേണ്ടിവരും. അതിലേക്കാണ് അയച്ചത്. പോക്കുസാധേയും വരുത്തിയിരുന്നു. അവിടന്നുപോന്ന കേശവൻ എങ്ങോട്ടു പോയി?”

പടത്ത—“മിടിമെമ്പകുശ്ശായിൽ വിടുകൊണ്ടിട്ടുണ്ട്. കുമ്പളപ്പം അവൻ പറഞ്ഞുകൊടുത്തു. ഇനി കട്ടന എന്തെന്ന് അറിയിച്ചേയ്യണം.”

മഹാ—“പലസംഗതിയുണ്ടിവിടെ. എങ്കിലും, ഉടൻടി നിവൃത്തിക്കേണ്ട കാര്യം രണ്ടാണ്. ഒരു യോഗീശ്വരൻ എ ന്നീനോ ഒക്കെ പുറപ്പാടുണ്ട്. അതിനർത്ഥം കേശവൻ യാചിച്ചു. ഇക്കാര്യം വേണ്ട എപ്പോഴകും നാമുചെയ്യും. അ തിനെക്കുറിച്ച് മേലിൽ വേണ്ട ആലോചനകൾക്കു മുമ്പാ ചെ വകശ്ലോയിൽ വന്നുകൊള്ളും. മേററ സംഗതിയിലാ ണ് വിചിത്രമുള്ളത്. കഴക്കൂട്ടത്തുപിള്ളാരുടെ വകയിൽ വ ള്ളോരും ശേഷിക്കുന്നുണ്ടോ യെന്നറിയേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. ചില ന്നിനേത്തു തെക്കേതിൽ രണ്ടു സ്ത്രീകളുണ്ടെന്നു കേശവൻ വാ ളിക്കുന്നു. അവരുടെ പാദാന്തം നന്നിയത്തുണ്ണിത്താനം വെങ്കി ടഭാഗവതർക്കം അറിയാം. അവരോടു ഞാൻ നേരിടുന്നേപി പ്താൻ പുറപ്പെട്ടാൽ, കാര്യം കാര്യം പോലെ നടത്തേണ്ടിവരും. സ്ത്രീകളിൽ ഒന്നു കഴിയാണ്. അവളെ കേശവന്റെ അറിവ യ്കുകാരി പോയി കണ്ടു. അവൾ തിരുവനന്തപുരത്തു വരിക യാൽ കേശവനും കണ്ടു. ഈ സ്ഥിതിയിൽ അവന്റെ മന സ്സിന്റെ ഗതിയെന്തെന്നറിവാൻ പ്രയാസമായിരിക്കുന്നു. ആ വഴിക്കുള്ള കഥ എന്താണെന്നു നമുക്ക് ഒരു രൂപപുരുഷാകന്നി ല്ലു. നമുക്കും, കഴക്കൂട്ടത്തെ വീടുകാർക്കും, കേശവനും, ഒന്നുപാ ലെ വേണ്ടതാക്കു ആളാണല്ലോ കാരണോട്. എല്ലാം അങ്ങോ ടേല്ലിച്ചിരിക്കുന്നു. ഒരു ബഹളത്തിനും ഇടവരുത്താനേയും കേ ശവനു സന്താപം ഉണ്ടാകാതെയും എല്ലാം ശരിയാക്കണം. മന സ്സിദ്ധയല്ലോ?”

പടനാലവൻ മഹാരാജാവിന്റെ ചിന്താഗതികളെയും ഈ ഗിതങ്ങളെയും വിചാരിച്ച് ആശ്ചര്യപ്പെട്ടു. ഡെംഗത്തേക്കാ ലും ഉജ്ജ്വലമായും സഫലമായും ജയസമ്പാദനം ചെയ്യുന്ന ഒരു ആയുധം മഹാരാജാവിന് ഒരു വൈഷ്ണവപാശുപതോച്ചാ യി സ്വാധീനമുണ്ടെന്നു കാണുകയാൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഔ ദയപ്രതിഷ്ഠിതമായുള്ള “മാന്മാണ്ഡവർമ്മ,” വിഗ്രഹത്തോടു തുല്യസ്ഥാനമെങ്കിലും ൾ ധർമ്മരാജാവിന് അവകാശപ്പെ ടുന്നു എന്ന് അതിപ്രീതിനായി അദ്ദേഹം അഭിമാനിച്ചു. “അടി യൻ—കേശവൻ കഥകൾ മഴവൻ പറഞ്ഞു, അടിയനറിഞ്ഞു. തിരുമനസ്സിപ്പോലുള്ള രൂപമാകാതെ ആ കിടാത്തിയുടെ സംഗ തിയിൽ അടിയനും കുറച്ചു സംശയമുണ്ട്. ഇന്നു നാളെക്കൊ

ങ്ങ് എല്ലാം അനവധിച്ച് തിരുമനസ്സുറിയിക്കാം. ൊകൃപാ നീതി തിരുമനസ്സിലേയ്ക്കു കീഴ്ചയുസ്സു നൽകി രാജ്യത്തിന്റെ സെങ്കോട്ടത്തെ വർദ്ധിപ്പിക്കട്ടെ.”

ഇങ്ങനെ തുടങ്ങിയ സംഭാഷണം മഹാരാജാവിന്റെ കോ വിഖ്യാതനുള്ളതിനേയും താമസിപ്പിച്ചു. രാജാത്തമ്പു പ്രജാ തനെയും പാസ്കാളുണഗ്രാഹികളായപ്പോൾ ഇടക്കാല ത്തെ അനാസ്താസമിതിയെക്കുറിച്ച് അധികം ക്ലേശിച്ചതു മഹാരാജാവായിരുന്നു. പടത്തമ്പലം മൊന്നകശ്ശേരിയിലേയ്ക്കു മടങ്ങി, ഉടനെ തന്നെ ഉറങ്ങുകഴിച്ച്, പാടുന്നതിനു തുടങ്ങു വും തുടക്കി ഹാജരായ മാമനെ സ്ത്രീ ഓടിച്ചിട്ട്, ഉച്ചയ്ക്കു മുമ്പു തന്നെ തോക്കു്, കുത്തം, വാൾ, കുറുവടി എന്നീ ആയുധങ്ങൾ ധരിച്ചുള്ള വേദക്കാന്തം ചിരം കപ്പായക്കാന്തമായി കഴുത്തുതോ ന്നു പുറപ്പെട്ടു.

അദ്ധ്യായം ൨൧.

" അതുപോലുള്ള കഠിനമായ വെളിച്ചം വരുക -
ആശിർവാദവും ചെങ്കിട്ട കഠിനവും."

ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ നിഗ്രഹമാത്രം കടന്നു കടന്നു വരുന്ന സ്ഥലങ്ങളിൽ അടുത്ത ഉദയയാത്രയ്ക്കായി മുൻ തന്നെ എത്തി, 'കുതിരകൾ പുറപ്പെട്ടുക' എന്നുള്ള മൊഴിയെ ആ സന്ദർഭത്തിൽ ഫലപ്പെടുത്തി, മറ്റൊരു താമസിക്കുന്ന സാധനങ്ങളുടെ ഹൃദയപ്രണയത്തിൽ നവംഭാവങ്ങളോടെയും തറച്ചു. ആ ദിവസത്തിൽ കാണപ്പെടുന്ന മീനാക്ഷി കേശവപ്പിള്ളയെ സന്ദർശനം ചെയ്തു വീരവനമാർക്കിടശ്ശാലിക, ശിരശ്ശ പാതകമുപയോഗിക്കുന്ന ബഹുമാന്യരും അനുഷ്ഠിച്ചുപോലെ അവ സ്ഥാനം പ്രാപ്തമായിരിക്കുന്നു. തന്റെ കാമുകൻ പൂർണ്ണസ്വരമായും സംശയമില്ലാത്തതായും തനിക്കു തിരിയെ ലഭിക്കുന്നതെന്നു ജഗദന്ധിയായ ഹരിപഞ്ചാനനൻ പ്രതിജ്ഞ ചെയ്തിരിക്കുന്നു എന്നു പറഞ്ഞു സമാശ്വസിപ്പിച്ചാണ് കപ്പലാർ ആ കന്യകയെ അവരുടെ സാഹസികത്വത്തിൽ നിന്നു വിരമിപ്പിച്ചത്. എന്നാൽ, ഹരിപഞ്ചാനനൻ ക്ഷണനേരത്തേക്കു മറ്റൊരു പടിക്കൽ വെച്ചു തന്നെ കണ്ടാലുണ്ടായിട്ടുള്ള അഭിമാനമാ, കണ്ണമെ! - പ്രണയമൊ-അല്ലാതെ, തന്റെ ഇംഗിതസിദ്ധിക്കായി യത്നിക്കുന്നതിന് അദ്ദേഹത്തെ പ്രേരിപ്പിച്ചാതെല്ലാ പ്രണോദനമുണ്ടെന്നുള്ള സാധാരണ പ്രശ്നം അവരുടെ ഹൃദയത്തിൽ അംകുരിച്ചു. ഈ ചോദ്യത്തിന് സ്വാഭാവികമായിട്ടുള്ള പ്രതിഷേധാത്മകം അവരുടെ കർത്താവാദത്തെ അണുമാത്രവും ഉത്തരവു ചെയ്തില്ല. മറ്റൊരു തിരിച്ചെത്തിയപ്പോൾ ഉണ്ണിത്താൻ പ്രഭുവിന്റെ ഇന്ദ്രശിഖരമായ ഗുരുതരകാര്യത്തിന്നു, വ്യസനാൽപ്പാവിതമായ ആ കന്യകയുടെ മനസ്സിനെ സമസ്ഥിതിയിൽ ആക്കുന്നതിന്നു സാധിച്ചില്ല. കപ്പലാർ അയാൾ പുറത്തു പറയുന്നതിലധികം ഔന്നാമനസ്സിൽ ഉപഗ്രഹണം ചെയ്യുന്നതായി ആ കന്യകയ്ക്കു തോന്നി. അയാൾ

ഐശ്വര്യകാംക്ഷനിമിത്തം ആയോഗ്യപാത്രം തന്നോടു സം
 ഘടിപ്പിക്കാൻ യത്നിക്കുന്നതായി വ്യാഖ്യാനിച്ചു, അവർ ധർമ്മ
 പ്രതാപ ആ വൃദ്ധനെ ചേർത്തിട്ടു തുടങ്ങി. കപ്പൽക്കാർ രണ്ടാമ
 ത്തും യോഗ്യപാത്രത്തിൽ പോയി തിരിച്ചുവന്നപ്പോൾ മുതൽ
 അയാളിൽ കാണപ്പെട്ട പ്രൊച്ചോറായും നിതാന്തപരമമായും,
 അയാൾ വൃദ്ധനായാട്ടു ഇല്ലാത്തതായിട്ടുള്ള ആലോചനകളും, വൃദ്ധ
 ഉണ്ണിക്കാണെ പ്രത്യേക വൃദ്ധി ദീർഘസമർത്ഥനും മെഴുതിൽ
 ലിനാലിപ്രായണനാവാൻ അദ്ദേഹം പഠിക്കുകയും, മീനാ
 ക്ഷിയുടെ ഉള്ളിൽ ജനിച്ച വിദഗ്ദ്ധകാലുഷ്യത്തെ സ്ഥിരീക
 രിച്ചു. വൃദ്ധനും കപ്പൽക്കാരും ദുർമ്മാദികളെന്നും, മോക്ഷ
 ത്തിൽ തനിക്കുതന്നെ പ്രാപ്തം ഉത്തരാനുഭവങ്ങളിൽ അതുപി
 ന്നവിനത്തു നിന്ന് ഉഗ്രപ്രഭാവനായിവന്നു, സ്വഭാവമേറിയ
 യുടെ സമക്ഷത്തിൽപ്പട്ടു തന്നെ പാണ്യമായി വരിച്ചു കാമകന
 പ്രാപ്തം മറ്റൊരുതരമെന്നും ചില സ്വഭാവകൈവല്യസിദ്ധാന്തങ്ങ
 ലും അവർക്കു പാമായായി. ഇങ്ങനെ ആത്മവൈകല്യനിവൃത്ത
 യായ ആ വേദാന്തിയെ അവളുടെ തൽക്കാലാഗ്രഹത്തിന് യു
 ക്തശരീരയാക്കുവാനെന്നപോലെ മാതാമനിയുടെയും, പരിചാ
 രകന്റേയും, മന്ത്രാലയത്തിന്റേയും വായാലായി, ആ ക
 ന്യകയിൽ പകർന്നു. തന്റെ കടംബത്തിന് നിസർഗ്ഗം അപ്ര
 തീരതവുമായ ഗുണവും അതിലെ ഏറ്റവും അംഗങ്ങളായും ഒരു
 പ്രകാരം വിപണനമാക്കിയതുപോലെ, പ്രണയബന്ധനത്തിലുള്ള
 തന്റെ സ്ഥിതിയിലുള്ളതെന്നും അഗ്രഹകുമായി സ്വപുര
 ഗാമികളുടെ ഭാഗത്തുവെച്ചു നയിക്കുന്നു എന്നും മറ്റും കേ
 ശിമുതിനിടയിൽ തന്റെ ഗൃഹനാമത്തെ 'കഴുപ്പി' മെന്നു സ
 ങ്കല്പിച്ചു ഒന്നാ ചിന്താവിമർശനങ്ങൾ മനോപാപംകൊണ്ടു തു
 ടങ്ങി. കഴുകന്മാർക്കു തങ്ങളുടെ നമ്പരങ്ങളെക്കൊണ്ടു, ഉത
 ങ്ങിച്ചു സിദ്ധത്തുണ്ടാ ആയ, ഇതാശരീരങ്ങളുടെ ഉദ്ദേശവും,
 ഭേദനവും, അന്യനും ചെയ്യുന്നതല്ല പ്രാദാനങ്ങൾക്കല്ലാ
 തെ, ദിവ്യമായ അനുരാഗത്തിനോ, ആത്മസങ്കല്പത്തിനോ, ഉ
 പേക്ഷമായ ഗൃഹസ്ഥജീവിതത്തിന്റെ സൗഖ്യംഗൃഹത്തിനോ, അവ
 കാശമെന്തു? തങ്ങൾക്കു തന്റെ വർഗ്ഗത്തിൽ ജനിച്ചുള്ള അവ

താമസമുള്ള പരമ്പരകളുടെ ഇടയിൽ നായകസ്ഥാനവും അനുകാസ്ഥാനവും വാദിച്ചു, ജാതന്ത്രണത്തുടായുള്ള വല്ല പർവ്വതശിലയിലും വാസംചെയ്തും, ഭൂമിയും കർമ്മാസകലിതമായ ജീവികാലാർത്ഥത്തെ പഠിച്ചുപിടിച്ചു, ഉള്ള ഏകാന്തജീവിതമേറ്റു വിധിയാൽതന്നെ കല്പിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ളത്? സ്വജാതീയരിൽ ഇതാത്മാക്കൾ പ്രാപ്യമല്ലാത്ത വാസഭേദത്തിന്റെയും സമ്പാദനീയമിതിയുടേയും ഭേദനയ്ക്കൊക്കെമാത്രം തങ്ങൾ സമ്മതിയെ പ്രാദിക്കേണ്ടതല്ലേ? തന്റെ കലത്തിന്റെ നിയതി ഏതപിഥമായ ഒരു രാജ്യമാണെന്നിടലും, ആ ഉന്നതകടുംബത്തിന്റെ നാമമറിമയ്ക്കുപേണി തന്റെ പൂർവ്വതത്തിൽ പ്രാർത്ഥിച്ചിട്ടല്ലോ എന്നും അവർ ചിന്തിച്ചു. എന്നാത്രമല്ല, തന്റെ സ്വകടുംബശാസ്തത്തിന്റെ വല്ലതായ വിശ്വാസത്താലെന്നപോലെ, ത്രിപുറാസ്തരി വലിയയയുടെ മുമ്പത്തിൽനിന്ന് ആ ശുദ്ധാക്ഷേപാക്കികളെ ഉൾപ്പെടുത്തിക്കൊണ്ട്, നേത്രങ്ങളിൽ അഗ്രസ്താണെന്നെച്ചിട്ടു ഒരു ഭൂമീവരായ കന്യകയുമല്ലേ? ഇങ്ങനെ ബഹുരൂപങ്ങളായി മനസ്സിൽപ്രാപിച്ച ആത്മഗതങ്ങളും അവരുടെ താപസാന്തപനം ചെയ്യാത്തതിനാൽ, അവർ ആത്മപ്രഭാവംകൊണ്ട് തന്റെവിശദമുഖത്തെ ഉപഗ്രഹനംചെയ്തു. എന്നാൽ അതിന്റെ ത്രാക്ഷരപരത്തിൽനിന്ന് ഉൽഭവമായ ഒരു ധൂമം അവരുടെ കാത്തിസെരഭാഗത്തെ ക്ഷണംപ്രതി അച്ഛാദിച്ചു. അവരുടെ നിദ്രാകാലങ്ങൾ പ്രണയസമുദയംഗങ്ങളിൽ അകപ്പെട്ടു വലയുന്ന തന്റെ പ്രാണാക്ഷണത്തിന്റെ ശ്രമങ്ങളായും, സ്നാനക്ഷണാദിക്രിയകൾ കേവലം വിഗ്രഹാധനത്തിലെ തന്ത്രകർമ്മങ്ങളായും, പ്രാർത്ഥനാശ്ലോകകഥനങ്ങൾ ദൈവനിഷ്കർഷണപരത്തിന്റെ നേർക്കുള്ള കോപപഞ്ചസുധാനികളായും ചമഞ്ഞു. ചന്ദ്രക്കാൽ, നന്ദിയത്തുണ്ണിക്കാൽ എന്നീപ്രദേശങ്ങളുടെ പുരുഷപദങ്ങളും, രാജാധികാരത്തിന്റെ കലിത്തെയും തന്റെകാലകന്റെ അനാഗത ദൈർബല്യത്തെയും അവർ ആത്മനാ ഉപഹസിച്ച്; വർഷകാലത്തിന്റെതളിരികൾ കണ്ടപ്പോൾ, ആത്മകളോടുമിടി വോക്കു അവസാനിക്കട്ടെ എന്നു അവർശപിച്ചു; താദൃശമായ തന്റെ അവസ്ഥയെ അപഹസിക്കാനെന്നപോലെ ഇടയ്ക്കിടെ പ്രസന്നവദനനായി കാണപ്പെട്ടു അഭിപ്രായനാടുകയ്ക്കു; ഇടവിട്ടിപൊഴിയുന്ന മടകളെ വിഹിതത്തിയുടെ ചാപവൃത്തോടുകൂടി ബോധി

ച്ചു; തന്റെ ഉൾക്കാമ്പിൽ ആപരമായൊരു വഴക്കത്തിൽ തനിക്കുള്ള ശക്തിവിഹീനതയെ പരിഹരിപ്പാൻ നിർമ്മനായ ദൈവത്തോടുപ്രാർത്ഥിച്ചു; താൻ നിത്യപാരായണം ചെയ്യുന്ന സ്കോട്ട്ലണ്ടിൽ “തൈത്ര്യലോകപ്രിയയിലാവൽ,” “ശത്രുസൈന്യം വിഭജിക്കുക” എന്നും മറ്റും ഫലശൂന്യമായി ഓരോ ഋണീപ്രാർത്ഥനയ്ക്കു കീഴ്ത്തിക്കൊടുത്തിട്ടുള്ളവ തന്റെ സംഗതിയിൽ വിഫലങ്ങളായി ഭവിച്ചതിനാൽ, “ആരാധനാർത്ഥമായി സേവിച്ചത്” എന്നുള്ള നല്ലതൊന്നാവാവിന്റെ മോഴ്സെ ആകൃത്യമുണ്ടെന്നു ഏകദേശം ഉറപ്പിച്ചു. തന്റെ മാതാമഹിയായും, തന്റെ മനസ്സിൽ “ആനന്ദകന്ദ”മായ കാമകന്ദമായും മേന്നിത്തന്ന നിശ്ചയിൽ, തന്നെ ശീതളകരങ്ങൾകൊണ്ടു തലമുട്ടിയ പൂർണ്ണമുഖന്റെ ആകാശസഞ്ചാരമെന്നു താൻ പ്രാർത്ഥനാശീതളങ്ങൾകൊണ്ടു ആശ്വസിപ്പിച്ച ഒരു സ്വപ്നസദൃശമായ അല്പകാലത്തിന്റെ ആവർത്തനത്തെ അർത്ഥം കാണിച്ചു. ആ രാത്രിയുടെ മുന്നോട്ടൊന്നും അതിഭയങ്കരമായ അവസാനവും ഓർമ്മപ്പെടാൻ മനോഹരമായ പാശ്ചാത്യമായി, രാജാദിപതിക്കളുടെ പ്രാവശ്യംകൊണ്ടു തന്റെ ഭവനത്തോളം പുനഃപ്രാപിക്കണം ചെയ്യപ്പെടുന്നു എന്നു വിട്ടു. സ്ത്രീകളുടെ കൈമാറുകാലം മുതൽ രക്ഷിപ്പാറുള്ള പുരുഷന്റെ പ്രണയസമ്പാദനം തന്റെ സംഗതിയിൽ പ്രാണഭയമായി പരിണമിച്ചിരിക്കുന്നതും, എല്ലാം, ദൈവവിശ്വാസത്തിന്റെ ലക്ഷ്യങ്ങളെന്നു സ്മരിച്ചു, “സമസ്തപരായ” പ്രാർത്ഥനയോടുകൂടി, തന്നെ വലയം ചെയ്തു ദൈവതാമരവാഹിനിയിലെ യോഗാനന്ദതാഴ്വരയിൽ നിമഗ്നനായി.

ഇങ്ങനെയുള്ള അശാന്തതകൊണ്ടു ദിവസം പതി മൂന്നോത്തരം കഴിഞ്ഞിട്ടു മനോഹരമായ മാതാമഹിയും കപ്പലും കഴിയുന്നത്ര സാമ്പത്തികമായിട്ടു കൂടി. മാതാമഹിയുടെ ശത്രുമുഖംകൊണ്ടായി ശരിക്കും, അനന്ദം എഴുന്നേറ്റു നിൽക്കുന്നതോടു കാമകന്ദംകൊണ്ടു ഇല്ലാത്തതോടെ, വഴിപാടുന്ന ജനങ്ങളുടെ സ്വപ്നങ്ങളിൽ പ്രിയതമസംഭാഷണം കേട്ടതായി കൂടിക്കുക, മനസ്സുതൃപ്തിയായി ഗൃഹത്തിന്റെ നാനാഭാഗങ്ങളിലും സഞ്ചാരംചെയ്തുക, ദിനമൂന്നുവെട്ടു വിദേശത്തിൽ സപാക്കകന്ദംകൊണ്ടു തന്റെ അവലംബിക്കുക, ഇന്ദ്രാദിവി

രഹസ്യം ചെപ്പുകളോടു കൂടി ആകമ്പക സാക്ഷാൽ മീനാക്ഷി
യുടെ പ്രേതമനഃപാലം മെങ്ങൂറ്റ്, പ്രേക്ഷകജനത്തിന് അനുക
മ്പാവിഷയമായിത്തീർന്നു. ഇങ്ങനെ കഴിയുന്നകാരണം ഒരു
ദിവസം വൈകുന്നേരം മൂന്നു നാലു നാടികയുള്ളപ്പോൾ,
തന്റെ ഹൃദയാപമാരിയുടെ കരസംഭവം തന്നെ എന്നുതോ
ന്നുവെന്ന്, ഒരു ശവു പടിക്കൽ കൂടി. അപാരമായ ആശാ
നിഃവരണത്തോടു കൂടി മീനാക്ഷി ഏഴുനേരം നോക്കുന്നതിനിട
യിൽ, യോഗീശ്വരന്റെ ഗതികളെക്കുറിച്ച് ഏകാഗ്രഹിത
നും ചെയ്തും, മറ്റുള്ളവരും സമന്തപാപോലും മരിക്കാൻ
പാടില്ലാത്തവിധം അതുകളെ ഗോപനം ചെയ്തും, ഉടലുന്ന കപ്പ
ശ്വാർ വാതൽ തുറന്നു. മീനാക്ഷിയുടെ ഹൃദയം മകളുൾക്കുമായി.
അമ്മേ! ബുദ്ധിഹീനമായ മനഃസ്സു, വികസിക്ക്! കേശവൻക
ത്തിനെക്കൊണ്ടു്, തന്നെ വിവാഹം ചെയ്തിട്ട്യാൻ നിശ്ചയി
ച്ച് അനുഗ്രഹിച്ചു, പാശ്ചാത്യമായ വൃദ്ധബ്രാഹ്മണനല്ലേ വ
ന്നതമ്മേ?—അല്ല! ബ്രാഹ്മണനായുള്ള ശാന്തൻ ആഗതനിൽ
കാണപ്പെടുന്നില്ല!—കുമാരിക, ഹൃദയം! അനുഗ്രഹദാനഹസ്തു
ത്തിന്റെ സമാഗമത്തിൽ ചുവക എന്നുള്ളതു പുഷ്പാതിക്കും മ
റ്റൊരുവല്ല. നിന്നാൽ അഭിമാനിക്കുമായുള്ള വിവാഹത്തെ പ്രസാ
ദപൂർണ്ണമായാടത്തുവെച്ചു പ്രദർശിച്ച് പുത്രസംഭവം നിന്നെ ആ
നന്ദസാണിയിലാക്കാൻ ആഗമനം ചെയ്യുമ്പോൾ അദ്ദേഹ
ത്തിന്റെ പാദങ്ങളിൽ നമസ്കരിക്ക.—ആഹാ! അങ്ങനെയു
ല്ല! ശോകാവേശിതമായ ഹൃദയം വൃതമങ്ങുമായ ആശകൾ
കൊണ്ടു വഞ്ചിക്കപ്പെടുന്നല്ലോ! അല്ല! മൃഗപശുക്കൾക്കു
നഷ്ടമായി, നിർദ്വേഷത്തനായ മാതാമഹന്റെ പ്രാപഞ്ചിക
മായുള്ള കാര്യത്തെപ്പറ്റി ദർശനം ചെയ്യുന്നത്. മഗ്ദ്ധാ
നേ!—മീനാക്ഷിയുടെ വാടാക്കാൾ ഭിന്നമാകുന്നു. സഹൃദി
യുടെ തന്നെത്തില്ല. ക്ഷീണിക്കാത്തപാദങ്ങൾ തളരുന്നു. മാത്ര
കാമകവിയോഗങ്ങളില്ല. ഉദ്ബാഹിതമായി നില്ക്കൊണ്ടു
ബോധദീപം അണയുന്നു. കനകകന്തകീസദൃശമായുള്ള ആ
ശരീരത്തിൽ ദൃഢതയാകുന്ന അപരനികൂടി സംഭവിക്കാതെ
സാമുദായാപരബാധത്തെ നൽകുന്ന രണ്ടു ഹസ്തുക്കൾ രക്ഷി
ക്കുന്നു. സൽക്കരിക്കാൻ വിമുഗ്ദ്ധമായ കപ്പശ്വാരുടെ നയ
ഗ്രമങ്ങളെ പശുപ്രകാശത്തോടെ നിരീക്ഷിച്ച്, നാലുകെ

ടിൽ പ്രവേശിച്ചു പടത്തമ്പലം, പ്രായംകൊണ്ടു ബാലികയും
 ചാട്ടുമാറ്റുകൊണ്ടു ഭാഗിനെയും എന്നുള്ളതിലകലിൽ മീനാ
 ക്ഷിയെ ഹസ്തഗ്രമണംമെട്ടു് ശിഷ്യരിൽമകൻ, ശല്യാവധം
 ബിനിയായ വൃദ്ധയെ ബഹുമാനംസ്തോദാദാധും കടാക്ഷിച്ചു.
 ഈ അത്യാത്മ്യസംഭാവകളെ വൃദ്ധപഠിപ്പിച്ചു, — ആരും
 നസ്സിപാകാതെ സൂക്ഷിച്ചുനോക്കി, — സാധു വിദ്വേഷം എന്നു
 സംശയിച്ചുതന്നു, — പലനയും നോക്കി, — നിദാമത വിദ്വേഷ
 സാതികകൊണ്ടു വിറച്ചു, ഓടാനുപഗമി. സൽഗുണ
 സമ്പന്നന്മാരുടെ ഹസ്തങ്ങളിൽ സർവ്വം ദശൈകരണവിദ്യയാ്
 പ്രവാഹം ഉണ്ടായിരിക്കാണ്ടിരിക്കുമെന്നു ധൈര്യമുണ്ടാകു്, മീനാ
 ക്ഷിയെ ഗ്രഹിച്ചിരിക്കുന്ന ഹസ്തങ്ങൾ, അവർക്കു ശാശ്വതനന്മ
 മനായ ഒരു ബന്ധുവിന്റെ വാല്യമുണ്ടായിരിക്കുന്നു എന്നുള്ള
 ജ്ഞാനത്തെ ആത്മാപദഭയംപോലെന്നു തിരിച്ചു. ഗംഭീരമന
 നായി, ആരാഗ്രഹസംഭാഗങ്ങളുടെ അപരാദരൂപനായി, നിൽ
 കുന്ന പ്രഭുവിന്റെ മുമ്പാകെ മീനാക്ഷി ബന്ധുവാസനാപ്രയു
 ക്തമായ കെടാദാസെന്ദ്രാദിഭയമുണ്ടാകു് നോക്കി. അതു
 ടെ തൽക്കാലവായുജ്ജ്വലം സർവ്വശരണുനെന്നുള്ള ദൃശ്യവി
 ശ്വാസത്തെ ബാധിച്ചിരുന്നവനായ ആ അതിഥിയെ തന്റെ മാ
 താമഹി സൽക്കരിക്കാതെതിനെക്കുറിച്ച് ആത്മമുഖപ്പെട്ടു.

വൃദ്ധയുടെ ചാർച്ചാകോപങ്ങൾ വർദ്ധിച്ചു അവരുടെ
 വാർദ്ധക്യക്ഷീണത്തിന്നു ദുസ്സഹമായിത്തീർന്നു. മീനാക്ഷിയുടെ
 പിടിവിടാതെ പടത്തമ്പലം ശല്യയുടെസർവ്വതന്നിഷി, വൃദ്ധ
 യോടു് അടുത്തു്, അവരുടെമുമ്പത്തെ പാദശാധിച്ചുദൃഢം, അ
 ദ്രേഹത്തിന്റെ മനസ്സിൽ മറഞ്ഞുകിടന്നിരുന്ന ഒരു ആകൃതിയു
 ടെ സ്പന്ദനമായ സ്പന്ദനമുണ്ടായി. പ്രേരണയായ ഗ്രഹനാ
 യികയായി വർദ്ധിച്ചിരുന്ന കാലങ്ങളിലും ഉപയോഗിച്ചിരുന്ന
 സുപ്താബ്ധിഗ്രഹം കൊമ്പുകളുള്ള താലി അക്കാലത്തെത്തന്നെപോ
 ലെതന്നെ, വർദ്ധിച്ചിപ്തംകൊണ്ടു് അധികം ശോഭിക്കുമാറു്,
 കറുത്തചാടിൽ കോർത്തു് ഇപ്പോഴും ധരിച്ചിരുന്നു. വലത്തേ
 ഗ്രാമിനുമുള്ള ഗണ്യസ്ഥലത്തു, അദ്രേഹത്തിന്റെ ബാല്യവി
 കൃതിപാതകിടയിൽ ചൂണ്ടിയും കഴുകിയും മാതൃഗാർഭനാക്കി
 ടുള്ള ഒരു ലജ്ജനാലം ശ്രീപത്മനാഭനാമപാലം കാണുന്നുണ്ടു്.
 പ്രഭുവിന്റെ സംശയങ്ങൾ മീനാക്ഷിയി. കേശവപിള്ളയുടെഅ

നമാനത്തിൽ പ്രദർശനമായ ബുദ്ധിഭവശിഷ്ടപ്രതി അദ്ദേഹം അത്രയും അഭിമാനിച്ചു. മാമാവെങ്കിടനേപ്പാലെതന്നെ അദ്ദേഹവും “വിദ്യോപാധാനം വിശോധിപ്പിച്ചിന്നുമാണാദ്യം സമർത്ഥനല്ലാതെ” കൃഷി, വ്യാകവനായി, കറച്ചുനോം നിന്നു. എങ്കിലും, സകലതും ഇടശോദ്ധ്യയും മഹാമാധാവിന്റെ കല്പനയും അനുസരിച്ചു നടക്കട്ടെ എന്നും, എന്നാൽ, ഇവ ലോകക്കാർക്കുവേണ്ടി അത്യാത്മമായിത്തന്നെ ഹസ്തത്തിൽ ആനന്ദപാദശയായി ലഭിക്കുന്ന കന്യകയുടെ ദീപിതരായ സുഖമായിക്കഴിക്കുന്നതിനുള്ള മാത്രം താൻ ഉണ്ടാക്കിക്കൊടുക്കുന്നതാണെന്നും നിശ്ചയിച്ചു.

ത്രിപുറാസ്വാമി വലിയകുഞ്ഞമ്മയുടെ മുമ്പുവയസ്സോളം അവരോടൊന്നു പരിചയമുണ്ടായിരുന്ന പട്ടണപ്പാലം ആ പ്രഭുവിന്റെ ഭയനീയമായ അപ്പാഴ്ത്തന്നെ സ്ഥിതികളുടേതെന്നു കമ്പം പാവശനായി, അത്രയും വിനയത്തോടും, ഭക്തിയോടും, കശലാപനോടും തുടങ്ങി. അദ്ദേഹത്തിന്റെ കരുണാസമുദായം യുദ്ധ വാക്കുകൾ കേട്ടപ്പോൾ രാജനിയോഗാതന്ത്രം അദ്ദേഹത്തെ ബന്ധനത്തിലാക്കുന്നതിനുള്ള ദൈവോത്തരത്തിൽ അദ്ദേഹം ചെന്നിരിക്കുന്നതല്ലെന്ന് വ്യക്തമാക്കിയിട്ടുണ്ട്. എങ്കിലും പൂർവ്വകഥകളെ ഓർമ്മപ്പെടുത്തി തന്റെ മാതൃപാദപാദമായ ഇദ്ദേഹം തന്റെ വംശനാശത്തിൽ അനുചിന്നമായി നിന്നു എന്നുള്ള അക്ഷന്തോദ്യം അവരുടെ മനസ്സിൽ മഹാഭയകരമായ ഉണ്ടാക്കി. ബാല്യത്തിലെ സ്വപ്നവിഗ്രഹ പ്രഭുവും, ലോഹയുഗിക്കാത്ത കാലോദ്യോഗം, ‘പീലാശോപകരം’ന്റെ വദനപ്രസന്നതയും പ്രഭുവിൽ അന്നും പ്രകാശിച്ചു, മൃത്യുസമോദതിസ്ഥാനികയായുള്ള വൃദ്ധയിൽ സ്രീസഹജമായ വിധത്തിൽ സ്നേഹത്തെ ഉദ്ധരിച്ചു, “തിരുമുഖത്തെ അപ്പനല്ലയോ?” എന്നു ചോദ്യം ചെയ്തിട്ടിട്ടുണ്ട്. “അതെ” എന്നും, “ഈ ഉത്തരത്തെക്കുറിച്ചു കൂടി സുഖമാക്കുന്നതിന്” “ചെന്നകശ്ശേരിയിൽ നിന്നും വരുന്നു” എന്നും പട്ടണപ്പാലം മറുപടി പറഞ്ഞപ്പോൾ, വൃദ്ധവരെ വൈഷ്ണവോദ്യമിട്ടു എഴുന്നേറ്റു ശബ്ദത്തിൽ ഇരിക്കുകയും, മാതാ മഹിയുടെ അപ്രസന്നതയിൽ അതുവരെ കണ്ണിതഞ്ഞൊഴുതി നിന്നിരുന്ന മീനാക്ഷി ഇത്രത്താളമെങ്കിലുമുണ്ടായ അദ്ദേഹം

തെക്കെട്ട്, തന്റെ പാർവ്വതമായ കനകസാപത്തിന്റെ ശിവാദരത്തെ പങ്കുമാക്കി ചില പുഞ്ചിരിച്ചെഴുപ്പുകളെ പറപ്പിക്കുകയും ചെയ്തു. തന്റെ ശബ്ദയിടാനെ അദ്ദേഹത്തെ ഇതരർ വൃദ്ധ പക്ഷസംഭാവനം തുടങ്ങി. “കുഴിഞ്ഞുകഥപറഞ്ഞു പ്രസന്നിക്കണ്ട, എന്നിക്കല്ലാം മനസ്സിലായി. കോതിച്ചേട്ടന്റെ അന്നത്തെ മിടുക്കുകൊണ്ടു നിങ്ങൾ അപ്പാൾ കണ്ടുപിടിച്ചു. അമ്മാളുടേ സാന്നിധ്യത്തോടു കൂടിയതാണ്. നിങ്ങൾ രണ്ടുപേരും ശേനിച്ചിട്ടുള്ളു. ഈ കൊച്ചുമിടുക്കിയെ ഞാൻ കണ്ടെടുക്കാൻ നിശ്ചയിച്ചു.” എന്നുള്ള ചുരുക്കമായ പ്രസ്താവനകൊണ്ട് പടഞ്ഞവൻ ചുറ്റുംകുളുപിടയകാരണങ്ങളെല്ലാം മാർഗ്ഗം ചെയ്തു. ഉണ്ണിത്താൻ പ്രഭവിൽ നിന്നുണ്ടായതിലും തീച്ചയും കാൽപ്പുഴയാടുകയായ വാഗ്ദാനം ഇതാ പറ്റിയായിരിക്കുന്നു. ദാദാവും വിസ്താരത്തിലും, വൃഥാപ്രതിബദ്ധനാ അപ്പുതാനും. തങ്ങളുടെ വിശ്വാസത്തിന് പാത്രമായുള്ള ധർമ്മിത്തം തങ്ങളോടു കൂടുന്നവർക്കായി വർത്തിപ്പാൻ ബന്ധിതരും ആണ്. നാമയെ! സകലദുഃഖങ്ങൾക്കും കരകണ്ടു. എന്നു ത്രിപുസ്തകി വലിയമ്മ ആശ്വസിച്ച്കൊണ്ട് “അമ്മാളുടേ എന്നുപോലെ മീനാക്ഷി എന്നാണ് അപ്പനേ! ———— ഞങ്ങൾ പെട്ടപാടുകൾ ————.”

ആദ്യമായി ആ നേത്രങ്ങളിൽ റിന്നു, കുടുംബാപരാധങ്ങൾ സമസ്തത്തിനും ക്ഷമാപ്രാർത്ഥനയായി കണ്ണുനീർ പ്രവഹിച്ചു. ഇങ്ങനെയുള്ള സന്ദർഭത്തിൽ കറുത്തുണ്ടെന്നു വിചാരിച്ചു, സാംപ്രദികൾക്കിടയിലും, അട്ടമപൂർവ്വമായുള്ള തന്റെ മാതാമഹിയുടെ ദുഃഖപ്രദർശനാനന്ദത്തിൽ കൈയെടുപ്പും, മീനാക്ഷി സ്വന്തമായ വിഹ്വലതയെ നിർബാധമായി, കണ്ണുനീർവഴി പ്രവർത്തിച്ചു, പടഞ്ഞവന്റെ ഹസ്തത്തിന് അർപ്പനം ചെയ്തു.

ഇവരുടെ പാസ് പര സൗഹൃദത്തെ കണ്ടപ്പാൾ, പൂർവ്വചരിത്രസൂതിയും തൽക്കാലസ്ഥിതികളുടെ പാശാർത്ഥധാരണവും കൊണ്ടു കപ്പുശ്ശായ് അസാമാന്യമായി പരങ്ങി. അറിയേണ്ട പ്രധാനസംഗതികളെല്ലാം പടഞ്ഞവൻ അറിഞ്ഞു. കഥാപാത്രങ്ങൾ കൂടാതെ കാൽപ്പുഴയ്ക്കു നിർവ്വഹിക്കണമെന്നുള്ള മഹാമാന്യവിന്റെ ഇംഗിതത്തെ ധരിച്ചിരുന്നതിനാൽ, തന്റെ സംബന്ധബന്ധ

യമ്മക്കു നിറവേറ്റി, ഇവരെ ഡ്രൈഡ്മിതിയിലാക്കുവാൻ നി
വൃത്തിയുണ്ടെന്നു തീർച്ചയാക്കുകയും ചെയ്തു. എന്നാൽ മഹാദാ
ജാവിന്നു തനിക്കു ഇല്ലാത്ത സംരക്ഷണത്തിന് വിവരമില്ലാത്തതിനാൽ, മീ
നാക്ഷിയുടെ ഭാവിവിധിയെ വിചിന്തനം ചെയ്യുന്ന കൃത്യം ശേ
ഷിച്ചിരുന്നു. അതിനാലായി മീനാക്ഷിയുടെ കൈയ്ക്കു ദ്രവ്യമായി
പ്പിടിച്ചിരിക്കാൻ, നാലുകുട്ടികളുടെ പുറകാറ്റുള്ള വാതിൽ
മെന്തിന്നു, പടത്തലവൻ ഹിന്ദുസ്ഥാനിയിൽ ഉറക്ക ഒരു
ആലോചനപ്പെടുത്തി. കാനായനും കൊണ്ടുള്ള കപ്പായനും
തലക്കുട്ടി, ക്രിമിമീശയും കരികളും ധരിച്ച് ദ്രവ്യമായതായ
ഒരു യുവാവ് അകത്താത് പ്രവേശിച്ചു. അയാളുടെ ദർശനത്താൽ
മീനാക്ഷി പ്രബലമായ ഏതെങ്കിലും ചോദ്യവിചാരം ജനി
ച്ചു എങ്കിൽ, വൈദ്യശാസ്ത്രപരമായ അനന്തപരമാണ് പ്രദ
വിന്റെ വിവരകൾക്ക് നാഡീചക്രങ്ങളാൽ അതു സൂത്ര
മാകുമായിരുന്നു. ആ ചോദ്യംകൊണ്ടും മീനാക്ഷിയുടെ കഴി
യുള്ള വകയായുള്ള നേത്രങ്ങൾ വെളിപ്പെടുത്തി. അതല്ലാതി
യായ ഭിന്നഭിന്നങ്ങളാൽ സാക്ഷ്യത്താൽ ഉൾക്കൊള്ളി
യതും ചെല്ലപ്പെടുന്ന പാസ്വാപ്രണയങ്ങൾ ക്രിമിമീശവർ
ത്താൽ കൊണ്ടും മറ്റും വെളിപ്പെടുത്തുന്നതല്ലാ. യുവാവി
ന്റെ മുമ്പും കമ്പുകയുടെ മുമ്പും പടത്തലവന്റെ തപാദന
നികളായ നേത്രങ്ങൾ പ്രതിഭാസം പരിശോധിക്കപ്പെട്ടു. യു
വാവിന്നു കമ്പുകയ്ക്കും മറ്റും പടത്തലവന്റെ അനന്തരം
മനസ്സിലായി. അപ്രകാരമുള്ള ഒരു ബന്ധം അവർ തമ്മിൽ ഉ
ണ്ടായിട്ടുണ്ടെന്നു വരികിലും അത് സൈദ്ധാന്തികമായി പരമ
കാഴ്ച എന്നല്ലാതെ പ്രണയബന്ധമായി ഭവിച്ചിട്ടില്ലെന്നു പടത്ത
ലവൻ ബോധപ്പെട്ടു. ചെറുകുട്ടികളുടെയും നേത്രങ്ങളിൽ ബ
ഹുമാനവും ആദരവും അഭിമാനവും സ്ഥിരമായിത്തന്നെ ആത്മശാസ്ത്ര
ജ്ഞന്റെ വിപരീത പടത്തലവൻ മനസ്സിലാക്കി. ഒരുപക്ഷേപം
വന്നു കൊണ്ടു മീനാക്ഷി സമ്മുഖ്യമായിരുന്നു. രണ്ടാമതെന്നി
ന്റ അപകടപ്രദതയിൽ സ്ഥലവും ഇല്ലായിരുന്നു. ആത്മസമ
നപിതം സമർപ്പണം ചെയ്യപ്പെടുന്ന പ്രണയത്തെ ഉപസംഹരി
ച്ചാൽ അതു സ്ഥാനാന്തരമായി വ്യക്തിമാണെന്നതിനെ പ്രാപിക്ക
മെന്നുള്ള പരിവൃത്താൽ അതിന്റെ സ്ഥലമായിത്തന്നെ സിദ്ധാന്തത്തെ
മീനാക്ഷി ധരിച്ചിരുന്നു. അതുകൊണ്ട് ആ കമ്പുകയുടെ ജീവാ
കൾ അവർക്കു അനന്തരത്തിന്റെ പരിവൃത്തത്തെക്കുറിച്ചു

സൂക്ഷ്മമായി അനുഗമിക്കുകയും ഈ പ്രൗഢമായുള്ള നാഡിത്ര
ടനത്തെ പടത്തലവന്റെ അംഗുലികൾ ഗ്രഹിക്കുകയും ചെയ്തു.
അതേ ഒരു സമുദായത്തിലേക്കു മുഴുവനും കൂടിക്കുന്നയാകട്ടെ
ഒരു യുഗത്തിൽ ഒരിക്കലൊരിക്കലും ഇങ്ങനെ ചാരിത്ര്യത്തി
പുണ്യതയോടുകൂടിയ ഏകസമ്പത്തൊക്കിലും ഉണ്ടാകുന്നതിൽ,
അ സമുദായത്തിന്റേതല്ല മഹത്തമമായുള്ളതെന്ന് അഭിമാനിക്ക
കൊണ്ടുണ്ടായ പരിതോഷപ്പൂർവ്വമായിട്ടുള്ളതി, വിദേശഭാഷ
യിൽ ഏതൊരപരത്തേ, വേഷപ്രകാരനായ യുവാവിനെ അ
യച്ചിട്ട്, “എന്റെ കണ്ണിന്റെ കേശവൻകണ്ണിനെ തിരിച്ചു
തരാനും ഞാൻ ഏറ്റവും” എന്നുള്ള ഒരു പ്രതിജ്ഞാമന്ത്രത്തെ സ
മ്മാനിച്ചു, അദ്ദേഹം മീനാക്ഷിയെ ചിരഞ്ജീവിനിയാക്കുകയും
ചെയ്തു.

പടത്തലവൻ അന്നാഗ്രി അവിടെ താമസിച്ചു, കുടിക്കോ
ന്നിന്റെ ദേശാന്തരപ്രയാണാലും മുതൽക്കുള്ള കഥകൾ അ
റിഞ്ഞ്, അടുത്തദിവസം ചെന്നുകഴ്ത്തിയിലേക്കു മടങ്ങി. തിരി
ച്ചുപോകുന്ന മാർഗ്ഗത്തിൽ, വേഷപ്രച്ഛന്നനായി തന്നോടു കൂടിയു
ണ്ടായിരുന്ന കേശവപിള്ളയോടും മിണ്ടാതെ ഗൌരവമായുള്ള
ചിന്തകളോടുകൂടിയാണ് അദ്ദേഹം യാത്രചെയ്തത്. ചെന്ന
കഴ്ത്തിയിൽ എത്തിയപ്പോൾ, അദ്ദേഹത്തിന്റെ തിരിച്ചുവര
വുകാൽ നന്നിയത്തുണ്ണിത്താൻ മാമാവെങ്കിടൻ ആ ഭവ
നത്തിൽ ഇരുന്നിരുന്നു. പടത്തലവന്റെ മുഖഭാവംകണ്ട് അവർ
രണ്ടുപേരും തങ്ങൾ അറിഞ്ഞിരുന്ന പാശാതമത്തെ അദ്ദേഹ
വും ധരിച്ചു എന്നു് ഉദ്ഘോഷിച്ചു. ഉണ്ണിത്താൻ പടത്തലവനും മാ
ത്രം ചേർന്ന് പ്രത്യേകമായി കുറച്ചുനേരത്തെ സംഭാഷണമുണ്ടാ
യി. അതിൽ, തന്റെ ഒരു സംശയത്തെ ആസ്പദമാക്കി ചി
ന്താ വേണ്ടി ക്ഷമാപ്രാർത്ഥനയായി തിരുമമ്പിൽ എന്തോണ്ടിവ
രുമെന്നു തിരുമനസ്സുറിയിച്ചിട്ടുള്ള സംഗതിയെയും ഉണ്ണിത്താൻ
പടത്തലവനെ ധരിപ്പിച്ചു. ഉണ്ണിത്താൻ ഒരു സപ്തകഥ പറ
കയാണെന്നു പടത്തലവൻ വിചാരിച്ചു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ സം
ശയഭാവം മനസ്സിലാക്കുകയാൽ “അങ്ങനെ വാണം, അമ്പലമെ
ന്നു വിചാരിക്കേണ്ട. ശാസ്ത്രങ്ങൾ അനുചിതമാണ്. കല്പം

സേവിച്ചു സാഹസ്യമണ്ഡലമിവിടവും സമ്പാദിക്കാം. അതെല്ലാം അവിടേയും അറിഞ്ഞുകൊണ്ട് ഈ സംഭവമെന്നും മറ്റുള്ളവയെല്ലാം കൂടി പാലാത്തമിനടിപ്പിട്ടുണ്ട്." എന്ന് ഉണ്ണിത്താൻ പറഞ്ഞു. ഈ വിധമുള്ള വിചിത്രസംഭവങ്ങളിൽ സ്വന്തമനോഭാവങ്ങളാലും വിശ്വാസനീയമായ ഉപദേശങ്ങൾ മറ്റും ആശങ്കിക്കുന്ന പട്ടാളക്കാർ വാശിയിട്ടു. മഹാഭാരതത്തിന്റെയും വാല്മീകിയുടെയും രചനകൾ വായിച്ചാൽ ആവശ്യപ്പെട്ട സന്ദർഭങ്ങളിൽ അദ്ദേഹം ക്ഷണനീട്ടാലികളെ വഴക്കുകൾ നിയമമായിരുന്നതിനാൽ, ആ സംഭവങ്ങളെ ആ പക്ഷത്തിൽ അവസാനിപ്പിച്ചു, മറ്റൊന്നും പറയാതെയും ക്ഷണത്തിനും മറ്റും താമസിക്കാതെയും പട്ടാളക്കാർ ഹരിപഞ്ചാനനവാടത്തിലേയ്ക്കു കിരിച്ചു.

ഹരിപഞ്ചാനനയോഗീശ്വരൻ സത്രസന്നാഹഗ്രാമത്തായി യോഗാനുഷ്ഠാനങ്ങളെയും പൂജാഗ്രാഹനങ്ങളെയും ദ്രവ്യങ്ങളോടേറ്റിച്ച് അഭിമന്തരക്കാരനായി ഉഴലുന്നു. തിരുവനന്തപുരത്തായിരിക്കുന്ന കളവാക്കോട്ടത്തമ്പി തന്റെ വാശിയെത്തിക്കുവാൻ ഉദ്യമം നൂതനസന്ദർഭത്തിന് അവസരമൊരുക്കുകയും തിരുവിതാംകൂർ കിരീടത്തിന്റെ വലിയ തന്റെ ശിരോവൃത്തത്തിന് മേൽമോ എന്നുള്ള ഏകാഗ്രമിത്തത്തിൽ, സ്വദേശത്തുള്ളതിന് അനുകൂലമായി സമയനിയമം ചെയ്താൽ യോഗീശ്വരൻ താമസം അവസരമുണ്ടാകുന്നില്ല. തന്റെ സത്രഗ്രാമങ്ങൾ മുറുക്കത്തിലാക്കുകയും മറ്റുള്ളവയിലായിരിക്കുന്ന അസാക്ഷികളായി സന്ദർശനം ചെയ്തപോയ ഒരു ആജ്ഞാപനനാലായും അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഉത്താഹരണത്തെ മറികഴിപ്പിച്ചു. ചന്ദ്രക്കാരനാടി ഗോവുവത്തെ തന്റെ ചന്ദ്രക്കാരനാട്ടുപുണ്യമായ അഗ്നിയിൽക്കൊണ്ട് ദോഷം ചെയ്യുമ്പോൾ, തന്റെ മറ്റൊരു ക്ലേശമുള്ളവായ ദ്രവ്യഗുണ പരിഹരിക്കപ്പെട്ടതാണ് അദ്ദേഹം ആരോടിച്ചു. എന്നാൽ ഗുണവിശേഷം ലഭിച്ചതിൽ ഉദിതമായി നിൽക്കുകയാണ് സന്ദർശനം സൂചിക്കുക എന്നല്ലാതെ അനിഷ്ടത്തിൽ പ്രായത്തിൽക്കൊള്ളുക. അദ്ദേഹം സിദ്ധാന്തകരനായ രാഗ് ഇങ്ങനെ ക്ലേശിക്കുന്നതിന് അവകാശമില്ലല്ലോ. അപരാധകനായ ആരാധകനെ ആ അപരാധംകൊണ്ട്

പരിഭുതനായ ആത്മാവോടു ഏകീകരിക്കാനാർ, ക്ഷമാപ്രാ
 ത്നകനും ക്ഷമാദാനാധികാരിയും എന്നുള്ള വ്യത്യാസപാധി
 നനുമാവുകയില്ല? ഇങ്ങനെ കണ്ടുപിടിച്ച പ്രായശ്ചിത്തവിധി
 യെ അനുവർത്തിപ്പാൻ തന്റെ പൂർവാവിഗ്രഹത്തിനു പുറകിൽ
 സൂര്യപടസഞ്ചികയ്ക്കു കയ്യാ സൂക്ഷിക്കപ്പെടുന്ന ഒരു ചുരുക്ക
 പടത്തെ എടുത്ത്, ഭഗവാനി വിഗ്രഹത്തിന്റെ മുമ്പിൽ വെച്ചുകൊ
 ണ്ട്, യോഗീശ്വരൻ സർവ്വഭൂതകാണങ്ങളെയും ആ രൂപത്തിൽ
 അദ്വൈതാഭാവമെഴു നമസ്കരിച്ചു. തന്റെ വൈരാഗ്യശക്തി
 യെ പാദേ ഹനിച്ചുവായ പ്രഭാവത്തെ യദൃച്ഛയാ ആദരിച്ചു
 പോയതിനു പ്രായശ്ചിത്തമായി യോഗീശ്വരന്റെ നിയാമക
 ശക്തിക്കു മാത്രം സാമ്പ്രദായ്യമുള്ള ഏകാഗ്രമിത്തത്തോടു ചിടി
 അനുഭവിക്കപ്പെട്ട് ഈ ക്ഷമാപണ നമസ്കാരത്തിൽനിന്ന് അ
 ദ്വേഹം ഏഴനേരം തിരിഞ്ഞുനോക്കിയാ ധാരാ കാണപ്പെട്ടിട്ട്,
 ആ മിത്രത്തിലേ രൂപത്തോടു വസ്ത്രം, ഗാഢീർപ്പം, ആകാരം, പ്രാ
 യം എന്നിവകൾ കൊണ്ടു സാമ്യം വഹിക്കുന്നതായ ഒരു മഹാ
 നഭാവവിഗ്രഹമാവുമായിരുന്നു. മിത്രത്തിലേ ചുരുക്ക ഒരു അ
 വ്യക്തവസ്തുവുണ്ടാകാതായിരുന്നു ഏകിൽ തന്റെ മുമ്പിൽ കാണ
 പ്പെട്ടിട്ട് ഒരു വൃദ്ധവായോദ്ധാവിന്റെതായിരുന്നു. ബുദ്ധിശ
 ക്തിയിൽ ബൃഹദസ്സുണ്ടായതും ജയിച്ചിരുന്ന ഹരിപഞ്ചാനനൻ
 തന്റെ ഗുരുവായുള്ള തേവോമുറിയിൽ അനന്തരി ചിടാതെ പ്ര
 വേശിച്ച ഗംഭീരൻ ആരാണെന്നു മനസ്സിലാക്കി, മിത്രത്തിൽ
 പ്രാർത്ഥിക്കപ്പെട്ട ഉഗ്രമുതലാന്റെ മുമ്പിലണമപോലെ തന്നെ,
 ഒരു സങ്കാമത്താൽ കൃശഗാത്രനാക്കപ്പെട്ട്, തന്റെസമ്പ്രാ
 സാഹൃദസ്ഥിതിക്കിടയിൽ ആർക്കും തന്നെ അനുവദിച്ചിട്ടില്ലാ
 ത്തതായ ഒരു പീഠത്തെ യോഗീശ്വരൻ തന്നെ അനന്തപത്മനാ
 ഭൻ പടത്തലവൻ് നീക്കിക്കൊടുത്തു. ഇതാദിം കാണാൻ ശ
 ക്തിസിദ്ധിച്ചിട്ടുള്ള പടത്തലവന്റെ നേത്രങ്ങൾ ഭഗവതീവിഗ്ര
 ഹത്തിന്റെ പാദത്തോടു ചേർന്നിരിക്കുന്ന മിത്രത്തെ ദർശിച്ചു.
 യോഗീശ്വരനെ സംബന്ധിച്ച് അദ്വൈതത്തിന്റെ മനസ്സിൽ
 അകുടിച്ച സന്തോഷമെല്ലാം അസ്തമിക്കുകയാൽ അദ്വൈതം ഹ
 രിപഞ്ചാനനനെയും ഇത്തരം സംഭാവനയും തുടങ്ങി. കൈരവ
 വൃഹത്തിൽ കടുങ്ങി തന്നെ ആവാണംമെഴു മന്ത്രംഗസേ
 നാനിരയെ ദേദിച്ചു പുറത്തുമാടവാൻ മാർഗമില്ലാതെ കടുങ്ങി

നിന്ന അടിമപ്പുറംപിൻ അപസ്ഥ വായനക്കാർക്ക് ഉപഹൃദമാണല്ലോ. ആ സ്ഥിതിയിൽ തന്നെ, അശാണനായി, യശോജീവഹാനിക്ക് ഉരുണനായിത്തീർന്നു ഏകിലും, ഹരിപഞ്ചാനനശ്ശാൻ തന്റെ അച്ഛന്റെയോ മാതൃവന്റെയോ നാമമത്രങ്ങളെ വെച്ചിട്ട് പരിപത്ഥിഹനനത്തിന് ഉദ്യമിച്ചില്ല. സമുദ്രത്തിനും വേദക്കാർക്കും മധ്യസ്ഥനായ പ്രാബ്രത്തിന്റെ കഥയും വായനക്കാർ കേൾക്കുകയുണ്ടായി. പ്രാണഭീതനായ ആ ഹിംസ്ര മൃഗത്തിന്റെ കൂടാസാഹസത്തെയും ഹരിപഞ്ചാനനനയത്താൽ അനുകരിച്ചില്ല. സൂക്ഷ്മപ്രവൃത്തിയായ ചക്രവർത്തികളുടെ അനുഗാമികളായി ഭാരതവർണ്ണത്തെ ഭരിച്ച ചന്ദ്രകലാമൃദാകൃതിയായ സാർവഭൗമന്മാരുടെ പ്രഭാവനാശ്രിതാകളായി, അവരുടെഭാഷയിൽ പ്രശ്ലോത്താങ്ങിരുന്നവർ. രണ്ടുപേരുടെയും സംവാദം നയവിഷയത്തിൽ ജിജ്ഞാസകുടുംബനന്മാരുടെ ഗഭായുധം പോലെ വിടരണസമാമായി. രാജനീതിയേയും സമഭായനീതിയേയും സംബന്ധിച്ച് സാസ്യം സാഗരഭാമായ അടിപ്രായങ്ങളെ അവർ പ്രയാഗിച്ച് പാശ്ചാത്യ സാമന്ത്രിപാക്ഷണം ചെയ്തു. രണ്ടുപേരുടെയും ബുദ്ധിയിൽ ഉൽപാദിച്ച പാശ്ചാതിമാനന്മാരുടെയും, വിജയഗതികളാകയാൽ പാശ്ചാത്യബന്ധുത്വത്തിന് മാർഗമില്ലാത്തതിനെക്കുറിച്ച് രണ്ടുപേരുടെയും അന്തരംഗത്തിൽ അതിയായുള്ള ശോകം പ്രസരിച്ചു. ശ്വാമളാംബികാപാദസ്ഥമായ ആ ചിത്രത്തെ പ്രാപിച്ച ഹരിപഞ്ചാനനപാംഗത്തിൽ വളരണീപോലെ ഒരു അശ്വമിന്ദു തിളങ്ങി ഏകിൽ, പടത്തലവന്റെ രണ്ടുകണ്ണുകളിലും ഒരു ബാഷ്പാലയ പ്രകാശിച്ച്. ഉണ്ണിക്കാന്റെ സന്നിധിയിൽവെച്ചു തന്റെ മുഖത്തെ സന്ധാനം ചെയ്തതുപോലെയുള്ള ഭാവഭേദങ്ങൾ എന്തെങ്കിലും മാത്രമല്ല, സ്വാഭേദങ്ങളും, മേന്മാഭേദങ്ങളും, ഹരിപഞ്ചാനനൻ പടത്തലവന്റെ മുമ്പിലും അടിയായി. ഈ വക പ്രയോഗങ്ങൾ കൊണ്ടും അടിയായിട്ടായിൽ യോഗീശ്വരനെപ്പോലെ അത്യാസവിദഗ്ദ്ധനല്ലെങ്കിലും, അതിലും സാമാന്യപരിശീലനം ചെയ്തിട്ടുള്ള പടത്തലവനെ വഞ്ചിക്കാൻ സാധിച്ചില്ല. പാശ്ചാത്യബന്ധുക്കളെന്നുള്ള ഭാവത്തിൽ പാസ് പാദശ്വരനത്തിന് ശ്രദ്ധാലുക്കളായി രണ്ടുപേരും പിരിഞ്ഞു. പടത്തലവൻ പുറത്തി

റങ്ങിയപ്പോൾ കണ്ടു കളപ്രാക്കോടത്തമ്പിയുടെ ചില ഭൃത്യന്മാരെ ആയിരുന്നു. വസ്ത്രധാരണക്രമവും മറ്റും കണ്ടു തെക്കൻ നായന്മാരെന്നു മനസ്സിലാക്കി, അദ്ദേഹം അവരെ ചില ചോദ്യങ്ങൾക്കൊണ്ടു വടിച്ചുറിച്ചിട്ട്, ചെമ്പകശ്ശേരിയിലേക്കു നടന്നു.

ഹരിപഞ്ചാനനവാടത്തിൽ നിന്നു പുറത്തിറങ്ങിയപ്പോൾ പടത്തമ്പലം അഗ്നിഭാഗത്തായ സാക്ഷാൽ ദേവസേനാപതിയെന്നു ആയിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ മുമ്പിൽ സ്റ്റുപ്പിച്ചു കിടന്നു കാത്തിരുത്തിയും പ്രതിബിംബിച്ചു. അദ്ദേഹം ചെമ്പകശ്ശേരിയിൽ പ്രവേശിച്ചപ്പോൾ, ആ ഭവനവാസികൾ സകലരും ആഗോളമായുള്ള ഒരു സത്യാഭിമാനം ആഗമനമെന്നു ഭയന്നു ഓരോ കോണുകളിൽ മറഞ്ഞു. യുവസിദ്ധവേഷധാരിയായ കേശവപിള്ളയും അദ്ദേഹത്തിന്റെ മുമ്പിൽ പ്രവേശിക്കുന്നതിന്നു ധൈര്യപ്പെട്ടില്ല. തന്റെ സാന്നിധ്യത്തെ ആവശ്യപ്പെടുന്നതായി ഒരു സിംഹാർജ്ജുനംകേട്ട്, ആ യുവാവ് അറച്ചുയരുന്നതു പ്രവേശിച്ചു. ചുറ്റുമുള്ള സകലരെയും അകലത്താക്കി പടത്തമ്പലം സ്റ്റേജത്തെയും ആദരത്തെയും മറന്നു കേശവപിള്ളയെ ഇങ്ങനെ അഭിനയിച്ചു:—“നീ ഏതു കണ്ടു, എന്തറിഞ്ഞു? മലകൾ മറിച്ചു മറിച്ചുകൾ ഏവിടെ? ഹരിപഞ്ചാനനൻ ആ?—എവിടെ, എന്തിനു വന്നു? ആ ചിലമ്പിനേതെ ഉടയാൻ അവിടെ എന്തിനു ചേർന്നു? എന്തുകൊണ്ട് ഇറച്ചലത്തു, ഇറച്ചലൊഴിച്ചു പൂച്ച പെറ്റു, അതൊക്കെ ഏതു കഥകൾ? തമ്പലത്തെ സേവിക്കുന്നവർ ഇത്ര മണ്ണുതിന്നുന്നതിന്നു മൊഴി? നീ ഇത്ര മോശമായിട്ടാണ്, കാണാത്തൊരു മണ്ണും കാണുന്ന നെടുമണ്ണൻ! എന്നിങ്ങനെയൊക്കെ? നിന്റെ കണ്ണിൽ വിളയുന്നതു മോ മോ മണ്ണോ? മോയ്!” കേശവപിള്ളയുടെ മുഖം കളിപ്പാട്ടുപോലെ ശക്തിയോടുകൂടി: ഇമകൾ വിടന്നു: അയാൾക്കു അമർന്നു. ആ പ്രഭുവിൽ നിന്നുണ്ടായിട്ടുള്ള സഹായങ്ങളെ സ്മരിച്ചുള്ള കൃതജ്ഞതാത്മ്യം ശ്ലാഘ്യമായി, അയാളുടെ ദൂതകോപം പുറത്തോട്ടു വഴിയുണ്ടെന്നുള്ളതിലായിൽ കാകവിഞ്ഞു.

പടത്തമ്പലം—(തുടരുന്നു) “ഹരിപഞ്ചാനനനെ നീകണ്ടില്ലേ? ആ അമ്മാളുണ്ടായിരുന്നേ? നിന്റെ കണ്ണല്ലേ കണ്ടത്? എന്നിട്ട്?”

കേൾ—(പത്തഞ്ചൊമ്പതാം അദ്ധ്യായത്തിൽ) “അയാൾ അവളെ വേട്ടിക്കൊണ്ടുപോകട്ടെ. ചേക്കേ, എന്തിനെപ്പറ്റി ചോദിക്കട്ടെ?” പട പത്തഞ്ചൊമ്പതാം അദ്ധ്യായത്തിൽ ചിന്താപാത്രം കൊണ്ടു വിറച്ചു. “കയ്യോ! കയ്യോ! കൊണ്ടു കൊടുത്തുപോകുന്ന കാല്പം ആരു പറഞ്ഞിരിക്കട്ടെ?” (അതേ അദ്ധ്യായത്തിൽ) “നിനക്കു പ്രായംകുറഞ്ഞുപോയി അപ്പോൾ അതു നിന്റെ കരകളും, ഒന്നും ഒന്നും രണ്ടൊന്നും പറയാൻ വളരെ എളുപ്പം. എന്നാൽ അതിന്നു വയസ്സു മൂന്നുനാലുവെങ്കിലും ചെല്ലണം. നാക്കുപറ്റിനിടയിൽ അകപ്പെട്ടുപോലണം എന്റെ ഡമിതി. നീ അമ്മ എന്നു വിളിക്കുന്ന എന്റെ ഭാര്യ ഉഗ്രൻകുലത്തുപിള്ളയുടെ മകളാണെന്നു നീ അറിഞ്ഞിട്ടില്ലയോ? ഞാനൊന്നും പറയുകയില്ല. രാജ്യത്തിൽ അന്നുണ്ടായിരുന്നതിൽ അതു കാട്ടുകേൾക്കട്ടെ. നീ നിന്റെ ബുദ്ധിമെന്തായി, അറിഞ്ഞു, പറഞ്ഞാൽ, ഞാൻ ആ വസ്തുത തിരുത്തുന്നില്ലായിരിക്കാം. അല്ലെങ്കിൽ ശ്രീപത്മനാഭൻ എല്ലാം വെളിച്ചപ്പെടുത്തട്ടെ. പാശ്ചാത്യപരയാണു ഉണ്ണിക്കാൻ ഒഴിയുന്നതും. ഞാനും അങ്ങനെ ഒഴിക്കുന്നതും.” (അതേ അദ്ധ്യായത്തിൽ) “ബോൾഡ്വൈൽഡ് അവിടെ നിൽക്കുന്നതെന്ത്? ആ പെണ്ണു ആർ? അതുപറയാൻ കഴിഞ്ഞിട്ടില്ലെങ്കിൽ, അപ്പോൾ വന്നതെന്തൊന്നാണെന്നു നീ, കേൾവൻകുട്ടിയെ ചോദിച്ചു. നീ, ആ ഉമ്മിണിയെക്കൊണ്ടു നീ—എന്തുകൊണ്ട്—എന്തുകൊണ്ട്—ഞാൻ കൈവിട്ടു.” പട പത്തഞ്ചൊമ്പതാം അദ്ധ്യായത്തിൽ കേൾവപ്പിള്ളയുടെ ക്രോധത്തെ സൂചിപ്പിച്ചു, ബുദ്ധിയെ വെളിവാക്കി പ്രവർത്തിപ്പിച്ചു. ആ യുവാവ്, അദ്ദേഹത്തിൽനിന്നു അകറ്റിപ്പിടിച്ചു. അങ്ങനെയൊന്നു പറഞ്ഞപ്പോൾ, അമ്മയുടെ കയ്യുടെ രൂപത്തെ സങ്കല്പിക്കുകയും അതിന്റെ മുമ്പിൽ അകർത്തിച്ചു. ആ രൂപത്തിന്റെ പാശ്ചാത്യയിൽ ഹരിപഞ്ചാനനരൂപത്തെയും നിവർത്തിച്ചു; ശാസനാനുസാരികയായിനിന്നു, മനസ്സു കെട്ടിന്റെ സമഗ്രമായുള്ള പ്രവർത്തനംകൊണ്ടു ആ രൂപങ്ങൾ തമ്മിലുള്ള സാമ്യത്തെ അവലോകനംചെയ്തു. അദ്ദേഹം ഇങ്ങനെ, അവലോകനമായിക്കൊണ്ടു സാധിച്ചു ഈ ക്രോധകര്യത്തിൽ രണ്ടു രൂപത്തിലേയും കേൾവപ്പിള്ളയും, അതിന്റെ വിശദീകരണത്തിലും ഹാസ്യഭാവത്തിന്റെ ആകൃതി

യും, ഭൂമിയിലെ ദൈവപ്രകൃതിയും, നേത്രങ്ങളുടെ വലിപ്പം തേജസ്സും—എന്നിങ്ങനെ മനുഷ്യന്റെ നാനാശരങ്ങളുടെ വിശേഷഗുണങ്ങളെക്കുറിച്ചും, രണ്ടുപേരുടെയും സ്വഭാവശിഷ്ടപ്രതിമയും, തമ്മിൽ പ്രത്യക്ഷമായ തുല്യത ആ യുവാവിന്റെ മനസ്സിൽ ഒരു ദീപ്തപാത്രം പോലെ ഉജ്ജ്വലിച്ചു. കേരളത്തിലേയ്ക്കു മുമ്പെത്തിയവർക്കു അറിയാത്തതായി. അന്റെ സാഹസികതയും ശ്രദ്ധയും, ആ യുവാവിന് മാനുഷസ്വഭാവമനുഭവിക്കാൻ പാടില്ലാത്തതിനാൽ സമ്പാദിച്ച മഹാശക്തികൾ മുമ്പിൽ ലഭ്യമായും സാധാരണയായും നിന്നു. അപ്പോൾ ആ ഗുഹാവാസിയുടെ “ആപ്തമായ ഹരിപഞ്ചനനന്ദം?” എന്നു മുമ്പായിരുന്നതായ ചോദ്യത്തിൽ “അമ്മാളാക്കിയുടെ അച്ഛൻ” എന്നു ആ യുവാവ്, രണ്ടുപേരുടെയും വിശിഷ്ടസ്വഭാവം വീക്ഷിച്ചപ്പോൾ, ഉത്തരം പറഞ്ഞു.

പടത്ത—“പോയോ—പുറത്തുപറയണം, അത്. അമ്മയെ കാണുകയോ. എങ്കിലും ‘അച്ഛൻ’ എന്നു പറയുന്ന ഉണ്ണിത്താണെങ്കിലും നീ കേൾക്കും—എന്നു, വളരെക്കേൾക്കും. അമ്മയെക്കുറിച്ചു പറയാനുള്ളതിനെക്കുറിച്ചു നിനക്കറിഞ്ഞുകൊള്ളാം—അമ്മയെക്കുറിച്ചു, നീ സമ്മതിക്കും! നന്നായ്—അധികം പറയുകയുണ്ടു, കേൾക്കുന്നതിന്റെ അർത്ഥം സാധാരണ വിവരിച്ചിട്ടുണ്ട്—ഹരിപഞ്ചനനന്ദം കഴിക്കുകയും. പിന്നീട് നീ പുറത്തു ചെന്നു.”

പടത്താലർ ഉടനെത്തന്നെ മുമ്പെത്തി, അറിയിക്കാവുന്ന വസ്തുതകൾ തിരുത്തുകയായി, ആവശ്യമായ കല്പനകൾ വാങ്ങി വീട്ടിൽപോന്നു, വേണ്ടതുകൾ കൊടുക്കുകയും ചെയ്തു. പടത്താലന്റെ നോക്കൽ ആരും സേനാനായകനായ കമാൻഡറായി, രണ്ടാമതായി ഭാവനാത്മകം ആയിരുന്നു. ശ്രീധാരാക്ഷത്രത്തിൽ നിന്ന് ആ സ്രീയെവരുത്തി, പടത്താലർ പരമാർത്ഥവും പറഞ്ഞതിൽ, പരിശോധിക്കാത്തതും പറയപ്പെട്ടിരുന്നു. തന്നെ ചുറ്റിക്കൊണ്ടുപോയ ഒരു പണിയാണ് തന്നെ ആവശ്യപ്പെടുന്നത് ഭാവനാത്മകം ആദ്യമേ മനസ്സിലാക്കിയിരുന്നു. പടത്താലർ തന്നെ ചുറ്റിച്ചുപണിയിൽ അന്തർദ്ദൃഷ്ടമായ വിശ്വാസമുള്ള ഭാവനാത്മകം വലിയൊരു സർവ്വീഷിക്കുമായി കൈയൊഴുത്തു. അവസാനത്തിൽ

“കേയുന്റെ തലപാണകാല്പമാണ്. അതുകൊണ്ട്——”
 എന്നു പറഞ്ഞു പടത്തലവൻ ഭഗവതി അമ്മയുടെ ഉത്സാഹത്തെ
 ഉൾക്കൊള്ളിച്ചെറിയച്ചോൾ, ആ സ്ത്രീ “തലയും മേലയും
 ഒന്നും പോവുമ്പോഴാണ്, അങ്ങനെയിരിക്കണം. പിന്നെ, അങ്ങനെയോ
 ചൊല്ലിയിട്ടുണ്ട്? കളപ്രാക്കോടിയെ പുത്തൻകാടിയോ
 കീം പുളിയെ രാജിക്കൊണ്ടു വന്നു ചൊല്ലിയതി” എന്ന് ആ
 പ്രഭു വയ്ക്കുന്നതും തന്റെ വീരവാനിയമത്തിന് കറവു വരുത്താ
 തെ ഉത്തരം പറഞ്ഞു. ഭഗവതി അമ്മയുടെ നാവിൽനിന്നു പുറപ്പെ
 ട്തും ഈ കഥാകാളിയെ ബാലാമന്ദിരപോലെ ഒരു അറമായി
 അന്നെ ഇരുത്തില്ലേ?

അദ്ധ്യായം ൨൨.

“നല്ലതൊക്കെപ്പോലെ വെളിച്ചം വന്നുവെന്ന്
നല്ലതൊക്കെപ്പോലെ വെളിച്ചം വന്നുവെന്ന്.”

പത്തുവയസ്സെന്റെ ആദ്യത്തെ മഹാത്മാവ് ക്രിയാകാ
ണ്ഡപ്രവേശനം ചെയ്യുന്നതിന്റെ ഗണപതിസ്തുതമായിരുന്നു
ഹരിപഞ്ചാനനൻ ബ്രാഹ്മണിയ്യ. എന്നാൽ, പാദോദയം
ചെയ്ത തന്റെ ഇംഗിതഗൃഹത്തിൽ ഇദ്ദേഹം അസംഖ്യം പ്രദീപ
ശോഭിച്ചിട്ടു, കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ ഹസ്തവിളിതമായ ഒരു
'യത്രം' തനിക്കു സിദ്ധമായിരിക്കുന്നതിനെ പ്രയോഗിച്ചു, ഉ
ണ്ണിത്താൻപ്രദീപിനെയും തള്ളിവിടാനാൾ, പടത്തലവനായ
ഒറ്റക്കൊമ്പൻ തകർത്താലും സ്വസ്ഥകൃത്തിയായുള്ള പ്രമ
ദോദയം ഭജിക്കപ്പെടുകയില്ലെന്നു യോഗിമാന്ത്രികൻ സമാശ്വ
സിച്ച്, മഹാത്മാവ് ഭദ്രദീക്ഷാമയ്യത്തായി അടുത്തുവന്നു
മുതൽ കാപ്പുകെട്ടി ഇടവാനും അനുജിക്കുന്നതിനിടയിൽ പട
ത്തലവൻ മഹാത്മാസന്ദർശനത്തിന് അവസരമുണ്ടാകുന്ന
തല്ലെന്നും, താൻ ഹൈദർമഹാത്മാവിനെയുളിപ്പിച്ചു ഭജനം
ആദീക്ഷാപ്രസാദമായ ദക്ഷിണാമനാദംഭജിത മൂലിൽ ഹൃദ
പ്രാപ്തിയായി തന്റെ യജ്ഞത്തിന്റെ യുഗലസമാപനത്തിനു
സെങ്കേതുപ്പെട്ടതുമെന്നും അടുത്തു ചെയ്യപ്പെട്ടു. തന്റെ
മനസ്സിനെ ഇങ്ങനെ പൂർവ്വമിതിയിൽ ഉത്സാഹാധുതിതാക്കി
കൊണ്ടു് ഹരിപഞ്ചാനന 'ബഹദുർ' തന്റെ 'വസീർ' പ്ര
ശാന്തനായ കല്പപ്രാജ്ഞാദാവിനെ സൽക്കരിക്കുന്നതിനു വദം
മുട്ടി.

ഹരിപഞ്ചാനനഭാഗവതന്റെ ഭാവനാഭാവോദ്യമമായിരി
ക്കട്ടെ, അല്ലെങ്കിൽ, ഹരിപഞ്ചാനനമാർഗ്ഗന്റെ മായാപ്രയോ
ഗംകൊണ്ടെന്നു വസ്തുതകൾ ആ യോഗീശ്വരാനുഭവത്തിന്റെ അന്ത
ർഭാഗം “സ്വച്ഛാന്തബ്രാഹ്മണിയിൽ” മായുള്ള ഒരു രാജഗേഹം
പോലെ വിശദമാകുമായി. ഹരിപഞ്ചാനനപ്പെരുത്തുമ്പ്രാഗ

ആയെടുത്താൽ വിശ്വസ്തപ്രതിപത്തിയും പ്രത്യേക ബിംബ
 മായി, അനവധിസമസ്തം കേന്ദ്രീകൃതമായുള്ളതാൽ വാദിക്ക
 ക്കുന്ന ശ്രാമപ്രതിഫലവിശ്വസ്തപ്രതിപത്തി വിചിത്രശിഷ്യനിദാ
 നമായുള്ള കനകമണിവാഹനം ആ സന്ദർഭത്തിലേക്കു് ഒരു രാ
 ജസിംഹാസനമാക്കി പാർവതനും ചെല്ലിക്കുന്നു. വേടക
 ചെപ്പു, ചാപ്പ, ബാണ, തൂണി, ശൂല, ശ്വാഭി ക്ഷാത്രവീർമ്മി
 വനദൈവക്കൊണ്ടു് ആ ഭദ്രാസനം സമൃദ്ധിമാർന്നും ഭാഗ്യം
 മായൊപ്പു് ക്ഷാത്രങ്ങളും പലക്കെട്ടുകളും ധരിച്ചുള്ള 'ബക്
 സി' പ്രമുഖമായ സേവകജനങ്ങളും, ബാഹ്യമായ ആയുധ
 ശരം വഹിച്ചുള്ള മഹൽദാരുണവും, രാജമന്ദിരംഗങ്ങളിൽ
 വെണമെന്നപോലെയോ പാദശോഭനങ്ങളെപ്പോലും മുമ്പാക്കി സഞ്ചരിക്ക
 ന്നു. എന്തൊക്കെയാകോണിൽ നിന്നു പുറപ്പെട്ടു് നേരത്തോളം
 നോക്കി നോക്കി, ആ രാജമന്ദിരംഗങ്ങളും ഭാഗ്യവർദ്ധ
 ന്നിൽ ഉൾപ്പെടുന്നതും, സോദകന്റെ ദുഃഖകാരണങ്ങൾ എ
 നപോലെ, നിജനന്ദനമായി മുമ്പു്. പ്രവേശനദാർശനികിൽ
 പ്രാമുഖ്യമാർന്നതായ് കൈക്കൊണ്ടു് മഹനാ (കാമര) സമ
 ന്വീതമായ നഗ്നാഭം, "പ്രേമസൂത്രം" എന്ന അഭിധാനമേ
 ത്രത്തെ അർത്ഥംബിഷണു് "സൽമാതം" എന്നു ശബ്ദാർത്ഥ
 മതയോടു കൂടി അർത്ഥം മോക്ഷവർദ്ധനം ചെയ്യുന്നു. ശ്രീഭ
 ഗവർമ്മാണസംഗ്രഹമായ ഹരിവർമ്മാണസംഗ്രഹം മോ
 മണ്ഡലം പ്രമുഖമായി, കോമളീയപ്രാബോധം ധരിച്ചും, മ
 ണ്ഡലം കേശനാമം മാത്രം കടുമയാക്കി കൈക്കൊണ്ടി
 പോലെ മന്ദിച്ചും, തങ്കപ്രയോടു കൂടിയ ദുഃഖദശത്തിൽ ഉദ
 യം ചെയ്തു ശബ്ദപ്രയോടു കൂടിയിട്ടുള്ള ഉപവീതത്തെ ന
 മിച്ചെടുത്തു് കൊണ്ടു് ദുഃഖമായി വീണാവാനം ചെയ്തും, വിധി
 നന്ദനനായ ദക്ഷനെപ്പോലെ പ്രാജാപത്യഗർവ്വനായും, സ്ഥി
 തിചെയ്യുന്നു. നന്ദനാദികാവിശ്വ സെന്ദ്രാഭാവാദിയായ ശൂ
 മായി, സെന്ദ്രാഭാപ്രഭാവനായ ആ അഭിനവചരമാർഗ്ഗപെരു
 മാർഗ്ഗം "കസ്തൂരി" തിപകാബിന്ദാഹം"ത്തിൽ നിന്നു് അലൈ
 കികമായുള്ള ഒരു പരിമളം പ്രസരിക്കുന്നു. പാദശോഭനമേ
 നായ നന്ദനന്റെ പ്രവേശനത്തിനായി, ആ സമാഹാരദാർശനിക
 ശബ്ദാർത്ഥം തന്നെ, മഹാവിനയങ്ങളും അനിവാര്യപ്ര
 സാദം കൊണ്ടു് അദ്വൈതത്തിന്റെ നേതൃകവാദങ്ങൾ അടങ്ങു;

യുടെ വിസ്തൃതമായുള്ള ഊടയോടൊത്തുളളിപ്പം അതിനെ സംഭവിക്കുന്നതിന് സമയം പോയ്ക്കൊണ്ട് സ്വപനം സാഹസ്യത്തെ അടുത്തും മനോഹരമായി കാണിച്ചു. തന്റെ 'മുഖവും തൂങ്ങിയും' പോക്കും ഗുരുതിയെടുക്കുക 'വിരുദ്ധങ്ങളായുള്ള തീർത്തുള്ളിൽ' തനിയുടെ മനസ്സ്, കടിച്ചു, നീങ്ങിയും, കടകുറി, അതാമുപ്പിച്ചുള്ളതുകൂടിയായ മനോഹരമായ പ്രാപിച്ചു. എന്നാൽ അന്നിടങ്ങളിൽ സിദ്ധിച്ചിട്ടില്ലാത്ത ശരീരമോ— അതു അവിടെത്തന്നെ നില്ക്കുകയോ പോയതിനാൽ, സിദ്ധി കല്പനയ്ക്കൊക്കെയും 'അടിയൻ' മൂലം. ദ്രുതീപതിനായി കാറ്റു കെട്ടുന്ന മഹാമാതാവായ 'മൂത്ത അപ്പാനാട്ടു' തനിയെ ആ സന്ദർഭത്തിൽ ചാപരിചിത്തനാക്കാൻ സൗകര്യപ്പെടാത്തതിനെക്കുറിച്ച്, യോഗീന്ദ്രൻ വളരെ കേൾവിച്ചു. പരിഷ്കൃതീതിയിലുള്ള ആയുധങ്ങൾ സമീപം യോഗീശ്വരന്റെ ധൂമ്രവടി യുഗ്മം സേവിച്ച്, അവിടെത്തന്നെ പാടിപ്പോവുകയാണുണ്ടായതായി, പടക്കളത്തിൽ പീഠസ്തംഗം ചെയ്യുന്നതിൽ ആയിരത്തിൽപരം രക്ഷാവാസമുണ്ടായ ഭക്ഷണങ്ങൾ സഞ്ചരിക്കപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടെന്നു ധരിപ്പിച്ച്, തന്നി സ്വാമികളുടെ തിരുവുള്ള പൂത്തിയേയും സമ്മാനമായി ഒരു പാസം കലയ്ക്കുകയും സന്നാദിച്ചു. യോഗീശ്വരൻ നൽകപ്പെട്ട ആശിസ്സ്, വിശ്വനാഥൻ കണ്ണുനീർ പാടിപ്പോവുകയാണെന്നു ആനന്ദം ബുദ്ധിയിൽ ഇറക്കി, സന്തോഷക്കാരന്റെ നക്കത്തിൽ ഓടിച്ച്, കല്പനക്കോടത്തുറമുഖത്തു് ദ്രുതമായി നൂർത്തിട്ടിട്ടു.

ദ്രുതീപസംബന്ധമായി മഹാമാതാവ് ആശ്രമവാസമാരംഭിച്ചു. ഹൈദർമാഹാമാതാവായ ബകുന്ദ വാർത്തികോദനമായി ഒത്തുവിയ കട്ടം നൽകാൻ തിരുവിതാംകൂർ ഉടവാടിയില്ലെങ്കിൽ, ആ ഏകമകുളാമത്തെ ദ്രുതീപസത്തെ ഉണ്ടാക്കുന്നതിലേ ഉപാദാനമാക്കി അന്നോമെല്ല കല്പയുടമനു മഹാമാതാവിനെ ധരിപ്പിച്ചിരുന്നതു, മുകുന്ദിയിരിക്കുന്നതായി ഒരു ഭീഷണിയുതി പാനം. ദക്ഷിണ തിരുവിതാംകൂറിൽ മറയത്തേയും, ഹരിപഞ്ചാനനബന്ധമുള്ള പലഗുഹസമന്മാരുടെ ഭവനങ്ങളിലും മായപ്പെട്ടാടി മറയ്ക്കുവാനേയും, ശല്യങ്ങൾ ആവർത്തനം ചെയ്തിരിക്കുന്നു എന്ന് ഒരു ഗുതിയും പ്രബലമായിത്തീർന്നു. തിരുവിതാംകൂർ സന്മാനദിവാകൻ അന്നത്തെതുപോലെ ഒരു

അൾ രാജ്യത്തിൽ എന്തും അടയ്ക്ക. അങ്ങിനെ സംഭവിച്ചിരിക്കുന്നത് അധർമ്മമെന്നു പെരേണങ്ങൾ ശ്രോമിച്ചു. സംസ്ഥാനത്തിൽ രാജാധികാരം ചെറുചെയ്യുതുപോലെ, മറ്റൊരാളിന്റെയും ഹരിപഞ്ചാനനന്റെയും എന്നുള്ള കക്ഷിദ്വയം അദ്ധ്യഗ്രഹവിക്രമികളുടെ കാലത്തുണ്ടായിരുന്നതിലും അധികം മെരുവമായി ഡ്യൂട്ടികൊച്ചു. രാജസൈന്യത്തിനിടയിൽ അനൗദ്യോഗികമായ അസന്തുഷ്ടിയും ആഭിമാനമാനവും കൊണ്ടു് ആ ശക്തിയിലും ചില മരിട്ടവർ സംഭവിച്ചു. ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ സഹായം വന്നപ്പോൾ പ്രത്യക്ഷമായി ഹരിപഞ്ചാനനനെ രാജ്യകാല്പനതാലായും ഉപദേശ്യതാലായും സഭിക്കിച്ചു, അവരും ജീവജീവിതപ്രതികളെ അടുത്തടുത്തു പണയമാക്കി. ഇങ്ങനെ സന്ദർഭം സിദ്ധിച്ചതുകൊണ്ടു് ആ ഹരിപഞ്ചാനന 'സംസ്ഥാന'ത്ത് സിദ്ധിച്ചു എങ്കിലും, അടുത്തത്തിന്റെ തിരുമേലിയും തിരുവല്ലയ്ക്കും തിരുവനന്തപുരം കമ്മീഷനറക്കുന്ന ഒരു കണ്ടകം ആ ശ്രേയ്യുടെ കാപ്പാസയ്യളിക്കകത്തു കടന്നുകൂടി. അന്നുതന്നെ അദ്ദേഹന്റെ പടയോട്ടം മറ്റു കടന്നുകൂടി. അതിനിടയിൽ അവിടെ താമസിച്ച സംഭവം ഹരിപഞ്ചാനനസിംഹന്റെ ശ്രവണത്തിൽ പതിച്ചു. ശ്രവണശക്തിയുള്ളതുകൊണ്ടു്, അപ്പോഴത്തെപ്പോഴെ പാലശ്രേയ്യായ ആ പ്രവിശിന്റെ കടന്നുകൂടിയോ യോമിനാഗാരുന്റെ വിജയമായിട്ടു ഉപവിച്ചിട്ടു. ഇത്രകൾ ശ്രവണപോലെ സംഹാരപ്രകാരം കൊണ്ടു് അടുത്തത്തിന്റെ ശരീരം ആരവപ്രകാരം. സ്വഹസ്തഗതമായുള്ള ലേഖനമെഴുത്തുവശം കൊണ്ടു് ഉണ്ണിത്താൻ പാലശാമനെ ശരിതമനാക്കി പടയോട്ടം പവനം "കൂടുംപിരിച്ചു" എകനാക്കാൻ നിശ്ചയിച്ചു. പ്രഭാതം ഉടനെ വടക്കു, ആ ഏഴാം അടുത്തത്തിന്റെ കയ്യിൽ കൊടുത്തു് "ഇതൊന്നു വായിക്കണം" എന്നു് അയച്ചിട്ടുണ്ടു്. ഉണ്ണിത്താൻ അതിലെ കല്പനകൾക്കു്, തന്റെ പുത്രന്റെതാണെന്നു മനസ്സിലായി എങ്കിലും, സ്നേഹത്തോടൊന്നും ബാഹ്യമായി പ്രദർശിപ്പിക്കാതെ കയ്യിൽ എടുത്തുകൊണ്ടു് ഉറപ്പിച്ചുകൊണ്ടു് ഇങ്ങനെ വായിച്ചു:—

“ഞാൻ ബന്ധനത്തിൽകിടന്നു ബുദ്ധിമുട്ടുന്നു. അച്ഛനമ്മമാരെയും അമ്മാവനെയും കാണാതെത്തന്നെ വേദന ഇത്രയെന്നു പറയാനില്ല. ആ മഹാപാപി നീക്കിത്തന്നു് കേൾവേണ്ടി

എന്നെ ചെരിച്ചു. എന്നെ ശിക്ഷിച്ചാലും ശിക്ഷിക്കാഞ്ഞാലും അപകടമുണ്ടെന്നു ഭയന്ന് ഓരോ വിദ്യയെ അനുഷ്ഠിച്ചുകൊള്ളുവാൻ തന്മൂലം നമ്മുടെ ദുഷ്കാരം കൊണ്ട് അനുഭവിച്ചു എന്ന് തോന്നുന്നു. അമ്മാവനോ അച്ഛനോ എന്നെ ഉടനെ രക്ഷിച്ചു കൊണ്ടുപോകണം. പാമ്പുചെത്രം ഹരിപഞ്ചാനന്തരീർത്ഥപാദപാദാശംസർ തിരുവാർന്നു അമ്മാവന്റെ ഗുരുവായി വേിച്ചിട്ടുണ്ടല്ലോ. അച്ഛനുവേണ്ടിയ പശു ചുമണല്ലോ. ആ സന്നിധികൾ കടക്കുവാനുണ്ട് എന്റെ മോചനം ഏതൊരു ഹവയായി സാധിക്കും. അടിക്കുമ്പോൾ എന്തു ചെയ്യും ആ വൃദ്ധനോട് കാത്ത് അനുഗ്രഹത്തെ പ്രാർത്ഥിക്കണം. ഇത് അമ്മാവനോ അച്ഛനോ ബോധിപ്പാൻ തീർത്ഥപാദർത്ഥമുണ്ടെന്നു സമർത്ഥമായ ഒരു ഉത്തരമെന്നു അയച്ചുകൊള്ളുന്നു. ശ്രീഭഗവതാർപ്പിക്കപ്പെട്ടു.”

—എഴുത്തുവായിച്ചതിന്റെ ശേഷം “ഇതിൽ വിശേഷവിധിയായ് കണ്ടുവരികല്ലോ” എന്ന് ഉണ്ണിത്താൻ പറഞ്ഞു.

ഹരി—“മകന്റെ കൈപ്പടുന്നല്ലേ അത്?” ഇതിനുള്ള മുമ്പായത് മറ്റു വെട്ടുന്നതിന് അതിന്റെകൊമ്പ്, ചായ്ക്കൽ, നീളം, വണ്ണം, എന്നിവയുടെ ഗുണഭാജനത്തെ വിവേചനം ചെയ്താൻ പ്രയോഗിക്കപ്പെടുന്നതുപോലുള്ള ഒരു രോഗമായിരുന്നു. വമ്പൻപ്രകൃതിയായുള്ള ആ പ്രഭു ആപൽശ്രംഖലിതനായുള്ള പുത്രന്റെ ഹസ്തചലിപ്പാലായുള്ള അപചയാദർശനത്തിലും കലുഷാൽ സമീപിതനെന്നു കണ്ടപ്പോൾ, ഹരിപഞ്ചാനന്തന്റെ യോഗനാളം ഒരു ഉൽകൃഷ്ടമായി. എങ്കിലും, ആ പ്രഭുവിന്റെ മുഖത്തു പ്രസരിച്ചു കോപമോ ഹാസ്യമോ അല്ലെന്നും ഭക്തിവിനയാദോഷമെന്നെന്നും കാണുകയാൽ യോഗിശാസ്ത്ര വിസ്മയത്താൽ ഉപഹതനായി. ഉണ്ണിത്താൻ പ്രഭു ഏതൊ പറയുന്നതിന് ഉദ്ദേശിച്ചു എങ്കിലും, നിശ്ചാസവേഗത്തോടെ നിൽക്കുന്നതല്ലാതെ അന്തർഗതത്തെ വചനമാർഗമായി ബഹിഷ്കരിക്കുന്നില്ല. അന്തർദ്ദൃഷ്ടിയെ വിസർജ്ജനം ചെയ്തിക്കാണെന്നുപോലെ ഒരു പ്രശ്നത്തോടൊന്നു യോഗിശാസ്ത്രം, ഭിന്നഗോഷന്റെ പടുതയോടു കൂടി പ്രയോഗിച്ചു:—

“ഇപ്പോൾ ബോധപ്പെട്ടിട്ടില്ല, ഡാം മുമ്പു ചത്തുകാണോടും മറ്റും പറഞ്ഞതല്ലേ? കേൾവപ്പിള്ളയുടെ കീഴ് ബന്ധുനാലും നല്ല പത്നിയല്ലോ എന്നു പറഞ്ഞതു നിങ്ങളുടെ പരിവേഷത്തെ വെച്ചി

പിച്ച്. രാജ്യത്തിലെ ധർമ്മരീതിയും സ്ഥിതികളും ഇപ്പോൾ മനസ്സിലായില്ലേ?”

ഇങ്ങനെയുള്ള പ്രസ്താവന കേട്ടപ്പോൾ ഉണ്ണിത്താൻ സ്വഹസ്തങ്ങളെക്കൊണ്ടു കണ്ണങ്ങൾ പൊത്തി, ഭഗവൽപ്രാർത്ഥന ചെയ്യുന്ന നിലയിൽ ചിന്തയോടു കൂടി തന്റെ പാദങ്ങളെ നോക്കിയിന്നു. ഉണ്ണിത്താന്റെ വിനോദം ഹാസ്യമെന്നനണം ഉറപ്പായി.

ഉണ്ണി—“എന്നെ ഈ പെരുവഴക്കിൽ കൊണ്ടു ചാടിപ്പോയി അവിടേയ്ക്കു തോന്നുന്നല്ലോ. കണ്ണു! ഞങ്ങൾക്കൊക്കെ ഗുരുവെന്നു മുമ്പു അവിടേയ്ക്കു? ഉണ്ണി അവിടേയ്ക്കു വരുമ്പോൾ ആണെന്നു കറച്ചു മറയ്ക്കുന്ന എവിടെ മനസ്സിലായി ആശ്ചര്യമായിരിക്കണം. ഈ അന്തർഗതം ഞങ്ങൾക്കു പരഞ്ഞിട്ടില്ല. അവിടേയ്ക്കു എന്തു ന്യായം വന്നിരിക്കുന്നു എന്നു ചോദിച്ചിരിക്കുന്നതു്?”

ഉണ്ണിത്താന്റെ ചോദ്യം യോഗ്യമായിത്തന്നെ രാജാവാഹനം മുമ്പെ സംബന്ധിച്ചായിരുന്നു. അങ്ങനെ ഒരു ചോദ്യമേ ഉണ്ടായിരുന്നുള്ളു ഭാവമില്ല, തന്റെ പ്രവൃത്തികളെ വീക്ഷിക്കുകയും ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു:—“അപ്പോഴാണ് ഉച്ചിത്തിട്ടിലെ എന്നിവയുടെ കൊലകൾക്കു ഏതു ചോദ്യമുണ്ടായി? രാജ്യം നശിച്ചു പോകുന്നതു കാണുന്നില്ലേ? ഈ സ്ഥിതിയിൽ പ്രജകൾക്ക് എന്തു വരുമ്പോൾ നാൾക്കുള്ളിൽ ഭട്ടഭട്ടപ്രതിഷ്ഠ ഇവകി ഒരു നവകൃത്യം വരുമ്പോൾ വേറൊരു ഭട്ടത്തെ സ്ഥാപിച്ചേക്കാം.”

ഉണ്ണി—“ജനങ്ങൾ പ്രഭാതമെന്നു വിളിച്ച് രാജഭക്തിയെ അനുവർത്തിച്ചാൽ ഭട്ടഭട്ടപ്രതിഷ്ഠ വാദാതെയും. അങ്ങനെ ഏക മനസ്സാക്കിയോടു തുടങ്ങാലും അതിനെ അണയ്ക്കുന്നതിന് ഒരു വിധമുണ്ടെങ്കിൽ നമ്മുടെ ആളുകൾ മലകൾക്കു. അല്ലെങ്കിൽ കടലാക്കു. ശത്രുക്കൾ കല്ലു മണ്ണു മറ്റും വാഴുകയും ചെയ്യട്ടെ. എന്നായാലും അവിടേയ്ക്കു ഇക്കാര്യങ്ങളിൽ എന്തു ബന്ധം? യോഗിയെങ്കിൽ പ്രാണസമാധിയിലിരിക്കണം. ഭക്തനെങ്കിൽ ഭഗവൽസേവ ചെയ്യണം. ഋഷിയെങ്കിൽ വനവാസം ചെയ്തിരിക്കണം. അഭിഷേകവുമുണ്ടെന്നെങ്കിൽ പ്രാണസമാധിയിലിരിക്കണം. ചെയ്യണം. രാജ്യം രാജകാര്യം അധികൃതന്മാർക്കു വി

കേൾക്കുന്നു. അതിനു മറുപ്തിയെങ്കിൽ, വീണ്ടും കാര്യങ്ങളിൽനിന്നു
 ഭ്രാന്തൻ മറന്നിരുന്ന വൈദികൻ ഇദ്ദേഹം എവിടെയെന്നു ചോദിക്കുന്നതിന് ഉത്തരം പറയുന്നു.

ഭദ്രശിവനെന്നു വിചാരിക്കപ്പെട്ടിരുന്ന ഉണ്ണിത്താൻ ഇങ്ങി-
 നെ മുട്ടുകൊണ്ടു ചെന്നു കണ്ടപ്പോൾ, അദ്ദേഹവും അടുത്തു ച-
 ടത്ത ഒരു പ്രതിബദ്ധകാർത്തനെന്നു യോഗീശ്വരൻ കണ്ടു.
 താൻ മിതാക്ഷിയുടെ മാതാമഹനായ കട്ടിക്കോമ്പിത്തനാണെന്നു
 മറുപ്തിയൊക്കി വിചാരിച്ചിരുന്ന ഇദ്ദേഹത്തോടു ചാർത്തയ-
 തെ ആത്മീയമായി വാദിക്കുന്നതു നിഷ്പ്രയോജനമെന്നു വി-
 ചാരിച്ചുകൊണ്ടു കേരളവർഗ്ഗത്തിന്റെ സംഗതിയിൽ യോഗീ-
 ശ്വരൻ വീണ്ടും പ്രവേശിച്ചു. “പുണ്ഡരീകാക്ഷൻ ഇങ്ങനെ
 ഉൾക്കിടത്താൻ ചെയ്യരുത്. നാം നിങ്ങൾ വിചാരിക്കുവണ്ണമു-
 ച്ച ആളല്ല. ശ്രീഭഗവതീമാണസത്യം.” (സത്യത്തിന്റെ സ്വ-
 രൂപം വിശ്വാസത്തെയും കണ്ടു ഉണ്ണിത്താന്റെ വിശ്വാസം ഒന്നിച്ചു-
 കി.) “നിങ്ങൾ ഈ സ്വർഗസങ്കടമായ രാജ്യം സംബ-
 ള്ശിച്ചു നമുക്ക് ഒരു കാർഷ്വമില്ല. ശ്രീഭഗവതാദർശനത്തിനെ
 ഉന്നമനം ചെയ്യുന്നവനെക്കുറിച്ചു അറിയാറില്ല” നാം ഈ സംസ്ഥാ-
 നത്തു വന്നതു്. ചന്ദ്രക്കാരണ ശിഷ്യനായി സ്വർഗ്ഗാലോകം
 നിങ്ങൾ ഉണ്ടാകുന്നു, അതുകൊണ്ടു നിങ്ങൾ പുത്രനോടും ഒരു വാത്സ-
 ല്യമുണ്ടായി. അയാളെ കണ്ടിട്ടുകൊണ്ടു പോവാൻ——”

ഉണ്ണി—(വീണ്ടും റിപ്പോർട്ടു ചെയ്തതന്റെ മുമ്പത്തെയും സ്വപ-
 നത്തെയും നല്ലതിരുത്തു പാടിശ്ശിയിച്ചതിൽ തന്റെ വിശ്വാസ-
 ത്തിനു കറച്ചു മുമ്പിലുണ്ടായ ചെന്നു തിരിയരുത്) “ശ്രീ പാല-
 നാദന്റെ കാർഷ്വങ്ങൾ അവിടെത്തന്നെ സംഭവിക്കുന്നതു് ഉണ്ടാകാം
 റിപ്പോർട്ടു തിരുത്തുന്നതിന്നു. എന്റെ മകന്റെ ആപത്തി-
 ന്— — — അപരാധം” അപതുണ്ടായപ്പോൾ നേർത്തറി-
 പ്പാൻ കർമ്മമറിയാതെ——” (അവിടേകാപസംഭവത്തിൽ) “ഏ-
 തുണ്ടാണിരിക്കുകയാണിതു്? അവിടെത്തന്നെ മാണുഷി, തിരസ്കാണി-
 — ഈ വധിയെ വിചാരിച്ചപ്പോൾ വിശ്വാസി ആളുകളെ പാടിശ്ശി-
 ച്ചുറിക്കാൻ, അവിടെത്തന്നെ പ്രായശ്ചിത്തം, പാടിത്തന്നെ? സമി-
 തി സകലതും മരണ യുദ്ധത്തിലൂടെയും ആളാണെന്നു അവി-
 ടെ?” പ്രതികൂലമാണെന്നതിൽ ഈ സംഭവത്തിലാണെന്നു വേണ്ടി-
 യിരുന്നതു്? കർമ്മം തെറ്റിച്ചതിന്റെ ആകൃഷ്ടം അവിടെത്തന്നെ തന്നെ

ഒരു നോക്കി പുറപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതാണെങ്കിൽ, അവിടത്തെ ഗ്രാ
 നങ്ങളും സിദ്ധിയും—ഹൊ ഹൊ! കഷ്ടം! നാടുനീങ്ങിയ സിം
 ഹദിത്തന്നപ്പോൾ അവിടത്തെ വീയങ്ങൾ കെട്ടി പുറത്തു വ
 ച്ചിരുന്നില്ല? ഇനിയും അതെല്ലാം അവിടിരിക്കട്ടെ. ആ കി
 ഴവിയും കുടിയുമെങ്കിലും ഒരു വീടുചേർന്ന സുഖമായി കഴിയ
 ടെ. അവിടന്നും നന്തിയത്തേയ്ക്കു പോണം.—” ഹരിപഞ്ചാ
 നനന്ത നിയമപ്രകാരമുള്ള മിരിയും മിരിപ്പാൻ ശക്തമായില്ല.
 ശമദമസിയികളും സമദവനകളും അനീഹതയും ദാസിക്കോ
 ണ്തായ ആ സിദ്ധന്റെ ചാനസന്ദേശാദത്തിൽ വാൾ, വിഷം,
 കാരം എന്നീ വിരോധമേപ്പട്ടെ രൂപങ്ങൾ വിഹരിച്ചു. ആ ജീ
 വന്തികളുടെ ഭാരം യോഗീന്ദ്രന്റെ കണ്ഠകാഷ്ഠത്തെ നമനം
 ചെയ്യിച്ചു, അദ്ദേഹത്തെക്കൊണ്ടു ദുഃഖംഗണനം ചെയ്യിച്ചു.
 “അതുപാടില്ല, മഹാപാതകം!” എന്ന് ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ
 ഹൃദയത്തിലെ ധർമ്മിനി അദ്ദേഹത്തോടു ഗുണദോഷിച്ചു.
 “പാതകമോ? അതിലേയ്ക്കുവേണ്ടു നീനിയോച്ചു?” ശത്രുസംഹാ
 രം പാതകമാകുന്നത് എന്തു അർത്ഥത്തിൽ? പ്രാദിബന്ധമാർഗ്ഗം
 പാതകമാകുമെങ്കിൽ, ഭഗവൽകഥകൾ നരകസംഹിതകളത്രെ.
 ചിന്താസന്നമായ ശ്രീരാമൻ ബാലയെ ച്ചിയിന്നുകൊണ്ടു കൊ
 ന്ന ദുഷ്ടാക്കളെ സൂരിപ്പുക” എന്ന് ആകാശസഞ്ചാരിയായ ഒരു
 ദേവീ ഹരിപഞ്ചാനനനെ ശാസിച്ചു. “ഇദ്ദേഹം പ്രതിബ
 സ്ഥിതല്ലല്ലോ. ശത്രുസംഹാരിയല്ലാതെ, ബന്ധുസംഹാരി നമു
 ക്കു ധർമ്മമാകുമോ?” എന്ന് ഹരിപഞ്ചാനനൻ ആ ശാസകശ
 ക്തിയോടു ചോദ്യംചെയ്തു. “നമ്മുടെ ശത്രുപക്ഷനാഥന്റെ പ
 രമകേതൻ ബന്ധുവല്ലല്ലോ! ചാരന്മാർ വന്ദ്യഗണത്തിൽ ഉൾപ്പെ
 ടും.” എന്ന് ദുഷ്ടേന്ദ്രകുസന്തപം ഹരിപഞ്ചാനനനെ സൂചിപ്പി
 ച്ചു. “നമ്മുടെ പരമാർത്ഥത്തെ ഒരു വിധം ഗ്രഹിച്ചു എങ്കിലും,
 ഇദ്ദേഹം ശത്രുവായിത്തീർന്നു ചെന്നല്ലല്ലോ.” എന്ന് ഹരിപ
 ഞ്ചാനനൻ തർക്കിച്ചു. “ശ്ലീ! ശ്ലീ! നിന്റെ ഇടപ്രഥമമായുള്ള മന
 ശ്ശുദ്ധത നമ്മുടെ ഉപദേശശക്തിപ്രവർത്തനത്തെ ഹനിക്കും.”
 എന്ന് അശരീരഗുരു ധർമ്മഗുപ്തൻ പറഞ്ഞു. “ബാലികയായ മീനാ
 ക്കിയുടെ ക്ഷേമപ്രാർത്ഥിയാണു ഇദ്ദേഹം.” എന്ന സൂതർവ്യ

തെ ഹരിപഞ്ചാനനൻ ഉണർന്നിട്ടു. ദോഷോപദേശാവിന്റെ ഉപദേശസപാങ്ങർ ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ ആത്മശ്രവണകണ്ഠികയിൽ ധ്വനിപ്പെട്ടുകൊണ്ടിരുന്നതു പെട്ടെന്നു നിവർന്നു. ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ പെരുന്തം ശമിച്ചു. ഇല്ല—അഗ്നിഭയസന്ദർഭത്തിൽ രാജധാനികളിൽ വണ്ടാരോടൊന്നു ചേർന്നതിനുള്ള അത്യാവശ്യമാറ്റത്തിൽ ഒരു അദ്ധ്യക്ഷനായ ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ അനുകൂല്യങ്ങൾ ശ്രവണം ചെയ്യുന്നു. “നിന്നെ അദ്വൈതപഠനം ചെയ്തിട്ട് അത് മാനസികനാക്കിയിട്ട് ഇങ്ങനെ ഉദ്ദേശ്യസംഭരണങ്ങൾ വരുത്തി ക്ഷീണകാര്യനാകുന്നതിനോ?” ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ ഹിമപാദങ്ങൾ ഏകീഭവിച്ചു. ക്ഷമയാചകനായി ഇങ്ങനെ ബോധനം ചെയ്തു:—“സപാദിൻ! വിശ്വാമിത്രൻ മേനകയെ ശകുന്തലാസമിതം പാത്രമായിട്ടു വെട്ടി, അവിടുത്തെ ശിശുവെക്കുകയോ? അടിയൻ ജന്മസഖം അവിടു വിരക്തനായിട്ടുണ്ടല്ലോ. അതപേക്ഷയായി സംഭവിച്ച സംഭവത്തിൽ ജന്മബന്ധം പാടില്ലാത്തതല്ലേ? ഇവനെ ബന്ധിച്ചു പോയി, അതു കഴിഞ്ഞുവല്ലോ?” ആത്മീയശാസകൻ ഈ പ്രാർത്ഥനയെക്കേൾക്കേണ്ടിട്ടു. “സന്ദർഭപാപം, നാം മനുഷ്യമെങ്കിലും നന്നിട്ടുള്ള വിവേകമായെ പ്രയോഗിക്ക. പ്രതിജ്ഞാശ്രിതൻ’ പ്രതിജ്ഞാശ്രിതന്റെ ഗുണഗുണപരമായ ചിന്തകൾ അനുവദനീയമല്ല. ദാർശനികർ കേണ പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു. എവിടെ! ദൈവീയമായുള്ള അവരും പ്രാർത്ഥനയെ നിരസിക്കാതെ, നാം സംസ്കാരിച്ച നൽകിയ നാമത്തെ യഥാർത്ഥീകരിക്ക. അസുഖം!” ഹരികായത്രം ക്ഷീണപ്രവർത്തനമായി നിവർത്തിയും പോലെ അനുജ്ഞാസകന്റെ പ്രമാണങ്ങൾ നിവർത്തിക്കുന്നു. ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ ഈ ചിന്തകൾക്കിടയിൽ പ്രത്യേകതയുള്ള വിളംബരവും ആ യോഗീവർത്തിന്റെ ഉപദേശനയവും നന്നിയത്തുണിത്താന്റെ സംശയത്തെ ഒന്നിച്ചു സ്ഥിരപ്പെടുത്തി. ഹരിപഞ്ചാനനൻ ശാന്തമാനസനായപ്പോൾ ചിട്ടപ്പെടുത്തുന്നതായിട്ടുണ്ടു ഇങ്ങനെ മറുപടി പറഞ്ഞു:—“അവിടന്നു വൈനാണല്ലോ-കരുണയുടെ വല്ല ഗുണവും സേവിക്കണം. അവസ്ഥാദോഷം ബലമായുണ്ട്” ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞുകൊണ്ട് സംസ്കൃതത്തിൽ തന്റെ നർമ്മാചാര്യന്മാരെയും, സിദ്ധിപ്രദായങ്ങളെയും ശാർവ്വകപം ഹേതുവാൽ ചെയ്ത

യുണ ലോകസഞ്ചാരത്തെയും കുറിച്ച് ഉൾക്കിടമായി ഒട്ടു പ്രസംഗിച്ചു, തന്റെ പൂജാമുറിയിലേയ്ക്കു തിരിച്ചു. നന്തിയമ്മമ്മിത്താനും ആ ഭാഷയിൽ തന്നെ ഹരിപഞ്ചാനനവൃത്തിയെ ഭാഷിച്ചുകൊണ്ടു പുറത്തിറങ്ങി നടക്കൊണ്ടു്. ഹരിപഞ്ചാനനൻ തന്റെ ശല്യയിൽ വീണതണ്ടു ചിന്തകൾ തുടങ്ങി. നന്തിയമ്മയെയും രാമവർമ്മയെയും പ്രളംഭം ചേർന്ന് മന്ത്രപ്രഭാതം ഭാഷകളേപ്രപ്തമാക്കാൻ തന്റെ ശ്രമിക്കുന്താനും പ്രമേയനാനും ഉണ്ടാകുമെങ്കിലും, തുടങ്ങും നിഷ്പ്രഭമായി പ്രവൃത്തിക്കുകയല്ലാതെ നന്തിയമ്മ പ്രവൃത്തിശേഷമായി സ്വയം മറ്റൊരു പക്ഷത്തിലേയ്ക്കു് അദ്ദേഹം സമാധാനപ്പെട്ടു. എങ്കിലും, സാദിശ്ചരണസുരളുടെ പ്രശ്നയാനമുഖങ്ങളെ അപലപിച്ചുകൂടാ, എന്നും, ആ രണ്ടു പ്രളംഭങ്ങളും പടർത്തി അവയെ തോറ്റിടുകയോ, ഹനിക്കുകയോ ചെയ്യുന്ന കൃത്യം ചന്ദ്രക്കാരമ്മിണിസുരഭാക്കൊണ്ടു സാധിക്കുക, എന്നും യോഗീശ്വരൻറെ ബുദ്ധി അദ്ദേഹത്തോടു ഗുണഭാഷിച്ചു.

രണ്ടു നാഴികകൊണ്ടു ചന്ദ്രക്കാരൻ ഹരിപഞ്ചാനനസമക്ഷത്തിൽ സേവതുളിത്തുടങ്ങി. “ചന്ദ്രക്കാരൻ! പ്രഭാതത്തോളം തുളിറയ! ദൈവദർശന വാഗ്ദത്തു്. തമ്മു ഭാഷകൾ ഉദയമാകുമതു്—അടാ! തമ്മു ഭഗവതീപൂജാർത്ഥം എന്നവാവതു മാലിഖാൻ തമ്മു പേറാമ്പലത്തോ—തമ്മുക്കു്! ശേഷകാല വസൽകാൽപ്പത്തിയെ തുകയായ! പടിയും, ഇന്നു കടിയെത്തുപ്പടിയും.” എന്നു പറഞ്ഞു് കേരവർക്കത്തിന്റെ എഴുത്തിനെ ചന്ദ്രക്കാരന്റെ കയ്യിൽ കൊടുത്തു.

ചന്ദ്ര—“അത്തര വിചാരസമീപ്യേണ സാമീ? ഭാസപരം [പ്രസംഗം] വിചാരസമീപ്യേപ് ഹൃദയോഹം ഒരു ധൈര്യസം ഇടിച്ചുണ്ടയോ? കയ്പിച്ചു വായിച്ചു മതിയെമതി.” എങ്കിലും പ്രകൃതം ഉള്ള തന്റെ പരവഞ്ചന ധർമ്മത്തെ സൂരിച്ചു, ഉത്തമസാക്ഷിയായുള്ള സ്വന്ത നേത്രങ്ങളെ കൊണ്ടു് എഴുത്തിലെ ദൈവതമത്തെ ധരിക്കുവാനായി ചന്ദ്രക്കാരൻ അതിനെ കയ്യിൽ വാങ്ങി. സാഹിത്യപദത്തോളം ചാച്ചയെ അപകാശപ്പെടുന്ന ആ സർവ്വജ്ഞൻ ഏകദേശം ഒരു നാഴികകൊണ്ടു് എഴുത്തിലെ ചില അക്ഷരങ്ങളെ വിഴുങ്ങിയും, ശേഷത്തെ എണ്ണിയും വായിച്ചു്. ഹരിപഞ്ചാനനന മർമ്മത്തോളമായിട്ടു

കൊളുവണ്ണം “തേങ്ങിയും വയ്പ്പു—എടവും വയ്പ്പു—
ചെവിത്തക്കുകൊച്ചുണ്ടു്” എന്ന് അഭിപ്രായപ്പെട്ടു.

ഹരി—“അതുകൾക്കെന്തു പ്രാധാന്യം? നാം പറഞ്ഞതിനെ
നാം സ്ഥാപിച്ചു. ഇവി, പ്രബലനായ അച്ഛനും അമ്മാവ
നും ചേന്ന്, മിടക്കങ്ങളിൽ കൊണ്ടുപോയിൻ. ആളുണ്ടു്, മ
തലുണ്ടു്, സകലവൈഭവങ്ങളുമുണ്ടു്.”

ചന്ദ്ര—“ആറൊ! അങ്ങനെയ്ക്കു ചീത്താം ചൊന്നതുമൊ
ണ്ടെങ്കി ഇതാ ദൈവമു? ഞങ്ങളു് തെക്കിപ്പുളിയടി എന്നിങ്ങി
ച്ചിട്ടു് ഒഴക്കോളവെങ്കിലും വീങ്ങിയൊ? ഉത്തരിത്തവന്റെ
ഹൊരിക്കെട്ടുപു, ഡൽ! ഡൽ! എന്നല്ലോ നട? കണ്ടുപിടി
ച്ചുപോലെ സാമീകണ വരുത്തിത്തന്നും.”

ഹരി—“ദേവനെ പുറത്തുതള്ളിക്കണമെങ്കിൽ ശ്രീകൃ
ഷ്ണമി ആദ്യം കഴിക്കണം. അതിന്നു മുതലേവിടെ? നാം ഭിക്ഷു!”

ചന്ദ്ര—(അത്ഭുതം) “അച്ഛാം കിട്ടാൻ നാക്കനൊന്നയ
ണു! എന്റെമാമി അതിയൊന്നിങ്ങിരി ചങ്കിച്ചിളിക്കും” (പ
കാശം) “അച്ചാവ്! ഇത്തടിയനെ ഇപ്പോൾ കമങ്ങി മെങ്ങിമിട്ടി
ച്ചൊല്ലും, ഉറപ്പുനടമ്പാലും നമ്മളിയെടുപ്പാൻ കാണല്ല. വീ
ടുംകടിയുമൊക്കെ വരിയ ദൈവമെന്ന. അറുപൊളു സാമി,
വെറുപൊളു.”

ഹരി—“അല്ല! ഇങ്ങനെയൊന്നോ പറച്ചുളക്കാമെന്നു
ചെല്ലു വാഗ്ദത്തത്തിന്റെ നിറുവാറും?”

ചന്ദ്ര—(കിഴങ്ങുവാലിയുടെ സ്വരം മാറി ചന്ദ്രക്കാര്യ
നടനായി) “അതാസാമി! അതുചാക്കുവേദം—കച്ചവടംവേദം
—കാൽവേദം. ധൂലുത്തന്റെ പട ആറാത്തുളിക്കകത്തു് ഒടി
വയ്ക്കു്—ഹുപ്പും, ആ മൊതലു ശിവനെതിരുനമ്പിയൊഴിയും.
മൈസൂൽ തിരുവടി തിരുവള്ളംകൊണ്ടു നീട്ടിന്റെ വാർകണ
ഇക്കണ്ണു കളിക്കൊണ്ടിട്ടു. ഹുപ്പും, റൊക്കപ്പടി—റൊക്കപ്പടി.
അല്ലെങ്കിൽ, ആണാനു കേഴോണ്ടു് അനുപോടണം പത്തുമാറു
കൊണ്ടു മൊക്കാനുകൊമ.”

ഹരി—“സുന്ദരായ! സമീകിൾ താൻ കാണുന്നില്ലേ?
കേൾക്കുന്നില്ലേ? റൈറ്റുമാറാഴ്ചാലു ഇത്രോടേ ചെല്ലു

ന്ന പ്രകൃസ്തകളെ അമ്പിച്ചു തുടങ്ങിപ്പോ? തുടങ്ങു തന്റെ സംഭാ
രമൊക്കൾ. അനന്താവതാവണി ഇവിടെ പാടുകിടന്നാൽ
കേൾപ്പുതളു ദർബാർ?—ചന്ദ്രക്കാരോ താങ്കൾ സെഴയത്തി
വിത്തു, അമ്പികവിളംഗം ദീപസന്നിധിയിലെ വയ്ത്തു, ഉ
ശിരക്കുശിരാക ദത്തമാകിന പ്രതിജ്ഞയെ നിറവേറ്റി ശെൽ
വം കാറ്റുപാത്തു”

ചന്ദ്ര—“ആഹാ! അതിനാലിന്നാണ മെന്തിന്? മലയാം
പാഴയ്യ വഴക്കാര വലിയകാട്ടുമാ അത്? ചന്ദ്രക്കാരന്റെ സ
ന്ദ്രത്തിൽ വെന്ദ്രാസമാണോ? ‘ഉറച്ചാൽ ഉറച്ചും, പിന്നെ
—മെല്ലമെല്ലയും, ആവണം’ ഇതാണ് ആണുജ്ഞാ സതപം”
ഉടയാമ്പിള്ളക്കവിയുടെ നീതിശ്ലോകാർത്തിന്റെ താല്പര്യം
ഹരിപഞ്ചാനപണ്ഡിതൻ മനസ്സിലായി, ചിരിച്ചു. ഉടയാ
മ്പിള്ളയ്ക്കു കാളിദാസപദവി കിട്ടിയതുപോലെ ചാരിതാത്മ്യ
സന്തോഷവും, തന്റെ മുമ്പിൽ ഞാടാതെ ഹരിപഞ്ചാനന
ന്റെ ആവശ്യത്തിൽ വേണ്ട രൂപം വസ്തുവാക്കി അടയ്ക്കേണ്ടതി
ലേക്കുള്ള മാർഗ്ഗത്തിൽ മനോധർമ്മാഭയവും ഉണ്ടായി. ഗുരു
പാദങ്ങളെ തൊഴുതുകൊണ്ടു് അയാൾ യാത്രയാംദിച്ചപ്പോൾ,
അയാളുടെ ഉത്സാഹത്തിൽ മുർക്കു ചിട്ടുന്നതിനായി താൻ വരു
ത്തിയ ഉദ്ദേശ്യത്തെത്തുടർന്നുള്ള സംവാദത്തെ ഹരിപഞ്ചാന
നൻ ആരംഭിച്ചു:—“വീർത്തു! ഞാൻ പറഞ്ഞിട്ടില്ലേ? നിങ്ങൾ
ക്കു് ആപോചനക്കുറവിന്റെ ദോഷം ചിലപ്പോളുണ്ടു്. കഴ
ലിത്തേയ്യല്ലേ ഇപ്പോൾ പോകുന്നത്?”

ചന്ദ്ര—“അതേ. അല്ലാണ്ടു് ഈ വാഹക്കാക്കു് ഏതു തെക്ക
രാമ്പിയൊണ്ടു്? സാമിയെപ്പോലുള്ളവർക്കു കണ്ടുമെല്ലാം
കൈപറന്നു! മെനണ്ടുമെല്ലാം വൃദ്ധ്യലോഹം! അങ്ങനെയൊരു
യോഹം ഈ എവൻകൂടത്തിനൊണ്ടോ?”

ഹരി—“അങ്ങാട്ടു പോയിട്ടില്ലാൻ കാട്ടുചിറ്റു. തന്റെ
പാമുഖസ്യ അനന്തപത്മനാഭൻപടത്തലവർ അവിടെ ഇഴയിട
കാലുവച്ചുപോയി.”

ചന്ദ്ര—“ഹാതു? ”
ഹരി—“പടത്തലവൻ — ചെമ്പകശ്ശേരിയിലെ, അല്ലെ
ങ്കിൽ രാമവർമ്മനെ”

ചന്ദ്ര—(താൻ കാക്കിപ്പുറം നിൽക്കുന്ന ആകാശത്തു സഞ്ചരിക്കുന്ന ചെമ്പുനാഭൻ എന്ന നോക്കുന്നവന്റെ അമ്പലം, ദേവാദിഹാസസ്ഥലത്തിൽ) “ഹേതു മെന്തെന്താ? ഹേതു രാജ്യം? ഏതെന്താ കഴിഞ്ഞുപോയ കഴിഞ്ഞു കാലം? സാമീപം ശാശ്വതം വിദ്യകൊണ്ടു കണ്ടതാണോ അതു?”

ഹരി—“ചോദ്യമെന്നു ചെല്ലുന്നു—പോയി അന്യമായിട്ടു. ചന്ദ്രക്കാരൻ പാത്രം ഇപ്പോൾ വരികയാലെ കാട്ടിയില്ലെങ്കിൽ ആ അന്യപരമസമസ്തകാലം മിഥുനത്തിൽ വന്നതെന്താ ചന്ദ്രക്കാരൻ. നാം തന്നെ ധൃതിയോ ചന്ദ്രക്കാരൻ നിൽക്കുന്ന കാലം.”

ചന്ദ്രക്കാരൻ വായുസംഭര വിദ്യയ്ക്കും സാധിക്കുന്ന വിദ്യകളിൽ നിന്നുയർന്നു പൂർണ്ണമായിട്ട് നിൽക്കുന്നു. ഇങ്ങനെ പാത്രത്തിൽനിന്നുയർന്നു കണ്ടതാണു കഴിഞ്ഞുപോയ അയാൾ പൂർണ്ണദേഹാസസ്ഥലത്തിൽ, വിട നൽകുന്നതിന് യോഗ്യമാകുന്നതുവരെ അന്യമായിട്ടു. ചന്ദ്രക്കാരൻ കൈയ്ക്കു പിടിച്ചുകൊണ്ടു ഹരിപരമസമസ്തകാലം വിദ്യകളിൽ കണ്ടു, ഒരു പെട്ടി തുറന്നു, വിദ്യകളും നീളമുള്ളതും, വായുസംഭരത്തിൽ നിൽക്കുന്നതായുള്ള ഇന്ത്യയോടു കൂടിയ ഉണ്ടാക്കിയതും, ആയതെ കരാറായ ഒരു തുകലായിട്ട് നിന്നുണ്ടായിട്ടു കാണിച്ചിട്ടു പൂർണ്ണമായിട്ട് ഉറക്കത്താക്കി അതിനെ ചന്ദ്രക്കാരൻ വീട്ടി.

ചന്ദ്ര—(കരാറായ വാങ്ങിക്കൊണ്ടു) “തെങ്ങുകൾ അങ്ങനെയായിട്ടു സാമീ. നേർകത്തി, കറുത്തി, കവർകപ്പ്, അപനോക്കപ്പ്—ഇവകൊണ്ടു വെല്ലാക്കൊണ്ടു വേണ്ട വേണ്ടെന്നു വെച്ചുകൊണ്ടു. അപനോക്കപ്പ് അപനോക്കപ്പ്. ഉമ്മിണിയെക്കൊന്നു കത്തി ചന്ദ്രക്കാരൻ കയ്യെടുക്കുന്നതാണോ? അതു നവം നവം-പട്ടം കടക്കുന്ന പിടിച്ചുപിടിച്ചുപിടിച്ചുപിടിച്ചു പറ്റി. തന്നെ പറ്റിനു ചന്ദ്രക്കാരൻ കൈനൽക്കുന്നു, മറ്റൊരുവൻ കണ്ടു ചന്ദ്രക്കാരൻ സാമീ നെത്തുണ്ടു. ആ ചന്ദ്രക്കാരൻ വന്നു തന്നെ ഉമ്മിണിയുടെ കയ്യെടുത്തൊരു കൊണ്ടിട്ടു എന്താ കണ്ടുണ്ടെന്നു സാമീ? പൊല്ലാപ്പിനു പൊല്ലാപ്പ്,

കോളിന കോപ്പ്, പോറിന പോത്ത്—ചന്ദ്രക്കാരൻ എല്ലാത്തിനും ആപ്പുതന്നെ. അവനോന്റെ വഴി മാത്രം അവനാൻ. പൊതു ചന്ദ്രക്കാരൻ കൊണ്ടും. വിടിച്ചത് ഇഴകുഞ്ഞാൽ അതിന്റെ അലയും തന്നെ. ഇല്ലെങ്കിലും—അന്നും ഇന്നും ചൊല്ലുന്നത്, ചിപ്തവിനേത ചന്ദ്രക്കാരൻ കാലി ഉടയാൻ, പേർ നെ—“ണ്ടല്ല”

ചന്ദ്രക്കാരൻ, ഉജ്ജിഷ്ടിച്ച വിനയം വി പ്രയോഗം കൊണ്ടു നിഗ്രഹിക്കപ്പെട്ടു എന്നു ധരിച്ചും കേരവപിയുടെ മേൽ അപായത്തെ ചുമത്തുന്നതിന് ഉജ്ജിഷ്ടിച്ചു ഏഴുതീയ സങ്കടമലിശയെ താൻ ശവശരീരത്തിനായിൽ നിക്ഷേപിച്ചതിനെ കാണുകയും ചെയ്തിരിക്കുന്നു എന്ന് ഹരിപഞ്ചാനനയ തീശൻ ഗ്രഹിച്ചു. തന്നപോലെ ഉജ്ജിഷ്ടാന്റെയും പടത്തല വന്ദനയും നേക്കു ചന്ദ്രക്കാരൻ പ്രയോഗിക്കുന്നതിനായി ഹരി പഞ്ചാനനനാൽ കൊടുക്കപ്പെട്ട കുറായെക്കണ്ടു പറ്റാൻ, തന്റെ സംബന്ധിയുടെ വകയ്ക്കായ് ആ യോഗിശ്ചാൻ തന്നെ എന്നു നിശ്ചയിച്ച്, അദ്ദേഹത്തെ ചൊഴുക പോലും ചെയ്യാതെ, തന്റെ പ്രതിജ്ഞാവിവരണത്തിനായി അയാൾ യാത്ര തുടങ്ങി. ഹരിപഞ്ചാനനൻ തന്നെ ബോധ്യമുണ്ടായതായ ഈ പ്രഥമജ്ഞാശിരോശത്തെ വിചാരിച്ച് അദ്ദേഹം നിമജ്ജിതനായി നിന്നു.

യോഗിവദത്തിൽ നിന്നു പുറത്തുനിന്നു ചന്ദ്രക്കാരൻ, പടത്തലവന്യ, മജ്ജിതകളും അവരുടെ പണിമാർ ഐവരും ചേർന്നതന്നെ തന്നെ താഴെത്താലും, കഴുത്തും വക നിധിയെ അന്നു രാത്രി കൈസ്സലാക്കുന്നുണ്ടെന്നും ‘പാപം കടന്നാൽ മൂറായെന്ന്’ എന്നുപിടിച്ചുക്കാലുന്ന യോഗിശ്ചാന്റെ സമ്പ്രദായ മേൽ കാണുന്ന തന്നെ പോലെ പുലർത്താൻ നിശ്ചയിച്ചു. നിധി കല്ലിലാകുമ്പോൾ, പോക്കുകൾ പലിയെപ്പോലെ പുറംതിരുമാൻ സന്നദ്ധനായിരിക്കുന്ന യോഗിശ്ചാൻ തന്റെ കന്നിക്കുരുന്ന് അറുളവന്യയും തുളുകയില്ലേ? മഹാശാവിന്റെ പുളിപാലു തെങ്ങത്തന്നെ അടിച്ചേർ കൊൾവാൻ ആ നിധിക്കൊണ്ടു പോരുന്നതല്ലേ? ചന്ദ്രക്കാരൻ കൈവീശി, കാൽ നീട്ടി, തമ്പുച്ചാട്ടമല്ലെങ്കിലും, ഭവപുഷ്പി കയറുംപോലെ പുതിയൊരു ആയംകൊണ്ടു കുതിച്ചു നട തുടങ്ങി. നെടിയ കാലത്തായ പരിചാരകനെന്നു അദ്ദേഹത്തെ തുടരുന്നതിന് ഓടേണ്ടിവന്നു. ഇതാ ധൂർത്തനായ

ഒരു മിശ്കാരൻ നെടുമ്പനപോലെ ചന്ദ്രക്കാര പ്രമുഖവിഗ്രഹന്റെ ഗതിയെ തടയുന്നു. ചന്ദ്രക്കാരന്റെ നേതൃഗോളങ്ങൾ ആ ഗർവ്വസ്തുമായുള്ള മിശ്കാരെ ഭസ്മീകരിച്ചാൻ തീക്ഷ്ണകീരണങ്ങളെ ഉപേക്ഷിക്കുന്നു. സാധകായനായ ജനറൽ കുമാരൻ തമ്പി ആ ദശകണ്ഠപ്പുരുഷന്റെ പരാക്രമത്തെ പരാമർശഗ്രഹണം ചെയ്യാതെ, അദ്ദേഹത്തിന്റെ മുകളിൽ ഒന്നു തടയാടി, കണ്ഠങ്ങളിൽ ഒരു സുദൃഢദേഹത്തെ സജ്ജമായി നൽകുന്നു. “അവിടന്ന് ആടിപ്പുറം തുറന്നിയാൽ ഒരു മാസത്തോളം വീടി പടങ്ങിയിരിക്കണം. പിന്നെക്കല്ലനപോലെ.” ഈ മുതങ്ങിയ മന്ത്രോപദേശത്തെ ദൃഢജനങ്ങൾ ഹരിച്ചിട്ടു, മഹാമാന്ദ്യത്തിന്റെ അനാമതിയായു തുടി പടങ്ങുപമ്പനാൽ കുമാരൻതമ്പിമുഖ്യാനന്തർക്കപ്പട്ടി ഈ ശാസനത്തെ കേട്ടയുടനെ ചന്ദ്രക്കാരന്റെ മുഖമോ പുച്ഛിപ്പിക്കുകയോ അധികം ജ്വാലിച്ചതെന്നു വ്യവസ്ഥീകരിക്കുക മഹാ വിഷമം. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ, അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഹൃസ്വകായം ആസകലം ഒന്നുപോലെ ചുവന്നതിനു പുറമേ, മണ്ഡുകസാദൃശ്യത്തെ യഥാർത്ഥമാക്കുവാൻ വീക്ഷകയും ചെയ്തയാൽ അഗ്രവ്യസങ്ങൾ നഷ്ടമായിച്ചുമാത്രം. തന്റെ ഉള്ളി വളിച്ചു കോപത്തെ അയവുവെടി, അകത്തിറക്കി, “കാണാം” എന്നുള്ള ഏകപദോച്ചാരണത്തോടു തുടി, ജനറൽ കുമാരൻതമ്പിയെയും ഞെരിച്ചുകൊണ്ട്, ചന്ദ്രക്കാരകണ്ഠധാരാൻ കഴുകിത്തു ഗ്രഹം വക നിശിയെ ക്ഷയിപ്പാൻ പാഞ്ഞു തുടങ്ങി.

അദ്ധ്യായം ൨൩.

“ ചാട്ടുതൻ ചന്ദ്രനാശിതകി ലഭ്യതം
 പാശിനാമ്പകന്ദർ ചാട്ടുതൻ ചാട്ടുതൻ ചാട്ടുതൻ
 ഉന്നിതിതാൽ മീനാനന്ദനായിതാൽ.”

ചാനാമാത്തിൽനിന്നുയരുന്ന ‘തന്നപ്പെരുമാൻ,’ ദശകണ്ഠ
 പ്പെരുമാൾക്ക് ഇന്ദ്രജിതെന്നപോലെ, ശാശ്വതവിദ്യാവിധിയെ
 സ്വന്തമാക്കി ഉപകരിച്ച ചന്ദ്രക്കാന്തൻ, സ്വഭവനത്തിൽ പ
 നപ്രഭവശംഭവപ്രാപ്തം, മന്ത്രജ്ഞനായി വാസികളായ
 വൃദ്ധരും മീനാക്ഷിയും വിനോദസംഭാഷണനായ സാമ
 പ്രവാഹത്തിൽ മുങ്ങി സകല ആപത്തുകളെയും ഭയങ്ങളെയും
 മറന്നിരിക്കുന്നു. ഹരിപഞ്ചാനനമണത്തിന്റെ വിദ്യാഭ്യാസം
 സമീപിച്ചിരിക്കുന്നതിനെ കപ്പുശ്ശാൻ മറന്ന് സ്വസ്ഥാമിതിക
 ുടെ സൗഖ്യമാർദ്ദവശ്രീയയിൽ ഇഴുകുകയായി ചേരുന്നു. ചാ
 യാവേണിതായ ഈ സാധുജനങ്ങൾക്കു ദുഷ്ടമാകാതെ വിധത്തി
 നുള്ള ഒരു അതിവേഗശ്രീയം ആ വിഹാരസാക്ഷിയായി എ
 ത്തിയിരിക്കുന്നു. ഇത് ജാനകുവിനും ഹരിയായ മൃഗത്തിനെ ആ
 യിരുന്നു. ഈ സംഭവനകളെപ്പോലെ പാവശങ്കകൊണ്ടെന്നപോ
 ലെ, രാത്രിയിലെ ഏകാദശചന്ദ്രൻ ആത്മീകാന്തനായിരിക്ക
 ന്നു. അതുകണ്ടുപോൾ പടത്തലവന്റെ ഉപദേശപ്രതിജ്ഞകൾ
 കൊണ്ട് ഉന്മൂലിതയാക്കപ്പെട്ടിരുന്ന മീനാക്ഷിയുടെ ഉത്സാഹക
 ലാപം പെടുന്നു നിപകൊണ്ടു. ഹരിപഞ്ചാനനവിദ്യതികളെക്കു
 റിച്ചുള്ള പ്രജ്ഞകൊണ്ടുണ്ടായ ഇന്ദ്രാസപാസ്വദ്യങ്ങളും ഭാഷ
 മാറിവെച്ച്, കന്യകയുടെ ഹിതാന്തരത്തിനായി ചെന്നു ചേർന്നി
 രുന്ന കപ്പുശ്ശാൻ ബാലികയുടെ മെന്താനുജ്ഞം ഉത്സാഹ
 ഭംഗപാശസ്പന്ദനം ഉണ്ടാക്കി. തന്റെ പ്രിയവത്സയെ ആ സ
 ന്ദർശനം ചെയ്യുന്നതായ ഉപായംകൊണ്ട് ഉദ്യുതോത്സാഹ
 യാക്കുന്നതിന് അവളുടെ ചില വിരഹചേഷ്ടകളെ അയാൾ

അതിഗോഷ്ടിയായി അഭിനയിച്ചു. വൃദ്ധയും മീനാക്ഷിയുടെ മനഃ
 ക്ഷീണത്തെക്കണ്ടു വ്യാകുലയാകയാൽ കുപ്പുശ്ശാരുടെ ഉപായം
 അവർക്ക് ഏറ്റവും രസിച്ച്. മീനാക്ഷി 'കാകൻപറന്നു പുനഃ
 നന്നുൾം പോയവനി—പോകുന്നപാലെയിഹ നാരായണായന
 മഃ' എന്ന ഹരിനാമകീർത്തനഭാഗത്തെ ഗാനംചെയ്തു. മീനാ
 ക്ഷിയുടെ ദുഃഖത്തു പ്രയാഗിക്കപ്പെട്ട ചികിത്സ ഇങ്ങനെ
 ഫലിച്ചതുകൊണ്ട്, കുപ്പുശ്ശാർ ഭയിച്ചു! വൃദ്ധ കുപ്പുശ്ശാരുടെ സാ
 മന്ത്വത്തെ അഭിനയിച്ചു കണ്ണിറുക്കി, അയാളുടെ വിദ്വേഷക
 രപത്തെ പ്രോത്സാഹിപ്പിച്ചുകൊണ്ട് “അമ്പടി ഹംസികെ!
 കപ്പാ! കാക്കയ്ക്കും നടന്നുപോ എന്നു ചോദിക്കൂ,” എന്ന് ഒടുവി
 ലത്തെ ഉപദേശത്തിൽ എന്തൊരു ബുദ്ധിഭവേശിപ്പിച്ചോ സാ
 സയുക്തിയോ അന്തർവിച്ചിരുന്നതുപോലെ, പറഞ്ഞ് മദ്ധ്യമവ
 യസ്ഥിയെ അഭിനയിച്ചു. തന്റെ മാതാമഹിയുടെ പ്രായാവ
 രോഹം കണ്ടപ്പോൾ, അവരുടെ ഉത്സാഹമുടച്ചു മീനാക്ഷി
 യിൽ പകർന്ന്, “അമ്മ അമ്മ! കുപ്പുശ്ശാവാ സ്ത്രീവേഷം കെ
 ടിച്ചാൽ എന്താസം!” എന്നു ബാലകവൃത്തിയുടനടയെ സ്വ
 രൂപമുണ്ടാക്കുകയും ആ കമ്പുക ചോലാചെയ്തു. കുപ്പുശ്ശാർ
 യോ പാർ ചാവടിച്ച്. “അമ്മ! ആളുകൾ ഉണ്ടായിരുന്നു.”
 എന്ന് അനൗചാസ്യ സമ്മതിച്ചവർക്കിൽ പറഞ്ഞ്, അയാൾ ര
 ങ്ങാത്തു യോഗീശ്വരന്റെ അടുത്തു പോയപ്പോൾ മന്ത്രജ്ഞവേ
 നാക്ഷയെ ഭാരമേറ്റിരുന്ന വിവിദേശനെ “ഐ” പ്രമാണമാ
 ക്കി വാദിച്ചു.

വൃദ്ധ—“ആ കനകക്കുട്ടി എങ്ങനെ യോഗീശ്വരന്റെ അ
 ടുത്തു ചെന്നുചെന്നു? 'അപ്പനക്കുപ്പിറന്നാൽ ഇപ്പിടിത്താൻപി
 രക്കണം'. ഏകിലും അതിശയമാണ്! കട്ടിക്കാലത്തെ തോട്ടാ
 സം വിടുകയുണ്ടു്’ ഒടുവിൽ ഇങ്ങനത്തെ വന്നു ചേർന്നിരിക്ക
 നല്ലോ!”

മീനാ - “അങ്ങനത്തെ! അച്ഛനും മകനും ഒന്നുപോലെ തക
 ളക്കുൾം! സ്വാമിയാരിവിടെ വന്നാൻ അച്ഛശ്ശാക്ക് എന്തു പി
 ടുപ്പായിരുന്നു! അന്നുതന്നെ അതു പറഞ്ഞുമാത്രമേ ഇരയുള്ളവ
 റെ വേദപിടിച്ചിട്ടു.”

കുപ്പശ്ശാർ എന്നൊ അതിദൂരത്തുള്ള സംഗതിയെ ചിന്താ നേത്രംകൊണ്ടു ദർശനംചെയ്‌വാൻ സാഹസപ്പെടുന്നതുപോലെ ഇരുന്നതിനിടയിൽ, അയാളുടെ ബോധശൃംഗായ നാവിന് “ഇങ്ങനെ അന്യായങ്ങൾ പറഞ്ഞാൽ നോം പെട്ടുകൊണ്ടുപോവൂ” എന്നു പറഞ്ഞു. “വിധിമതവും തന്മഥവും” എന്ന് അദ്ദേഹം നായി, ആ വിഹാസഭാംഗനായി, വർത്തിക്കുന്ന അതിവലംഗാത്രൻ മന്ത്രിച്ചു.

മീനാ—“ഇതുപോലെ ഇനും ഒന്നു ചിലപ്പോൾ കുപ്പശ്ശാർ. പൂക്കൊമ്പലപ്പാറ തുളുന്നതു കാണ്മാൻ—അതല്ല” കുപ്പശ്ശാർ അയാൾ—എനിക്ക്, ആ ദൈവശ്ശാർ. ഓരോ വാലിക്കും ‘കാല ദൈവം’ സ്തോത്രത്തിന്റെ ഫലം ലഭിച്ചിട്ടുണ്ട്”

വൃദ്ധ—“അതിനു മോഹിക്കരുതേ— കുപ്പൻ വകയൊന്നും—അതു വകയോര. ദൈവനല്ലാ—വൈവരമാണ്”

കുപ്പ—“ദ. ബ്ലേം ! അന്ത വിജ്ഞാപസിന്റ ഹണ്ടനേ-
ളണക്കുപ്പന്റ ഹി അപൻ! കൊണ്റ ഹണ്ടാച്ചാ ദേവതവൻദ,
അന്റ ദൈവതവണ്ണിനെ?” [കടന്നു അതുവിശ്വസിക്കരുതെ ചു
ണക്കുടി അപൻകൊണ്ടുതുടയോ, കേശവൻകണ്ടുകൊച്ചുങ്ങ
ന്നിനെ]

കേശവൻകണ്ടിനെ കുപ്പശ്ശാരുടെ ‘ചുണക്കുടി’ വീണ്ടു കൊണ്ടു വരുമെന്നുള്ള സൂചകം മീനാക്ഷിയുടെ ആമയത്തെ ഉണർത്തി. അതുകണ്ടുപ്പാർ കുപ്പശ്ശാരുടെ പുരോഹായത്തെ അനുസ്മരിച്ചു, ആ കന്യക ഓരോ ഭവകളിൽ ചെന്നിരുന്ന് ചിന്താജ്ഞയും, തല കെട്ടാൻ മറന്ന് ആകാശത്തു നോക്കി ഏഴുന്നൂറും, വാവൽ പോലെ ഒരു സ്ഥിരവും ഇരുങ്ങാതെ പതറുന്നതും, പാളവിശരിക്കൊണ്ടു വേവു വീശി തുലയുന്നതും, ആപത്തു വന്നപ്പോൾ ഭക്തിയും നാമഭക്തിയും വർദ്ധിച്ചതും—മറ്റും ഓരോന്നായി എണ്ണി, കുററും ചുരുക്കി, ആക്ഷേപിച്ചു. അതിന്റ ഓരോന്നിന്നും സാമാനമായി ഓരോ കിരീടത്തിൽ മീനാക്ഷി കൊടുക്കുന്ന തളരികളുടെ വൃദ്ധ ചിരിച്ചു. മീനാക്ഷിയുടെ വിനോദപ്രാണങ്ങളിനായി കുപ്പശ്ശാർ തിരിഞ്ഞു, പിരിഞ്ഞു, ഒഴിഞ്ഞു. നടത്തം—ഇങ്ങനെ കുറേ നോക്കുന്ന കളി കഴിഞ്ഞു

ഗൗരവത്തോടെ അവലംബിച്ചു, കേരളവർക്കുമാർക്കു എന്തു തി
 വിച്ചു കിട്ടുമെന്ന് അന്വേഷിക്കുകയും ചെയ്തു, പ്രശ്നങ്ങൾ പ
 രസപ്പെട്ടു. അതുകൊണ്ട് മീനാക്ഷി ശ്രദ്ധയോടെ കേട്ടു
 മിണ്ടാതിരിക്കുകയാൽ, “ഇപ്പോൾ എന്റെ അമ്മിണിടെ
 കിഴിരി എവിടെപ്പോയി?” എന്നു കുപ്പശ്ശാർ ഹാസ്യമായി
 ചോദിച്ചു. അതിലേക്കു ശിക്ഷയായി പഠിപ്പിച്ചു, കോ
 പിച്ചു, കുപ്പശ്ശാരുടെ സ്വപിപ്പിച്ചു, ഉദ്യോഗാർത്ഥൻ കലുക്കി.
 മീനാക്ഷിയുടെ കോപം കണ്ടു കുപ്പശ്ശാർ പൊടിയിറുപ്പിച്ചു. വൃ
 ധ്യാനസങ്കല്പമായുള്ള ഈ സാമൂഹികസംസ്കാരത്തിൽ, ആ
 സങ്കല്പമായിരുന്ന ചൂഷണസംഭവം ആനന്ദഭരിതമായി, സ്വ
 കൃത്യത്തിന്റെ അനിവാര്യതയെ സൂചിപ്പിച്ചു, പ്രപഞ്ചത്തിൽ ത
 ന്നോളം ദർശനയുള്ള ഒരു സൃഷ്ടി ഇല്ലെന്നു പരിതപിച്ചു. ക
 പ്തശ്ശാർ ഏറ്റവും കലുക്കിയിട്ടായിട്ട് അയാൾ മറുക്കി വായിൽ ഒ
 തക്കിയിരുന്ന താംബൂലം നാസികാരസ്രവങ്ങളിൽ കടന്ന് അയാ
 ളെ വളരെ പീഡിപ്പിച്ചു. അയാളുടെ ചുരുക്കൊണ്ടുള്ള കണ്ണു
 ചോടത്തന്നും, നാസികാദോഷത്തിൽ കൂടിയുണ്ടായ താംബൂല
 ശകവവിസർജ്ജനത്തിനും ഇടയിൽ മീനാക്ഷി “കണക്കായി
 പോയി” എന്ന് ആക്ഷേപിച്ചു. എങ്കിലും, അയാളുടെ നാ
 സാസ്രവ ഹൃദയമായി ചില രക്തതുള്ളികൾ കൂടി പുറപ്പെടുന്ന
 തുകണ്ട്, അയാളുടെ ശിരസ്സിനും മാനുഷം തടവി ആശ്വാസ
 ശുശ്രൂഷകൾ ചെയ്തു. നിഷ്പക്ഷസ്ഥിതമാകാൻ ആദ്യത്തെ പ്രവർത്ത
 നയായ ആ ശുശ്രൂഷയാൽ കുപ്പശ്ശാർ ആനന്ദമുതിർന്നുവന്നുവെപ്പോൾ,
 തന്നെ സ്പർശിച്ച ഹസ്തങ്ങളെ പിടിച്ചു തന്റെ ഏകനേത്രത്തിൽ
 ചേർത്ത്, സ്നേഹമർപ്പിച്ചുയരുന്ന ആ കന്യകയ്ക്ക് ജീവാവസാന
 പശ്ചാത്തം ദൃസ്തമാകുമെന്നു ഒരു സ്ത്രീയെ ഉണ്ടാക്കുമാറ്, ആന
 നാശ്രമകൾകൊണ്ടു കലപരമ്പരയായിത്തന്നെയുള്ള ദുരിതവാഞ്ഛ
 നങ്ങളെ കലശലാക്കുന്നവെന്നുവേണ്ടെന്ന് തോന്നി. ഗർഭഗാ
 ഷ്ടമിയോടെ കൂടി അയാൾ ആ വസ്തുക്ക് അശ്ലീലസ്വഭാവം
 നൽകി; തന്റെ അച്ഛനായ ഭാഗ്യനാഥന്റേതല്ല, അയാളുടെ
 സേവനാലുസന്നാഹിതമായിട്ടുള്ള ഏകാഗ്രതയോടെ കൂടി,
 തന്റെ ദൈവികസ്വഭാവത്തെയും ജഗദ്യുക്തിസമക്ഷത്തിൽ സ
 മർപ്പിക്കും ചെയ്തു. പെട്ടെന്നു വിളക്കുപൊങ്ങ. സദസ്യർ നിശ്ശ

ബുദ്ധം നിശ്ചേഷ്ടമായി; മീനാക്ഷിയുടെ മനസ്സ് വേദനയോടു കൂടി തന്റെ കമിതാവിന്റെ ആവാസഭേദത്തെ ആരാഞ്ഞു. വൃദ്ധയുടെ കാഴ്ചക്കു ദൈവികതയുടെ ഉദ്ദേശമെന്നെ ആവാണം ചെയ്തു. കപ്പലുണ്ടു- ആശ്ചര്യമെന്നു തന്നെ ക്രോധവശമായി അധിഷ്ഠിതപരമാസനം ചെയ്തു ഉഗ്രകേസരിയുടെ പരിസരത്തെ പ്രാപിച്ചു. വൃദ്ധ, ദീർഘനിശ്വാസത്തോടു കൂടി “എന്റെ ചാമുണ്ഡി— രക്ഷിക്കണ മായാമയ!” എന്നു പ്രാർത്ഥിച്ചു. കപ്പലുണ്ടുടെ മനസ്സ് അപ്രായമായി, മീനാക്ഷി മാതാമഹിയെ തലോടി.

മെറുതായ ഒരു മോഹശൈലപ്രാമീനാദിശിരസ്സിൽ ഉടയം ചെയ്തു. സഹൃദയന്മാരെന്നെ യുദ്ധമുക്തമായതു പോലെ, കാമോപാപൊങ്ങി ആകാശമെങ്കിലും പാന്നു, മന്ദബീജനം ചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്ന ജഗൽപ്രാണനും ഹതപ്രാണനായി. ചിരസ്ഥിനേത്തു ഗൃഹാക്ഷകനായ ഒരു വൃദ്ധശപാതൻ, ബുദ്ധന്മാർക്കും അനുകൂലനെന്ന സുമിപ്പിക്കുമാറുള്ള ഒരു ദീനസ്വപാതയിൽ ദീർഘമായും ഉച്ചത്തിലും മോങ്ങിത്തുടങ്ങി. യൗവനയൗവനാകാളിയുടെ കോപാരംഭമായ ആ മൂർച്ഛനത്തിൽ സൈന്യാസംഭാവത്തിന് ഏകാകിനിയാൽ പുറപ്പെട്ട സ്വപത്തിയെ അനവധിനം ചെയ്തു. കിഴക്കുള്ള ഇടവഴിയിൽ കൂടി പുറപ്പെട്ടു തുടങ്ങിയ ഒരു കാട്ടുമാർജ്ജാവിനായി അതിനിഷ്ഠപമായി ചണ്ഡരോടനം ചെയ്തു. അന്ധകാരത്തിന്റെയും നിശ്ശബ്ദതയുടേയും പ്രവർത്തനത്തിനിടയിൽ ഉണർന്ന് ചിറകിളക്കി ഉന്മേഷംകൊണ്ടു കൂടി മസഞ്ചയങ്ങൾ, ദൈവത്വസാഹകാരികളായി സ്വപ്നംബോധനകൾകൊണ്ടു ഖലകർമ്മത്തെ അനവദിച്ചു. അങ്ങനെയുപയോക്താവിന്റെ കത്തിക്കാതെ മന്ത്രാലയത്തിലെ പാട്ടുകാർ നിരൂപണം, നാലാമവൻ അപരം മനസ്സായുള്ള ബ്രഹ്മാജ്ഞയെ നിവർത്തിപ്പാനും ആരംഭിച്ചു. വൃദ്ധയും ദൈവികതയും നാലുകെട്ടിനകത്ത് ദൃശ്യകരശക്തമായത് ആത്മാനുസ്മരിക്കുമായും, നിർമ്മലമായ കപ്പലുണ്ടൻ നിയമപ്രകാരം പുറവാനത്തിൽ കിടന്ന്, കടിക്കോന്നിശ്ശനെ സ്വപ്നം കണ്ടും, നിദ്ര തുടങ്ങി.

ചന്ദ്രക്കാരൻ തിരുവനന്തപുരത്തുനിന്നും ചിരസ്ഥിനത്തെത്തിയതും അത്താഴം കഴിച്ചതും സ്മാധിയത്തോടുകൂടി അല്ലായിര

ന്നു. തന്റെ വിശുദ്ധമായുള്ള പന്തയാലസ്യമുള്ളിൽ മഹിഷാസുരപ്രഭാവമുണ്ടായിരുന്നു. ദുഷ്ടന്റെ വശത്തിൽ ഒരു ദേശകാൽപ്പവിചാരം തുടങ്ങി. “യേവനൊ, ചന്ദ്രക്കാരനറിയാണ്ടു കഴുപ്പും രീതി നൊടക്കിയ നീശൻ ആരെടാ?” “ഉഗ്രൻ യജമാനന്റെ മകളുടെ ഭർത്താവ്” എന്നു മറുപടി നൽകിയ ദുഷ്ടന്റെ ഭവയിൽ ചന്ദ്രക്കാരന്റെ “മൊജാൻകൊമ” എന്ന ഒന്നു പതിച്ചു. “ഹൈസ്സാ മടിച്ച്, മൂടും മടിപ്പാൻ വന്ന ആ കാലത്തെ വീട്ടിക്കുററിയ, ചെറിയൊരു ചെമ്മുണ്ടും കെട്ടി പേയനാരവൻ? അതുപറവിൻ!” എന്നു രണ്ടാമത്തുണ്ടായ ചോദ്യത്തിന് “ഇവിടെ ആരും കേരവീട്ടു-അങ്ങാടിവെ അയാളെ—കുപ്പുച്ചാറാണു പെട്ടെല്ലാത്തൊ” എന്നു മറെറൊരു ദുഷ്ടൻ പ്രാർത്ഥിച്ചൊരു സൂക്ഷിച്ചു ദുഷ്ടൻ മാറിനിന്നു മറുപടി പറഞ്ഞു. ചന്ദ്രക്കാരൻ ചിന്തകൾ തുടങ്ങി. തന്റെ ഭവനത്തിൽ യോഗീശ്വരാ പ്രവേശനം ഉണ്ടായെന്നു മുതൽ തനിക്കു മാനക്കുറവും കാൽപ്പവിചാരവും സ്വഭാവത്തെയും സംഭവിച്ചു. സ്വഗൃഹവാസസൗകര്യം നഷ്ടമാവുകയും ചെയ്തു. ആ സമയം ഹൈന്ദവവാണ് എന്ന രാജധാനിയിൽനിന്നു ബഹിഷ്കരിച്ചുള്ള കല്ലറ പുറപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതു. രാജ്യം വലിയ വൈതരണിയിൽ അകപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. തന്നെ കടിക്കാത്തൊക്കെ മുട്ടുമോറു വാരിക്കാൻ നോക്കുന്ന യോഗീശ്വരാന്റെ ബുദ്ധിയും, വൈദ്യവും, ദുഷ്ടനായും തനിക്കു അടുത്തു കൂടാത്തതായിരിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. പണ്ടത്തെ വിശ്വാസമുള്ള ഭാണത്തിന് താൻ നിസ്സംശയം പോയതായിരുന്നു. തൽക്കാലസ്ഥിതികൾക്കു തന്റെ ബുദ്ധിക്കൊണ്ടു മതിയാകുമോ എന്നു ചിന്തിക്കേണ്ടതായിരിക്കുന്നു. എന്നു വരികിലും, നീട്ടിയ കാൽ മടക്കുകയോ? പാടില്ല! അതുകൊണ്ടു, ചിലമ്പിനകം ഭവനത്തിന്റെ മേച്ചിൽ പഴയോലയടക്കവും, കഴുപ്പിനെ നിധിയും യോഗീശ്വരാന്റെ പാദങ്ങളിൽ സമർപ്പിച്ച്, തന്നെ അവമാനിച്ച് അധികാരത്തെയും മന്ത്രിഭവനത്തെയും സംഹരിച്ച്, അവരുടെ രക്ഷംകൊണ്ടു ഒരു നവസമന്തപഞ്ചകവീഥിത്തെ ഉണ്ടാക്കി സ്നാനം ചെയ്തു, ആത്മതുഷ്ടിവരുത്താതെ താൻ അടങ്ങുന്നതായാൽ— പിതൃവധപ്രതിക്രിയയായിട്ടുള്ള കേരളസ്ഥാപകനായ പാശുരാമൻ ക്ഷത്രിയകുലനിഗ്രഹത്തെ അനുഷ്ഠിച്ചത്? അതുകൊണ്ടു, ശേഷം കണ്ടു കൊണ്ടാലേ! — ചിന്തകൾ അവസാനിച്ചു. “ഹൈടാ!

ഖൊണ്ടാ—-റവനെ ഖൊണ്ടാ- വിമാർയാണ്ടൻ ഖെട്ടു ഖെട്ടി വരിഞ്ഞിറക്കി, റാഡേവീടെ മത്തുകാട്ടിൽ ഖൊണ്ടാ- നോക്കിൻ—സാമി എഴുന്നള്ളിക്കുന്നു— സൊലാളം—റടിയ നനം—കണ്ടേമീതു- എന്നു പറവിൻ- റെപ്പം വരുവൻ- നമ്മുടെ ഐതപാമൊച്ചിപ്പാൻ ആ ഫടത്തവൻ കൊമാടാണെ അവൻ ഹൃയിച്ചിപ്പോൾ” എന്നായിരുന്നു ചന്ദ്രക്കാരന്റെ ഉപദേശം, വിധി, കല്പന. യോഗീശ്വരന്റെ നാമപ്രയോഗം ദൃശ്യനന്മയുടെ വീഴ്ചയെ ചൂടു കൊള്ളിച്ചു.

അപൗതസാന്നിധ്യമായ ചാമുണ്ഡീദേവിയുടെ ക്ഷേത്രമിരുന്നിരുന്ന സങ്കർണ്ണമല അന്ന് അർദ്ധരാത്രികഴിഞ്ഞപ്പോൾ വിറകൊണ്ടു, തുള്ളി, കീട് മേൽ മറിയുന്നു. ചിലമ്പിനോടൊപ്പമുണ്ടായ ശോനനും, പാമികനായ വനമാർജ്ജനം, തമ്പാസികളായ മൂർത്തിവരവും തങ്ങളുടെ ആഭ്യന്തരപ്പണികളെ വായുഭഗവാകൽ സമർപ്പിച്ചിരുന്നു. ചന്ദ്രക്കാരന്റെ ആസൂത്രകരമായ ആനുകൂല്യങ്ങൾ ആ ഭഗവാൻ തന്നെ, നിവൃത്തിയുണ്ടായി ക്ഷീണനിയമിതത് വീനയായുള്ള ഭഗവതിയെ പലിയുണർന്നതിൽ പാണ്ഡ്യജനാധിപന്മാരിൽ ശബരനാമം ചെയ്യുന്നു. ആ അർപ്പണപരമായ സമഗ്രസുഖ സന്ദർശിക്കുന്നതിനായി സഞ്ചയിരുന്ന ഭഗവതിയുടെ പലായനം ചെയ്തിരുന്നതിൽ വൃക്ഷങ്ങളെ ഉദ്ധരണം ചെയ്യുന്നു. പ്രതിദേവംശജനായ ആ പലതൃസുഖമായിട്ടെ പ്രയത്നമുദാരവർത്താമുടി അദ്ദേഹം കോപാദിമാസംചെയ്ത് അപരനായിരുന്നു. ചാമുണ്ഡീക്ഷേത്രസാന്നിധ്യത്തിൽ ശേഖിച്ചിട്ടുള്ള അന്നാഹാരങ്ങളും നാകീകരിച്ചാൻ പാദോദ്ധരണമായി നിൽക്കുന്ന ചന്ദ്രക്കാരന്റെ സമീപവർത്തികളായ തത്ത്വലബ്ധർ അവരുടെ ശാസ്ത്രങ്ങളെ നിവർത്തുത് അദ്ദേഹത്തിന്റെ സാഹസോദ്യമത്തിൽ നിന്നു വിരമിക്കുന്നതിനു യാചിക്കുന്നു. കാര്യം കടലും കായലും ഇളകി, ആരോദ്ധരണകവചിൻ മൂടിയും “മഹാപാതകം” എന്ന് ഷഡ്കകണ്ഠേന നിരോധപ്രാർത്ഥന ചെയ്യുന്നതും ചന്ദ്രക്കാരനെ വർത്തിശേഷിപ്പാക്കുന്നതേയല്ല. തന്റെ കിങ്കരന്മാർ വാൻ താമസിച്ചുകൊണ്ട്, അഞ്ചി കാവിഗ്രഹത്തെത്തന്നെ സിംഹാസനമാക്കി, അതിന്മേൽ ആ പൊകഡിംഭിനും ഉത്തം, അനുകൂലാഞ്ചനം ആടുന്നു.

ഈ പരമേശ്വരനെക്കണ്ടപ്പോൾ തനിക്കുപാലും ശോ
സോഹ്വസവൃത്തിക്കു സഹകാരിയാകാതെ വായുക്കുവാങ്ങു
ന്നുണ്ടിട്ടു. വർഷിപ്പാൻ തുടങ്ങിയ മേഖലങ്ങളും ആ സമ്പദ്ത്തിൽ
അർത്ഥവൃത്തികൾ അനുമിതമെന്നു ചിന്തിച്ച്, അങ്ങി. പവ
നശാസനങ്ങൾ കൊണ്ടു സൂന്യാക്കപ്പെട്ട അന്ധകാരപടല
ങ്ങളും ചന്ദ്രക്കാരണങ്ങളും, സഹജദർശനമുൾ ഉദിക്കുകയാൽ,
തങ്ങളുടെ മാതാവായ പൂയാദേവിയുടെ പരിസരത്തിലേയ്ക്കു മ
ണ്ടി. ഉത്തരീയമെന്നപോലെ കുറ്റശ്ശാർക്കെടിയെടുത്തു കൊ
ണ്ടു വെപ്പു. യോഗീശ്വരന്റെ നാമമന്ത്രത്തെക്കേട്ടു വശീ
കൃതനായ ആ ശുദ്ധൻ യമഭട്ടമൃന്മാറായ സാഹസികളാൽ
ഇതാ ചന്ദ്രക്കാരന്റെ പാദങ്ങളിൽ ശയിപ്പിക്കപ്പെടുന്നു. വൃദ്ധ
നചന്ദ്രക്കാരന്റെ യഥാർത്ഥാദേവ്യം മനസ്സിലായി, താൻ
ബാഹ്യത്തിൽ കൈ തൊഴുതിട്ടുള്ള ഭഗവതിയുടെ പാദങ്ങളിൽ
തന്റെ ദേഹിയെ സമർപ്പിച്ചു. കഴുത്തുബന്ധത്തിന്റേയും
അതാടുസംബന്ധിച്ച സകലങ്ങളെയും സമസ്താപായങ്ങളേ
യും തന്റെ ജീവദാനംകൊണ്ടു സമ്പൂർണ്ണയായി, ക്ഷമിച്ച്, ത
ന്റെ യജമാനനായ കടിക്കാക്കിട്ടുൻ തന്നെ ദാമ്യേച്ഛിച്ചിട്ടുള്ള
വൃദ്ധയെയും അവന്റെ ദൈവാനിത്രിയെയും ശ്രീഭഗവതി കാത്തു
വെച്ചിച്ച്, കരുന്നാരം വരാതെ പുലർത്തിക്കൊള്ളണേ എന്നു് അ
പ്പോൾ പ്രാർത്ഥിച്ചു. പ്രപഞ്ചത്തിൽനിന്നു മക്തമാകാൻ പോകു
ന്ന അയാളുടെ ജീവബുദ്ധി, ഹരിപഞ്ചാനനനേയും, അദ്ദേഹ
ത്തിന്റെ ദ്രൗണും തന്റെ പുത്രനും ആയ ചെറുകുടിക്കാണേയും
സ്മരിച്ചു. അപ്പുപ്രാണിയായ തന്റെ ജനം ചന്ദ്രക്കാരനായ
വേദാചാര്യരുടെ ദ്വിതപൂർണ്ണമായുള്ള കരുണയാൽ അവസാ
നിക്കുന്നതിനെമാത്രം വിചാരിച്ച്, ആ ഭക്തശിരോരത്നം ശ്ലേ
ശിച്ചു. അങ്ങനെ സംഭവിക്കുന്നതും ഇശ്വരദാഹ്യകൊണ്ടെന്നു്
ഒടുവിൽ സമാധാനപ്പെട്ടു.

ചന്ദ്രക്കാരൻ “ചൈതന്യോപദേശം” എന്നു പറഞ്ഞു
കൊണ്ടു് അനുചാരന്മാരെ ദൂരത്തു മാറ്റി നിറുത്തി, കപ്പലോരക്കു
ത്തട്ടത്തുചെന്നു്, “സാമീപ്യം പത്മപന—പദ്യം—ഇതിതൈരൈ
ജ്ഞൈ യെച്ഛിപ്പാൻ പട്ടന. ഹൈവിടെയിരിക്കുവാൻ ഹര—

എന്നു സ്വന്തം പ്രതിനിധിത്തയെ സ്തുതിച്ചിട്ടു ചോദ്യം ചെയ്തു. കപ്പൽക്കാലിൽ നിന്നു മറുപടി ഒന്നും ഉണ്ടായില്ല. “ഹെടാ! ചെലവിടുന്നതുമാലിക്യിൽവെച്ചു ഖുശ്ശാടിയതും, തെരുതെരു തിരുവസ്യാനുപെട്ടതും മറന്നോ? നിന്റെ ആ അപ്പാപ്പന്റെ ഖയ്പന. ഉയിരുവന്നമെങ്കിപ്പറ—ചന്ദ്രക്കാരൻറടുത്തൊക്കെ തെനിന്റെ ധാവദികൾ!” എന്നു ചന്ദ്രക്കാരൻ ഭയങ്കരമായി പറയും ശക്തിച്ചു. എന്നിട്ടും കപ്പൽക്കാലിൽ നിന്നും മറുപടി യായി ഒരു ശബ്ദം പറഞ്ഞു. വൃദ്ധയുടെ ചൊൽക്കിയും പ്രധാനോപദേശവും ആയ കപ്പൽക്കാലുടെ കഥകളിത്താൽ വൃദ്ധയിൽനിന്ന് ഉടനെ നിധി കരസ്ഥമാകുമെന്നു ചന്ദ്രക്കാരൻ തീർച്ചയാക്കി. “ഫറയണോ, മദയണോ?” എന്നു തന്റെ കണ്ണത്തിന്നു നേക്കു് ആ ഭൂമിയിൽവെച്ച് ഓങ്ങപ്പെട്ടു പിശ്ശാത്തിയെ അനുസരിച്ചുകൊണ്ടു്, അടുത്തുപോലെ പറഞ്ഞു ചോദ്യം ചന്ദ്രക്കാരൻ നിന്നിരുന്ന ദുകോശത്തിൽനിന്നു തന്നെ ആയിരുന്നു. അതു് അത്രേനാളും ഭയങ്കരമായ ഒരു ധവനിയിൽ മുഴങ്ങി. കലാതാമൻ ശീതലകാങ്ങുള്ള നീടി സൽക്കാരഭാവത്തെ കൈക്കൊണ്ടു. മീനാക്ഷീവിനോദോയകന്റെ പാറ്റിയെ സമീപിച്ച് വാഗ്വേദനങ്ങൾ നേത്രങ്ങളെ തുറന്നു് അംബരത്തിൽ തൂങ്ങിക്കളിയാടി. ചന്ദ്രക്കാരന്റെ ശ്രേഷ്ഠകൃത്യം ക്ഷണമാത്രകൃിയയായിരുന്നു. ചോദ്യം ചെയ്വാനായി എഴുന്നേറ്റപ്പോൾ ഒഴിഞ്ഞു്, അടുത്തുകിന്നിരുന്ന ചാമുണ്ഡീവിഗ്രഹത്തെ അനായാസന എടുത്തു് നിധിപോടിയായ ചന്ദ്രക്കാരൻ കപ്പൽക്കാലുടെ ശിശോദേശത്തെ പശ്ചാത്താപി ഒന്നു കീഴ്പ്പെട്ടു തോണ്ടി, ബാലകാലിദശങ്ങളിൽ ആ അമാനുഷനെ തുടരാൻ പോരുന്ന ഒരു മഹാപാപനിധിയെ സമ്പാദിച്ചു. ചന്ദ്രക്കാരന്റെ അനുഗാമികൾ മഹിഷാധകന്റെ ശക്തിയോടുമുടിയുള്ള ആ കാപ്രയോഗത്തൊക്കെങ്കും, “ദേവീ!” എന്നു് അതിഭയനീയമായ ഒരു വിളി കപ്പൽക്കാലുടെ കണ്ണത്തിൽനിന്നു ഉൽഗമിതമായതുകേൾക്കും, വ്യാജകഥകളാൽ തങ്ങൾ വഞ്ചിക്കപ്പെട്ടുപോയെന്നു പശ്ചാത്താപിച്ചുകൊണ്ടു്, സാക്ഷാൽ ശക്തി സ്വരൂപിണിയുടെ നിദേശത്താൽ പ്രതികൃിയേ മന്ത്രജ്ഞനെന്നപോലെ അവർ അവിടെനിന്നു പലായനംചെയ്തു.

പ്രോഫെ കരുമിടൊണ്ടു്. ഹരിവഞ്ചനനസ്സാമി ഖയ്പിച്ചു. വേദവർകുടിയെവിടീപ്പാനേ, ഉപ്രോഹപ്പടികളെ, നക്കാപ്പി
ച്ചാ, വല്ല കരുവാട്ടിനവേമുടികിലും തുടിക്കണമെന്നു്.”

വൃദ്ധയുടെ മനസ്സ് ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ നേർക്ക് അപ്രമേയമായ വാത്സല്യത്താൽ ആകൃഷ്ടമായിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഒരു ആജ്ഞയെ അനുസരിക്കുന്നതിനുള്ള കാലത്തെ അവർ ദീക്ഷിച്ചു. ഇരിക്കുകയായിരുന്നു. താൻ ആദ്യം വിചാരിച്ചതിനു വിപരീതമായി, ചന്ദ്രക്കോന്റെ അനന്തരം ദർശനം ഹൃദയോദാഹരണമെന്നു അവർ വിചാരിച്ചു. ഉണ്ണിത്താൻ, പാടത്തമ്പലം. എന്നീ ബന്ധുക്കൾ അവരുടെ ആദരസാഹചര്യത്തിൽ മൂന്നാംപടിയിലേക്കു വഴുതി. തന്റെ കടംബകാര്യത്തിൽ ഹരിപഞ്ചാനനനായ താൽപര്യം ദൈവസങ്കല്പം തന്നെ എന്ന് അവർ പരമാവധിത്തരം കൈകൊള്ളുന്നു. “സ്വാമികല്പിച്ചാൽ ആ നിധി മുഴുനുംതന്നെ കൊണ്ടുപോയല്ലോമല്ലോ. ഞങ്ങൾ പട്ടിണിക്കിടന്നു കഴിച്ചുകൊള്ളാം” എന്നു പറഞ്ഞുകൊണ്ടു കപ്പലാണു വിളിച്ചു. ഏതുകപ്പലാർ വിളിക്കുകൾക്കാണ് ആത്മസാധകത്താൽ ഉത്പ്രാപ്തയാക്കിക്കൊണ്ടു വിളിക്കുകൾക്കാണ് സാധിക്കുമെന്നുള്ള മനോഭാവം നിശ്ചയിക്കുന്നില്ല. എന്നാൽ ഹരിപഞ്ചാനനസ്വാമികളുടെ കാര്യാത്മമായിട്ടും ഉണ്ടായ ആ വൃദ്ധയുടെ വിളിക്ക് ഉത്തരം കൂടാതെയൊന്നു കഴിഞ്ഞത്.

ചന്ദ്ര—(പ്രശ്നനായി, “ഹെടുത്തുവാക്കിന കുപ്പാ-കുപ്പാ-
കുപ്പാ-_____”

പൃഥ്വ — “അതിന്റെ കിടപ്പെല്ലാം അപാന അറിയാവൂ.”

ചന്ദ്രൻ—(ഉള്ളിൽ ചീക്കത്തി) “ഹെന്താത്ത്? വഴിയെ പോണ വസ്ത് അതിൽ വാല്യമെന്തൊന്നേ? ചന്ദ്രക്കാരൻറടുത്തു ഫിത്താലാടിക്കെട്ടിയിടാതിൻ-ഹെന്താത്തൊന്നെ വിളിക്കണമെങ്കിലും, യെ വസ്ത് മടിപോലെ അടുത്തു നിക്കണമെന്നെ വിളിച്ചിട്ടില്ല!”

വൃദ്ധ—“അങ്ങനെയല്ല അറിഞ്ഞു കിട്ടു്. ഉഗ്രനമ്മാവൻ മീനാക്ഷിയുടെ അച്ഛനെന്ന മാത്രമേ വിശ്വാസമുണ്ടായിരുന്നുള്ളൂ. അദ്ദേഹത്തിന്നു കച്ചവടവും, അതാതുകാവത്ത് ഓരോ അർദ്ധമാത്രമേ എവിടെ എന്നറിഞ്ഞിരിക്കാവൂ—അല്ലെങ്കിൽ അതു പാതാലം പാഞ്ചാലം, എന്നുള്ളതു താനും അറിഞ്ഞിട്ടുണ്ടല്ലോ—”

വായനയുടെവേലേ ! ആ കോന്നിമുപ്പൻ ഭാർയ്യയേയും വിശ്വസിക്കാതിരുന്ന ചതി ആരിയ്ക്കു? ചന്ദ്രക്കാരൻ വിഷണ്ണനായി, ഒരു പ്രത്യേകവേദനയോടു കൂടി ചോദിച്ചു. “ ഹൃദയം അക്കഴുവൻ കണ്ടെത്തു മെല്ലെത്തന്നിടിലോ?”

വൃദ്ധ—“മരിക്കാറാകുമ്പോൾ കേശവൻകുഞ്ഞിനോടു പറയണമെന്നു ഞങ്ങൾ തീർച്ചയാക്കിയിരുന്നു.”

ചന്ദ്ര—“ഹെന്നാൽ മഹാഭാവി ശരിച്ചു!” എന്നു പറഞ്ഞു, തന്റെദാഹത്തും വസ്ത്രത്തിലും ഉള്ള രക്തത്തെ കാണിച്ചുകൊണ്ട് അവിടേനിന്നും പറന്നു. വൃദ്ധ നിന്നിരുന്നെടുത്തുവീണു. അതിനേയും സാരമാക്കാതെ ചന്ദ്രക്കാരൻ തന്റെ കോവിലകമായ മിലമ്പിനേക്കു ക്ഷണംകൊണ്ടെത്തി. വാതൽ തുറന്നുകിടന്നിരുന്നു. തന്റെപതിവിൻപ്രകാരം വാറന്തയിൽചെന്ന്, ഇരുത്തിക്കെട്ടിയടീയമായി ഇരുന്ന്, കാലും തുളിച്ചു. പിശ്ശാത്തിയും ചുറ്ററി, ഭൂതം വിളിച്ചു. ഒരുവൻ പോലും വിളിക്കേണ്ടതില്ല. തന്റെ മിമിസനാമതിലെ തൃഷ്ണാസംഘടനയ്ക്കു മേതംവസ്ത്രം തൃഷ്ണാകാപനായി കല്ലാത്തഗർഭനും ചെമ്പു. ദിഗ്ഗന്തങ്ങൾ പ്രതിധ്വനിക്കുമത്രം ചെമ്പു. ഈ ഉപേക്ഷകൾ അവസ്ഥനിയമായുള്ള ഒരു അന്തരാഗത്തെ ഉപേക്ഷിച്ചുകൊണ്ട് അടുക്കളക്കുഴിയായ ചന്ദ്രക്കുഴിയിലെ വിളിച്ചു പ്രതിധ്വനിയുടിയു: പുത്രിയായ പെണ്ണിനെ വിളിച്ചു: മറുപടിതന്നെമെവച, ചന്ദ്രക്കാരൻ എഴുന്നേറ്റു, ഒരുദാസീനശാസനം ചെയ്യാനായി ആ ഭവനക്കുറികളെയും കല്പിക്കുമ്പടി തുളിച്ചുപി ഭവനമെല്ലാം ചുറ്റിക്കുളി. മനുഷ്യവാസമേയങ്ങൾ ഒന്നും തന്നെ കാണുന്നില്ല. പറമ്പിൽ അമ്പരന്നുനടന്നു. ഭൂതങ്ങളെപൊടിപോലും നാന്നൂടി, പുറത്തിറങ്ങി അന്ത്യമിഷ്ടം മണ്ടിത്തീർത്തു. കാണുന്ന കാണുന്ന ഒന്നുമെല്ലാം ഭൂതങ്ങളെക്കണ്ടപോലെ പാഞ്ഞുനടന്നു. പക്ഷേത്തും കടന്നു. സ്വപ്നായാത്രാത്താൽ സർവ്വത സർവ്വതനാകുന്നു. ഏകാമകംകിടയാടി അടുത്തുവന്നുവെള്ള “ഏകമത്ര”തപത്തിൽ തന്നെ ആയി പരിണമിക്കുന്നു.

ഈ ദൈവപ്പുസാക്ഷ്യത്തിന്റെ ‘സാസംസ്ഥാനം’ കഥാകേന്ദ്രത്തിൽ വാചനാനുഭവമുള്ള അപാരമായ വായനക്കാർക്കു മിപ്പിൻ! ആ ചക്രവർത്തിയെ പുറത്താക്കി നിമിത്തത്തിന്റെ

സംക്ഷേപമായി വിവക്ഷിക്കുന്നു. എന്നാൽ അദ്ദേഹം വീട്ടു സ്വർഗ്ഗപ്രാപകമായുള്ള സമാകുലത്തിൽ ആയുധപാണിയാ യി ദിവ്യകുരുളാൽ പ്രയോഗിക്കപ്പെട്ട ദിവ്യായുധമേറ്റ നി ്ത്യാണത്തെപ്രാപിച്ചു, സാക്ഷാൽ ശ്രീരാമഭഗവാൻ മിതയിൽ ആരോഹിതനായ വീരവീരാഭിമാനികളിൽ സമഗ്രോത്തഃസമാ യിരുന്നു. ഈ ധൃതന്തന്റെ മഹാപാപനത്തിൽ അനുവർത്തിച്ചത് ഓർമ്മവേൾ—“ഇപ്പകൈയ്ക്കു കൂടിക്കണപടികളു് ! മറയ്ക്കു ണ്ടെട പിണ്ടത്തിൻ്റെ അളക്കണ അറി ലാവ! ” എന്ന് പരമോ ഷാക്ഷരങ്ങളും മറ്റും പറഞ്ഞുകൊണ്ടു്, വാതപ്പെട്ടു്, ഭവനത്തി നകത്തുകയറി ഇരിക്കാതും മൊഴു ഈയായുടെ വൃത്തിയെ ഓർമ്മവേൾ—ക്ഷമിക്കണം.

ഹരിപഞ്ചാനന സാന്നിധ്യത്തിൽ നാം വിളിക്കുന്ന അന അനുവർത്തൻ അവസ്ഥ എന്തെന്നുളളി ഓം അഭ്യായത്തിൽ വിവ രിച്ചു കൊള്ളാമു. സാക്ഷാൽ സിദ്ധാർത്ഥമഹർഷിയെപ്പോലെ സാതപതികളോടൊത്തായുള്ള ഹരിപഞ്ചാനനമഹൽസിദ്ധ ന്റെ സമക്ഷത്തിൽ കേശവൻകണ്ഠ് അപഗ്രതപെരുത്തനാ യി, തന്റെ സമമിത്തനയെ പുനഃപരംബനം ചെയ്യാൻ അ യാൾ അസാമാന്യമായി വിഷമിക്കേണ്ടി വന്നു. യോഗീശ്വ രൻ മോക്ഷദാനത്തെച്ചെയ്യാൻ സന്നദ്ധനെന്നപോലെ, അവി ടത്തെ ശിവാശ്വേയിന്റേൽ ഇരുന്ന്, തന്റെ ഉപാസനസ്ഥനാ വാൻ ആംഗ്യംകൊണ്ടു് യുവാവിനെ ക്ഷണിച്ചു. സ്വർഗ്ഗോകഗ മനത്തിൽ ഉള്ളെഴുവസ്സു തന്നെ തന്റെ കൈവശത്തിലുണ്ടെ ന്നുള്ള ഭാവനയോടുളളി യോഗമഹരിയെ അഭിനയിക്കുന്ന ആ സിദ്ധന്റെ കായത്തിൽ ഉഗ്രമായുള്ള തപാഗ്നത്തിയിലെ ആത പസഹനംകൊണ്ടുണ്ടാകുന്ന ശുദ്ധ്വ്കത പമ്പരശോഭ കാണാ ത്തതിനാൽ, തന്റെ മനസ്സുകുറ്റപ്രകാരമുള്ള തപസ്ഫുൽക്കി അ ദ്രേഹത്തിനുമായിട്ടില്ലെന്ന് ആ യുവാവു നിശ്ചയിച്ചു. തന്റെ കാണമ്പതുടെ ഗുഹത്തിൽ അത്യാധഃബാതോടുളളി എഴുന്നെ ുളിയ കാമാഗ്രമായുള്ള ശരീരത്തോടു ളിയ മല്ലുവാൻതന്നെയാ ണു തന്റെ മുമ്പിൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നതെന്ന് അയാൾ ആ സി ഡഗാത്രത്തെ സൂക്ഷ്മപരിശോധനചെയ്തു തീർച്ചയാക്കി. എന്നാൽ കടുത്തായ വേനലിന്റെ ഉഷ്ണമാവുന്ന കാലത്തു ദൃഢമായിരുന്ന ത്രാബകോഗ്രത വെണ്ണുവിലെ ശിശിരത്താൽ ശാന്തകോമളമാ

ക്കപ്പെട്ടതായ ഒരു പ്രതിഭിക്ഷസ്ഥിതിയെ ദർശിക്കുകയും ചെയ്തു. തന്റെ ദിവ്യത്വത്തിന് ഹാനിവാദത്തെ ദേവഭാഷയിൽ തന്നെ യോഗീശ്വരൻ ആ യുവാവോടു് “ഓ ഭാവാത്മന്മാരിൽ സംഭവിക്കുന്നു തുടങ്ങി:—“വത്സാ! സ്ഥാണമുത്തി അനുഗ്രഹിക്കട്ടെ. നിന്റെ മുഖത്തിൽ നിന്നു ശളിതങ്ങളായ അപഹസനങ്ങൾക്കു് ഓ സാധു എങ്ങനെ അറിയാനായി?”

കേ-ക- (തന്റെ വചനങ്ങളെ യോഗീശ്വരൻ പതുങ്ങി നിന്നു കേട്ടു എന്നു നീട്ടുവാക്കി) “അതുകൂടെ വാണീദേവി എന്റെ ഹൃദയത്തിൽ ഉദിച്ചിട്ടു. അന്നുസൗന്ദര്യം ജിഹ്വഗ്രം ഉച്ചരിച്ചു.”

ഹരി—“പുത്രാ! സത്യാസമാകുന്ന അഗ്നിശ്രുതികൊണ്ടുള്ള ഓ പവിത്രശരീരം നിന്റെ യുവനേത്രങ്ങൾക്കു പക്ഷേ പ്രാപ്തികളേറുന്നതന്നു തോന്നിയേക്കാം. എങ്കിലും സകലദൈവാനുഗ്രഹങ്ങളും സാധിച്ചു്, മത്സരശീലം വെടിഞ്ഞിരിക്കേണ്ട നിനക്കു് ക്ഷാത്രത്തെ യുണ്ടാക്കാൻ നാം എന്തപരമായു് ചെയ്യൂ?”

കേ-ക “സുപാദിൻ! പരാമർദ്ദമല്ലേ പറയേണ്ടതു്? എന്റെ ഹൃദയത്തിൽ അവിടത്തേക്കു് ഓശ്വരാപ്പിതമായി, വാടകൊണ്ടു് അനുവദിച്ചതായി, ഒരു പ്രബലസംശയം വേഗത്തിലോയിരിക്കുന്നു.”

ഹരിപഞ്ചാനനജിഷ്ട തന്റെ മന്ദഹാസ സഞ്ചികയിൽ നിന്നു് വശ്യഭക്തിയിൽ മോഹനതമമായുള്ളതിനെ എടുത്തു തന്റെ മുഖത്തു ചാർത്തിക്കൊണ്ടു, ശയ്യയിൽ നിന്നെഴുന്നേറ്റു്, യുവാവിന്റെ സമീപത്തേക്കു ഉദപാദനായി താങ്ങു ചെയ്തു, അയാളുടെ സ്തംഭങ്ങളിൽ കസുജതുലാമുഖതയോടു കൂടിയ തന്റെ ഹസ്തവലങ്ങളെ ഗുരുതരമായ വാത്സല്യത്തോടു കൂടി സ്ഥാപനം ചെയ്തു. യുവാവിന്റെ നഖശിഖാന്തമുള്ള സ്തായുവല്ലകികൾക്കു് വിദ്യുച്ഛക്തികൊണ്ടെന്നപോലെ ഒന്നായൊരു പ്രോലിണമുണ്ടായി. ആ കാഴ്ചയ്ക്കെ അതിനു മുമ്പിൽ താൻ അനുഭവിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നു് ആ യുവാവിൽ ഒരു സംസ്കൃതമുണ്ടായി. സ്ഥലവും സന്ദർഭവും ഏതെന്നു പരിസ്സുടമായില്ല. യോഗീശ്വരന്റെ പ്രതിഭ, രൂപം, മേന്മപ്രഭാവം, സ്വഭാവം എന്നിവയെ, നിശ്ചാസഗന്ധം പേരിലും—ആ യുവാവെക്കൊണ്ടും ഒരു ത്രാടകവിദ്വാനകരണം സാധിച്ചു. ഗുരുശാസനീയമായ ഒരു സങ്കല്പം കൂടാതെ അനുഷ്ഠിക്കു

പ്പെട്ട ആ മഹത്തായ വിദ്യയുടെ ഫലം ഭിന്നകാലങ്ങളിലും, ഭിന്ന ലിംഗങ്ങളിലും, വിശേഷിച്ചും ഭിന്നപ്രകൃതിയിലും, റണ്ടു സൃഷ്ടിക്കുൾ— പാശ്ചാത്യസംബന്ധകളാതെയും— ഏകമാതൃകയിൽ തന്നെ ഉണ്ടാകുന്നതു സംഭാഷണമാണെന്നുള്ള ആശയ്ക്കുബോധമായിരുന്നു. തനിക്കു ബോധ്യമായ രൂപസാമ്യം അയാളുടെ മനസ്സിൽ അദ്വൈതപുവമായുള്ള ആശയ്ക്കുതന്നെ ഉണ്ടാക്കി. എങ്കിലും, മീനാക്ഷി പ്രേമത്തിന്നു ശാരദാബിശ്വാസത്തിന്നു പാത്രമായ പാമസാധിപ്പിച്ചു. തന്റെ മുമ്പിൽ നിൽക്കുന്ന പ്രതിച്ഛായ— പക്ഷേ അകാശവും അവിഹിതവും ആയിരിക്കാം— വിഭവപാത്രമായുള്ള കൃത്രിമാസ്വഭാവം ആണെന്ന് ആ യുവാവു വ്യവച്ഛിദിച്ചു. യുവാവിന്റെ ചർച്ചയാസ്തോഭനാക്കണ്ടു്, താൻ മീനാക്ഷിയുടെ പ്രാത്ഥനാനുസാരമായി അയാളെ കേശവപിള്ളയുടെ വകുപ്പംഖലകളിൽ നിന്നു മോചനം ചെയ്താൻ പോന്നിരിക്കുന്നു എന്നു യോഗീശ്വാൻ കരുണാഭാവർഷത്തോടു കൂടി പ്രസ്താവിച്ചു. ദുഃഖനം തുറന്നു, തന്നെ ഭക്ഷിച്ചുകളകയൊ, അല്ലെങ്കിൽ, ആകാശം തകന്നുപിണ് തന്നെ പാമാണക്കുലായി പൂർവ്വീകരിക്കയൊ ചെയ്താലും, അങ്ങിനെയുള്ള വിധിപ്രപാതത്തിന്റെ കർമ്മാവിനെ അവസാനശ്വാസത്തിലും അയാൾ ആരാധിക്കുമായിരുന്നു. എന്നാൽ, ആ യോഗീശ്വരന്റെ നാവിൽ ഉച്ചാണകാലമാത്രമെങ്കിലും, തന്റെ പരിപൂർണ്ണപ്രവേക്ഷത്രമായ “മീനാക്ഷി” എന്ന നാമധേയം ആവശിച്ചതു്— “ഒറ്റപ്പാലം! പം മറ്റുപ്പാലം!”— സന്ദർശനമാണെങ്കിലും കണ്ണുതുറന്നായിരുന്നു. യോഗീശ്വാനിൽ പണ്ഡിതബലന്റെ ആഭിമാനമത്രാണേയും, തന്റെ പ്രണയ വിഷയത്തിൽ ഒരു മത്സരിയേയും ആ യുവാവു് ദർശനം ചെയ്തയാൽ, പുറം തിടിഞ്ഞു നിൽക്കൊണ്ടു. യോഗീശ്വാൻ ആ ക്രിയയുടെ ദർശനമാത്രംകൊണ്ടു തന്റെ പ്രമേധത്തിന്റെ ദൃസ്താവ്യമായ സൂക്ഷ്മമാനം ചെയ്തു.

ഹരി—“വന്ദാ! ശ്രീപാശ്ചാത്യസംഭരണത്തെ ഉപേക്ഷിച്ചു്, നിന്നിടുത്തു വാസംവഹിക്കൊണ്ടു്, നിന്നോടു സംഗമനായിരിക്കുന്ന ക്ഷണകാലത്തെ സുപ്രയോജനമാക്കാതെ ഗുഹാ സംഭാഷണം കൊണ്ടു് വൃത്ഥമാക്കുന്നോ? ഇവിടെ വസിക്കുന്നു എങ്കിൽ നിന്റെ അവസാനം അടുത്തിരിക്കുന്നു. ഏതാനാഴ്ചകൾ ഹോമനം ചെയ്യുന്നതിന്നു സന്നദ്ധനാകുക. എന്നാൽ നിന്റെ പ്രിയ

തമയ്യ വേണ്ടി, നീ രക്ഷിക്കപ്പെടും. നമ്മുടെ ഗുണദോഷങ്ങളെ അംഗീകരിക്ക. നീ മഹാരാജാവെന്നു ഗണിക്കുന്ന പുരുഷൻ ചന്ദ്രക്കാനായ നമ്മുടെ ശിഷ്യപുത്രപിൻറെ ജീവസമ്പത്തുകളെയും, അവിടത്തെ സേവകൻ നമ്മുടെ മീനാക്ഷീ-അല്ലാ-നിൻറെ ആ-കന്യകാവാണെന്നതെയും കാംക്ഷിക്കുന്നു.”

കേ-ക-“(‘വീരസംഭവമെല്ലാം’ എന്ന സ്ഥിതിയിൽ തിരിഞ്ഞു) “ഹാ! കഷ്ടം! അവിടന്ന് ഇത്ര ഗുരുവത്സ്യത്വമില്ലാതെ സംസാരിക്കുന്നത്? സർവ്വപനായ മഹാരാജാവിൻറെയും ആ ദ്രൗപദിദേവിയൻറെയും നാമങ്ങളെ ഒരേ ശ്വാസത്തിൽ സംഗമിപ്പിക്കുന്നത് നിർമ്മാലമല്ലേ?”

ഹരി-(കന്യകാ വിഷയത്തിൽ തവിക്കണ്ടായ പിഴയെക്കുറിച്ച് ചോദ്യമുണ്ടാകുന്നതിനാൽ സന്തോഷിച്ച്) “വന്ദസാ എന്ത്! ഈകാരാഗ്രഹത്തെ സൂക്ഷിക്കുന്ന ആളുകൾ രാജഭടന്മാരെന്നു കാണുന്നതിന് നിനക്കു നേത്രമില്ലേ?”

കേക-“ഉണ്ട്-ശ്വാസമിടയായുള്ള രണ്ടിന്നും പുറമെ രണ്ടു വക കൂടിയുണ്ട്. ചന്ദ്രസിദ്ധവും ജ്ഞാനസിദ്ധവും. ആളുകൾ മോക്ഷമാഗ്നിയായി ഇവിടന്ന് ഉപദേശിക്കുന്ന ഈ പദ്യത്തിന്റെ സ്പിൽ നിന്നുള്ള ആകാശഗന്തം ജീവനാശകമെന്നും, പിന്നെയും പലതും, ഒഴിപ്പിക്കുന്നു.”

ഹരി-“ഹൃദയാ! പാമഹൃദയാ! ഏകീഭൂം, കഠിനഹൃദയാ! വിൻറെ രാജഭക്തികൊണ്ടുള്ള ആത്മബലത്തിൽ സഹോരമത്യാഗം ചെയ്തവൻ സന്നദ്ധയായിരിക്കുന്ന ആ സതിയുടെ വേദന കണ്ടുകുറിച്ചു വീ എന്തു ചിന്തിക്കുന്നു?”

കേ-ക-“സത്യസൂക്ഷ്മമായ അവിടത്തോളം ഈ ഇന്ദ്രിയബന്ധവിഷയങ്ങളിൽ ബന്ധമെന്ത്? രാജ്യകവീപയായ ആ പാമപാവനയുടെ പ്രാതിവിദ്യം വഹിക്കുന്നതിലേക്ക് എന്തവകാരോന്നു അടച്ചിട്ടുള്ളതാൽ, ആ ചോദ്യത്തിന് ഉത്തരം പറയാം.”

കേശവൻകുഞ്ഞിൻറെ “രാജ്യ” പദപ്രയോഗം യോഗീശ്വരൻറെ മനക്കമ്പിയെ അതിമഞ്ജുലയായുള്ള നിസ്തപനത്തിന്തക്കവണ്ണം മീട്ടുകയാണു ചെയ്തത്. “അല്ലയോബാവകാ! എൻറെ ജീവിതദോഷമൊ ചിത്രത്തോടൊ കൂടിച്ച് വീ എന്തൊ

ണു? ” എന്നു അത്ഭുതമാകുന്ന ഒരു പുഞ്ചിരി അദ്ദേഹത്തിന്റെ മുഖത്തു പ്രകാശിച്ചു. ആ യുവാവോടുള്ള സംവാദത്തെ അന്നത്തെ ജന നിറഞ്ഞുനൽ ഉചിതമെന്നു വിചാരിച്ച്, അദ്ദേഹം ഇങ്ങനെ ഖണ്ഡിച്ച് ഒരു ചോദ്യംചെയ്തു:— “അകലെ, നാമുടൻ നിയന്ത്രണത്തെ അനുസരിക്കുന്നതിനു മനസ്സുണ്ടോ എന്നു തീർത്തു പറയുക.”

കേ-ക —“അവിടത്തെ ചോദ്യത്തിന് ഉത്തരം പറയണമെങ്കിൽ, മീനാക്ഷിയോടു അവിടത്തോടുള്ള ബന്ധമെന്തെന്ന് അദ്ദേഹമായി എന്നു ധരിപ്പിക്കണം.”

ഹരി—(‘അതാവുന്നു മർദ്ദചാത്രം’, എന്നു ചിന്തിച്ചുകൊണ്ട്) “അതും അതിമഹികവും നീ ധരിക്കുന്നതായ കാലം അടുക്കുന്നു. ആ ബാലികയിൽ ഒരു മനോഹര്യം എന്തു അധികാരങ്ങൾ ഉണ്ടാകാമോ, അതുകൾക്കെവകാശം നാം നൽകണം.”

കേ-ക —(ദർശനമാനത്തെ റൂപിപ്പിക്കുന്നു എന്നു ധരിച്ച്) “കണ്ഠ! സുഖദ്രാഹണകഥ ———”

ഹരി—(തടസ്സം) “കുറഞ്ഞു! ദൈവവിശ്വാസമുണ്ടാകുന്ന വാക്കുകൾ ഉച്ചരിക്കാതെ. സമ്പന്നനെന്നുള്ള അഹങ്കാരം വിട്ടുപോകുന്ന ഹനിക്കാ. അതത്! ഭാഷണം നിറയുക.”

കേ-ക —“എന്നാൽ അവിടത്തെ ഭാഷണവും നിറയുക.”

ഹരി—“പാമകണ്ഠം! പാമകണ്ഠം! നിന്റെ ഈ മനോഹരശരീരം ഈ പ്രാഗുഹാരത്തിൽവെച്ചു ഭൂമിയെ പ്രാപിക്കും. നിന്റെ ഉദയമാംസം ഭൂമിയിൽ വഴുതിയിറങ്ങി ഈ ശിവാർച്ചിതത്തെ ദുർഗ്ഗന്ധപൂർണ്ണമാക്കിയെടുക്കും. നിന്റെ അംഗങ്ങൾ ഇത് കീഴ്ത്തി, ഉടുത്ത്, ദണ്ഡുമാകും. ഒരു ദിവസം, നല്ലൊരു ദിവസം, ഈ ശിവാകവാടങ്ങൾ ദൃഢബലങ്ങളാകും. ഈ സംഭവങ്ങളെ ഈ കണ്ണുകൾ കാണുന്നു. പോരിക, ഏന്റെ മാറ്റാട്ടു മേന്മ പോരിക. നാം വിനാശം ഒരു പിതാവായും, അവിചാരികമായും വെക്കും. ഈ ശിവാർച്ചിതത്തിന്റെയും രാജമന്ത്രിയുടെയും സാക്ഷകൾ നിന്റെ കണ്ണുകൾക്കുവേണ്ടി അതുകൂടെ നാലുങ്ങളിൽ തിരിയുക. നിന്റെ പാദങ്ങൾ മിഥിമെന്നു ദുരിയെ

നാദിനെ പ്രദക്ഷണം പൂർണ്ണമായി തൊട്ടുകണ്ണിത്വം. അങ്ങനെയുള്ള പദവികൾക്കു പോയിക." ഈ ആവർത്തനം കളം ചെയ്തപ്പോഴാണ് കേട്ട് കേൾവൻകളെ കണ്ണങ്ങൾ പൊതി. ഹരിപഞ്ചാനനൻ അത്ഭുതമായി.

നന്ദിയമ്മയ്ക്കിടയിൽ രണ്ടു കക്ഷിയിൽ ചേർന്നതിനു മുമ്പേതെ വൃദ്ധനായൊരു ചെട്ടു ശ്രമം നിഷ്പ്രയാസമായി, മറ്റൊരു മാറ്റമായി കത്തിയിരുന്ന, കേൾവൻകളുടെയും മേലനത്തെ സമ്പാദിക്കുന്നതിനു ചെയ്യുന്നതായി. ഇങ്ങനെ ഭഗവതായി. എന്നാൽ ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ ഹരികൃഷ്ണത്തിന്റെ ശേഷം, വേണ്ടി വന്നാൽ ചന്ദ്രക്കാരോട് എതിർത്തുവെക്കുന്ന തന്റെ സ്വാധീനത്തെ വൃദ്ധനായൊരു ചെട്ടുയുന്നതിനായി ഉമ്മിണിത്തന്റെ ബന്ധുപക്ഷം പിന്നെയും ഹരിപഞ്ചാനനൻ ഇച്ചിട്ടു. അതിനാൽ കേൾവൻകളുടെയും മേലനത്തെ തന്റെ കൂട്ടപ്രയോഗം കൊണ്ടു മറ്റൊരു കൈവശമാക്കുന്നതിനു യോഗ്യരാണ് കച്ചകെട്ടി. ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ വധത്തിനു ശേഷം മറ്റൊരു ദിവസം കഴിഞ്ഞ് ഒരു രാത്രി കേൾവൻകളോടു പൊതുവായിത്തന്നെ വിട്ടുചെയ്യുമ്പോൾ, തിരുവനന്തപുരത്തെ ബന്ധനഗൃഹത്തിൽ വെച്ചുണ്ടായതുപോലെ, മീനാക്ഷീസമാഗമത്തെ ദർശനം ചെയ്തു. എന്നാൽ, അതു സാധ്യമായിട്ടുണ്ടാകാതെ, മീനാക്ഷീസാനിഷ്ഠയും അല്ലെന്നും, ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ കൂട്ടപ്രിയനായൊരുവനും ഗുഹിപ്പാൻ വേണ്ട സമയം വരെ ആ യോഗ്യരോട് വൈദ്യുതാഭിമാനത്തെ ആ യുവാവിന്റെ ബുദ്ധി എതിർത്തു. ദീപപ്രദകൊണ്ടു ശോഭ വർദ്ധിച്ചിരുന്ന സിദ്ധനേത്രപ്രോതിസ്സിന്റെ സ്മരണം, ആ യുവാവ് ഉണർന്നു നിൽക്കുമ്പോൾ മറ്റൊരു യോഗ്യന്റെ പ്രായാശ്ചര്യത്തെ കണ്ടുവെക്കു ശക്തികൊണ്ടു കണ്ണുനീരായിത്തീർന്നിരുന്ന അയാളുടെ വിധനശക്തിയെ മറോന്നുമാക്കി. യോഗ്യരോട് നിശ്ചിതനായും, അദ്വൈതത്തിന്റെ അർത്ഥപ്രാപ്തിക്കു അർത്ഥപ്രാപ്തിയായും ഒരു രാജയിൽ ആ യുവാവു മേലനം ചെയ്തു. അനന്താസംഭവങ്ങൾ തൽക്ഷണമായുണ്ടായിപ്പോയി. ആ ഗിരിഗുഹാഗൃഹത്തിൽ ആദ്യം പ്രവേശനം ചെയ്തപ്പോൾ അനുഭവിച്ചിരുന്ന ശിരോമാന്ദ്യത്തോടു കൂടി ആ യുവാവ് ഉണർന്നു. ഹരിപഞ്ചാനനനും രാജസമി

വരരുടെ ബന്ധുവെന്നെന്ന് ആ യുവാവു ചിട്ടയാക്കി. അദ്ദേഹം തനിക്കു് ഒരു ദർശനം നൽകി എന്നല്ലാതെ തന്നെക്കൊണ്ടു് എന്തു ചെയ്തില്ല എന്നു് ഓർമ്മ ഉണ്ടായില്ല.

കുറ്റശ്ശാരുടെ നിഗ്രഹവൃത്താന്തം വിചവനന്ദപുരത്തേക്കിറയ ഉടനെ തന്നെ ആപൽക്കാരമായ പ്രതിക്രിയ ഒന്നും അയാളുടെ പുത്രനായ ഭൈരവചിവിദമുഖൻ അനുഷ്ഠിച്ചുപോകാതെ സൂക്ഷിക്കുന്നതിനായി, യോഗീശ്വരൻ മറ്റാർക്കും ദൈവമുഖമല്ലാത്തതല്ല, അയാളെകേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ മഹാകാരുണ്യത്തെ ഭയമല്ലിച്ച്, മരുപാൻമറയിടമല്ല യാത്രയാക്കി. നിയമപ്രകാരമുള്ള പരിചാരകൻ മാറി ഭൈരവന്റെ പരിചരണം തുടങ്ങിയപ്പോൾ കേശവൻകുഞ്ഞു്, ശ്രീരാമമാന്ത്രികത്തിൽ അനുകൂലൻ ഗുഹാഗമനമുണ്ടായ പുരാവൃത്തത്തെ സൂചിപ്പിച്ചു. ആ ദ്രൗപദി ആരാശ്ശാരുടെ കിങ്കരവാരണവും, അതിനാൽ തന്റെമേൽ മാരണശീലം വിധിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു എന്നും, ശങ്കിച്ച്, മാതൃപിതൃപ്രണയിനികളുടെ പ്രേമസ്മരണങ്ങളെ നിറുത്തി, ഗുഹാഗമനമെന്നുള്ളതോ ഹരത്തെ പാദാർത്ഥസംഗതിയുടേതെന്ന് നിശ്ചയിച്ച്, എന്നാൽ ദീനാശ്രമം കഴിച്ചു.

ഒരു ദിവസം നാലാംയുഗനാഥന്റെ പ്രതിച്ഛായയായുള്ള ദ്രൗപദിന്റെ ആഗമനവും സ്നാനസൽക്കാരവും ഭക്ഷണദാനവും ഉണ്ടായില്ല. യോഗീശ്വരൻ ദീപദർശനംചെയ്തു “നല്ലദയം” സമാഗതമായോ എന്നു മനസ്സിൽ ഒരു കമ്പനമുണ്ടായി കറുപ്പുപോലും കഴിച്ച്, തനിക്കു നേരിട്ടിരിക്കുന്ന മഹാദുഃഖിയെ സൂചിപ്പിച്ച് മധ്യാഹ്നവരെ ആ യുവാവു പരിചരിച്ചു. സമീപത്തിന്നു ഗുഹത്തിന്റെ പാറയണക്കൊണ്ടു് കുഴിഞ്ഞുനിൽക്കുന്ന ചെമ്പുതെരുവുവിചാരിച്ച് അതിനെ എടുത്തതിൽ ഭാരമുള്ള ഒരു സാധനമായിത്തീർന്നി. ഗുഹാമാർഗ്ഗങ്ങളെ താണുചെയ്തു്, പുറത്തേക്കുള്ള വാതിലിനടുത്തു് ചെന്നു് ഒന്നു രണ്ടു നാഴികനേരംപോലേവെളിച്ചം തെളിഞ്ഞു. തന്റെ ബഹിർഗമനത്തെ തടയുന്ന വാതൽ മനുഷ്യവർഗ്ഗമെന്നു സൂചിപ്പിക്കുന്ന നിശ്വാസശബ്ദമല്ലാതെ മറ്റൊന്നിന്നും അനുപ്രവേശനം നൽകുന്നില്ല. തന്റെന്നന്ധനശാലയിലേക്കു മടങ്ങി, ആ പകൽമുഴുവൻ ഉപവാസമായിക്കഴിച്ച്, ഭാഗ്യകപടംകുതിയിൽകൂടി അന്ധകാരത്തിന്റെയും അനന്തരം

ചന്ദ്രകിരണങ്ങളുടേയും പ്രാവശ്യമുണ്ടായിട്ടും, ട്രൈൻ സാന്നി
 ധ്യമുണ്ടാകുന്നില്ല. ഉപവാസാനുഷ്ഠാനംകൊണ്ട് ആത്മശുദ്ധി
 വരുമെന്നുള്ള പ്രമാണത്തെ അവലംബിച്ച് നാമരൂപങ്ങളാടുമി
 ടി യുവാവ് നിദ്രസ്താനംഭിച്ചു. കോകിലഗാനങ്ങളും ചകോ
 ലീലനങ്ങളും വണ്ടുകളുടെ സ്വകാര്യപണികളും തുടങ്ങിയവടീ
 വേർതിരിയുന്ന കാമരൂപനികളെന്ന് തോന്നിച്ചും കൊണ്ട്,
 അയാളെ പ്രഭാതത്തിനുന്ന് ഉണർത്തി. സൂര്യോദയംകണ്ട്,
 സ്വപ്നം ആനന്ദമുണ്ടായി എങ്കിലും, ട്രൈൻ ആഗമനം അന്നും
 കാണാതെ കഴിഞ്ഞ ഓരോ മാത്രയിലും അയാളുടെ ബുദ്ധി
 ക്ഷയം വർദ്ധിച്ചു. യോഗീശ്വരൻ വശംവദനാകാതെ, അദ്ദേ
 ഹത്തോടുള്ള തന്റെ മനോവിരുദ്ധതയെ പ്രകടിപ്പിച്ചതിന്
 അദ്ദേഹത്തിന്റെ നേത്രങ്ങൾ ദർശനം ചെയ്യാൻഗതത്തിൽ ത
 ന്നെ ഉതി സംഭവിപ്പിച്ചു ശിക്ഷിക്കുന്നു എന്നു തീർച്ചയാക്കി. അ
 കക്കാമ്പിൽ വർദ്ധിച്ച ദാഹാഗ്നിയിലെ പാദപ്രക്ഷാളനാദികൾ
 ക്ഷവെച്ചിരുന്ന ജന്മമൃത്യുക്കൊണ്ടു ശാന്തിവരുത്തി. സ
 ന്ധ്യാസമയമുണ്ടായപ്പോൾ കാലാക്രിയയുടെ സമാഗമമെന്നും,
 പർവ്വതങ്ങൾ കാലദൂതന്മാരെന്നും, തന്റെ വസതിക്കുള്ളിൽ
 തിരിഞ്ഞിരിക്കുന്ന പ്രവേശിക്കുന്ന ചേലത്തി, വനമല്ലികാദികളു
 ടെ സൈരഹ്വം നരകഗന്ധകൂടമെന്നും, അങ്ങാടും ഇങ്ങോ
 ടും അമ്പുകൾപോലെപറന്ന് മരക്കാമ്പുകളിൽ ഒരുങ്ങുന്ന
 തൂകുമടകാദിപക്ഷികൾ പിണ്ഡകാംക്ഷികളായ കാക
 ജാതി എന്നും, അയാളുടെ ക്ഷൗരപ്രിയങ്ങൾക്കു തോന്നി. നാലു
 തളന്ന് എങ്കിലും, ദിവ്യങ്ങളായ ഓരോ അമ്പുകളും ദശക
 ങ്ങളും മന്ത്രിച്ച്, ദൈവകരുണാമൃതത്തെ യാചിച്ചു. ശുദ്ധീന്ദ്ര
 ക്ഷേത്രവാസിയായ സ്ഥാണുമാലയപ്പെരുമാൾ കേൾക്കുമാറ്
 ആ ശിവാഭൂതത്തിൽ ബലനായ ഉകണ്ഡുപുത്രൻ വാവിട്ടിനി
 ള്വിച്ചിട്ടു. ഈ ചോലാമ്പങ്ങളെല്ലാം തൽക്കാലം സമീപവർത്തി
 കളായ കാദികളെ സ്വഗൃഹദൃഷ്ട്യാക്കി പലായനം ചെയ്യിക്ക
 മാത്രം ചെയ്തു. ചുറ്റും ആവരണം ചെയ്യുന്ന പ്രശാന്തശീതള
 പവനൻ സൈന്യപ്പിറകയായുള്ള ഒരു മഹാസംസ്കാരിവേർതി
 ന്നെ നയിച്ചുതുടങ്ങുന്നു. ആ അവഗാഹനം നിദ്രയാ, ബോധക്ഷ
 യമോ, ഉതിയോ എന്നു സംഭവിക്കുന്നതിനിടയിൽ അയാളുടെ നാ
 ഡികൾ സൂര്യോദയം, ശരീരം സൂക്ഷ്മപ്രകാശമായി. മണ്ഡപവലയി
 നിയായ പ്രകൃതിശോഭി, സ്വാക്ഷേപശക്തിയിൽ സംഭവിക്കുന്ന അപ

മൃത്യുവെ സൈവിണിയുടെ സമദൃഷ്ട്യാ ഉദ്ഘാടനം ചെയ്ത്, ഭഗവതോദനകരിയായി വിവസി. സമീപത്തു ഹാദോവാസി കളായ മഹാത്മാക്കളുടെ ദിവ്യമഞ്ജുസ്സുകളും ആ അകാലാസന്നമൃതിയെ ദർശിക്കുന്നില്ല. നിശാന്തതയുടെ കാണായ ചന്ദ്രനെത്തന്നെ ഭൂതംഗത്തെ കൃതാന്നതായ ചോദശാക്തന്മാരുമായി ഒഴിച്ചുകൊടുത്തു. ആ ശിവാമണ്ഡപം അപ്പാർവ്വ സാക്ഷാൽ സത്യശക്തിയുടെ പരീക്ഷാസങ്കേതമായി പ്രകാശിച്ചു. വിരാട് സ്വരൂപത്തിന്റെ മഹായോഗോപാധിപ്രശാന്തത വ്യവഹരിച്ച ആ മണ്ഡപത്തെ സർവ്വ അധിപാധ്യായായ യമകിങ്കരൻ പ്രദക്ഷിണം ചെയ്തു.

അദ്ധ്യായം ൨൪.

“ വിജയനഗരം പാർവതീനാമം
 പാർവതീനാമം പാർവതീനാമം,
 പാർവതീനാമം പാർവതീനാമം,
 പാർവതീനാമം പാർവതീനാമം.”

കഥാവസാനം അടുത്തിരിക്കുന്ന ഈ വർഷത്തിൽ കഥാ രംഭംഗമായ കല്യാണകോടിയോടനുബന്ധിച്ച് കോടസ്ഥിതികളെക്കുറിച്ച് അന്വേഷിക്കുന്നതു സമാധാനമായിരിക്കുമല്ലോ. പതിമൂന്നു വ്യാസഭാഷാ നാ. ദീപികാ സൂത്രസംഗ്രഹം കഴിഞ്ഞിട്ടും, ആ ഭവനം ഓരോരോന്നുകൊണ്ടു ക്ഷയത്തെ പ്രാപിക്കാതെ, നോമ്പുമില്ലാത്തതുകൊണ്ടു ദേശാധിപത്യപ്രമാണങ്ങളായും കവിഞ്ഞുള്ള രാജാശ്രമപ്രഭുക്കന്മാരിൽ വിശുദ്ധതയുണ്ടെന്നു നാടിയിരിക്കുന്നു. ഹരിപ്രസാദനായോഗീരാമസന്ദർശനകഴിഞ്ഞു കൽക്കത്തനി മടങ്ങിയെത്തിയപ്പോൾ, അദ്ദേഹത്തെ ഭൃഷ്ടിഭാഷം, നാവിൻഭാഷം എന്നിവകളെ പരിഹരിച്ചുകൊടുത്തു. പുകിപ്പാൻ വഴകയിൽ അടങ്ങിയുള്ളതും (കുരുതിയും) ദീപവംകൊണ്ടു് അതുമുറ്റിയുള്ളതുമുള്ളിയുടെ മുമ്പിലായി പൊട്ടിപ്പോയി, പാണയവാരായകരായ വേലർവെട്ടുത്താൽ ഉപാസ്യയായ ഒരു വനയക്ഷി തന്നെ ആയിരുന്നു. അതിന്റെ വിത്തുള്ള കാട്ടിരിമുടിയും, കണ്ണുക്കളിൽ ഉണ്ടെന്നു വാട്ടുന്ന ആക്ഷേപനവും, ദൈവികമായുള്ള ഭയങ്ങൾക്കു ക്ഷമാസൂത്രമായെന്നുള്ള കരിമ്പടന്തൽകണ്ഠഹാരവും, ജപസംഹാരിയായുള്ള ആനവാൽ കങ്കണങ്ങളും, കൈവിരലുകളെ അലങ്കരിക്കുന്ന രാജരാജമോഹിനങ്ങളും, പാദാലോണങ്ങളായ ഇരുമ്പുവലയങ്ങളും, നെറ്റിയിലും കണ്ണുകളെ വലയം ചെയ്തും തെളിയുന്ന സൂര്യപ്രകാശവും, എങ്ങും നടപ്പില്ലാത്ത സമ്പ്രദായത്തിൽ ശരീരത്തെ ആവരണം ചെയ്യുന്ന കാവിവസ്ത്രങ്ങളും, എല്ലാത്തിലും വിശേഷമായി നാസികാഭാണസ്ഥാനത്തു മാത്രമി

ധർമ്മമായി പൊങ്ങിനിൽക്കുന്ന ഇടയിൽ മുക്കുനിയും കണ്ടു
 ചോർ, ഹരിപഞ്ചാനനനോടുള്ള പ്രത്യയനഗ്രഹമായി തനി
 ക്കു ഒരു കാലം ഉപാകിയതിനെ കിട്ടിയിരിക്കുന്നു എന്നു തമ്പി സ
 നോന്നിപ്പു. ഭഗവതിയമ്മയുടെ മനം തമ്പിയുടെ ദർശനത്തിൽ
 അലയെക്കാണാൻ ഉദാത്തത് അവരുടെ മനശക്തിയുടെ മാ
 ഹാത്മ്യംകൊണ്ടുതന്നെ ആയിരുന്നു. തമ്പിയേക്കാൾ പത്തുപ
 തിന്നെങ്കിലും നാലികൾ, മുമ്പിൽ രിതവന്ദനപുരുഷനിന്നും ശാലം
 പക്ഷിയും, ചന്ദനം, ചാമുണ്ഡ, ഗുളികൾ, പിന്നെ പത്തുപ
 ത്തന്റെ 'നവദാസങ്ങൾ' നോക്കി, പടക്കലാഭന്റെ നിദേശപ്ര
 കാരം ഭഗവതിയമ്മ കളപ്രാക്കോടിയിലേക്കു പുറപ്പെട്ടു. കട
 ള്ളിനന്തരിൽ കേട്ടിരുന്നുവെങ്കിൽ, വൈയാകാണപട്ടവായ
 ഹിമന്തമാന്റെ സമാധിബന്ധപ്രാപനം ചെയ്തിട്ടുണ്ടായിര
 ന്ന പദ്യശിഷാകങ്ങളോടു ചിത്ര വിദ്യക്കുക്കന്റെ നാമദശ
 കത്തെയും ജപിച്ചുകൊണ്ടാണ് നമ്മുടെ ധൃതി നടന്നുതുടങ്ങിയത്.
 പ്രാർത്ഥനകളിൽ ശബ്ദമറ്റ, സ്നാനമാണു പ്രധാനമെന്നു ചെല്ലി
 യിട്ടുമാറ്, ഭഗവതിയമ്മയുടെ "അമ്മനാറു"വായുള്ള "വാ
 ത്തപുത്ര"നാമമന്ത്രാധിന്റെ പ്രേരണകൾക്കിടകൊണ്ട് ആ സ്ത്രീ
 തമ്പിയെമുന്നിട്ടു കളപ്രാക്കോടിയിൽ അടുത്ത്, തമ്പിപുട്ട പു
 ത്തന്നതിനു മുമ്പിൽ ആ ഭവനത്തിലെ നായികയെയും അടുക്കള
 യേയും തന്റെ ചൊൽകീഴാക്കി. തമ്പിയുടെ പ്രൗഢനാദോ
 ണമായി പാടും ചെല്ലും കൂടിയുള്ള ഉണ്ണിനിന്നുമാറ്റം,
 മനോഹരമായുള്ള പാലകമിന്നാമണിപ്രയോഗങ്ങളെ തക
 ള്ളി തളികകളിൽ പകർന്നു. ഭഗവതിയമ്മയുടെ കൈപ്പണ്ണ
 സാക്ഷ്യമായ സമൃദ്ധിഭവങ്ങളെക്കാലം തമ്പിക്കു അമിച്ചത്,
 ആ തോട്ടിയുടെ ഉപദേശപ്രകാരമുള്ള തകളിയുടെ 'ലേഖന
 ക' മുമ്പായുള്ള ഒരക്കങ്ങളായിരുന്നു. തമ്പി ഭാഗ്യഹിമവാ
 ന്ന്റെ അഗ്രസാക്ഷിയിൽ കയറി കണ്ണാണ്ടു: ഭക്ഷണാനന്ദം
 മാർച്ചയെയും ഉദി, വിശ്രമകേളിൽ ആനന്ദാദോമുചയത്തിൽ,
 'സമ്പന്നപ്രകാശാവ'നായി കശാൽകൊണ്ടു ഇടിച്ചായി.
 നവദാസം ധരിച്ചുകൊണ്ടു പ്രീതിവതിയായിരിക്കുന്ന തക
 ള്ളി താമസവാനും ചെല്ലും ഭക്തവസസ്തുദായത്തിലായിരുന്നു.
 ഒട്ടിച്ചുമാക്കി കശാലിയല്ലാതെ, ഭരണാർത്ഥം സുന്നം തടവി നിറ
 പ്പാക്കി, തിരയ്ക്കു, അഗ്രത്തെ സുന്നശകലംകൊണ്ടു ഒട്ടിച്ചു,
 ചെട്ടുമുളികയായി നൽകിയ വൊരിവച്ചുതൾകണ്ടു, തമ്പി

സ്വപത്തിയെയും നവഗുണോപദേശകത്രിയെയും ഒന്നുപോലെ അഭിനയിച്ചു, കരിമ്പുതോടിം തകർന്നൊരുങ്ങുന്ന ഗർഭത്തെപ്പോലെ രസമടുകൊണ്ടു കണ്ടു. അദ്ദേഹം യോഗിരാജന്റെ രാജസ്പഷ്ടകിലും 'രാജധാനിയിലെ' അദ്ധ്യക്ഷാദി'പ്രവൃത്തി' ഭാഷ്യയെ കേൾപ്പിച്ചു. "കേടില്ലയോ തങ്കച്ചി, തമ്പുരാന്റെ സേവൻ, ഒരു കേശവൻ, ബ്രഹ്മഹസ്തിമെന്തേ?" അവർക്കുളൊക്കെ കടി പൊറുതികെട്ടുപെയ്തു! സാമിതന്നെ അവിടങ്ങളെക്കൊക്കെ ഇപ്പോൾ അന്യദാ പരമനാസ്സുപാമിയും." ഭക്താചാര്യനായ അതിൽ കൂടുതലായ രാജവൃത്താന്തങ്ങളും ഭാഷ്യ അറിഞ്ഞിരുന്നു. "കേശവന്മാരെ പേരുവാഴ്ക്കയെ പൊല്ലാത്തതു!" (തന്റെ അഭിപ്രായം പ്രസംഗവിയ്ക്കുന്നതെ ആസ്പദമാക്കി മാത്രം പുറപ്പെടുവിക്കുന്നു സ്ഥാപിച്ചാൻ) "അച്ചനിയന്മാരവൻ! പിന്നെ—ഒരു മാടമ്പിത്തെയും, എന്തൊരുവനോ—അയ്യോണ്ടെ കൊച്ചിനെ എന്തൊരാളോ ചെയ്തുട്ടാമ്!" എന്ന് ആ മഹതിക്കുള്ള അറിവിനെ തോന്നിയിട്ടില്ല.

വിജ്ഞാനായതമ്പി—“ഹോ മാടമ്പി! മാടമ്പിയോ? എന്തെല്ലാ നാടിലെ ഒരു മാടമ്പിയിടെ മോനെ. 'മാടമ്പി' എന്നുവെച്ചാൽ 'നിന്ദ'വില്ലാത്ത മാടമ്പി—മാടമ്പേ, പൂണുവിടം—കഴിഞ്ഞവൻ-എന്നൊരൊരാൾ ആണ് അതിന്റെ വ്യക്തി. അതേ—അങ്ങനെയും ഒന്നുവെക്കുന്നു.”

തങ്കച്ചി—“തങ്കച്ചേ! തമ്പുരാനും എങ്ങനെ താങ്ങുവാറോ?”

തമ്പി—“കൊടുത്തവൻ” ഓടുന്നതൊക്കെ— അവർക്കുള്ളിൽ എടുത്തു ചവിട്ടാൻ എടുത്തൊക്കെപെയ്തു.” (സംഗതിയുടെ കോരത ചിന്തിച്ചുണ്ടായ ദുസ്സഹതയാൽ രണ്ടുകൈകൊണ്ടും തങ്കച്ചിയുടെ നെഞ്ചിമുട്ടിച്ചുകൊണ്ടു) “ചെല്ലിപ്പോയോണ്ടല്ലോ എന്നെയെക്കുറിച്ചു!”

തങ്കച്ചിക്ക് തമ്പിയുടെ ഉദ്ദേശ്യമായ ശോചനാർത്ഥം പുറത്തും ഉള്ളിലും ഒന്നുപോലെ കൊണ്ടു. ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയെ കേശവപിള്ള എന്നൊരു രായസപ്രഭുവൻ കൊല്ലുമെന്നു പ്രതിജ്ഞചെയ്തതും, പരമ്പരകുടുംബപോലെ നിവർത്തിന്നു കാച്ചിപ്പോരുന്നതും, തങ്കച്ചിയുടെ കണ്ണുകളിൽ കാണുവാനുള്ള ചെൽക്കാത്തൊട്ടു കിതമ്പി വെട്ടിയിട്ടു. പരിചിതന്മാർ,

സ്റ്റേഓിതന്മാർ എന്നിങ്ങനെ ചേർന്നുകഴിയുന്ന വർഷങ്ങളുടെ അടുത്ത പടിയിറുത്തു 'ഇന്ന്' ദമ്പതിമാരാണ്ല്ലൊ, എന്നു ചിന്തിച്ച് തക്കച്ചിയുടെ റണമാണ് ഏതും വ്യാകവമായി. രായസംവിളിയുടെ നാമം 'കേരവപിള്ള' എന്നായിരുന്നതുകൊണ്ടു താൻ കേട്ട കഥയെ "മാവാത്തതെ" കാണും പാമാത്ഥമായി വിശ്വസിച്ചു. ദമ്പതിമാരുടെ സംഗതിയാകുമ്പോൾ ഇങ്ങനെയുള്ള കേരവനാമാവാന്മാരായ ദർശനന്മാരുടെ കാർപ്പമാർ എന്നും ഉദ്യുപദനസ്ഥകമാണല്ലൊ എന്നു തന്റെ ഏതെന്തെന്നായിരിക്കുന്ന കേരവന്മാരെക്കുറിച്ചുള്ള കാർപ്പകൊണ്ടു തോന്നി, കേരവനാമാവാല്ലാത്ത തന്റെ ദർശനവോടണങ്ങും, യോന്മാഗങ്ങൾ സമ്പന്നമായ ഒരു അർത്ഥവിശ്വനത്തോടുകൂടി ഇങ്ങനെ ശോചിച്ചു:—“എന്തും എന്തിനും ഇങ്ങനോണ്ടു്, എങ്ങനെയെന്നായി വാഴ്വോരു്, ഉദ്യുപദന്മാരു്, തവിട്ടുനീരെയും എങ്ങനെ നമ്പുവാഴ്?” (തന്റെ ഏതെന്തെന്നായിരുന്നതന്റെ ഉദ്യുപദനകൊണ്ടു്) “പേരുവാക്കേന്നു! പേരുവാക്കേ!”

സെക്കോഗ്രവചസ്രത്തിനും ഉപരിയായുള്ള ആകാശാരോഹണം സമീപിച്ചിരിക്കുന്ന ആ സന്ദർഭത്തിൽ, തനിക്കു തക്കതായ ഒരു രായസക്കാരില്ലാത്തതിനെക്കുറിച്ച് ചിന്താപരിഭുതനായിരിക്കുന്ന തമ്പിയുടെ മനസ്സിൽ തക്കച്ചിയുടെ പരിഭവത്തോടും ഉറവുകൊള്ളിച്ചു പ്രണയാസക്തെ, തന്റെ പ്രിയനായ ചെറുസിംഹിയെ അപഹരിച്ചുണ്ടായ ഒടുവിധത്തെ സപ്രവിശ്വാസം ഉദ്യമവാരം വഹിച്ചു. “കേരവൻ! കേരവൻ! അപ്പോളിവിടെ ജീവിക്കാണായിട്ടു് എത്ര പൂവു കഴിഞ്ഞു! ‘നമ്പൻ! നമ്പൻ’ എന്നു പറഞ്ഞാണ്ടു്, അവനെ കൊന്നോ കഴിച്ചുമാടി യോ, എന്തെ ചെല്ലാരോ? കൊണ്ടിരുന്നോണ്ടു കഥപേരെണ്ടെന്നുപറ്റി ഉണ്ടാണ്ടിരുന്നു. ഇപ്പോൾ താനേ ചാടി ഒളളത്തു മരിച്ചിപ്പും.”

തക്കച്ചി—“ഹയ്യേ! ഇഴ കൊപാപേയണ കാർപ്പവും മറ്റും എടുക്കുന്നതു ചൊല്ലാ, മേനിയോ? ആ പൂപ്പൊഴിടെ മേമ്മു് ഉച്ചിച്ചുടിക്കൊണ്ടുടായിരുന്നോ? ഇങ്ങനെ കൊല്ലുന്നതും കൊല്ലുന്നതും?”

ഭാവതിയെന്നു ഇന്നങ്ങനോക്കി ഇടയ്ക്കു ചാടി മാത്രസ്തവ ഹിച്ച്, ദേവതിമാരുടെ ശബ്ദയെ തെളി. പ്രതാപസിംഹനായിരിക്കുന്ന തന്നിയോടു സംസാരിപ്പാൻ സന്ദർശകിടിയ ഭാവ വതിയമ്മ, പത്മനാഭൻ പള്ളികൊണ്ടുകിടന്ന് പന്ത്രണ്ടുകോടി അരി ദിവസേന അടുത്തേക്കു കഴിക്കുന്നതും, ഖൊന്നത്തുറാൻ കാർത്ത്യായ്ക്കു ചക്രവർത്തിയെപ്പോലെ ആയിരം കല്പാൽ അന്നദാനം ചെയ്യുന്നതും, തുടങ്ങിയുള്ള മഹാദാരുപ്രഭാവങ്ങളെ വർണ്ണിച്ചു. തമ്പി ആളുകളെ ഭക്തിയോടു കേൾത്തല്ലാതെ, താൻ ഉദ്ദിഷ്ടിച്ചു പോലെ അടുത്താക്കിന്റെ മുമ്പാകെ രാജവിരോധകൃത്യങ്ങൾ ഒന്നും കണ്ടില്ല. തമ്പി അദാർശകക്ഷിയെന്നു പടത്തവാനുണ്ടായിട്ടുള്ള സംശയം അകാണമായുള്ളതെന്നു ഭാവതിയമ്മയ്ക്കു തോന്നി. എങ്കിലും, തന്റെ ഗ്രാമവാർത്തയെക്കുറിച്ചു അവിടെ അവസാനിച്ചിട്ടില്ല. ആ ഭവനം പ്രേതാദിബാധകളുടെ സങ്കേതമെന്നു താൻ കേൾക്കിയതുകൊണ്ടു തന്റെ മാന്ത്രികക്രിയകൾ കൊണ്ടു് ആവാഹനംചെയ്തു്, ആ ദേഹികൾക്കു മോക്ഷദാനം ചെയ്യാൻ ഭാവതിയമ്മ ഏറ്റവും തമ്പിയുടെ നാസികാഗ്രത്തിൽ മുദ്രിപ്പാക്കിയതിരിക്കുന്ന ഭാഗ്യദശയ്ക്കു് ഇങ്ങനെ ഗ്രഹശുദ്ധനൂതനാകി പരമ്പരയിലിട്ടിട്ടുള്ള പാദാഗ്രമായി. കളപ്രാക്കോടിനുള്ളിൽ പുണ്യാദിസംഭാഷണം കമിഞ്ഞുതുടങ്ങി. ഓരോ മുറിയും അറയും കല്ലറയും തുറക്കപ്പെട്ടു. ഭാവതിമാന്ത്രിക കൗതുകത്തോടു്, കുറിയും ചാത്തി, പല്ലുകടിച്ചു്, കണ്ണുതുറിച്ചു്, ദേഹം ആഞ്ഞുവിറച്ചും, തവയാദിഭീഷണികാടിയും, ഇലിച്ചും, ഇമച്ചും, ചീരിയ്ക്കുമ്പോൾ “ബാ”ദിവകയെന്നും “ഉ”കാരയുതമായി തെളിപ്പെട്ടാടി തീയിൽ അടുത്തുചെയ്തും, ആ ഭവനത്തിൽ, വഴിപോലെ ഉച്ചാടനശബ്ദം കേൾക്കുകയും ചെയ്തു. ഈ “മാണിക്കമെമ്പഴക്കാ” മേന്മയൊന്നും ആടീടും കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ പൊടി അവിടെയും കാണാനില്ല. മെമ്പകശ്ശരിയിലുള്ളതിലും അധികം അകലും കല്ലറകളും ഉണ്ടെന്നുള്ള അറിവിൽ പടത്തവനൻ തെറ്റിപ്പിടിച്ചു. കേശവൻകുഞ്ഞിനെ അതുകൂടെ ബന്ധനം ചെയ്തിരിക്കുമെന്നുള്ള ഉദ്ദേശം ചുറ്റുകൾക്കു—അമ്പലമായി. യോഗീശ്വരൻ ആ ഭവനത്തിന്റെ രക്ഷാമൂർത്തിയാണെന്നു തന്റെ ചികിത്സാസഹായത്താൽ പാടിപാക്കപ്പെട്ട ചില ദൂതരിൽനിന്നു ഭാവതിയമ്മ ഗ്രഹിച്ചു. തമ്പി പട കൂടുന്ന വൃത്താന്തത്തെയും, അവർ

സമ്മതിച്ചു എങ്കിലും, കേശവൻ കണ്ടെത്തുന്നതവനെ ആ
 ഭവനത്തിനകത്തു കൊണ്ടുവന്നിട്ടുണ്ടോ, എന്ന ചോദ്യത്തിന് മി
 ല സംശയഭാവങ്ങളാഴിച്ചിടിയുള്ള നിരന്ദോഷമാണുണ്ടായ
 ത്ത്. ഭഗവതിയമ്മ ക്രാസ്സും മറുതലക്രാസ്സും ചോട്ടുങ്ങൾ തുടങ്ങി.
 ആയിടയിലും യോഗീശ്വരൻ കളപ്രാക്കോട് വക പടനില
 ത്തിൽ എഴുന്നള്ളിയിരുന്നു എന്നും ആ ദൃശ്യം സമ്മതിച്ചു. തക്ക
 തായ കാരണമുണ്ടാക്കി, ഭഗവതിയമ്മ പടക്കള റിക്കെടിടങ്ങുപേയും
 ഡാൻസിച്ച്. എന്നാൽ ആ ഡമയന്തിയെ പടനിലത്തു് “വ
 മാകണിശം” തന്റെ മാന്ത്രികതപത്തിന് അടുത്തുകൂടാത്തതായി
 കാണപ്പെടുകയാൽ ഭഗവതിയമ്മയായി മടുത്തുണ്ടാവുന്നു. ഈ
 തോടി കഴിഞ്ഞപ്പോൾ, തന്നെ സംശയിച്ചു തുടങ്ങുന്നതുപോലെ
 മില വശ്യങ്ങളും ഭഗവതിയമ്മ കണ്ടു. ഭഗവതിയമ്മ വല
 ന്നതന്ത്രങ്ങളെക്കൊണ്ടുള്ള പണികളെ നിറുത്തി, ഹൃദയേണി
 യാംഗങ്ങളെ തന്റെ യത്നസാധ്യതയ്ക്കായി ഏകാഗ്രമാക്കി.

തമ്പി മിന്നാഗ്രസ്സായി നടക്കയും പലരേയും വരുത്തി പ
 ല ആജ്ഞകളും നൽകുകയും ദൃഢദ്രവ്യവും വ്യയാനം ചെയ്യയും,
 തങ്കച്ചി ഉന്മേഷം പെരുകി ഒന്നുകൂടി വീക്ഷകയും ചെയ്തു. ആ
 ഭവനത്തിനകത്തു കാഷായവസ്ത്രക്കാതളെ വാദ്യ പെരുകി. പട
 നിലത്തിലെ ആവങ്ങൾ ഭവനത്തിലും കേൾക്കുമാറായി. അടു
 കളെ അക്ഷയപാലകരാലായി. തമ്പി ഇടയ്ക്കിടെ നെടുംക
 പ്പായശായികൾക്കത്തു കടന്ന്, നട്ടക്കെട്ടും തലക്കെട്ടും ധരി
 ച്ച്, ഹരിപഞ്ചാനനനാൽ സമ്മാനിക്കപ്പെട്ട് വഡ്ഗവും നട്ട
 കെട്ടിൽ തിരുകി, മഹമ്മദീയമന്ത്രിവേഷത്തെ അട്ടിസനം ചെ
 യുന്നതും കണ്ടുതുടങ്ങി. താൻ പോന്നകാൽ നിവർത്തിക്കാനെ മ
 ടക്കുണ്ടാവുന്നതിനെക്കുറിച്ച് ഭഗവതിയമ്മ വളരെ വ്യസനിച്ചു.
 കന്യാകുമാരിമന്ത് സകല ഗ്രഹങ്ങളും വഴിയമ്പലങ്ങളും കാടും
 കഴിയും കന്നും മലയും പാടിശായിച്ച് ഒരു കാനേഷുമാരി
 കണ്ടെത്തുന്നതെങ്കിലും, കേശവൻ കണ്ടതിനെ കണ്ടുപിടിക്കുന്നു
 ണെന്നു നിശ്ചയിച്ചുകൊണ്ട് അതിൽ വിജയമുണ്ടാകുവാൻ മില
 “ഉക്കോ” മന്ത്രങ്ങളെ ജപിച്ചു. സന്ധ്യകഴിഞ്ഞയടുത്ത പ്രാർത്ഥന
 ഫലിച്ചു. ഒരു കാവിവസ്ത്രകുപ്പായക്കാതൻ ഓടിക്കുഴിഞ്ഞിച്ച്, സംഭ
 മവശനായി, വാടിത്തളൻ്, അവിടെ എത്തി, മില വസ്ത്രകൾ

തമ്പിയെ ഗുലാമായി ധരിപ്പിച്ചു. ഗോവതിയമ്മ, മസ്കരിയാൽ ഈ ടിക്കപ്പെട്ട തന്റെ കൃഷ്ണവസ്ത്രം ഇരുളിനോടു ചേരുന്ന പയലാ തുരിയുടെ ആനുകൂല്യത്തിൽ, തന്റെ ഹൃദയങ്ങളെ ആ സംഭവ ഘണസ്ഥലത്തോടു നിശ്ചയിച്ചു. തൽക്കാലമുണ്ടാകുന്ന ഒരു മഹാപാതകിൽ കലുഷാതെ, തന്നെ വിശ്വസിച്ചു കാത്ത്, മരു ത്വാനാഗ്നിയിൽ അല്പകാലമുണ്ടാകുമ്പോൾ, ഹരിശ്ചന്ദ്രസമനാ യി തമ്പിയുടെ പ്രതിജ്ഞാമഹത്വത്തെ ചർച്ചിക്കണമെന്ന് ഹരി പഞ്ചാനനൻ അരുളിച്ചെയ്തിരിക്കുന്നതായി ആഗതനായ ദൂതൻ തമ്പിയെ ഗ്രഹിപ്പിച്ചു. ആപത്തിന്റെ സ്വഭാവമെന്തെന്നു ചോദിച്ചതിൽ, ദുര്യോധന രൂപമുണ്ടായിരുന്നില്ല. തമ്പി ക്ഷീണപാ നായി, തന്റെ കടിവിടരുത് ചെന്നുവന്നു. “മരുത്വാമല യോ?” എന്നു ഗോവതിയമ്മയുടെ ഉള്ളിൽ ഒരു ചോദ്യം ഉദിച്ചു.

ഈശ്വരൻ ശരീരത്തെ കൈക്കൊണ്ട്, സകല സ്ഥലത്തും ഇശ്വരനായി പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ട്, പ്രപഞ്ചഭാഗത്തെ വിവരിച്ചിരിക്കുന്നു. ദുര്യോധന ചേതനവും ആയുധ ഭാരം സമ്പന്നമുണ്ടെങ്കിലും പ്രവർത്തനങ്ങൾ, സമ്പന്നിയില്ലാത്ത ഒരു ശക്തിയുള്ള സാധനമുണ്ടാകുന്നതായാകട്ടെ ശരിപ്പെടുന്നു. അതിനാൽ തന്നെ രാജകാർമ്മാണിപ്രവർത്തനങ്ങളും ഒരു ദുര്യോധനത്തിൽ ഒന്നാ ഏതാനോ മുഖികൾ സംഭവിക്കുന്നു; ആ സംഭവത്തിൽ ചില സങ്കല്പങ്ങൾ സമാവിഷ്ഠങ്ങളാകുന്നു: ആ സങ്കല്പങ്ങളുടെ സമവായത്തിൽ അവകൾക്കു ക്രിയാജീവൻ ജാതമാകുന്നു: ആ ജീവൻ നിർവാഹകരൂപങ്ങൾമാണെന്നു പ്രവർത്തനം ചെയ്യുന്നു. ആ പ്രവർത്തനത്തിനു രാജഭാഗം എന്നു ജനങ്ങൾ അഭിധാനമെന്നു ചെയ്യുന്നു. ദുര്യോധനജനാവർത്തനത്താൽ വർഷഭൂമിയിൽ നായ രാജവർമ്മാജനൻ മനുജസ്ഥലത്തിൽ ചിലമ്പിനകം, കളപ്രാക്കോ എന്നിത്യാദി ഭവനങ്ങളുടെ ആയുർദായത്തിന്റേതുകൾ സാമിത്വമനുജനത്തിനു വിഷയമായി ഭവിച്ചു. അതുകൊണ്ട്, വാർദ്ധക്യശാധനപാതകാടികൾകൊണ്ട് ആയുഃഖണ്ഡനത്തിനു പ്രഥമഗണനീയമായിക്കണ്ട കളപ്രാക്കോടു ജന്മപത്രികയെ, പടനാലയന്റെ ആജ്ഞാനുകാരിയായി പാണ്ടിദേശങ്ങളിലെല്ലാം ഗോവതിയമ്മയെ ഇട്ടു സാമ്രാജ്യം കൈമാറ്റം ചെയ്ത കേശവപിള്ള അറിവാൻ സംഗതിവരാതെ, മന്ത്രിമാർ കിഴിവെഴുതി. അതിഗുലാമായുണ്ടായ ആ വിധിയെ ഹരിപ

ബോനനൻ അറിഞ്ഞ് തമ്പിക്ക് വൃക്കമല്ലായ്മ ഒരു മുന്നറിവു കൊടുത്തു. ആ സ്ഥിതിക്ക്, മന്ത്രിമാരിൽ ഒരാളായ “ഭരണ്ഠാളമ്മാവൻ” വഴി തലവർകളിൽനിന്നും ആ വസ്തുതയുടെ സൂക്ഷ്മമല്ലായതന്നെ എത്തിയത് ആശ്ചര്യമല്ലല്ലോ.

തമ്പിയുടെ ബുദ്ധിക്ഷയത്തിന്റെ കാരണമറിവാൻ തങ്കച്ചി ചോദ്യം തുടങ്ങി. “പെഞ്ചാതി അറിയേണ്ട കാര്യമല്ല” എന്നു തമ്പി, പത്തിയുടെ ആശ്വാസപ്രശ്നത്തിന് ആവശ്യമില്ലെന്നും, തന്റെ മനസ്സിൽ ഉണ്ടായിട്ടുള്ള കാര്യവും നിസ്സാരമെന്നും പ്രെരശ്മിയോടു അറിയിച്ചു, പറഞ്ഞു. തങ്കച്ചിക്ക് തമ്പിയുടെ വാക്കും ഭാവാവും ബോധ്യമാകാതെ, അദ്ദേഹത്തെ പിന്നെയും ചോദ്യങ്ങൾക്കൊണ്ട് അസഹ്യപ്പെടുത്തിയപ്പോൾ, ഹരിപഞ്ചാനനസ്വാസ്ഥ്യവിഷയത്തിലുള്ള തങ്കച്ചിയുടെ നിറഞ്ഞ നീരസം, ദുഷ്ശങ്കനമായി ദോഷാഭാവത്തിൽ കലശലിച്ചിരിക്കുന്നു എന്നു സൂചിപ്പിച്ചത്, “മനംപോലെ മന്ത്രി” എന്നു, തമ്പി ആപസംഭവത്തോടു സ്ഥിരപ്പെടുത്തി ആക്രോശിച്ചു.

തങ്കച്ചി—(തന്റെ ഗുണഭോക്താപദശങ്ങളെ ഭസിച്ചുണ്ടായ തമ്പിയുടെ പരമസ്ഥിതിയിൽ കവിതയായി) “കേട്ടുടത്ത പെഞ്ചാതിയെ ചിന്നെ വീടിന്റെടിയിച്ചിടിയിക്കണതെത്തിന്? ചാരിയാതെ ആള് എന്തെ പൊടിചായവും കൊണ്ടുവന്നിരിക്കുന്നോടോ ഏതോ? നീക്കം പോക്കുമില്ലാത്ത വിന്യായമൊ ആദ്യം—”

തമ്പി—“അമ്മാച്ചന്മാരെ അധികാരങ്ങളൊന്നും കളപ്രക്കോടിയിലെടുക്കണ്ട, കേടോ?”

തങ്കച്ചി—“ഇം ! അതിനിടക്കം വ്യാക്കുമില്ല. പണ്ടും കളപ്രാക്കോടേമേകണ്ടല്ലല്ലോ തലവർകളും പട്ടെച്ചത്!”

തമ്പി—“മും ! ചുറ്റും ! വാവിട്ഠാണം ചൊല്ലുവാലൊണ്ടല്ലോ!”

തങ്കച്ചി—“മോന്ത്യക്കു മോന്ത്യക്കു അമ്പണം വിളിച്ചു, മധ്യപിത്താറ്റപ്പാൻ ഇനി എന്തൊക്കൊണ്ടു? കേറിക്കെട്ടപ്പാൻ ലൂയില്ലാക്കൊമ്പമൊപ്പാലെ, ചുറ്റും, ചുറ്റിലേന്നു, എന്തെ മന്ത്രി താററിയാലൊക്കൊണ്ടു മേതൊക്കൊണ്ടു.”

തമ്പി—(സ്വകാല്പുരായ മോഹംഗമാനിനാൽ) “ഏറെ നൂറായി നില്പ്—തന്നെയിതില്പ്. മേന്മാം മേന്മാം ചൊല്ലിക്കൊണ്ടിരിക്കെ.”

തങ്കച്ചി—“ഏറെ നൂറിനൊപ്പം, ഇപ്പംകാണുന്ന കനി അറിയിപ്പിന് ഇടവന്നത്?” (കനിചോദ്യം) “വന്നമുനെന്തെന്നു ചൊല്ലുന്നോ, എവടെ പാടില്ല ശ്രേയസെന്നു പോകാം?”

ഭാല്യയുടെ കനിവു ഭാര്യാവിന്റെ കോപത്തെ വർദ്ധിപ്പിക്കുകയാണുണ്ടായത്. തമ്പി—“ശ്രേയസെന്നാ, ഹരനെന്നാ, ഏതു തൊലയിലെങ്കിലും പോയിമാട്ട്. മോശത്തേതു മേന്മാൻ കൊണ്ടുടത്തുന്ന കൊച്ചുമെന്നു പറഞ്ഞതു മെല്ലെ! ഇന്നലെപ്പറ്റു മേയൽ ഇന്നുകുടത്ത തകർത്തു പച്ചുവെട്ടാം. കണ്ടു ഉണ്ടു നിറയാത്ത ഏക്കറുണ്ടു! മ്സ!” തമ്പി ഒന്നു തൂപ്പുകയും ചെയ്തു.

തമ്പിയുടെ സ്വകാല്പുരയിലേക്കോപം കൊണ്ടു തങ്കച്ചിയുടെ മേമിയെത്തു തറവാട്ട് ഇങ്ങനെ ഹീനമായി അധികേഷപി കണ്ടുപിടിച്ചാൽ, ആ പ്രഭാതി തുളിച്ചാടി, തന്റെ പ്രത്യേക അരമയിലേക്കു പുറപ്പെട്ട്, ആ ദേവനും മഴുവൻ കലുഷംപടി അറയ്ക്കു പ്രത്യേകപാടാം സിദ്ധിച്ചിട്ടുള്ള ഇളകിയാടും തുടങ്ങി:—എങ്ങാണോ നിന്നു വന്ന്, അങ്ങു തൊട്ടിനിന്നാലെ കഴിഞ്ഞു, അവസ്ഥനടിച്ചു, കത്തിക്കുവന്നും കൊലമെല്ലും ഭനം പെരുക്കി, പ്രതാപംകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ആ വീട്ടിലെ പൊറുതി നിറത്തി, സ്വന്തഭവനത്തിലേക്കു മടങ്ങാൻ താൻ തയ്യാറാകുന്നു എന്ന് ആദ്യമായിത്തന്നെ. യോഗീശ്വരന്റെ മരിത്രവും അദ്ദേഹത്താൽ ആ ഗൃഹത്തിനുണ്ടായതും ഉണ്ടാകുന്നതും ആയ അനന്തരങ്ങളും തമ്പി തുടങ്ങുന്ന അനന്തരപഥങ്ങളും ആയിരുന്നു ആ കോപപ്രസംഗത്തിലെ രണ്ടാംപാടും. അവസാനന്റെ ഭാല്യയെ ഒളിച്ചു വേണ്ടാസനങ്ങൾ തുടങ്ങുന്ന ഭർത്താക്കന്മാർ പതിവുതകളുടെ പ്രണയത്തിന് അവകാശികളല്ലെന്നും, ആയിട അതിഗുരമായി ഏതൊ മിഥ്യ സംഗതികൾ പടക്കളപ്പുറകളിൽ നടത്തിവന്നതിനെ താൻ നിശ്ചയിച്ചതുകൊണ്ട്, അനന്തരക്രിയകളെല്ലാം തന്നിൽനിന്ന് ഒളിക്കുന്നു എന്നും, പരശുവതം ചെയ്യുന്നതു് തിരുവനന്തപുരത്തും മേന്മാമേലയിലും കാവത്തും വയ്യിട്ടും ദർശനംകൊടുക്കുന്ന സ്വാമിക്കുവേണ്ടിയല്ലാതെ, തമ്പുരാൻ തിരുവടിക്കുവേണ്ടി അല്ലെന്നും, ഇതുകൾക്കെല്ലാം മേമിൽ താൻകൂടി

ഇല്ലെന്നും, മൂന്നാം ഭാഗമായി ഉച്ചത്തിൽ വെച്ചിറക്കുകൊണ്ടിട്ട്, രക്തച്ചിതറൻറെ ചെറുകുട്ടികളെയും വിളിച്ചു ഭാഗ്യവും മുറുക്കി. ഈ യോഗിയാടത്തിന്റെ മൂന്നാം ചങ്ങം കേട്ടപ്പോൾ, മുളകു പുളി മുതലായ സംസ്കാര കണക്കിനു ചേർന്ന ഒരു പുളിയിമ്മിയെ നൃസപദിക്കു പോലെ ഗോപനിയന്ത്ര സിദ്ധിച്ചുണ്ടായി. ഒരു സ്തംഭാലം പുറപ്പെടുവിച്ചു. ഇക്കഥകൾ അറിഞ്ഞിട്ടും, തമ്പിയുടെ ഗോപനം മാത്രം സംസ്കാരത്തിനു പുറപ്പെട്ടാൽ ഉദ്ധവമാകാതെ പാർവ്വതീനായി പ്രതിവർത്തിച്ചു. തമ്പിയുടെ പാശാലികൾ ഹരിപത്മനാഥനാമകൾ വാണിപ്പുത്തനം ദൈവമെന്നും ഗുഹം ചുറ്റി തിരക്കിത്തുടങ്ങി.

ഈ കഥാപാത്രം പരിവർത്തിപ്പാൻ രക്തച്ചിതറുടെ കാണേയും, കണ്ടു മേനാവും അന്വയി ബന്ധുനങ്ങളും ദ്രുതമായ കളപ്രാപ്തിയിലായി. കാണവപ്പാട്ടു തന്റെ ഉൾക്കൊണ്ടു് അന്വഹിതപ്രവേശനം ചെയ്താതെ, പുറമുററു് അന്വഹിതപ്രവേശനം കൈക്കൊണ്ടു നന്നായി. ഈ അഗമനവൃത്താന്തമറിഞ്ഞിട്ടും, തമ്പി തന്റെ കൈനകം വിട്ടു മാത്രമാവുന്ന സന്തോഷിപ്പാൻ പുറപ്പെട്ടു. അവസാനമായ കാണവപ്പാട്ടു്, തന്റെ ഗോപനസ്ഥലത്തെയും അടിച്ചാണെന്നും അക്കി, അകത്തുകൂടും, ഒരു തുണാലി മിണ്ടാതെ ഇരിപ്പായി. വൃദ്ധന്മാരുടെ പ്രവേശനംകൊണ്ടു പൊറുതിയില്ലാതെത്തന്നെ നാട്ടത്തിൽ, തമ്പി പുറത്തുനിന്നു വാതിലിന്റെ മേൽപടിയിൽ കൈകൾ ഇറപ്പിച്ചു നില്ക്കുകയും ചെയ്തു. രക്തച്ചിതറു് അപ്പോൾ ഉറയിൽ ഏത്തി, കാണവരെ തൊഴുതുകൊണ്ടു, ദേശാചാരമനുസരിച്ചു മറഞ്ഞുവന്നു. തലവർക്കുതലവെ കാണവപ്പാട്ടിനു് തമ്പിയോടു സംസാരിക്കാതെ, അന്വഹിതവെച്ചാട്ടു് ഇങ്ങനെ കാര്യം പറഞ്ഞുതുടങ്ങി:—“ചെയ്യുകയില്ലാത്ത ഇപ്പോഴും, പടർത്തലായിവെച്ചാട്ടു്, ഇങ്ങിത്തനാലൊണ്ടു്, മാനംകൊടുപ്പാവും. മേനാകൾ കൊണ്ടുവന്നിരിക്കാണ്ടു്. പിള്ളരെ പിറക്കിയിരിക്കാണ്ടു് മേനാകൾ. ഞാൻ പുറത്തു വരാം.” ദാനമിത്തനായ കണ്ണുത്തമ്പി തിരിഞ്ഞു കാണവപ്പാട്ടോടു കാര്യമെടുത്തു. “മേനാക്കൊന്നും മറന്നുവെച്ചു, അത്രുകൾ അപ്രവേശിക്കുന്നു. ഇവനിവിടെ തടിപോലെയിരിക്കുന്നു, ഇവന്റെ കിടപ്പൊക്കുന്ന പെണ്ണുപിള്ളയെ എന്തെന്നു കരിപ്പാൻ എന്തെന്നു കാണും? ഇവനിവിടെക്കൂടി മോയം, എന്തെന്നാക്കുതാ മോറു്?”

കാണവർ—(ശാന്തമായി) “തവപ്പുവരായെടുത്തു മ
ല്ലിടാൻ നാമാളല്ല. ചേങ്ങുകാരിപ്പെണ്ണിനെ മാനമായിക്കൊ
ണ്ടുപോവാൻ നമുക്കു കാൽമുട്ടുണ്ടു്. അതു പൊല്ലാപ്പുകിൽ നാ
മുടപർ പറയട്ടു്. തന്റെ മിടിപ്പൊറ്റത്താലും, കോരിവരികിടി
യതും മതി. കൊച്ചുതമ്പിനൊഴുതിയായച്ചുപ്പാർ, കൊറവായ് ചുറ്റാ
യി. അവൻ അത്ര. അവൻറുതൊടുമുത മൊറയൊന്നും നമ്മുടേ
അടുത്തൊടുത്തൊടൊണ്ടല്ലാ--”(അനന്തരവുമൊടു) “പെണ്ണേ! ഈ
കോട്ടി നാളെ പൊഴുതിന്—ശിവന!—കൊളം—കൊളംകോ
രിപ്പാവും! കല്ലന, കല്ലന—അയ്യയ്യേ! എന്തിനാരുളതു്? മാ
നമല്ലാത്ത നങ്കുമൊരപോരേറണ്ട പെൺകൾ കണ്ട പരി
ഷേടെ ഉള്ളുമിയും കൊള്ളുന്നത് ഈ പറ്റാരുടേക്കാവത്ത് ക
ണ്ടുപൊറുക്കാൻ നമുക്കെന്തു വിധിച്ചു വിധി!”

കണ്യ—“ഇവന്റെ കോട്ടി കളംകോരിയാൽ, നിങ്ങളുടെ മ
നപ്പടി തുറന്നു് ഒരു ചേക്കു താണ്ട. ഇക്കോടിയകത്തുവെച്ചു തൻക
ൾ വാഴ്ത്തുന്നത് ഇവിടം ചേന്നു നിവർച്ച പേച്ചും പിന്നാറും
അടക്കിക്കൊണ്ടു വേണം.”

കാണവർ—(തന്നിടയാട്ടം) “അടാ! കിട്ടുട്ടിച്ചനെ
പൊറുത്തോ അപ്പാ.” (തളച്ചിടയാട്ടം) “നീ ഏറുണ്ടെന്നാ, അതേ
—നായനാപ്പാലെ കുടികെടും കൊടുമകാണാൻ നിന്നുണോ?
കല്ലന കല്ലുപ്പിച്ചിടും പൊണ്ണ, കല്ലുപ്പിച്ചിടും. കൊടുത്തകൈ
പറ്റുത്താലക്കൊണ്ടു് മൊറതറ ചെറുത്തിയാൽ ചെല്ലല്ല. അതു നീ
കേടിട്ടില്ലേ? ഇയാളിവിടെ മാനിക്കുമെന്നിടായി മറിച്ചു ചു
തെല്ലാം ഉരുട്ടാണ്ടു് അങ്ങങ്ങേ. നാളെ വെടിയെക്കാലം കാ
ണം, തായ്ച്ചൊല്ലുകേളാത്ത വച്ചാലെപ്പാലെ ഇല്ലാത്ത തലകീ
ഴുമേലായ് തുങ്ങുന്നത്.” (ദീർഘശ്വാസത്തോടുകൂടി) “അയ്യോളെറ
ങ്ങു് തോന്നിയവഴി പെരുമ്പഴിയില്ല. അങ്ങപൊന്ന മൂന്നാറെ
മുഖം നോക്കി അന്നു കൊടുത്തുപോയി. ഇനി നിനക്കിവിടെക്കിട
പ്പാന്നു നാപെടാപ്പാടുപെടാന്നു പിടിച്ചു വിനയെന്തു്? കൊണ്ടിറ
ങ്ങു വെച്ചിയില്ല! നില്ല—അയ്യോടെ കൊച്ചുങ്ങുമയ്യം താങ്ങു്—
തൻപിറവിടും മന്നു് അവരെ ഇറക്കു്. അതു് നമുക്കുതന്നെ മറ.”

കണ്യതമ്പി എന്ന കല്പത്തിയതിനെ പുറത്തുവിടാതെ, കോ
പതാംകീഴ്ച്ചത്തോടുകൂടി തന്റെ കോളാമാതൃപന്റെ നേക്കുട്ടത്തു്,
“ഈ കോട്ടയ്ക്കു കത്തുകേറി ഉന്നാന്നും തല്ലാന്നും വരുന്ന പോരാട്ടു്

ഇവനുമായിട്ടുള്ള കല്പനക്കു മേൽകല്പനയെന്ത്? പടക്കോപ്പിന്റെ കീഴ്, അതിനു തക്കതെ പിടിവാടും കാണാം. കൊക്കിപ്പുതപ്പൊള്ള പ്രാണിന്റെ ഇതിനകത്തുള്ളതാ? കാണാം!”

കാണുവർ ഇതിനു നൽകിയ ഉത്തരം “ഇങ്ങനെ ഒരു കാവ്യം വന്നാൽല്ലാ, എന്റെ മണ്ടയ്ക്കു ഓടേവീ!” എന്നു വാവിട്ടുള്ള ഒരു ക്രൂരമായിരുന്നു. അതു കമ്പുത്തന്നിയെ തോല്പിച്ചു. രാപവർകളിൽ മൂന്നുകാണുന്നായ തമ്പിയെക്കൊണ്ടു കണ്ണീർ ചൊടിയിരുന്ന സംഗതി ഗൗരവമേറിയതായിത്തന്നെ ഇരിക്കണം. ഹാപചയനനന്റെ ദൈവവും, തന്റെ ഭാനാദികളുടെ നേർക്കുണ്ടായിട്ടുള്ള രാജവിധിയെ സൂചിപ്പിച്ചാണെന്നും തന്റെ ഗുരോരുത്തനായും തന്നെ തൽക്കാലത്തെയ്ക്കു കൈവെടിഞ്ഞിരിക്കുന്നു എന്നും തമ്പിയുടെ കർമ്മം വറണ്ടു തുടങ്ങി. എങ്കിലും യോഗീശ്വരനിലുള്ള വിശ്വാസത്താൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ പരിശ്രമത്തെ ശരിപ്പിച്ചു. തമ്പി, വരുന്നതുവരെ എന്നു ധൈര്യപ്പെട്ടു, മറ്റുള്ളവരുമായി അനന്തരത്തിൽ ചാടിക്കൊണ്ടു എന്നു വിചാരിച്ചു, ഭാർയ്യാടിക്കനെ പറഞ്ഞു:--“ വീതന്നെക്കേള!” ഇതിനിടർക്കു മാന്യരായി, മേമകളായി, എന്റെമുപ്പിയെ ഈ പൊറുതി മുറിച്ചുയപ്പാ.”

തക്കച്ചി—(ഗൽഗദത്തോട്) “ പെരുവിന വന്ന് മാന്യവും പൊത്തും കെട്ടണം! ഏഴാണ്ടു മുടിയാമുടിച്ചു വരുത്തണം!” എന്ന് സ്ഥിതിചെയ്തതെ വിശദപ്പെടുത്തുകയും, “ നോയ്സു നോററു മുടിച്ചു വരുത്തിയത് ഇത്തമുടിച്ചാ താണുമാവയനേ!” എന്നു കേണം, “കേദോ—ഇങ്ങൊന്നുവാങ്ങ” എന്നു ഒത്താവോടു പ്രാർത്ഥിച്ചു. അങ്ങനെയുള്ളതുകൂടിയുടെ വിചിത്രകേടികൾ തമ്പി അറുപ്പാക്കുകയുണ്ടായതെ, ദ്രൗണ വിചിത്ര്യം തന്റെ സ്വന്തമായ മേനാധികർ ഇറക്കി, ഭാർയ്യായും കുഞ്ഞുക്കളെയും കയറ്റി, ഉടനെ തലവർകളായിപെട്ട് ആൺ പെൺ പരിവാസമിതം ദീപയപ്പി, പന്തക്കറ്റി എന്നിവകളോടുമിടി കൊണ്ടാക്കുന്നതിനു കല്പന കൊടുത്തിട്ട്, “ഉശിരൊന്നുപെട്ട്യാൽപെട്ട്.” എന്നു പറഞ്ഞുകൊണ്ടു, രാവിമുക്കിയ മേമകൾ പൊലെന്നിരിക്കാത്തതെ കടത്തു. അതുവരെ ഒത്താവിനെക്കാൾ

പ്രാധാന്യം നൽകാണെന്നു നടിച്ചു വന്ന തങ്കച്ചി, പട്ടുസ്വഭാവ നയായി, ഒത്താവിനെ നോക്കിക്കൊണ്ടുനിന്നു “പിള്ളയളിപ്പോഴ്, നരയ്യും തിരയ്യും വേൾമയിരി വന്നപോലെ, വരിമയ്യും എളിമയ്യും ഇവയളിപ്പ്” എന്നു കാണു് അദ്ദേഹത്തോടും, “അമ്മാവൻ പിള്ളയോയും കൊണ്ടു പോണം. ഞാൻ എടുത്തുകടം മാനമായ് കൊണ്ടിറക്കു്” എന്നു കാണവരോടും പറഞ്ഞു്, മുറിക്കകത്തു പായ വിരിച്ചു കിടപ്പായി. തന്റെ ഭാഗിനായി സ്വകടംബമഹത്വത്തെ രക്ഷിക്കുന്ന സ്ഥിതിഗ്രന്ഥകാരി എന്നു ധരിച്ചിരുന്നതിനാലും, ആപത്തിൽ ഒത്താവിനെ ഉപേക്ഷിച്ചാൻ നിബന്ധിക്കുന്നതു ഗുഹസ്ഥലത്തോടമിതമല്ലെന്നു വിചാരിക്കുകയാലും തങ്കച്ചിയെ തന്റെ തറവാടിനെയും പുറപ്പെട്ടാൻ കാണവപ്പാടിന്നു് പിന്നീടു നിർബന്ധിച്ചിട്ടു. എന്നാൽ കമ്മലത്തമ്പി ഭാഗ്യയുടെ അടുത്താണ്, തൽക്കാലത്തെയും തലവർകളെയും പോയി താമസിക്കുന്നതു് തന്റെയും ആളായും, അപകടവും, നിർബന്ധവും ആണെന്നു് ഓരോ പടിയായി പറഞ്ഞു്, ഒടുവിൽ ശബ്ദമുടകയും ചെയ്തു. തങ്കച്ചി തന്റെ നിബ്കളകനായ ഒത്താവിനെ വേദകാരുണ്യപൂർണ്ണയായി തലോടിയതല്ലാതെ, അദ്ദേഹത്തിന്റെ നിർബന്ധവാക്കുകളെ അനുവർത്തിച്ചാൻ ഒരു ബെടിലു. കാണവയ് കുടികളെയും തമ്പിയാൽ തിരിച്ചുവെക്കപ്പെട്ടി സംഗമസാധനങ്ങളെയും പെട്ടിപ്രമാണങ്ങളെയും കുന്നുകാലിവകകളേയും തന്റെ ഭവനത്തിലേക്കു യാത്രയാക്കിട്ടു്, താനും അന്നാടുളി വന്നിരിക്കു ഏതാനും ബന്ധുക്കളും ദൂതരും അവിടെ താമസിച്ചു.

ആ രാത്രി ആ ഭവനത്തിനകത്തു് അകംതന്നെ ഉറങ്ങോളിക്കുമാ ഉണ്ടായില്ല. അത്തരച്ചിലുള്ളതങ്കച്ചി വീണപായിൽ തന്നെ കിടക്കുന്നതിനിടയിൽ, “അപ്പി! വല്ലപ്പുഴം ഈ ആളുകളെ തേടിപിടിച്ചാലു്, വാണവെനല്ലൊക്കെ പൊറുപ്പുണ്ടാക്കാനോ പാപ്പാൻ ആളൊണ്ടു്. ഏന്റേമ്മാൻ, ആ പിള്ളയൊണ്ടു്. ഇപ്പം നീട്ടെഴുത്തു്. കൊലചെയ്യുന്ന കൊറ്റാനും മറ്റുമല്ല. ഏന്റേതു വരുവിൻ! മാനവും ആകായവും പെരുമയും പ്താനതവും ഒന്നു നിനക്കാതിൻ. ചുമ്മാ വരുവിൻ. എല്ലാം ചെവ്വാക്കും. അമ്പളിക്കാതിൻ -മേളിപിരിക്കണവൻ കണ്ണും ചത്തല്ല ഇരിക്കുന്നതു്” എന്നു ഭഗവതിയമ്മ ആ മുറിക്കകത്തു കടന്നു്

സ്വകാശമായി മന്ത്രിച്ചുകൊണ്ട്, തന്റെ പാടിപാക്കപ്പെട്ടിരുന്ന രണ്ടുമൂന്നു ഭൃത്യന്മാരെക്കൊണ്ടു് ചില സാധനങ്ങളും സംഭരിച്ചു് ഒരു വാതിലുള്ള മാർഗ്ഗം കണ്ടെത്താനും വിചാരിക്കാതെ തന്റെ യത്നനിഷ്ഠതയ്ക്കായി അതിപാദയായ് ഹരിപഞ്ചനന്തന്റെ രണ്ടാംസന്ദർശനമായി തനിക്ക് അറിവു കിട്ടിപ്പോയ മതപ്രാർത്ഥനയിലേക്കു തിരിച്ചു. കഠിനതയെ ധനത്തിലും സീമയിലും പ്രധാനമായി ഗണിച്ചു വന്നിരുന്ന കണ്ണൂർക്കു അപമാനമനുഭവിക്കുന്നതിനായി, കൂടിപോയ പുലയെപ്പോലെ വഴിന്റെ ഒരു ഭാഗത്തും ഉടനതെന്നും. അദ്ദേഹത്തിന്റെ പട്ടാളത്തിൽ പ്രമാണികളായുള്ളവരിൽ ചിലരെ അനുസരിച്ചു ചെങ്കുതിൽ അർദ്ധ ഹരിപഞ്ചനന്തയായിരിക്കുമ്പോൾ സേവിപ്പാനല്ലാതെ, രാജകുലനയെ എതിർത്തു കളവാക്കാനായ കണ്ണിപ്പാൻ ഉടനെയ്തിരിക്കുന്നു. മറ്റും പറഞ്ഞു പിടിക്കുന്നു. അപ്പോൾ അതോ പ്രമാണികൾ “ഇതിവിവിത—വിട്ടു”—അതിനെക്കൊണ്ടും ഒന്നുകൊണ്ടും തീർപ്പാക്കുന്നു,” എന്നും മറ്റും സാധനങ്ങൾ പറഞ്ഞു ചൊല്ലുമ്പോൾ. തമ്പി “ഇപ്പോൾ വിരതിന്റെ സ്വഭാവത്തിന് വർദ്ധിക്കുന്നു” എന്നും ആപൽസ്ഥിതിയായ ബുദ്ധിപ്രഭാവം കൊണ്ടു ചിന്തിച്ചു.

അടുത്തദിവസം പുലർച്ചക്കുറുമ്പുതന്നെ കളവാക്കോട്ടുപട്ട നിവർത്തിലെ കണ്ണൂർക്കുപാലം പട്ടാളവും എല്ലാം പൂർവ്വകൃതിയായിരുന്ന ദുർഗ്ഗത്തിൽ തന്നെ ലയിപ്പിക്കപ്പെട്ടു. ഉടനെയെപ്പോലും ഭട്ടാരകാളി ആ ഭവനത്തിന്റെ പുറംഭാഗത്തു് സ്വരൂപിച്ചതുപോലെ രണ്ടു് ഉന്നതജനങ്ങൾ ചോരക്കുളമായി നിവർത്തിക്കൊണ്ടു്, ഹനനർക്കും ചെങ്കു. കണ്ണിപ്പാൻസംവാധികാർക്കും, എന്നാൽ കാൽക്കാരന്മാരും, രണ്ടുമൂന്നു് അന്നിപ്പുലർപ്പോലും ഭടന്മാരും ശിക്ഷാദിനൃത്തിനും ഹാര്യത്തിനും ആനകളുടെ മുമ്പിൽ സഞ്ചരിച്ചു. കളവാക്കോട്ടയുടെ “ഇതോരായി”നായക ചിഹ്നമായുള്ള പുറംപ്രാകാരം അന്നിമിന്നുകൊണ്ടുകിടക്കുന്ന ഒരു കണ്ണൂർക്കു സാധാരണയിലെയ ഒരുപോലെ അപമാനിച്ചു. അതിമാർഗ്ഗങ്ങൾകാലിൽ ഗണ്യവികളുടെ പ്രാസംസാദനത്താൽ അപ്പോൾ നീരാടിയിൽ നിക്ഷേപിക്കപ്പെട്ടു. അവിടെത്തന്നെ അവികാശകൃതിയെ പരമനാപോഷകാദിയ്ക്കു കണ്ണൂർ ഒരു നവകുലപ്രവാസിനായി സ്ഥലം

മാററി. തമ്പിയെന്നു 'തൻതാിയെ പേരെടുത്തു', കല്ലനയ്യും നാഴി മറയ്ക്കും അടങ്ങാതെ പുവയം' വിശ്വനാഥൻ കണ്ണുപിരാടിയെ, കാണാൻ രാജകല്പനയും വഹിച്ചു ചെന്നിരിക്കുന്ന സന്ധികായ്ക്കുക്കാർ ആവശ്യപ്പെട്ടു. ശാന്തശിംശുവനങ്ങളാടുമിടിക്കുന്ന പുരുഷഗുണമായ തമ്പിവിശ്വനാഥൻ കണ്ണുപിരാടി മുന്നോട്ടുചെന്നു. ഉടുമേലയുടെ മന്തികൊണ്ടു മുമ്പത്തെ മുടുപടമായി മറച്ചു, കരിണിയുടെ ഗൗരവ് തങ്കച്ചി അടങ്ങിച്ചിട്ടുള്ളതും സഹകാരിണിയായി ഭർതൃപാദങ്ങളെ തുടന്നു ചെന്നു, അദ്ദേഹത്തിനെ കൈതാങ്ങി നിന്നു. സന്ധികായ്ക്കുക്കാർ ഈ കാഴ്ചകൊണ്ട് അകാശവും ഭൂമിയും നോക്കി, താടിമുറ കൈകൊടുത്തു. തലവർകളത്തിലെ കാരണവപ്പാടായ തമ്പി സന്ധിപരമമായിരിക്കണമെന്നു കരുതു ദൂരമാററി ഒരു സംഭാഷണം നടത്തിപ്പോ, ആ ദമ്പതിമാരോടു ചിഹ്നം ഗുണഭാഷിച്ചു. "ഞങ്ങളുടെ വീട് ഞങ്ങൾക്ക്" എന്നു തമ്പി ബഹുവചനത്തിൽ മറുപടി പറഞ്ഞു. അതിന്റെ ശേഷം, ദളവ സഞ്ചയ്ക്കൻ കൈയൊപ്പിപ്പോ, കളവാക്കോടിയിൽ പാക്കും തളവർകളത്തിൽ തങ്കച്ചി ഉമ്മയച്ചിട്ടുള്ള അടങ്ങിച്ചിട്ടുള്ളതും വകയും മേൽപ്പേർവകയ്ക്ക് വിശ്വനാഥൻ കണ്ണുപിരാടി തമ്പിവിട്ട അടങ്ങിച്ചിട്ടുള്ളതായുമാറ്റി മുറ്റു മുറ്റം പൊന്നുവെള്ളിയെങ്കലപാത്രം പെട്ടികയിൽ കുന്നു കാള ഉരുമ്പെപ്പുത്തം നീക്കി, മേപ്പടിപ്പാടും മേൽമാനങ്ങളും പൊളിച്ചിരിക്കി, മേപ്പാ, നീ, പാ, കൽക്കെട്ടിവെ മാററി, നടക്കുപ്പിളക്കി, കളവാക്കോടിയും, മേപ്പടി തറവാടുപേർ കൊണ്ടു വസ്തുവകകളെടുത്തു വെച്ചു പണക്കാവകയ്ക്കു കണ്ടുകെട്ടി അടക്കിയും, തമ്പിയെ വീടിരിക്കിയും, ചെറുവെട്ടിക്ക്, ഉണ്ടായിട്ടുള്ള ഉത്തരവിനെ കൂടിയ ഉടമസ്ഥനും ഉദ്ദേശ്യകളും കേൾക്കേ സന്ധിപന്റെ അനോനസാരം മാനുഷകണക്കനായ പിള്ള വായിച്ചു. തമ്പിയും ഭാര്യയും തലവർകളത്തിലെ കാരണവരെ തൊഴുതുകൊണ്ടു, കോടിയിൽ കാല്പെട്ടിടയിൽ പുറത്തിറങ്ങി. ശകുനം തങ്ങളെപ്പോലുള്ള ഗുണഭാഗം തന്നെ ആയിരുന്നു. തങ്കച്ചിയുടെ സ്വന്തമായ ഏതാനും മതലുകൾ ചുമന്നുകൊണ്ടു കോടിവകയും തലവർകളം വകയും ആയുള്ള ചില ഭൂതന്മാർ ആ ദമ്പതിമാരെ ഭക്തിപൂർവ്വം തുടന്നു. തലവർകളത്തിലെ കാരണവപ്പാടു തങ്കച്ചിയുടെ ശേഷിച്ച മതലുകൾക്കു പറ്റാ മിടിക്കൊടുത്തു ഏറ്റവും അവയ്ക്കുകൊണ്ടു വാവിടുകൊണ്ടു.

കോടീവേനത്തെ കഞ്ചനനിയുടെ പ്രതിനിധിയായി, രാജകുമാരൻ വന്നു, കൈയ്യുപേക്ഷിച്ചു പാടി. സന്ധിപ്രധാനൻ രാജാജ്ഞിതയാഗ്രമായ ഗുഹാനാഗപ്രതിധാനിസപാത്തിൽ ഒരു മുഖി. ഭരണങ്ങളുടെ മേൽനിൽ നിന്ന് ഒരു പാശുപാൻ മുറുപ്പാടുകണ്ട്, കളപ്രാക്കോടവനത്തിന്റെ പൂർവ്വരൂപിയിൽ തന്റെ ആയുധമായിരുന്ന, തൊട്ടി കണ്ണിൽവെച്ച്, വിശ്വരൂപാഗുരവസ്ഥകൾ കഴിച്ചു. ആ ഉടയത്തിനു മുമ്പ് കളപ്രാക്കോടയെക്കണ്ട് അസ്തമിച്ചുള്ള ദിവാകരകോടികൾക്ക് പ്രതികരണമായായി കിടക്കേണ്ടവനായതെ ഹസ്തിയാന്മാർ പൊടിച്ച് പടിഞ്ഞാറോട്ട് അപ്പണം ചെയ്തു. യോഗിപ്രാന്റെ പ്രജാസനാർത്ഥം പാലുതാക്കപ്പെട്ടുള്ള പൂമുഖം ഉഗ്രവന്ദനമായ ആ സാധനങ്ങളുടെ ഒരു ശൈലിൽ വടക്കോട്ടു മാഞ്ഞു, “അജ്ഞാതാതെന്തെന്തം” എന്നു ധർമ്മപ്രാശ്നമായിൽ ഉമിയിൽ നമനം ചെയ്തു. ദക്ഷിണാഭിമുഖത്തോടു കൂടെ കരകൾക്കകത്തോൾ കളപ്രാക്കോടവനകാലിയന്റെ ചങ്ങനികളിൽ സഹസ്രകൃഷ്ണഗാത്രമായി നിന്നു മട്ടനന്ദനത്തോടു. വേനത്തിന്റെ മേൽനിൽ ശക്തിതമായി, ഭയാക്രാന്തരായ കാകവൃദ്ധപോലേ നാലുപാദം പറന്നു. അതിന്റെ ധൂളിഗന്ധം പൈശാച്യമായിട്ടോട്ട് ആകാശമേന്മ പാഞ്ഞു. കഞ്ചനനിയുടെ ഭടന്മാരുടെയും അണിപെരിച്ചുചിതാ പോലെ മേൽപ്പാദം തകന്നുപൊടിഞ്ഞു. ആ പട്ടവൃദ്ധഗുഹത്തിന്റെ ഭക്തിതന്മയം ദീപസ്വാധിപവനങ്ങളാഴിച്ചിടി, പൊളിഞ്ഞിളകിത്തീറി നിവർത്തപ്പെട്ടു. ഗജവരപുരാഹിതന്മാർ അവരവരുടെ ശബ്ദങ്ങളുമുടക്കി, ഉത്തരസ്ഥായികളെ ഭജനം ചെയ്തു. വിപ്ലവകുറ്റത്തികൾ ഭിന്നസ്ഥങ്ങളായി തുരുതനെ വിട്ടു ചവിട്ടിയിൽ പുറത്തു. കളപ്രാക്കോടയുടെ അസ്ഥിശേഷങ്ങളായ സ്ഥൂണശതങ്ങളെ ഗജവാന്മാർ ഇളക്കി, അക്ഷയജനാഭത്തോടു ഭ്രാന്തശിഷ്ടാഭിഷേകമായിനാടി, നിവർത്തപ്പെട്ടു. ആ വേനാസ്ഥിവാതെന്തെന്തെന്താക്കിത്തീർന്നു ഭിത്തികാകന്മാർ ഭ്രാന്തം ചെയ്തു കിണറുകളെ തുളച്ചു. കലോത്തരഗാദി പ്രഭാവങ്ങൾ ശക്തശേഷം ഉടനെ ദക്ഷിണഗോത്രത്തെ പ്രാപിച്ചു. കളപ്രാക്കോടക്കല്ലറകൾ അഭാമികിത്തയാൽ വികാരത്തു വിശ്വരൂപങ്ങൾ പോലെ ശേഷിച്ചു.

മായാശക്തികൊണ്ടെന്നുപോലെ സകലതും സന്ധ്യാഗമന
 തിരുമുഖ് അവിടേനിന്നും മാററപ്പട്ട്, വിത്തുമായ കളപാ
 കോട്ഗുഹം പരിപൂർണ്ണമായ സ്ഥലമാത്രമായി. ൾ കൃത്യകളുടെ
 സാക്ഷികളായി, ദൂരത്തുനിന്നു ദേഹകൃമങ്ങൾ മരണ നിമിത്തന
 ത്വനിയും പത്തിയും, ആ വ്യാപനഗുഹയെ ആകാശശേഷമാ
 യിങ്ങുണ്ടുപാർ, ത്വനി ശ്വാസശ്വാസനായി: ഉദാഹരണം നിവ
 ച്ചു: നേത്രങ്ങളിൽനിന്നു ചില പക്ഷികൾ ഉറവിച്ചു: തളച്ചി
 ആ നിമിത്തമിങ്ങുവെ തലോടി ആ ദുർഗ്ഗതപ്രാപ്തത്തിൽ നിന്നു
 മാറുന്നതിനു ശ്രമിച്ചു. തന്റെ വ്യാപനശേഷമായ ആകാശദ
 ള്ളത്തിൽ കൂടി അതു മനദിവാകാതെ ശ്രീപാലനാഭാഭ്യർ
 നായുധം പോലെ ചെങ്കുന്തപ്രദമായിക്കണ്ടുപാർ, “ഇനി
 ഏങ്ങുണ്ടുപി?” എന്നു കല്പിച്ചുവെട്ടു വിളമ്പുവെന്നായ ത്വനി
 വൈശ്വാനരപ്രാപ്തം ചോദിച്ചു. “അശർവ്വാക്കുവിവി
 ക്കെ മനഃകാശാൻകാല്പിച്ചെന്തു?” എന്നു തളച്ചി പ്രദപെടുന്ന
 തോടുകൂടിപ്പറഞ്ഞു. സമുദ്രത്തിൽ നിന്നു കടന്നു! ത്വനിയുടെ
 അന്തഃകാണ്: രാജയാഗാദികൾകൊണ്ടു പാമഹംസനായും
 ആശ്ചര്യകർമ്മപ്രവൃത്തിനായുമുള്ള തന്റെ ഗുരുവാനെ ധ്വനിച്ചു.
 പത്നിമാകാശത്തിലെ അന്തഃകാണ്: പര്യവേഷണത്തിൽ സ്വർഗ്ഗപ
 ദമായുള്ള ഒരു നാഗസംഘത്തെ ത്വനിയുടെ വിദ്വാനി ദർശനം
 ചെയ്തു. ഈ മോഹാവേശം അദ്വൈതത്തിന്റെ ഉത്സാഹത്തെ ഉ
 ധരിച്ചു. മത്സരാനുഭവത്തിലുള്ള ത്വനിയുടെ ഹൃദയത്തെ ഗുഹിച്ചു
 കൊണ്ടു ത്വനിനടുത്തു, സർവ്വസ്ഥമായ ചിലഗുഹസ്ഥമാർ
 അദ്വൈതത്തെ സർവ്വകാലത്തിനും രാജനീയായമില്ലെന്നുള്ള
 ധൈര്യത്തോടുകൂടി അവാചനയുടെ ഗുഹയെളിയിലുള്ള ആ ദമ്പതിമാ
 കാക്കുണ്ടു. തളച്ചി ത്വനിക്കുപേങ്ങി തലോടി, ദർശനവിഷയം
 കൊണ്ടു നടത്തുവാൻ. ബഹുശതവത്സരമായി തന്റെ ഗുഹത്തി
 ന്റെ ‘മാടന്റ’ മുട്ടയായി രക്ഷിക്കപ്പെട്ടിരുന്ന പടക്കളം അതിന്റെ
 ശ്മശാനമുട്ടിയിലായിരുന്നു കാണപ്പെട്ടുപാർ, കപ്പുടങ്ങു
 പം സ്ഥിതിചെയ്തിരുന്ന നെരിൽ ചെന്ന്, ത്വനി വീണുതണ്ടു.
 “ഇതെന്തുപാട്!” എന്നു ചോദിച്ചുകൊണ്ടു തളച്ചിയും നിവ
 പാറി. ഏതൊരുദൈവമായ ൾ അധഃപതനത്തെ കണ്ടു ദുഃഖിതൻ
 വാങ്ങിനിന്നു ശോചിച്ചു. ശതഗുണിതമായുള്ള അന്നത്തെ നിശാ
 കാലിയുടെ ദർശനത്തിൽ, ബഹുസ്വപ്നസംഭവങ്ങൾക്കുമുമ്പു കഴി
 ന്ത ഒരു രാത്രിയും, ദേവീദർശനത്തിനായി താൻ ബഹുലാഭം

ദൃഢിതയായതും, കമനികളായ ചില ദ്രവ്യന്മാരുടെ ദൃഢോണിയിൽ താൻ സാഹസികമായി പുറപ്പെട്ടതും, അനന്തരം രാക്ഷസന്മാരുള്ള ഒരു കൂട്ടത്തെ താൻ ചെയ്തപോയതും, ആപസംസ്കരണത്താൽ സംഭവമായുള്ള ആ പ്രവൃത്തിയുടെ ദോഷിതത്വത്തെ അന്വേഷിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നും ചെല്ലു. താൻ പൂർവ്വദിവസത്തിൽ വിദ്വേഷിച്ചിരുന്നതുള്ള ഒരു നാഹത്യനായും സംഭവിച്ചേക്കാമായിരുന്ന തന്റെ ദൂതകൂട്ടത്തെ ധ്വഞ്ചിച്ച് തകർച്ച വിറ്റു; ആ രക്തധാരയെ സന്ദർശനം ചെയ്ത മനസ്സുള്ളതും; അവലോകനം ചെയ്ത പരിതാപത്തോടു സഹതപിക്കാൻ അഭ്യസനത്തോടെ സിദ്ധിയുണ്ടായിരിക്കുന്ന ആ പ്രഭുവി, ആ ബാലൻ, അവന്റെ കോപാമർഷങ്ങളെ അമർത്തിനിന്നു വിരകൊണ്ടതിന്റെ മഹത്വത്തെ തദ്ദാഹിതനസംഭവമോടെ കണ്ടു, അഭിനന്ദിച്ചു, ക്ഷമാപ്രാർത്ഥനയായിരുന്ന സന്നദ്ധതയായി. ഏതു ഉദാത്തതെങ്കിലും ഏകിലും, സ്വഭവജാതനൈതപോലെ വിചാരിച്ചു, ആ ബാലന്റെ അനന്തര ഉദാത്തിയെ താൻ ശ്രദ്ധിക്കാതെ, തന്റെ ധനപുഷ്പിയിൽ അമർത്തിച്ചു, അവന്റെ ദാസ്യത്തെ വിനിയോഗിച്ചു, താൻ ചെയ്തപോയിട്ടുള്ള മഹാ ദുർലാഭം തകർത്തിൽ ആ ബാലനോടു തനിക്കു സാമ്പന്ന്യമുണ്ടാവാൻ തകർച്ച പ്രാർത്ഥിച്ചു. ദുർഗ്ഗതത്തിന്നു തന്റെ സൈന്യത്തിന്നു നഷ്ടം ഭവിച്ചു ഏകിലും, ആ പശ്ചാത്താപ സംസ്കാരം മനസ്സിൽ ഒരു അനന്തര സഞ്ചാരമാക്കി അവരുടെ ഗാത്രത്തെ വിറപ്പിച്ചു. തന്റെ ദാസ്യയുടെ പിന്നതാക്ഷോഭത്തെക്കണ്ടു നമ്പി ആ മഹതിയെ പ്രണയപ്രഹർഷത്തോടു ഹസ്താവലംബനം ചെയ്തു, 'വിസ്തർണ്ണപ്രഥമി'യെ ശരണം പ്രാപിച്ചു.

തന്റെ ഉച്ചാത ക്രിയകൾ ഉടൻതന്നെ ക്ഷപ്രാക്ഷോഭനത്തിനാണുണ്ടാക്കിയ പ്രതീകരണത്തെ കാണാൻ തിരക്കാതെ ഭഗവതിയമ്മ അടുത്ത പ്രവൃത്തിയോടു മത്സരാമയയുടെ നാടുവായിൽ ഏത്തി, മലകേരി, കൃഷിവാസഗുഹകളെ ആരാഞ്ഞു. അവിടെ ഉണ്ടായിരുന്ന ഒരു പ്രധാനമന്ത്രിയുടെ പാദൽ ബന്ധിച്ചു കാണപ്പെട്ടു. ദ്രവ്യന്മാർ കഴിക്കുകയോണ്ടു തകർന്നിട്ടുണ്ടായി അദ്ദേഹമായിരുന്നു. ഭഗവതിയമ്മയ്ക്കു താൻ ആരായുന്ന പശു ആ മന്ത്രിയെക്കൊണ്ടുണ്ടെന്ന് ഒരു അത്ഭുതമായ ഉപദേശംകൊണ്ട്, വാസ്തവികമായിരുന്നു കണ്ടുപ്രദാനം ഉണ്ടായി.

തന്റെ കണ്ണുക്കൾക്കു പാരിയത്തുള്ള ഒരു സ്വപ്നം കേട്ട് ഭഗവതിയമ്മ ചുറ്റുമുള്ള “വാനവും വാ[മ്പ്രാഡ]ക്കോടിയും, മാന്യവും മലങ്കാവും, ചോലയും മൊന്നുക്കുടിയും, താഴത്തുള്ള പാറ്റയും പച്ചവരും, തീരാപാകുപിന്റെ തിരിയിറപ്പും, കാണാൻ ആർക്കുണ്ടിരെയിവാറ്റു!” എന്നു കോപിച്ചുകൊണ്ട് കണ്ണുതുറന്നു. “ഹയ്യമ്പ! നന്നിയടന്നു പെരുവ വന്നുവോ?” എന്നു ഭയപ്പെട്ടു ചാടി, നൃക്കുചുട്ടുനോക്കിയപ്പോൾ, ഭഗവതിയമ്മ നെഞ്ചിറ്റും തലയിറ്റും തുടയിറ്റും അറഞ്ഞു പൊടിയിറിച്ചു. “ഹയ്യനെ ഓടി വാകുണാച്ചി!” എന്നു പറഞ്ഞുകൊണ്ട് ആഗതനെ മണ്ഡപഭാഷസുകമായിത്തന്നെ ഇത്തവണുടീനെ കാഴ്ച. ആഗതന്റെ ഒറ്റക്കൈ തൊഴിപ്പ് ഒന്ന്. പൂട്ട് തകന്നു വീണു. ഭഗവതിയമ്മ ഭയഹീനയായി ഗുഹാദാർശനികത്തു പ്രവേശിച്ചു. കേശവൻകുഞ്ഞിനാൽ പ്രാർത്ഥനയായ സാക്ഷാൽ ദൈവശക്തിയുടെ നേത്രപത്മം എന്നുപോലെ, ആ സ്ത്രീ അടുമിടും രക്തയാതെ എല്ലാ വക്രവിവരങ്ങളും കടന്ന്, ടിപ്പുവിഗ്രഹനായി, സ്വപ്നപ്രണാമി, ആത്മനന്ദിയാണെന്നായി ശരിക്കുന യുവാവിന്റെ സമീപത്തിൽ അടുത്തു. ഭഗവതിയമ്മ നടുക്കി, തന്റെ ദൈവം നിഷ്പ്രഭപദാഭോ എന്നു ശങ്കിച്ചു പരിട്ടമിച്ചു. “മക്കളെ!” എന്നു സ്ത്രീകൾക്കും അസാമാന്യമായുള്ള ആർദ്രതയാടുകിടി വിളിച്ചുകൊണ്ട്, ആ യുവാവിന്റെ അടുത്തിടത്ത്, അയാളെ നോക്കി ഒരു നാഡിപാദശോഭനയും കഴിച്ചു. ബുദ്ധിമതിയായ ഭഗവതിയമ്മയുടെ അടുത്തുകൂടി ആശ്ചര്യകരമായിരുന്നു. തന്റെ സഹനാമികളുടെയും നവമിത്രത്തിന്റേയും പാമാർത്ഥസ്വഭാവങ്ങളെക്കുറിച്ച് നിശ്ചയമില്ലാതിരുന്നതിനാൽ, ആ യുവാവ് അണിഞ്ഞിരുന്ന വിപര്യയമായ ആഭരണങ്ങളെ എല്ലാം അഴിച്ച് തന്റെ ഭാഗ്യശക്തിയെക്കുറിക്കുകയാക്കി. അനന്തരം പുറത്തുചാടി ആ രാത്രി, ചി.പലപ്പിറകൾ പരിച്ചുകൊണ്ട്, വീണ്ടും ഗുഹാമുഖം തൊടികത്തു പ്രവേശിച്ച്, അതുകൾ കശക്കി നീക്കി വശമുണ്ടായിരുന്ന ചികിത്സകൾ ആരംഭിച്ചു. “കേരാം!” എന്നുള്ള പ്രാർത്ഥനാമുദ്രാണയത്താടുകിടി ആ യുവാവ് ഉണർന്നു. കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ രാത്രിയിലെ ഭീനസ്വപ്നനന്താൽ ആനീതമായസ്വമാണമായമുളളിയുടെ സാവത്രികസാന്നിധ്യം ആ ദൈവനെ പ്രാർത്ഥിച്ച ഭഗവതിയമ്മ സന്ദർശിച്ച്, അവരെക്കൂടി പ്രാർത്ഥിച്ചു “കാശിയാത്ര” പ്രാസമാർപ്പിക്കി.

അദ്ധ്യായം ൨൫.

“പ്രപഞ്ചസംഹാരം, ൧൨, ൧൩, ൧൪, ൧൫, ൧൬, ൧൭, ൧൮, ൧൯, ൨൦, ൨൧, ൨൨, ൨൩, ൨൪, ൨൫, ൨൬, ൨൭, ൨൮, ൨൯, ൩൦, ൩൧, ൩൨, ൩൩, ൩൪, ൩൫, ൩൬, ൩൭, ൩൮, ൩൯, ൪൦, ൪൧, ൪൨, ൪൩, ൪൪, ൪൫, ൪൬, ൪൭, ൪൮, ൪൯, ൫൦, ൫൧, ൫൨, ൫൩, ൫൪, ൫൫, ൫൬, ൫൭, ൫൮, ൫൯, ൬൦, ൬൧, ൬൨, ൬൩, ൬൪, ൬൫, ൬൬, ൬൭, ൬൮, ൬൯, ൭൦, ൭൧, ൭൨, ൭൩, ൭൪, ൭൫, ൭൬, ൭൭, ൭൮, ൭൯, ൮൦, ൮൧, ൮൨, ൮൩, ൮൪, ൮൫, ൮൬, ൮൭, ൮൮, ൮൯, ൯൦, ൯൧, ൯൨, ൯൩, ൯൪, ൯൫, ൯൬, ൯൭, ൯൮, ൯൯, ൧൦൦.”

ദഗവതിയമ്മ കളപ്രാക്കോടിയിലേക്കു യാത്രയാക്കപ്പെട്ട ദിവസം ഇരുട്ടി, സപല്ലം ആശ്വാസത്തോടു കൂടി പടത്തലവൻ ചെമ്പകശ്ശേരിയിൽ ഇരിക്കുമ്പോൾ, “നിന്തിരുവടിതന്നെ അന്തികേകുണ്ടതിനാൽ—സന്തോഷം വരുത്തു ചിന്തയിൽ—” എന്നിങ്ങനെ ഗാനം ചെയ്തുകൊണ്ട് മാമാവെങ്കിടൻ ഭദ്രദീപാരംഭത്തിന്റെ അതാഴെ ഉൾക്കിട്ടുള്ള യഥേഷ്ടമുക്തിയാൽ ഉദാഹരിച്ചോടും ഹൃദയമുന്തിയോടും അറപ്പാക്കുന്ന പ്രവേശിച്ചു. മാമന്റെ ഗാനം കേട്ടു ബാലസംവാദം, പടത്തലവന്റെ ഭാര്യയും പുത്രിയും അയാളെ വളഞ്ഞുകൂടി.

പടത്തലവൻ—(മാമനെ ഇരുത്തിട്ട്) “മനസ്സുറാക്കെ വയസ്സാക്കുന്നു. മാമന് മപ്പുതിന്നും നാപ്പുതിന്നും ഇടയ്ക്ക്, ‘സരിഗമ’ എന്നു കയറുമ്പോൾ ‘സനിധപ’ എന്നു വഴിയുണ്ടു. ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ കല്പം വല്ലഭം സേവിക്കുന്നോ, ഹേ?”

മാമ—“ശിവശിവ! മാമപ്പുട്ടൻ ആ ഹരിയല്ല, ശ്രീ കൂടി കൂടിയപഞ്ചബാണസപാമീടെ ഭക്തനാവുകേ? അവന്റെ ‘ധാ’ ടിക്ക് ഒരു ‘മീ’ക്കും കൊടുത്തോണ്ട്, ‘ഗാധമിന്നു വാടാണത്തിൻ’ എന്നു ഒരു ശിശുപാലവധം കഴിക്കാൻ കൈ കൊതിക്കുന്നു.” പോർവടം ചൊല്ലുകയാൽ മാമൻ അതിനുമേൽ ആടിയും കഴിച്ചു. അതുകണ്ട് ഉണ്ണാഹട്ടാനിളകിയ കുട്ടികളിൽ ചിലർ തോന്നിയ താളങ്ങളിൽ ആടിയും മറ്റുള്ളവർ അത്മഹൃന്ദയമായ പാട്ടുകളും തുടങ്ങി. “വല്ലഭം രണ്ടുമൊഴി ചൊല്ലാനും കേൾപ്പാനും സമ്മതിക്കില്ലല്ലോ, ശനിപിടിച്ചു കൂടും കൊച്ചുങ്ങളു” എന്നു പാവ്തിപ്പിച്ചു ദേവ്യപ്പെട്ടു. പടത്തലവൻ ചിന്താവിഷ്ണുനായി പരിസംസംഭവങ്ങൾക്കു ചേതനനല്ലാതെ ഇരു

ന്നു. “കൊച്ചമ്മാ! ഇവിടത്തെ ശാരികയല്ല മാമൻ? എത്ര കേക്കണം പാടി? വേണെങ്കിൽ രാപ്പുകൾ കിടന്നു കിട്ടിപ്പിടാം” എന്നു മാമൻ പറയുന്നതിനിടയിൽ, വൃദ്ധന്റെ കടുമയെ ഒന്നു രണ്ടു ബാലന്മാർ വിടുർത്തി, കുടിഞ്ഞാണാക്കി, ചിലർ തുടകളിൽ മഥാഃരാഹണമുചെയ്തു. മാമൻ കീഴ്സപാത്തിൽ ബാലസപാത്തെ അനുകരിച്ച്, ബാലഗാനത്തിന് ഉപഗായകനായി. കുടികൾ വൃദ്ധനിൽ നിന്നു ചുറ്റപ്പെട്ട ബാലസപാസാദൃശ്യസൂക്ഷ്മമായ അനുമാദിച്ചു, എല്ലാവരുമിടി വൃദ്ധന്റെ പുറത്തു കമിഞ്ഞു. അവരെ ഉത്സാഹത്തെ അനുവദിച്ചു വൃദ്ധൻ വായുവും ഭവിദ്യയുമാകാടി ഉത്തമ വീഴുന്നതിനിടയിൽ, കപ്പായധാരിയായ ഒരാൾ തൊക്കപ്പിരിക്കൽ എത്തി, ചില കടലാസ് ലേഖനങ്ങളെ അകത്തോട്ടു വീടി. പത്തലവൻ അതുകളെ വാതുക്കൽമെന്നു വാങ്ങി, മടങ്ങി, ഓരോന്നായി വായിച്ച്, ഒറ്റിടുന്നതിനിടയിൽ, മാമൻ എഴുന്നേറ്റു തൊക്കവശത്തിറങ്ങി, കപ്പായക്കാരനോടു് ഒരു വ്യവഹാരവിഹാരം തുടങ്ങി:—“സന്യാസിപ്പിള്ളയുടെ വേണത്തിന്റെ പേരെന്താണ്?”

വേണപ്പുന്നനായ കേശവപിള്ള—(ശബ്ദവിധംബനത്തോടുമിടി) “മാതേവർ—ഇടിതാങ്ങിമരിച്ചു കാച്ചിയമ്പിപ്പിള്ളയുടെ രണ്ടാമത്തെ അനുജൻ”

മാമ—“അടാകപ്പാ! കാച്ചിയമ്പിപ്പിള്ളയ്ക്ക് ഏതരുജൻ? പാഞ്ചത്വാനുജയിൽ കയറാൻ കൂളുതും കച്ചുകെട്ടി മെയ്യുണ്ടാക്കിയോ വീയ്?”

കേശ—“കുടികണം ഭാഗവതരോ.”

മാമ—“ഹ്യാ കാരോടാ! നിന്റെ ഭാഗവതരോ? യരേ! ധൂമിയാ! കവശോപ്പൊളമൊളക്കാൾ നീ വചിയവാനാ?” എന്നു പറഞ്ഞുകൊണ്ട് വിഹാരകപാദമായി കേശവപിള്ളയെ താഡിപ്പാൻ ആ യുവാവിന്റെനേർക്ക് മാമൻ അടുത്തു. കേശവപിള്ള ഒടിഞ്ഞു നീങ്ങുന്നതിനു ശ്രമിച്ചു. കാലുകൾ വിടിച്ചു, വരം പിടിച്ചു, ‘താ അ അ അ’ എന്നുതാളം ചൊല്ലി, കലാശം ചുവടി, കേശവപിള്ളയെ അടുത്തു പിടിച്ചാൻ മാമൻ മെയ്പ്രയോഗങ്ങൾ തുടങ്ങി.

കേശ—(ആ രഥഗതമായി ഉറക്കെ.) “ഗുഹപ്പിടയായി!”

മാമ—“ഗ്രഹപ്പിഴയോ? എടാ ഭൂതാ! മാമന്റെ പ്രഹരം കിടിച്ചാൽ അരുവിയരുവിയായി അകന്നൊഴുകുന്ന മധുരപ്പഴം ലേ? ഗ്രഹപ്പിഴ—അ പദം ഇവിടെ എന്താ? അത്” (ഒണ്ണു ഫകോപത്തോട്) “നിന്റെ പെരോമിനത്ത്—ഇതാ തോന്നം കണ്ടതല്ലേ? ആ പഞ്ചബാണാധനകൻ, നിന്റെ ഗുരുവു, കരു കരുത്താകെട്ടി കാവൻ, ആ ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയെ പച്ചയെ റന്നി ചുട്ടു? എന്റെ അപ്പൻ, ആ കേശവപിള്ളസ്സാധുവേ, ആ പാമ റോമി ചതിക്കയച്ചു ചെല്ലുത്? കാഴ്ചവേണത്തിൽ അയാളെ തോൻ അറിഞ്ഞിട്ടില്ലേന്ന് ഒരു ഗർവ്വകാണം. മാമൻ അവനെ പേടിയില്ലാകൂടാ, ഇങ്ങിട്ട് കൊണ്ടാൻ പറ ആ വിഷത്തെ, നീ അവിടെത്തന്നെ ശിശ്യാനായി അടിച്ചുപിടിക്കൂ. ഓ ദിവസം കാലത്തു, എന്റെ കുടും ‘കപാ കപാ’ന്നു വാപൊളിച്ചു, നാലുകാലം പഠിച്ചു, അവസ്ഥയ്ക്കു പക്ഷേ കിടക്കുന്നതയിൽ, പറ്റുകിരിച്ചു, ഉറവെവിച്ചു, കിടക്കുന്നതുകാണം, നടുക്കറിഞ്ഞുടേ കഥയെല്ലാം?” [മാമാ, ഫേ പാമളയോ! വാക്കിൽ ഗുളികദോഷം എണ്ണാതകഥയുണ്ട്, ആമുറിഞ്ഞു പ്പമ്പുക]

കേശ—“ആടകഥകളോ അറിയാവുന്നതു? മറെറത്തറിയോ? അറിയാമെങ്കിൽ, പടനാലവനാദ്രഹം ഇന്നലെ പോയ തെവിടെയെന്നു കേൾക്കട്ടെ.”

മാമൻ—(തല്ലാരായി) “എന്താ അതിൽ ഒളിക്കാത്തതു?”

കേശ—“എന്തെന്ന് കേശവപിള്ള എന്ന ആ പെൺ കൊതിയന്നും, മുതിനായി നടന്ന ആർക്കും അറിയാം.”

മാമ—“ഫോടാ പൈയുറാറാ! നീ എന്നെത്തെത്തിച്ചു ശൊല്ലറായെടാ ബാവാജീ? ധൂതനായിനടന്ന ആർക്കും അറിവാ! അടങ്ങിയിരുന്നിട്ടില്ലേന്ന്! പോട്ടുവൻ പാർ!”

കേശ—“ആ വകയൊന്നും തോന്നല്ല”

മാമ—“എന്തെടാ? മാമനോടു പടവെട്ടിക്കളയാമെന്നോ? അസംബന്ധക്കുറുപ്പി! അധികപ്രസംഗി! ഹൈരാവണദീരോ! നിന്റെ അപ്പുച്ഛാപ്പുന്റെ പ്രായമുണ്ട്. അതും നിനക്കുണ്ട്—ശബ്ദീ!!!”

പടനാലവൻ ആവശ്യപ്പെടുകയാൽ കേശവപിള്ള വടക്കു നിറുത്തി, അകത്തു കടന്നു. ഒപ്പിട എഴുന്നേൽക്കുള എണ്ണം പട

അവൻ കേശവപിള്ളയെ എല്ലിച്ചും, മഹാരാജാവിനാൽ അനുവദിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ള ഭൂതൃണങ്ങളോടുകൂടി, രാജമന്ദിരംവക അപവാടത്തിലെ കതിരുകളിന്മേൽ രാത്രിതന്നെ തിരുനൽവേലിക്കു തിരിച്ച്, എഴുന്നിലെ മേൽവിമാസക്കാരായ പ്രഭുക്കന്മാരെക്കണ്ട്, ആ സ്ഥലങ്ങളിൽ ഹരിപഞ്ചാനനനുജ്ഞാകാവുന്ന സഹായങ്ങളെ നശിപ്പിച്ചു, വേണ്ടപോലെ വിജയിയായി വരണമെന്നും മറ്റും ഹിന്ദുസ്ഥാനിയിൽ ഗുണഭോജിച്ചും, അനുഗ്രഹിച്ചും, ആ യുവാവിനെ യാത്രയാക്കി. അനന്തരം മാമനെ അകത്തുവിളിച്ച് “വല്ലഭം ഒന്നു ചൊല്ലിമാട്ടമേ! അല്ലെങ്കിൽ പാവം തിപ്പിള്ള കവഹിക്കും. ഞാൻ ശ്രമിപ്പിക്കാം” എന്നു പറഞ്ഞു മാമനെ ഇരുത്തി. മാമൻ രണ്ടുനാഴികവരെ കമ്പച്ചും കുറച്ചും, കയ്യാൽ കഫിച്ചിരുന്ന കണ്ണുത്തു തെളിയിച്ചും, ‘തോടി’രാഗത്തിൽ ‘അ’കാരത്തെ വളച്ചും ചുളുപ്പിച്ചും തപാതിഗതനം ചെയ്തിച്ചാൽ എത്രദുഃഖത്താളം എത്തിക്കാമോ, അത്രയും ദൂരം ‘ആനന്ദ’മോ ‘അ—നന്ദ’മോ ആയി ഓടിച്ച്, “പ്രീതേയം പ്രിയദർശനത്തിനർപ്പിധ്വം വെടിഞ്ഞാശ്രുപോയ്” എന്നു പിടിച്ചു, ആ ശ്ലോകത്തിന്റെ നാലു പാദങ്ങളിലും നാലുപടിയായി ക്രമേണ ആരോഹണം ചെയ്ത്, കിതച്ചു. അനന്തരം താൻ തന്നെ പ്രഥമാനുഭോക്താവായി രസിച്ച്, “എങ്ങാനുമുണ്ടാകണ്ടു തുഗാനഭാവനാംനിൻ ചങ്ങാതിയായുള്ളവനെ” എന്നും, കേണം കേഴിച്ചും ഉണ്ണായിവാരിയകവിവരന്റെ വാണീമധുരിയെ പ്രവഹിച്ചു. കൊച്ചമ്മിണിക്കുടിയായ സഭാവാസിനിയുടെ മുമ്പം തുല്യദുഃഖമായ ദമയന്തിയുടെ സംപൂജനത്തെക്കേട്ടു, കറുത്തു. പടത്തവൻ ഭർതൃദർശനകാംക്ഷകൊണ്ടു വിവശയായി വലയുന്ന പുതിയുടെ മനഃസ്ഥിതിയെ ധരിച്ച്, ആ രീതിയെ നിറുത്തുന്നതിന് ആംഗംകൊണ്ടു മാമനെ മനസ്സിലാക്കി. ബ്രാഹ്മണൻ ആ പ്രേശന്ധയുടെ വിരഹദുഃഖത്തെക്കുറിച്ചു സ്മരണയുണ്ടായി, പടത്തവനോടിക്കൂടെ ചോദിച്ചു:—“അങ്ങനേ! നമ്മുടെ കേശവൻകുട്ടി എങ്ങങ്ങാണോ പോയിരിക്കുന്നത്?”

പടത്ത—“ഔം പട്ടവും അയാളുടെ പോക്കും തമ്മിൽ എന്താണു സംബന്ധം?”

മാമ — “തൈസ്യം, പാലക്കാട്, എങ്ങോണോ ഒക്കെ ഒരു സ്വാമി നിശ്ചയിച്ചിട്ടുണ്ടെന്ന് അർത്ഥം പറഞ്ഞു. അയാൾ കനകകുടിയായ്. നാമുടെ ഈ കണ്ണിന്റെ—”
മാമൻ വാക്കുകൾ നിറഞ്ഞി.

പടത്ത — “പറയൂ! പറയൂ! ഒന്നു ഒളിക്കുന്നു. ഇവന്റെ ഒന്നായി അവിടെ എങ്ങോണോ ഉണ്ടെന്നു തെളിയിക്കുക. കേൾവൻ എന്തു പറഞ്ഞു എന്നു വിസ്തരിച്ചു പറയണം.”

മാമ — “അങ്ങനെയൊരു സന്താനമുണ്ടാകാൻ, ജീവൻകളെ ഒന്നു, ആ തനിയെ കൊണ്ടുതന്നെ” എന്റെ കൈൽ സത്യം ചെയ്തു. ഏതൊ സൂക്ഷ്മമായ അറിവുകിട്ടിട്ടുണ്ട്. വല്ല ഉറപ്പായതാണു പറഞ്ഞത്. കല്പിത കഥയെപ്പോലെ പറഞ്ഞു.”

പടത്തവൻ പാട്ടുമാണോടുകൂടി “ആ കേൾവനെ ഇങ്ങു വിളിക്കട്ടെ” എന്നു പറഞ്ഞുപോയി. മാമൻ കണ്ണുകൾ തുറപ്പിച്ചു, കേൾവപിള്ള എവിടെ ഉണ്ടെന്ന് അന്വേഷിച്ചു, അടിക്കിയിട്ട്, നോക്കി.

പടത്ത — “അല്ലെങ്കിൽ വേണ്ട. പുറകേ വിളിക്കുന്നു. പോയിട്ടു നാഴികയും രണ്ടു മൂന്നു കഴിഞ്ഞുപോയി.” താൻ ശാസിച്ച യുവാവു കേൾവപിള്ളയാണെന്നു കേട്ടുകൊണ്ട് മാമൻ ഇളിളനായി.

കൊച്ചുചിണി — “അച്ഛാ ———.”

പടത്ത — “കുട്ടിക്കുട്ടാ! കേൾവൻ എന്തു. എന്റെ ഭാരം നീക്കി. നിങ്ങൾക്കും അവർ നല്ലൊരു തുണയായിരിക്കും. ഇത്രകാലം പൊറുത്തില്ലേ? ഇനി കുറച്ചുകാലം കൂടി ക്ഷമിക്കൂ. അവൻ കൊണ്ടുതന്നെ എന്റെ ഹൃദയവും പറയുന്നു.” മാമൻ എഴുന്നേറ്റു. പടത്തവന്റെ മകൾ ക്ഷമിക്കട്ടെ, താൻ കേൾവപിള്ളയെക്കൊണ്ടെന്നു കാല്പനിക ക്ഷമിക്കുന്നതിന് പടത്തവൻ വല്ല തലമുറയെക്കൊണ്ടെന്നു കല്പിച്ചാലും സന്നദ്ധനല്ല. തന്റെ വശത്തെ ഉടനേ വരുത്തണമെന്ന് പടത്തവനോടു നിർബന്ധമായി. പടത്തവൻ മിണ്ടാതിരുന്നു. തന്നോടു സംഭാഷണം ചെയ്തുകേൾവപിള്ളയെന്നയാണെന്നു ധരിക്കാത്തതന്റെ ബുദ്ധിമോശത്തെ അവതരണങ്ങളാൽ ശാസിച്ചുകൊണ്ടു്, ഞ്ചാമണൻ പുറത്തുപോയി, കേൾവപിള്ളയെ അന്വേഷിച്ചു് ഓടും തുടങ്ങി. അച്ഛാൾ മുൻപാകാകെ

യാകുന്ന ഒരു മോഡ്യൂസാം ആ ഭവനത്തിന്റെ ഉന്മേഷ്ടീ
പ്പിയെ ആവാണം ചെയ്യൂ. നിശ്ചയമെന്നു് കണ്ട പടത്തലവ
നും ക്ഷീണസ്വപനായിക്കൊണ്ടുപെട്ടു.

അടുത്തദിവസത്തെ സന്ധ്യ പടത്തലവൻ ഇതിലും കുറി
നമായ മനശ്ശാബ്ദവ്യത്തെ ഉണ്ടാക്കി. അദ്ദേഹവും നന്ദിയ
ഇമ്മിത്താൻ മാമനും കൂടി, ചന്ദ്രക്കാരനെ ബന്ധനസ്ഥനാ
ക്കിട്ടുള്ള വൃദ്ധസമയക്കുറിച്ചു സംഭാഷണം നടക്കുന്നതിനിട
യിൽ, “കലിംഗതലാശിഖാമാലം അകുന്നിതു” എന്നു പാടിക്കൊ
ണ്ടു മാമൻ, ഗേയാധിയാമളാഭയശംഭാലം വിളിച്ചുപറഞ്ഞു
ടുന്നതിനെയും, ചന്ദ്രക്കാരൻകുറ്റുവാറു കൂടിക്കിടന്നു പല
രേയും ഭാഗനം ചെയ്യുന്നതിനെയും അടിയായിച്ചു. മറ്റു രണ്ടു
വൃദ്ധന്മാരും മാമന്റെ വിധ്വംശിയാടും കണ്ടു പൊടിച്ചിരിച്ചു. ഉ
മ്മിത്താൻ “കായാൻ ഏന്താദയാഗമണ്ടു്”, അതാണിത്രചിരി
ച്ചുപോകുന്നതു്.” എന്നു തന്റെ അന്ധവിശ്വാസത്തെ ചുറ
പ്പെടുവിച്ചു. ഇങ്ങനെ ആ വൃദ്ധസദസ്സു ഗൌരവവിനോദസ
ങ്കരണങ്ങളാടുകൂടി നടക്കുന്നതിനിടയിൽ, തൊക്കവശത്തു വാത
വിനട്ടതു് ആരോ ചുമച്ചു. പടത്തലവന്റെ ക്ഷണനപ്രകാരം
അകത്തു കടന്നതു്, മാമനു സഹകാരിയായി പരിട്ടും വിട്ടു
ജപിഹ വേണം ധരിച്ചു ചുറ്റപ്പെട്ടുപോവെ ആഗമിച്ചു, ഒരു
കഴുപ്പുത്തുകാരനായിരുന്നു. അവന്റെ രൂപം കണ്ടു്, അബു
അവ മിദി, “അമ്പറക്കുടിച്ചതിന്നു പച്ചമാംസഭക്ഷിക്കു
മ്പാം” എന്നു പാടാൻ തുടങ്ങിയ മാമൻ ആഗതന്റെ ഭാവം
നോക്കിട്ടു്, അർദ്ധഗാത്രയിൽ വിറച്ചു. ഏന്താ വലുതായ ആ
വത്തു സംഭവിച്ചുപോയി എന്നു ഉമ്മിത്താൻ തീച്ചയാക്കി.

പടത്ത—“ഏന്താണെന്നു്?”

ദൂതൻ—“അവിടത്തെ കൊച്ചു ചെല്ലിത്തയച്ചു്.” അർദ്ധവി
രാമം.

പടത്ത—“എവിടത്തക്കൊച്ചു്?”

ദൂതൻ—“ചെല്ലിത്തയച്ചു്—ഉമ്മിത്താനേമാൻ—...” പൂണ്ണ
വിരാമം. പടത്തലവൻ തോറു ചോദ്യം നിറുത്തി.

ഉമ്മി—“നീ പരിട്ടുചിരിക്കാതെ, ചിഹ്നവിടുന്നതല്ലേ നീ?
അവിടെ വിശേഷമെന്തു്?”

ഭൃത്യൻ “മനറക്കൊട്ടു, മരുത്തുമാറുമൊക്കെ കൊടുക്കണമു, അന്നത്തിപ്പിഴിയണമു വേരുകച്ചൊന്നും ചെല്ലാണ്ടു്, ഏമാൻറത്തു ചെല്ലാൻ അക്കൊച്ചു ചെപ്പിഅയച്ചതും” പറഞ്ഞപ്പോൾ മീനാക്ഷിയുടെ മാതാമഹിമ ഭാഗാവർത്തമുണ്ടായിരിക്കുന്നതിനാൽ, തന്നെ മീനാക്ഷി ആവശ്യപ്പെടുന്നതാണെന്നു്, ഉണ്ണിത്താൻ അങ്ങനെയും ചെല്ലു പടയപവനെ ധരിപ്പിച്ചു. ഈ പരിഭാഷണം ദ്രാഗനെ ഉദ്ധാരമപ്പെടുത്തുകയാൽ ചന്ദ്രക്കാരൻ കൂർപ്പത്തു കാടിയ കാടിനവികൃമകളെ അറൻ വണ്ണിച്ചു. കുപ്പുശ്ശാരുടെ വന്ദവൃത്താനം കോപ്പാൾ വൃദ്ധന്മാർ മൂന്നുപേരും ചന്ദ്രക്കാരന്റെ നേർക്കു പാവെപ്പാണെന്നു പോലെ വിശ്വംഭരകാപാർത്തന്മാരായി ഏഴനേററു. മാമാവെങ്കിടൻ രചയറങ്ങു്, കുപ്പുശ്ശാരു സ്കോത്രങ്ങൾ ചെല്ലു്, അത്തന്നായി, വില്ലുശകുമാരമുള്ള മണ്ഡപനമസ്കാരത്തിലെ നമ്പൊലെ വിളിച്ചു്, കരഞ്ഞു. ഉണ്ണിത്താൻ പോകശരിയുടെ വക്രതകളെ വിചാരിച്ചു് രചചിത്താവശനായി കിടന്നു. പാക്കവൻ “നല്ലോക്കും ഇങ്ങനെവരും” എന്നു പറഞ്ഞു ദിംഹിമായി നിശ്ചയിച്ചിട്ടു്, തന്റെ മേനാവിനെ ഉടഞ്ഞതന്നെ തയ്യാറാക്കി, ഉണ്ണിത്താന്റെ ദൂതരേയും സാമാനങ്ങളേയും വരുത്തി, ആ പ്രദേവ മന്ത്രകുശോജ്ജ്വലയാത്രയാക്കി, പുറത്തെ പടിവാതൽ വരെ അന്തയാത്രയായിച്ചെന്നു്, വൃദ്ധ മാമഹിയിലെ പ്രാപിക്കുമെന്നുള്ള ലക്ഷണം കണ്ടതുപോയോൾ, ആ വസ്തുതതന്നെ തെളുപ്പുടത്തണമെന്നു് അപേക്ഷിച്ചു്, അറപ്പുരയിലേക്കു മടങ്ങി.

ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ ചാമോഷം മുർലന്യത്തെ പ്രാപിച്ചപ്പോൾ, അതു് രാജകുടുംബകന്ദവർത്തികളുടെ ശ്രീകീർത്തിക്കുണക്കിത ഗോചരിഭവിച്ചു. മന്ത്രിമാരുടെ കേന്ദ്രസംയോജനം ഭദ്രദീപസംക്രമാനത്താമായിരുന്നു. മഹാധാമവിന്റെ കല്പന അനുസരിച്ചു, രാജകായാലിൽ സംവർത്തിതമായി കാണപ്പെട്ട മഹാഗ്രാധിയുടെ നിസ്കാസനത്തിനായി ഏല്ലാ മന്ത്രിമാരും പടയവലനം ചേർന്നു്, മികിത്തോഹായനിരൂപണം തുടങ്ങി. തിരുവിതാംകോട്ട സംസ്ഥാനത്തിന്റെ ബന്ധുക്കളായ ഇന്ദ്രീയകമ്പനിക്കാക്കും മറ്റും സമാധാനകാരണ

മായി ബോധ്യപ്പെടുത്താൻ ജനങ്ങളുടെ ഇടയിൽ കലാപങ്ങളുണ്ടാക്കി, അവരെക്കാണ്ട് തന്റെ പ്രവേശനത്തെ അപകുപ്പിച്ചാൻ ഹൈദർമാറാസാവിന് അന്തർഗതമുള്ളതായി പ്രസ്താവിച്ച് അതിലേക്കായി ഹരിപഞ്ചാനനൻ പണിചെയ്യുന്നു എന്നും, മന്ത്രിമാർ തങ്ങളുടെ സഭാഭാവിയിൽ അപ്പീതമായ ചാരസാക്ഷ്യങ്ങളിലേക്ക് നില്ക്കുകയും സാമാന്യേന രാജകുടിയെ മതസിദ്ധാന്തത്തിന്റെ പാടില്ലാത്തതായാടുമിടി അനുഷ്ഠിക്കുന്ന ജനങ്ങളെ ഹരിപഞ്ചാനനൻ തന്റെ വൈദ്യുതപ്രാഭം കൊണ്ട്, വശീകരിച്ചിരിക്കുന്നതിനേയും ജനങ്ങൾക്ക് ആ യോഗിയോടുള്ള ഉദ്യമിതമായ ഭക്ത്യാദോഷങ്ങളെയും രാജസഭ സ്ത്രീയെ ബുദ്ധിസംഹതി അത്ഭുതം ഉൽക്കുടിക്കുകയോടെ പരിശോധിച്ചു. ജനങ്ങളുടെ ഇടയിൽ പ്രജാതപം വിട്ട് ഉപജാപകെരടിപ്പങ്ങളെ അനുവർത്തിക്കുന്ന മുഷ്കാന്തിയോട് ദൃഢാന്തപാഠമാകുന്ന ഒരു ദണ്ഡനശ്രീയയെ ഉടനെ നിർവഹിക്കേണ്ടതെന്നു അവർ വിധിച്ചു. ഹരിപഞ്ചാനനബന്ധുക്കളായ പ്രധാനികളുടെ പട്ടിക അടുത്തുപോലെ ഗണിക്കപ്പെട്ടു. ചന്ദ്രക്കാരന്റെ പേര് ഒന്നാം നമ്പ്രായിനിന്നു. അയാളുടെമേൽ കലാശ്ശരണം ആരോപിക്കപ്പെട്ടു, എന്നാൽ തൽക്കാലം ദൈവശാസ്ത്ര ബുദ്ധിഗുരുകുടിയെ പുറം പാർത്തതായും ഇരിക്കുന്നു. അതിനു പുറമെ അയാൾ ആയുധസമ്പന്നനെന്നും ചെയ്ത ജനമാത്രത്തെ അപരാധപരമായുരിയാക്കിത്തീർത്തിട്ടില്ലെന്നുള്ള അപരാധാനന്വൃതയും കാണപ്പെട്ടു. രണ്ടാംപേരുകാരൻ കളപ്രാക്കോട്ടയിൽ തമ്പിവിശ്വനാഥൻകുഞ്ചുപിരാടി. ഇദ്ദേഹം അതിശോപനഭാവമെന്നും കൂടാതെ ആയുധസാമഗ്രികളോടുകൂടി സൈന്യശേഷം ചെയ്യുന്നതും, രാജകുടിയെ പരാജയമായി യോഗീശ്വരവിജയത്തിനു ദ്രവ്യസഹായം ചെയ്യുന്നതും, മന്ത്രിസഭയിൽ നിവേശിക്കപ്പെട്ടു. ചുരുക്കത്തിൽ പൂർവ്വപ്രായത്തിൽ വിവരിക്കപ്പെട്ട ഗുഹധർമ്മം മന്ത്രിസഭയാൽ വിധിക്കപ്പെടുകയും ഉണ്ടായി. ഹരിപഞ്ചാനനപരായകന്റെ സംഗതി ആപോചനയ്ക്ക് ചുട്ടുക്കപ്പെട്ടപ്പോൾ, മന്ത്രിമാർ പ്രമണ്ഡമായ ഒരു മന്ത്രാവർത്തത്തിൽ അകപ്പെട്ടു. പ്രജകളുടെ മുഖദാഹം തുടിക്കുമ്പോൾ ആ പാർവ്വതനെ ഏകദൈവസംഗതിക്കും അടുത്തത്തിന്റെ പാദാർത്ഥനിവയം സ്ഥിതിയും

എന്ത്? ഏതെല്ലാം ആചാര്യപീഠങ്ങളാലും ആശ്രമങ്ങളാലും ആ യോഗീന്ദ്രൻ സാഹിത്യമാണെന്നും, ഏതെല്ലാം രാജാവി-
 പന്മാരുടെ സഹൃദായന്മാർ ആ ശാങ്കരസംസ്കാരവല്ലഭൻ നിർമ്മൂല
 ശാത്രവനായി, യശോമണ്ഡലത്താണെന്നും ചെയ്യുന്നു എന്നും, എങ്ങ-
 നെ നിർണ്ണയിക്കും? ശാഖിവാഹനപ്രതാപനായ ഹൈദർ
 മഹാരാജാവിനാൽ നിയുക്തനായ ഒരു പ്രതിപുരുഷനല്ല ഇദ്ദേ-
 ഹമെന്നു് എങ്ങനെ വ്യവസ്ഥാപിക്കും? തങ്ങളുടെ സ്വച്ഛന്ദ-
 പ്രവർത്തനത്തിൽ അന്തർഗ്രഹപ്രതിബന്ധിതരായി, യുവാജാ-
 വ് ഗുരുപക്ഷണത്തിന്നു സന്നദ്ധനായും ഇരിക്കുന്നു. സ്ഥിതി-
 കളുടെ അവിതർക്കിതഗ്രാമണം കൂടാതെ പാപകൃതികളായ വിദേശ-
 ശുഭപഥാരോടും സമുദായാധിപന്മാരോടും കലഹത്തിന്നു സംഗ-
 തിയുണ്ടാക്കുന്നത് തുച്ഛസാഹിത്യമായി ഭവിക്കയില്ലേ? ഇങ്ങനേ-
 യുള്ള ഗൌരവനിമിത്തങ്ങളാലും കൂടി ദിവസങ്ങൾ കഴിയുന്നു.
 ഹരിപഞ്ചാനനയന്ത്രൻ ആരെന്നു് ചുരുക്കശസ്തർക്കമുണ്ടായോ-
 ടു ഗ്രഹിച്ചിരിക്കുന്നു പടത്തലവൻ. ആയോധനകളിൽ ശ്രോ-
 ത്രസ്ഥാനത്തെ മാത്രം അവലംബിച്ചു. മന്ത്രജടത്തു വൃദ്ധയുടെ
 ദുരിതമീപകാലത്തു് ആ യോഗീന്ദ്രന്മാർ ശ്രോതാമുഖ്യത്തിന്നു
 പുറപ്പെട്ടപ്പോൾ അദ്ദേഹം വളരെ ശങ്കിച്ചു. ചുങ്കിലും, കളപ്രാ-
 കോടി, ചിലമ്പിനകം എന്നു് രണ്ടു ഉദ്ധരണിസൂക്ഷ്മം നഷ്ട-
 മായിട്ടും, “ഹരിപഞ്ചാനനികന്മാർ” എന്നൊരു ഗണം തിരു-
 വനന്മാരായ നിരന്തരമുണ്ടാകുന്നതായിക്കാണുകയും തിരുനെൽ-
 വേലിക്കു പോയിരിക്കുന്ന കേശവപിള്ളയുടെ ചില എഴുത്തു-
 കളിൽ നിന്നു യോഗീശ്വരപക്ഷവർത്തികളായി ബഹു സം-
 ഘങ്ങൾ ആ പ്രദേശങ്ങളിലും തിരുവിതാംകോട്ടിന്നുപോലെ
 തന്നെ മഠസ്ഥാപനവും സേനാശൃംഗനാലും ചെയ്തു വരുന്നു എന്നു്
 അറിയുകയും ചെയ്തുകയാൽ, പടത്തലവൻ കഷണമണ്ഡലത്തെ
 ചിത്രത്തെ പരിഗ്രഹിച്ചു. അടുത്തു കിട്ടിയ ഒരു വേദാന്തത്തിൽ
 പടത്തലവന്റെ അകൃത്രിമമായ ലോകതത്വജ്ഞാനത്തെയും
 ഉൽഖനനം ചെയ്തതായ ഒരു വൃത്താന്തം കൂടി അടങ്ങിയിരുന്നു.
 ഹരിപഞ്ചാനനയോഗീശ്വരൻ സൂക്ഷ്മത്തിൽ ഇന്ദ്രിയനിവൃ-
 ത്തനായി, ആത്മമാത്രകനായി, പ്രാമേയത്വം സാധിച്ചിട്ടി-
 ുള ബ്രഹ്മർഷിതന്നെയോ എന്നു പടത്തലവൻ ശങ്കിച്ചു. ആ
 യോഗീശ്വരൻ, തന്റെ ഭവനത്തിനടുത്തുള്ള പാമ്പാലത്തിൽ

സമഗ്രപ്രതാപനായി, മഹാത്മസംഭാവം, ബഹുജനവ
 അനന്ത സമ്പാദിക്കുന്നു എന്ന് അദ്ദേഹം ചാമ്പാൽ മടന
 ക്ഷണംപ്രതി അറിയുന്നു: മിത്രവാദങ്ങളും അസമൃദ്ധങ്ങളും
 കൊണ്ടു വഞ്ചിക്കപ്പെടുന്നവന്മാരെ തന്നെപ്പോലെതന്നെ സു
 കൃത്യമാണസമർത്ഥനായിരിക്കുന്ന കേരവപിള്ള മറെറാരു ഹരി
 പഞ്ചാനനന്റെ പ്രവർത്തനത്തെ അയാൾ സഞ്ചരിക്കുന്ന ദേശങ്ങ
 ളിൽ കാണുന്നുപോലും. എന്നാലേയും യോഗീശ്വരൻ എന്ത്
 മഹിമയായുള്ള പാമരനാശത്തെ സമ്പാദിച്ചിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ, രാജക
 ങ്ങളെപ്പോലും രാജ്യത്തിനും ഭീഷണമായ പ്രയത്നം ഉപപന്നമാ
 കുന്നു. പാമരനാശം സതയും ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ ഗുണാ
 ജ്ഞായുള്ള കൈപ്പിറ്റിപ്പുറത്തകളും സംയോജിക്കുന്ന അവസ്ഥ
 അസംഭാവ്യമെന്ന് ശാസ്ത്രങ്ങളും സൂക്ഷ്മബുദ്ധിയും അവിതർക്കി
 തമായി ദർശിച്ചിരുന്നു. എന്നാൽ, ഹരിപഞ്ചാനനൻ രണ്ടു
 സ്ഥലത്ത് ഏകകാലത്തു വ്യാപിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നു താനും ചില
 കഥകൾ കേൾക്കുന്നു. തന്റെ സംശയനിവൃത്തിക്കുള്ള
 മൂലക്കണ്ണാടി സ്വാധീനമായിരിക്കുമ്പോൾ, ഉപഹാരപോഹ
 ഹൃദയങ്ങളിൽ വിരമപ്പെടുന്നതെന്തിന്? കേരവർക്കുക്ക് അവ
 ഹരിക്കപ്പെട്ട രാത്രിയിൽ അയാളെ വൃക്ഷിച്ചിരുന്ന ഭടന്മാരെ
 ഉടനെ വരുത്തി. ഹരിപഞ്ചാനനൻ പദാംബാങ്ങളും ആഭരണ
 ങ്ങളും ചന്ദനകുമാദിപ്രവേശങ്ങളും അണിഞ്ഞു, സപ്തസ്വ
 രോത്തമി തങ്ങളുടെ മുമ്പിൽ പ്രത്യക്ഷനായി പുല്ലാവാര്യം
 ബോധം ക്ഷയിപ്പിച്ചു എന്നും, ഗ്രാമങ്ങളായ ഭക്ഷണങ്ങൾക്കൊ,
 നിദ്രാക്ഷീണത്തിനൊ വശപ്പെട്ടു വഞ്ചിക്കപ്പെട്ടതല്ലെന്നും അ
 വർ പരിപ്രഭം വീടാതെ പടത്തമ്പലന്റെ വിടനാദിമാറ്റങ്ങൾ
 ക്ക് ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. അവഞ്ചകനും നിവ്വാജകനുമൊ
 രും ആയ ഭടന്മാരും യാത്രയാക്കിട്ട്, പാത്തലവൻ മീശയെ
 റെക്കിത്തിട്ടുകി, ചിലവിന്റെ പേരിലുള്ള: നാസികയെ കശ
 കിച്ചുവെച്ചു: ഹരിപഞ്ചാനനനെ മർദ്ദനം ചെയ്ത് കപോലങ്ങ
 ളിലെ തൊമ്പകളെ ജ്യോതങ്ങളാക്കി: ഒടുവിൽ കണ്ണടച്ചി
 രുന്നു അത്യന്തമായ മാനസികസമാധിയിൽ പതിച്ചു. അ
 ദ്രേഹത്തിന്റെ മനോഹരം മൂലസംഭവപ്രവേശങ്ങളെ ഭേദനം
 ചെയ്ത് തന്റെ ദാമ്പത്യകാലാരംഭത്തിലെ പ്രഥമസന്താനമാഭേ
 ശമായി കണ്ടു. അക്കാലത്തു സ്വപനം ക്ഷമയെ അന്യ

ഷിക്കുന്നതിനായി വന്ന ത്രിപുരാനുദരിയെത്തന്നെ ഗർഭധാരണത്താൽ അസാമാന്യവ്യാകുലയായിത്തന്നെത്തന്നെ സ്വദർശനം ചെയ്തു. ആ ഗർഭത്തിന്റെ ഫലം—! ” കൈകൊടി, ഉറക്കം പൊടിയിരിച്ചുകൊണ്ട്, പടത്തലവൻ ഉണർന്നു. “പടച്ചതമ്പുരാന്റെ! പിടിച്ചൊത്തൊണ്ടെങ്കി മനിയരു ചാമെണ്ണാ? ” “എന്നു തന്റെ യുവകാലപരിചയങ്ങളുടെ സൂതിയിൽ നാവിപ്പുട്ടിച്ച ഭാഷകൊണ്ട് മനുഷ്യരുടെ ക്ഷണപരിമാണകമായ ബുദ്ധിയെ അപഹസിച്ചു. എന്നാൽ, ഈ അപഹസനം കഴിഞ്ഞതിന്റെശേഷം, രാജ്യത്തെ രക്ഷണം ചെയ്തു പാർവ്വതീയായി ക്രമദിനമായതവരെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ മുമ്പത്തു് ഒരു പുഞ്ചിരിപോലും ഉടയം ചെയ്തില്ല. ഈ മുമ്പാധിതി കണ്ടതു മതൽ പാവതിയമ്മ ബാലവർഗ്ഗങ്ങളുടെ വിചാർവഹ ഉണ്ണുളയും അറുപ്പുരയിലുള്ള ബുദ്ധിമാനന്ദങ്ങളെയും മാമാവെങ്കിടന്റെ വിനാദസ്വാതന്ത്ര്യങ്ങളെയും നിരോധിച്ചു.

ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ സത്രമഹാസ്വയം വളരെ അടുത്തു. അടുത്തദിവസത്തെ മാധ്യമിനത്തിനു ശേഷം തന്റെ യജ്ഞശാലാപ്രവേശനത്തിനുള്ള ഭാഗങ്ങളായ നടുത്താൻ ആ യോഗീശ്വരനും, യജ്ഞശാലാസന്നിധിയിൽ തന്റെ യാത്രാഭാഗം കോട്ടെക്കുന്നള്ള യോഗിവാടമുണ്ടായി നടുത്താൻ പടത്തലവനും നിൽക്കുകയും കേശവപിള്ളയുടേയും, ഗോപതിയമ്മയുടേയും പ്രശ്നാഗമനമുണ്ടാകാത്തതിനാൽ അദ്ദേഹം അസ്വസ്ഥനായെങ്കിലും, രാജദർശനം കഴിച്ചു, മെമ്പകശ്ശേരിയിലേക്കു മടങ്ങി, കമാരൻതമ്പിയെ വരുത്തി, തന്റെ അനുജങ്ങളെയും മറ്റൊരാളാവിന്റെ അഭിമതങ്ങളെയും ധരിപ്പിച്ചു. പടത്തലവൻ അനുജിപ്പാൻ നിൽക്കുകയും അങ്ങനെയായി ധരിപ്പിച്ച ഉദ്യമം സാഹസമാണെന്നു സ്ഥാപിക്കുന്നതിനു കമാരൻതമ്പി ആലോചിച്ചു എങ്കിലും, ഒന്നും മിണ്ടാതെ തന്റെ ഗുരുവന്ദ്യവർഗ്ഗം റിപ്പി, അദ്ദേഹം പ്രവൃത്താദനായി ഞാഴ്ത്തുകൊണ്ടു നടന്നു. അനന്തരം പടത്തലവൻ അനുജിച്ച കൃത്യം തന്റെ ആയുധങ്ങളുടെ പരിശോധനയും ശുശ്രൂഷണയും ആയിരുന്നു. സന്ധ്യയാടുളടി ചിന്താവിവശനായി, തന്റെ നിയമസ്ഥാനം

ഈ ഉപധാനാവലംബിയായി സ്ഥിതിചെയ്യുന്നതിനിടയിൽ, താൻ പാതകം ദൈവാർദ്ധന്യംകൊണ്ടായ്, മന്ത്രജ്ഞനെ വൃദ്ധജ്ഞാനം അഗ്രാസനമാണെന്നും, പടത്തലവനെ കാണുന്നതിൽ ആഗ്രഹിക്കുന്നു എന്നും, ഉണ്ണിത്താന്റെ ഒരു ദൂതൻ എത്തിയറിയിച്ചിട്ടു. “ശ്രീ! തിരുമേനി! മഹാഭാഗവത! അവിടുത്തെ വേലിയുള്ള പുറപ്പാടിപ്പോയ്ക്കു് എന്തു ന്യായമായ കാരണം കിട്ടിയിരിക്കുന്നു.” എന്നു വിചാരിക്കുന്നതിനിടയിൽ മാമാവെങ്കിടൻ എത്തി. അസാധാരണമായുള്ള ഒരു ശുഭശക്തി കൊണ്ടു് “മന്ത്രജ്ഞനെ വധിയ്ക്കു മരിയ സ്ഥിതിയിലായി. ഹരിപഞ്ചാനനമുസിക്കു കൂടിക്കൊണ്ടുപാകാൻ ഞാൻ അയോട് പോകുന്നു.” എന്നു പടത്തലവൻ മാമനെ ധരിപ്പിച്ചു.

മാമ—“എന്നാൽ, കുടിപ്പട്ടിയായി മാമൻകൂടിയുണ്ടു്”

പടത്ത—“വേണ്ട—ഞാൻ തനിച്ചുതരി”

മാമ—“ആ പഞ്ചമഹാപാതകൻറവിടെ തരിച്ചു പൊയ്ക്കൂടാ.”

പടത്ത—“പോയാൽ———?”

മാമ—“അയാളുടെ പേരുതന്നെ നാലുകാലന്മാരുടെ അർചന ഇടിച്ചുതല്ലേ?”

പടത്ത—“എപ്പോഴെങ്കിലും ഒരു മരിക്കേണ്ട മേ?”

മാമ—“മരിപ്പാൻ നല്ല വാരാണാസിനോക്കിച്ചെല്ലുണ അയാളുടെ കയ്യിൽ എടുടിവീരന്റെ വിഷമാണുള്ളതു്. മാമനിതാ—ഓം! ദുഃ! സ്വഹരഃ ബ്രഹ്മസപം പിടിച്ചു സത്യം ചെയ്യാം. ആ ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ ഉടലു്———”

പടത്ത—“നാശം! അക്കഥ കേട്ടു കാള തഴമ്പിച്ചു——”

മാമ—“കൊണ്ടു തഴമ്പിക്കുന്നതിനേക്കാൾ സുഖമല്ലേ?”

പടത്ത—“ഇന്നത്തെ ഏന്റെ യാത്ര തനിച്ചാണു്. നോക്കേ കാലത്തേ പോയി ഉറങ്ങണം. ഒറ്റപ്പട്ടർ ശക്തനായി ഇവിടെ നിൽക്കണ്ട.”

മാമ—(അർദ്ധാർദ്ധമായി) “അങ്ങനേ——”

പടത്ത—“പോളൂ മേ!”

പടത്തലവന്റെ നിശ്ചയത്തിനു ബലമായി ഏതോ ഒരു പരാക്ഷടവരുണ്ടെന്നു മാത്രമേ മനസ്സിലായി. അദ്ദേഹം എന്തെങ്കിലും കരുതീട്ടുണ്ടെങ്കിൽ, കണ്ടിടാവുമ്പോൾ, മാത്രം ചിലതു കരുതുന്നു. സംശയം വീടാതെ എഴുന്നേറ്റ്, മിണ്ടാതെയും, അങ്ങോട്ടും ഇങ്ങോട്ടും കാണുന്നപ്പോലെ നോക്കി മൂണ്ടുവിരലുകളെ മറിച്ചും തിരിച്ചും മുടി ചില നിശ്ശബ്ദതാളങ്ങൾ പാടിപ്പോയി, മാത്രം പുറത്തുപുറത്തുവെക്കുന്ന സാധനങ്ങളെക്കുറിച്ചായിട്ടുണ്ടെന്ന്, മറ്റൊരാളെങ്കിലും, പറഞ്ഞു പറന്നില്ലയോ, ബ്രഹ്മാണൻ ഇതാ ജനറൽ കലാപാലാലിയുടെ ഭവനത്തിൽ എത്തി. അദ്ദേഹത്തിന്റെ അനുഗാമികളും ആ സേനാനി കറുപ്പുമ്പുറത്തു തന്റെ തന്റെ ഉദ്യോഗസ്ഥങ്ങളെയും പുറപ്പെട്ടിരുന്നു. എന്നു കേട്ട്, ദളവാലയത്തിലേക്കു, ആ ബ്രഹ്മാണൻ ഉടച്ചു ഉയർത്തിയ ചോററിഞ്ഞുണ്ടെന്ന്, ഒരു “പാൽമരം” നാട്ടുപ്രബന്ധത്തെ കഥനം ചെയ്യുന്നു. കഥാപ്രസാദം, ആ മന്ത്രി പ്രവാണൻ ക്ഷേത്രംകോപവും അക്ഷതയും ചേർന്ന് “പോപാടി!” എന്നു കൊടുത്തു ഓട്, മാത്രമേ മറ്റൊരാളാവിന്റെ മണിയറപോലെയായിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. അവിടത്തെ നിശ്ശബ്ദതയും കറുപ്പും കണ്ടിട്ടും മാത്രം സങ്കേതമെടുത്താതെ പോലീസുമാരെ തകർത്തിട്ട് തിരുമുഖിൽ കടന്നുവീഴുന്നു. “നല്ലൊരുപട്ടം—പ്രഭുക്കൾ—ശാകുപ്പാറാർസ്വാമി! നാലുപട്ടം ശോണാലും കേക്കുമാടാർ. ഹരിപഞ്ചവാനം—വേലം—ചതുരനും—” എന്നിങ്ങനെ തന്റെ സങ്കടത്തെ ഉണർത്തുന്നു. പടത്തലവന്റെ ഗൗരവതീവ്രതയെ പാവംണമുപമാക്കുന്ന നെടുമുടി. ഉടച്ചുവിട്ടുള്ള മുഖത്തോടിക്കുന്ന മറ്റൊരാളാവിൽനിന്നു പുറപ്പെട്ട “പോലീ തന്റെ പാടി!” എന്നുള്ള സമുദയശബ്ദം മാത്രമേ കത്തിയെടുത്തു പശുവീർക്കുകയുണ്ടായിരുന്നു. “ബെത്തിത്തുരേമക്കാൽ ശനി!” എന്നു പുറപ്പെട്ടൊന്നു, ഒരു അശ്വത്തത്തിന്റെ ചുവടിയിൽനിന്നു ഓടുന്നമുണ്ടുകൊണ്ടു വീശിക്കുറിക്കുന്നു. മാറി, പ്രഭുക്കളായുള്ളവരുടെ നിർദ്ദേശപരതെ തുടിച്ചാലോലം ശകാരിച്ചുപ്പാർ, ഒരു യുക്തിയുടിച്ചു, വൃദ്ധൻ മണക്കാട്ടു മഹമ്മദിയരുടെ വാസഭവനത്തു മണിക്കുന്നു. അതികുറിയായുള്ള വീടിൽ, പലതരം കളികളെ കളിക്കുകയുണ്ടായിട്ടുണ്ട്, തിരക്കുനടന്നിടയിൽ പ്രാതലിനായ ഭിക്ഷയെ കണ്ടുപിടിക്കുന്നു. ആ സാസസാധനാത്രണ പാടിപ്പുറപ്പെട്ടു.

ത്തി, കലക്കി, തന്റെ ശ്വാസമുടിയിൽ പല താഡനങ്ങളും മീശക്കൊയ്ത്തും വസ്ത്രാക്ഷപവും തൊപ്പിഫനനവും കഴിച്ച്, അയാളുടെ “ഭീമസന” വിദ്യകളുകൊണ്ട് ഹരിപഞ്ചാനനവാടത്തിൽ പടത്തലവന സഹായിയായി എത്തണമെന്നു കല്പിക്കുന്നു. ഹരിപഞ്ചാനനപടത്തലവന്മാരുടെ നാമദോഷത്തെ ഒന്നിച്ചു കേട്ടപ്പോൾ ഭീമാകാനായ പക്ഷീർസാ മണ്ടിത്തുടങ്ങിയതിന്റെ വേദവും സമുദ്രവും മാമാവെങ്കിടനെക്കൊണ്ടു നക്ഷത്രമണ്ണിപ്പിക്കുന്നു. ഭഗവാനായി തിരിച്ചുവന്നു, കിഴക്കേപ്രാകാരദാർത്തിൽ എത്തിയപ്പോൾ ബ്രാഹ്മണന്റെ ഭാഗ്യതാമര തെളിഞ്ഞുപോലെ, അനമാന്മാർസഹിതം ഗമനം ചെയ്യുന്ന കുപ്പായവസ്ത്രധാരിയായ ഓൾ ഇരുടിയിൽ കൂടി മാമന്റെ ആകാശത്തെ കണ്ട്, തന്റെ പാമാത്മസ്വാത്തിൽ “അതത്?” എന്നു ചോദ്യം ചെയ്യുന്നു. ഉദ്യോഗം വലിയൊരു ശുഭിവാർപ്പിനെ ഹനിക്കുവാൻ പൊക്കുന്നതിന്നു സാമർത്ഥ്യമുണ്ടായിരുന്ന മാമന്റെ രണ്ടുകൈകളും ചേർന്ന് പമികന്റെ ആകാശോദാരന. നിശ്ചയാസം സാധ്യമാക്കുന്നു. പമികൻ പി-ണ്ണ, റ്റുണ്ണ, കൈകാൽ കടണ്ണ, പല പ്രാത്ഥനകളും, ചെയ്യുന്നതിനിടയിൽ, മാമാവെങ്കിടന്റെ ബുദ്ധിശിഷ്യശേഷപ്രകാരമുണ്ടായി. പാന്നമയുവാവിനെ താഴെ നിറുത്തി, “മണ്ണുതാ—” എന്നുപാടി “വെച്ചിരിക്കുന്നെട്—പാർ,” എന്നു മേയ്ക്കുവാൻ. ചുമ്പനവർണ്ണവും ചെയ്ത്, പടത്തലവന്റെ ഉദ്യോഗത്തെ ധരിപ്പിക്കുന്നു. അയാളും പക്ഷീർസായെപ്പോലെ മിറകൊതുക്കിപ്പാറുന്ന പക്ഷിക്കുതുപ്പും ആകാശത്തെ മീന്തി മറയുന്നു. മാമൻ ആശ്ചര്യഭരിതനായി, തോറു, അമ്പി, ചെമ്പകു ശുഭിശിഷ്യർക്കു മേടി, പാർത്തിപ്പിച്ചുള്ളയാടു സഹതപനത്തിന് ഹാജര കൊടുക്കുന്നു.

ഇതിനിടയിൽ ചെമ്പകശുഭിയിൽ മിലവിശേഷസംഭവങ്ങൾ നടക്കുന്നു. മാമാവെങ്കിടൻ പടത്തലവനെ വിട്ടുപിരിഞ്ഞ്, ആ പ്രദേശമിന്നകളോടുകൂടി ഇരിക്കുമ്പോൾ, വിജയാത്മകമുണ്ടി തന്നെ ഉത്സാഹപൂർണ്ണമനസ്സാകുന്നതിനായി അവതരണം ചെയ്തതുപോലെ, സൈന്യങ്ങളെ ശുശ്രൂഷാഭിനൃത്തങ്ങളുടെ ശാലമായ മേയുവാറ് അടുത്തത്തിന്റെ മുമ്പിൽ പ്രവേശനമായി, മകളീകൃതപാണിയാലി നിന്നു. തന്റെ മുമ്പിൽ അത്ര

വർഷംമെഴു നിൽക്കുന്ന സാമാഹ്വകനായ കോമളക
മാനേക്കുണ്ട്, പടത്തമ്പലം ആനന്ദമുഖിയായി എങ്കിലും,
എഴുതാൻ, യുവാവിന്റെ അടുത്തു ചെന്നു. മുഖത്തെ നല്ലവ
ണ്ണം സൂക്ഷിച്ചു നോക്കിട്ട്, സ്നേഹവിവരനായി അയാളെ ത
പോടി, വിജയലക്ഷ്മിയാൽ സമ്പ്രദായമായി “കുടുംബത്തി
ന്നു വരികയാണോ?” എന്ന് ചോദ്യം ചെയ്തു. ആനന്ദനായ കേശ
വൻകുഞ്ഞ്, “അല്ല, എനിക്ക് ഒരു ജന്മം കഴിഞ്ഞുപോയി.
ഒണ്ടാം ജനിക്കു് അച്ഛൻ അവിടന്നാണ്. അതുകൊണ്ട്, ആദ്യ
മായി ഇവിടെ കണ്ടുവരികയാണ് പോന്നു.” ശബ്ദാകർഷണം പ
ടത്തമ്പലത്തെ പതിനാലുവർഷത്തിൽ മുക്കി, എന്നാൽ, ഇതിനിട
യിൽ നാലുവർഷത്തിൽ ഒരു വലിയ ഭക്തി കേട്ടുതുടങ്ങി.
അതു ഭഗവതീയയുടെ വിജയപൂർവ്വമായ പ്രയാഗം കൊണ്ടു
ണ്ടായ ബഹുമാനത്തെ ആലോചിക്കുന്നു. ആ വിജയത്തിനി കളവാ
ക്കോട് മർദ്ദിനി എന്ന പ്രഭാവശാലയായി, പടത്തമ്പലത്തോടു
വിട്ടുവായ പടത്തമ്പലം അടുത്തു കയ്യിൽ പ്രവേശിച്ചു. “പവ
തിപെട്ടാ ചുരുവടമോണ്ടുണ്? അമ്പലമോ! പവതിപ്പെട്ടു
എപ്പോഴായി വാമനം ചൊല്ലിയ ചുരുവടമോ, അങ്ങ
ങ്ങു കെട്ടിച്ചുട്ടുവാങ്ങാ, പൊന്നാണമ്മ? പവതി പെട്ടുവാങ്ങ
കണ്ടുവരേണ്ട. അതൊക്കെ എന്റെ പിള്ള കവിസങ്കോട്
മാക്കണം അങ്ങനെയും കേൾക്കും.”

പടത്തമ്പലം ആ സന്ദർഭത്തിൽ കൂട്ടിയാക്കുക കേൾക്കു
ന്നതിന്നു പറയുന്നതിന്നു സ്ഥാനമായിരുന്നില്ല. കേശവൻക
ുഞ്ഞ് പിടിച്ചു, അടുത്തിരുത്തി, വീണ്ടും രമോടി, സംഗ
തികളെല്ലാം ചോദിച്ചുവരിക. ഭഗവതീയയെ അടുത്തുവി
ച്ചു, തന്റെ കയ്യിൽ കിടന്നിരുന്ന ഒരു വിജയനിയമം മോ
തിയെ അമ്പലം കൈപിടിച്ചു വാലിൽ ഇട്ടുകൊടുത്തു.
“ഇത്രയുടപ്പാ, അകത്തുപോയിവിട്ടിൻ. ഇനി എനിക്ക് കുറച്ചു
ജോലിയുണ്ട്.”

പവതി—“ഇനി എന്റെ വിജയമാണ്.”

പടത്തമ്പലം—“നിങ്ങളെപ്പിള്ള വാമനം ചൊല്ലുകൊണ്ടു
വരുന്നു. അവൻ നിങ്ങൾക്കു കനകം ചൊരിയും. അതുചു
ക്കാൻ അകത്തുപോയി നിറുത്തുണ്ടു് കയ്യിൽ അക്കിൻ.” കേശ

വർക്കുണിനെ പടങ്ങുവൻ കണങ്ങിൽ ഉദനകഴിച്ചി
 ച്ച്, ഉണ്ണിത്താൻ ഉപയോഗിച്ച മേനാവിൽതന്നെ കയററി
 ചിലമ്പിനത്തെയും യാത്രയാക്കി. അങ്ങനെ യാത്രയാക്കുന്ന
 തിന്ന മുമ്പിൽ ആയുവാചോട്ട് ഒരു ചോദ്യം ചെയ്തു:—“കല്ലി
 ച്ച് ഒരു മോതിരം കാണിച്ചു” എന്റെ അപ്പൻ വിററത
 തല്ലേ?”

കേ—ക—“അതുപോലെ ഞാനെന്നു വിററ. എന്നെ കാ
 ണിച്ചതിൽ കല്ലുകൾ ചിട്ടതല്ലെന്ന് ഉപയോഗിച്ചുവന്നതുമാ
 ണ്.” ഈ ഉത്തരം കേട്ട ഉടനെ ആ യുവാവു നിറപൊയി
 എന്നു വിശിച്ചുണ്ടായിട്ടുള്ള കല്പനയിട്ട് താൻ വാങ്ങി വച്ചിരുന്ന
 തിന്നിനെ പടങ്ങുവൻ ആ വിദ്യാലയത്തിന്റെ കല്ലിൽ കൊടുത്തു.
 അതുകൊണ്ടുവന്നതിന്റെ ചെങ്കിടിയിൽ, “ഞാൻ പുറകെയുണ്ട്.
 മീനാക്ഷിക്കുട്ടിയെ ഒരു ദിവ്യനായി വിചാരിക്കണം” എ
 ന്നു മറ്റൊരു ചില ഉപദേശങ്ങൾ നൽകി. പടങ്ങുവന്റെ പാദ
 അല്ലെങ്കിൽ കൊണ്ടുവന്നു. കൈവെട്ടുന്നതായാടുവാൻ, അദ്ദേ
 ഹത്തെയും പടങ്ങിക്കുട്ടിയിൽ കടന്ന് ഗുഹനായികയേയും, നവ
 മായ ഒരു സ്ഥാനത്തിലേക്ക് അപ്പോൾ ചെന്നു മാറ് ഭഗവ
 തിയമ്മയേയും കൊടുത്തുകൊണ്ടു കേരളവർക്കുണി യാത്രയി
 ങ്ങിയിട്ടു. ഒഴിവിലായത്രയെ, യുവാവനെ തുടർച്ചയെന്നാ
 ളുന്ന പടങ്ങുവൻ സൂക്ഷിച്ചു “പവതിക്കൊച്ചി” ആ മറ്റൊരു
 മുതൽ പവതിച്ചിട്ടുള്ള എന്ന ഗ്ലോബിയിട്ട് ആയി രാജ്യസമുദായ
 മണ്ഡലങ്ങളെ വിതാനിച്ചു.

കേരളവർക്കുണിനെ യാത്രയാക്കി, അഞ്ചാറുനാളിക കഴി
 യുന്നതുവരെ പടങ്ങുവൻ ഭഗവതിയമ്മയോടു സംഭാഷണം
 ചെയ്തിരുന്നു. അനന്തരം ആ സ്ത്രീയെ അടുക്കളക്കെട്ടിലേയ്ക്കു യാ
 ത്രയാക്കിട്ട്, വടക്കു പടിഞ്ഞാറുള്ള ഒരു മുറിക്കെട്ടു കടന്നു.
 കാൽ നാഴിക കഴിഞ്ഞപ്പോൾ ആ അറയ്ക്കുകയ്ക്കു നിന്നു
 നിൽക്കുമ്പോൾ രാമവർമ്മയ്ക്കു അനന്തപരമനാഭനല്ല, രാമവ
 മ്മഹാരാജനിയുടെനായ ഒരു വീരഭട്ടൻ അയിരുന്നു. കൃത്രി
 മവസ്തുക്കൾ ചെയ്തുള്ള ചുട്ടുമിട്ട് വടക്കുള്ള വലിയകെട്ടിമുറക്കി
 യും, അതിന്റെ മുകളിൽ ഇടവസ്ത്രം ഇറക്കുക ഉടത്തും, അതി
 ന്നടിയിൽ ത്രികോണാകൃതിയായ ഒരു കറാടി തിരുകിയും, ഇ
 തെല്ലാം മാച്ച് ഒരു വെണ്ണപട്ടി സാൽവാ വെച്ചും, രവചേർന്നു

മരുന്ന ഉത്തേജനാപ്തിയെ ചെമ്പട്ടികൊണ്ടു വാലിട്ട് പുറം മുററിയും, വെളുത്തുനിൽ ഉറയിൽ ഇടിപ്പിച്ച ഒരു നെടിയ വാൾ ശരിച്ചു, മറ്റു വ്യാപൃഷ്ടിമയാൽ അങ്ങനെയൊരു പടത്തല വൻ പുറപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ഉറച്ചു ഇടക്കൊത്തൊട്ടും കോതി വികസിപ്പിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ളതു പ്രസരിപ്പിക്കുന്ന സൂത്രിബോളത്തെയും, സ്വസ്ഥാഭേതികാശ്വസനത്തിന്റെ പ്രയോഗസംഭാവനയാൽ ഉണർന്നു വികാസിയും, കച്ചകെട്ടി മറക്കിയതുകൊണ്ടു വെട്ടിച്ച വെങ്കുലാവിസ്മൃതി ആവിഷകാക്കുന്ന സംഭാവകത്വവും, ആ പുഷ്പത്തെ ഒരു സിംഹപ്രഭാതത്തിൽ പ്രദർശിപ്പിക്കുന്നു. കൂടെയ്ക്കും ശരിച്ചുള്ള ദീപ്തിപാണിയായി, ശത്രുക്കളെ മുട്ടിക്കൊണ്ടു ഉന്മത്തനെന്നപോലെ, ഞ്ഞാസോച്ചത്തായ മല്ലന്റെപട്ടാളമായ പടത്തലവന്മാരുടെ പ്രസ്ഥിതനാകുന്നത് അന്ന് ആദ്യമായി കാണുകയാൽ, പതുക്കെ വോക്കിയിനിന്നു ആ ത്രിതലനാൽ വിടർന്നായി. കാൽ നാലിക കഴിഞ്ഞപ്പോൾ കൈത്തോക്കുമാലയ ആയുധങ്ങൾ ശരിച്ചു, മറ്റുവിധങ്ങളിൽ പടത്തലവന്റെപ്പോലെ തന്നെ ചെടിയ ഷാൾ അറപ്പായുടെ ഓടക്കുറുത്തത്തി, പടത്തലവൻ എഴുന്നേറ്റു, ഇപ്പോഴേങ്ങനായി ആഗമിച്ച സേനനായകൻ കമാൻഡറിന്റെ മുന്നിട്ടു, യാത്രയുടങ്ങി.

രാത്രി ഏകദേശം പതിനഞ്ചുനാഴിക അടുത്തു എങ്കിലും നഗ്നതലൈ പ്രധാനവീഥികൾ ഉൽഗതദീപപ്രസാധങ്ങളായിരിക്കുന്നു. രാത്രി പകുതിയായിത്തീർന്നിരിക്കുന്ന ആ അവസ്ഥ ഹരിപഞ്ചാനനപരമഹംസന്റെ യജ്ഞദീപസത്തിന്റെ ഉപശമിതികൊണ്ടു തന്നെ ആയിരുന്നു. കാഞ്ചായവസ്ത്രപുഷ്പമിതരാത്രിയുടെ ശ്രോമതയെ പിശംഗരയും ശാന്തതയെ ഉത്സവകാലാഹവയും ആക്കി, സ്ഥലകാലാവസ്ഥിതികളെ പാലം അവസ്ഥാത്തീകരിച്ചിരിക്കുന്നു. ഹരിപഞ്ചാനനമയപ്രണാദങ്ങൾ മാർഗ്ഗസന്ധികളിൽ മുഴങ്ങുന്നു. കേന്ദ്രതാംബൂലാദിവാണിജ്യസങ്കേതങ്ങൾ രാജ്യസമൃദ്ധിയെ ബഹുധാ വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നു. എന്നാൽ, രാജ്യവർദ്ധിതകാരന്മാർ മുഖത്തെ വിവർണ്ണപ്പെടുത്തി, പടത്തലവന്റെ കയ്യോളയിൽ വേണംശരിച്ചു, “കല്ലുമണ്ഡപം” എന്നു (ഇപ്പോൾ നഷ്ടമായിരിക്കുന്ന) രാജനിയയത്തിൽ

അനവസ്ഥിതനായി, അവിടെയുള്ള ഒരു കൃഷ്ണവിഗ്രഹത്തെ നോക്കി ആത്മഗതം ചെയ്യുന്നു: -- "പാതംസാരഥിയായി അവിടന്ന് പോക്കുതരിൽ പാർക്കേണ്ടിയില്ലേ? സത്യത്തെ ലംഘിച്ചു ആശ്രിതക്ഷണത്തിനായി ഭീഷ്മനിയനത്തിന് ആ യുദ്ധമുണ്ടായില്ലേ? കഷ്ടം! ഞാൻ ഇവിടെ സുഖമായി ഉറങ്ങുകയും, നന്മ കൈക്കൊണ്ടിരുന്നതായ യോദ്ധാവ് അവിടെ— കൊല്ലമെന്നുവെച്ച മാമൻ പറഞ്ഞത്? ആ വൃദ്ധബ്രാഹ്മണന്റെ സ്നേഹമനതപം ഏന്താ കർത്തവ്യമെന്നെന്നുള്ള പാഠത്തെത്തന്നു. ഏന്നിടം ഇങ്ങനെ ചഞ്ചലമനസ്സോടു നിൽക്കുകേ? ശത്രുവർഗ്ഗസാദരപോലെ വരട്ടെ." രണ്ടു മൂന്നു യുദ്ധവിദഗ്ദ്ധരായ സേവകന്മാരടങ്ങിയിട്ടു മറ്റൊരാളാവും നടത്തുമ്പോൾ, രാജമന്ത്രിയിലെ ഗാളികൾ ഇരുകൂട്ടം മുവിടിയുമായി ഉറപ്പിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു: ഇവയൊക്കെ വെറുത്തു മണിയപ്രകാരം രാജാജ്ഞയാൽ ആ രാത്രികാലത്തൊന്നും വേർതിരിക്കപ്പെടുകയൊണ്ട, അവിടെ അനവസ്ഥനായി ഉഴന്നു നില്ക്കുകയെന്ന സഞ്ചരിക്കുന്നു. ശ്രീപാദനിയന്തനവസിതയായ അമ്മത്താഴാടി ഏതൊരു സംഭവമുണ്ടെന്നു ശങ്കിച്ച്, പ്രീപത്മനാഭസുനിയായിത്തന്നെ രാത്രികഴിക്കുന്നു. രാജാവിനെയെല്ലാമെങ്കിലും പരിചരിക്കുന്ന ഒരു അമ്മ രാജാസുവനമെന്നെന്നെയും സങ്കോചമെന്നെയും സമ്പ്രദായം അനുഷ്ഠിക്കുന്നു: മതിവകത്തെ ഗോപുരപാതപാലകന്മാർ അന്നത്തെ രാത്രിയിൽ നിന്നുറങ്ങാതെ, ദ്വാരരക്ഷണത്തെ അത്യുജ്വലമായി അനുവർത്തിക്കുന്നു: അടുത്തദിവസത്തെ ചോരത്താത്ത്രാധംബരത്തേക്കുറിച്ച് 'ഹരിപഞ്ചാനനിക' നാമിന്റെ കവികളായുള്ളവർ അഡ്വാൻസ് [ദമ്പേട്] കവനങ്ങൾ ഉണ്ടാക്കിപ്പോയിരിക്കുന്നു. ഇതിനിടയിൽ, ഹരിപഞ്ചാനനവാടത്തിന്റെ അന്തർഭാഗം പുറത്തെന്നപോലെ അസാധാരണമായുള്ള ജീവജാലപ്രമുഖിതകൊണ്ടു നിമിശമായിരിക്കുന്നതിലും, നിശ്ശബ്ദമായാൽ ആ സങ്കേതാധിപന്റെ സമാധിസമഗ്രതയെ സ്തുതിക്കുന്നു. രാജപഥസഞ്ചാരമായ കാഴ്ചയവസ്ത്രക്കാരുടെ സംഖ്യ പെട്ടെന്നു പെരുകുന്നു. തിരിഞ്ഞിരിക്കപ്പെട്ട നവസംഘക്കാരിൽ ചിലർ പൂർവ്വമുണ്ടായും, ശീമക്കുന്നക്കൂട്ടം വലുതെ വസ്ത്രങ്ങൾക്കിടയിൽ മിടുക്കോടു മറച്ചും, അപ്രകാരം

സാന്നിധ്യത്തെത്തന്നെ ശങ്കിക്കുന്ന ചോരന്മാരെപ്പോലെ അങ്ങോട്ടും ഇങ്ങോട്ടും നോക്കിയും, ഒന്നാന്നായി ഹരിദ്രബോനമ്പാടത്തിനു ചുറ്റുമുള്ള പറമ്പുകളിലെ മരച്ചുവടുകൾ ലൂ, കെട്ടിടങ്ങളുടെ മറവുകളിലും, ചുവടുകളുടെ പുറകിലും ചേർന്നൊതുങ്ങുന്നു. െം മഹാതിമിദമുള്ളൊരു ഗണം ഹരിപ, ബാനനമധാമുനിക്ക് ശ്രീ പാമനാഭസേനക്കൽ തന്നെ മോദഗന്തനിൽമാണം മെയ്വാൻ നിയുക്തന്മാരായുള്ള നന്ദിദംഗിപ്രമുഖരായ ജ്ഞങ്ങളാ—പൈണ്ഡവകിരന്മാരോ അല്ല, ധർമ്മരാജാക്കന്മാരോ?

—————

അദ്ധ്യായം ൨൬.

“ ഇതിന്നിതരേണാപി പാപാർത്ഥശാസ്ത്രം ”

കുറ്റങ്ങളുടെ ഭക്തത്തിൽ അജ്ഞാതനും കഴിച്ചു തോടുപിടി ചന്ദ്രക്കാരന്റെ പൂർവ്വിതത്തിൽ അംഗീകൃതമായ ഒരു അധ്വാനം പിടി സംഭവിച്ചു. എന്നാൽ, അതു ചന്ദ്രക്കാരന്റെ ഔദ്യോഗികജ്ഞാനത്തെ പ്രഥമമായി ഭൂതവസന്ദേശം ചെയ്തിച്ചു. വികൃതികൾ സന്ദർശിച്ചാൽ സ്പഷ്ടമായി സന്ദർശിച്ചാൽ വിഷയപ്രകാരം. അവയുടെ പരമാർത്ഥത കർമ്മങ്ങൾക്കു ദുർഗ്ഗഭാവങ്ങൾ ഉണ്ടാകുമ്പോൾ, അവയ്ക്കു വിഷയമാകുന്നവർ സത്യാർത്ഥം ക്ഷണനേരത്തിൽ ബലിയാടാകുന്നു. ചന്ദ്രക്കാരന്റെയും ആ ധന്യനെ കൈവെടിഞ്ഞ മാത്രയിൽ, തന്നാൽ പാപങ്ങൾ ചെയ്യപ്പെട്ടിരുന്ന കർമ്മങ്ങൾ, ജിഹ്വയുടെ സമീപത്തിലും പ്രമാണവിസ്തൃതിയിലും പ്രാപ്തമാകാൻ തീർന്നിട്ടും, നാഗരാജാജ്ഞാതായി. ഹോപമാനന്തന്റെ മന്ത്രമുള്ള ഒരു ക്രമം സന്ദർശിച്ചാൽ അനുവർത്തിക്കയാൽ, ചന്ദ്രക്കാരന്റെ ഉത്തരവായി തീർന്നിരിക്കുന്നു എന്നൊരു ശ്രുതി കേൾക്കും പ്രദേശത്തു പാപം. ആ രാജ്യത്തിൽ ചന്ദ്രക്കാരന്റെ കീഴായി വർത്തിക്കുന്നവർ രാജാധികാരികൾക്കു ദണ്ഡുമാ, ബലവത്തു ആകുമ്പോൾ ഒരു കീഴ്ത്തിയാലും സർവ്വ പ്രാപ്തിയും, ചന്ദ്രക്കാരന്റെ മേൽപതിച്ച സാമ്രാജ്യത്തിലുള്ള പൂർവ്വികത. സാമ്രാജ്യത്തിലുള്ള വിജയത്തിന്റെ ഫലമായി ചിന്താവിഷയത്തു ദുർഗ്ഗഭാവം ദുർഗ്ഗഭാവകരണത്തിൽ നിന്നും സമ്രാജ്യംഗതയിൽ നിന്നും ഏകപാദകൊണ്ടു ബലിയാടാക്കപ്പെട്ടു. അനന്തരമായുള്ള ഉപേക്ഷാപത്യാൽ പ്രണയത്തെപ്പറ്റിയും കർമ്മങ്ങളെപ്പറ്റിയും ചന്ദ്രക്കാരന്റെ (പ്രസിദ്ധമായ) ജനപ്രവാചനയുടെ പ്രഥമജ്ഞാതത്തിൽ തന്നെ ദുർഗ്ഗഭാവത്തിൽനിന്നു വേർപെട്ടു.

ആ പാപകാരാളിന്റെ പാപവിധനയനുസരിച്ചു ഇവകാരും സമ്രാജ്യത്തിൽ പശ്ചാത്താപിച്ചു ദിവസവും, സകല

ലോകങ്ങൾക്കും വാചനമായ ദേവാൻ അനുജാദ് സഹസ്രവും ലാ
വിക്കാതെ ഉദയവും അസ്തമയവും ചെയ്യും. എന്നാൽ, 'സെക്കന്റം'
എന്നുള്ള ധർമ്മം കൊണ്ട്, മറ്റു ദൈവത്തിൽ നിന്നു മനുഷ്യബാതി
വൃത്യസ്തപ്പെടുന്ന പ്രമാണമായും ഏകീകരിക്കുന്ന ചന്ദ്രക്കാരൻ
സഹസ്രപസാന്നപനാദിക്രിയകളെ "ഉത്തമം" ഗോഷ്ഠിവർഗ്ഗ
ത്തിൽ ശ്ലീലിച്ചിരുന്നു. ഉദാഹരണങ്ങൾ ഇവമാണുപരി
ചരിക്കുന്നവർ സൂര്യന്റെ പിച്ചിലുപയോഗം ദൈവദൈവകന്ദുവു
അളച്ചിരുന്നു. അന്യഗോപകാർഷ്ടങ്ങൾ അവർക്കു ബന്ധിക്കു
ന്ന നിയമങ്ങൾ അനുസരിച്ചു നടക്കണം. തന്റെ മഹത്വഗോ
ളപ്രവർത്തനത്തെ തന്റെ പൂർവ്വനിശ്ചയിതസൗകര്യസാധനാ
യി— അതായത്, തന്റെ സ്വകാര്യജ്ഞാനിയികപ്രമാണ
അളാൽ നിർവ്വചനം 'കാലവും കാലവും' പിച്ചിച്ച്—തന്റെ
തന്നെ യഥാർത്ഥം നിർമ്മാണം പരിഷ്കരണം ചെയ്യുകൊള്ളും.
ഒന്നാം—ആ ഗോളസ്ഥലമായുള്ള ഉദാഹരിക്കാക്കിയിട്ടു ബോ
ധിനിയനും അസ്തമയത്തിനു ശേഷം ഉത്തമം തുടങ്ങി. അ
പ്പോൾ, ചന്ദ്രക്കാരപ്രമാണ പാലകവൃത്തിയെ അനുസരിച്ച്,
ഉത്തമമായി ഭവിക്കും കഴിച്ച്, ഉത്തമജ്ഞ പദമോറ വച്ചു
ച്ച്, തന്റെ സുധർമ്മസൗകര്യത്തിൽ ദൈവീണാസനനായി ശ
രണമെന്നുചെയ്ത്, കാലപ്രകാരംകൊണ്ടു കൊണ്ടുവരിച്ച്, ചൈ
തന്യത്തിന്റെ അവസ്ഥയിൽ അനുഭവിച്ചു. അതന്നും, പര
വ്യക്തിയിൽ വിദ്യനാ മ. കടന്നു പെറക്കാനായി അയാൾ പ
ക്കികൾക്കു മുമ്പ് ഉണ്ടാകും.

ഉദാഹരണമായിട്ടുള്ള വിവിധ മനുഷ്യരുടെ ധീരദാരുണ
തയ്ക്ക് ഒരു മാനദണ്ഡമാക്കുകിൽ, ചന്ദ്രക്കാരൻ വീർപ്പുപെരു
ത്തത്തിൽ ലോധിപദേശസുരനും ചേരിച്ചു. കേവലം മദ്യ
രീക്ഷയാലോ, അന്യദാലോ അല്ല, ആത്മപ്രമാണങ്ങളുടെ
സ്സുടന, വീർപ്പും, ദാർശ്ട്യം എന്നിവകൾകൊണ്ടുതന്നെ, ചന്ദ്ര
ക്കാരൻ തന്റെ ആചാരത്തെ ഏകീകരിച്ചു. അതിന്റെ
മേൽമുദ്രയായതാണ് തന്റെ ബ്രഹ്മത്തിൽ തോന്നിയവയ്ക്ക് തന്റെ
ശക്തിയെക്കുറിച്ചായി നിന്നു നിർമ്മാണമെന്ന ചിന്ത മഹാപ്രവാ
ളമുള്ള അയാൾ സമ്മാനിക്കും ചെയ്യും. മൂന്നു രക്തകാലി
യോടു പ്രവേശിപ്പിച്ചു, മലയാളനകൊണ്ടു തന്നെ ആകാശത്തിൽ
ചാലനമാക്കി, തന്റെ ലോകത്തിലെ അനേകവിധങ്ങളെ ഒരു അംഗ

മല്ലെന്ന് തെളിഞ്ഞു, കൈവീശിനടന്നു, അധഃപതനകളും സ്വപ്നവിബന്ധന തടവുകൾപാലും ചെയ്തിട്ടില്ലെന്ന് ചന്ദ്രക്കാരൻ തന്റെ മണിമന്ദിരത്തിനു ബോധ്യപ്പെട്ടു.

തന്റെ ഉത്താത്തരത്തക്കിച്ച് ഇതേവരെയും അന്യപത്നം ചെയ്യാതെ വെറുപത്തൊമ്പതരീതിമുപാദേശം ചന്ദ്രക്കാരൻ സ്വാമിനായ നിവണ്ഡുവിനെ ചിഹ്നാമങ്ങളുടെ പത്നായമാക്കി. തന്റെ നടുക്കിലെ പശുപാദത്തിൽ ശാശ്വതികാലപ്രായേണമുണ്ടാകാത്തത്, തന്റെ പാത്രമെന്ന ഭരണാണെന്ന് അയാൾ മറിച്ചു. എന്നാൽ, ആ വേദത്തിന്റെ കോടലുപദേശങ്ങളുടെ മുകളിൽപ്പിടി ഒരു നിശ്ചയം കണ്ടുപോലും, അദ്ദേഹത്തിന്റെ നേത്രശാലയെ പാലമെളിപ്പിച്ചു. ചിഹ്നാത്മക ജനങ്ങളെ അദ്ദേഹം പറ്റം ചെയ്തു. ചന്ദ്രക്കാരനായതന്റെ പുരികങ്ങൾ ഒന്നിച്ചുകി: നേത്രശാല അപരസമ്പ്രദായം കൊണ്ടു പ്രചരിച്ചു: ഋണശാലയെ പറ്റം പറ്റിപ്പിടിച്ചിട്ടായി സമുച്ചിച്ച് ഒരു മൂർത്തിയെ വിസർജിച്ചു. “ഇങ്ങനെയിന്ന്—അയാൾചെയ്തതന്റെ നെടോം പിടിച്ചാൽ കരുത്തുള്ളവർ—തന്മുഖത്തെത്തൊഴുതു വായ്പ്പെടുത്തിച്ചു ഇങ്ങനെയിന്ന്” എന്നു മറ്റുനിരോധനങ്ങളാലും ഭവനങ്ങളിൽ കടന്ന്, മറ്റേകൾക്കായി മറിച്ചു, മറ്റിടത്തെ വേണവാദനത്തിൽ വിദ്യാധായികനായതന്റെ ആ വീരവീരൻ മേളിച്ചു. എന്നായാലും, കാഴ്ചയ്ക്കു വമ്പത്തു ഒരു ബന്ധുവിന്റെ സാഹചര്യം പാലസാമ്പ്രദായകൾക്കു അപകൃഷ്ടമെന്നു വിചാരിച്ചു, പൂർവ്വമുണ്ടായ പാശ്ചാത്യത്തിനെ വാരിയിൽ തിരക്കി, ഒരു വെട്ടുകത്തിനെ അദ്ദേഹം പറ്റായുപയോഗിച്ച് വരിച്ചു. കോടി ബന്ധിച്ചുള്ള തന്റെ ഏകാന്തതയും എത്രകാലത്തോളം നിവർത്തിക്കുമെന്നു കണക്കുവെക്കാൻ ചന്ദ്രക്കാരൻ കലവറയും ഖജനയും ഒരു വഴിയെ പാശ്ചാത്യിച്ചു. “ഈ യുദ്ധസന്നാഹത്തിനിടയിൽ ചന്ദ്രക്കാരവെട്ടുകത്തിലൂടെ, ഒരുമിതങ്ങളുടെ അതുലിത്തരകൊണ്ടെന്നപോലെ, ഒരു തുലയ്കയും [തളപ്പി] അതിൽ ബന്ധിച്ചു. ചന്ദ്രക്കാരവെട്ടുകത്തിന്റെ തന്റെ കടലയാളിന്റെ നാട്വാ പറ്റാറി പക്ഷാകുടിസ്സുതായി അണിഞ്ഞു, വസ്ത്രവിതാനകൊണ്ടു അതു പങ്കുപറ്റാമെന്നാകാതെ ഗോപനമെല്ലാ പാലായത്താണു, അതിൽ അടക്കം ചെയ്തി

അന്ന വളാടിമണികളുടെ വിശിഷ്ടതകൊണ്ട് ഇക്കാലത്തെ ധന
 വ്യാപാപ്രദർശനങ്ങളെ പങ്കെടുക്കുകയായിരുന്നോ? ഒരു “അ
 റമിഗ്ലിംഗ്” യായിരുന്നു. ആയുധധനസമീകരണം ത
 നെ കാലകാലാവസ്ഥകൾക്കു സമാനതയിൽ വിഭജനം എന്ന
 ചന്ദ്രക്കാരൻ പറയുന്നതായി, “ഇനി ഏതു തിരുവനന്തപുരം—
 ഗുരുവായൂർ—തൃക്കാക്കി—[തൃക്കാക്കിയിൽ] ചെന്ന
 ടാ? ഡെസെന്റ് [ഡെസെന്റ്] ടോപ്പാൻ മണിയുക
 തന്നെ മറ്റൊരു?” എന്ന് ആദ്യത്തെ നാളികേരവിപണിസമാ
 ജ്ഞിതർ സമീപം, ധനസമാഹരണരൂപങ്ങളെ സം
 ബന്ധിച്ചു. ഈ വാഗ്ദാനത്തെ അറിച്ച്, “അങ്ങനെയോ,
 കാര്യം കാര്യം, മറ്റൊരു കാര്യം ഇല്ല, അത്
 “ഒരൊറ്റക്കൈ”യെ നിവർത്തി, “ഒരുപക്ഷേപം”യെ
 മറുപടിയിരിക്കണം” ചിലർക്കുള്ള ചന്ദ്രക്കാരൻ വാഗ്ദാന
 ശാസ്ത്രസൂചനയോടുകൂടിയതാണ്. “അത് വിട്ടുനടപ്പാണ്” ആ
 യീവാണിയുടെ നിരീക്ഷിച്ചു. എന്നാൽ, “മറ്റൊരു നാളി
 ന്നും ഒരു ഉത്തരവ് സമാഹരണം പ്രസിദ്ധീകരിക്കുന്നതുമുണ്ട്.
 “വേദം—മറ്റൊരു വാഗ്ദാനം—അത് കാണിച്ചുകൊടുക്കും വേ
 പോലും മറ്റൊരു കാര്യം ചന്ദ്രക്കാരൻ തന്നെയാണ്.”
 എന്നു കേൾവുകാരികൾ നിർദ്വേഷിച്ച് മാത്രമായി ച
 ന്ദ്രക്കാരന്റെ “പെരുപ്പം” പ്രയോജനം നീക്കി
 വെച്ചു.

ആ ഏകാന്തവാസവും തന്നെ വേർതിരിച്ചു. ആപത്തി
 ന്റെ അന്ത്യത്തെയും കൂടിച്ചേർന്ന്, “അടുത്തും കടന്നു
 പോകും, ആ വേദശാസ്ത്രത്തെ കണ്ടെത്തിച്ചു തുടങ്ങി.
 “അടിയകാലം പാടിയാലും” “പോലും, ചന്ദ്രക്കാരന്റെ
 കൂടെ അന്ത്യായസസ്ഥനായ അവർക്കുണ്ടാവുകയായി
 രുന്നു. ചന്ദ്രക്കാരൻ പ്രമേഹം, ഹൃദയരോഗം, പ്രവാഹം
 ആയിരുന്നെങ്കിലും, ആ “ശാസ്ത്രത്തിൽ നിന്നുകൊണ്ടിരുന്ന നി
 ധനധർമ്മം വിജയപ്രദമായി ആയിരുന്നതിനാൽ, കൂടു
 ൾക്കും വേഗത്തിൽ, കാര്യങ്ങൾക്കു വേണ്ടി എങ്ങനെ
 പ്രയോജനമായി എന്നൊരു ശങ്കാശ്വരം അയാൾക്കു
 യത്നത്തെ കടമ്പിച്ചു. “അപ്പോഴാണ് ചന്ദ്രക്കാരൻ
 തന്റെ മരണത്തെ” എന്ന് ആന്ത്യശ്വാസം ഉള്ള

അവർക്കു സമാധാനം കണ്ടുപിടിച്ചു. എന്നിട്ടും, ബഹുസഹസ്രനഃസംഖ്യയും, ജ്ഞാനപ്രദിയുള്ള സംഭാവനയും, വല്ലഭതയും ഉണ്ടായുള്ള ഉത്തമസഞ്ചാരിയും, ആ ബന്ധനത്താൽ തളസ്സുപെട്ടുപോൾ, ചന്ദ്രകാശമാനവന്റെ മേറ്റർ കിടന്നതായുള്ള അനുഭവവും ഒരു വിധമുണ്ടെന്നു വെച്ചു. ഹിമവൽ പാർവതീപാദം വിസ്മയവും കഠിനവുമായുള്ള തന്റെ വർണ്ണനയിപ്പിൽ തനി, തനി, കൈമേൽക്കി. നിവൃത്തിയാക്കുവാൻ ചെന്നു ആശ്വസിച്ചു. അപ്പോൾ ശാന്തമാകുന്നതായിരുന്നു, ശിവാദേശത്തിലായിരിക്കുമ്പോൾ, അവിടെത്തന്നെ സഞ്ചാരികളിൽ അനവധി വിമാനഗാത്രമാണെന്നു വെച്ചു “അതേ—അങ്ങനെതൊല്ല ചെല്ലാത്ത” എന്ന് അമേഹയ്യയായുള്ള നിർവൃതിപഥത്തിന്റെ പരമാഹുതസൗകര്യത്തെക്കുറിച്ചു ചിന്തനം ചെയ്തു. തന്നാൽ പ്രതിഷ്ഠിതായി, സാക്ഷിയായി മഹാദൈവപ്രഭുക്കളുടേതാക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന പ്രതിഷ്ഠിതനായ സൈന്യാദിസമ്പത്തും “കണ്ടു, എങ്ങനെയും ചാടിക്കടക്കുന്ന എപ്പോഴൊക്കെയായിത്താൻ” അപമാനിച്ചുകൊണ്ട്, അത്രാളുടേതായ വാണാജനം, എന്നുള്ള അത്രയായ ആ അപമാനയെ സമീപിപ്പിക്കുകയും ചെയ്തു. തന്റെ ആപനത്തിൽ തന്നാൽ നിർമ്മിതായുള്ള മേലും പരമാഹുതത്തെ അവർക്കു നിൽക്കുന്നതിനെ ഒരു പേരെന്നു ചെയ്തു സ്മരിക്കുവാനും, ആ പ്രളയിതന്റെ അകത്തു കളുന്ന് കോപവിന്യാസിക്കുന്ന പ്രഭുവിപ്പിച്ച്, അങ്ങനെയൊന്നു ദാസനെന്നു ജനങ്ങൾ അഭിപ്രായപ്പെട്ടുവെന്നുള്ള അഭിമാനപരമാനന്ദം ആ ദീപയെക്കൊണ്ടു കൊളുത്തുന്നതായിത്തന്നെ സ്വപനമായിട്ടു ചേർന്ന് തൽക്കാലം ഗുഹയാസം ചെയ്തുകൊണ്ടു് അപമാനിച്ചു, ഒരു ചീറ്റംകൊണ്ടു് അവിനെ അവസാനിപ്പിച്ചു. ഹിമവഞ്ചനനപാദത്തിൽ ദണ്ഡനാസംകാരം ചെയ്തു, അങ്ങനെയൊന്നു പാശപാപത്തിന്നു നിവൃത്തി പ്രാപിക്കുക, എന്നും ചിന്തിച്ചു. ദണ്ഡത്താൽ അമാവൃതം ബുദ്ധിത്താൽ ദർശനമുണ്ടായുള്ള മന്ത്രതന്ത്രപദാഭിനാമങ്ങളുടെ പ്രാപാകനായ ആ വൃദ്ധിപ്പെട്ടതാണെന്നു തുടങ്ങാൻ താൻ ആയി, ആ “ചെല്ലിപ്പോയതേ” അഞ്ചാലിൽത്തന്നെ, സാധിച്ചുകിട്ടി ചെല്ലു കണ്ണു കെട്ടു്, മേൽത്താലി “വാർത്താണു്” വാങ്ങി, കൊമ്പിനി വിവിധിച്ചു കമ്പിപ്പിച്ചിട്ടുള്ള

കിൽ ഹന്ത്!——” ഈ മിന്നാവാചകത്തെ, അതിലെ ക്രിയാപദത്തിനു പകരം മുഖത്തെ കീർത്തിതം തെക്കെക്കൊരുങ്ങി, ചെറുവിൽകൊണ്ടു് ആകാശത്തിൽ ഒരു അനുസവാചിഹ്നവും വാലും വാച്ചു്, ആ സാഹിത്യസംബന്ധി അവസാനിച്ചിട്ടു. തന്റെ പ്രോത്സാഹനമാലനകൾക്കു മതിയായ പ്രായശ്ചിത്തം ചെയ്ത മാനവാചകങ്ങളെ ശാണം പ്രാപിച്ചാലോ? ഈ ലോചനക്കു സമാധാനമായി പറഞ്ഞു, “പെരുങ്കൈ നോക്കുവാൻ മെരുക്കെടുക്കാൻ കരുതുകെട്ടു തന്നെല്ല പിറന്ന ചെറുക്കൻ” എന്നൊരു ക്രോധാലോചനമായിരുന്നു.

ചന്ദ്രക്കാരന്റെ കണ്ഠകാശകനമായ രണ്ടു് നാൾ കമാരൻറമ്പി, ആ ചമ്പുത്തക്കന്റെ ഗുരുവും സമ്പ്രബന്ധത്താൽ മിത്രവും ആയ ഹരിപഞ്ചനാവാചിഹ്നത്തിനെ തന്റെ സേനാ വയയത്തിനകത്തു ബന്ധിപ്പാൻ വൃഹസമ്മീകണം ചെയ്തു. ഈ ഒരുക്കത്തെ വൃദ്ധിക്കാരുള്ള കുരുതാവാട്ടുകി ആ സമയത്തു തന്നെ മിന്നുന്നിതേതു ഗുഹമാകുന്ന വൃഹവും, അന്ധകാര വൃഹവും, തന്റെ വാപകർമ്മവും, വയഞ്ഞിരിക്കുന്ന ചന്ദ്രക്കാരനെയും ഒരു ചെറുതായ സേനാവൃഹംകൊണ്ടുകൂട്ടി ആ സേനാനായകൻ ആവാണം ചെയ്തു. കേണാദിദിനചക്രകുലവും നിദ്രകുലവും ആസമകരവും, തന്റെ അപകടത്തെ വഴകളിൽ സമസ്ത കണ്ഠകനെയും സമാഹരിച്ചു സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന ചന്ദ്രക്കാരൻ ഈ വൃഹവും ധരിക്കുന്നു. തന്റെ ഭവനത്തിലുപമിച്ചതിനുകെട്ടുകൾക്കും വാതകൾക്കുള്ള ഹോമം സാക്ഷകളെയും ദ്രവമായി ഉറപ്പിച്ചു, വാതകളെ ബന്ധിച്ചു, ഗുഹപ്രവേശസാഹസത്തിന്നു തുറിയുന്ന രാജഭടന്മാരെ തന്റെ ഗുഹസമതം പെണ്ണിറക്കുന്നതിൽ, ഗുഹമന്ത്രാധ്യക്ഷയുള്ള അകുന്നതിൽ ഒരു ഹോമം ആരംഭിച്ചു, അഗ്നിജ്വാലകളെ പോന്നുണക്കെയുന്നു. അദ്ദേഹം തന്റെ നവചന്ദ്രമാസത്തെ ധരിച്ചു, പ്രവണങ്ങളെ സൂക്ഷ്മപ്രവർത്തകങ്ങളാക്കി ഇരിക്കുന്നതിനിടയിൽ, ചന്ദ്രമാസത്തിന്റെ വായ്ത്തലയും കിളിച്ചണ്ടും ഹോമപ്രദത്തി, രജതപ്രദയാട്ടുകിയ ഉഗ്രരശ്മികളെ ഉദാമിക്കുന്നു. എന്നാൽ, ആ ചന്ദ്രമാസത്തി

ന്റെ ഉടമസ്ഥൻ, വെള്ളകിവിന്റെ വസ്ത്രവും ഗോളാകൃതിക
യും പകർന്ന്, മിശ്രവസ്ത്രമായി, മഞ്ജമാംസമായി, പിംഗള
ഭരണമായി, ജംഭിതസദാകശനായി, ഖാഗ്രാണനായി, പ്രാ
ണായാമസ്ഥനായി കാണപ്പെടുന്നു. തന്റെ ഭാണസൗഭാ
ഗ്യം അനുഭവിക്കാതെ ദുർഗ്ഗാവിവരത്തിൽ പതിക്കാൻ പോകുന്ന
സ്വാമിയിന്റെ ഭാഗ്യധൈവമൃതത്തെ തന്റെ മദാഗ്രയ
വിഗ്രഹാകർഷണത്തിൽ, ആയുർത്തിൽ ശപിച്ചു് അപമന്സി
ക്കുന്നു. അശ്വമേധനായി, പരോപദ്രവവൃത്തനായി, നീതിനി
ഗമാദിസകലധർമ്മാശ്ലേഷയും വിദ്വേഷകനായി, ഐ
ശ്വര്യമായുള്ള സ്വർഗ്ഗാകർഷയും ഹരം ചെയ്യുന്ന നഗ്നപാ
ത്സ്യനായുള്ള ആ കലികാലവേനന്റെ ശാപം ആ കടിച്ച
ബുദ്ധിയുടെ നേർക്കുതന്നെ പ്രതിപത്തം ചെയ്യുന്നു. എങ്ങി
ണ്ടോ കെടിന്റെ പുറത്തു് ആർക്കുവശമായിത്തീർന്ന
ശബ്ദം കേട്ടുപോലെ ആത്മരക്ഷാസമഗ്രചിന്തനായ ചന്ദ്ര
ക്കാരന്തന്നെ. ചന്ദ്രക്കാരൻ ശ്രവണശക്തിയെ സമഗ്ര
ജാഗരൂകനായി പാദശോധിച്ചപ്പോൾ, തവിട്ടു കേടായിതോ
ന്നിയ ശബ്ദം തന്റെ സംശയബുദ്ധിയുടെ ഛപമാണെന്നു തീർച്ച
യായി എങ്കിലും, ദുർവ്വാപദകാക്ഷിയായ അന്ധൻ സന്നാ
ഹോദപക്ഷകൊണ്ടു ഹരനായിത്തീർന്നുകൊണ്ടു സൂക്ഷിക്കുന്നതിനാ
യി ഹോമത്തു ചന്ദ്ര വീടി വളർത്തി പെട്ടിയിരിക്കി. തന്റെ
ഏകാഗ്രചിന്തകളുടെ ഫലമെന്നു തീർച്ചയായും, ഒരു ശ
ബ്ദം പാദാർത്ഥമായി താൻ ഇരിക്കുന്ന കെടിനകത്തു ചന്ദ്ര
ക്കാരൻ കേൾക്കുന്നു. വാടകുകൾ ബന്ധിക്കുന്നതിനിട
യിൽ, ശത്രുക്കളും തന്നെ മുന്നിട്ടു് ഓടാ കെട്ടുകളിൽ പ്രവേശി
ച്ചിട്ടുണ്ടെന്നു ചിന്തിച്ചുകൊണ്ടു്, ഹോമകണ്ഡത്തിന്റെ സ
മീപത്തു ചാടി കത്തി എറിയുന്ന ഒരു കൊള്ളിക്കുട്ടന്തു്, ബുദ്ധ
സാമന്ത്രിയുടെ അമ്പരമിക്കുകൊണ്ടു നിൽക്കുമായുള്ള ആ
മഹാമധിരാജത്തന്നെ സംഹാരവഹിയിൽ ഹോമിക്കുന്നതി
നു്, ചന്ദ്രക്കാരന്തന്നെ കൊള്ളിയെ ഉയർത്തി മിന്നുന്നു. ആ
പ്രഭാവിസാണത്തിൽ, അവിടുത്തെപ്പോലെ അതികൃഷ്ണവസ്ത്രനായി,
ജംഭിതശരണനായി, അഗ്രകുന്ദരൂപനായുള്ള ഒരു ദൂത ചന്ദ്ര
ക്കാരന്തന്നെ പ്രത്യക്ഷപ്പെടുന്നു. അത്ര ചെതുമ്പട്ടിലുള്ള ഭവനത്തിലെ
നകാന്തത്തിലും, ഹോമത്തിന്റെ അനുവാസമിതമായ പ്രകാ

ശബരിലും, തന്റെ വിചാരിച്ചിട്ടില്ലാത്തതിലും, അങ്ങനെയുള്ള ഒരു ദർശനം ഉണ്ടായപ്പോൾ, തന്റെ മുമ്പത്താൽ വളരെ വീരനായ കപ്പലാളന്റെ പ്രേതം, തന്നെ ബാധിച്ചാൽ ശവഗർഭം ഭേദിച്ചു പുറപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതാണെന്നു ചന്ദ്രക്കോൻ വിചാരിച്ചു. അങ്ങനെ ഒരു അങ്ങമേൽ നശിക്കുന്നതിലും ആ നാടത്തിൽ സന്ദർശിക്കുകയായ ഉത്തമ അഭിനയിച്ചു, ആ ഉത്തമനായ ശ്വേതനോട്, “വേദത്തിനാലും - മിടിച്ചാണു് ചന്ദ്രക്കോന്റെ പ്രേതം മരിച്ചു മോടിയാവണമിട്ടു്” (മേലയ്യയുടെ ഉത്തമൻ നാലുപക്ഷി) കിഷ്കിന്ധവംപെ പാടുകയായിരുന്നു. “അമ്മേ! ചന്ദ്രക്കോന്റെ കാലിലെ ഉപ്പുനന്നം നശിപ്പിക്കുക വേണ്ടി!” എന്നു കാലിലെ യാനായ ചന്ദ്രക്കോൻ തന്റെ നാലുപക്ഷികളെ യഥാർത്ഥമാക്കിയിട്ടു്, അയ്യപ്പിന്റെ പൂയപാലം കിടന്ന ഒരു നിമിത്തം നൽകി, മേലയ്യപ്പിന്റെ തലു് അതിനെ പുറം പായിച്ചിരിക്കുന്ന ചോടിൽ മുന്നോട്ടു കടക്കുകയായിരുന്നു. ഉത്തമ ചന്ദ്രക്കോന്റെ നാലുപക്ഷികളെ പാലകാലം കണ്ടു് അതിന്റെ വേലനാ നഗ്നനായി കൈകളായികൊണ്ടു വാൽ തുറന്നു്, അടുത്ത കൈയിൽ ചാടി, “പെരുച്ച വാനമ്പുറംപററി” എന്നു ചന്ദ്രക്കോൻ പറഞ്ഞു എങ്കിലും, അടുത്ത ശ്വേതനോട് ആ ഉത്തമന്റെ മേൽ കണ്ടു നീക്കുകയാൽ, നാലുപക്ഷികളെ തുടന്നു. അത്രയോളം ഹിംസാശക്തിയുള്ള സംഗതിയുണ്ടായതു് ചന്ദ്രക്കോന്റെ പ്രേതം മരിച്ചതായതു് മായപീടകമായി. ഉത്തമൻ ആ ദവനത്തിലെ മൂപ്പത്തിന്റെ കൈകളിലും താങ്ങപ്പെട്ടു കയ്യിണിട്ടു്, അവസാനത്തിൽ ഏതോ ഭീഷണഗർജ്ജനം ചെയ്യുന്നു. ചന്ദ്രക്കോൻ വീശിയിൽനിന്നു് ഉത്തമന്റെ ആകാശവാണികൾക്കു ചെവിതറക്കുന്നു. തന്റെ ഭാഗീനേയന്റെ ഉതികമയേയാണു ഉത്തമൻ വെട്ടിക്കൊന്നതു്. ഒരു കല്ലറയിൽ ബന്ധിക്കപ്പെട്ടു്, ആ മനോഹാകമാൻ, കപ്പനായ വൃദ്ധവിരൂപൻ മൺകഴിയിലെ നവോദയം വേദിച്ചു, കീടകേന്ദ്രമായിത്തീരുന്നു എന്നു ഉത്തമൻ പ്രഖ്യാപിക്കുന്നു. ചന്ദ്രക്കോനാൽ വധിക്കപ്പെട്ട ആ വിരൂപനായ മനുസ്സംസ്കൃതനായ തന്റെ ഭാഗീനേയപാരിജാതത്തിന്നു, വിവിധരൂപം ഏകഗതിതന്നെ സംഭവിച്ചിരിക്കുന്നു എന്നു ഉത്തമൻ പ്രഖ്യാപിച്ചുകൊണ്ടു്, ആ ദവനത്തിലെ നവോദയം ഉണ്ടായിട്ടു് ചന്ദ്രക്കോന്റെ വ്യാകുലത കാണാത്തതു് ഉത്തമന്റെ

വഹിയയ്ക്കുണ്ടു ഹീവനോടു പോകുണ്ടു. മാനുവേദശ്ലോകത്തോടു
 കൂടി ആ മഹാവിദ്യയുടെ കാര്യം സപ്തപാട്ടുപ്രകാരം യോഗ്യത
 ചോടു തോട്ടുന്നിന്നു, ദീനശാന്തമന്ത്രങ്ങളുപയോഗം, അവയെ
 പാതിച്ചൊരിച്ചിരിക്കും. ഉടയ മന്ത്രം അനുഷ്ഠാന കാര്യം
 നാർ രണ്ടുളുടെ പടവിധയങ്ങളിൽ അറന്നു, വിശുദ്ധിച്ച്
 നാത്രീ മന്ത്രപ്രകാരം പ്രവൃത്തിച്ചുനോക്കും. ഇങ്ങനെ പാഠ
 ഷ്ഠപദപാഠപ്രകാരത്തിൽനിന്നും, ഉപയുക്തദേവതാർക്കികം യോ
 ജിച്ച്, അപരാധിനായി ശോധിക്കുന്നു. ഉപയുക്ത സാഹിത്യയെ
 ഉള്ളിത്താൻ, തന്റെ പ്രാപനാശിദ്ധിദാനമെന്നു അനുഷ്ഠാ
 ത്വമുണ്ടാകാൻ, “കാണുമ്പോൾ നാത്രീപ്രകാരം” എന്ന മ
 ങ്കിൽ കർത്തവ്യവിധിയെപ്പോലെ വിശുദ്ധനായി. മഹാനാത്രി
 യെ മാനുവേദം ഭാഗ്യകാര്യത്തോടു അവസാനിച്ചു. ജീവനായി, ആ ഗ്രന്ഥത്തിൽ പ്രവർത്തിച്ച ദർശനമനുസരിച്ച്
 ഹമാനാശിളങ്ങളായ പ്രണവോദയമേയും, പ്രിയന്റെ വിവാഹത്ത
 യും, തന്റെ രക്ഷകന്റെ ദർശനമേയും, ശേഖിച്ച ബന്ധുവായ
 മാനുവേദമുണ്ടു ആസന്നമായ അനുസ്മരണമേയും സ്മ
 രിച്ചു, മാനുവേദമെന്നായിട്ടു വേർതിരിച്ചു ദേവതയോടെ
 ഉണ്ടാകുന്ന എന്നുള്ള പ്രാർത്ഥനയോടുകൂടി, പാതിനിയമമായി
 സമരശയനമെടുത്ത്, വിശുദ്ധശുദ്ധമായി പാത്രം പൊതി. ജീ
 വനായിത്തന്നെ സമയമായിത്തന്നെ പാത്രം ശോധസപ
 ദാനം തോന്നാതിരുന്നതുകൊണ്ടാണു. ഉപയുക്ത ഉണർത്ത
 യാൽ, അവർക്കു നാത്രീപ്രകാരം ഉള്ളിത്താൻ തോന്നി,
 തന്റെ കർമ്മമോഹത്തിന്നു യോജിത പ്രാർത്ഥനയോടു കൂടി
 മറ്റു സകലവും പ്രാർത്ഥനയായിട്ടു മഹാശുദ്ധമായിട്ടു.
 അതിക്കുറഞ്ഞായ പാതിനിയമത്തിന്നു ആശ്ചര്യമായി
 നാത്രീ അവകാശത്തെ അറിയിച്ചിരിക്കുന്ന സമസ്തകർമ്മങ്ങളും
 ഇതേസമയത്തെ ആദിച്ചു. ഉപയുക്തനായ അഹങ്കാരി
 വിളിച്ചു, ജീവനായിത്തന്നെ, ആ കർമ്മ കർമ്മത്തിന്നു സമ
 നായിത്തന്നെ, നാത്രീസപ്തത്തിൽ അറിഞ്ഞു-മാരി “നാരിയായ
 നാസപാതികൾ നാത്രീപ്രകാരം” എന്നു ചോദിച്ചു ചെയ്തു.
 നാരിയെത്തള്ളിത്താൻ ഇതേ ചോദിച്ചു അഭിമാനമിന്നർന്നു നാത്രീ
 യും ഉണ്ടാക്കിയതിലും കർത്തവ്യമോടെ ഉണ്ടാക്കി. നാരിയെ
 ത്താണു നാരി, അതിനോടുകൂടി കർമ്മസാധനമെന്നു ചോദിച്ചു

യനായിത്തീർന്നിട്ടുള്ള യോഗിഭാഷണൻ ഉണ്ണിത്താൻ വ്യാഖ്യാ-
 വിളിപ്പിക്കുന്നതായി പല പ്രസ്താവനകളിൽ വന്നു. വായനക്കാർ
 മനസ്സിലാക്കിയിരിക്കട്ടെ. യോഗിബഹുമാനങ്ങൾ കണ-
 നായ ഈ യോഗി കേൾപ്പാൻ. ഉണ്ണിത്താന്റെ ഈ വി-
 ശ്വസനം സ്മരണയായി. ഉണ്ണിത്താൻ യോഗിപ്രഭാന്റെ പാദ-
 മ്പരം വിളിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നു മനസ്സിലാക്കി, അത്ഭുതകരമായ സം-
 ഭാഷണത്തിൽ സംഗതിയുണ്ടായാൽ ഒഴിയുന്നതിന് അദ്ദേഹം
 മിണ്ടാതെയിരുന്നു.

വൃദ്ധ—ശ്രേഷ്ഠഭാഷണക്കാരനാകട്ടെ “ഉണ്ണി!
 താൻ മാക്കൂ. എന്നെ ചരിക്കരുത്. അന്ന് എനിക്ക് മ-
 നസ്സിലായില്ല.” (ഭാഷണക്കാരൻ കയ്യടക്കിയത് അപ്പനേയും കി-
 ണ്ണി ശ്വാസനം ചെയ്തപ്പോൾ) “മഹാപാപിയായ എനിക്ക്
 അന്ന് മനസ്സിലായില്ല. സ്വാമികളല്ല” (കാര്യക്കാരൻ) “എ-
 ന്നപ്രകാരം? കപ്പൻ അന്നുണ്ടെന്നു മനസ്സിലാക്കി. ഇപ്പോൾ
 എന്താ ഒരു ഉണർവ്? എനിക്ക് ഉണ്ടാകുന്നു. അദ്ദേഹത്തെ
 —എന്റപ്പനോ—ഉണ്ണി!— ഓരോന്നാ! അമ്മ!—” വൃ-
 ധ ബോധക്ഷയമായിപ്പോയി. മീനാക്ഷി സമ്പൂർണ്ണമായി
 ഉണ്ണിത്താന്റെ മുമ്പാകെ. അദ്ദേഹം ആ കൗതുകത്തെ
 പോയി. തന്റെ ഭാഷണയെ സ്വകാര്യമായി പറഞ്ഞു പറഞ്ഞു.
 യോഗിപ്രഭാന്റെ ഉന്നത ഭാവന വായനക്കാരന് ആ കൗ-
 തുക ബാഹ്യരൂപം നൽകിയിട്ടുണ്ടെന്നു തോന്നി. ഉ-
 ണ്ണിത്താൻ അദ്ദേഹം അറിഞ്ഞിട്ടുള്ള വ്യക്തികൾ മുമ്പൻ പ-
 രത്തം, വൃദ്ധനും യോഗിപ്രഭാനും പാണ്യമായി സംഭ-
 ിപ്പിക്കുന്നത് ആ ഹൃദയം, കൗതുകം, വന്നിടം—എന്നു
 മാത്രം, എന്താണോ വൃദ്ധനായി ബന്ധിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ള
 തന്റെ പുത്രന്റെ മേൽ ആശ്വാസപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന മോതി-
 വികൾ സംബന്ധിച്ച്, അയാൾക്കു—അത്ഭുതങ്ങളാക്കുമെ-
 ന്ൻ അദ്ദേഹം വാദിച്ചു. മീനാക്ഷിയെ ബോധ്യപ്പെടുത്തി. ആ
 പശ്ചാത്താപത്തെ നിവൃത്തി പരത്താവുന്നതായ “അമ്മാപൻ” ഉ-
 ണ്ടാക്കുമെന്ന് കൗതുക ഉണ്ണിത്താന്റെ ശ്രീകൃഷ്ണ. ആ സംഗതി-
 കിലെ അനന്തവിധേയങ്ങൾ ആ സേനാനായകന്റെ വിധി
 അനുസരിച്ചു തുടരുകയാണ് വിഹിതമെന്നു പ്രഭുവു കൗതുക

യും സമ്മതിച്ച്, ഉടനേതന്നെ ചെമ്പകശ്ശേരിയിലേയ്ക്ക് രണ്ടാമതും ഒരു ദൂതനെ നിയോഗിച്ചു.

ഇതിനിടയിൽ പടത്തലവന്റെ നിയോഗപ്രകാരമെന്നു പറഞ്ഞ്, ചില രാജഭേദന്മാർ ചന്ദ്രശാഹന്റെ അക്രമങ്ങൾ കൂടാതെ രക്ഷിക്കേണ്ടതിന്നു, മന്ത്രജ്ഞരെ അയച്ചിച്ച്, ചുറ്റുമുള്ള സ്ഥലങ്ങളിൽ സഞ്ചരിച്ചു വന്നിരുന്നു. പടത്തലവനെ വരുത്തുന്നതിന്നു ദൂതനെ നിയോഗിച്ചു ദിവസം അഞ്ചു മിച്ച് എഴുപത്തു നാഴികയായപ്പോൾ, ആ ഭേദനസംഘം ബഹുമാനമായി, വൃദ്ധയുടെ രോഗവും അതിമർദ്ദത്തെ പ്രാപിച്ചു. അദ്ധരാത്രി കഴിഞ്ഞപ്പോൾ രോഗിണി വൃശ്ചികക്കിയോടണുന്ന്, യുവപ്രഭുവിനെയെപ്പോലെ ഉണ്ണിത്താനെ നോക്കി, തന്റെ ഭർത്താവെന്നെന്നു സങ്കല്പിച്ച്, ചില അലക്ഷ്യവും ശാസനവും സാരസംഭാഷണങ്ങളും ഉണ്ടി. മീനക്ഷിയെ ആ കന്യകയുടെ മാതാവായ സാവിത്രിയാക്കി, നിമ്നസ്തോഭവഞ്ചയായി നിൽക്കുന്നതിന് കയത്ത്, കഠിനഗർഹണം ചെയ്തു. പുത്രനായ ഉഗ്രശാന്തന്മാരുടെ മാതൃകാകൃതികളിൽ, ജ്യേഷ്ഠകുമാരന്റെ ഉഗ്രമായ വികൃതികൾക്കൊണ്ടു്, ജ്യേഷ്ഠകുമാരന്റെ വകയോ വസ്ഥകൾക്കിടയിൽ അകപ്പെട്ടു്, വൃദ്ധ അന്തഃപരമ്പരയായി. ഇതിന്റെ ഫലമായി, കഷ്ടനാനവരോട കണ്ണിൽ നിന്നും രക്തം വർഷിച്ചിരിക്കാൻ, ആ രോഗിണി ഓരോ മാപയ്യങ്ങൾ കാടി. ഉഗ്രന്മാരുടെ ശാന്തനായ കനിവുനെ ക്രിസ്താമൃതത്തിൽ അസ്തമിക്കുന്നതായി പരീക്ഷിച്ചിട്ടു എന്ന് ജഗദ്രാജാക്കിടയിൽ പോന്നു. അന്നുസന്താനത്തിൽ ദാക്ഷിണ്യശീലയായി “ശാന്താ! എന്റെ കാഞ്ച! നീ ഇങ്ങ അങ്ങ ഉത്തരപാദം. ഉഗ്രന്മാരു കളിക്കാൻ നീയാമല്ല. അവൻ വല്ല പുഷ്പിക്കിയെയും കൂട്ടിവിട്ടിട്ടു കളിക്കട്ടെ” (ശാന്തന്മാരുപദിഷ്ടവിദ്യ) “അതെ-തന്നെ വാങ്ങാൻ സുഖമെങ്കിൽ കൊള്ളു്. എന്റെ എല്ലുല്ലാ ഞ്ഞെയുന്നതു്——അതാ! അമ്മ പറഞ്ഞില്ലേ; നോയിക്കേമന്ത്: കായാതിങ്ങുപാദം” (കോവത്തോടു) “ഉഗ്ര! ഏറ്റക്കുളിക്കാതെ പോ, അച്ഛന്റെ ഉത്തരപാ. നീ അവി

യെല്ലാതെ മനുഷ്യർ ചേരട്ടെ" എന്നിങ്ങനെ സ്വർഗ്ഗമായി മാറു
 കാളി. പുരുഷൻ ചെല്ലുന്നതിനുള്ള കേന്ദ്രം നിന്നവർ—
 വിശദമായി, ആ കോലാശിപിനയന്മാരുടെ ശിക്ഷനയും അ
 ന്നവർ ചിലർ— സകലരും കേൾക്കുക. കുറച്ച കഴിഞ്ഞ
 പ്പോൾ വൃദ്ധന്റെ നേതൃത്വം ഉണ്ടായി, വായനക്കാരും, നാവി
 സർജ്ജനക്കാരും, ഒരു മഹായന്ത്രം കണ്ടു:—തീയ്യ! ഉ
 ഗ്രാ! അപ്പുറം വെച്ചു പുറം പൊടി എന്നു പറ. നീ തൊടാ
 തെ. അങ്ങനെയൊരു ശാന്തം—അതാ! അപ്പുറം വെച്ചിരിക്കുന്നു. ഉ
 ഗ്രാ നീ അങ്ങനെയൊരു ശാന്തനായും ഇരിക്കാതെ. അയ്യോ!
 നിന്നെക്കൊണ്ട് പൊടിയില്ല—എന്നർത്ഥം ഗോപനം—കൊ
 ല്ലാത്തതാണ്. തീയ്യ! അയ്യോ ചതിച്ചു!! ചാമുണ്ഡി ഇവ
 ല്ലാതെ മഹാപാപിയോ? എന്തു കാര്യം കാര്യം ഗാ! കേൾക്കൂ!
 അവസാനശ്വാസം എന്നു പറയെ "നാരായണ! നാരായണ!
 അയ്യോ ശാന്ത, എവിടെ? അയ്യോ മഹാ പാപിയായെ
 നീയും ചതിച്ചു! ശാന്ത! ഉഗ്ര! ശാന്ത! ഉഗ്രശാന്ത! ജ
 നാർത്ഥന! ശാന്ത!" എന്നു മറുവിളിക്കുകയും വൃദ്ധന്റെ
 ശബ്ദത്തിൽ പതിച്ചു, ദാശ്വാസം കണ്ടു. ആ മഹാശ്വാ
 സഭാവം കുറച്ച കഴിഞ്ഞപ്പോൾ നില്ക്കുക, ഗോപിനി സുഖ
 നിദ്രയിലിരിക്കുമ്പോൾ ഒട്ടനവധി കിന്ന. അനന്തരം ഉണർന്ന
 പൂർണ്ണ സുഖമായപ്പോൾ "മീനാക്ഷി—ആ സ്നേഹമെന്നു ചൊ
 ല്ലൂ" എന്നു അർത്ഥമായി. ആ ബാഹ്യ, ക്ഷീണസ്വഭാവത്തിൽ
 "ത്രിപുരസ്വാമി"യെന്ന ഗാനം ചെല്ലാൻ കണ്ടു. വൃദ്ധന്റെ
 സ്വപ്നത്തിൽ പോന്നു പോന്നി, "സ്വപ്നം കേൾക്കണം.
 ചാവാൻ പോകുന്നവർ കേൾക്കണം." എന്നു നിർദ്വന്ദ്വ
 ചു. മീനാക്ഷി മാതാമഹിയുടെ അപകടാനന്തരമായി, സ്വ
 കണ്ഠസമയത്തു പരമാവധി മേടുന്ന സ്ഥായിയിൽ സ്വ
 രാജം ചെയ്തു, മിഥുനത്തിൽ ഭവനത്തെ ശുദ്ധീകരിച്ചു ദി
 വ്യഗ്രന്തെ ആക്കി. അഞ്ചാറുശ്ലോകം ചൊല്ലിക്കഴിഞ്ഞ
 പ്പോൾ, വൃദ്ധൻ ആപ്പുറം കടന്നു വന്നു: "അവിടെ
 ആരു?" എന്നു ചോദിച്ചു. ഇതാ ചോദ്യം മാനവി
 ദ്രവ്യം കൊണ്ടുണ്ടായതെന്ന് അവിടെ കിട്ടിയിരുന്നവർ ഗോപന

എങ്കിലും, പാലാതം അങ്ങനെ അല്ലായിരുന്നു. വൃദ്ധയുടെ മേൽ യാതൊരു സ്വപ്നം ചില ദർശനങ്ങളെ നൽകി, ആ മഹതിയുടെ ജീവിതപാഠ്യസന്ദർഭത്തിൽ സിദ്ധിച്ചിട്ടുള്ള ജ്ഞാനവൈശാല്യത്തെ ദൈവശാസ്ത്രം കൊണ്ടുനോക്കാനാവാതെ നവീകരിച്ചു. കടിക്കാത്തീട്ടുണ്ടെന്ന് ഉഗ്രനിഷ്ഠകളായും സിദ്ധാന്തങ്ങളായും അനുവർത്തിച്ചു, വെറുതായ ദൈവങ്ങളെയും അവയ്ക്കുള്ളതായും സാരിച്ച് ധർമ്മത്തിലൂടെ നിർവ്വഹിച്ചു, അദ്ദേഹത്തിനാൽ ഉപദിഷ്ടങ്ങളായ മന്ത്രാദികളുടെ ഗുണപരമായ അഭാവം യഥാവിധി അനുഷ്ഠിച്ചു, — ഇങ്ങനെയുള്ള മഹത്സംസ്കാരങ്ങളാൽ ധർമ്മശാസ്ത്രം സിദ്ധിച്ചിട്ടുള്ള ആ മഹാമനുഷ്ഠിനിയുടെ മനസ്സിൽ തന്റെ ദർശനങ്ങൾ എന്തായിരുന്നു എന്നു സർവ്വപരമായിട്ടും എങ്കിലും, അതിൽ അതുകൊണ്ട് ദൈവാനുജ്ഞാപരമായുള്ള ഒരു ഗുണപരമായ ഒരു പ്രാപ്തിയോടുകൂടി ഉണ്ടായിരുന്നു. അവയുടെ കാര്യം നോക്കി വലിയൊരു ദർശനമായി സിദ്ധിച്ചു ഉണ്ടായിട്ടു, ആ മഹതിയുടെ അനുഭവം ഒരു പ്രാപ്തിയായിട്ടും എങ്ങനെയോ അതു സംഭവിക്കുന്നതിൽ മുമ്പിൽ സർവ്വപരമായിട്ടും, ഏതെങ്കിലും കഴിഞ്ഞുപോയ, കേവലമായിട്ടും വാക്കുകൾ മുഖം. മേൽ പ്രാപ്തിയെക്കുറിച്ചും! ആ കാസംഗ-നന്ദനനെ ഉൾക്കൊള്ളുന്ന ഒരു ജന്മമോക്ഷമെന്നുള്ള ഗുണത്തിൽ സദാ ദൈവമായിരുന്ന കപ്പലിൽ ഈ തപഃമഹത്തമാണെന്നിവ. ബ്രഹ്മാസ്ഥയത്രും മുൻപാവാൻ കൂടുതലായിരുന്നു ചെൽവാൻ ശക്തമല്ലാത്ത അതിന്റെ കേന്ദ്രസ്ഥമായ ഒരു ചക്രം ശക്തിയായിരിക്കുന്നു. ആ കാസംഗനന്ദനന്തിന് ഉത്തരമെന്നുണ്ടോ കേണ്ട കപ്പലുകളുടെ ദോഷമെന്നും, പ്രാപ്തിയെന്നും, നാസി കാമമെന്നും, വിവിദപരിഭവമെന്നും, എന്നിവയുടെ മൂലമാണെന്നു സാധാരണക്കാരെ, ഉണ്ടാകേണ്ടതിന് — അങ്ങനെയൊരുതരത്തിൽ പൊലിഞ്ഞ വാക്കുകൾ എന്നൊരു മഹത്വം നിറയുകയെന്നും; കാലാഭ്യന്തരമായ ദർശനം മറ്റൊരു മഹത്വം നിറയുകയെന്നും; കാലസമയം ചെല്ലു വൃദ്ധനായിട്ടും മറ്റും അങ്ങനെയൊരുതരത്തിൽ അതിനെ

ഈ നിൽക്കുന്നു— ആ പരമാനന്ദത്തെ സ്വച്ഛാന്ദത്തിലോടെ ആത്മതുല്യവും ആസ്വാദിക്കുവാനിരുന്ന ദ്വാപരപാപൻ മാത്രമേ സാധനിയുടെ പ്രാവരണത്തിന് സാർവ്വകാലം തുറപ്പാൻ സ്വയംഭരത തുടങ്ങുന്നതായെ. ദിവ്യഗതനായി തീർന്നിരിക്കുന്നു. അതിനാൽ ആ സ്ത്രീയെ കണ്ടാൽ കണ്ടാൽ ആനന്ദാശ്രയമായ ഹിമജലപ്രാപ്തിയാകുന്നു' ആ യുവാവിന്റെ പുനസ്സമാഗതത്തെ ആശ്ചര്യപ്പെട്ടാണ് ആ കൃത്യനിമിഷം സാന്നിദ്ധ്യം കേൾവൻപോലെയെ ലക്ഷ്യമാക്കിയിട്ടു.

അദ്ധ്യായം ൨൭.

“.....ഇതിന്നു മുമ്പേ അങ്ങനെയൊരു ദൃഷ്ടാന്തം
ജലനിധി താലൂക്കു ഗവണ്മെന്റുവുമായ ചർച്ചയ്ക്കു
പുറത്തുനിന്നു വെളിച്ചം വരുത്തുവാൻ അനുവാദം.”

മാമാവെങ്കിടനാൽ പ്രേരിതനായ കേരവപിള്ള, 2
റെറന്നും ആലോചിക്കാതെ, തന്റെ താമസസ്ഥലത്തു പറ
ന്നെത്തി, ആവശ്യമായിത്തീർന്ന ആയുധങ്ങളും ഹരിപഞ്ചാ
നനാശിന്ധു പട്ടണത്തിന്റെ വസ്തുക്കളും ധരിച്ച്, വഴിയരികിലെ
ഗാഢപരിമിതികൾ കണ്ടുമാറി എങ്കിലും, അവയോടു വേണ്ട ഉ
പകാരങ്ങൾക്കു വീൽക്കാതെ, ആ യോഗിവാടത്തിന്റെ പ്രാ
ഗ്ഭാഗപ്രാകാരത്തെ മാടി, ജീവജന്മ ഉടാതെ അകത്തു കട
ന്നു്, ശിന്ധുസംഭാരത്തിനായിത്തന്നെ പ്രവേശിച്ചു. അവി
ടെ ഉണ്ടായിരുന്ന ദൃഢമായ ഗണപാദയുദ്ധസമ്പരകാണ്ടു പ്ര
മത്തായി, ചിലർ ഉറക്കുകയും ചിലർ ഹരിപഞ്ചാനനത്തോ
ടീക്കിതയ്ക്കായി കാത്തിരിക്കുകയും ചെയ്തുന്നു. ഹിന്ദുസ്ഥാനി
സംഭാരകരായ ചില സൗസന്ദ്രധാനന്മാരും ആ ഭാഷയിൽ
തന്റെ ചാടുവചനപ്രയുക്തികൾക്കൊണ്ടു വശീകരിച്ചു, അ
ടുത്തദിവസം ഒരു ചോഷയാത്രയുണ്ടെന്നറിഞ്ഞ് അതിന്നു മ
റ്റുതർക്കമാകുമെന്നു ദർശനമെടുത്ത ദേശസഞ്ചാരിയുടെ നി
ധിയിൽ പ്രവർത്തനങ്ങളെ ഉപദേശിച്ചു കേരവപിള്ള ഓ
രോ മുറികളിലായി ഉറങ്ങിത്തുടങ്ങി. നടപ്പുകൾക്കൊണ്ടു
ശ്രദ്ധപിതമാക്കിയിട്ടുള്ള ചതുശ്ശാലകളും, ആ ശാലകൾ കണക്കി
ല്ലാത്ത മുറികളായും ഖാലോ നെടുമുറയും ചിറററകളായും വി
ഭാഗിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതും, കോണികൾ സംഭരിച്ചുള്ള മ
ച്ചിൻപുറങ്ങളും കല്ലറകളും, പാടിമയമായിത്തീർന്നു കടക്ക
ുന്നതായ വാതലുകളുടെ സംഘ്രയം കണ്ടു്, ആ മന്ദിരം ദ്രോ
ഹാവോചനകളുടെ സുപ്രസവത്തിനുള്ള സുവികാശയം തന്നെ
എന്നു കേരവപിള്ള സമർത്ഥിച്ചു. പാണ്ഡവനാശത്തിനായി
നിൽക്കുന്ന പ്രാ അക്കിപ്പുറത്തിലേ ഉൾത്തടത്തിന്റെ അന്തർവൃ
ത്തിൽ കേരവപിള്ള ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ ശയനമണ്ഡലം
യും, വിശുദ്ധതലിയും, മന്ത്രമണ്ഡപവും, ഭാഷയാശാലയും, ചുരു

സംഗ്രഹങ്ങളുടെ സമീപം പേക്കാരവുമായി നിൽക്കുന്ന സംഭവമായി കാണപ്പെടുന്നതിനാലോ, അവിടന്നു തടവിചാരം തുടങ്ങി. വായുക്കുണിയിനിന്നു വീഴുന്ന ആ ദിശാനാഥൻ ഉദ്യമപ്രവർത്തനമായി നിശ്ചിതരോടികളായ ദീപമണ്ഡലകോടിയെ മോലച്ചുനരാക്കിയാൽ, സ്വപക്ഷാപരവിയുടെ സുഖകരമാകുമല്ലോ എന്ന് അവിടന്നു അസാധാരണമായി ഒരു അപരകനത്തെ അന്തർഗ്ഗതം ചെയ്ത്, ശ്രീപത്മനാഭപാദങ്ങളെ ശ്രവിക്കുകയും കഠിനാഗ്രിയോട് ഉറങ്ങുന്നിനിടന്നു നന്ദപക്ഷം ക്രമേണ ഉയർന്ന്, പവനപ്രക്ഷാപങ്ങളായി പൂർവാദിതം നോക്കി, യാനമാകുകയും സംപ്രാപ്തിതത്ത്വമാക്കിയിൽ സമ്പ്രദായമായ മഹാമഹാസ്വ സ്വധർമ്മിയാപ്രമാദിതമായിപ്പറപ്പെട്ടിരിക്കാ ശേഷം ആപമ്ബ്രവണമാത്രത്തിൽ ഭീരുവെന്നു പോലെ മോക്ഷപ്രാപ്തിയെ ചിന്തിച്ചു പരമിച്ചു, ഹരിപഞ്ചാനനമഹാമഹിൻ പ്രാദാശമോദമുതന്നെ അക്ഷമയോടു നിറിച്ചു. അതമാകുകയും രാജാവിനുള്ള അനുവാദിച്ചു പിൻതുടന്നു. ഹരിപഞ്ചാനനമാത്രമഹിൻ പ്രാദാശമോ അടുക്കാരായ പ്രാദം ശരീരമായ ഒരു മണ്ണുതീനിനാ മഹാമഹാവിൻറെ സ്ഥാനമനുപാസനയും നിർവ്വഹിക്കുകയും, ആ സംഭവത്തെ വെച്ചു ചെയ്ത് അപ്രതിമതമായ പ്രവാഹത്തിൽ വന്നിച്ച്, ശ്രീപത്മനാഭപാദങ്ങളെ ശിവാപ്രാകാരത്തിൻറെ അഗ്നികോണായ ചെല്ലാർ പാലമന്ത്, നിപിവിഞ്ഞ്, മുമ്പുകാശിസ്സുകൾ ശ്രീപത്മനാഭപാദങ്ങളെ നമിക്കുകയും ശേഷം സർവ്വതീയസ്സുതന്നെ മോക്ഷം തേടുകയും ചെയ്തു.

മന്ത്രകാരന്റെ മുമ്പത്തും കുളപ്രാദാശമോയുടെ മുമ്പത്തും കൊണ്ട്, ആ രണ്ടുവർഷമുള്ള ഖണ്ഡനമായും തന്നെയും യാചിക്കുന്നതിനും, ഹരിപഞ്ചാനനപാദങ്ങളുടെ പരിശുദ്ധമായ പരിപാടിയിലൂടെ കർമ്മസംഗ്രഹകാരത്തിൻറെ അനുജനായിട്ട് സ്വതസ്സ്വർഗ്ഗം സഞ്ചരിക്കുകയും ചെയ്തു. ദിവ്യങ്ങളും അപ്രകാരമുള്ളതും അനുജനായനാസനങ്ങൾക്കും നമാത്രത്തിൽ ഹനുപ്രാദാശമോയ്ക്കും ഉപദിഷ്ടനായുള്ള ഒരു ശാസ്ത്രം തന്നെ. കേവലം അനുജനായിട്ടുള്ള രണ്ടു ചാർവിദ്യകൾ നിന്ദാശാസകീകാരികളാൽ, ഉപദേശകനായിട്ട് അധീനനായാൽ ഏതാനെവകാരും തന്റെ നന്മയെക്കുറിച്ചായിട്ട്

[illegible]

അങ്ങനെയും സർക്കാരിന്റെ പക്ഷം പ്രവർത്തിക്കുന്ന സുതന്ത്രവാ
നായും അത്തരം കേന്ദ്രീകൃതമായ ക്ലിപ്തം വ്യാപിച്ചു അവ
യെ പരാമർശിച്ചു കൊണ്ടിരിക്കുന്നു. നവീകരണനയത്തിന്റെ
പ്രാധാന്യത്തെ ഉൾക്കൊണ്ട് പ്രസ്താവിക്കുന്നതിനും, അദ്ദേഹത്തി
ന്റെ അനുഗ്രഹത്തോടെ സമഗ്രമായിത്തീർന്നു പോക
തിനും, ബഹുസമഗ്രതയോടെ പ്രവർത്തിക്കുന്നതിനും ആ
യ്ക്ക് ആ ഭരണനിരവഹകന്മാർക്ക് പറ്റാത്ത അറിയിപ്പുണ്ട്.

[illegible]

നിഷ്ഠയുണ്ട്—ശുഭാനന്ദശൈല നിഷ്ഠയുണ്ട്—പ്രേക്ഷകനെ
ആളുടെ മനസ്സിലേക്കും ചെത്തുമായുള്ള നിഷ്ഠയുണ്ട്, ആ യതിവാ
ക്യമുണ്ട് ബന്ധിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. ഉപഗ്രഹാലോകം വൈ
യക്യപാതയ്ക്കായി എഴുതപ്പെട്ടു. ശൈലാലോകമായി മനോ
സ്സമയത്തെ പ്രാപിച്ചിരിക്കുന്നു. അതുമാത്രം ശൈലാലോ
കത്തിൽ ഉപഗ്രഹാലോകം സ്വസ്ഥാനത്തിൽ സമാധാന
മായി സമാധാനമായി ഉപഗ്രഹാലോകമായി നേത്രാലോകത്തിൽ
നില്ക്കുന്നു. ആ മാറ്റത്തെ അനുസരിച്ചാണ് വൈകുണ്ഠത്തിലും

അയ്യോ. മാക്കിത്തീർത്തിയന്ന മഗവിതാനപ്രഭുക്കൾ, ഭീപനിർത്ത
 ൾയോ സമപ്രവഹണം ചെയ്തു ഉറങ്ങിയിരുന്നു. പരിസാ
 വരും വാടകാപത്തെക്കണ്ണുവെ വെളിച്ചം അതപകാരിയാ
 തി പ്രകാശിക്കുന്നു. ആ വാടകയിൽ യോഗമർദ്ദപ്രവർത്തനം പ്ര
 വർത്തിക്കുക, ദ്രോഹശിക്ഷാപത്തെ അന്ധനും ചെയ്യുന്നു.
 അവിവാൽ, പ്രശാന്തം—ദുഷ്ടതപ്രശാന്തത, കേരവപിള്ള
 യും ദൈവമന്ത്രാദീതമാക്കിയ വാണിയിൽ ഉദിച്ചു ഹരിപ
 യോനനാർക്കു അർത്ഥശാസ്ത്രം അനുഭവിച്ചു “ദേശാസ്ത്രകാരം”
 എന്ന അവസ്ഥയെ ആവാണം ചെയ്യുന്നു.

ഈ പ്രശാന്തമറികുടിച്ചതി, ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ
 പാദശിക്ഷയാർ അന്ധനോളം പേർ ആയുരപാണികളാ
 യി, ആപത്പ്രദീപനകാരി, ഏതു കൃത്യത്തിനും ബലകു
 ണമുമാരി, സഞ്ചയിച്ചിട്ടുള്ളവർ “മാമാസ” സാസ്സിൽമുങ്ങി,
 ആ പ്രതിപാസംഭവണത്തിൽ, ജീവമാഹസത്യസ്സായി,
 ആത്മാപ്രദീപനമായി കൂടിക്കുന്നു. യോഗശ്ലോകന്റെ ത
 ത്വർത്താപകരമായ നിർമ്മിദ്യവായി നിൽക്കുന്ന ചില
 ജനന്മാരും പുരാതനഗാഥയിൽ ഗാഢസവിമനന ഒരു
 രണ്ടു ശബ്ദമാരും മാത്രം അന്തർഗ്രാഹത്തിലായുള്ള ഭാ
 ഗങ്ങളിൽ, കാണപ്പെടുന്നുണ്ട്. ഹരിപഞ്ചാനനശബ്ദവായ
 കേരവപിള്ളയും, ഗുരുപാദേപ്പാത്തായ ഏതാനും നാടുകു
 ത്താക്കൾ ഉടങ്ങിയിൽ, ആ ഗതകാളിമയിൽ ഒരു നടംഗത്തെ
 നിർമ്മിദ്യകൊണ്ടു സഞ്ചയിച്ചിരുന്നു. മാമാവെങ്കിടന്റെ കല്പ
 നകേഴു മണ്ടിത്തുടങ്ങിയ പക്ഷിസായുക്കൾ ഭീമാകാരം, മരപ്ര
 തിബന്ധംകൊണ്ടായിരിക്കാം, പ്രയാഗമഗസാഹസത്തിന
 സന്നിഹിതമായിട്ടില്ല.

ഹരിപഞ്ചാനനപരമാഹുസൻ ആകട്ടെ, അനുഭവി വിദ്യാ
 യോഗ അനുഷ്ഠാനപ്രദ പഞ്ചാനനനായ്ക്കു, സാക്ഷാൽ
 ദുഷ്ടവിവിധഗാത്രങ്ങളുണ്ടെന്നു, അനുഷ്ഠാനപ്രദപഞ്ചാസ്യനാ
 രിമാരെ, വാർത്ത പുലാമനിയും മുൻപറഞ്ഞുള്ള ശാലയിൽ
 അനുഷ്ഠാനമായി, നിസ്സാരമായ ദണ്ഡുഗതങ്ങൾ അപഹൃതനായ
 പോലപദപ്രാണനാക്കുളെ പുറത്തുകൊടി, ഗുരുയെ പ്രകാശി
 ത്തിച്ചു, വെക്കുന്മണികൾ വിടരണവേഗഗതകളോടുകൂടി,
 മേലോട്ടു കയറുകയും ചെയ്യുന്ന പ്രകൃതികളാകുകയും

ണ്ടു ശത്രുക്കളെ നശിപ്പിക്കാൻ ചെയ്തു, ദർശനത്തിന് ഒരു മഹാ വിശുദ്ധമായൊരു കാണപ്പെടുന്നു. ഐക്യവേദത്തെക്കുറിച്ചുള്ള ഒരു തെളിവാണ് ഇത്. ആ തീർത്ഥാടകന്റെ വേഷം ദേഹം കോപാലവർണ്ണമാണെന്നാണ് ഉയർന്ന നാഴ്ചയ്ക്ക് ആ വിശുദ്ധിയിലെ മാതൃകയുടെ സമ്പന്നം ചെയ്യുന്നതിനായിട്ടാണ്. പാതകങ്ങളിൽപ്പെട്ടവർ പ്രകാശിപ്പിക്കുന്നു. സൈദ്ധാന്തത്തിന്റെ പാതകങ്ങളെ പരിശീലിക്കുന്ന കോപാലവർണ്ണത്തിന്റെ ശത്രുക്കളെ നശിപ്പിക്കുകയും, കോപാലവർണ്ണത്തിന്റെ കർമ്മങ്ങൾ ചെയ്ത്, മഹാജ്ഞാനം ലഭിക്കാൻ കഴിയുന്നതിനായിട്ടാണ് ആ തീർത്ഥാടകന്റെ സാക്ഷാൽ ദർശനം നേടാവുന്നതെന്ന് ചെയ്യുന്നു.

കാലാതീതമായ ശാസ്ത്രത്തിന്റെ തത്വങ്ങൾ ആ 'കലി യാമ്യോദിനി' നൽകുന്നു. അത് ഗുഹാജ്ഞാതീയെ ഗുഹാജ്ഞാതീയായി മാറ്റുന്നതിനായിട്ടാണ്. ദീപ പ്രസംഗം ചെയ്തിട്ടുള്ളതാണ്. അതിനായിട്ടുള്ളതാണ് ഒരു "അനുകരണ"ത്തിനെ വിശദീകരിക്കുകയും, അതിന്റെ പാതകങ്ങളെ കാളിമാപ്രതികരിക്കാൻ സമർത്ഥനമാക്കുകയും സാധിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു.

ഹരിപഞ്ചാനനയാഗ്നിശിരോസ്തർ വിശുദ്ധസാധനം അപ്രകാരം, പ്രശ്നവും മഹാവിജയമായുള്ള സാധനങ്ങളും കൊണ്ടു വരികയെന്നിരിക്കയാൽ പരിഹരിക്കാൻ കഴിയും. അപ്പോഴാണ് അനുസ്മരണയുടേയും ഒരു വൈദ്യമാനായും ആ സാക്ഷാൽ സഞ്ചരിക്കുന്നു. സ്വർണ്ണമാർഗ്ഗം നൽകുന്ന പ്രവർത്തനത്തിനേയും ശ്രദ്ധിക്കാൻ ശക്തിയുള്ളതാണ് നവരീതികളെ നൽകുകയും കണ്ടിരിക്കാം. ഉതിർന്നവർക്ക് ഏകദേശത്തിന്റെ ദീപ്യമായി കാണുന്ന അനുസ്മരണയുടേയും കേന്ദ്രീകരിക്കാം. ഏകദേശം ദൃഷ്ടിയിലുള്ള പ്രവർത്തനം, ഇതാണ് നവരീതികളെ നവരീതികളായി മാറ്റുന്നതിനായിട്ടാണ്. ഉൽഭവ കോപാലവർണ്ണം നൽകാൻ കൊണ്ടു ലഭിക്കുന്നതാണ്, ഹരിപഞ്ചാനനയാഗ്നിശിരോസ്തർ കൈയ്ക്കുള്ളതാണ്. യോഗിശാസ്ത്രം നൽകുന്ന പ്രയോഗങ്ങൾ കൊണ്ടു ആ ദി

ക്കൊണ്ടു വരിച്ചിട്ടു. രാജ്യവഞ്ച് മ്പാണിഗ്രഹണത്തിനുള്ള സമാവർത്തനം ഇതാണോ?”

അസൽ—“നീ നമുക്കു ജീവാരോഗ്യവിന്റെ പ്രധാനമാർഗ്ഗം സമർത്ഥനം. എന്നാൽ, ആത്മാവെന്നുള്ള അശക്തിന്റെ സുഷുപ്തിയിൽ നീ അവസാനിക്കുന്നതിനുള്ളതല്ല. വെളിച്ചം നീ സമർത്ഥനമായ നാം സ്വകർമ്മപ്രതിഭയെ അല്ല തെളിയിക്കപ്പെട്ടാൽ ഉദ്യമിക്കുമ്പോൾ, പ്രസ്തുത വെളിച്ചം കർമ്മങ്ങൾ വിശദമായതല്ല. ദൈവൻ നമുക്കു ആത്മാവെ നിർമ്മിച്ചു. നമുക്കു ശുദ്ധതാൾ ഗംഗാനദിപോലെ മിന്നുന്ന പശുപതിയായും, വിപരീത പശുപതിയായും, പ്രവാഹിണിയായും. ആ പ്രവാഹിണിയെ തടയുന്നതിന്നു വിസ്മയനാണു. മറ്റൊരുതരം, നിന്നെ പാണ്ഡ്യരാജ്യത്തിൽ പാതിനാക്കിക്കൊണ്ടും ആരു കേൾക്കുന്നവരാണ് ഇടയ്ക്കുവീണു. അവർ ഏതൊ കൈകൾക്കു? എന്നാണു. രാജകുമാരൻ ദണ്ഡു നാകുന്നതിന്നു, നമുക്കു മെമ്മറിന്റെ ദൈവനും, നാം സ്വയംവരും, എന്നൊക്കെ അറിയിച്ചു എന്നു നമുക്കുതന്നെ ഇപ്പോൾ രൂപമില്ല. പ്രകൃതിയുടെ വേഗവേഗിയെ മറ്റൊരു നെക്കൊണ്ടു കൊണ്ടിട്ടിട്ടില്ല?”

പ്രതി—“ചുരുക്കത്തിൽ പറഞ്ഞാൽ ഇതിൽ വെളിച്ചമുണ്ട്. ഉപാധിയാണു നമുക്കു നന്നായിട്ടുള്ളത്.”

അസൽ—“ശ്രീ ശ്രീ! അമ്മേ! എന്തിനും ദൈവസ്തുതി. ആത്മാവു സർവ്വമാർഗ്ഗം ഉണ്ടാവില്ല. മറ്റൊരു വെളിച്ചം അന്നല്ലേ?” (തമിഴിൽ) “മറ്റൊരു പ്രകൃതിയല്ലേ? അതല്ലെന്നു യോഗസംഹർഷം, അല്ലെങ്കിൽ, പണ്ഡിതന്മാരേ?”

പ്രതി—(കണ്ണുനീർ പൊഴിക്കുന്നതിന്നു) “മറ്റൊരു! കണ്ണു! ആ ഉപാധിമാണു—”

അസൽ—(പ്രായാസത്തിൽ) “എന്തിനും എന്തു? സിംഹാസനങ്ങൾ, കിരീടങ്ങൾ, ഉപാധികൾ—ഇവകൾ (പാശം) കളിയിൽ ദാനം ചെയ്യപ്പെടുന്നില്ല. ഉപാധികൾ കാണ്മാനില്ല. മറ്റൊരു മറ്റൊരു വെളിച്ചം അന്നല്ലേ? ചുരുക്കം ചെയ്താൽ കിടക്കയില്ല. അമ്മേ! കളിയിൽ വീൽക്കപ്പെടുന്നില്ല. അതിനാൽ

ശൈലകുമാരി പ്രഭാകുമാരിയുടെ നയത്തോടുകൂടി കൊന്നും, ചെന്നും, വീവച്ചു മുറിച്ചു, അവയെ നേടണം. നിന്നോടൊന്നു അന്തർഗതത്തെ തുറന്നു പറയുന്നു.”

പ്രതി—“വധിക്കണം; ജയിക്കണം; കൃപയുണ്ടെങ്കിൽ ഇവനെ ഉപേക്ഷിച്ചുപോകണം. അമ്മയെ കാട്ടിത്തരാമെന്നു പറഞ്ഞുകൊണ്ടുപോയ ആ കേശവൻകുമാരിയെ ഞാൻ വഞ്ചിച്ചു കൊണ്ടുപോയി, വിഭന്നയും വഞ്ചിച്ചു. എന്നിങ്ങനെ വാശത്തായുള്ള ആനന്ദമായ ഒരു കാര്യം അന്തർഗതമാക്കണം. നമ്മുടെ ഉൾക്കാമ്പിൽ നിന്നുള്ള ആ ദേവിമാർ എവിടെ? ദൈവന്റെ കൈകളിൽ അവിടത്തെ വിശ്വാസത്തോടുകൂടി എടുത്തുപോയവർ എവിടെ?”

അസൽ—(അത്ഭുതമായി പറഞ്ഞു) “ആ ഹാ! നമ്മുടെ സാഹസികതയെക്കുറിച്ചുള്ള ഒരു അവസരമായി കൃപ കഴിഞ്ഞു എന്നു പറയുന്ന ഒരു കാര്യം കൊണ്ടു നമ്മെ ചിന്തിക്കേണ്ടുന്നതിനാണോ നീ പറയുന്നിരിക്കുന്നത്? കൃത്യമായ കാര്യങ്ങളെല്ലാം നാം നിശ്ചയിച്ചുപോയി. നിന്റെ സാഹസികതയെക്കൊണ്ടു നമ്മുടെ ശക്തികളെക്കുറിച്ചുള്ള ഒരു കാര്യം. ധർമ്മപരമായ ഒരു വിശ്വാസത്തെ നിർമ്മിച്ചു പിന്തുടർന്നുവരികെ നിന്റെ ശ്രമം ആരും. വധം, നാശം, ബ്രഹ്മഹത്യ—ഹേ! എന്തു സ്ത്രീ! പരമാർത്ഥതയോടുകൂടി നിന്റെ കൃത്യങ്ങളെ സ്മരിക്കുക.”

പ്രതി—“പിന്തുടർന്നുവരികെ, പിന്തുടർന്നുവരികെ യി—”

അസൽ—“അഹഹഹ! നമ്മുടെ ജന്മകാലം മാത്രമാണോ? പിന്തുടർന്നുവരികെ? ആ ഗാഥയെപ്പറ്റി ചുറ്റും നടന്നു തുടങ്ങിയെന്നോ?” എന്നു ചോദ്യം ചെയ്തു, അത്ഭുതത്തെ തടിച്ചു തൊഴുതുപിടിച്ചു. കൈവിടുകയെ നാസികാഗ്രത്തിൽ മുറിച്ചുകൊണ്ടു, നിമിത്തമായി.

പ്രതി—“പ്രമുഖമായോ? പിന്തുടർന്നുവരികെ ആ ഉമ്മിണി കുട്ടിയുടെ നിഗ്രഹം ആവശ്യമായിരുന്നോ?”

ജഡപഞ്ചനന്റെ സാഹസികതയെക്കുറിച്ചു: ആ പഞ്ചനമെന്ന ആത്മധർമ്മത്തോടുകൂടി നമ്മുടെ കോപാൽക്കൽ ‘പട്ടു’വാക്കാനും അദ്ദേഹത്തിന് മനസ്സുണ്ടായി ഏകദേശം, ‘ചിത്രതാമര’ എന്നും അത്ര നിന്റെ മുഖമാരും എന്നു ചു

ആവിഷ്കരിക്കുകയും ചെയ്തിട്ടുണ്ട്. “മഹാ
ബലം! ദാഹ്യമായതിൽ അവൻ ഹതനായി. പ്രതിയോഗി
യുദ്ധസമർത്ഥനായിത്തന്നെ കൊണ്ട് മരവനെ ഹനിച്ചു. ഹനി
ക്കുമ്പോൾ അതിശയവുമായ പ്രതിഷേധം ചെയ്തിരുന്നു, എന്ന്
വാദിച്ചു.

പ്രതി—“കയ്യോ! പിന്നെയും ആത്മാവെന്നു സമ്മതിക്കുന്ന
വനെ വഞ്ചിക്കുന്നല്ലോ! അവിടെത്തന്നെ ആയുധങ്ങൾ എന്തിനു വാ
ടി വെച്ചിട്ടുണ്ട്? ആ നായർ, പ്രതിയോഗിയായത് വീഴ്ത്തപ്പെട്ടതല്ല
വെച്ചു മരിച്ചു എങ്കിൽ അവിടെത്തന്നെ വാടും സാധുതന്നെ. അവിടെ
ന്ന്, ഓട്ടം നടക്കുകയുണ്ടായിട്ടുണ്ടാവാം അയാൾ മരി
ച്ചത്. കെട്ടാക്കി, നമ്മുടെ ഭൂമിയിൽ ഇനി അവസാനിപ്പിക്ക
ണമെന്നാണു തോന്നുന്നത്. അവിടുന്ന് ജനകാലിയെ അനുക
പുരിയിടപെടുത്തു ഗതനായിക്കൂടെയെന്നു ചെയ്തിട്ടുണ്ടെന്നു.
പതിയുന്ന ഇടി എവിടെല്ലാം, എന്തെല്ലാം, നമ്മുമാക്കുമ്പോൾ
ആരെയും? നാം ശ്രീപരമഹംസന്റെ പുറകിൽ പാർക്കുന്ന
കിലും, ആ പാർവ്വതീയന്മാർ നേതൃത്വം പുറംകാണുന്ന മാത്രമേ
ല്ല. മഹാമാതാ യാമിയാർ. നമ്മുടെ പാർവ്വതീയന്മാർ മാത്രമേ
ല്ല. ഹൈന്ദവസമുദായം നമ്മുടെ പ്രഥമ യാമിയാർ. പത്മ
ശാസനങ്ങൾ ശ്രദ്ധാത്രയീയാ നാം വിചിത്രമായിട്ടുണ്ട്.
നാം സഞ്ചരിച്ച സകല സഞ്ചയങ്ങളും ഇപ്പോൾ നമ്മുമായിരി
ക്കുന്ന സ്ഥിതിക്ക്, യാമിയാർ ഇവിടെ വന്നു വെച്ചപ്പോൾ
വെച്ചപ്പോൾ. പാർവ്വതീയന്മാർ ചെയ്തതിന്റെ ശേഷം, നവ
പഥത്തെ അവിടന്ന് അനുകൂലിച്ചുകൊള്ളുന്നു. ഞാൻ വല്ല പുണ്യ
ക്ഷേത്രത്തെയും ശാന്തപ്രാപിച്ചുകൊള്ളാം. ആ ഭക്തനായ വൃ
ദ്ധന്റെ നേരിയും ഗുണഗാത്രം ആത്മവിഹീനമായ ആ
മാംസമാത്രമെങ്കൊണ്ടു വെച്ചിട്ടുണ്ടാൻ സമഗ്രമായിക്കിയതും വ
െച്ചതായ ഒരു ശതവെ ഉണ്ടാക്കിയിരിക്കുന്നു. ഭൈരവന്റെ അ
പ്പനാണ് ആ ഭക്തൻ. അവൻ നമ്മുടെ അപ്പന്റെ ആജ്ഞയെ
അനുസരിച്ചു വെച്ച അതിഭക്തിപൂർവ്വം സേവിച്ചു. എന്നിട്ടും,
അവന്റെ അപ്പനെ അവിടന്നു രക്ഷിച്ചുകൊണ്ടില്ല. ആ നമ്മെ
തന്നെയും അവിടത്തെ ഭക്തവേദശങ്കാരണങ്ങൾ സംഭവിച്ചതെ
ന്നു ഭൈരവൻ ശിക്ഷിച്ചിട്ടുണ്ട്. പക്ഷേ അത് ഒന്നും ഇല്ലല്ലോ.”

കൊണ്ടു ആ ദർശനത്തിൽ പ്രതിച്ഛായയുടെ ആശുപാദമാത്രം കേവലം 'മാത്രസ്വ'നായ ഭാരതകുമാരന്റെ വിഷയിൽ പൊലിഞ്ഞു. "അമ്മയെ ഒന്നു കാണാൻ അനുവദിച്ചാൽ ———" എന്നു പറഞ്ഞു തുടങ്ങിയതിനെ അസൽച്ചായം അങ്ങു:—"വിരലികളായി കൈകൊള്ളാനല്ല അച്ഛൻ അനുവദിക്കുന്നത്?"

പ്രതി—"അച്ഛന്റെ കൈകൾക്കു മാത്രം—"

അസൽ—"നീ എന്തു വിചിന്തിക്കുന്നു? ആ മറ്റു കാസംകൊണ്ടു എന്തു പ്രതിച്ഛിച്ചുകൊണ്ടു വന്നുവെന്നു? (പോലോന്നാമെന്നതും സർവ്വതോദ്യമസ്സുപേക്ഷി ഉപദേശിച്ചിട്ടു.) "അമ്മയെ ദിവസം രണ്ടുപ്രകാരം കാണാൻ അമ്മയെ കാണാൻ ചേർന്നു, ആ പരിച്ഛേദപാദങ്ങളിൽ നടപ്പുകാക്കി, കട്ടിമിനാലി കനക ബാലികയെക്കൂടി ദർശനം ചെയ്തു, ചുവന്നുകൊണ്ടു വിളിക്കുന്നു. താൻ കിട്ടിയിരിക്കുന്നതു് ആ മഹാവിരലിൽനിന്നു. പോതു—ഒന്നിച്ചുപോകാം. എന്തെന്നാൽ,—ഇതാ പോതു—അച്ഛൻ കല്പിക്കുന്നപോലെ—അമ്മ—അച്ഛൻതന്നെ—നമ്മുടെ അച്ഛൻ കല്പിക്കുന്നപോലെ വിചാരിച്ചു. അമ്മ, അമ്മയായ, അമ്മയുടെ അമ്മയ്ക്കുവേണ്ടി അമ്മയെ —" ഇങ്ങനെ കണ്ടുനടന്നുകേൾക്കുകയായുള്ള പ്രമോദമയമനസ്സാൽ അസൽച്ചായവിനെയും കാണപ്പെട്ടു വിട്ടു. പ്രതിച്ഛായ, സ്നേഹശാലംകൊണ്ടു കലരിച്ചിരുന്ന ബാലൻ മാത്രമേ അച്ഛന്റെ അമ്മയെക്കൂടി, ആ കാഴ്ചക്കൽനിന്നു പാഞ്ഞു പോയിട്ടു; ആ മുമ്പിലേക്കു വീണ്ടും എഴുന്നേറ്റു. പരിവർത്തനം കാണുന്നിനിന്നു ഒരു മേൽ പ്രവർത്തിച്ചു—പ്രദർശനംവന്നാൽ—എന്നു ബോധിച്ചിട്ടു.

ഹരി—"എന്തുകൊണ്ട്?"

ഭരത—"അമ്മ സ്വാമി!"

ഹരി—"അമ്മയെ കാണാൻ ഇല്ല!"

ഭരത—"അച്ഛന്റെ, തിരുവടം!"

ഹരി—"നല്ലതു്! വാച്ചെന്താൽ?"

ഭരത—അമ്മയെ കാണാൻ അമ്മയെ കാണാൻ തിരിച്ചു.

നപോകനും. 'ഇന്ദ്രസ്യ'നിശ്ചാ.' ഇവിടെയല്ല എന്ന കഥ കഴിയട്ടെ. സമീപത്തെ ക്ഷേത്രത്തിന് അതുശീവരമെന്നോ? അതു പേടിക്കേണ്ട. നമുക്ക് അതിനകത്തുതന്നെ സമാധിസ്ഥാപനത്തിന് അവകാശമുണ്ട്. ഞാൻ അവർക്കെത്ര പ്രായത്തെ വിചാരിച്ചു നിരായുധനായി പരീക്ഷിക്കാം." ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞുകൊണ്ട് യോഗീശ്വരൻ റിട്ടനാഭദാസത്തിൽ അക്കമുള്ള ഒരു കൂടി മുറുക്കി.

പട്ട—“ഞാൻ വൃദ്ധനെങ്കിൽ അങ്ങ് ഐഹികനിയുത്തനാണ്. നാം തമ്മിൽ കളിവാക്കുപോലും മോണത്തല്ല. റിന്നെ, ദേവദായുധക്കാരും ആലോചിച്ചാൽ കിളിമുണ്ടുണ്ടോ? അങ്ങ് ചെറുപ്പം ഒരു കൂട്ടത്തെ ചെയ്തിരിക്കാനാണ്, ഞാൻ ക്ഷണിച്ചത്.” ഹരിപഞ്ചാനനൻ പടത്തമ്പലന്റെ ശാന്തതയും സ്ഥാനാപതി ശ്രമത്തിൽ കാര്യം തൊഴിക്കുകയുള്ള കാര്യകഥനവും സൂക്ഷിച്ചു. തന്റെ മറുപടി പ്രകാരമുള്ള പ്രദർശിപ്പിച്ച് ആ കൂടിക്കാഴ്ചയെ അവസാനിപ്പിച്ചാൽ മതി എന്ന് ആലോചിച്ചു. “പാടില്ലാ വിധ്വംശിതംകൊണ്ടു തോറ്റുകിടാ” എന്നിങ്ങനെ ചിന്തചെയ്തു പറയുന്നു:—“എന്നു ഞാനും വിചാരിച്ചൊരു. ചെറുപ്പം കൊണ്ടു കളിവാക്കു പറഞ്ഞുപോയി. ക്ഷമിക്കണം” (കറച്ച് ആലോചിച്ചു വിനമരത്തെ നടിച്ച്) “അങ്ങനെയു കൂടിയുള്ള പ്രയാണത്തിന് ഒരു വിവരമുണ്ട്. എഴുതപ്പെട്ടിട്ട് ഒരു ഹോമം തുടങ്ങണം.”

പട്ട—“ആ ഹോമത്തേക്കാൾ വലുതായ ഒരു കർമ്മം അങ്ങേ ആവശ്യപ്പെടുന്നു. മാതൃപൂജയേക്കാൾ വലുതായ കർമ്മം മനുഷ്യനു മറെറാനുണ്ടോ?” ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ ഏതോ കണ്ണുപോലെ ക്ഷണത്തിൽ അഗ്നിസ്ഫുടമായി കത്തി. തന്റെ പരമാർത്ഥത്തെ പടത്തമ്പലൻ ഗ്രഹിച്ചു എന്ന് ആ പ്രദർശിന്റെ ആദ്യമായ ഉത്തരത്തിൽനിന്നു സംശയിച്ചത് സ്ഥിരപ്പെട്ടു. എന്തു സന്താനസമാജം കേടാലും സമ്മതിക്കുന്ന ഒരു കാരണത്തെയു ഞ് വൃദ്ധൻ ആശ്വാപനംചെയ്വാൻ പോകുന്നതെന്നു തീച്ചയായുകയാൽ, ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ പാദങ്ങൾ ഒരു സാധാരണ താളം ചവിട്ടി. അദ്ദേഹത്തിന്റെ നാവിനെ സംസ്ഥിതി ഇങ്ങനെ നടന്നു ചെല്ലിയിട്ടു:—“അദ്വൈ! ഇതെന്ത്? 'അങ്ങനെയോ? ഇതിനു മഹായോഗിമാരും ശിഷ്യപ്പെടുമല്ലോ. മാതൃപൂജാമാ

മാതൃം ഗ്രഹിച്ചു മാനുഷാവസ്ഥ 'അജ്ഞാത'നടിച്ചാൽ 'അ'കാ
ര'വി'കാരങ്ങളോടും നശിച്ചുപോകുമല്ല? 'മാതൃപൂജ'തന്നെയോ
യാണു നാമു എന്നും, ത്രികാലങ്ങളിലും അനുഷ്ഠിക്കുന്നത്. അക
ത്തുണ്ട്. കാണാം. അതിവിശേഷസാന്നിധ്യമുള്ള ഭർഗാവിഗ്ര
ഹം. സാക്ഷാൽ ശ്രീ ഹരയായുധസംസേവ്യമായിട്ടുള്ളതാണ്.
അർജ്ജുനൻ, ശ്രീ പരീക്ഷിത്ത്—”

പട—(ഭാവഭേദമാനന്ദം കൂടാതെ) “പ്രസവിച്ച അമ്മയുടെ
സംഗതിയാണു ഞാൻ പറയുന്നത്.”

ഹരി—“മഹാഭാഗ്യവാൻ! അമ്മ ജീവിച്ചിരിക്കുന്നു ഇല്ലേ?
പാമപുണ്യവതി! പുത്രധനത്തിൽ—”

“ഈ കണനപം പടത്തലവനേ ചിരിപ്പിച്ചു. ഹരിപഞ്ചാന
നന്റെ ദൂതയുക്തിസ്വാർത്ഥത്തെ അഭിമാനിച്ചു, ആ മഹാ
അവിവേകിയായ രക്ഷിക്കുകതന്നെ വേണമെന്നു അദ്ദേഹം ഒന്നു
കൂടി ഉറച്ചു. അതിനാൽ യോഗീശ്വരന്റെ വാക്കുകളെ തട
ഞ്ഞു “ആ ഭാഗ്യവതി വിഷ്ണുപദംചേർന്ന കാലം കുറച്ചുകൊണ്ട്
എന്നു പറഞ്ഞു.

ഹരി—(പുരികം ഉയർത്തി നെറ്റിയെ ചുട്ടുകൊണ്ട് സംഗതിയു
ടെ ഭർഗാഹൃദയത്തെ അഭിനയിച്ചു) “നമുക്കു കഥയൊന്നും മന
സ്സിലാകുന്നില്ല. കുറച്ചുകൂടി സൂക്ഷ്മമാക്കിപ്പറയണം. അത്യാവശ്യ
മെങ്കിൽ യജ്ഞത്തെ ഉപേക്ഷിച്ചും അവിടത്തെ ഇഴുത്തെ അ
നുഷ്ഠിക്കാം.”

ഇപ്രകാരമുള്ള ഉദാഹരണകൗശലമൊന്നോട് അന്തരം
ഗതെ ആ ഹരിമാർ വെച്ചതന്നെ തുറന്നുകാട്ടണമെന്നു പടത്ത
ലവൻ നിശ്ചയിച്ചു. “അത് ഗുണമുദ്ധരി! അങ്ങ്, ഞങ്ങൾ ചി
ന്തവിനേത്തു പോയിരുന്നില്ലേ?”

ഹരി—(പുരികത്തെ പൊട്ടിമാറു വളിച്ചിട്ട്, ഏക
നന്ദംകൊണ്ടു നെറ്റിമൊറിഞ്ഞു) “‘ചിന്തവിനേടും’! ചിന്ത
വിനേടത്തന്നാൽ? —ഹൊശരി! ചന്ദ്രകാപുരുവിന്റെ മ
രം. മനസ്സിലായി!—കുരുന്ദം എന്ന സ്ഥലത്തല്ലേ? അവിടെ,
നമുക്കു കേൾക്കുന്ന ഒരു ഭിക്ഷാസത്ക്കാരം നടന്നു.”

പട—“അതിന്റെ തെക്കു വീട്ടിലുള്ള ഒരു വെളിച്ചം സ
ൽക്കാരവും ഒരു വിധം കേൾക്കുന്നില്ലേ?”

പട—(വലിച്ചു തെഴുവാനുമാകാതെ) “ആത്മ ആഹാരം അനുഗ്രഹിച്ചു എന്നുപോലും വ്യക്തമാക്കണം.”

ഹരി—(തുടർച്ചയായി) “അവകാശമുള്ള ആൾ ആവശ്യമുള്ള ആളെ.”

പട—“അങ്ങനെയൊന്നും. എന്നാൽ, മറ്റൊരു വാക്കു കൽ വച്ചു, ഉദാഹരണമായി ആശയങ്ങൾ—ആ സമയത്തു, ആർക്കാണ് അനുഗ്രഹിച്ചതും ആ സമയത്തിലാണ് കർമ്മവും ഉണ്ടായിരുന്നതു? ത്രിമൂർത്തിയുടെ അംഗങ്ങൾ—”

ഹരി—(അവസാനമായി) “അവർ? എന്തായിരുന്നവർ? പാത്രങ്ങൾ പെരുക്കി വന്നവരല്ലേ!”

പട—(കാര്യം കണ്ട് വലിച്ചു ചെല്ലുന്ന അമ്മിണി) “എന്തായിരുന്നവർ? പാത്രങ്ങൾക്കു, ആയോ? പാത്രം എന്നു തന്നെ ഇരിക്കട്ടെ. ആ വിഷയം ‘ഗർഭപാത്രം’ കാര്യമുണ്ടെങ്കിൽ പാത്രത്തിൽ എന്തുകൊണ്ട് കണ്ടുകൊണ്ടു വരുത്തിയിട്ടുള്ളൂ? അങ്ങനെയൊരു വാക്കിൽ കണ്ടു വന്നതായി ഉൾക്കൊള്ളണം.”

ഹരി—(അമ്മിണി കേൾക്കുന്നതും സ്ഥിതിയിൽ നിന്നിരുന്ന കേൾവപ്പിള്ളയ്ക്ക് അങ്ങനെയൊരു വാക്കും ഉണ്ടായിരുന്നതും ഉള്ളിത്താൻ ഉൾക്കൊള്ളാൻ സാധിച്ചതും വ്യക്തമായി.)

ഹരി—(എന്നെ കൂട്ടിച്ചേർത്താണ് സമയമായി. ദീപ്തപാലം നോക്കി വഴിപാട് രാവണപ്രഭാവത്തെ നടിച്ച്.) “നാം നമസ്കരിക്കുക?”

പട—“അത്, ‘നാം’ എന്നു. അവിടെ കിടന്നു പുഴുപ്പുപോലെയായിരിക്കാൻ, തൊഴുതു കാരണത്തിൽ ദൈവത്തിനും ലോകത്തിനും നിഷേധിച്ചിരുന്നവരല്ലേ?”

ഹരി—“നമ്മുടെ ഇടയിൽ എന്തെങ്കിലും കേൾവപ്പിള്ളയ്ക്ക് അങ്ങനെയൊരു വാക്കു കണ്ടിട്ടുണ്ടോ. അവിടെത്തന്നെ അതുപോലെ, എന്തൊരു ചിന്തയുണ്ടോ.....”

പട—അങ്ങനെയൊരു വാക്കു കണ്ടിട്ടുണ്ടെന്ന് അമ്മിണി ചോദിച്ചു. അമ്മിണി ചോദിച്ചതിൽ നിന്നും ഉറപ്പായിരുന്നു വാക്കു കണ്ടിട്ടുള്ളതെന്നു പറഞ്ഞ്, “കൂടിപ്പോ” എന്നു ശബ്ദിച്ചു, പൂർവ്വസ്ഥിതിയിൽ അമ്മിണി. അകത്തു നിന്നിരുന്ന കേൾവപ്പിള്ള തന്റെ ഗുരുവായ സുവിന്റെ പ്രവൃത്തികൾക്കുപ്രകാരം കണ്ടു തന്നിരുന്ന സംഭാവന കിട്ടിയ ദിവസത്തെ ഓർമ്മ. കേൾവപ്പിള്ളയുടെ അമ്മിണി

നെ ആദിച്ചു സംസാരിക്കേണ്ട ഓരും, ധ്യാനവേഷത്തിലും നടന്റെ സമ്പ്രദായത്തിലും രണ്ടോടു ധിക്കാരവചനത്തെ പ്രയോഗിച്ചപ്പോൾ, ആത്മനിയമനപരീക്ഷയിൽ, അതുവരെ സ്ഥിരപ്രവൃത്തിയായിരുന്ന പടത്തലവൻ, ആ ദർശനം കൈവിടയാട്ടു പ്രത്യക്ഷത്തിൽ തോററ് കോപഹാസ്യപ്രകാരത്തോട് ഇങ്ങനെ വചനകരം കിളെ ചെറുതുളങ്ങലായി വിസർജിച്ചു. “സത്യാസൂചകിഭകൊണ്ടു രാജ്യം വേദിക്കളയാമെന്നു പുറപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന ഗോസായിരമാണ് റിതദ്രമം! ഹണ്ടു ചില വരിയവരെ കഴിക്കുകയും ചെയ്ത ദുർദ്ദശമാടാപികൊണ്ടു്, ആ രാജ്യത്തിന്റെ ചോലവുകാരെ സപ്തം കണന്നതാണ് മിത്തദ്രമം! ഒരു ഒരൊറ്റംവർഗ്ഗത്തെ പോലായ കാനിറസ്യത്തും പീഠകിയങ്ങളിൽ ദണ്ഡും! ധ്യാനനിയമം അസ്വസ്ഥതയാണ് മിത്തദ്രമം!” (ഹരിഹരചാര്യന്റെ ഡയ്ഗ്നോസിസ് ദുഷ്ടതപ്രഭവത്തോടു പുറത്തു കണ്ടുതുടങ്ങി. ദുഷ്ടസ്വാഭാദർശകൻ, ഖരതം ക്രൈസ്തം കലൻ ഭൂമിയിലാക്കി. മറ്റൊരു മഹാതമ്യമാക്കി. വക്ഷസ്സിനെ മാതൃകയാക്കി നീക്കി, കത്തകത്താലാക്കി വിളക്കി. യോഗാഭൂതസന്യാസസമസ്തം വൈരപ്രകാശസംരക്ഷണത്തിൽ അസ്തമിക്കാതി. പടത്തലവൻ ജയമേടിയെ സന്ദർശനം ചെയ്തു്, പൈതൃകദാരുണതയോടു് തന്റെ വിമർശനത്തെ തുടങ്ങി: —“അദ്വൈതപോലെ———മീനാക്ഷിക്കുറിയായ മരുമകൾക്കു മണവാളങ്ങളാക്കാൻ പുറപ്പെട്ടുവിട്ടിട്ടു സ്തേഹത്തെ ഇറിയെങ്കിലും പൂർണ്ണമായി ഫലിപ്പിക്കണം. വരണം. മരിക്കാൻ കിടക്കുന്ന അമ്മേ പ്രസവിച്ചു അമ്മയെ തൊഴുതു്, ആശ്വസിപ്പിക്കണം. അവർ രീതിമൊഴിച്ചു സുഖപ്രയാണമാക്കണം. കാമങ്ങൾ ചെയ്തു പാശ്വതിയുണ്ടാക്കണം. കഴുത്തുപിള്ളമാരുടെ സംബന്ധിയാണ് ഇങ്ങനെ ഇങ്ങാടായിക്കൊണ്ടു്.” പടത്തലവൻ തന്റെ അന്തർഗതത്തെ ഇങ്ങനെ സ്പന്ദമാക്കി പറഞ്ഞപ്പോൾ, ഹരിഹരചാര്യൻ തനിക്കു നേരിടാനുള്ള ആപത്തിന്റെ പരമകാരുണ്യം പ്രാപിച്ചു എന്നു ധരിച്ചു: തന്റെ ഡയഗ്നോസിസ് അടുത്ത ചുവരിൽ ചാരിച്ചപ്പിടു്, കടിവാദിനയമാളായിട്ടെ വീണ്ടും പ്രയോഗിച്ചു. ശ്രീഗോരസം ധാർമ്യത്തോടു ദൈവനികളെ പുറത്തുകാട്ടി, ചുവന്നദാവത്തിൽ അതുകൾക്കൊണ്ടു മിമിതാമൂർച്ഛിപ്പിച്ച്, എങ്ങാണോ നോക്കി, ഏകനേത്രാന്തരത്തിന്റെ സങ്കോചനംകൊണ്ടു വൃദ്ധമാ പദ്ധതിയിട്ടുണ്ടായുള്ള അസമാന്യതയെ സൂക്ഷ്മമായി പകർത്തി

ച്ച, ഉദാബുദ്ധിയാൽ ക്ഷമയെ അനുവർത്തിക്കുന്നു എന്നു പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടതിൽ, അന്നുശക്തമായുള്ള ഒരു പ്രേരണനിലയെ അർത്ഥമായി നിന്നു. പടഞ്ഞപാവാൻ അപകടാവശനങ്ങൾ അവസാനിച്ചപ്പോൾ, 'കുടുംബത്തിലുള്ളവരുടെ സംബന്ധി'യായ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഖഡ്ഗത്തെ ഉറപ്പുവരുത്തുവാൻ പിടിച്ചു സാധനമായി നോക്കിപ്പോ, ഹരിപഞ്ചാനനൻ "ധീര!" പദത്തിന്റെ ഉൾസർവ്വതം ഉടൻ അതിന്റെ ദാവളയിൽപ്പോലെയെ സ്വപ്നത്തിൽ ഇങ്ങനെ ചോദ്യമെഴുതും:— "ഇതല്ലേ കടമൻപിള്ളയെ പാസാക്കുന്നതും ചെല്ല, സിദ്ധിചെയ്യും?"

ഈ ചോദ്യമുണ്ടായതു താൻ ബന്ധുവായ അടിസ്ഥാനമാക്കി ഗുണദോഷിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന പടഞ്ഞപാവാൻ മനസ്സിലായി. ദീപശിഖകൾ കടികളുടെ വിളിപ്പത്താൽ ചിലപ്പോൾ ഒന്നിടത്തു ചെല്ലും മറ്റൊന്നിടത്തു ഒന്നിടത്തു ചെല്ലും എന്നു കേൾക്കുന്നതുപോലെ ആ ക്രിയ പൂർത്തിയാകാതെ, വീണ്ടും പൂർവ്വപ്രകാരം പ്രാപിക്കുവാനായി കാലാവസരമായ പടഞ്ഞപാവാൻ ഒന്നു അന്വേഷിച്ചു എങ്കിലും, തന്റെ ക്രിയയുടെ ധർമ്മസ്ഥിതിയെ സൂചിച്ച്, അദ്ദേഹം തക്കതായ പ്രത്യേകതയോടെ സന്നദ്ധനായി. പക്ഷേ, ക്ഷിപ്രദണ്ഡനയെന്ന അനുകാരികൾക്കു വേണ്ടെ പ്രാപിച്ചു പോയിരിക്കുന്ന സ്ഥിതിയിൽ, സെപ്റ്റംബർ തുടങ്ങിയ വൈശാഖം പ്രബലപ്പെട്ട്, യോഗീശ്വരന്റെ ചോദ്യത്തെ തന്റെ ഒരു ചോദ്യവും, അതിനെ അവസാനമാക്കുന്നതിന്റെ അന്ധാരം തൃപ്തിപ്പെടുന്നവരെയൊക്കെ എഴുതി:— "അതെങ്കിൽ?"

ഹരി—“ഇപ്പോൾ വീട്ടിൽ തന്നെയുണ്ടാകുമോ?”

പട—“അതേ, കണ്ടു വേണ്ടുന്നതിന്, അങ്ങനെയും വേണ്ടവരെയും ദ്രോഹിക്കാതെ, പരമസ്വഭാവമായിട്ട്.”

ഹരി—“അതിനോടനുബന്ധിച്ചു. പക്ഷേ ഹാകാക്ഷ്യം ഉണ്ടാകാതെ കൊമ്പുണ്ടായിട്ടുള്ള വലിയ കർമ്മങ്ങൾ അനുഷ്ഠിക്കുന്നതിനെ മിഥൻ മിഥ്യദൃഷ്ടിയിൽ ചേർത്തല്ലേ എന്നു് ഒരു 'ശങ്ക' ഉദിച്ചു ചോദിച്ചു. അപ്പോഴാണ് അതിനെ സ്വാതന്ത്ര്യകാക്ഷയെ അധീക്ഷേപിച്ചു. അക്കാലം വിദേശം, വാടിക്കേണ്ട ദർശനമേറ്റങ്ങൾ കൊണ്ടാണ് മിന്നുമ്പോൾ തന്നെ മോക്ഷത്തിന് ഉണ്ടാകുന്നത്. അവിടെയേ വേണ്ടൂ" സൂക്ഷ്മദർശനം ചെയ്യുന്നതെങ്കിൽ അങ്ങനെ ഇരിക്കട്ടെ. മഹാജാവിനായ ബ്രഹ്മാണുഭാവി അനുഭവിച്ചിരിക്കും!”

പടത്തവൻ ആ ആശയത്തോടെ അവിടത്തെ അല്പപ്രേ-
 മത്തിലും വിസർജ്ജിക്കപ്പെട്ട നേത്രാശ്മിയുടെ ഉഗ്രതയാൽ
 അന്ധനാക്കപ്പെട്ടു. ഹരിപഞ്ചാനനൻ ഉഗ്രപ്രകൃതനല്ലായിരുന്നു.
 ഒടുവിലത്തെ ഭീഷ്മദർശിത്താനം വടിക്കപ്പെടുന്നതിനിടയിൽ അ-
 ദ്രേഹം ഒരു മഹാലോകോപദേഷ്ടാവിന്റെ വൈദ്യുതജ്വാലി-
 സ്സോടു ശോഭിച്ചു. ആ വാക്കുകൾ ഉച്ചരിച്ചതോടുകൂടി അദ്രേഹ-
 ത്തിന്റെ വ്രതസമുപാപനത്തെ സമാധിച്ചു. കേവലബിജമാ-
 ത്മിയായ ഒരു പുല്ലന്റെ മത്സാകാലുഷ്യം തിളച്ചു വാക്കത്തെ
 ഭീഷ്മിപ്പാൻ ശ്രമിച്ചു, എന്നാൽ തന്റെ മുമ്പിൽ നിൽക്കുന്ന
 രാജാഭിമാനിയെ അഭിമാനിച്ചും, അദ്രേഹം വിഷയത്തെ മാ-
 ററി “എന്റെ അമ്മ നാർദാഹിതത്തിൽ, ഗ്രഹത്തിൽപെട്ടു, മരി-
 ച്ചു. അച്ഛൻ, എന്നെക്കൊണ്ടു കർമ്മം ചെയ്യിച്ചു” എന്നു പ-
 ടത്തവനെ ധരിപ്പിച്ചു. പടത്തവന്റെ മുമ്പാകെ വരുന്നത-
 ളിൽ സ്പഷ്ടമായ പ്രകാശനത്തെ ഗ്രഹിച്ചു കലങ്ങി:—“ഒരു മാ-
 ത്രകർമ്മം കൂടി എന്റെ അപേക്ഷയിന്മേലും ആകട്ടെ”

ഹരി—“പ്രലോകനുള്ള സ്ത്രീകളെല്ലാം എന്റെ അമ്മമാർ
 രന്നെ, പിന്നെ, അവിടത്തെ അപേക്ഷയും കൂടി ആകുമ്പോൾ
 ഞാനെന്നാണു ചെയ്യാതുള്ളത്? ഓ യജ്ഞ! എന്നു പറഞ്ഞി-
 ട്ടേ? ആ നടസ്ഥത്തിനു പരിഹാസത്തെ ആവോമിക്കുന്നതിനി-
 ടയിൽ അവിടുന്നു ശബ്ദമുടിച്ചു ”

പട—“യജ്ഞ! അവിടെ നിൽക്കണം”

ഹരി—“ഓ സന്മാരങ്ങളെല്ലാം കണ്ടിട്ടല്ല? എത്രപേർ
 ഇച്ഛാകംഗമാകും?”

പടത്തവൻ—“അതിനെ മാറ്റി വയ്ക്കണം. ഞാൻകൂടിയേറ്റാൽ
 ആവശ്യമുണ്ടെങ്കിൽ യജ്ഞമായിരുന്നെ പിന്നീടു നടത്താം. അ-
 ദ്രേഹം ബന്ധുവായി ഞാൻ ഗുണഭോജിയാകുന്നു. വന്തിയത്തുണ്ണിത്താ-
 ന്ന്റെ ആർവ്വം, അങ്ങ അമ്മയ്ക്കു പ്രാസാദികാരം മുറുകി
 തിരിക്കുന്നു എന്നു ചെയ്തപ്പോഴായിരിക്കണം. മറ്റുള്ള പുര-
 ഷ്ടാടകളെല്ലാം നിറുത്തിവെച്ച് ഉടനെ പുറപ്പെടണം ”

ഹരി—“മൗണപ്രാസത്തെ ഒരു വാക്കു ആ സ്ഥിതിയിൽ
 നിറുത്തുന്നതിനു മുമ്പെ” ഞാൻ അറം. ഞാൻ വരുന്നതിനകം

മരിക്കയില്ലെന്നു സത്യം ചെയ്യാം. യജ്ഞം നടത്തിട്ടു വന്നാൽ പോരേ?”

പടത്തലവന്റെ കൂടെ അസൂമിച്ചു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ സ്വരം ഒന്നു പൊങ്ങി:—“മാത്രകൾ കഴിഞ്ഞല്ലാതെ യജ്ഞകർമ്മത്തിനു കോപ്പിടണ്ടോ,” എന്ന് അദ്ദേഹം ഉർജിതപ്രഭവനായി ആഞ്ഞുപിടിച്ചു.

ഫരി—“അങ്ങനെ ഒരു കല്പന ൾം ധർമ്മപ്രജ്ഞ പുറപ്പെടുവിക്കുമോ?”

പട—“ആശൈശ്വര്യം ഇന്നോ നാളെയോ തുടങ്ങും. അതു കഴിയുന്നതുവരെ യജ്ഞദീക്ഷ പാടില്ലെന്നുള്ളതിനെ ധർമ്മപ്രജ്ഞയോ പ്രധാനമായി ഉൾക്കൊള്ളിച്ചിട്ടുണ്ടോ?”

ഫരി—“ആ ആശൈശ്വര്യം നമ്മെ ബന്ധിക്കുന്നതെങ്ങനെ, എന്നാണ് നാം ചോദിക്കുന്നത്?”

പട—“ആശൈശ്വര്യമുണ്ടെന്നുള്ളതിന് ഒന്നാമത്തെ സാക്ഷി ഞാൻ പറഞ്ഞു. അവിടെത്തന്നെ ആകൃതി, ശബ്ദം, ചേഷ്ടകൾ,—എല്ലാം എനിക്കു മുമ്പാകെ ഉണ്ടായിട്ടുണ്ടല്ലോ? കോന്തിത്താഴ്ചന്റെ ആകൃതി എനിക്കു നല്ല പാർശ്വഭാഗം? അദ്ദേഹത്തിന്റെ സൂര്യമുദായയിലുള്ള ഉഗ്രശാന്തതയെ കണ്ടാൽ അറിഞ്ഞുപിടിക്കാൻ കഴിഞ്ഞാണോ ഞാൻ? ഉഗ്രശാന്തത്വം പ്രസവിച്ച ആ ഉദാഹരണങ്ങളെ, ഉഗ്രശാന്ത—ത്രിവിക്രമനാശ അഞ്ചു ജന്മജന്മാന്മാരുമായി ഉപാസിക്കുകയല്ലേ? കണ്ഠം! ൾം രാപസവേഷണത്തെ രാജ്യദ്രോഹത്തിനുപയോഗിച്ചാൻ ധൈര്യപ്പെടുത്തിയ ദണ്ഡുത എവിടെ തീർത്ഥാടക കഴകം? ൾം നാട്യവും കലാവും കൊണ്ട് എന്നെ വഞ്ചിച്ചാൻ സാധിച്ചാലും, രാജ്യത്തെ മടിച്ചാൻ ഉപയോഗപ്പെട്ടാലും, പ്രസവിച്ച ദൈവന്റെ ആവാഹനത്തെ തടയുന്നതിനു ഉപയോഗപ്പെട്ടല്ലോ. അത് അങ്ങനെയെ അനുഭവിച്ചറിഞ്ഞു. അങ്ങനെയെ മാത്രയിൽ വാർദ്ധക്യംകൊണ്ടു കൂട്ടിച്ചു മലകൾ ചൂണ്ടുന്ന എന്ന് അവർ പറയുന്നതും ഞാൻ കേട്ടി. അവരുടെ ദുഃഖം കണ്ട് ഇവന്റെ മനസ്സുതന്നെ എത്ര നൊന്തു! ‘ഉഗ്രശാന്തത്വം’ എന്ന പേരുകൾ പറയുന്നതിന്റെ അറിമതെന്നു ഏതു മനസ്സിനെ അവിടുകയല്ല? ദൈവദ്രോഹത്തിന്നു മാത്രദ്രോഹത്തിന്നു ഇടയിൽ, അങ്ങനെയെ രാജ്യദ്രോഹം വിജയിക്കുമോ? പുറപ്പെടണം—ഇക്കണ്ഠത്തിൽ പുറപ്പെടണം. അല്ലെങ്കിൽ മരണപാതകം!”

ഹരിപഞ്ചാനനൻ പട്ടത്തവവന്റെ അധികേഷപരോസനങ്ങളെ കേട്ട് ശിഖാനിശ്ചയതയയും ശമനമനസ്സെയും അവലംബിച്ചു, എന്നാൽ അഗ്നിപാർവതത്തിന്റെ സാമർത്ഥ്യത്താൽ സന്നദ്ധനായി തിരിച്ചു, നിന്നു. പട്ടത്തവർ തുടങ്ങുന്നു:— “ആപഞ്ചാഗ്നിവാൻ ദൈവം കവിന്റെ രക്ഷാ വഴിയാണിത്. കൈയ്ക്കൊത്തുണ്ട്.” (വൃദ്ധയുടെ സ്വാഭാവിക അഭിപ്രായം) “ശാന്ത!—ഉവ്വ!” എന്ന് അവർ ബോധപൂർവ്വമായിട്ടായിട്ട് നോക്കി നില്ക്കുകയും ചെയ്തു—”

“ശാന്ത” എന്ന ദയനീയരോദനപദം മാത്രസ്വാഭാവികമായി പട്ടത്തവന്റെ നാവിൽനിന്ന് ഉൽഗമിച്ചതായ ഗാത്രയിൽ, ശാന്തകിഷ്കനായ ഒരു നവഹരിപഞ്ചാനനൻ ആരംഭിച്ചു. പ്രത്യേകമായി, അവിടെ നിന്നിരുന്ന അത്യഗ്രകിഷ്കനായ ഹരിപഞ്ചാനനനെ തൊഴുതുകൊണ്ട്, “ഐശ്വര്യ! നമ്മുടെ അമ്മ—” എന്ന് ഒരു പ്രാർത്ഥനയ്ക്ക് ആരംഭിച്ചു. ആ ദൃഢപ്രവേശന മർദ്ദത്തിൽ സാക്ഷാൽപഞ്ചാനനൻ ഒരു സ്വപ്നപ്രാപ്തിയിൽ നിന്നൊന്നുപോലെ ഉണർന്നു: പ്രാർത്ഥനാരോടെന്നു കേട്ടപ്പോൾ, ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ ദണ്ഡപ്രാപ്തിയായുള്ള ക്ഷാത്രാഗ്നി വിഷ്ണുതത്ത്വം സ്മരിച്ചുകൊണ്ട് പ്രവേശിച്ചു: ആ പ്രതിഭാവികാകർമ്മ പ്രവൃത്തിന്റെ ഹൃദയപ്രാപ്തിയിൽ നിശ്ചലമായി കത്തിക്കൊണ്ടിരുന്ന രാജ്യപ്രാപ്തി ധൃമോദ്ധയമായിത്തീർന്നു മേല്പാടുകൾ: ആ നമ്മുമാഹന്റെ അയിൽ തിരുകിയിരുന്ന ലോകരാരികളിൽ ഒന്ന് തന്റെ സമരഭാവം, പ്രതിഷ്ഠയായും, ത്രിപുരസ്വാധിപതിയായുള്ള ‘ജനാർദ്ദന’ സന്താനവുമായ ശാന്തന്റെ വക്ഷോസ്ഥിയെ മേലിച്ചു, ജീവകരുണയിൽ സഞ്ചിച്ചു.

അകത്തുകൊണ്ടിരുന്നിന്ന് “ആഹാ” എന്ന് ഒരു വിവാഹശോഭനം പുറപ്പെട്ടു. എന്നാൽ ശാന്താനന്ദാത്മരോടെ അമ്മ സംഭ്രാന്തമായ പ്രവേശനാരോടെന്നു ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ വികൃതമായുള്ള മുഖത്തിന്റെ ഉത്തരകാലിമ പ്രതിബിംബിച്ചു. “ആഹാ” എന്ന് പട്ടത്തവൻ വിവരിച്ചു. “ഓ മഹാദീപ്ത! കാണാനോ ഈ പ്രായത്തിൽ, ഈ രാത്രിസമയത്തു, ദൈവം എന്നെ ഇവിടെ ചാടിയിട്ടു? അടോ! ഇതെന്തു കർമ്മബന്ധം!”

എന്നു പടത്തലവൻ ചിതപിച്ചത്, ശാന്തഹരിപഞ്ചാനനന്റെ ഹൃദയത്തെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ നേക്കു ഒന്നുകൂടി ആകർഷിച്ചു. ഹതപ്രാണനായ ആ സിന്ധുയാഗ്രി അത്യാർദ്രകടാക്ഷങ്ങളാൽ മാതു സ്ഥമാനികനായ ആ പ്രഭുവിനെ അന്തഗ്രഹിച്ചുകൊണ്ടു്, അത്യഗ്രബലിത്തന്റെ വീരപുരുഷനെ അനുകരിച്ചു്, കരാരിഗ്രന്ധാംഗത്തോടടുത്തു് ജ്യേഷ്ഠമുതലാടങ്ങളിൽ വീണു്, സാമുദാംഗപ്രണാമം ചെയ്തു. ആ കടിവായുധത്തിൽ ഭൂദേശത്തുണ്ടായ സംഘടനത്തോടു കൂടി അതിന്റെ വിന്യവിപ്ലവമായ അഗ്രം വടക്കുവശത്തു് മറ്റു വൻ ഭേദിച്ചു്, പശ്ചാൽഭാഗപ്രവിഷ്ടമായി ആ ഭാഗത്തെ സൈന്യാധാർട്ടാദിവാടനം ചെയ്തു. തന്റെ കരാരികൃതികളുടെ പരിണാമം ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ ശ്വാസനാളത്തിൽ ഒരു മാംസഖണ്ഡം ഉദയംചെയ്തു വിവരമറിഞ്ഞുപോലെ തോന്നി ചു. എങ്കിലും, പടത്തലവന്റെ ധാർമികത്വംകൊണ്ടുള്ള പരിവേദനങ്ങളെയും തന്റെ അമ്മയുടെ വീരധർമ്മാത്മ്യതയെയും കണ്ടുപ്ലാർ ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ ആസൂത്രണം സമസ്രശഃ അഭിവൃദ്ധമായി. തന്റെ കടിവായുധത്തിൽനിന്നു തണ്ടാക്കെ കരാരിയെയും ഹരിപഞ്ചാനനൻ വലിച്ചുരി, ക്രോധാസ്യതയോടു കൂടി, ആ രോധനത്തിൽ സന്നദ്ധനല്ലാതെ നിന്ന പടത്തലവന്റെ നേക്കു്, ഒരു സിംഹക്കുതിപ്പുകൊണ്ടു. രാമവർമ്മരാജാജ്ഞാതികന്റെ സുപ്രഭുക്കളൊന്നുപൂർവ്വമുണ്ടായുള്ള ആഞ്ഞുടയുടെ നിർവ്വഹണം ഇതാ ഒരു ഭക്തജീവഹനനത്തിൽ പശ്ചാത്താപിപ്പാൻ തുടങ്ങുന്നു! തന്റെ ചിന്താനേത്രങ്ങൾ അന്നു പകൽസമയത്തു ദർശനംചെയ്ത അതികോമളഗാത്രയായ ബാലയുഗമുഖത്തെ ആ പാമദാർശ്വസ്ഥിതിയിൽ കണ്ടതിനാൽ, പടത്തലവന്റെ മനസ്സ് അപരന്റെ മാതാവായ വൃദ്ധഭാഗിണിയുടെ പ്രാണത്തിൽ പ്രവേശിച്ചിരിക്കുന്നു. കരാരി ഉയരുന്നു: ഹരിപഞ്ചാനനൻ കരംകൊണ്ടു മുന്നോട്ടായുന്നു: ആ സംഹാരകർമ്മത്തിന്റെ കരാരിയുതമായുള്ള ദീപ്തബാഹുദണ്ഡം ആകാശവീഥിയിൽ ഇന്ദ്രധനുസ്സിനെ പോലെ നിലയുറപ്പിച്ചു. തനിക്കു നേരിടുന്ന ആപത്തിനുസംഗ്രമസഹിതം ഭാഗ്യകരമായ പടത്തലവൻ കരാരിയുടെ ദാപതംകൊണ്ടു് വശനിയെന്നു സമാധാനിപ്പാനേ സമയം കിട്ടുന്നുള്ളു. എന്നാൽ, ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ കാരണവും ഒരു മഹാസാധകയന്റെ ഹസ്തങ്ങളാൽ അമാശ്ചര്യമായി, ദൃഢതരം ബന്ധിക്കപ്പെടുന്നു. പോ

പാവനെ മദ്യംചെയ്ത്, മറ്റൊരു സാധശരീരം ആ രംഗത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു, പടത്തലവനെ ബലേന പിടിച്ചു പുറകോട്ടു മാറ്റി ഹരിപഞ്ചാനനകൊരിയെ സ്വവസ്ത്രത്താൽ അങ്കണത്തിൽ തെരിപ്പിക്കുന്നു. ആ സാധകായനായ കമാൻതമ്പി തനിക്കു് അഭിമുഖമായി പ്രവേശിച്ചു നിൽക്കുന്ന മഹാസാധകായൻവൃദ്ധസിദ്ധന്റെ നേക്കു് സ്വപക്ഷാരുഹിതവക്ത്രിയെന്നുള്ള സംഗതിയെ വിസ്മയിച്ചു, ഹരികുമാരംഗത്തിൽ വെച്ചു തന്റെ വസ്ത്രത്തെ പ്രതിബന്ധം ചെയ്തതിനെ പ്രധാനമായി സ്മരിച്ചു, വാല്യോഷ്ഠി അടുക്കുന്നു. വൃദ്ധസിദ്ധന്റെ നെടിയടങ്ങും ഒരു മഹാജ്വരസ്പന്ദനം, അതിന്റെ ആകാശവീര്യത്തിടിനിമിത്തം ചെയ്യുന്നു. ഏതാനു ആവമാനമേ! അഭിമുഖപാത്രമേന്താനായകനായ കമാൻതമ്പിയുടെ വസ്ത്രത്താടു കൂടിയ ഹസ്തത്തെ ഇതാ ഒരു യുവസിദ്ധനും പ്രതിബന്ധിക്കുന്നു. െ പ്രതിബന്ധകൻ സ്വപക്ഷനായ കേശവപിള്ളയാണെന്നറിഞ്ഞ്, കമാൻതമ്പി അടുത്തു. രണ്ടുദാർ കമാൻതമ്പിയുടെ പുറകിലായിത്തീർന്നു പടത്തലവന്റെ നേത്രങ്ങൾ വിടന്നു, അതുകൾക്കു സാധ്യമായുള്ള പാമവിസ്മയത്തിൽ വികസിക്കുന്നു. നേത്രഗാളങ്ങൾ ദർശനസന്ദിശ്യതയിൽ ചടുലങ്ങളായി ഇളകി, പാമമോഹാലോകത്തെ സ്സംഹാരം ചെയ്യുന്നു. 'സ്വപ്നമോ മായയോ മന്ത്രിത്രാണിയോ' എന്നുള്ള ചിന്തയാൽ അദ്ദേഹം പരിട്ടുതന്നാകുന്നു. വൃദ്ധസിദ്ധൻ പടത്തലവന്റെ പാവശോഭനം കണ്ടു് മുമ്പത്തെ നമനംചെയ്തു നിൽക്കുകയുണ്ടു്. സന്തോഷവാർത്താകഥനത്തിൽ ലാഘവമാകുന്ന അഭിമാനം പ്രഥമമായി തനിക്കുതന്നെ സിദ്ധിക്കണമെന്നുള്ള മോഹാധികൃതത്താടു കൂടി യുവസിദ്ധനായ കേശവപിള്ള കമാൻതമ്പിയുടെ കൈയ്ക്കു് അർപ്പണമായി ഒന്നു് അമർത്തി, അദ്ദേഹത്തെയും പുറകോട്ടു നീക്കിക്കൊണ്ടു, പടത്തലവന്റെ അടുത്തണഞ്ഞ്, "അതേ! അദ്ദേഹം തന്നെ. തിരുമനസ്സിലെ സൈങ്കല്യം നമുക്കു ഭാഗ്യം ചൊരിയുന്നു" എന്നു ധരിപ്പിക്കുന്നു. പടത്തലവൻ ദുഃഖാനന്ദരംഗങ്ങളുടെ പ്രതിസന്ധിയാന മധ്യസ്ഥനായി പാമവിവശതയിൽ പെടുന്നു. ഇത്രയും ക്ഷണമാത്രത്തിനിടയിൽ കഴിയുന്നു.

തന്റെ ശ്രാകാരി സാധിക്കുമായിരുന്ന പിതൃപ്രീതികാകർമ്മത്തെ തടഞ്ഞതു വൃദ്ധസിദ്ധനാണെന്നു കണ്ടപ്പോൾ

ഹരിപഞ്ചാനനനിൽ ഉണ്ടായ ദേഷ്യവും അപഹസനഭാവവും വൃദ്ധസിദ്ധനെ ഹനിക്കാത്തതു് ഒരു ആശ്ചര്യസംഭവമായിരുന്നു. വൃദ്ധസിദ്ധൻ ഹിന്ദുസ്ഥാനിയിൽ ചിലതു പറഞ്ഞുകൊണ്ടു്, തന്റെ പിടിവിടുത്തി, കുറ്റായത്തിനിടയിൽ തിരുകിയിരുന്ന ഒരു കടലാസുപലവതത്തെ എടുത്തു്, ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ കയ്യിൽ കൊടുത്തു. ഹരിപഞ്ചാനനൻ തന്റെ സംസ്ഥാനസുഹൃന്മാരിൽനിന്നു് ആ ലേഖനത്തെ ക്ഷണത്തിൽ വായിച്ചു. അയാൾ ബഹുദൂർ സംസ്ഥാനാധിപന്റെ നേർക്കു് ഉപശാപത്തെ നിറുത്തി വയ്ക്കണമെന്നു് ഹൈദരാബാദിനാഥനു് വിരചിച്ചുകൊണ്ടു് അയച്ചിട്ടുള്ളതിന്നു് എന്തു് ധരിച്ചിപ്പോൻ അവിടത്തെ ഒരു സേവകപ്രധാനൻ, അജ്ഞാനസാരം, എഴുതിയിരുന്ന ആ ലേഖനത്തെ ഹരിപഞ്ചാനനൻ ക്ഷണംകൊണ്ടു് അന്നുമാത്രങ്ങളാക്കി തൃപ്തിച്ചു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ശാർദ്ദൂലനേത്രങ്ങൾ അനന്തനെയും വൃദ്ധസിദ്ധൻ പടത്തലവൻ കമാൻതമ്പി എന്നിവരായും വീക്ഷിച്ചിട്ടു. തന്റെ അനചാരന്മാരുടെ വേഷത്തെ ധരിച്ചു നിൽക്കുന്ന യുവസിദ്ധൻ കേശവപിള്ളയുടെ നേർക്കു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ ലോചനഭംഗം സുദർശനപാശുപതങ്ങൾപാലെ പ്രപഞ്ചമെല്ല. വൃദ്ധസിദ്ധനും തടയാൻ കഴിയുന്നതിന്നു മുമ്പു്, സകലജന്മമാർഗ്ഗങ്ങളും നശിച്ചുവെക്കുന്ന ഹരിപഞ്ചാനനൻ സമീപത്തു് ചുവരിൽ ചാരിവെച്ചിരുന്ന ഡെൽഗത്ത ഉറയിൽ നിന്നു് ഉഴറി വീശിക്കൊണ്ടു്, ബുദ്ധിപ്രദാനനായ ആ യുവാവിന്റെ പ്രതിഭാധനത്തെ ശിക്ഷിപ്പാനായി, അമിതവേഗത്തിൽ ചാരിയ ബലാമദവേഗന്റെ വീഴ്ചാഗ്രന്തയോടു് സാഹസസ്വഭാവമെല്ല. വൃദ്ധസിദ്ധൻ പടത്തലവന്റെ ആഗ്രഹം തട്ടിക്കെട്ടി. ജൈൻഭാഗ്യകമാൻതമ്പിയും കേശവപിള്ളയും പടത്തലവന്റെ ഒരു കൈവീളുകൊണ്ടു മാറി നിറുത്തപ്പെട്ടു. ഹരിപഞ്ചാനനയോഗിയുടെ അഭിനവഡൽഗയും അനന്തപത്മനാഭൻപടത്തലവന്റെ പട്ടവൃദ്ധഡൽഗയും തമ്മിൽ ഇടത്തു. അനുഗ്രഹപ്രധാനന്മാരുടെ പെരുന്തന്മാർക്കു് വഞ്ചിവാഴശക്തിയുടേയും ചിങ്കാലമാങ്ങയ്ക്കു് തന്റെ അവസാനംഗമായി മഹാപാടവത്താടു് പ്രതിയോഗിക്കാൻ സമർത്ഥപ്രഗത്ഭനായോടു് ആസംഗ്രഹം അഭിനീതമാകുന്നു. മന്ദ്രവർണ്ണനും ദൃഢഗാത്രനും മല്ലപ്രാണനും സമാവിദശനുമായ ഹരിപഞ്ചാനനനെ പടത്തലവന്റെ വാൾ പ്രഭഞ്ചിണം

ചെയ്യുന്ന വേഗത്തിനിടയിൽ, യോഗിവർത്തനായ ഹൃദയമുറൻ സ്വഗാത്രത്തെ സൂക്ഷ്മമായിത്തന്നെക്കൊള്ളുന്നു. ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ ഭക്തനായും പടതലവന്റെ അനുജമികളും വൃദ്ധന്മാരു വിശുദ്ധിയുടെ പാദനിശ്ചയനെയും കർമ്മമണ്ഡപത്തെയും കണ്ടു് ആയുർത്താൽ സുഖിതന്മാരായി നിൽക്കൊണ്ടു പോകുന്നു. അനന്തപത്മനാഭസനാനിയുടെ ഖഡ്ഗം അനന്തമായ മിന്നൽപിണിപോലെ പ്രകാശിച്ചു, അസ്തമിച്ചു, ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ ദേവതയെ ചവിട്ടിച്ച്, സമ്പ്രാസമയത്ത് ആവാടത്തെയെ പശ്ചാത്താപമുള്ളതായി ഭീഷകാടികൾ അവിടെ ആപത്തനംചെയ്തപ്പോലെ തോന്നിക്കുന്നു. ഇത്രയൊക്കെ വന്നെന്നു യോഗീ ശ്വാശ്വതാശ്വപ്ത വിചാരിച്ചിരുന്നില്ല. പടതലവന്റെ വാൾ, പാടും മാടും മനയും വായും, എങ്ങിനെയെന്നറിഞ്ഞില്ല, പ്രതിയാഗിയോഗിയുടെ മുമ്പും, ഭക്തും, വക്തൃവും, പക്ഷങ്ങളും താമ്രം, വസ്ത്രശകലങ്ങളെമാത്രം അപഹരിച്ച് സന്തോഷി അടയുന്നു. ഹരിപഞ്ചാനനൻ നടസാസതയെ സന്ധാനംചെയ്ത പടതലവന്റെ ഖഡ്ഗമണ്ഡലത്തെ അഭിവാദനം ചെയ്യുന്നു. എന്നാൽ, പടതലവന്റെ മോഹമുറയ്ക്കേണ്ടിന്റെ നേത്രങ്ങളെ വൃദ്ധസിദ്ധന്റെ ദേഹം നന്നായിക്കുന്നു. ആക്ഷണത്തിൽ ഹരിപഞ്ചാനനൻ ആകാശചാരിയായപോലെ ഉയർന്നു, തന്റെ പാസാധികഖഡ്ഗത്തെക്കൊണ്ടു സുദർശനചക്രങ്ങളാലെന്ന പോലെ പടതലവനെ വലയംചെയ്തു, അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഖഡ്ഗത്തെയും അക്ഷണത്തിൽ പതിപ്പിച്ചു. പാസാധികഖഡ്ഗം പടതലവന്റെ കവചത്താൽ പ്രതിബന്ധിക്കപ്പെടുകയാൽ, സാൽവതയെ അപഹരിച്ച്, രണ്ടാമതും സുപ്തബലമുള്ളതും നന്നാക്കുവാനും പ്രചവിച്ച് ശത്രുഗാത്രവക്ത്രമായി ധാരാണിപാതം ചെയ്തു. വൃദ്ധസിദ്ധന്റെ ഭക്തും ആ ഖഡ്ഗധാരിയായ ഹനുമാനെ ഒരു വാണപ്രപാതകൊണ്ടു് അസ്തമിക്കുമാക്കി ഖഡ്ഗത്തെ നിവർത്തു പതിപ്പിച്ചു.

പടതലവന്റെ സാൽവാദീശ്വര്യം പാദത്തിൽ തിരക്കപ്പെട്ടിരുന്ന കൈഭക്താശക്തകളെക്കണ്ടു് ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ മനസ്സിൽ ഒരു മോഹായുക്തി ഉദയംചെയ്തു. പ്രാണാഭാപ്രവൃ

അന്യായിരുന്ന ശാന്തനെ നോക്കി “ഉറോ” എന്നു സിംഹനാടത്തിൽ ഒരു കല്പനകൊടുത്തു, ആ സീവാർദ്ധത്തെ തന്റെ പ്രയോഗശക്തമായ ഹസ്തുതാൽ ഗ്രഹിച്ചു, ഉച്ചാം ഉഗ്രവുമായ സ്വരത്തിലും പടത്തവവനും മനസ്സിലാകാനായ ഒരു ദാഷയിലും സ്വഭടന്മാർ ചില കല്പനകൾ നൽകിപ്പോ, ഹരിപഞ്ചാനന ത്രിവിക്രമൻ ആ ഗുഹയിൽനിന്നു മറഞ്ഞു. കിടക്കും മറാവശങ്ങളിലുള്ള വാതലുകൾ ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ കല്പനയ്ക്കു ഹസാനമായി ക്ഷണത്തിൽ ബന്ധിതപ്പെട്ടു. “ഞങ്ങൾ ചേച്ചുവന്നതോർ ഉഗ്രനും ശാന്തനും ഒന്നിച്ചു കൂടിയുണ്ടെന്നു” അമ്മയെ ധരിപ്പിക്കുന്നു. അമ്മയുടെ അവസരം ഇതു വകൾ അവിടന്നു ചെയ്യുന്നു” എന്നു പടത്തവവനാടു പ്രാർത്ഥിച്ചുകൊണ്ടു ശാന്തപഞ്ചാനനൻ ചേച്ചുപഞ്ചാനനനാടു സഹഗാമനം ചെയ്തു.

പടത്തവവൻ ആദ്യമായി മഹാവചനചക്രിതനായി. സന്ദർഭവിശേഷങ്ങളാൽ സന്ദ്രമിടനായും, ഉദ്ധസിദ്ധദർശനത്തെ പുനഃകാക്ഷിച്ചു ആ ശ്രമത്തിൽ ഭക്തചിത്തനായും, ഉഗ്രശാന്തന്മാരുടെ അന്തഃപാത്രം എന്തെന്നു ചിന്തിച്ചാൻ ശക്തനല്ലാത്തതും നിന്നുപോയി. പടിഞ്ഞാറുള്ള ഒരു മുറിയിൽ എന്തോ തല്ലിക്കൊണ്ടു കൊല്ലപ്പെട്ട കേടുകൂടിയ, ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ ദൃഗ്ഗമനം കണ്ട ഉടനതന്നെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ മഹാഭാഗമായ ഉദ്ദേശ്യത്തെ ഉൾക്കൊള്ള കേശവപിള്ള പടത്തവവനെ പിടിച്ചിടി “വേഗം ഇവിടന്നു കടക്കാം” എന്നു പറഞ്ഞു പുറകാട്ടി നടത്താൻ പ്രാരിച്ചു. കേശവപിള്ളയുടെ ശ്രമത്തെ ഉദ്ധസിദ്ധൻ സഹായിച്ചു. പടത്തവവൻ നിന്നിരുന്ന നാലുകെട്ടിൽ ഒരോർ പെരുകിത്തുടങ്ങി. പടിഞ്ഞാറുള്ള തകർപ്പ് അതിതകൃതിയിലായി. “വിടരുത്” എന്നു ഹിന്ദുസ്ഥാനിയിലുള്ള ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ മോഹനാടം ആ കെട്ടിടത്തിൽ മുഴങ്ങി, സേനാകാഹളധ്വനിപോലെ സ്വഭടന്മാരെ മോദാതന്മാരാക്കി, അന്തഃപത്മനാഭൻ പടത്തവവൻ പൂർവ്വപത്മീവപ്രസാദമെന്നായി. ഒട്ടകപമായി അനുഭവിച്ചുവന്നിരുന്ന വിക്രമത്തിൽനിന്നു വിരമിച്ചു, തന്റെ സഹസേവിയായ ഖഡ്ഗം ഹരിപഞ്ചാനനനാടുണ്ടായ വിമാനാസമത്തെ അസ്വദിച്ചു ക്ഷോർ ഉദ്ധ്യയുന്നതും വർത്തിച്ചിരുന്ന അദ്ദേഹത്തിന്റെ കരം

വികൾ ഏറ്റവും ചിരിപ്രദമായുള്ള ക്രിഡകളെ തുടങ്ങും. പ്രതി യോഗികളുടെ ആയുധങ്ങളും തവകളും മുറിഞ്ഞുപിണ്ഡം, ആയു ധങ്ങളുടെ പതനങ്ങളും ചിലപ്പോൾ കൈമാറ്റം വന്നു ചെല്ലിയിട്ടു. കൈസ്സർവും മാനദർശനവും യോഗീശ്വരഭടന്മാരുടെയും പ്രമു ഹകൃഷ്ടന്മാരായി. അവർ വൃദ്ധസിദ്ധന്റെ യാത്രയോടൊന്നു തെങ്ങൊര വിഴുത്തും കമാൻഡറിയുടെ നെടുമ്പാടുകൾ പട ത്തവയെ വഴി തെളിയിക്കുന്നു. നാവാവസ്യസാമിയായ കേശ വപിനുമ്പോൾ തന്റെ കാരാണാചാര്യകൊണ്ടു ഓന്നാണ്ടു ഗണപ തിക്കു കർഷണം. പാപവനനികളെ നീക്കി, വാതൽനോക്കി നട കൊള്ളുന്നതിനിടയിൽ “നിജമനസ്സുകൊണ്ടു ഏവിയെ?” എന്നു പടത്തവയർ കേശവപിനുമ്പോൾ ചോദിച്ചു. “അതല്ല, ഭദ്രമാ ക്കിട്ടിട്ടുണ്ടു” എന്നു കേശവപിനുമ്പോൾ പറയുന്നു. അകത്തു പുറത്തും നിന്നു ബന്ധിക്കപ്പെട്ടിരുന്ന വാതൽ വൃദ്ധസിദ്ധനാൽ ചുറ്റുകറികളിൽ നിന്നു ഇളക്കി മാറ്റപ്പെടുന്നു. പടത്തവയെ അനുഗാമികളും പുറത്തുനിന്നു കാവൽക്കാരന്മാരും ചെല്ലിയിട്ടു പുറ ത്തുമാടുന്നു. “ഇവിടെ പടക്കണ്ണും, അയാൾ ചീവത്താൻ അറ പൊളിക്കുകയുണ്ട്. വാതൽ ചോർ ഏറ്റക്കൊള്ളികളു ന്നു.” എന്നു കേശവപിനുമ്പോൾ ഉപദേശിക്കുകയും, ആ സംഭവ ഓടിക്കൊണ്ടി, മഹാമഹപ്രഭുവിന്റെയും സാക്ഷാൽ പൂർവ്വഭാഗ ത്തിൽ വിവരിച്ചു പ്രകാശ പ്രവാഹമാർജ്ജിതമാക്കു ധവനം ചെയ്യുന്നു.

ശേഷം അതിഭയാനകമെന്നും ഈ അത്യായത്നം പ്രഥ മമായിത്തന്നെ അവസാനത്തിൽത്തന്നെ പ്രസ്താവിച്ചിട്ടുള്ളല്ലോ. അതിഭയാനകമെന്നാൽ, ദർശനത്താലല്ലാതെ വർണ്ണനയ്ക്കാൽ ഗ്രഹണത്തിന്നു മുൻപ്രായമുള്ള, ബ്രഹ്മാണയത്തിന്റെ അധി സ്ഥാനത്തായ അഗ്നിഭഗവന്റെ ഉഗ്രഭാവപ്രവർത്തനമാണ് ആ വൈഷ്ണവപ്രതിഷ്ഠാപ്രാർത്ഥനയിൽ സംഭവമായത്. പടത്തവയെ ബന്ധിക്കുവാൻ അവരുടെയുദ്ധവൈഭവംകൊണ്ടു ആദിസൂത്രാദികളിൽ നിന്നു ആകാശമണ്ഡലമായ ക്ഷേത്രപീഠത്തിൽ പ്രവ ശിച്ചിട്ടുപോൾ, സമാപ്തവൃത്തമായിരുന്ന യോഗീശ്വരൻ ഹരിപ ബാനനൻ വെടിമുന്നറയെ തകർന്ന ശബ്ദത്തെ കേട്ടു അവർ സമുപസ്ഥിതമാകുന്ന സംഭാവ്യത്തെ അനുഭവിച്ചു. ആ ക്ഷണത്തിൽ

തന്നെ ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ കണ്ഠീരവായനാൽ ആവർത്തനം അനുഭവത്തിലേക്കു ചില വിനാശങ്ങളെക്കുറിച്ചും മറ്റും ഉൾക്കൊള്ളിയായി. അതുകൊണ്ട്, ആ മന്ദിരവാസികൾക്കെത്തു സംഭവിക്കപ്പെട്ടിരുന്ന വിവിധതരം സാധനങ്ങൾക്ക് ആ ഭട്ടന്മാർ തീ കൊടുത്തി, ഉത്തരം അസാധ്യമായും ആയ സാഹചര്യം കൊണ്ടുവന്നു, അവിടെ നിന്നും തുടങ്ങിയ പരമ്പര. ഇങ്ങനെ ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ ചിത്രകാവ്യത്തിനുമായുള്ള യുദ്ധത്തിന്റെ പ്രഥമദീപം ഗ്രീപരമ്പര സങ്കല്പത്തിന്റെ പരിസരത്തിൽപ്പെട്ടു തന്നെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ സ്വന്തമായ പുരോഹിതനായും ആ അമാനുഷ്യതയോടനുസരമായും പ്രതിപാദിച്ചിട്ടുണ്ട്.

യോഗിവാടത്തിലെ അരുണത്തിൽപ്പിടി വാഴാ യുദ്ധസ്ഥലങ്ങൾ ഉയർന്ന്, ആ മന്ദിരത്തിന്റെ പരിസരകാശത്തിൽ മോഹമുഴപ്പമുണ്ടായിരുന്നു. 'കിരകിര' ശബ്ദത്തോടു കൂടി ബഹുദൃഢമായി പൊങ്ങു, ആ വാടകയും അതിനകത്തു കടുങ്ങിയ ഭടന്മാരുടെയും പേരുകളും, പഞ്ചാസ്യകവലാതന്മാരുടെ മനോഹരമായ സുഗന്ധത്തിൽ ഉൾപ്പെട്ടിരുന്ന ആ പരമ്പരയോടൊപ്പം കൈകൾ വിടർത്തി, ഈ അപ്രതീക്ഷിതസംഭവത്തിന്റെ ദർശനത്തിൽ കമാൻഡറിയാൽ സജ്ജമായിരുന്ന സൈന്യം മുന്നിലു, വീതികളിലും മറ്റും തുറന്നസ്ഥലങ്ങളിലും തടസ്സങ്ങളാകുന്ന അനന്തരങ്ങളെ ഭീഷ്മിച്ചു സന്നദ്ധനായി ആ പരമ്പരയോടൊപ്പം തിന്നു ഭടന്മാർ പ്രവേശനം ചെയ്തു. ഹരിപഞ്ചാനനഭക്തസംഘം യോഗിവാടത്തിന്റെ രക്ഷയ്ക്കു മുന്നിൽ. അഗ്നിയെ സംഭവത്താൽ സമീപത്തുള്ള അഗ്രവാങ്ങിലേയും ഗ്രാമങ്ങളിലേയും പാറ്റുകാർ ഉളകി, വാട്യാനത്തിലേയ്ക്കു ഓടിത്തുടങ്ങി. ഇങ്ങനെ നെഞ്ചുവെട്ടി പെട്ടെന്ന്, അഗ്നിശിഖാവിരൂപങ്ങളെ കണ്ടു, "ഹാഹാ" ശബ്ദം മുഴങ്ങുന്നതിനിടയിൽ, ബ്രഹ്മാണയകടാഹ ഭടന്മാരുള്ള ഒരു മഹാസേന വിശ്വകർമ്മത്തിനുമായുള്ള ഒരു "മഹാകുന്ദിനി" പീഠപ്രയോഗത്തോടെ പൊല പട്ടി സമുദായം, എന്നല്ലാ ദുരിയെത്തുന്നതും, പാതാളമേഖലയോടും ഇളകിക്കുളകി. ഹരിപഞ്ചാനനമന്ദിരവ്യവസ്ഥയിൽനിന്നു സഹസ്ര സുദർശനങ്ങൾ യോജിച്ചുവന്നുപോലെ ഒരു അഗ്നി

ഉത്തരവ്

പ്രധാനാധികാരിയായ ഈ രാത്രിയിൽ തിരുവിതാംകൂർ സംസ്ഥാനം ആഗ്രഹിച്ച ഒരു സന്നിദ്ധസംസ്ഥാനം തന്നെ ചെട്ടി എന്ന സൂചനകളാൽ രാജകുടുംബം അടങ്ങിയതായി വെളിപ്പെട്ടു. ആ സംഭവത്തിന്റെ സവിസ്താര വിവരങ്ങൾ രാജ്യപ്രധാനന്മാരുടെ ഓരോരുത്തർക്കുമായി വെളിപ്പെട്ടു. ഇവർ ഈ ബന്ധിതവർഗ്ഗം കൊണ്ടും, കാര്യവർത്തിയായ ഒരു ഉഗ്രമുഖിയുടെ പ്രാപ്തിയായതിൽ നിന്നും ഗ്രാഹ്യമായ പ്രകൃതിയായും വിസ്തരിച്ചിട്ടുള്ളതിൽ സംഗ്രഹിച്ചതായി, വിവരങ്ങൾ പ്രാപിച്ചു.

പ്രധാനാധികാരിയായ ഈ രാത്രിയിൽ തിരുവിതാംകൂർ സംസ്ഥാനം ആഗ്രഹിച്ച ഒരു സന്നിദ്ധസംസ്ഥാനം തന്നെ ചെട്ടി എന്ന സൂചനകളാൽ രാജകുടുംബം അടങ്ങിയതായി വെളിപ്പെട്ടു. ഇവർ ഈ ബന്ധിതവർഗ്ഗം കൊണ്ടും, കാര്യവർത്തിയായ ഒരു ഉഗ്രമുഖിയുടെ പ്രാപ്തിയായതിൽ നിന്നും ഗ്രാഹ്യമായ പ്രകൃതിയായും വിസ്തരിച്ചിട്ടുള്ളതിൽ സംഗ്രഹിച്ചതായി, വിവരങ്ങൾ പ്രാപിച്ചു.

പ്രധാനാധികാരിയായ ഈ രാത്രിയിൽ തിരുവിതാംകൂർ സംസ്ഥാനം ആഗ്രഹിച്ച ഒരു സന്നിദ്ധസംസ്ഥാനം തന്നെ ചെട്ടി എന്ന സൂചനകളാൽ രാജകുടുംബം അടങ്ങിയതായി വെളിപ്പെട്ടു. ഇവർ ഈ ബന്ധിതവർഗ്ഗം കൊണ്ടും, കാര്യവർത്തിയായ ഒരു ഉഗ്രമുഖിയുടെ പ്രാപ്തിയായതിൽ നിന്നും ഗ്രാഹ്യമായ പ്രകൃതിയായും വിസ്തരിച്ചിട്ടുള്ളതിൽ സംഗ്രഹിച്ചതായി, വിവരങ്ങൾ പ്രാപിച്ചു.

പ്രധാനാധികാരിയായ ഈ രാത്രിയിൽ തിരുവിതാംകൂർ സംസ്ഥാനം ആഗ്രഹിച്ച ഒരു സന്നിദ്ധസംസ്ഥാനം തന്നെ ചെട്ടി എന്ന സൂചനകളാൽ രാജകുടുംബം അടങ്ങിയതായി വെളിപ്പെട്ടു. ഇവർ ഈ ബന്ധിതവർഗ്ഗം കൊണ്ടും, കാര്യവർത്തിയായ ഒരു ഉഗ്രമുഖിയുടെ പ്രാപ്തിയായതിൽ നിന്നും ഗ്രാഹ്യമായ പ്രകൃതിയായും വിസ്തരിച്ചിട്ടുള്ളതിൽ സംഗ്രഹിച്ചതായി, വിവരങ്ങൾ പ്രാപിച്ചു.

ന്റെ അഭിമാനത്തെയും വിശ്വാസത്തെയും സമ്പാദിച്ചു. ആ പ്രണിധിയുടെ റിപ്പോർട്ടുകൾക്ക് അദ്ദേഹം അനുമതിനോടോടും അനുകൂലം നൽകിയിരുന്നു. മാർഗ്ഗപരന്റെ നിലയിൽ പുറപ്പെട്ട ഹരിപഞ്ചാനനൻ, ഹൈദർ മഹാജാവിന്റെ പ്രശ്നകാർയ്യസമന്വർത്തനവുമായ ബാങ്കാസി ഏറ്റെടുത്തിരിക്കാറുണ്ട്. വൃദ്ധസുരന്റെ സാഹചര്യങ്ങൾ ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ സേവകാവിഷ്വാസം ഏകദേശം പ്രതിബിംബിക്കപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്. സർവ്വസമീപമായ മഹാജാവിനും, പട്ടണപരന്റെ ഉപാധനമായ കേശവപിള്ളയ്ക്കും ഹരിപഞ്ചാനനനിൽ നിന്ന് ആവശ്യമായ കാര്യങ്ങൾ സുരന്റെ ശക്തിയുള്ള കൗശലം ഗുഹ്യമായ നിരന്തരമായ ക്രമം ചെയ്യും.

രാജസ്ഥാനിൽ നിന്നുണ്ടായ അപരമദൂത മോതിരത്തിന്റെ അവധാനം കേശവപിള്ളയുടെ നേക്കു സംശയത്തെ ജനിച്ചിരിക്കുന്നതിന് ഹരിപഞ്ചാനനൻ ഭരണ നിവർത്തിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നും; സർവ്വ ആവശ്യപ്പെട്ടാൽ ആസ്ഥാനത്തെയും കുടുംബത്തെയും പെട്ടെന്ന് ആ ബ്രാഹ്മണനെ ഏല്പിക്കുന്നതിന് മറ്റൊരു അപരമദൂതമോതിരത്തെ ഹരിപഞ്ചാനനൻ തന്റെ പക്കൽ ഏല്പിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നും; ആവശ്യാനുസരിച്ച് ത്രിമാസത്തെ കൃത്യം പൂർത്തിയാക്കിയിട്ടുണ്ട്, ആ ബ്രാഹ്മണന്റെ പക്കൽ താൻ അതിനെ കൊടുത്തപ്പോൾ ചരിത്രാസനമായും കൊണ്ട് ബ്രാഹ്മണൻ മോതിരം മാറ്റപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതിൽ റിപ്പോർട്ട് ഹരിപഞ്ചാനനനെ രാജദ്രോഹിയെന്നും മറ്റും അപഹസിച്ചതിനാൽ അയാളുടെ അന്തം താൻ വരുത്തിയതാണെന്നും; തന്റെ അടുത്തെ ചന്ദ്രക്കാരൻ വലിച്ചുതീർത്ത കേശവൻകുഞ്ഞിനെ മരിക്കാൻ ബന്ധനസമനാക്കി ദ്രോഹിയെന്നും, അതുകൊണ്ടും താല്പര്യമുണ്ട്. വിദ്യമന്ദിരത്തിനുള്ള വലിക്കുന്നതിന് ക്രമീകരിച്ച അയാളുടെ വൈശാഖം കണ്ടു താൻ തോറ്റുമുണ്ടി എന്നും മറ്റും രാജാധികാരികളുടെ മുമ്പിൽ ദൈവൻ മോഴിക്കൊടുത്ത് നിൽക്കുന്നതായ അദ്ദേഹം സാദൃശ്യം സാദിച്ചു. ഈ കഥകൾ പ്രാധാപികന്മാരുടെ കർമ്മങ്ങൾക്കിടയിൽ അഭിമാനാർജ്ജനങ്ങൾ എന്ന പേരിൽ നിക്ഷേപിക്കപ്പെട്ടു. ഹരിപഞ്ചാനനനും തന്റെ ദൈവം

അനുകാമീനനായ ഒരു സംഗീതപ്രവീണന്റെ ഹരികഥാ
രണ്യം സ്ഥാപിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു, ആ സ്ഥലത്തിന്റെ മാ
ലിന്യം മുഴുവൻ ഭൂമിക്കു കൈമാറ്റം. അന്നുവെച്ചുതന്നെ കണ്യം
അം അയാളുടെ വിധവയ്ക്കു തിരിച്ചു കൊടുക്കപ്പെട്ടു. അതുക
ളുടെ പ്രദാനിതയുടേതിനകാണു വിശ്വനാഥൻ ഒരു കോടീശ്വ
രന്റെ വരവെ ഇന്നു മാണിക്കു രാജ്യം പ്രദാനമാൽ അന്നു
ഹരിക്കുമാവാം.

[illegible]

വിദ്യാപ്രയാഗത്തോളം കൊണ്ട് മഹാപ്രളയങ്ങളുടെയും മഹാ
 ശാപങ്ങളുടെയും അഭിമതിയും, മഹാബലിത്തങ്ങളും സമ്പാദിച്ചു,
 ഹൈന്ദവരുടെ സമക്ഷത്തിൽ പ്രാവീണ്യം, ഹരിപഞ്ചാനനസ
 ഹചാര്യായിനിയോഗിക്കപ്പെട്ടു, തിരുവിതാംകൂറിൽ സഞ്ചരിച്ചു.
 ഹരിപഞ്ചാനനപാടത്തിൽ താമസിക്കുന്ന കാലത്ത് തന്റെ
 ഭാര്യയുടെ വാണത്തിൽ പ്രഥമകാഷ്ടയായി പുറപ്പെടുന്ന
 ഉമ്മണിപ്പിള്ള ഞോംസ്വരൂപകാഷ്ടിയായും യതിക്കുറു
 എന്നാണു്, ആ ചപലന്റെ ചപല്യങ്ങളെ വൃദ്ധസീതൻ
 സൃഷ്ടിച്ചു. കേശവപ്പിള്ളയുടെ നാമത്തെ ആ സ്ത്രീയുടെ നാമ
 തേർട്ട് ഉമ്മണിപ്പിള്ള സാന്നിദ്ധ്യം വന്നതു വൃദ്ധസീതൻ
 ധരിച്ചു, പരാമർശമിടി അറിയുന്നതിനായി പക്ഷിർസാ
 യുടെ വേഷത്തിൽ ചെന്നുകുഴ്ത്തിയിടവ ഗാഢമിത്രമായ കേ
 ശവപ്പിള്ളയുടെ സഹകാര്യമായി. അതിന്റെപരിണാമം,
 ആ യുവാവിന്റെ ദുഷ്ടാചാര്യകാലത്തെ ധരിച്ച വൃദ്ധസീതൻ
 അയാളുടെ ആത്മമിത്രമായിത്തീർന്നു്. അയാൾക്ക് അപ്പാഴ
 പോലും വേണ്ട അാവകുളം അങ്ങനകുളം കൊടുത്തു മഹാവിജ
 യിയാക്കിയതായിരുന്നു. ഉമ്മണിപ്പിള്ളയുടെ വധകർമ്മസമയ
 ത്ത് ആ സ്ഥവതളിടി എത്തിയിരുന്ന വൃദ്ധസീതൻ ഹരിപ
 ഞ്ചാനനനാടുള്ള സമ്പ്രദായത്തെ ധരിച്ചു, ആ അപരമവൃത്താ
 ന്നും ഹൈന്ദവ മഹാശാപ ധരിപ്പാനായി അടുത്തടിവസംത
 ന്ന ഒരു വേലനാടത്തു അയച്ചു. ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ വേഷനം
 ഹൈന്ദവ സമക്ഷത്തിൽ എത്തുന്നതിനു മുമ്പായി ധരിപ്പിക്ക
 പ്പെട്ടതു് വൃദ്ധസീതന്റെ നിഃവൃത്തിപത്രമായിരുന്നു. കേശ
 വർകുടത്തിന്റെ അപരമാണ് ഹരിപഞ്ചാനനനാൽ ചെയ്യ
 പ്പെട്ടിട്ടു എന്ന് വൃദ്ധസീതൻ ഉൾക്കൊള്ളിയിട്ടു. ആ യുവാവാ
 ന് ആ ബന്ധനംകൊണ്ടു യാതൊരാലത്തുമില്ലെന്നും വൃദ്ധസി
 തൻ അനുമാനിച്ചിരുന്നു. വൃദ്ധസീതൻ ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ
 കുടുംബസ്ഥിതിപരാമർശങ്ങളെക്കുറിച്ചു യാതൊരിടം സാ
 ശയം അഗ്രത്തിൽ ഇല്ലായിരുന്നു. എന്നാൽ. ഹരിപഞ്ചാന
 നൻ തന്റെ ജന്മമുസ്സഹംകൊണ്ടു കഴുപ്പത്തെ യാത്രയിലും,
 വൃദ്ധയെ സന്ദർശനം ചെയ്തപ്പോഴും, പിന്നീട് കുപ്പമുക്കുണ്ട
 സന്ദർശിച്ചും. പക്ഷിപ്പിച്ച മൈത്രിസമയങ്ങളിൽ നിന്ന്

ഉളകയില്ലായിരുന്നു. അവർ രണ്ടുപേരും തന്നെ ആ കാലത്ത് സാസാരിച്ചൊതുക്കി. ആ ഭഗവതി എന്നസ്ത്രീയെപ്പറ്റി മകൻ കിടത്തു വന്നുവന്നു ശാസ്ത്രം പിടിച്ചുപ്പാർ 'ആ പാപി. എല്ലാം യഥാസ്ഥിതിയിലിരിക്കട്ടെ. മീനാക്ഷി നന്നിയത്തേയ്ക്കും അക്കൽ പൂർവ്വസ്ഥിതിയിലും പോരട്ടേ' എന്ന് കേശവ പിള്ള ഭാഗംചെയ്തു വിധിച്ചു"

മീനാക്ഷിയുടെ വിവാഹത്തിന് തിരുമനസ്സിലെ സന്തോഷസാക്ഷ്യങ്ങളായി പേണ്ട പുകയും വിദ്യയും കല്പിച്ച് അവളിച്ച് എങ്കിലും, അവിടത്തെ നയനങ്ങൾക്കു പടർത്തുവന്റെയും ഉണ്ണിത്താന്റെയും കണ്ണുകൾക്കൊരും ദർശനത്തോടും ഉടിച്ചിരുന്നു. തന്നാൽ അവമാനിക്കനായ വേഷങ്ങളിലും സുസ്ഥിരഭക്തിയെ ദ്രവ്യമാനിയോടും അനുബ്ധിച്ച ആ ദ്രവ്യം തന്റെ ശ്രേയസ്സുചേന്നെന്നുള്ള ആയാലും പ്രവൃത്തികൾക്കിടയിൽ മീനാക്ഷിയോടു സംഭവിച്ചു വാമിനും, ആലീനാനം തിരിവിക്കുന്നതായ ഒരു മോഹാവനം ആ യുവാവിന്റെ മനോമണ്ഡലത്തെ ബാധിച്ചിരിക്കുന്നു എന്ന് അവളെക്കുറിച്ചുവെളിച്ചമുണ്ടാക്കി ദർശനംചെയ്തു. കേശവപിള്ളയുടെ മനസ്സു മീനാക്ഷിയുടെ സെവയ്ക്കുപ്രദാനത്താൽ ആകർഷിക്കപ്പെട്ടു എന്നും, എന്നാൽ, അയാളുടെ സേവയ്ക്കുവർത്തനപരതതം കൊണ്ട് അതിനെ പ്രകാശിപ്പിക്കുന്നില്ലെന്നും അവയോക്കു ബോധ്യമായി. തന്റെ ദ്രവ്യന്റെ ദാശകാരിയെക്കുറിച്ചു തന്നെ അന്യായമുണ്ടാക്കി അറിഞ്ഞിട്ടു.

മഹാശാവിന്റെ ദർശനവെളിച്ചം പേറാത്ത സന്തോഷിയിലും സ്നേഹിക്കപ്പെട്ടു. മീനാക്ഷിയുടെ പാടിനയനദിവസത്തിലും കേശവപിള്ള മഹാശാസന്നിധാനായി തന്റെ ഉദ്യോഗസംബന്ധമായി മനോഹാരിച്ചു വിചാരങ്ങൾ ഭാവിച്ചുപ്പോൾ, മഹാശാവിന് ഇങ്ങനെ ചോദ്യംചെയ്തു:— "ഇന്നല്ലെ ചെമ്പകശ്ശേരിയിലെ മനുഷ്യകാട് വീ ശ്രീകാണാരി അതിന്റെ നിർമ്മാണത്തോടുകൂടിയെന്നിട്ടു?"

കേശവ—“വേലുത്തമ്പി അമ്മാവനാട് ഒരു പക്ഷം പേരെ ഉണ്ടും പറവാൻ. വലിയമ്മാവൻ എപ്പോഴും വലിയ ക്ഷണം

അിത് കിടക്കുന്നു, അതു കാണാൻ അടിയൻറെ പഴയ സ്ഥിതി—”

മഹാശാല പുനഃവിശ്ലേഷിച്ചിട്ട് “അത്രയുമുണ്ടോ” എന്നു ചോദിച്ചുകൊണ്ടു്, ഒരു സഹയാചാര്യനോടു ചിട്ട കേൾവപ്പിച്ചയുടെ മുഖത്തുനോക്കി. രാജസമക്ഷത്തിൽ അനുവദനീയമല്ലാത്ത പ്രതിവീക്ഷണത്തെ അന്നും സ്വാന്തര്യത്തോടുകൂടെ കേൾവപ്പിച്ച അനുഷ്ഠിച്ചുപോയി. സമഗ്രയർഗ്ഗംകീഴ്ത്തുന്നതിന്റെ നിവൃത്തിയായുള്ള മഹാശാലയിന്റെ വടനമ്പ്രാർക്കണത്തിൽ കേൾവപ്പിച്ചയുടെ അനുബന്ധമായുള്ള പ്രേമസ്ഥിതിയെക്കുറിച്ചുണ്ടായിരുന്ന സംശയം സ്ഥിരപ്പെട്ടു. കേൾവപ്പിച്ചയുടെ ൊ മനഃസ്ഥിതികൊണ്ടുണ്ടായ ജീവിതഗതിക്കു മേൽ ഭാവികഥാഭാഗങ്ങളാകയാൽ ആ വിഷയങ്ങളിൽ ആകുമിരിക്കുന്നു” ൊ സന്ദർഭത്തിൽ ഉചിതമായിരിക്കുന്നതു്. അതിനാൽ പ്രസ്തുതകാര്യസംബന്ധമായുള്ള ശേഷം കഥയെമാത്രം വിശദീകരിക്കുകയുണ്ടു്. കേൾവപ്പിച്ചയുടെ ശൈശവസ്ഥ കണ്ടു് ദീനതയാലുപയ മഹാശാലാ മുനോടുനിൽ, തന്റെ കൈനോട്ടു് ഇടക്കെകുറ്റിച്ചു:—“കേൾവന എന്നു പ്രകടംബം ബോധിച്ചുവോ അതിൽനിന്നു് ഒരു കഠിനത നിശ്ചയിച്ചു. ശേഷം നാം ഏറ്റം— എന്നാൽ അതിന്നു മുമ്പായി ഒരു ക്രിയ കൂടി അനുഷ്ഠിക്കേണ്ടതുണ്ടു്. നമുക്ക് ദേവികാദി വീട്ടുവക അന്യോപദ സംഗതി നാം രീതിയാക്കിപ്പോ; അന്നു നമ്മുടെ മുമ്പാകെ സങ്കടം കേൾവന്റെ കൈയ്യക്ഷമതയിലാണെന്നു് നമുക്കു മനസ്സിലായി. ശേഷം ഉണ്ടായിച്ചു അനേകത്തിച്ചു അരികയുചെയ്തു. ഇതപ്രകാരംകൊണ്ടു് നിങ്ങൾ അമ്മയും സഹോദരന്മാരും അവിടെ വസിച്ചായിത്താമസിക്കുന്നു. ഇതിച്ചായികാണുക. ‘ചിമ്പലം വേണ്ടതുമാകുന്നു കൊണ്ടുചെയ്യാം’ എന്നൊരുവാക്കുണ്ടു്—ഇല്ലേ? അവിടെ ചെല്ലുമ്പോൾ അമ്മ നിറവേറിയിരിക്കും.”

അധികം താമസംകൂടാതെ കേൾവപ്പിച്ച വരിയകൊട്ടാതെ സമ്പ്രദായി നിയമിക്കപ്പെട്ടു. ബാല്യത്തിൽ വേർപെട്ട മാതാവിന്റെ പുനർദർശനം ചെയ്യാനായി രാജപ്രസാദപുണ്ഡ്രയുടെ വക്ത്രപ്രഭാവപരിവാരങ്ങളോടും സാമൂഹികചോദ്യം, മുൻതന്നെയും ഒരു മാതൃവനാൽ അപഹരിക്കപ്പെട്ടിരുന്ന തന്റെ രൂപാദി ഗുണങ്ങളെയും ചുറ്റപ്പെട്ടു. ഗുഹപാതമുണ്ടാകാതെ

ററവും വലഞ്ഞു കഴിഞ്ഞിട്ടു നക്കൊള്ളുന്ന ഗരവിഗ്രഹമായ ദ
ബതിമാക്കെണ്ട് കേശവപിള്ളതാളമനസ്കനായി, ആ ഭാഷാ
ഭേദാക്കന്മാരെ തന്റെ ഗ്രഹത്തിലേയ്ക്ക് ക്ഷണിച്ചുസ്സാനുകൂ
പ്പിച്ചു. 2000 യഥാഭാഗ്യം സൽക്കരിക്കുന്നതിന്നു ആലോചന ക
ൽകിട്ടി തന്റെ ഭവനദാർശനം അകത്തുപ്രവേശിച്ചു. ആ ദമ്പ
തിമാരുടെ ദർശനാനന്ദമായുള്ള ഗ്രഹപ്രഭാവം, ആ ദർശന
ത്തിലുദിച്ചുവരുന്ന കർമ്മ രാജപ്രസാദം കൊണ്ട് ഉടലെടുത്തു
അനുഗ്രഹം സംഭവിക്കിച്ച് സന്ദിഗ്ദ്ധമാകുകയും ചെയ്തു. ത
ന്റെ തീർത്ഥാടനപ്രവൃത്തികളിൽ നിന്നുമാറ്റപ്പെട്ടിരുന്ന കേ
ശവൻകണ്ഠ കേശവപിള്ളയെ ചുറ്റിത്തന്നു. തന്റെ
സ്നേഹിതന്റെ ദർശനത്തിൽ സന്തോഷത്തെക്കാൾ ആശ്ചര്യം
മൂന്നിടം, കേശവപിള്ള നിൽക്കുന്നതിനിടയിൽ, കേശവൻകണ്ഠ
താൻ വഹിച്ചിരുന്ന ഒരു രാജശാസനത്തെ, കേശവപിള്ളയു
ടെ കയ്യിൽക്കൊടുത്തു, 'ആ ഭാവുകത്തിന്റെ ദീർഘനൂറ്റിയെ
ആശംസിക്കുന്നു. കേശവപിള്ള തന്റെ സ്നേഹിതൻ വഹിച്ചി
രുന്ന നീലിനെ അത്യാദരവോടെ വാങ്ങി, നേത്രങ്ങളിൽ അണച്ചു
അഭിവന്ദനം ചെയ്തതിന്റെശേഷം, വായിച്ചു നോക്കിയതിൽ
കുളപ്രാക്കോട് വകയായി പഞ്ചാവകുസ്സു കണ്ടുകെട്ടപ്പെട്ടി
ട്ടു വസ്തു വകകൾ സകലവും, തനിക്കു നൽകി, തന്നെ പ്രതിജ്ഞാ
നിവാരകനാക്കിയ, തിരുവല്ല പ്രമാണമാണെന്നു കണ്ട് ആനന്ദാ
ശ്ചുർത്തരമായ നേത്രങ്ങളാടുകൂടി മഹാഭക്തപാശാണി
യെ അനുസ്മരിച്ചു നിന്നു.

കേശവപിള്ള കളികഴിഞ്ഞപ്പോൾ "ഉരണിനു മുന്നപേ
ക്ക് ഇവ ഇടക്കി" എന്ന് ആജ്ഞകൊടുത്തു, ഗരവിഗ്രഹനായ
ഭേദാവിനെ അറപ്പാക്കുകയ്ക്കു പ്രവേശിപ്പിച്ചു, അദ്ദേഹത്തെ
തൊഴുതു. ഗരവിഗ്രഹൻ തന്റെമുമ്പിൽ മഹമ്മദീയ സമ്പ്ര
ദായത്തിൽ കേശവും മിശ്രയും വളർത്തിയെക്കി നിൽക്കുന്ന യു
വ പുരുഷാകസരിയെക്കണ്ട്, വല്ലാതെ സങ്കോചപ്പെട്ടു. കേ
ശവപിള്ള ഗരവിഗ്രഹനെ രണ്ടു കൈകളാലും പിടിച്ച്, ക്ഷേ
മുണ്ടുന്നതിൽ മന്ദ്രസ്ഥാനത്തു ബലാൽക്കാണേ ഇരുത്തി, താ
ന്നു സ്നേഹിതനും ഓരോ വശത്തായി ഇരുന്നു. അന്നാദിവിദ
വർത്തം ചുറ്റുമുണ്ടായി പരിചരിക്കുന്നതിന്നു പുറപ്പെട്ട ഭരണിമാതാ
വർത്തം രണ്ടാം മാതാവായ ദശവർത്തമായും തടഞ്ഞു, കേ

ശബരി കണ്ണുകൊണ്ടു തന്റെ അന്തർഗതത്തെ ഗേവതി അമ്മയെ ധരിപ്പിച്ചു. കണ്ണുകൊണ്ടു ഗേവതിയെ ഗർഭവിഗ്രഹിണിയായ അമ്മർപ്പിച്ചതുമൂലിയെ ആരംഗത്തു പ്രവേശിപ്പിച്ചു. അന്നത്തെ വിലാപത്തിന്റെ അനന്തരം തന്റെ സമീപവർത്തിയായ അമ്മി!യുടെ ദാർപ്പ്യത്തോടു കേൾവാനില്ലാത്ത അപേക്ഷിച്ചു.

അമ്മി—“എൻറപ്പി! പടുവിന ചുറ്റുന്ന എവർ വെളുത്തന്നാറു എൻറപ്പിടെ ചെറുതായി കെട്ടിപ്പോം.”

കേൾവ—“വിളമ്പണം—ഇങ്ങനെയൊരു വർഷമാക്കുമെല്ലാം പൊന്നിപ്പാറയോ. നിങ്ങൾ ഈ സമയത്തു, ഇവിടെ വന്നു ചേർന്നു സഹായിച്ചാൽ ചെറുപാക്കം പ്രസാദിച്ചുകൊണ്ടാണം. വി. വി. വന്നാണം.” കേൾവാനില്ലാത്ത വാക്കുകൾ കേട്ടപ്പോൾ ഗേവതി അമ്മയുടെ ഉപദേശം ബുദ്ധിപൂർവ്വമായി നൽകപ്പെട്ടതെന്നു തോന്നി, അമ്മർപ്പിച്ചതുമൂലിയുടെ മുമ്പെ സമ്മോഹനംകൊണ്ടു വികസിച്ചു. “അന്നു വെച്ചുവെച്ചുവെച്ചുവെച്ചു പലതിനൊക്കെയും എൻറപ്പിന്റെ പാക്കം അപ്പി—അപ്പിടെ മുമ്പെ വന്നാൽ എല്ലാം ചെറുതാകുമെന്നു. അമ്മിരിക്കുന്ന അമ്മിയിനെ ഒരു പാമ്പുപാവിസ്സായി ചുറ്റും ചുറ്റും വെളുക്കി, രണ്ടു കണ്ണും പൊടിയിട്ടുവെക്കി, കടിയൊന്നുവീഴ്ന്നു കൊളുത്തുവെച്ചു. കടിയൊന്നു വെച്ചു. അപ്പാപനത്തോടു ചുറ്റും പടച്ചു ചെടി കറുത്തുവെച്ചു. എൻറപ്പിടെ മുമ്പെ വെളുക്കി, വി. വി. വന്നാണം കേട്ടു, അമ്മി ഇങ്ങനെയൊരു ഇതി എൻറപ്പിന്റെ പാക്കം ചെറുതാക്കി, സാമി ചെറുതാക്കി എങ്ങനെയോ? അമ്മിയിൽ വെളുത്തതോ? അമ്മിയിൽ; ഇപ്പോ—ഇരിക്കുമെല്ലാം ചെറുതാക്കി; വെളുത്തതോ വെളുത്തതാക്കി; അമ്മി കേട്ടുവെച്ചു; അമ്മി വെളുത്ത വെളുത്തതോ വെളുത്ത ഒരു പിടിയെ പിടിച്ചിരിക്കുന്നു. അമ്മി പകർന്നു അമ്മി നാശിയെന്നു ചുറ്റുന്നതോ, അമ്മിയിൽ സാമി! സാമിനെ നിന്നാണം—എൻറപ്പി, ചെറുതാക്കിയെല്ലാം പെട്ടെന്ന് പെട്ടെന്ന് വെളുത്തതാക്കി വെളുത്തതാക്കി ചെറുതാക്കി.” ഈ കഥനവും അമ്മി പെട്ടെന്നു കേട്ടു, തന്റെ ദാർപ്പ്യത്തോടു വിശ്വസ്തതാൽ അമ്മി വെളുത്തതാക്കി തന്റെ ദാർപ്പ്യത്താക്കി കോപിച്ചുകൊണ്ടു കണ്ണുകൊണ്ടു കനിയൊന്നു. കേൾവൻകണ്ണു യോഗീപാസാൽ തന്നെപ്പോലെയും അമ്മി പാടിത്തന്നാക്കപ്പെട്ടു ചെറുതാക്കി.

ന്നു കേൾവപ്പിള്ള തങ്കച്ചിയെ ആശ്വസിപ്പിച്ചപ്പാൻ തുടങ്ങി. “തന്നതിന്നും കൊണ്ടതിന്നും, തന്നടവും കൊണ്ടടവും ഒത്തപാലെ കൊണ്ടു, മകനേ! ഇനി ഏല്പാം പൊറുപ്പിൻ” എന്നു ഗൽഗദത്തോടു കൂടി തങ്കച്ചി ഒരു അപരാധസമ്മതത്തെ വദിച്ചു. അതു കേട്ട്, തമ്പി ചോദ്യംതുടങ്ങി:—“ആ! അതെന്താർപ്പി? കൊണ്ടതാരു കൊടുത്തതാരു, പൊറുപ്പാനുള്ള ഏടാടെന്തെ?” തങ്കച്ചി തന്റെ അപരാധത്തെ സങ്കോചമറിഞ്ഞായി വിളിച്ചു പറഞ്ഞു.....തങ്കച്ചിയുടെ അപരാധവിവരണം കേട്ട് ക്ഷീണചിത്തനും ക്ഷതവീര്യനുമായി ഇരുന്നിരുന്ന, തമ്പി പരിവൃണ്ണാനന്ദനായി ഏഴനോറു കേൾവപ്പിള്ളയെ ആലിംഗനംചെയ്തു. തന്റെ ഭവനനാശത്തെയും യശഃക്ഷയത്തെയും, തന്നാൽ അഭ്യസ്തനായ ബാലകാർയ്യസ്ഥൻ മഹാരാജകാർയ്യസാധനത്തിൽ “തവത്തിരിച്ചിൽ” ഉണ്ടാക്കുന്ന ഒരു പടിയിൽ എത്തിയിരിക്കുന്ന തുകൊണ്ടു തടിക്കഴിച്ചു. കഴിഞ്ഞ ദിവ്യങ്ങളെല്ലാം ഒരു സ്വപ്നപോലെ തോന്നുകയാൽ തമ്പി പൂർവ്വതന്റെ ഗുഹത്തിനേറും ഭാര്യയുടേയും ഒത്താവായി, പ്രതാപോഗ്രതയോടു കാര്യവിചാരം തുടങ്ങി. തന്റെ ചെറുസിംഹിയെ “ഔശ്വതൻ തിരിച്ചുകൊടുത്തിരിക്കുമ്പാൾ, തമ്പികുറയ്ക്കുന്നതെന്തിന്?” “ചെറു ചുമ്മായാണോ ഒക്കെ പേപിടിച്ച് പെയ്യുന്നത്? നോവാനെന്തും കരിയാമെന്നും ആളൊന്നും കൊളം കോരിപ്പെയ്യുതോ കൊടുമ?” (ഭാര്യക്കു ധർമ്മോദേശമായി) “ആഞ്ചാതിയെ ഒളിച്ചാലു” ഇതോ വത്ര?” എന്നിത്യാദി പ്രസംഗങ്ങളോടുകൂടി, തന്റെ രായസക്കാരനെ പിടിച്ചിരുത്തി, ആ മന്ദിരപരിജനാദികളെല്ലാം തനിക്കു അധീനംതന്നെ എന്നു ഓലാപ്പിച്ചുകൊണ്ടു മൃഷ്ടമായി ഭക്ഷണംകഴിച്ചു. ഉഴണകഴിഞ്ഞു ഭഗവതി അമ്മയുടെ സമ്മാനമായി താംബൂലദാനപരിചരണം കൂടി ഉണ്ടായപ്പോൾ, തമ്പി ചിന്തകൾകൊണ്ടു അമ്പരന്ന്, മാറിൽ കൈവച്ചു തടവി, “അക്കാടുമ്പാവി, കെടുത്തു കെടുവിന എന്തരു താൻ ചൊല്ലുണ്ടെ?” എന്നു കേൾവപ്പിള്ളയെ നോക്കി ഒരു ചോദ്യംചെയ്തു. പ്രത്യക്ഷിക്കു കേൾവപ്പിള്ള വിഷമിക്കുന്നതിനിടയിൽ തമ്പി തന്റെ പരമാത്മങ്ങളുടെ കഥനത്തിനു പീഠികയിട്ടു:— “എന്റെപ്പിള്ളയെ തൊരത്തിപ്പുറ്റു, അമ്മു ഏല്പാം അക്കാളടഞ്ഞു നന്നയും തിന്മയും ചൊല്ലുത്തറനാളില്ലാണ്ടു, എപ്പഴിയും കെട്ടു കാടുകേറി. ഇനിയെങ്കിലും നേരുവഴി ചൊല്ലിത്തന്നു ഇവന്റെ കരതീർപ്പിൻ. പൊക്കേതുമു

രാന്റെ അങ്ങോട്ടേക്കു നമ്മുടെ തിരുവടികൾ?" കേശവപിള്ളയ്ക്കു "തിരുവടികൾ" ഹരിപഞ്ചാനനൻ ആണെന്നു മനസ്സിലായി. ഏതു മറുപടി പറയേണ്ടമെന്നു ആ യുവാവു ചിന്തിക്കുന്നതിടയിൽ, തമ്പി തന്റെ അനുഭവസംക്ഷേപത്തെ പ്രസ്താവിച്ചു:— കളപ്രാക്കോടി ഭവനത്തിന്റെ അഭിവൃദ്ധിക്കുവേണ്ടി ഗുരുവായി വരികപ്പെട്ടിട്ടു ഹരിപഞ്ചാനനൻ, ഒരിക്കൽ തമ്പിയെ മരുതപാൻ മലയിലെ ഒരു ഗുഹയിൽ കണ്ടു പ്രവേശിപ്പിച്ചു, അവിടെവെച്ചു നടത്തപ്പെട്ടിരുന്ന ഹോമത്തിനിടയിൽ തമ്പിയെക്കൊണ്ടു രക്തസാക്ഷ്യസാഹിത്യം സത്യം ചെയ്യിച്ചു, ആ ദിവ്യപുരുഷന്റെ തത്വത്തെ ധരിപ്പിച്ചു. ആ യോഗിവേഷധാരൻ, ശരീരത്തോടു കൂടി സ്വർഗ്ഗപ്രാപ്തനായ വേണാടി ഒരു കലശലൊഴുപ്പുമാർ തിരുവടികളാണെന്നും, സ്വപരമാർത്ഥമായ രാമവർമ്മാജിവിനു ഹൈദരാബാദ് നിന്നു നേരിടാവുന്ന പീഡയെ പരിഹരിപ്പാൻ, ദുഃഖവിഷ്ണുനായിരിക്കുന്നതാണെന്നും ചില പരലോകഗുഹ്യങ്ങളെയും തമ്പിയെ ധരിപ്പിച്ചു. തമ്പിക്കു പൂണ്ണബോധ്യമുണ്ടാകാൻ വേണ്ടി, പെരുമാർ തിരുവടി ദുഃഖാസകാലത്തു വാഹിച്ചിരുന്ന കായംകുളം സ്വർഗ്ഗപ്രാപ്തിയിൽ വ്യാപിച്ചിരിക്കുന്ന ശരീരത്തെയും, ഒരേ സമയത്തു ഭാഗ്യമായും, പരിസ്സുടമായും, കാടിക്കൊടുത്തു. ഇങ്ങനെയ്തെ കൊടാരത്തിൽ ഒരു മഹാരാജാവ് ഉടവാർത്തപ്പോൾ സ്വർഗ്ഗപ്രാപ്തിനായിട്ടുണ്ടെന്നു നടപ്പുള്ള ഐതിഹ്യത്തെ ആശങ്കിക്കി, തമ്പി ഹരിപഞ്ചാനനനെ പൂണ്ണമായി വിശ്വസിച്ചു. താൻ അറിഞ്ഞ രഹസ്യത്തെ സ്വപത്തിയിൽ നിന്നുപോലും ഗോപനം ചെയ്തും, രാജകുടുംബത്തെയും രാജ്യത്തിന്റെ ക്ഷേമത്തെയും കാംക്ഷിച്ചും, തമ്പി ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ അപേക്ഷകളെയും ആജ്ഞകളെയും നിസ്സംശയമായും അനർഗ്ഗതമെങ്കിലായും നിവ്ഹരിച്ചു. തമ്പിയുടെ രഹസ്യമായ രാജഭക്തിക്കു കിടിയ ശിക്ഷയ്ക്കുശേഷം മരുതപാൻ മലയിലും പല ദേശങ്ങളിലും ഹരിപഞ്ചാനനനെ അന്വേഷിച്ചിട്ടും കണ്ടുകിട്ടിയില്ല.

അഞ്ചാറുദിവസം കഴിഞ്ഞപ്പോൾ പരമാർത്ഥമായുള്ള രാജമന്ത്രി പ്രവേശനത്തിനും മഹാരാജാക്കന്മാർക്കും കളപ്രാക്കോടി അടുത്തു കിടന്നു. തമ്പി വർക്കും മരുതപാൻ ഭവനക്കാർ കൂട്ടി തിരുവനന്തപുരത്തേക്കി, തമ്പിയുടെ ശുശ്രൂഷിക്കുമെന്നു കേൾക്കുകയും, മഹാരാജാവു അനുഗ്രഹം ചെയ്തതായി. ബുദ്ധിശൂന്യനെക്കി

മുഖം കേൾക്കുന്നതാണ് അഭിമാനവും ബുദ്ധിപൂർണ്ണമായ ഭൂതന്റെ പാപം. അതുകൊണ്ടാണ് ചേൻപോൾ, മഹാരാജാവിന് അതിന്റെ സന്ദർശനമാകുന്ന പരമവൈഷമ്യത്തെ സമീകരിക്കാൻ പറ്റാത്തതായെ നൽകി.

മ. ന. പ.:— (മനഃശയവർദ്ധനയിൽ) “സപർച്ചം ചേൻ ഭാഗ്യവാന്മാരെക്കൊണ്ടു പുറത്തു പറയരുത്. വലിയരഹസ്യമാണു്. പുറത്തുപോയാൽ അനന്തങ്ങൾ പലതുണ്ടു്. തമ്പിയുടെ കാഴ്ചയും അതിന്റെ പരമ്പരയും ഏറ്റവും ശരിയാകും” ഇങ്ങിനെയും ചേൻ ചിലപ്പോൾ, കച്ചേരമ്പിയുടെ അഭിമാനത്തെ തൃപ്തിപ്പെടുത്തുവാൻ പറ്റാത്തതായെ ‘കണക്കു തമ്പിയെപ്പോലെയും’ എന്നൊരു പദം അദ്ദേഹത്തെ അപകാശിയാക്കി, ആ സാഹസികതയെക്കൊണ്ടു സാമീപ്യഭാവങ്ങൾക്കുള്ള നീളിനെ തുറക്കുകൊണ്ടു് അതിനെ വൈഷ്ണവപ്രഭാവസ്യതയും കോമളാനന്ദപരിപൂർണ്ണതയും ഉപദേശത്താടുകൂടി, മഹാരാജാവിനെ നൽകി, തമ്പിയെപ്പോലെയും അതിന്റെ പതിയേയും തുല്യസ്ഥാനികരാക്കി. തമ്പിയെപ്പോലെയും സപർച്ചംകൊണ്ടു് അഭിനിഷ്ഠനായതുപോലെ, അദ്ദേഹം ചേൻ കളുത്തു്, ഏസഗാത്രനായി, സംകചിതസ്വഭാവം ഉണ്ടാക്കിയിരിക്കുന്ന നാവുകൊണ്ടു, തന്റെ ചാരിയെപ്പോലെയും ചേൻ ചേൻ:—“പൊന്നുതിരുമേനി.....രൂററി ഭവനം.....ചേൻ.....പേരും പെരുമയും ചേൻ.....നാടാർ.....കുറുപ്പനായി.....ചെൽവയും നിറച്ചെൽവയും ചേൻ.....ഏഴ്തിശയും തുവരും.....ആണ്ടുളും.....മമ്മുരിയും ചേൻ.....മുവുകടയ.....താണുമാവയ ചെട്ടമാൾ അഗ്രാമിര.....അടിയൻ! അടിയൻ!”

